

2

94 / 16 R

Mit 83 Kupferstafeln

W

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK.

XXIII. DEEL.

VADERLANDSCH
WOORDENBOEK

DEEL I

V
W

001

J A

DRIE-

MET KAAR

T I

JOH

V A D E R L A N D S C H
W O O R D E N B O E K ;

O O R S P R O N K L Y K V E R Z A M E L D

D O O R

J A C O B U S K O K ,

D R I E - E N - T W I N T I G S T E D E E L ,

M — P.

M E T K A A R T E N , P L A A T E N E N P O U R T R A I T T E N .

T E A M S T E L D A M , B J
J O H A N N E S A L L A R T .

M D C C X C .

VAN DER AENDE
WOORDENBOEK

OPGEHOVEN VERKAALEN

Rara

Niederl. g. 364
22

J A C O B
LANDS-
BIJBLIOTHEEK
DUISBURG

DE RECHTEN VAN DE NEDERLANDEN

43.g.243

DE AMSTERDAMSE
BOEKVERHANDELING
VAN DE AMSTERDAMSE

VAD
WOO

M... (N
van deere Jonkvre
gehoeg in Brebant
nauwts zodanig t
luchtingheid bij ha
Zoonen van dezely
min. De eerste
Uerlen Wille, de
der den naam van s
De andere, Loew
van Palmar, Mon
wient ingelijks niet
ene Lijstene van t

M... (M
van de Leek, bij
G... den naam v

M... (M
t... Hollandsche
... van de Zui
... afbeiden van
... de eigen
... DEEL

VADERLANDSCH WOORDENBOEK.

ME.

MECHÉLEN. (N. VAN) Geene andere bijzonderheden zijn van deeze Jonkvrouwe bekend, dan dat zij uit een adelijk geslacht in Brabant gesprooten was, en het oog van Prins MAURITS zodanig tot zich getrokken hadt, dat zijne Doorluchtigheid bij haar verscheiden kinderen verwekte. Twee Zoonen van dezelve hebben zich inzonderheid beroemd gemaakt. De eerste, WILLEM genaamd, erfde, bij 's Prinzen Uitersten Wille, de Heerlijkheid van de *Lek*, en heeft, onder den naam van NASSAU LA LEK, zijn Geslacht voortgeplant. De andere, LODEWYK geheeten, verkreeg de Heerlijkheden van *Polanen*, *Monster* en *Monster-Ambagt*. De Moeder wierdt insgelijks niet vergeeten. Prins MAURITS besprak haar eene Lijfrente van tweeënveertighonderd Guldens 's jaars.

Zie AITZEMA.

MEDEMELACHIA, waarschijnlijk de aloude benaming van het water de *Leek*, bij *Medenblik*, 't welk, in de vroegere Schriften, den naam van *Riviere* draagt.

Zie DOUSA *Annal.*

MEDENBLIK, op ééne ná de laatste in rang onder de stemhebbende Hollandse Steden, legt in het Noorder-Kwartier, onmiddellijk aan de Zuider Zee. 'Er zijn 'er, die den naams-oorprong afleiden van het water de *Leek*, straks genoemd, en meenen dat de eigenlijke naam van *Medemlek* of *Middenleek*.

XXIII. DEEL.

B b

leek

leek allengskens in dien van *Memelik*, gelijk de Stad nog dikmaals, vooral in Friesland, wordt genoemd, of *Medenblik* zou verbasterd zijn. Met de Steden *Enkhuzen* en *Hoorn* maakt zij, na genoeg, een gelijkzijdigen Driehoek uit; als leggende zij van beiden bijkans even verre, naamelijk om en bij de drie uren gaans.

Medenblik is, buiten tegenspraak, eene der oudste Steden van het Gewest. Reeds in de Negende Eeuwe bezat de Utrechtsche Kerk aldaar eenige eigendommen. Doch of Koning *RADBOUD*, die in den Jaare 719 overleedt, aldaar zijn Hof gehouden hebbe, wordt voor twijfelagtig gehouden. Het Slot, welk men 'er nog heden ziet, wierdt door Graaf *FLO- RISS DEN V* gebouwd, in den Jaare 1287, met oogmerk om de Westfriezen te beter in bedwang te houden. In 't volgende jaar schonk de Graaf, aan de *Medenblikkers*, Stads- en Poorterregt. Hun deel neemen in het befaamde Kaas- en Broodspjel kwam hun op eene diepe vernedering te slaan. Tien Burgers, met ongedekten hoofde, ongegord en met een wit stokerje in de hand, moesten den Hertog van *Saxen*, Stadhouder van 't Gewest, op hunne knieën om vergiffenis bidden, hem hunne Stedelijke Privilegiën in handen stellen, en eene boete van driehonderd gouden *Andriesguldens* betaalen. In de lotgevallen en rampen der Oorlogen, welke het gemeene Land, van tijd tot tijd, beroerden, heeft *Medenblik* rijklijk zijn aandeel gehad, en, daarenboven, meermaalen, groote schade geleeden van het aanspoelende Zeewater.

Te *Medenblik* telt men vier Havens: de *Oude* en de *Nieuwe Haven*, die onmiddelijk gemeenschap hebben met de Zee; voorts de *Eilands-* en de *Wester-Haven*: de laatste legt diep in de Stad, aan de landzijde. Zeer ruim zijn de laatstgenoemde Havens, en zouden, bij nood, meer dan driehonderd Schepen kunnen bergen. Nu ongeveer eene Eeuw geleeden, deed de Regeering van *Medenblik* aanzoek bij 's Lands Staaten, om 'er een *Dok* voor de Oorlogschepen te doen maaken; doch hun aanzoek vondt geenen bijval. Even groot als dat der Havens, is het getal der Poorten; zij zijn de *Westerpoort*, de *Oosterpoort*, de *Baanpoort* en de *Braakpoort*.

Bij

Bij de jongst
verboordert en
en, zeert, en
Opzichbare Geb
mit der Slot of
Tinnen in de

... die na, te weeten
... (719) ... zo al
... hem geschieden.
... heeft l
... andrus, Vorthe
... velder van vander
... de hant, een tameli
... ter het moan hebben

de Stad nog de
nd, of Marokke
huizen en Hore
Driehoek uit; is
, naamlijk om a

der oudste Seden
Eeuwe bezat de
. Doch of Ko-
zedt, aldaar zijn
gehouden. Het
hoor Graf was
ret oogmerk om
. In 't volgen-
ders, Stads- en
laas- en Brood-
nan. Tien Bur-
een wit stok-
y, Stadhouder
bidden, hem
in eene boete
. In de tot-
neene Land,
rijklijk zijn
toote schade

n de Nieu-
et de Zee;
e legt diep
le laatsge-
ieghonderd
geleeden,
nds Stea-
en maa-
root als
e We-
oort.

Bij

7

Bij de jongste opneeming, telde men binnen *Medenblik* zeventenhonderd en elf Huizen; doch men verzekert dat dit getal, zedert, om en bij de vijftig is toegenomen. Onder de Openbaare Gebouwen, welke hier zeer weinig zijn, munt uit het *Slot* of *Kasteel*, volgens zommigen, door de Friesche Koningen, in de zevende of de achtste Eeuw, doch, volgens anderen, meer naar waarheid, gelijk boven reeds is aangetekend, door FLORIS DEN V, in den Jaare 1287 gebouwd. Behalven de ouderwetsche Bouworde, vertoont het thans geringe blijken van zijnen voorigen staat, welks luister hier uit is af te neemen, dat de aanzienlijkste Edelen des Lands gemeenlijk den post van Kasteleinen of Slotvoogden bekleedden, en eene aanzienlijke Bezetting onder zich hadden. Het *Stads-huis*, staande op den Dam, is een vierkant gebouw, met eentoren. Merkwaardigheden ontmoet men 'er bijkans geene, dan, in Burgemeesterskamer, eene geschilderde Afbeelding, voor den Schoorsteen van het Vertrek, van Koning RADBOD. NIKOLAAS STELLINGWERF, Burgemeester van *Medenblik*, in den Jaare 1670, de Schilderij in 's *Hage* aantreffende, kocht dezelve, en maakte 'er een geschenk van aan de Stad. Onder het Afbeeldzel staat het volgende, in 't Latijn, met vergulden Romeinsche letters geschreeven: „ RADBODUS, Zoon van Koning ADEGILLUS, de laatste Heidensche Koning der Friezen, is geweest de vijand van PEPYN DEN DIKKEN *van Herstal*, en van deszelfs Zoon KAREL MARTEL, Rijkshoofden van Frankrijk, en heeft zwaare oorlogen, met verschillenden uitslag, tegen hen gevoerd. Als hij eindelijk van WOLFRANDUS zoude gedoopt worden, en in deszelfs antwoord geen genoegen nam, heeft hij zijnen voet wederom uit de Doopvont gehaald. Zo is hij dan ongeloofig gebleeven, en is, kort daar naa, te weeten in den Jaare 734" (liever, volgens anderen, 719) „ zo als de meeste Schrijvers rekenen, uit het leven gescheiden. Uit eenen zijner Zoonen, met naame ALDGILLUS, heeft hij twee Neeven gehad, GONDEBALDUS en RADBODUS, Vorsten van Westfriesland, en eene Nigt, de moeder van FREDERICUS, den achtsten Bisshop van *Utrecht*." De *Munt*, een tamelijk gebouw, niet verre van de Kerk. Op het Art. HOORN hebben wij reeds aangetekend, dat onze Stad,

Bb 2

mes

Bij

de Stad van de
nd, of Medenblik
huizen en Horen
Driehoek uit; is
naamelijk om a

1670.

te laatstge-
iehoonderd
geleeden,
nds Staa-
en ma-
root als
te Wes-
oort.

met *Hoorn* en *Enkhuizen*, de Noordhollandsche Munt gemeen heeft; hoewel, volgens zommigen, hier, vroeger dan in eenige andere Westfriesche Stad, geld zou geflagen zijn. Van den tijd van Graave FLORIS DEN V zijn 'er nog Geldstukken voorhanden, op welke men leest MONE: MEDENBLEC, *Medenblikker Munt*. Het *Gemeene Lands Krijgshuis*, staande in het Zuidlijk gedeelte der Stad, bij de *Baanpoort*, dient tot eene Vergaderplaatze van Dijkgraave en verdere Regenten der vier Noorder Koggen. De Hervormde Kerk is een zeer goed gebouw. Van ouds was zij gewijd aan den H. BONIFACIUS en andere vroegere Geloofspredikers hier te Lande. Twee Predikanten neemen hier den Dienst waar. Voorts hebben de *Lutherschen* en de *Doopsgezinden* 'er ieder eene Gemeente, doch die niet zeer talrijk zijn. Ook hebben 'er de Roomschegezinden eene Statie. De Scheepsbouw, en 't geen daar mede verknogt is, maakt een voornaamen handelak uit. De Kaasneering heeft 'er, in de laatste jaaren, eenigen opgang gemaakt. De Regeering bestaat uit veertien Vroedschappen, als mede een Kollegie van den Geregte, zamengefeld uit Schout, drie Burgemeesteren en zeven Schepenen.

Zie Kronijk van Medenblik.

MEDINA CELI, (JOAN DE LA CERDA, *Hertog van*) was de Opvolger van den Aardswingeland Hertog VAN ALVA, in de Landvoogdijfchap over de Nederlanden. Groot was de blijdschap der Landzaaten, op de tijding deezer kanswifeling; verlossing van veel onheils en het genot van wezenlijk goed gerugt van minzaamheid en gemaatigdheid was vooruit gereisd. Intuschen hadden de Vlisfingers en eenige andere Zeeuwen, van 's Hertogs komst ter Zee verwittigd, eenige Schepen uitergerust, onder den Admiraal BOUDEWYN EWOUTSZOON. Met deeze staken zij in Zee, om op den Landvoogd te kruizen. De Vloot, welke den Landvoogd overvoerde, ontmoetten ze inderdaad, maakten een hevig vuur op dezelve, en veroverden eenige Koopvaardijfchepen, welke onder 't geleide zich be-

VOR-

DA, Heng (12)

vonden; doch de Hertog zelve ontkwam hunne handen, en liep, omtrent het midden van Junij des Jaars 1572, te *Sluis in Vlaanderen* behouden binnen. Doch zijn bewind was van korten duur. De Nederlandfche Luchtgefteldheid niet kunnen- de verdraagen, was hij veeltijds ongezond. Wel dra verzogt MEDINA CELI ontslag van de Landvoogdij, en keerde, naa erlijke maanden vertoevens, na Spanje te rug.

Zie BOR en VIGLIUS *ad* HOPPERUM.

MEEKRAPPEN. Dus noemt men den Wortel van zekere plant, *Meede* genaamd, welke gedroogd, gemaalen en verder bereid zijnde, om rood te verwen wordt gebruikt. Volgens zommigen zou de Meede geene inlandfche plant, maar oorspronklik uit de *Indiën* afkomstig, en door *Perfie*, over *Venetien*, *Spanje* en *Frankrijk*, reeds eeuwen geleeden, herwaarts zijn overgebracht. Zeeland is genoegzaam het eenige Gewest, alwaar, van het kweeken en bereiden van dit gewas, opzettelijk werk gemaakt wordt. Het gewigt der zaake verdient een uitvoeriger verflag.

De Meekrap wordt aangekweekt van *Kiemen*; dus noemt men de jonge Scheuten, die van de Moederplant afgefcheurd, en voorts geplant worden, evens eens als de Dragonplanten, met welke zij de naaste overeenkomst hebben. Dit plukken en planten gefchiedt gemeenlijk in het Voorjaar, of in den Voorzomer, naar gelange van het weder. Vooraf wordt de grond zorgvuldig bereid, en verdeeld in lange Bedden van twee voeten breed, door ondiepe Vooren van een gefcheiden. Vier of vijf Kiemen worden, over de breedte, naast elkander, in deeze Bedden geplant. Veel oppassens is 'er vast aan het wieden van den grond, en om denzelven van Onkruid te zuiveren. Twee, drie, zomtjids vier jaaren legt de Meede in den grond. 's Winters wordt zij met aarde overdekt. Naa dat de plant lang genoeg heeft gelegen, wordt zij gedolven, en voorts gebragt in *Stooven*, zijnde vrij groote gebouwen, om gedroogd te worden op doorluchtige latten Zolderingen, boven een Vuuroven, die met Friefche Turf gestookt wordt.

B b 3

Nog

indfche Man
er, vroege in
gellagen zijn
'er nog Geld
IEDZNBLEC, Me
ijshuis, staate
panpoort, dunt
dere Regenen
Kerk is een zee
aan den h. bor
hier te Land
st waar. Voort
en 'er ieder een
Ook hebben te
psbouw, en
namen handel
jaaren, eenigen
veertien Vroed
egte, zamenge
Schepenen.

edenblik.

van) was de
ILVA, in de
vas de blijd-
swisfelinge;
enlijk goed
welken het
uit gereisd.
Zeeuwen,
epen uit-
v. Met
kruizen.
atten ze
overden
ich be-
vout-

Nog eens wordt zij vervolgens gedroogd op een *Eest*, zijnde een Gewelf van ongeveer vijftig voeten in de lengte, met een hairen kleed bespreid. Naa deeze behandeling op een Dorschvloer gebragt zijnde, om van de aangedroogde aarde en ander vuilens gezuiverd te worden, wordt de Meekrap gestampt, in een groot uitgehold Blok, door middel van Stampers met ijzer beslagen; welke Stampers aan den gang gebragt en gehouden worden door een Molen, na genoeg gelijk aan eenen Grutmolen. De Meede, dus gestampt zijnde, wordt in drie bijzondere Kuipen gezift: in de eerste Kuip de *Korte* of *Mulle*, in de tweede, de *Onberooftde* of *Gemeene*, en in de derde, de *Fijne Krap*; waar naa dezelve in Vaten wordt gepakt. In drie foorten wordt de dus bereide Meede verdeeld: de *Krap*, die van het Hart der plant gemaakt wordt; de *Gemeene*, koomende van het Vleesch, welk om het Hart zit; deeze twee foorten, onder elkander vermengd, geeven de *Onberooftde Krap*. *Mul* is de naam van de derde foort, die van den Buitenschors of Vellen wordt gereed. Naa dat de Meede in Vaten is gepakt, wordt zij beproefd door beëdigde Keurmeesters, welke toezigt moeten houden op de vereischte zuivering, volgens 't voorschrift van 's Lands Plakaaten, van tijd tot tijd afgekondigd. Het Zeeuwfche Eiland *Schouwen* is de plaats, alwaar men zich op dit bedrijf inzonderheid toelegt. In Friesland zegt men, omtrent het midden deezer Eeuwe, insgelijks zijn voordeel te doen met het kweeken deezer plant. Doch, met zwaar verlies, vondt men zich wel haast genoodzaakt daar van af te zien,

Zie SMALLEGANGE, REIGERSBERG en
BOXHORN.

MEENTEN, of *Gemeene Weiden*, ook wel *Schaarweiden*. Dus noemt men in Holland, en voornaamlijk in 't *Gooiland*, zekere Landersijen, welke geene bijzondere eigenaars hebben, dan voor zo verre eenige Opgezeetenen het vrugtgebruik daar van genieten, zonder dat men den oorsprong dier toeëigeninge bepaaldelijk weet naa te gaan. Reeds zo vroeg, als in den *aanvang der Vijftiende Eeuwe*, vindt men daar van gewag gemaakt,

TEN.

op een Dui...
de lengte, we een
eling op een Drieh
ogde zarde en ander
bekrap getuigt, is
Stampers met ipe
ebracht en geboude
aan eenen Grun
in drie bijzondere
of Nulle, in de
derde, de Pijp
ikt. In drie koo
e Krap, die van
ene, koomende
ze twee foorren,
de Krap. Ma
Buitenschoors of
Vaten is gepakt,
ers, welke toe
ng, volgens 't
d afgekondigt,
vaar men zich
id zocht men,
n voordeel te
t zwaar ver
an af te zien,

maakt, in eene Bekragtiging van zekere Overeenkomst tus-
schen die van *Naarden* en de Gooilandfche Dorpen, gege-
ven door Hertog ALBREGT VAN BEYEREN, in den Jaare 1404.
Men ontmoet zulke *Meenten* bij *Naarden*, *Laren*, *Blari-
kum*, *Huizen* en *Hilverfum*; welker Opgezeetenen, even-
wel, niet bepaald zijn tot het beweiden van hunne bijzondere
Meenten; ieder Erf-Gooijer mag *schaaren* of weiden op wel-
ke Meente hij wil. De Landzaaten zijn verbonden aan zekere
Keuren, *Schaarbrieven* genaamd, in welke bepaald wordt,
hoe veele Runderbeesten, Paerden, Schaapen en Varkens elk
mag in de Weide zenden. Om geregigd te zijn tot het ge-
bruik der Meenten, moeten de Opgezeetenen *Landwinning* of
Landweering hebben, dat wil zeggen, Landen bezitten en
bebouwen. Zij moeten, daarenboven, *Man uit Man in
Gooiland geboren zijn*. Tot bestuuring deezer *Meenten* of
Gemeene Weiden, houdt men jaarlijks, op den zeventwint-
tigsten, op het Stadshuis te *Naarden*, eene Vergadering; zij
bestaat uit drie Burgemeesteren van *Naarden*, nevens de
Buurtmeesters en Gemagtigden van *Laren*, *Hilverfum*, *Hui-
zen* en *Blarikum*. De Sekretaris van *Naarden* woont de
Vergadering bij, om van het voorvallende aantekening te hou-
den. Alles, wat de gemeene belangen betreft, wordt hier
verhandeld en geregeld.

Zie Tegenwoordige Staat.

ERSBERG en

varweiden,
Gooiland,
hebben,
nik daar
geninge
in den
rag ge-
maakt,

MEER, (FRANS VAN DER) Raad in de Vroedschap der
Stad *Leiden*, wierdt, in den Jaare 1724, door Hun Hoog
Mogenden benoemd tot Gezant in Spanje. Hij vertrok der-
waarts in het zelfde jaar, en kwam in de Maand *Maij* te
Madrid, alwaar hij verscheiden jaaren vertoefde, en zaaken
van groote aangelegenheid behandelde. Reeds in den aanvang
zijns verblijfs, was, tuschen de Hoven van *Madrid* en *Wee-
nen*, een Verdrag van Koophandel getroffen, tot groot madeel
der Ingezeetenen van Hun Hoog Mogenden. Hier tegen gaf de
Heer VAN DER MEER een uitvoerig Verloof over, in welks slot
hij verzocht „ dat zijne Katholijke Majesteit de bezwaarnissen

B b 4 „ wil-

§ MEER, (FRANS VAN DER) MEER. (LAURENS V. D.)

„ wilde wegneemen, welke uit dit Verdrag van Koophandel
„ ontstaan waren; terwijl de Staaten, zijne Meesters, zich
„ verzekerd hielden, dat niet de Koning, maar alleen deszelfs
„ Staatsdienaars de schuld hadden van het sluiten en tekenen
„ van voorwaarden, die met de openbaare trouwe onbestaanbaar
„ waren, en merklijken inbreuk deden op de Voorregten der
„ Vereenigde Nederlanden.” Naaderhand, ziende dat men hem
„ op den tuil hieldt, en de zaak zocht te verschuiven, leverde
„ hij, bij herhaaling, zijne klagen en bedenkingen in, met welke
„ hij, in ronde Vaderlandsche taale, den Spanjaarden hunne dub-
„ belheid onder 't oog bragt. In 't bijzonder bediende zich ook
„ de Gezant VAN DER MEER van den befaamden Hertoge VAN RIP-
„ PERDA, om uit denzelven de ontdekking te bekoomen van eeni-
„ ge geheimen punten, tuschen het Hof van *Madrid* en dat van
„ *Weenen* gesloten. In de maand November des Jaars 1729 te-
„ kende de Gezant, in naame van Hun Hoog Mogenden, het
„ *Verdrag van Seville*, waar bij hij voegzaame zorge hadt ge-
„ draagen voor de belangen zijner Meesteren. Het laatste bedrijf,
„ welk wij, van den Heere VAN DER MEER, in de hoedanigheid
„ van Gezant, vermeid vinden, is, dat hij, in de Jaaren 1738 en
„ 1739, van het Spaansche Hof, voldoening verworf, voor de
„ geweldnarigen, door eenige Spaansche Kustbewaarders, tegen
„ Nederlandsche Schepen gepleegd.

MEER, (LAURENS VAN DER) een Koekebakker van bedrijf,
en van voortgelijken inborst als de berugte Amsterdamsche DA-
NIEL RAAP, hadt merkelijk aandeel in de beweegingen en ver-
anderingen, in den Jaare 1747 te *Rotterdam* voorgevallen.
Zijne welbespraaktheid, en om dat hij niet onbekend was ten
Hove, deedt hem, onder de smalle Gemeente, veele aanhan-
gers winnen. Van zijne bemoeijingen met de heerschende ge-
schillen, en dat hij, in 's *Graavenhage*, niet altoos ongehoord
wierdt weggezonden, dient, onder andere, ten bewijze, ze-
ker Geschrift, waar in hij, gesterkt met zes zijner Medebur-
geren, verklaarde, „ van 't ongenoegen der *Rotterdammers*,
„ over 't verwijten van 't besluit der *Vroedschap*, omtrent het
„ begeerde verkoopen der *Ampten*, van tijd tot tijd kennis te
„ hebben gegeven aan zijne Hoogheid, en aan deszelfs *Minis-*

„ ters §

„ters; als mede, onder andere, zich vervoegd te hebben bij den Baron VAN GROVESTINS, ('s Prinzen Opperstalmeester) die hem geweest hadt aan de Heere DE BAK, Geheimschrijver van zijne Hoogheid, aan wien zij hunne vreeze voor oproer hadden te kennen gegeven." Des Koekebakkers staatsbemoelingen bepaalden zich niet bij Rotterdam en 's Hage. Nu en dan deedt hij ook eenen keer na Amsterdam, alwaar hij, volgens sommigen, mede de hand zoude gehad hebben in het verspreiden van zekere opruiende bresjes: hoewel anderen dit voor twijfelagtig houden. Meer geloof vindt het bij eenigen, dat het opstel of ontwerp van de besaamde drie Artikelen, zedert het Request van Raap genoemd, door VAN DER MEER, uit Rotterdam na Amsterdam zou zijn overgebracht. Naa het bedaaren der opschuddingen, keerde VAN DER MEER, nevens zijns gelijken, te rug tot het dagelijksch bedrijf, en wierdt zijn naam, bij de rustminnende en welgezinde Burgerij, doorgaans met veragting genoemd.

MEER, ('t Huis ter) in het Nederkwartier van Utrecht, aan de Vegt, in het Dorp Maarsfen, tegenover de Kerk. De eerstbekende eigenaars, en, waarschijnlijk, de stigters van dit Gebouw, waren die van het Geslagt van VAN DER MEER. Als bezitter vindt men, in 't einde der Veertiende Eeuwe, genoemd FREDRIK VAN DER MEER. Uit dit Geslagt kwam het op dat van AMERONGEN, en van daar, in den Jaare 1525, op STEVEN VAN ZUILEN VAN NYEVELT, Landkommandeur van de Duitsehe Orde voor de Balie van Utrecht. Merkellijke veranderingen en verbeteringen maakte deeze aan het Slot, 't welk, zedert, het Huis te Zuilenburg genoemd wierdt. Ontijdig, verhaalt men, kwam deeze aan zijn einde. Eenen Soldaat, omdat dezelve in de Vijvers hengelde, door zijne Knegten hebbende doen doodschieten, wierden de spitsbroeders des gesneuvelden dermaate in woede ontflooken, dat zij Heer STEVEN overvielen, en vervolgens afmaakten. Het Huis, 't welk, in den Jaare 1536, door de Staaten der Provincie, voor een Riddermaatige Hofstede wierdt verklaard, behieldt zijne oude gedaante, tot in den Jaare 1672, wanneer de Franschen in en aan hetzelfde schroomlijke verwoestingen aan-

rigtten. Zedert herbouwd zijnde, en met de aloude benaaming van het *Huis ter Meer* benoemd, kwam het in het Geslagt van *Lockhorst*. Een der pragtigste Landhuizen, in deeze Gewesten, is, ongetwijfeld, deeze Ridderhofstad, zo ten aanzien van 't Gebouw zelve, in den hedendaagschen sijnnaak getimmerd, als van de uitgestrekte Hoven en Plantaadjen, fraaie Laanen, Waterkommen, Kabinetten van heerlijk Grotwerk, Fonteynen, en 't geen verder sieraad en vermaak kan geeven.

MEERDERVOORT, eene Ambagtsheerlijkheid, in den Zwijn-drechtschen Waard, van kleine uitgebreidheid, als zijnde, op de Lijst der Verpondingen, aangeslagen voor weinig meer dan zesentachtig Morgens Lands; in welke men, eger, zeventenzestig Huizen en twee Zaagmolens telt. Eene Kerk vindt men 'er niet. Het Slot, of de Ridder Hofstad *Meerdervoort*, staande aan de Merwe, is eene zeer aanzienlijke Buitenplaats, pronkende met alle de gemakken, sieraaden en bekoorlijkheden, die het Landverblijf aangenaam kunnen maaken. Reeds in den Jaare 1338 was dit Huis bekend, onder den naam van *die Edele Hoeve van Meerderevoort*. Het oudadelijke Geslagt van dien naam, omtrent den aanvang der naastvoorgaande Eeuwe, zijnde uitgestorven, kwam de Heerlijkheid aan het aanzienlijk Dordrechtsch Geslagt van POMPE, 't welk, zedert, zich POMPE VAN MEERDERVOORT deedt noemen.

MEERESTEIN, (OUD-) ook wel *de Schans* genaamd, is eene Lustplaats, van merkelijke uitgebreidheid, gelegen in de Banne van de *Beverwijk*. De Heer VAN HARENKARSPER, Heer van de *Beverwijk*, *Wijk op Zee* en *Wijk aan Duin*, heeft het Geslagt nieuwen luister bijgezet en veraangenaamd, door het uitbreiden der plantaadjen en het aanleggen van oogstfrelende sieraaden.

MEERKERK, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in het Land van *Vianen*, verdeeld in twee Heerlijkheden, *Meerkerksbroek* en *Bloemendaal*, te zamen bestaande uit drie Polders, die
ge-

gerekend worden op ruim veertienhonderdzeventachtig, of, volgens eene andere opgave, op veertienhonderd achtenveertig Morgens gronds. Het getal der Huizen schat men op honderd achtenveertig. Het Dorp, 't welk niet groot, doch, zedert de jongste verbeteringen, niet onaanzienlijk is, heeft eene deftige Kerk, met een spits Torentje, ten Dake uitrijzende. In een der drie gemelde Polders, *Kwakernaak* genaamd, staat een deftig Heerenhuis, in den Jaare 1738 gebouwd, en van aangename plantaadjen omringd. Eertijds was *Meerkerk* eene Hooge Heerlijkheid. Nog tegenwoordig heeft de Ambagtsheer het regt der verkiezinge van de Regeering en van den Predikant, als mede van aanstelling van den Hoogdijkheemraad in den Alblasferwaard.

MEERMAN, (JOAN) Burgemeester van *Leiden*, was de Zoon van GERARD FRANSZON MEERMAN, Advokaat en Lid der Remonstrantsche Gemeente te *Delft*, van waar hij zich met der woon na *Leiden* hadt begeeven, ter gelegenheid van zijn huwelijk met eene Dogter van den Leidfchen Burgemeester JOAN PIETERSZON DE BYE, doch die, omdat hem het hart over de Remonstrantsche begrippen hing, althans van vervolginge afkeerig was, in den Jaare 1618, uit de Regeering ontlagen was. 's Mans Grootvader, insgelijks GERARD FRANSZON genaamd, hadt eenen Zoon, en hij alzo eenen Oom, WILLEM genaamd, van wien wij, in 't volgende Artikel, zullen spreken. Toen de Algemeene Staaten, na het sluiten van den Vrede van *Breda*, te raade wierden, een Gezantschap na Engeland te zenden, viel, wegens Holland, daar toe de keuze op den Heer JOAN MEERMAN. Zeeland benoemde den Heer JOAN BOREEL, Burgemeester van *Middelburg*. De Heer MEERMAN, een boezemvriend van den Raadpensionaris DE WIT, en deelgenoot van deszelfs geheime inzigten, vertrok in de maand September des Jaars 1667, wordende zijn Amptgenoot BOREEL, door onpasselijkheid, in 't voortzetten van de reize verhinderd. Niet langer dan een jaar duurde zijn Gezantschap, vermids het onderwerp der bezendinge inderdaad te *Londen* bij de hand genomen, doch naderhand in 's *Hoge* tot volkomenheid gebragt wierdt. Andermaal vertrok

de

de Heer MEERMAN, als Buitengewoon Gezant, in den Jaare 1672, na Engeland, alwaar de Heer BOREEL, zints eenigen tijd, den post van Gewoonen Gezant bekleedde. Doch hij ver-toefde 'er slegts vier weeken, en keerde, naa verloop van de-zelve, genoegzaam onverrigter zaake, na Holland, alwaar hij, zedert, zijne dagen sleet, onder het loflijk waarneemen van verscheiden Regeeringsposten. Hij liet kinderen naa, en hadt tot Agter-Kleinzoon den geleerden Heer Mr. GERARD MEER-MAN, Raad en Pensionaris der Stad *Rotterdam*.

MEERMAN, (WILLEM) Zoon van GERARD FRANZSOON MEER-MAN, Burgemeester, en naderhand Schout der Stad *Delft*, bo-ven vermeld, was de Schrijver van het Boekje, *Comodia Ve-tus*, of Bootsman's praatje. Van geleerdheid was hij niet ontbloomt, en van de Natuure zo mild bedeed, dat de Heer PIETER KOR-NELISZOOH HOOFT hem, ergens, *een overedel vernuft* noemt. Eene overhellende neiging deedt hem het Zeeleeven kiezen, en menigen stouten togt onderneemen. De laatste van dezelve kostte hem het leeven. In den Jaare 1612 uitgezeild, om, door het Noordwesten van *Amerika*, eenen doortogt na de Oostindiën te zoeken, keerde hij van daar nooit te rug. Eer hij op de laatste reize uitvoer, hadt hij het boven gemelde Ge-schrift in 't licht gegeven, 't welk, alzo het de nadeelen der Kerkelijke twisten op eene geestige wijze ten toon stelde, bij veele geleerde tijdgenooten zo hoog gewaardeerd wierdt, dat zij het in éenen rang plaatsten met de aartigste Hekelschriften, welke ooit uit eene Grieksche of Latijnsche penne gevloeid waren. Zijne hoofdbedoeling was, aan te toonen, dat, van 't oude Pausdom, onder de Hervormden verscheiden gebreken waren overgebleeven. Zo wel den Remonstranten, wier be-grippen, over 't geheel, hem meest bevielen, als den Contra-Remonstranten, zat hij op den tabbert. In zijn Geschrift sprak MEERMAN, op zijn Bootsman's, de sloopstaale. Het Kerkelijk weezen noemde hij de *Zeevaart*; de Leeraars, *Vischers* en *Stuurlieden*; 's Lands Staaten, *Bewindhebbers*; de Remon-stranten, *nieuwe Stuurlieden*; het Sijnode, het *Schippersgild*; het Stadshuis, de *Kajuit*; de Kerk, *de Hut*; den Predikstoel, de *Kampanje*; de hoofdartikelen des Geloofs, de *Streeken van het*

dit Kompas. Een
ten wij den Lezer
den voorzets, van
comingen van Soc
„ dat hij al wat met
de Leere der Remo
„ over hem te roe
„ (als gant hij voort) „
„ 'er op staar van be
„ Hij doest d'ig bij
„ beringen heen, da
„ op blooven sou, es
„ schalvisch onder de
„ cricanen van 't la
„ alree fiske met fche
„ der, of hij met h
„ hem Kapitein maek
„ troolen (Studenten)
„ hooper, niet sonder
„ dierna ahang will
„ land (de Akademie t
„ hij nig van wapenen
„ bekijpe wierde.” P
„ ogefeld, doch 't gee
„ onder den tijel van M
„ vervolg en ter verdeedi
„ ras, even als di, door.

Mezzen, een Dorp,
gan ten Oosten van Ma
„ meeflijk. 't is daar eet
„ ook in het abuurig D
„ te Merjen heeft men e
„ de Grachtwijheid van l

het Kompas. Een enkelen staal van 's Mans schrijfwijze zullen wij den Leezer mededeelen. Spreekende van den vermaarden vorstius, van Remonstrantsgezindheid beschuldigd, en bij zommigen van Socinianerije verdagt, vermeldde MEERMAN „ dat hij al wat meer dan de bulte Kaerten ” (dus noemde hij de Leere der Remonstranten) „ in 't hoofd hadt. 't Was dan „ over hem te roepen, wij sinken, wij sinken. Dees man ” (dus gaat hij voort) „ sal 't schip aan den grondt seilen, of al wat „ 'er op staat van boven neer helpen met sijn stout seil voeren. „ Hij dorst digt bij de klippen langs varen, midden deur de „ barningen heen, dat het rookt, en dat m'er met een bootshaek „ op stooten sou, en soo nabij den grondt, dat 'er niet een „ schelvisch onder deur magh; en dan gaat hij de Kollen (So- „ ciniaanen van 't landt en heur schepen verpraecien, daer hij „ alree sulke maetschap meê gemaakt heeft, dat sij hem vraag- „ den, of hij met haer op den buit wou vaeren, sij wilden „ hem Kapitein maeken. Ja sommighen van sijne gefonste Ma- „ troosen (Studenten) sijn tot de Kollen (Sociniaanen) overge- „ loopen, niet sonder heur meesters voorweten; en hebben „ daerna anhang willen maken, om den Admiraal van Fries- „ land (de Akademie te Franeker) af te lopen, daertoe sij aller- „ leij tuig van wapenen en vuurwerk gereedt hadden, en mede „ beknipt wierde.” Nog een ander Geschrift hadt MEERMAN opgesteld, doch 't geen eerst naa zijnen dood het licht zag, onder den tijtel van *Malle Wagen*: het moest dienen als een vervolg en ter verdediginge van het *Bootsmans praetje*, en was, even als dit, doorzaaid met geestige kwinkslagen.

Zie BRANDT, *Hist. der Reformatie.*

MEERSEN, een Dorp, in 't Land van *Valkenburg*, een uur gaans ten Oosten van *Maastricht*. Het getal der huizen is vrij aanmerkelijk. 'Er staat eene Gereformeerde Kerk, welker Leer- aar ook in het naburig Dorp *Schimner* den Dienst waarneemt. Te *Meerssen* heeft men eene aanzienlijke Proo:tdij, aan welke de Grondheerlijkheid van het Dorp behoort.

MEES-

MEESTERKNAAPEN. Dus noemt men, in Holland, de aanzienlijke Amptenaars, welke, nevens den Lieutenant-Houtvester, het bewind voeren over de Wildernissen en alles wat de Jagt betreft, de Wetten, daar omtrent afgekondigd, handhaaven, de overtreeders beregten, partijen hooren, en over de ingebragte beschuldigingen uitspraak doen. Tot Meesterknaapen worden, gemeenlijk, Edelen of andere aanzienlijken des Lands verkoozen.

MEEUWEN, eene Heerlijkheid en Dorp, in Holland, in 't Land van *Heusden*; beiden van meer dan gemeen belang. Tot veelerhande voortbrengzels is de grond der Heerlijkheid geschikt, Hop, Vlas en Hennip worden 'er in menigte gekweekt. Van de Weilanden verzamelt men zeer goed Hooi, 't welk zo na andere oorden van Holland, als na Brabant wordt verzonden. Kop- en Schietwilligen groeien hier in grooten overvloed, gelijk ook allerhande Vruchtboomen, inzonderheid Nooteboomen. Van den welvaart der Ingezeetenen dienen ten bewijze, de fraaie en net gebouwde Huizen, waar mede het Dorp is betimmerd. De Kerk, die met een sierlijken spitzigen Toren pronkt, wordt door haaren eigen Leeraar bediend. Even buiten het Dorp staat het *Huis te Meeuwen*, een oud Adelijk Slot, gebouwd in den Jaare 1360, en zints dien tijd, genoegzaam, in zijnen oorspronklijken stand gebleeven. Hoewel van buiten van weinig aanzien, ontmoet men in het ruim Gebouw verscheiden ruime Zaal en veele gerieflijkheden. Zo wel de Voorburgt, als het Slot zelve, is uit het water opgetrokken. In den omtrek ziet men hoog geboomte en lustige plantaadjen.

Zie **GOUDHOVEN**; **VAN LEEUWEN**, *Bat. Illust.*

MEGEN, (KAREL VAN BRIMEN, Graaf van) Toen Koning PHILIPS DE II, de regeering over de Nederlanden aanvaard hebbende, door gunstbetooning, verscheiden Nederlandsche Grooten aan zich zocht te verpligten, bevondt zich de Graaf VAN MEGEN onder de negentien Edelen, welke, door den nieuwen Vorst, tot Ridders van 't Gulden Vlies geslagen wierden. Ook

ook benoemde hem den Raad van Staat over een Regiment den op de beweegt post gezet in het La rijn aanzien, wimmet van verscheiden Staal en Zagen hem wiert Graaf niet in te stet Spanische Hof. Zekr vris van orasje et niet regen den berug den, de Graaf van loos, en deel nam it rijk bezwoonen wierdt te loquimie en de B ders, een de Landvoog even ongezin als or veeren, en de hand die indien de Koning anningen, zij zich „flam“ Hoewel de jngen der verbonden E bijeenkomsten bijgewoon vertage der Vrijheid, l ognerick, en om, kent belovelingen, het verzoee den vinden, lacht hij, So ut het verlag, we der raad, welken hij, v nagen wij zulks niet o welekomst te *Brussel*, it hante hij aldair, „hoe leu, uit de groote men hooren overvloedigen, mede als te weet, in ge en kon, zouden oprtr loopen, waken men hun

Ook benoemde hem, onder andere, de Koning tot Lid van den Raad van Staate. Daarenboven ontving hij het bevel over een Regiment Voetvolk, om een waakend oog te houden op de beweeging der Franfchen; hij hadt daar mede post gevat in het Land van *Luxemburg*. Nog hooger klom zijn aanzien, wanneer, in den Jaare 1559, bij de aanstelling van verscheiden Stadhouders, de Landvoogdij over *Gelderland* en *Zutfen* hem wierdt opgedraagen. Met dit alles scheen de Graaf niet in te stemmen met de strenge maatregels van het Spaansche Hof. Zeker is het ten minste, dat wanneer de Prins VAN ORANJE en de Graaven VAN EGMOND en HOORNE zich tegen den berugten Kardinaal VAN GRANVELLE verklaarden, de Graaf VAN MEGEN, nevens anderen, hunne zijde koos, en deel nam in een geheim Verbond, 't welk plegtiglijk bezwooren wierdt. Voorts dagt hij zeer ongunstig over de Inquisitie en de Bloedplakaaten; nevens andere Stadhouders, aan de Landvoogdesse, rondelijk verklaarende, dat zij „even ongezind als onmagtig waren, om de Plakaaten uit te „voeren, en de hand te leenen aan de Inquisitie; als mede, „dat indien de Koning en de Landvoogdes daar op bleeven „aandringen, zij zich liever van hunne Ampten wilden onttaan.” Hoewel de Graaf geen deel nam aan de bemoeijingen der verbonden Edelen, hadt hij, evenwel, derzelver bijeenkomsten bijgewoond, in welke de maatregels, ter bewerkinge der Vrijheid, beraadslaagd wierden. Met een loflijk oogmerk, en om, kennis bekoomen hebbende van de waare bedoelingen, het verzoek der Edelen te gereeder ingang te doen vinden, hadt hij, waarschijnlijk, deezen flap gedaan. Zo uit het verslag, welk de Graaf ten Hove deedt, als uit den raad, welken hij, vervolgens, der Landvoogdesse gaf, mogen wij zulks niet onwaarschijnlijk besluiten. Na zijne wederkomst te *Brusfel*, in den Raad verscheenen zijnde, verhaalde hij aldaar, „hoe eenige voornaame Heeren en Ede- „len, uit de groote menigte van Ketteren, welke de Neder- „landen oversroomden, vijfenveertigduizend man, zo te „paerd als te voet, in gereedheid gebragt hadden, die, bin- „nen kort, zouden optrekken, om 't Land alomme af te „loopen, indien men hun geene vrijheid van Godsdiens toe- „stondt,

, enz.

Holland, de zant-
enamt-Houtves-
en alles wat de
rondigd, hnd-
oren, en over
Tot Me-
re aanzienlijken

Holland, in 't
belang. Tot
kheid gefchikt,
kweekt. Van
t welk zo na
t verzonden.
tervloed, ge-
ooteboomen,
bewijze, 'de
orp is betim-
ren pronkt,
buiten het
k Slot, ge-
egzaam, in
van buiten
bouw ver-
l de Voor-
kten. In
djen.

en, Bat.

Koning
aanvaard
andfche
Graaf
nieu-
terden.
Ook

„ stondt, welke zij, binnen weinige dagen, ten getale van
 „ duizend of vijftienhonderd, allen gewapend, te *Brusfel*
 „ zouden koomen verzoeken.” Op dat zijne opgave, of hij
 zelve, deswegen, geenen agterdogt mogt veroorzaaken, gaf
 hij voor, de gemelde bijzonderheden vernomen te hebben
 van eenen vreemden Edelman, onder plegtige belofte van den
 naam des verhaalers niet te zullen noemen. De Landvoogdes,
 niet weinig verzet over deeze berigten, vraagde den Leden
 om goeden raad. Toen vatte de Graaf VAN MEGEN, van
 nieuws, het woord op, en staafde het boven vermelde ver-
 moeden omtrent zijne goede gezintheid jegens de Vrijheids-
 zoonen. Hij zeide dat 'er maar drie middelen waren, ter
 weeringe van het kwaad, 't welk den Lande dreigde. „ Men
 „ moest terstond de wapens opvatten; 't welk, egter, niet
 „ buiten 's Konings last zou kunnen geschieden, en dan nog
 „ wanneer het reeds te laat, en de anderen reeds lang op de
 „ been zouden geweest zijn. Of men moest bewilligen in het
 „ verzoek der Edelen; 't welk, meende hij, den Koning niet
 „ zoude behaagen. Of men moest, eindelijk, eenige verzag-
 „ ting vergunnen in het stuk der Plakaaten en der Inquisitie,
 „ benevens vergiffenis van begaane misdaad.” Hij voegde 'er
 nevens „ dat men de Stadhouders en eenige andere Heeren
 „ moest ten Hove roepen, voor dat de Edelen hun verzoek
 „ inleverden, en voorts van alles kennis geeven aan den Ko-
 „ ning, zonder op deszelfs herwaarts komst aan te dringen.”
 Zonder zich, voor als nog, omtrent het overige te verklaa-
 ren, gedroeg zich de Landvoogdes naar het laatste gedeelte van
 den raad, welke ook die van den Graave VAN EGMOND was.

Verschillende van het dus lang gehouden gedrag was dat van
 den Graave VAN MEGEN, zints de zaaken der Edelen verliepen,
 en de naam der Hervormden geschandvlekt wierdt, door het
 baldaadig beeldestormen. De Landvoogdes, met de verdeeld-
 heid der Onroofschen haar voordeel willende doen, gaf last
 tot het ligen van eenig Krijgsvolk. De Graaf VAN MEGEN,
 onder andere, kreeg het bevel over een gedeelte van hetzelfde.
 Ook deed hij, nevens den Hertog VAN AARSCHOT, den Graaf
 VAN EGMOND en anderen, den nieuwen Eed, door de Land-
 voogdes ontworpen, waar bij alle Wethouders en Amptenaars
 be-

beloven moesten
 ven, de Beeldet
 Met een deel van
 bevel voorde, lag
 Houders en Allen
 een eenling op Un
 te verraden. Doc
 terijf trok hij, met
 berde zich van de
 land, omwar hij de
 ftaaker, en voorts
 de, door de Beeld
 oorzaak. Zins dee
 gen meer openlijk v
 van alre, trok hij
 dertie van Bassard
 't hoofd van hierom
 Aan 't geregt, even
 den Graaf van AREN
 geen andeel, vermit
 vergoeden, trok hij
 deelligen tegen Graaf
 mede gevegt, om die
 het beleg leeuwelijk
 behagenden, van tijd
 wuzen, in eenen van
 zo zware woude, da
 keelve overleed.

Messoomen. Dus nou
 lange Stallen of Masten
 woude opgericht, ter
 kenen van Holland en
 de de Staten Generaal
 Prins-Erffthouder, die
 Hij getuud zij en kre
 XIII. 1000.

belooven moesten, het Roomsche Geloof te zullen handhaaven, de Beeldestormers straffen en de Ketterijen uitroeien. Met een deel van het Krijgsvolk, over 't welk MEGEN het bevel voerde, lag hij, in den Jaare 1567, in het Land van *Heusden en Altena*. De Heer VAN BREDERODE hadt thans een aanslag op *Utrecht* in den zin, en om het, onvoorziens, te verrasfen. Doch hier in voorkwam hem de Graaf; in alerijl trok hij, met een Regiment, derwaarts op, en verzeerde zich van de Stad. Van daar begaf hij zich na Gelderland, alwaar hij de openbaare preeke der Onroomschen deedt slaaken, en voorts eenige vergoeding bewerkte voor de schade, door de Beeldestormers, aan Kerken en Kloosters, veroorzaakt. Zints deezen tijd gedroeg zich de Graaf VAN MEGEN meer openlijk voor Spanje. Volgens last van den Hertog VAN ALVA, trok hij op, in den Jaare 1568, tegen Graaf LODEWYK VAN NASSAU, broeder van Prinse WILLEM DEN I, aan 't hoofd van vierhonderd Ruiters en vijftienhonderd Knegten. Aan 't gevegt, evenwel, welk tusfchen Graaf LODEWYK en den Graaf VAN AREMBERG, kort daar op volgde, hadt hij geen aandeel, vermids hij te laat kwam. Om dit nadeel te vergoeden, trok hij binnen *Groningen*, om de Stad te verdedigen tegen Graaf LODEWYK, die, kort naa het straks gemelde gevegt, om die Stad het beleg geflagen hadt. Hoewel het beleg flauwelijk wierdt voortgezet, deeden, egter, de belegerden, van tijd tot tijd, eenen uitval. De Graaf VAN MEGEN, in eenen van dezelve tegenwoordig, bekwam eene zo zwaare wonde, dat hij, naa veel en lang zukkelen, aan dezelve overleedt.

Zie BOR en VAN METEREN.

MEIBOOMEN. Dus noemt men, in 's *Graavenhage*, zekere hooge Staaken of Masten, welke, jaarlijks, in de Hofplaatze, worden opgericht, ter eere van de Edele Mogende Heeren Staaten van Holland en Westfriesland, van Hun Hoog Mogende de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, van den Prinse Erftstadhouder, deszelfs Gemaalinne en Kinderen, indien Hij gehuwd zij en kroost verwekt hebbe, voorts van de

XXIII. DEEL.

Cc

Magi-

Magistraat der Plaatzte en van den Kolonel der Schutterije. Men is 't niet eens omtrent den oorsprong deezer gewoonte, zo min als omtrent den tijd, wanneer dezelve eenen aanvang heeft genomen. Dat dezelve al lang heeft stand gehouden, blijkt uit eene aantekening van den Heere VAN LOON, vermeldende de perfoonen, welke, in den Jaare 1635, de Meiboomen geplant hadden; zonder, egter, aan te wijzen, of de plegtigheid toen eerst in gebruik is gekoomen. Het oprigten of planten deezer *Meiboomen* geschiedt, in den nacht tuschen den laaften van April en den eersten van Mei, door het Korporaalschap van de Schutterije, 't welk in dien nacht de wagt heeft. Van hier dat de Staaken of Masten zijn beschilderd met de grondkleur van het Vaandel van 't Regiment, waar toe het Korporaalschap behoort. Langs heenen zijn dezelve met Ranken en Bladeren beschilderd en met Meelooft bekranst. Van den Top waait een zijden Wimpel. Wat laager ziet men een ronddraaiend stijf Vendeltje, hebbende een Zinnebeeld met een Bijtschrift, veelal gefchikt naar de gelegenheid des tijds, en toepasselijk op het Kollegie of den Perfoon, voor welke een Meiboom geplant wordt. Onder aan in dit zelfde Vendeltje staan de voorste Letters van den naam of van den tijtel der vereerde Kollegien of Perfoonen. Het opstellen der gemelde Zinnebeelden en Bijtschriften berust op den Rektor of Konrektor van het Latijnsche School in 's Hage. Hij is gehouden, een Drietal van dezelve te vervaardigen, waaruit de Haagfche Burgemeesters eene keuze doen.

MEIER, (JOANNES) wierdt gebooren, in den Jaare 1651, of 1652, te *Blomberg*, eene Stad in het Graaffchap van *der Lippe*. Tot ongeluk voor zijne aangeboorene zucht tot geleerdheid, hadt hij Ouders van gering vermogen. Zijn Vader was een Kuiper, en, onbekwaam om zijnen Zoon na hooger beroep te doen streeven, zogt hij hem tot het zelfde bedrijf op te leiden. JOANNES, zijns ondanks, zich naar dien wil en den nood voegende, verzuimde, egter, niet, wanneer de gelegenheid zich aanbodt, zijnen leeslust bot te vieren. Op zekeren tijd betrapte hem zijn Vader, en deedt hem straffe lijden, omdat hij den tijd, welken hij aan het knippen van een Vat

die moest belteede
den jongeling wierd
ter der Plaatzte, d
geringst hebbende,
terreest, een verhe
op eigen kosten ter
rekerade de Vaaler
Kuiper op te knippen
reboos, zijne Geboc
per maanndrit regent
lij niet, in den Jaar
ter het onderwij van
groote vorderingen m
naren, tot hooger C
dan drie jaren verliepe
van toe den Predikdiens
eigen kennis van verlich
toos eene wilsdanche
berooft hij zich te Gro
nderwijs, maar ook de
van den geleerden Ooste
gingt verblijft in dat Ge
onder de vermaarde Ma
conventuants wittich
americhon nog hooger
neeren te Leiden, kwan
terende, voort in de
Heren Bezorgden van
koppings, hem eene ge
te *Wippo* zijn verblijft te
teek en Gewoonen der O
naren; opdat hij, met d
achtal, vervolgens, te m
gen. Gewisfelijk hadde de
na niet de gelegenheid vo
na verblijft, met zijne nei
ter verrij van den Heere
aandeld in den *Blam* zijn

Vat moest besteeden, met leezen verspilde. Gelukkig voor den jongeling wierdt zulks opgemerkt door eenen Burgemeester der Plaatzte, die, naar de reden van 's Vaders misnoegeft gevraagd hebbende, den Jongman tot zich nam, en, bij onderzoek, een verheevenen Geest in hem bespeurd hebbende, op eigen kosten ten schoole bestelde. Ondanks dit alles volhardde de Vader bij zijn besluit, om JOANNES tot eenen Kuiper op te trekken; die, zulks vernomen hebbende, liever verkoos, zijne Geboorteplaats heimelijk te verlaten, dan zijner natuurdrift tegenstand te bieden. Ten dien einde begaf hij zich, in den Jaare 1668, na *den Ham*, alwaar hij, onder het onderwijs van den geleerden Rector, zo spoedige en groote vorderingen maakte, dat hij, naa verloop van twee jaaren, tot hooger Onderwijs bevorderd wierdt. Niet meer dan drie jaaren verliepen 'er, of men oordeelde hem bekwaam om tot den Predikdienst bevorderd te worden. Zucht na grondiger kennis van verscheiden takken der geleerdheid deedt hem thans eene uitlandsche reize onderneemen. In den Jaare 1674 bevondt hij zich te *Groningen*. Hier genoot hij niet slegts het onderwijs, maar ook de vriendschap en dagelijksche verkeering van den geleerden Oosterling Profesfor ALTING. Naa een driejaarig verblijf in dat Gewest, begaf hij zich na *Leiden*, om onder de vermaarde Mannen FREDERIK SPANHEIM, den Zoon, CHRISTOPHORUS WITTICHUS en STEPHANUS LE MOINE, zijnen Letterschat nog hooger op te stapelen. Geduurende zijn vertoeven te *Leiden*, kwam de vermaardheid zijner uitgebreide kennisse, vooral in de Oosterfche Taalen, ter ooren van de Heeren Bezorgeren van 't Hoogeschool; die, uit zonderlinge hoogagtinge, hem eene gelegenheid aanboden, om eenigen tijd te *Aleppo* zijn verblijf te houden, en aldus de Taal, Geleerdheid en Gewoonten der Oosterfche Volken van nabij te leeren kennen: opdat hij, met dien schat verrikt, aan Kerk en Vaderland, vervolgens, te meer nuts en voordeels mogt aanbrengeu. Gewiselijk hadde MEIER deeze aanbieding omhelsd, ware hem niet de gelegenheid voorgekoomen tot het neemen van een vast verblijf, met zijne neiging stroomkende. Te weeten, door het vertrek van den Heere ABRAHAM GULICHUS, een Hoogleeraarsstoel in *den Ham* zijnde open gekoomen, wierdt de Heer

MEIER, in den Jaare 1679, verzogt om dien te vervullen. Vijf jaaren bekleedde hij hier den post van Buitengewoon Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, en van Gewoon Hoogleeraar in de Welspreekendheid, Wijsbegeerte en Hebreuwfche Taalen. In den Jaare 1684 beriepen hem de Bezorgers van het Geldersche Hoogefchool tot Gewoon Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oosterfche Taalen. Eer hij zijn Ampt aanvaardde, beklom hij den EeLeiden te *Harderwijk*, om deeze plegtigheid te volvoeren. In den Jaare 1691 wierdt den Heere MEIER aangebooden het aanzienlijk Ampt van Generaal Superintendent in het Graaffchap van *der Lippe*, Kerkelijken Raad en Eerften Predikant van *Detwolde*. Doch hij wees deeze ftreelende aanbieding van de hand, verkiezende zijnen leeftijd te *Harderwijk* te slijten. Ondanks 's Mans aanhoudend letterblokken, deedt zijn sterk lichaamsgeftel en geregelde leevenswijze hem den hoogen ouderdom van vijfenzeventig jaaren bereiken. Hij overleedt op den vierentwintigften April des Jaars 1725. Van 's Mans uitgebreide Geleerdheid kunnen getuigenis draagen de veelvuldige Schriften, over veelerhande onderwerpen, welke nog voorhanden zijn. Doch, 't geen alle Geleerdheid zeer verre overtreft, 's Hoogleeraars zedelijk Karakter wierdt hoogelijk geroemd.

MEIERY, (De) van 's *Hertogenbosch*, gelegen in *Staatsch Brabant*, ten Noorden aan Gelderland en Holland grenzende, is eene uitgebreide Landftreeke: zij beftaat, in haare grootfte lengte, van 't Noorden na het Zuiden, vijftien, en in de breedte, van 't Oost na 't West, ruim tien uren gaans. De reden en oorsprong der benaaminge moet, naastdenkelijk, gezogt worden in het woord *Major* of *Meier*, zo veel als Hoofdfchout. Dus zou de oorspronkelijke berekenis van Meierij zo veel zijn als Hoofdfchoutsampt. Uit den aart is de doorgaande grondgefteldheid van de Meierij dor en fchraal, heien duinagtig, moetende door herhaald mesten en gefhadigen arbeid

arbeid, tot vrugtdraagen als genoodzaakt worden. Langs de Maaze en andere riviertjes, welke het Gewest doortroomen, ontmoet men alleenlijk eenige uitzonderinge op deezzen regel. Door zulk een gestadig en vlijtig bewerken van den grond, geeft dezelve, ginds en elders, meer dan middelmaatige Rogge, Boekweit, Haver en Vias, als mede zeer goede Boomvruchten en Peulvruchten. Volgens herhaalde Plakaaten der Algemeene Staaten, zijn de Landzaaten gehouden tot het planten van Eiken-Beuken- en Berkenboomen, tot Brand en Timmerhout. Men ademt 'er eene gezonde lucht; waar van ten bewijze dienen de veelvuldige oude lieden, welke men 'er aantreft. Behalven de Maaze, vindt men 'er verscheiden kleine rivieren, en langs dezelve de beste Dorpen van het Land. De inwoners van de Meierij zijn gemeenlijk arm, dewijl ze, door den zuuren arbeid, van de schraale Landerijen nauwlijks meer dan volstrekt noodigen lijfsgot kunnen verzamelen. Eer men, door zwaare strafoeffeningen, daar tegen hadt voorzien, ontmoette men, hierom, meer dan in eenige andere Gewesten der Generaliteit, zeer veel Dieven in de Meierij. Veele Landzaaten geneeren zich met de Veehoedery, waar toe de schraale Heilanden overbekwaame gelegenheid verschaffen. Van de Schaapen, welke men 'er in groote menigte aanfokt, wordt de Wolle gebruikt in de Lakenweeverijen te *Tilburg*, *Oosterwijk*, *Geldorp* en elders. In vier hoofddeelen of *Kwartieren* is de Meierij van 's *Hertogenbosch* verdeeld: het Kwartier van *Oosterwijk*, het Kwartier van *Kempenland*, het Kwartier van *Peelland*, en het Kwartier van *Maasland*.

Betreffende de Regeering van de Meierij; de Hoogschout van de Stad 's *Hertogenbosch* oeffent insgelijks in de Meierij zijn gezag over lijfstraffelijke misdaden, in alle zodanige plaatzen, die van de Algemeene Staaten onmiddellijk afhangen. Daarenboven kan hij eene algemeene Vergadering van alle de Kwartieren beschrijven, wanneer 'er zaaken voorvallen, de Meierij in 't algemeen raakende. Doch in Burgerlijke zaaken heeft hij geen zeggen. Over ieder der vier gemelde Kwartieren stellen de Algemeene Staaten een Amptenaar aan, onder

den naam van Kwartierschouten. Hun gezag bepaalt zich alleen tot Burgerlijke zaken. De Plakaaten en Ordonnantien der Algemeene Staaten en van den Raad van Staate worden door hen afgekondigd. Wijders staan zij over de Verpating der Gemeene Middelen, en over het hooren van de Rekeningen der Ontvangers. Van de burgerlijke Geldboeten en de overtreedingen van 's Lands Plakaaten moeten zij voornaamelijk hun bestaan hebben; want hunne vaste wedde bedraagt slegts vijfhonderd Guldens Jaarlijks. Ten tijde der Verpatinge van 's Lands Tienden, wordt in ieder Kwartier eene algemeene bijeenkomst gehouden, Kwartiersvergaderinge genoemd. Een Griffier, over ieder Kwartier aangesteld, houdt aantekening van het voorgevallene in deeze Vergaderingen. Daarenboven houden de Algemeene Staaten, in de bijzondere Kwartieren, verscheiden Bedienden, tot het ontvangen van de Verpondingen, en van de Inkomsten der Kerkelijke en andere Gemeene Lands Goederen. — In de geheele Meierij zijn honderdenzes Kerken, welke bediend worden door zestig vaste Leerzaars; de meeste van welke op twee of drie Plaatzten den Dienst moeten waarneemen. In twee Klassen zijn de Gemeenten verdeeld: de Klasfis van 's Hertogenbosch, en de Klasfis van Peelland en Kempenland. Beiden behooren tot het Sijnode van Gelderland. Uitgezonderd de Heerlijkheden, welke het regt van Patroonschap bezitten, moeten de overige Gemeenten, wanneer zij eenen Leeraar noodig hebben, handopening en goedkeuring verzoeken van den Raad van Staate. Ten platten Lande belooft de Jaarwedde der Predikanten zeshonderd Guldens. Doch die twee of drie Gemeenten bedienen, trekken nog honderdvijftig Guldens daar boven. Van de Rentmeesters der Geestlijke Goederen ontvangen zij, elk vierendael jaars, hunne betaaling. Zeer veele Roomschegezinden ontmoet men in de Meierij; tegen de betaaling van zekere Recognitie, genieten ze 'er vrijheid van Openbaare Godsdienstoeffeninge. Eene Kerk, welke niet meer dan éénen Priester heeft, moet vijftig Guldens opbrengen; doch, zo 'er een tweede bijkoomt, nog vijftiwintig Guldens daar boven. Het Gemeene Land trekt niets van deeze belastinge; dezelve wordt

ge:

geheel onder de O
gans der Recognitie
waarde genieten.

MELISKER, een
land, op het Eiland
Prestant bedend.

Melus trouw, een
in welken hij Jeeft
schijnt eenige sima
of lever het schrijf
Werk, het Rymeron
en ongefijne regels, v
zij; doch, wor 't
Volkenkundige Geschiede
verstaende de Schrijf
fen, dan die in zijner
wete hij zelve bijgew
gen verstaan hadt. Hij
et op verzoek van de
vervalde het onder d
en dreeg het op aan d
aan III, met wiens hu
uen, waarfchijnlijk, re
tijns Werks eene Sloo
uen negentien jaaren ou

MELUNDO, eene A
land, in 't Land van
verfchillende opgegeven
heit om de verknogtheit
des. Het Dorpie heeft
die van 't nabij gelege
tijns, den Dienst verri

geheel onder de Officieren verdeeld, behalven dat de Ontvangers der Recognitiegelden den veertigsten penning voor hunne moeite genieten.

Zie OUDENHOVEN; VAN DER HOUVE;
Groot Plakaatboek.

MELISKERKE, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in Zee-land, op het Eiland *Walcheren*, wordende door een eigen Predikant bediend.

MELIS STOKE, een Monnik, en, naar gelange van den tijd, in welken hij leefde, een man van eenige geleerdheid. Hij schijnt eenigen smaak gehad te hebben voor de Dichtkunde, of liever het schrijven in rijm. Dit blijkt uit zijn bekend Werk, het *Rijmkronijk*; 't welk, van wegen de kreupele en ongelijke regels, van dien kant geene de minste waarde bezit; doch, voor 't overige, als een waardig Gedenkstuk der Vaderlandsche Geschiedenisfen hoog geschat moet worden, als verhaalende de Schrijver, meestal, geene andere gebeurtenisfen, dan die in zijnen eigen leeftijd waren voorgevallen, en welke hij zelve bijgewoond, of uit geloofwaardige Ooggetuigen verstaan hadt. Hij begon zijn werk onder de Regeering en op verzoek van den ongelukkigen Graave FLORIS DEN V, vervolgde het onder de Graaven JAN DEN I en JAN DEN II, en droeg het op aan den derden Graave, naa FLORIS, WILLEM DEN III, met wiens huwelijk hij zijn verhaal besluit. MELIS, toen, waarschijnlijk, reeds hoogbejaard, voegde aan het einde zijns Werks eene Slotrede, in welke hij den jongen Graaf, toen negentien jaaren oud, ernstig tot zijnen pligt vermaande.

MELISZAND, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in Zuidholland, in 't Land van *Voorn*. De uitgebreidheid wordt zeer verschillende opgegeeven, deels om den aanwas van Landen, deels om de verknogtheid der Heerlijkheid met nabuurige Polders. Het Dorpje heeft eene Kerk, doch geen Leeraar; die van 't nabij gelegen *Dirksland* kooft 'er, viermaal en 's jaars, den Dienst verrigten.

MENALDUM, gemeenlijk *Menaam* geheeten, een Dorp in Friesland, onder 't Kwartier van *Westergo*, in de Grietenij *Menaldumadeel*, welke daar van haaren naam ontleend heeft, Het Dorp, 't welk alomme van voortreffelijke Bouw- en Weilanden wordt omringd, is reeds vroeg bekend geweest. De Kerk, welke op eene hoogte staat, maakt eene fraaie vertooning, met haaren sierlijken hoogen Toren. Genoegzaam in de rondte om het Kerkgebouw staan de Huizen der Ingezeeten, welke, door hunne netheid en zindelijkheid, blijken draagen van den welvaart der bewooneren. Ten Zuiden van het Dorp legt de aanzienlijke State *Dekama*, zijnde eene deftige huizing, leggende rondom in Vijvers, en wel aangeleide beplantingen. Lang heeft dezelve behoord aan het Geslacht van *KAMSTRA*. *Gralda-State* behoort, zedert geruimen tijd, in eigendom aan deftige lieden uit den Burgerstaat. Zints den toeneemenden Aardappelteelt, is *Menaldum* in welvaarendheid nog meer geklommen. Achtzestig Stemdraagende Boerderijen, welke onder dat Dorp behooren, kunnen van deszelfs aangelegenheid getuigenis draagen. De Hervormde Predikant trekt zijne Jaarwedde uit de zo genaamde Pastoriejlanden, of gewezene Geestlijke Goederen. Van wegen den hoogen huur der Landerijen, is deeze befolding thans vrij aanzienlijk.

MENALDUMADEEL, boven vermeld, in rang de eerste Grietenij in het Kwartier van *Westergo*, binnenlands, in het Noordelijk gedeelte van het Gewest gelegen, is een zeer vrugtbare Landstreek, van wegen de uitsteekende Kleigronden, tot den Graan- en Aardappelteelt zeer geschikt, en de uitmuntende Weid- en Hooilanden, waar toe de laagere landen zeer geschikt zijn. Hoewel thans op een aanmerkelijken afstand van den Zeekant gelegen, ziet men, in deeze Grietenij, nog de overblijfsels van den alouden Zeedijk, welke eertijds tot eene waterkeeringe tegen de aanklotzende Golven diende, doch tegenwoordig tot een voortreffelijken binnenlandschen Rijdweg verstrekt. Van de aloude sterkte des Dijks, kan deszelfs hoogte en breedte, op verscheiden plaatzen, nog een zichtbaar getuigenis draagen. In *Menaldumadeel* telt men twaalf Dorpen.

Zie WINSEMIUS.

MEN-

MENNO SIMONS;

MENNE, (JOOR
post van Penfumaris
naar bij 's Lands St
ta bekleeden van he
en den dood van Pi
proceden, om met K
de Opperberictpijp
handeling te weeten.
prohibiden, an den
vans gii' men hier
delants de regnkant
verlaw, beloomen,
civiele Beveling.
pandigden, es voerd
naar bij, in zijne Aanf
ding bewezet, en
nauwkeet inhoud van d
de Landfchappjen mog
het, zich tims nad
fchappij, onder
geleuen te overvaardet
kwamle middel, to
ken" Van elders is l
fchappij bestendig va
had verternde, dan door
men, na Opper- Lan
Men den inuichelenden LA
nouve-gemeendfchap gehou
gekent, dat hi, door
en ter Vergaderinge van l
een het manen van Vr
wanden. Zedert begon l
en. De Regeering van
loop met den Graave VAN
land, binnen deeze Stad
pi, behaaijk te hand g

MENNO SIMONS; zie SIMONS. (MENNO)

MENYN, (JOOST VAN) bekleedde, in den Jaare 1585, den post van Pensionaris van *Dordrecht*, en was in zo goeden reuk bij 's Lands Staaten, dat hij mede benoemd wierdt tot het bekleeden van het plechtig en talrijk Gezantschap, 't welk, naa den dood van Prinse WILLEM DEN I, na Engeland wierdt gezonden, om met Koninginne ELIZABETH over de opdragt van de Opperheerschappij der Vereenigde Nederlanden in onderhandeling te treden. Doch haare Majesteit konde thans niet goedvinden, aan den wensch der Staaten te voldoen. Nogthans gaf men hier omtrent alle hoop niet geheel verloren. Ondanks de tegenkantingen van *Amsterdam*, *Gouda* en *Rotterdam*, besloot men, andermaal, in den Jaare 1587, tot eene staatelijke Bezending. MENYN was wederom een der Afgevaardigden, en voerde het woord ten Engelschen Hove. Breed mat hij, in zijne Aanpraak, de weldaaden uit, door de Koningin bewezen, en verklaarde vervolgens, als den hoofdzaklijken inhoud van den last der Gezanten „dat de Vereenigde Landschappen nog al bleeven hoopen, dat haare Majesteit, zich thans nader bedagt hebbende, de aangeboden Heerschappij, onder billijke voorwaarden, eindelijk zoude gelieven te aanvaarden, alzo zij dit beschouwden als het beste kwaamste middel, tot reddinge van hunne vervallene zaken.” Van elders is bekend, dat haare Majesteit de Opperheerschappij bestendig van de hand wees, en geen anderen bijstand verleende, dan door het zenden van den Graave VAN LEICESTER, tot Opper-Landvoogd, met een bepaalden onderstand. Met den huichelenden LEICESTER schijnt, zedert, DE MENYN nauwe gemeenschap gehouden te hebben. Althans vindt men aangekend, dat hij, door den Landvoogd, zich liet gebruiken, om ter Vergaderinge van Holland eenen voorslag te doen, omtrent het maaken van Vrede met Spanje, op redelijke voorwaarden. Zedert begon hij, bij zommigen, in 't oog te loopen. De Regeering van *Leiden* lag, ten deezen tijde, overhoop met den Graave VAN LEICESTER. In een gevaarlijken opstand, binnen deeze Stad ontstaan, wierdt DE MENYN beschuldigd, heimelijk de hand gehad te hebben, vermids dezelve dui-

delijk ten voordeele van LEICESTER was verwekt. Niet zo laag nogthans daalde hier door zijn aanzien en gezag, of men zondt hem, in den Jaare 1594, in Gezantschap na *Deenemarken*, om de verbintenissen met dat rijk en den jongen Koning CHRISTIAAN DEN IV te vernieuwen. Doch deeze eere was de grond van zijnen val. Een Affchrift van het Verdrag, hier geflooten, en, tot nog toe, zorgvuldig geheim gehouden, hadt hij vertrouwd aan Jonkheere AREND VAN DORP, die 'er den vijand den inhoud van hadt medegedeeld. Gedagvaard voor het Hof, bekende DE MENYN, het gemelde Affchrift aan VAN DORP bezorgd te hebben; doch voegde 'er nevens, vermits hij den Heer VAN DORP altoos hadt gehouden voor een trouwen liefhebber des Vaderlands, dat hij daarom ook geene zwaarigheid hadt gevonden in 't mededeelen van 't Geschrift, waar in hij gemeend hadt geen geheim te steeken. Maar DE MENYN was, volgens 't schrijven van DE GROOT, een man van een onrustigen Geest, welken men gaarne wilde loozen. Men bediende zich daarom, van het gemelde bedrijf, als een voorwendzel om hem van zijn Pensionarischap te ontslaan, en voorts buiten bewind te houden. Dit niettegenstaande wierden de Staaten van Holland, in 't volgende jaar, te raade, om hem aan te stellen tot Historieschrijver van het Gewest, op eene wedde van twaalfhonderd Guldens. Uitgezonderd een verhaal van het gevegt bij *Turnhout*, in den Jaare 1597, 't welk men meent door hem te zijn opgesteld, heeft men geene vrugten van zijnen arbeid gezien.

Zie *BOR* en *Resolutien van Holland*.

MEPPEL, een open Steedtje, in de Provincie van *Overyssel*, in het Zuidwestlijk gedeelte van het Landschap *Drenie*. Het is eene bloeiende, volkrijke en zeer welvaarende Plaats, alwaar veel binnenlandfche handel omgaat. De Hervormde Gemeente wordt 'er door twee Leeraars bediend.

MERCATOR, (GERARDUS) in den Jaare 1512, te *Rupelmonde* gebooren, woonde, nevens zijne Ouders, lieden van gering ver-

PP1

enz.

ekt. Niet zo
 gezag, of men
 na Deenemar-
 jongen Koning
 e eere was de
 rdrag, hier ge-
 ehouden, hadt
 , die 'er den
 vaard voor het
 aan VAN DOOR
 ermids hij den
 trouwen lie-
 te zwaarigheid
 waar in hij ge-
 MENYN was,
 een onrustigen
 bediende zich
 ndzel om hem
 rts buiten be-
 e Staaten van
 aan te stellen
 wedde van
 haal van het
 k men meent
 gten van zij-

en van Ho-

Overysel,
 rente. Het
 aats, alwaar
 e Gemeente

Rupelmon-
 van gering
 ver-

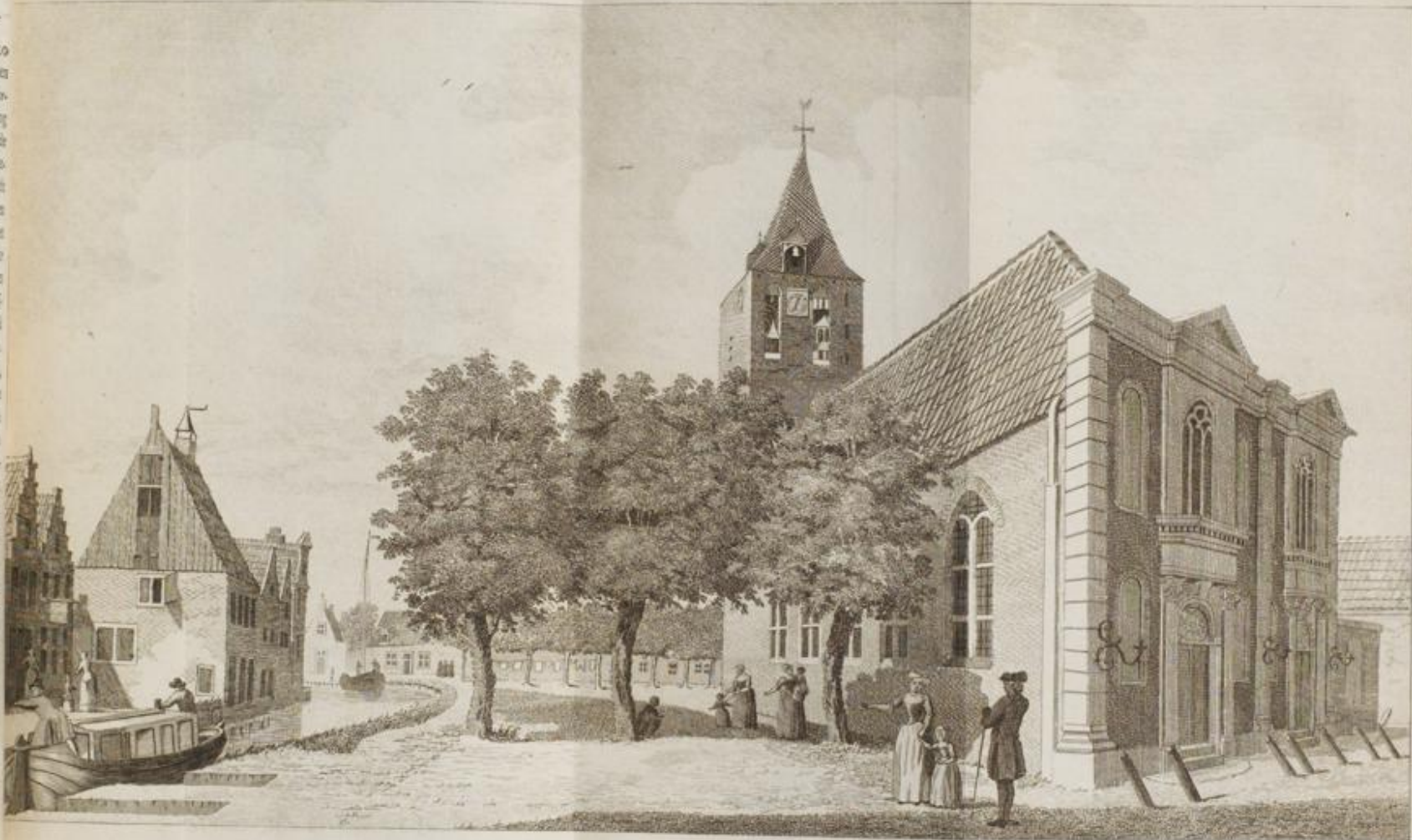
APPELT.

ent.

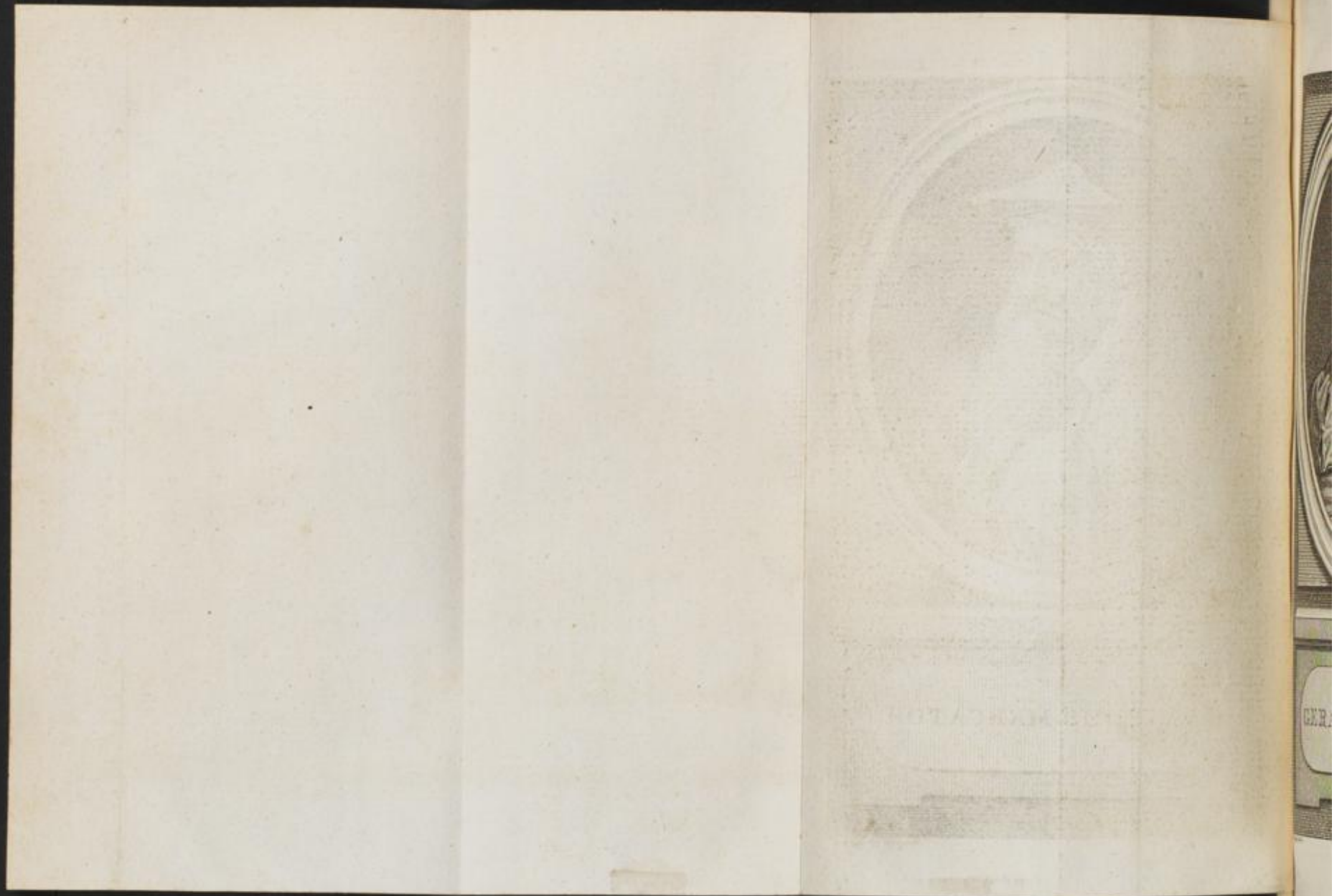
ekt. Niet zo
gerag, of men
na Deenen-
jongen Koning
te eere was de
rdrag, hier ge-
houden, kan
e, die 'er in
gwaard voor te
aan van nou
ernide hij de
a trouwen lie
de zwaarighi
waar in hij ge-
MENYN wa,
een onrustige
bediende zich
midel om het
eris buiten bo-
le Spaen van
aan te flite
e wedde van
chul was het
a meo men
giet van zi-
ten van Ho-

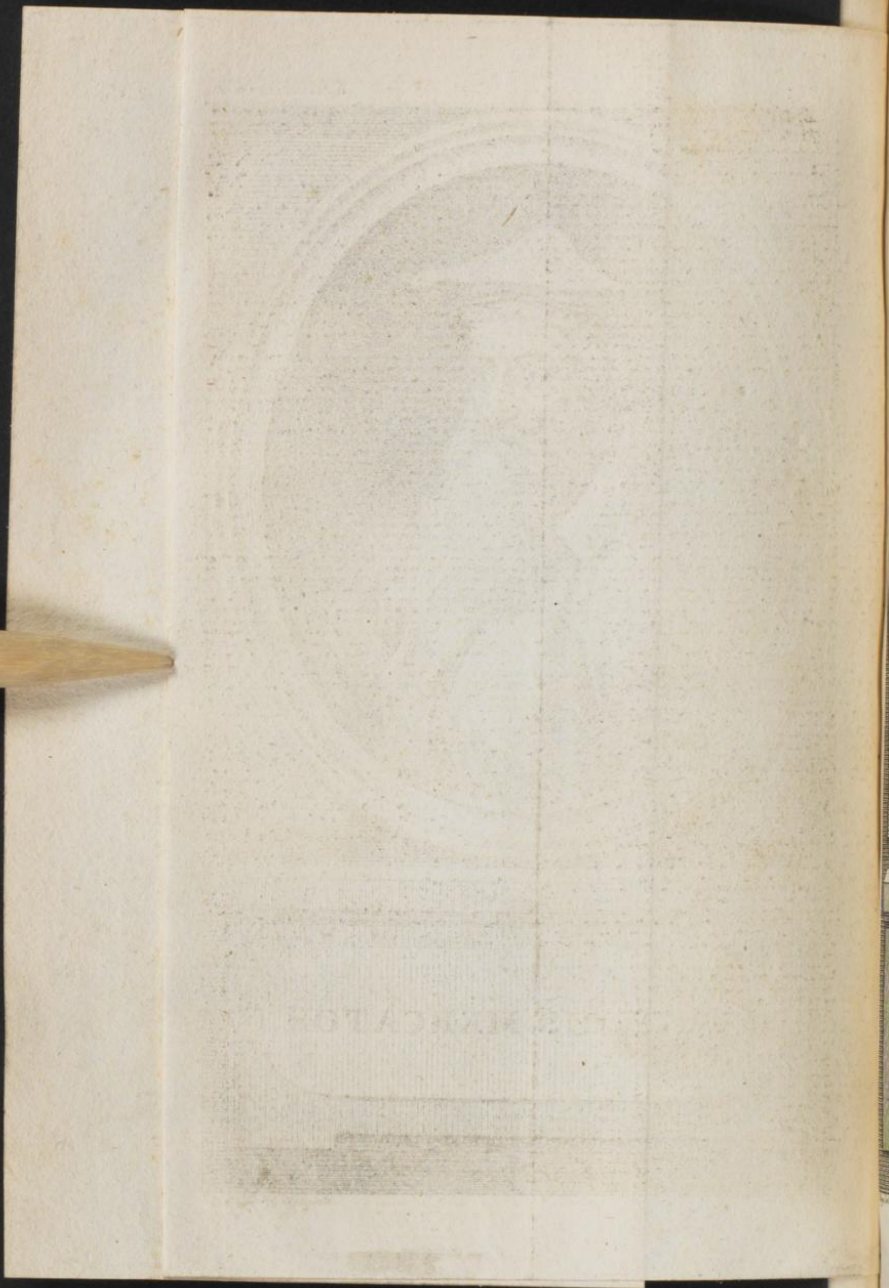
a Overyfel,
veest. Het
tatt, sluat
de Gemeente

e Ropelme-
t van gering
ve.

DE VERNIEUWDE KERK TE MEPELT.

GER

J. J. G. de Witt.

Beit. Winkelmann, 1790.

vermogen, bij zij
 Pans, het Prieste
 ing en vloggen en
 'Herenbeest, t
 om in de Wiskund
 ziner bestaan te he
 van GERARDUS, mi
 konis van de Wisk
 worden hij zich in
 veldde. GAMMA R
 flap had: gemaakt,
 medebeten van on
 arbeid, welke tot
 Heilige Land. Wel t
 hart van *Vlaander*
 Door alle deeze we
 vernarheids, dat
 KANDE V. fiedde
 verchieden Wiskund
 vervaardigde hij een
 ere beschrijving van
 Inusichen was met
 treken, en vieldt,
 veranderen. Hij verk
 hog. Hier ging hij
 in vervaardigde voo
 niet grooter dan de b
 river kristal, en ee
 fiedde hij hier in aan
 van waren Algemeen
 te, nevens verbeteri
 opbedelingen van de
 de Onke Schrijvers.
 door te brengen, oef
 in de Godgeleerdheid.
 schappen gemaakt, ga
 en *Evangelisten*, *U*
 pater, als mede o

vermogen, bij zijns Vaders broeder, welke, in de gemelde Plaats, het Priesteramt bekleedde. Zijn Oom, in den jongeling een vluggen en leerzicken geest bespeurende, zondt hem na 's *Hertogenbosch*, om 'er in de Taalen, en voorts na *Leuven*, om in de Wiskunde te worden onderweezen. Om een weinig ruimer bestaan te hebben, dan zijn Oom hem konde bezorgen, nam GERARDUS, midlerwijl, het plaatsnijden bij de hand; de kennis van de Wiskunde kwam hem hier in merkelyk te stade, naardien hij zich inzonderheid op het maaken van Landkaarten toeleide. GEMMA FRISIUS, met welken hij kennis en vriendschap hadt gemaakt, lichtte hem, bij wijlen, voor, met het mededeelen van ondderrigtingen. De eerste vrugt van zijnen arbeid, welke tot rijpheid kwam, was eene Kaart van het Heilige Land. Wel haast wierdt deeze gevolgd van eene Landkaart van *Vlaanderen*, en van verscheiden andere Gewesten. Door alle deeze werkzaamheden verkreeg MERCATOR zo veel vermaardheids, dat dezelve den Keizerlijken troon bereikte. KAREL DE V stelde hem te werk tot het vervaardigen van verscheiden Wiskundige Werktuigen. Naa verloop van tijd vervaardigde hij eene waereldkloot, en voegde daar nevens eene beschrijving van het nut en gebruik van denzelven.

Intusschen was MERCATOR, te *Leuven*, in 't huwelyk getreden, en wierdt, eerlang, te raade, van woonplaatze te veranderen. Hij verkoos dezelve in de nabuurschap van *Duisburg*. Hier ging hij voort met werken voor Keizer KAREL, en vervaardigde voor zijne Majesteit twee Waereldklooten, niet grooter dan de bal van eene hand, eene Hemelglobe van zuiver Kristal, en eene Aardglobe van Hout. Zijnen tijd befeedde hij hier in aanhoudende werkzaamheid; de vrugt daar van waren Algemeene en Bijzondere Landkaarten van Europa, nevens verbeteringen in de Kaarten van PTOLEMEUS, ter ophelderinge van de Aardrijkskunde en tot beter verstand van de Oude Schrijvers. Om zijne snijperuuren niet nutteloos door te brengen, oeffende hij zich in de Tijdrekenkunde en in de Godgeleerdheid. Van de vorderingen, in beide Weetenschappen gemaakt, gaf hij proeven in eene *Overeenstemming der Euangelisten*, *Uitleggingen over den Brief aan de Romeinen*, als mede over eenige *Hoofdstukken van Ezechieel*,
en

en van *het Boek der Openbaaringen*. De uitgave van zijnen Atlas mogt hij, egter, niet beleeven; de geleerde Aardrijkskundige HONDIUS voltooidde 't geen 'er nog aan ontbrak, en gaf het Werk in 't licht. Op het tachtigste jaar zijns ouderdoms wierdt MERCATOR bevangen van eene Beroerte in zijne flinker zijde, welke hem bijbleef tot aan zijnen dood, welke voorviel in den Jaare 1594, het tweeëntachtigste zijns ouderdoms.

Zie MELCHIOR ADAM; en GUALTERUS
GYMMIUS.

MERIAN. (MARIA SIBYLLA) De waereldvermaarde Vrouw, van wier levensloop wij hier en kort berigt mededeelen, wierdt geboren te *Frankfort aan den Main*, op den tweeden April des Jaars 1647; haar Vader was de beroemde Plaatfnijder MATHEUS MERIAN. Op haar elfde jaar gaf zij al blijken, dat haare geneigdheid meer overhelde naar het Penceel dan naar de Breinaald, naar de Kunstoeffening dan naar huislijke bezigheden. Haare Moeder bestrafte haar deswegens dikwijls, zonder dat evenwel haar aart en neiging daar door in 't minst veranderde. Ook verstrekte haar Stiefvader haar tot een sterken voorspraak, die de Moeder dikwijls herinnerde, 't geen zij voorheen wel verhaald hadt, te weten, dat, terwijl zij van deeze Dochter zwanger was, zij meer dan voormaals genegenheid hadt tot allerlei zeldzaamheden; ja, daar zij anders onverschillig in de beschouwing van dit alles was, zij toen zelf werk gemaakt hadt van Insecten te behandelen, opgezette Vlindertjes, en allerhande soorten van bloedlooze diertjes, schulpen en zeegewasfen, op hunne orde in Kabinetlaaden te schikken, en de afbeeldingen met vermaak te beschouwen: weshalven zij zelve de oorzaak van de aangeboorene drift en geaartheid haarer Dochter was. Kortom, haar goedaartige Stiefvader, JAKOB MUREL genaamd, zelf een Minnaar der kunste, wist het zo verre te brengen, dat haar vrijheid wierdt gegeven, haare heerschende neigingen op te volgen. Zij wierdt dan openlijk aanbevolen aan het onderwijs van ABRAHAM MINJON, een beroemd Bloemschilder, Leerling van haaren behuwd-Vader.

De

De geneigdheid
nemen haare j
twee kunst alomme
In den Jaare 16
het konwijk met j
geel Schilder, doc
lijkt bijkij uit de na
Lank te Rome, in
in het koper gebr
Niergenhande ha
ten naam behouden
ten welken zij, do
gen.

Het konwijk bele
de kunst aan te kwe
meerdere haars gezi
en. 't Was haare ni
derreder menigvaldi
op Parlement na te
geijks, om de veran
terwring van Rupp
rezen den men'gvaldi
kunnige, te ontdekke
kelant, na te spoor
foer, door de klaar
wonderwaardige wi
zen, zonden loeren
Werd te gereeder
spooringen zou det
koper te doen sijden
keurige Waarneeminge
Involge hier van za
brg, in den Jaare 1
kijp, vedzel, en
wprang, spijte, en g
eigen(schappen der
Tijde, en andere
vrijen. In den Jaare
van gijken aart was.

De geneigdheid tot de kunst groeide naar gelang van het toeneemen haarer jaaren, en zo veel sterker, als de roem van haare kunst alomme zich verspreidde.

In den Jaare 1665, op den zestienden Mai, tradt zij in het huwelijk met JOHANNES ANDRIES GRAFF; deeze was een goed Schilder, doch bovenal in de Bouwkunde ervaren, gelijk blijkt uit de naauwkeurige aftekening van de St. Pieters Kerk te Rome, in den Jaare 1696, door JOAN ULRICH KRAUS in het koper gebragt, beslaande negen groote bladen papier. Niettegenstaande haar huwelijk, bleef MARIA haaren Vaderlijken naam behouden, dewijl die van MERIAN bekender was, dan welken zij, door haaren echt, van regswege moest draagen.

Het huwelijk belette haar ondertusfchen niet, de liefde tot de kunst aan te kweeken; zij groeide veel eer, onder het vermeerderen haars gezins en de huislijke bezigheden, bestendig aan. 't Was haar niet genoeg, de Natuur, ten aanzien van derzelver menigvuldige Diertjes, met haare eigene koleuren op Perkament na te bootzen, maar de lust beving haar insgelijks, om de verandering der gedierten, en de wonderbaare hervorming van Rupsen in gevleugelde Uiltjes, Wijtes enz., nevens den menigvuldig verschillende aart en wijze van voortkominge, te ontdekken, als ook het voedzel, waar door zij bestaan, naa te spooren. Dit alles deedt zij, op dat de menschen, door de klare beschouwing dier Wonderen, de verwonderenswaardige wijsheid en kracht Gods, in de minste schezelen, zouden leeren opmerken en erkennen. En op dat de Waereld te gereeder haare kunstige aftekeningen en vlijtige naspooringen zou deelagtig worden, besloot zij, dezelve in koper te doen snijden, en, met bijvoeging van haare naauwkeurige Waarneemingen, door den druk algemeen te maaken. Ingevolge hier van zag het eerste stuk het licht, te Neurenberg, in den Jaare 1679, onder deezen tijtel: *Der Rupsen begin, voedzel, en wonderbaare verandering. Waarin de oorsprong, spijs, en gestaltenwisseling: als ook de tijd, plaats, en eigenschappen der Rupsen, Wormen, Kappellen, Uiltjes, Vliegen, en andere diergelijke bloedelooze Beestjes, vertoon worden.* In den Jaare 1683 volgde het tweede stuk, 't welk van gelijken aart was.

Doch

Doch dit alles strekte slechts tot een voorbode van het manlijk besluit, 't welk zij moediglijk opvatte, en gelukkig ter uitvoer bragt, in den Jaare 1698. De onderzoeklust, om agter de waare gesteldheid der zaaken te koomen, en de ongegrondheid veeler beuzelagtige verhaalen aan den dag te brengen, was in haar zo groot, dat zij, niet schroomende de gevaaren en ongemakken der zee, in den gemelden jaare, de reize ondernam na de Westindien; zij bleef omtrent twee jaaren op *Suriname*, enkel en alleen om alles, wat tot haar oogmerk diende, naar 't leeven af te tekenen en in den grond naa te spooren. Wat nut haar ijver aan de weetgierigen gedaan hebbe, getuigen de geenen, welke het groote werk gezien hebben, dat zij, niet lang naa haare wederkomst in het Vaderland, in 't licht gaf, in den Jaare 1705, onder den tijtel: *Metamorphosis Insectorum Surinamensium*; of, Gedaanteverandering der Surinaamsche Insecten. In dat verwonderlijk Boek ziet men alle de bloedlooze diertjes, op de zelfde gewassen, bloemen en vrugten, waarop zij ze heeft gevonden, alles zo natuurlijk verbeeld, dat het voor 't leeven nauwlijks behoefte te wijken. Ook is dit werk verrijkt met een berigt wegens de voortteeling der Kikvorschen, Padden, Hagedisfen, Slangen en Spinnen; alle welke dieren zij, in de brandende luchtstreeken van America, naar 't leven heeft gekend.

Verseheiden werkjes van minder belang heeft zij, behalven de gemelde, in 't licht gegeven. Zij overleedt op den drieëntwintigsten Januarij des Jaars 1717, nalatende twee dochters, JOHANNA HELENA en DOROTHEA MARIA, welke zij zelve in het bloemfchilderen heeft onderweezen. De jongste, DOROTHEA MARIA, verzelde haare Moeder op de reize na *Suriname*, en is, behalven de kunstoeffening, ook bedreeven geweest in de Hebreeuwse taal.

MERULA, (ENGEL WILLEMSZON) of DE MARLE, wierdt gebooren in *den Briel*. Onder de geenen, die, in de Nederlanden, al voor het aanbreeken van het licht der Kerkhervorminge, de gemoederen tot het inlaaten van hetzelfde hadden voorbereid, verdient deeze beroemde Man eene voornaame plaats.

Hij

wierdt gebooren i
den dienst der Ke
aldig vroom leeven
rik van *Blenwiler*,
weg han, door de i
dat gewest, MERUL
vroeg had hij een
gebreken, ter Ro
vanom gaeel over a
Suriname; doch het
stond eenige verant
es dienst der Missie,
vink der Heiligen w
corredenen als gemeen
te, dat de Kerk een
te groote vrijmoedi
gen; in den Jaare
de Boeken en Papier
en, dien men in de
en, dat hij zoude gez
Mitsen, dan eene Les
wijsgheid noodzaaklijk
deffig sijn uitgedrakt
gen was geloof is;
dat de regelen van h
regel te volgen; dat
verruken, om die va
armen sijn. — J
onderwijng geeft ont
zaklijk is; dat de onst
in haare niet geloofd
welke zonde hier te
herschte; — dat de
betonden zij uit alle
en van de geboden
de deze beschuldiging
wijsgheid en wijsheid.

Hij wierdt gebooren in den Jaare 1482, en wierdt te *Utrecht* tot den dienst der Kerke toegelaaten. Zijne geleerdheid en voorbeeldig vroom leeven deden hem welhaast bekend worden. De Kerk van *Heenvliet*, een dorp in Zuidholland gelegen, verkreeg hem, door de bestelling van een aanzienlijk persoonaadje in dat gewest, MERULA bijzonder gunstig, tot haaren Priester. Al vroeg hadt hij een gezigt van de menigvuldige misbruiken en gebreken, ter Roomsche Kerke ingesloopen, en gaf zich daarom geheel over aan het leezen en onderzoeken der H. Schriftuure; doch het liep aan tot den Jaare 1552, eer hij bestondt eenige veranderingen te maaken in het gedeelte van den dienst der Misse, alwaar van de verdiensten en de voorspraak der Heiligen wordt gesproken; voorts, zo in zijne Leerredenen als gemeenzaame gesprekken, openlijk beweende, dat de Kerk eene Hervorminge voltrekt noodig hadt. Zijne groote vrijmoedigheid deedt hem wel haast in 't oog loopen; in den Jaare 1553 verzekerde men zich, eerst van zijne Boeken en Papieren, en daarna van zijn perfoon zelven, dien men in de gevangenis wierp. Men beschuldigde hem, dat hij zoude gezegd hebben „ dat het beter was tien „ Misen, dan eene Leerrede te verzuimen; dat 'er niets ter „ zaligheid noodzaaklijk is, dan 't geen in Gods woord duidelij staat uitgedrukt; dat het Geloof zonder de liefde „ geen waar geloof is; dat men moet leeven overeenkomstig „ met de regelen van het Euangelie, zonder eenigen anderen „ regel te volgen; dat de zulken, die hunne eigen goederen „ verlaaten, om die van anderen te beedelen, geene waare „ armen zijn. — Dat de H. Schriftuure ons volkomene „ onderrigting geeft omtrent alles, wat ter zaligheid nood- „ zaaklijk is; dat de onsterfelijkheid der ziele en de opstanding „ in *Italie* niet geloofd wierden; dat eene zekere zeer gruwelijke zonde hier te lande, en zelfs in de Stad *Rome*, „ heerschte; — dat de Sijnoden en Kerkvergaderingen, al „ bestonden zij uit alle de Geestlijken der geheele waereld, „ ons van de geboden Gods niet moesten afrekken.” Op alle deeze beschuldigingen antwoordde MERULA met de uiterste omzigtigheid en wijsheid. Hij wierdt vervolgens overgebragt

na

na den *Hage*, en aldaar genoodzaakt te antwoorden op honderd acht Artikelen, welke men uit zijne schriften hadt opgemaakt. Vergeefs tragtte men hem zijne gevoelens te doen afzweeren. De Staaten van Holland waren zeer begaan met het ongelukkig lot des vroomen Grijzaarts; zij bewonderden zijne groote geleerdheid, welspreekendheid, vroomheid en liefde jegens de armen. De traanen, welke deeze in 't openbaar stortten, waren de getuigen hunner droefheid; zij zeiden openlijk, *dat zij beroofd waren van hunnen Vader, hunnen Voorspraak, hunnen Beschermmer, en hunnen Vertrouster in hunne behoeften en ongelegenheden.* Onder andere liefde werken, welke hij, van tijd tot tijd, verrigtte, hadt hij in zijne Vaderstad, *den Briel*, voor de armen een Gasthuis doen stigten. Ieder een klaagde openlijk, dat de Inquisiteurs de regten van het Hof van Holland schonden. Van wijd en zijd kwamen menschen in 's *Graavenhage* te zamen, om voor den gevangenen te spreken.

Midlerwijl waren de Geloofsonderzoekers vlijtig bedagt op middelen, om den armen man van 't leeven te berooven, te verbranden, of diergelijke straffe, het gewoon lot der zogenaamde Ketteren, te doen ondergaan; doch, zo groot was de vermaardheid van 's Mans vroomheid en Godsvrugt, uit vreeze voor het volk durfden zij hun fnood voorneemen niet ten uitvoer brengen. Om het gevaar te ontgaan, waar mede zij bedreigd wierden, en met een van deeze zaak af te koomen, namen zij de toevlugt tot een zeer zonderlingen list. Een aanzienlijk Kerkelijke, die den tijtel van Bisfchop van *Hebron* voerde, valt, voor den gevangenen, op zijne knieën, met ontblooten hoofde, de armen over elkanderen geflagen en met fchreiende oogen, en spreekt hem in deezer voege aan: „ Gij zijt honderdmaal geleerder dan wij allen. Wij zijn „ overtuigd van uwe goede oogmerken, en zijn het met u eens „ omtrent de voornaamste stukken. Wij verschillen van u, al „ leen omtrent eenige Kerkelijke gewoonten en plegtigheden, „ die onverschillige dingen zijn, en van de Bestuurders der „ Kerke eeniglijk af hangen. Onderwerp u, derhalven, bidden „ wij u, aan de Kerk en haare uitspraaken, om oproeren en „ ongelegenheden te vermijden. Gij ziet dat het volk zeer „ ver-

verboden is. Z
rij van het graan
eer helle der a
fmeten. Behou
Hier eenige, dat
aanvorigtig en
van stijke gewon
naart overschillig
doet. Indien dee
wij verboden ont
afspreekten der laait
wegenen de eene t
kens. Deeze sampr
van MERULA, dat hij
van hem begeerd wi
en non getield op
gegenwoordigheid de
van overengelkomen
zijn geloof, met een
MERULA, die aan he
rechten boode. Men
hij antwoord de Ket
die tegen het rechta
der, dat hij alles g
hij onder eede bel
vulanden: en dat t
opgeheel deeld, zo
vervig, andere beg
de strengheid der Ke
fnecht, God voor
zijn, die hij afzwo
de de zulken, die t
vrees vraagde men he
den, wat men gelezen
minder, door welke
hij en voestemmend ant
vraag te mogen lee
licht de Geloofs-onderz
XIII. DEEL.

„ verbitterd is. Zoudt gij ons aan de woede en geweldenaar-
 „ rij van het graauw willen blootstellen? Behoud uw leeven,
 „ ter liefde der armen, die, met heete traanen, daarom
 „ smeeken. Behoud ons leeven: want dit hangt van u af.
 „ Het eenige, dat wij verzoeken, is, dat gij erkent, *dat gij*
 „ *onvoorzigtig en ontijdig ondernomen hebt, het afschaffen*
 „ *van etlijke gewoonten en plegtigheden, die in haaren eigen*
 „ *aart onverschillig zijn, en dat u deeze handelwijze leed*
 „ *doet.* Indien deeze bekentenis met uw Geweeten strijdt,
 „ wij verbinden onze zielen voor de uwe,” enz. Naa het
 uitspreken der laatste woorden reikte de Bischop den Ge-
 vangenen de eene hand toe, en leide de andere op zijnen
 borst. Deeze aanspraak hadt zo veel invloeds op het gemoed
 van MERULA, dat hij beloofde dat geen te zullen doen, 't welk
 van hem begeerd wierdt. Kort daarna wierdt hij openlijk
 ten toon gesteld op een Schavot; en in plaats van in zijne
 tegenwoordigheid de Artikelen te leezen, omtrent welke men
 was overeengekomen, las men de voornaamste Artikelen van
 zijn geloof, met eene zo zagte stemme en zo schielijk, dat
 MERULA, die aan het gehoor belemmerd was, dezelve niet
 verstaan konde. Men voegde 'er, daar benevens, bij, „ dat
 „ hij afzwoer de Ketterijen van LUTHER, en alle dwaalingen
 „ die tegen het rechtzinnig geloof der Roomsche Kerke stree-
 „ den; dat hij alles geloofde 't geen deeze Kerk leerde; dat
 „ hij onder eede beloofde, in haare Gemeenschap te zullen
 „ volharden; en dat hij verklaarde, dat een iegelijk, die het
 „ tegendeel deedt, zou verdoemd worden: dat zo hij, in 't
 „ vervolg, andere begrippen voedde, hij zich onderwierp aan
 „ de strengheid der Kerkelijke wetten; dat hij de omstanders
 „ smeekte, God voor hem te bidden van wegen de Kette-
 „ rijen, die hij afzwoer; en dat hij vergiffenis verzogt van
 „ alle de zulken, die hij tot dwaaling vervoerd hadt.” Ver-
 volgens vragde men hem met luider stemme, of hij alles her-
 riep, wat men gelezen hadt. Onkundig zijnde van de laage
 middelen, door welke men hem zo eerloos hadt misleid, gaf
 hij een toestemmend antwoord. Alleen verzogt hij, zijne Af-
 zweering te mogen leezen, voor dat hij die ondertekende;
 doch de Geloofs-onderzoekers gaven hem toe antwoord, dat
 XXIII. DEEL. D d zij

zij haast hadden, dat het tijd was zich van daar weg te begeeven, dewijl het volk veel gerugts maakte.

Het verdient onze opmerking, dat, onder de menigte, eene zeer groote verandering wierdt bespeurd; de liefde en het medelijden, welke zij omtrent MERULA hadt betoond, veranderden in haat en gramfchap tegen hem.

De Afzweering wierdt gevolgd van een Vonnis, behelzende, dat de fchriften en papieren van MERULA zouden verbrand, hij zelf van zijn Kerkelijk ampt verlaaten, en voorts onbekwaam verklaard worden tot het waarneemen van eenige hoe genaamde Kerkelijke verrigtingen; dat hij zijne Afzweering, op eenen Zondag, of op een plegtigen Feestdag, te *Heenvliet*, van den predikstoel zou voorlezen, dat hij zou verweezen worden tot eene eeuwige gevangenis, dat hij zijne zonden alle de dagen zijns leevens zou betreuren, en de kosten van zijn Regtsgeding betaalen.

MERULA, kondfchap ontvangen hebbende van het laag bedrog der Inquifiteuren, beklagde zich deswegen, en riep uit met luider ftemme: „ô Mijn God; is het mogelijk, dat deeze „ Lasteraars mij op eene zo fchandelijke wijze hebben bedroo- „ gen! Ben ik zwak genoeg geweest om de Waarheid af te „ zweeren, daar ik met den eenen voet in het Graf ftond, en, „ om zo te fpreken, reeds half dood was! Nœn, mijn God, „ nimmer heb ik zulk een gedagte gevoed; nimmer is een zo „ eerloos ontwerp in mijn hart opgekoomen; nimmer heb ik „ dusdanig een befluit genomen met de vijanden van uwen „ naam. ô Mijn God! zij hebben mij op eene haatelijke wij- „ ze, en, nevens mij, uw Volk, bedroogen.”

Zo diep griefde, ondertusfchen, deeze afschuwelijke handelwijze het gemoed van den tederhartigen MERULA, dat hij in eene zwaare ziekte ftond. Men bragt hem hierom over, uit zijne gevangenisfe in 's *Graavenhage*, in een Klooster te *Delft*, alwaar hij eene Wederlegging van het over hem gevelde Vonnis opftele. In den Jaare 1555, wierdt hij uit Holland na *Leuven* gevoerd, en genoodzaakt, alle Maandagen, Woensdagen en Vrijdagen, van water en brood te leeven. Hij verklaarde hier openlijk, dat hij geloofde 't geen hij gepredikt of gefchreeven hadt, en dat hij van voorneemen was, zich daaraan

te houden. In 't volgende jaar tragtte men vergeefs, door onderhandelingen en bedreigingen, hem zijne gevoelens te doen afzweeren. Ieder een bewonderde zijne standvastigheid, en zelfs verscheiden Leden van 't Hoogefchoole verklaarden openlijk, dat deeze Grijsaart onregtvaardig en wreed wierdt behandeld. De Inquisiteur TAPPER deedt hem van *Leuven* overbrengen in eene Abtdij in *Henegouwen*, daar hij bijkans een jaar bleef. De Koning van Spanje, MERULA voor eenen wederafvalligen houdende, gaf bevel, dat hij uit deeze Abtdij zou gebragt worden naar eene Gevangenis te *Bergen in Henegouwen*, en dat men van zijn Regtsgeding een einde zoude maaken. Dit was 't, het geen de Inquisiteurs verlangden. Dit bevel wierdt volbragt, op den vierden van Zomermaand des Jaars 1557. MERULA kreeg thans tot zijn verblijf een zeer akeligen Kerker. TAPPER deedt hem, eindelijk, verklaaren voor een wederafgevallenen Ketter, en hij wierdt gemismid om verbrand te worden.

Zo dra was dit vonnis niet geveld, of MERULA wierdt, hemelrijk, te *Bergen* overgebragt, op dat men hem ter dood mogt brengen, vóór dat zijne Vrienden in Holland gelegenheid zouden hebben, om zich tegen het voorneemen der Inquisiteer aan te kanten: want de Inquisiteur TAPPER, en zijne bedienden, vreesden, dat de Staaten van Holland zouden klaagen over het schenden hunner regten, volgens welke niemand hunner Onderdaanen, buitenlands, mogt worden te regt geseeld; 't geen in het geval van MERULA geschied was. Een zijner Neeven, niet weetende dat zijn Oom te *Bergen* gevangen was, kwam in deeze Stad, op den zeventwintigsten Julij, 's voormiddags omtrent tien uren, het tijdstip dat MERULA uit zijue gevangenis kwam, om na de strafplaats geleid te worden. De goede oude Man leunde op eenen stok, en vermits hij zes weeken lang in een akelig gat gezucht hadt, was hij dermaate vermagerd en verzwakt, dat zijn Neef moei-te hadt om hem te herkennen.

Zo dra MERULA deezen waarden Neef in 't oog kreeg, gevoelde hij eene ongemeene blijdschap, en sprak hem aldus aan. „Mijn Zoon, dit is de uur” (dit zeggende, verhefte hij zijne oogen en handen hemelwaarts) „dit is de uur, in welke God

D d 2

„ wil,

„ wil, dat ik met mijn bloed verzegele de waarheid, die ik
 „ uit zijn Woord gefchept heb. Men heeft mij buiten mijn
 „ Vaderland gevoerd, en, naa mij alvorens van de eene naar de
 „ andere plaats geleid te hebben, heeft men, einde ijk, mij
 „ herwaarts gebragt; ik ben bereid om aan JESUS CHRISTUS te
 „ worden opgeofferd, als eene reine offerhande; mijne Ziel
 „ verlangt om bij God te zijn. De Dieven en Moordenaars
 „ worden zagter dan ik behandeld. Verhaal, alles wat gij ge-
 „ zien hebt, aan onze bloedverwanten en vrienden, in ons
 „ lieve Vaderland. Gij zijt mij altoos getrouw geweest; gij
 „ zoudt mijn erfgenaam geweest zijn; ik verzoek u, het ver-
 „ lies deezer erfenisfe te draagen, met dezelfde kloekmoedig-
 „ heid, als ik het verlies van mijn leeven draag. Het ontbreekt
 „ u aan geen gezond verstand en geleerdheid, en gij weet, dat,
 „ zo lang het in mijn vermogen was, ik mij altoos heb benaar-
 „ stigd, deeze beide hoedanigheden in u aan te kweeken. Gij
 „ zijt meerderjaarg; trouw de Vrouw, die ik u had toegelegd.
 „ Vertrouw op God. Draag zorge voor het Gasthuis, welk ik,
 „ in *den Briel*, voor de armen heb gefigt. Ik hoop dat men
 „ 't geen ik den armen heb gegeven, hun in vrede zal laten
 „ genieten, en dat de Procureur Fiscaal der Staaten minder on-
 „ meedogende zijn zal dan de Inquisiteurs." Naadat MERULA
 „ deeze woorden hadt gesproken, nam hij afscheid van zijnen
 „ Neef. De welbedneedenste pen is niet bekwaam om eene be-
 „ schrijving te geeven van de aandoeningen van medelijden en te-
 „ derhartigheid, welke deeze twee perfoonen, bij het afscheid-
 „ neemen, vertoonden. MERULA vervolgde zijnen weg, gaande
 „ tusfchen een Monnik en den Scherpregter, het Volk steeds ver-
 „ maanende, *God te vreezen, en de Waarheid lief te hebben.*
 „ Toen hij den Brandpaal was genaderd, verzogt hij verlof om
 „ een Gebed tot God te doen; dit wierdt hem vergund, en voor
 „ het Brandhuisje op de knieën vallende, deedt hij een zeer vuur-
 „ rig gebed. Terwijl hij in deeze heilige oeffening bezig was, viel
 „ hij ter aarde, uit vreeze, gelijk de meesten zich verbeeldden,
 „ voor den kort aanstaanden smartlijken dood; doch toen men
 „ hem wilde opheffen, ontdekte men, dat hij den Geest hadt
 „ uitgeblaazen. De Scherpregter, dit bemerkende, weigerde de
 „ hand aan hem te slaan. — Zulk een zonderling einde hadt

EN-

MERULA, (PAULUS)
 in Oudeboeken.
 van het Lijk tot a

MERULA, (PAULUS)
 hier 1558. Naa al
 de Tulkemise geleid
 Hoogfchoulen van G
 ornametijf der Reg
 tie, en ook Engel
 zijn Vaderland, me
 te gezeeren. Om
 JESUS CHRISTUS het L
 eeren Bezorgers, de
 scholen van MERULA
 gij zijner geleerdheid
 vijf jaren hadt hij
 eel, wanneer hij, te
 de jongen doosa, dea
 van 't Hoogefchool
 na zijne zwakke gezond
 te zijne Huisvrouw te
 verzuurde reize, in
 licht nu gered om w
 vervalen wierdt van
 de eede van zijn leeven
 in Oudeboeken. Van 't
 oegende de veelvuldige S
 re reize, Cosmographia
 in Curia Provinciali ap
 onder den tijtel van P
 di, Lenni Fragments a
 ommatien op 't flak d
 en Wereldlijke h
 van het Jaar 1200. Dit
 van LOON, WILLEM MERUL

Zi

ENGEL WILLEMSZON MERULA, in het vijf en zeventigste jaar zijns ouderdoms. Men koelde nogthans den wreedten moed, door het Lijk tot asch te verbranden.

MERULA, (PAULUS) wierdt gebooren te *Dordrecht*, in den Jaare 1558. Naa alvoorens, in zijn Vaderland, de gronden der Taalkennis geleid te hebben, sleet hij acht jaaren aan de Hoogeschoolen van *Orleans* en *Geneve*, in de beoeffeninge voornaamelijk der Regtsgeleerdheid. Vervolgens Duitschland, Italie, en ook Engeland bezogt hebbende, keerde hij weder na zijn Vaderland, met oogmerk om zich met het pleitbezorgen te geneeren. Omtrent deezen tijd verliet de vermaarde justus LIPSIVS het Leidsche Hoogeschool. Dit bewoog de Heeren Bezorgers, den post van Hoogleeraar in de Geschiedenisfen aan MERULA op te draagen, als zijnde hem het gerugt zijner geleerdheid na 't Vaderland vooruit geloopen. Vijftien jaaren hadt hij deezen post, met grooten roem, bekleed, wanneer hij, ter gelegenheid van het overlijden van den jongen DOUSA, daarenboven tot Opziener van de Boekerij van 't Hoogeschool wierdt aangesteld. Ter herstellinge van zijne zwakke gezondheid, als mede om de bloedverwanten zijner Huisvrouw te *Roslock* te bezoeken, deed MERULA derwaarts eene reize, in den Zomer des Jaars 1607. Hij stondt nu gereed om weder te keeren na Holland, wanneer hij overvallen wierdt van eene Bloedspuwinge, die wel haast een einde van zijn leeven maakte, in 't negenveertigste jaar zijns Ouderdoms. Van 's mans vlijt en geleerdheid draagen getuigenis de veelvuldige Schriften, van hem voorhanden: onder andere, *Cosmographia generalis et specialis; Praxis Civilis Curie Provincialis apud Batavos*, in 't Nederduitsch bekend onder den tijtel van *Praktijk Civiel van 't Hof van Holland; Ennii Fragmenta cum Commentariis; Plakkaaten en Ordonnantien op 't stuk der Houtvesterij; Tijdresoor der Kerkelijke en Wereldlijke Regeeringe, van Christus geboorte af tot het Jaar 1200*. Dit laatste Werk is naderhand, door zijnen Zoon, WILLEM MERULA, vervolgd tot op het Jaar 1614.

Zie MEURSIUS, *Vita Profesf. Leid.*
VALERIUS ANDREAS, enz.

Dd 3

MER-

blijfzels ziet, doch van minder belang dan die van den Jaare 1646, welke bij SMIDS, in de *Schatkamer der Nederlandsche Oudheden*, vertoond worden. Zij leggen op een klein Eilandtje, in de *Merwe*, een weinig Oostwaarts van *Dordrecht*; waar aan zij, eertijds, naar men wil, zo na grensden, dat de plantaadjen van 't Huis aan de Stads Muuren liepen. De gissing der zulken, die den naamsoorsprong afleiden van den Franschen Koning MEROVEUS, die, in den Jaare 437, daar van de stiger zou geweest zijn, schijnt willekeurig, althans minder gegrond dan 't gevoelen der zulken, die willen dat de nabuurige Merwestroom daar aan den naam zou gegeven hebben. Het Kasteel is van zeer grooten, harden, vasten gebakken steen gebouwd. Aan de zijde van de Merwe vertoont zich het Muurwerk met Ruiten, welker punten op en neder staan. De Ruiten bestaan uit zwaare verglaasde Steenen, van ongemeene grootte. Van binnen ziet men nog steenen Trappen; die, evenwel, door ouderdom, bijkans onbruikbaar zijn. Wijders ontmoet men 'er kleine zwaarbemuurde Vertrekken, welke, eertijds, tot berginge van Krijgsvolk schijnen gediend te hebben. Een langen reeks van Jaaren was de Heerlijkheid, nevens het *Huis te Merwede*, de eigendom van het aanzienlijk Geslagt van dien naam, waar van wij, in een volgend Artikel, zullen spreken. Naderhand gekoomen zijnde aan het Geslagt van PRAAT, en ruim honderd jaaren daar in gebleeven zijnde, kwamen zij, bij erfenisfe, in den Jaare 1550, aan het Geslagt van BOETZELAAR. WESSEL VAN BOETZELAAR verkogt dezelve, in den Jaare 1604, aan de Stad *Dordrecht*, voor achtendertigduizend Guldens. De Heerlijkheid *Merwede*, welke hoog, middelbaar en laag Geregte heeft, bezit verscheiden Voorregten, als Visfcherij, Zwaanedrift, Vogelrij, Tiende Regt, Erfpagten, en andere. Een groot getal Agterleenen hangen van de Heerlijkheid af; niet zo veele, egter, als vóór den Vloed van 1421, in welken eenigen verdronken zijn. Een zeer bijzonder Voorregt is nog aan de Heerlijkheid *Merwede* verknogt, wel waardig om hier vermeld te worden. Drie Markten hieldt men, van ouds, binnen *Dordrecht*; een van deeze voerde den naam van *Heer-Daniels-Markt*, naar eenen van de eerste Heeren van de *Merwede*: zij begon op den vijfdén Junij, en eindigde op den dertienden.

rlijk, v. d.)

klijk uit de
vroeger bij
t de Boven-
Looftjein.
er, wat ha-
; verandering
wijder moet
en gelegen,
naatig is, in-
zich als een
aauwlijks een
auwd; terwijl
teerder uitge-
i droogten is
mingen, ver-
uldig Boven-
scheuren, en
bij koomt de
de Kribben,
stecken, om
e Landen en

Holland.

(an de) ge-
die Stad in
der jongst
ets-Floed,
en Waard
lijk groo-
e belloeg
ijzonders
uittrekte
loofdkerk
is. Boven
het Huis
nige Over-
blijf

Volgens eene oude Overeenkomst, plagt de *Heer van de Merwede* regtsgebied over de Stad te hebben; ten bewijze waar van de Roede van Justitie zijnen Baljuw plagt overhandigd te worden. Deeze gewoonte duurt nog, hoewel de Jaarmarkt niet meer gehouden wordt. Op den vijftden Junij begeeven zich de Schout van *Dordrecht*, de Burgemeester, die, als Ambagtheer, den Heer van de *Merwede* vertegenwoordigt, en de Baljuw van de *Merwede*, die thans den naam van *Schout van acht dagen voert*, verzeld van Pensionaris en Sekretarissen, na de plaats, alwaar de *Heer Daniels-Markt* plagt gehouden te worden, zijnde aan het Sloebord, tusschen de Boomstraat en het Torentje. De Schout, staande aan de zijde van de Stad, overhandigt hier de Roede van Justitie aan den Burgemeester-Ambagtheere, onder beding dat dezelve, naa 't eindigen der acht dagen van de Heer-Daniels-Markt, hem wederom zal bezorgd worden. De Burgemeester, staande aan den kant van den Riedijk, reikt hier op de Roede over aan den Schout van acht dagen; die, gedurende het tijdverloop van acht dagen, het Schoutamt van *Dordrecht* hebbende waargenomen, op den dertienden der Maand, de Roede aan den Burgemeester wederom overlevert, van wien zij, vervolgens, den gewoonlijken Schout in handen wordt gesteld.

Zie *BALen*, *Beschr. van Dordrecht*;
BOXHORN, *Toneel van Holland*;
VAN LEUVEN, *Batt. III.*

MERWEDE, (*Het Geslagt van*) bij ouds van zeer veel aanziens en vermogens, in Zuidholland, alwaar het, behalven de opgemelde Heerlijkheid, zeer groote goederen bezat; van welke het, egter, een aanmerkelijk gedeelte verloor in den beschreienwaardigen Watervloed van den Jaare 1421. In 't algemeen merken wij hier aan, dat de oudste Zoonen van dit Geslagt, gemeenlijk, den naam van *DANIEL* gevoerd hebben, gelijk het veelal gebruikelijk was in andere Hollandsche Geslagten, dat de Erfzoonen doorgaans den zelfden naam van *GERRIT*, *JAN*, *PIETER* of andere voerden.

De

De eerste Heer
 van
 DANIEL: hij leefde
 die volgt, als mede
 van Hugo van Tel
 Hugo doof in den
 angte van welke,
 ten Geslagte van Tol
 raand.

DANIEL VAN DER
 in den Jaare 1000.

den Heere van Linde
 volgt; een Dogter,
 van Uiterste, Heere
 slag van dien naam;
 van den Grooten Holl
 ter Geslagte van Riede

DANIEL VAN DER ME
 er Merwede, deelt,
 eer na Jersalem, e
 no Constantinopole, in
 gebied, wierde zijn W
 Bolen. Hij beside nog
 Heerzouwe vinden wi
 DANIEL, die volgt, en
 in den Jaare 1277 vers
 T. Grave van Holland

DANIEL VAN DER ME
 Merwede, hadt drie kin
 der Merwede, Stamvade
 van der Merwede, van
 geboeven.

DANIEL VAN DER ME
 in den Jaare 1293, liet de
 DANIEL, die volgt;
 a. Dirk van der Mer
 in den Jaare 1344, en
 in den Jaare 1360. Hij hadt

De eerste Heer van Merwede, dien wij vermeld vinden, was

DANIEL: hij leefde in den Jaare 1150, en liet na, DANIEL, die volgt, als mede eene Dogter, welke in 't huwelijk tradt met Hugo van Teilingen, Zoon van Gerrit van Teilingen. Hugo storf in den Jaare 1172, nalaatende drie kinderen, de jongste van welke, *Floris* genaamd, de Stamvader wierdt van het Geslacht van *Tol*, zedert te Leiden en Dordrecht vermaard.

DANIEL VAN DER MERWEDE, boven genoemd, leefde nog in den Jaare 1200. Hij hadt in huwelijk eene Dogter van den Heere van *Linde*, en verwekte bij dezelve DANIEL, die volgt; eene Dogter, die de Echtgenootte wierdt van Philips van Uiternesse, Heere van Mathenes, Stamvader van het Geslacht van dien naam; en *Diderik van der Merwede*, Dijkgraaf van den Grooten Hollandschen Waart. Volgens zommigen zou het Geslacht van *Riede* van hem afkomstig zijn.

DANIEL VAN DER MERWEDE, de derde van dien naam, Heer ter Merwede, deedt, met Boudewijn van Vlaanderen, eenen keer na *Jerusalem*, en was tegenwoordig bij de verovering van Constantinopole, in den Jaare 1204. Tot loon zijner dapperheid, wierdt zijn Wapen vermeerderd met vijftien Gouden Bollen. Hij leefde nog in den Jaare 1226. Den naam zijner Huisvrouw vinden wij niet vermeld. Zijne kinderen waren DANIEL, die volgt, en *Herbert van der Merwede*, Knaap, in den Jaare 1277 vermeld onder de Raaden van *Floris* den V, Graave van Holland.

DANIEL VAN DER MERWEDE, de Vierde, Knaap, Heer ter Merwede, hadt drie kinderen: DANIEL, die volgt; *Jan van der Merwede*, Stamvader van die van *Tollofsen*, en *Adriaan van der Merwede*, van welken die van *Klootwijk* zijn voortgesprooten.

DANIEL VAN DER MERWEDE, de Vijfde, Schildknaap, in den Jaare 1293, liet de volgende kinderen naa:

1. DANIEL, die volgt;
2. *Dirk van der Merwede*, Ridder te Dordrecht, vermeld in den Jaare 1344, en, te gader met zijnen broeder *Jan*, op het Jaar 1369. Hij hadt eenen Zoon, *Diderik van der Merwede*

wede genoemd, vermeld op het Jaar 1393, welke naliel *Dirk van der Merwede*, Ridder, Heer van Ethen, Meeuwen, Baardwijk, Baljuw van Zuidholland in de Jaaren 1414 en 1421; als mede Kastlein van Geertruidenberg, waar binnen die van Dordrecht en de Kabbeljaauwfschen hem belegerden. Hij overleedt in den Jaare 1459, en wierdt begraven te Meeuwen, onder eene verhevene Tombe, met zijne vier kwartieren. Bij zijne Huisvrouw *Catharina van Ranst*, uit Brabant, verwekte hij eene Erfdochter, *Odilia van der Merwede*, Vrouwe van Ethen, Meeuwen en Waalwijk, die de echtgenootte wierdt van Robbert van Drongelen, en vervolgens Moeder van

I. *Jan van Drongelen*, Landkommandeur van het Duitfche Huis te Utrecht, gestorven in den Jaare 1492.

II. *Hadewij van Drongelen*, getrouwd met Raas van Borghoven.

III. *Odilia van Drongelen*, getrouwd met Philips van Ranst, en bij hem Moeder van de volgende kinderen:

(1) *Daniel van Ranst*.

(2) *Henrik van Ranst*; beide ongehuwd gestorven.

(3) *Kornelis van Ranst*, Vrouwe van Ethen en Meeuwen, naa haars broeders dood, gehuwd met Jan van Leefdaal, een Geldersch Ridder, baarde haaren Man:

A. *Magaretha van Leefdaal*, hadt eerst tot Echtgenoot, Balthasar van Weefe; vervolgens, Jan, Heer van Vliet, bij Oudewater; en eindelijk Diderik van Kroonenburg.

B. *Philips van Leefdaal*, Heer van Waalwijk, Ethen en Meeuwen, trouwde, in den Jaare 1516, met Anna van Gaveren van Lieftringen, en verwekte, onder andere,

a. *Rogier van Leefdaal*, Heer van Waalwijk, Ethen en Meeuwen, die in den echt tradt met Jenne van Schoonhoven, en Vader wierdt van

(a). *Philips van Leefdaale*, Heere van Ethen, Meeuwen en Babijlonienbroek, getrouwd met Margareta van Westerholt, welker Moeder uit het Geslacht van Duuvenvoorde was.

(b). *Jan van Leefdaal*, Heere van Waalwijk, eerst getrouwd met Klara van Hees, overleeden in den Jaare 1613, en naderhand met N. N. Gijfel, Weduwe van Jan van Boshuizen.

(c)

(c)

rad., Heere van V

b. Chr.

wonder Edeelen, i

van schoonhoven,

Fr

de laboor, en ma

jaare 1607 overlee

C. Jan

land overleeden.

(4) *Abriana*

overd met Jan Mil

hinderen gestorven.

Diderik van der

genoomd, hier drie

den in den Jaare 157

van twee Zoonen, 3

overleeden, in den J

nen, was eerst getrou

van der Merwede, v

verre de Grootoudes

ten van Ytzen. Di

overleedt te Dordrec

ter N. N. van Bek

stie drie Dogters, e

jaare 1572, Nonne te

Merwede, was Heer

te 1595. In den Jan

ne Margareta Bogan

jaare 1477. De vrugt

er Merwede, die kin

de, getrouwd in d

jaare 1477, voor het

er Merwede, Vrouwe

van de Jonge, Penf

dekenster in 's G

1594 overleedt. (4)

de Willem van Bokke

(c) *Anna van Leefdaal*, getrouwd met Koenraad, Heere van Westerholt.

b. *Christoffel van Leefdaal*, een der zamen verbondene Edelen, in den Jaare 1566, was getrouwd met Maria van Schoonhoven, en bij haar Vader van

Fredrik van Leefdaal, eerst gehuwd met Maria Aalbout, en naderhand met Emerentia van Oestrum, in den Jaare 1607 overleeden.

c. *Jan van Leefdaal*, Drost van Montfoort, ongehuwd overleeden.

(4) *Adriana van Ranst*, Vrouwe van Waalwijk, getrouwd met Jan Milling, een Geldersch' Ridder, doch zonder kinderen gestorven.

Diderik van der Merwede, Baljuw van Zuidholland, boven genoemd, liet drie onechte Zoonen naa: 1. *Daniel*, overleeden in den Jaare 1512, en, bij Agnes van Bouhcsen, Vader van twee Zoonen, *Jan* en *Dirk*. 2. *Jan van der Merwede*, overleeden, in den Jaare 1580, in den ouderdom van 92 jaaren, was eerst getrouwd geweest met eene Zuster van Willem van der Merwede, vervolgens met Lijsbet van Zandwijk. Zij waren de Grootouders van *Hendrik van der Merwede*, Drosfaart van Vianen. *Dirk van der Merwede*, boven genoemd, overleedt te Dordrecht, in den Jaare 1526, gehuwd geweest met N. N. van Bekeftein van Haarlem, en verwekte bij dezelve drie Dogters, eene van welke, *Agnes* genaamd, in den Jaare 1572, Nonne te Loosduinen was. 3. *Nikolaas van der Merwede*, was Heer van Baardwijk; hij overleedt in den Jaare 1505. In den Jaare 1447 was hij in den echt getreden met Margareta Bogaards, te Dordrecht, overleeden in den Jaare 1473. De vrugten van deezen echt waren (1) *Jan van der Merwede*, die kinderen hadt. (2) *Willem van der Merwede*, gesneuveld in den Oorlog tegen de Franschen, in den Jaare 1477, voor het Stedeken Avennes: (3) *Machteld van der Merwede*, Vrouwe van Baardwijk, gehuwd met Mr. Kornelis de Jonge, Pensionaris van Dordrecht, en vervolgens Rekenmeester in 's Graavenhage, alwaar hij in den Jaare 1504 overleedt. (4) *Lijsbet van der Merwede*, getrouwd met Willem van Bokhoven, in Brabant. (5) *Maria van der*

Mr.

Merwede, getrouwd met Pieter Schief, te Antwerpen, en Moeder van *Margareta Schief*, welke tot haaren eerste Man hadt Karel van Immerfeel, en vervolgens Willem van der Werve, Ridder te Antwerpen, bij welken zij Moeder wierdt van *Karel van der Werve*, die in den Jaare 1604 overleedt, en, bij Anna Schets van Wefemale, verwekte Jan van der Werve, Heer van Urk en Emelandt, die eerst trouwde met Machtelt van der Werve, en vervolgens, te Dordrecht, in den Jaare 1605, met Catharina, Dogter van Willem van Drenkwaart, Heere van Gijsfenburg.

3. *Floris van der Merwede*, derde Zoon van DANIEL den vierden van dien naam, Ridder, nevens zijnen broeder Daniel, in eenen togt tegen de Friezen, gefneuveld, liet eenen Zoon naa, *Floris van der Merwede*, Ambagtsheer van Slijdrecht, en Ridder, vermeld in den Jaare 1399. — Omtrent deezen tijd leefde eene N. N. van der Merwede, getrouwd met Adam van Lokhorst, welken zij het Ambagt van Slijdrecht ten huwelijk bragt.

4. *Willem van der Merwede*, Ridder, vermeld in den Jaare 1341.

5. *Jan van der Merwede*, genoemd op het Jaar 1369.

6. *N. van der Merwede*, getrouwd met Amelis van Amstel van Mijnden, in den Jaare 1348.

7. *Alijd van der Merwede*, Minnaaresse van Willem den IV, Graave van Holland, en bij denzelven Moeder van eenen Zoon, *Daniel van den Poel*, die, in den Jaare 1408, door de Luikenaars wierdt verflagen. Hij liet vier Zoonen naa: *Gijsbert van den Poel*; *Dirk van den Poel*; *Jakob van den Poel*, Ridder; en *Clauwert van den Poel*, Kastelein van Geertruidenberg. *Jakob* hadt eenen Zoon, *Gooswijn van den Poel*, in den Jaare 1412 getrouwd met Geertruid van Dorp, en verwekte een Zoon, *Dirk van den Poel*.

DANIEL VAN DER MERWEDE, de Zesde van dien naam, Ridder, Heer van der Merwede en Wieldrecht, wierdt, in den Jaare 1341, door Willem den IV, Graaf van Holland, verheven tot Baron van de Merwede, 't welk hij van hem tot een onsterfelijk Leen ontving; te vooren was deeze Heerlijkheid ter Leen gehouden van den Heere van Voorn en 't Huis

te Gaas, gelijk blijken kan uit een Vonnis, op den achttien-
den Mai des Jaars 1560, door den Hoogen Raad van Me-
chelen geweest. Heer DANIEL was een van de zeven Baar-
rotzen, die, nevens zijnen Broeder Floris, met den gemelden
Graave, in de maand October des Jaars 1345, in een gevegt
tegen de Friezen, bij Stavoren, sneuvelde. Bij *Jenne van
der Eem*, uit het Land van Utrecht, zijne Huisvrouw, liet
hij naa:

DANIEL VAN DER MERWEDE, den Zevenden, Ridder, als
Dijkgraaf van den Grooten Zuidhollandschen Waart vermeld in
de Jaaren 1369 en 1390. Zijne Huisvrouw was de Erfdogter
van den Heere van Stein, op de Maze, bij Mafeik en Hoorn,
en hij bij dezelve Vader van

I. DANIEL VAN DER MERWEDE, die volgt.

II. *Willem van der Merwede*, Ridder, Ambagtsheere van
Muilkerk, gestorven in den Jaare 1413, nalatende eene Erf-
dogter,

Jenne van der Merwede, Vrouwe van Muilkerk, getrouwd
aan Jan van Herlaar, Ridder, Heere van Meerwijk, en na-
derhand met Adriaan van Herlaar, die, in den Jaare 1455,
met Muilkerk wierdt beleend. Naa eenige Graaden is van
deezee voortgesprooten,

Jenne van Herlaar, Echtgenoot van Arend van Lau-
wijk, die, in den Jaare 1599, Muilkerk verkogt aan Bruin
de Feeter, te Gorichem.

III. *Machtelt van der Merwede*, getrouwd met Gerrit van
Vliet, Zoone van Jan, Heere van Vliet en Poelsbroek, en
van N. N. van der Lek, of Polanen, Dirks Dogter. Met
Hertog ALBREGT was hij, in den Jaare 1396, tegenwoordig
in eenen Veldtogt tegen de Friezen, en overleedt, in den
bloei zijns leevens, in den Jaare 1404.

DANIEL VAN DER MERWEDE, de Achtste, Ridder, Heer van
der Merwede, Stein, Poelwijk en Leerambacht. Hij storf
jong, naalaatende, bij zijne Huisvrouw *Margareta van Hei-
nen*, uit Vlaanderen, Weduwe van Lodewijk van Praat, twee
Dogters:

1. *Margareta van der Merwede*, Erfdogter ter Mer-
wede, Stein en Poelwijk, getrouwd met Willem van Brede-
rode,

rode,

rode, jongsten Zoone van Reinoud van Brederode, en van Jolente, Erfdogter van Gennip op de Maaze. Zij baarde geene kinderen, en verkogt, op den zevenden Mai des Jaars 1424, de Heerlijkheid en het Slot Merwede, aan Lodewijk van Praat, Ridder, Heere van Moerkerk en Moerkerkerland, haaren Halvenbroeder van Moeders zijde. Nevens haaren Man deedt Margareta eenen bedevaart na Rome. Niet lang na de wederkomst, overleeden zij beiden, in hoogen ouderdom, in den Jaare 1451.

2. *Jenne van der Merwede*, gehuwd aan Philips van Spangen, Ridder, Raad in den Hove van Holland, Zoon van Engebrecht van Spangen, en van Evertje van Alkemade, Floris Dogter, overleedt insgelijks zonder kinderen, in den Jaare 1469. Met haaren Vader DANIEL den Achtsten, was dus dit aanzienlijk Geslagt, in het manlijk oir, uitgestorven.

Het Wapen van *Merwede* was, eerst een Veld van Keel, doorsneeden met een Zilveren Fasce, doch wierdt, in den Jaare 1304, vermeerderd met vijftien Bijfans, of bollen van goud.

Zie GOUDHOEVEN, *Oude Holl. Kronijk*;
VAN LEEUWEN, *Batav. Illustr.*

MESSEN. (JOAN VAN) Deezen naam voerde de eerste Klerk van den Raadpensionaris JOAN DE WITT, doch, om zijne trouwloosheid, dien gewigtigen post onwaardig. In het Vonnis, naderhand over hem gestreeken, worden hem verscheiden verraaderlijke misdrijven ten laste geleid, eene zwaarder straffe waardig, dan hem wierdt opgelegd. Hij maakte zijz werk om de geheimste Staatspapieren, Brieven en Resolutien af te schrijven, en voorts dezelve te stellen in handen van zekeren DIRK VAN RUIVEN, die de zaaken van Prinsse WILLEM VAN NASSAU, in 's *Graavenhage*, waarnam, aan welken hij, vervolgens, 't geen hij meldenswaardig van VAN MESSEN hadt ontvangen, overbrieftte. De verraaderlijke Klerk vergenoegde zich niet met het openbaar maaken van geheime waarheden, maar hij verdigtte, daarenboven, dingen, ten nadeele van zijnen Meester, welke, indien ze waar geweest waren, hem ten hoogsten

fen strafwaardig zouden gemaakt hebben. Dus verspreidde hij, dat DE WITT, door middel van de Heeren BEVERNINGK en NIEUWPOORT, den Engelschen Protektor KROMWELL zou getragt hebben te bewegen tot het zenden van eene Vloot op de Zeeuwfche Kusten, om daar door de Provincie Zeeland te dwingen tot eenpaarigheid met Holland, in 't stuk der Uitsluitinge van den jongen Prinse; waar naa men, zelf in Holland, Engelsch Krijgsvolk zou brengen, onder een Engelschen Overste. DE WITT, volgens des lasterenden booswigts zeggen, zou, daarenboven, het Haarlemsch Linnen in Engeland hebben willen doen verbieden. VAN MESSEN zou wijders eene Kist met geheime papieren uit des Raadpensionarissen wooninge hebben zoeken te vervoeren. Zelf hadt men eenig spoor, dat hij een toelig op des Heeren DE WITTS leeven hadt gesmeed. Geene zwaarder straffe volgde op zo veele reeds begaane of ontworpen euveldaaden, dan eerloosheid en eeuwige ballingschap uit Holland, Zeeland, Westfriesland en Utrecht. Niet weinig liep zulk een zagt vonnis, naar gelange der misdaad, bij veelen in 't oog. De Raadpensionaris zelve betuigde daar over zijne verwondering en misnoegen.

Zie DE WITT's *Brieven; Secreete Resolutien van Holland*; AITZEMA, Deel III.

METEREN, een Dorp in Gelderland, in den *Tielerwaard*, tuschen *Bommel* en *Geldermalssem*. Met het naburig *Elst*, wordt de Hervormde Gemeente door éenen Leeraar bediend. Niet verre buiten het Dorp, aan den gewoonen Rijweg, legt een fraai Heerenhuis, *het Huis te Meteren* genaamd; een hedendaagsch gestigt, leggende rondom in eene Graft, met een ruimen Voorhof, en voorts van aangenaame beplantingen omringd.

METEREN, (EMANUEL VAN) gebooren te *Antwerpen*, in den Jaare 1535. Zijn Vader was een Boekdrukker, en wierdt, uit dien hoofde, verdagt gehouden van mede de hand te hebben in het vervaardigen van Schriften, der Onroomsche Leere

toegedaan. Omtrent den tijd als zijne Huisvrouw, van EMANUEL, zich zwanger bevondt, hadt hij eenen Bijbel in de Engelſche taale gedrukt, en was daar mede na Engeland gereisd, om met het verkoopen winst te doen. Midlerwijl deedt de Regeering zijn Huis doorzoeken, of men 'er niet, veelligt, verboden Boeken vondt. Zijne Echtgenootte, weetende dat haar Man inderdaad een goed aantal dusdanige Schriften bewaarde, en vreezende voor 't gevaar, welk haar dreigde, deedt eene gelofte, het kind, welk zij onder het hart droeg, indien 't een Zoon ware, EMANUEL, dat is, *God met ons*, te zullen noemen, bijaldien de gezogte Boeken niet gevonden wierden. Tot haar geluk deeden de Huiszoekers vrugdlooze moeite. In zijne jeugd oeffende zich VAN METEREN in de Taalen en verscheiden Weetenschappen. Doch zijne neiging strekte zich uit tot den Koophandel, toen hij den ouderdom bereikt hadt, om zich tot een vast beroep te moeten bepalen. Voor zekeren bestemden tijd nam hij, diensvolgens, zijn verblijf bij eenen Koopman. Intusſchen wierden zijne Ouders te raade, om de vervolgingen te ontgaan, na Engeland te verhuizen. Op hunnen overtocht derwaarts trof hen het ongeluk, dat het Schip, welk hen zou overvoeren, door eenen Franschman aangevalenen in brand wierdt geschooten: zodat het, met volk en al, in de lucht sprong. Naadat VAN METEREN zijne leerjaaren hadt voleindigd, begaf hij zich na *Londen*: een ruim bestaan hadt hij in deeze Stad, door het waarneemen van de zaaken van veele Nederlandſche Kooplieden, tot op de overgave van *Antwerpen* aan de Spanjaarden. Met het verval van den Koophandel, leedt hij hier door insgelijks merkelyk nadeel. Onder het waarneemen van zijn beroep, hadt VAN METEREN zijn werk gemaakt van het verzamelen van Stukken, de Geschiedenisfen der Nederlanden betreffende. Thans weinig anders te verrigten hebbende, vermaande hem zijn Neef, de Geleerde ABRAHAM ORTELIIUS, aan het opstellen eener Nederlandſche Historie de hand te slaan. VAN METEREN volgde dien raad, en besteedde zijnen overigen leeftijd aan het zamenstellen van een Werk, 't welk nog bij alle Kenners en Hoogſchaters van echte Gedenkſtukken in eere en waarde wordt gehouden. Hij over-

leedt

leedt te *Londen*, in den Jaare 1612, het zevenenzeventigste zijns ouderdoms.

Zie RUYTING, *Leven van van Me-
teren.*

METIUS, (ADRIANUS) gebooren te *Alkmaar*, bragt zijne jeugd en jongelingschap inzonderheid door in Duitschland, om 'er zich in de Starrekunde te oefenen. In den Jaare 1597 beriepen hem de Bezorgers van 't Hoogeschool te *Franeker* tot Hoogleeraar in die Weetenſchap, welke hij 'er, met grooten lof, gedurende eenen reeks van achtendertig jaaren, onderwees. In den Jaare 1635 overleedt hij in hoogen ouderdom. Behalven verſcheiden Schriften, de Starre- en Landmeetkunde betreffende, welke van hem het licht zien, heeft hij ook eenige Werktuigen vervaardigd, tot die Weetenſchappen behoorende.

Zie VAL. ANDR. *Biblioth. Belg.*

METSLAWIER, een Dorp in Friesland, in 't Kwartier van *Oostergo*, in de Grietenij *Oostdongeradeel*. Zeer vermaakklijk is de legging van dit Dorp: reden, waarom men, in de nabuurschap, van ouds, een aanzienlijk getal Staten of adellijke Landhuizen vindt. *Wibalda-State*, zijnde eene fraaie hui- zing met aangename plantaadjn, en *Ropta- of Ropperda State*, zijn daar van nog in weezen.

METZU, (GABRIEL) een vermaard Kunstschilder, in den Jaare 1615 te *Leiden* gebooren, hoewel hij zijnen meesten leeftijd te *Amsterdam* heeft doorgebracht. De vrugten van 's Mans penſeel worden, bij de Kunstkenners, in hooge waarde gehouden. Twee Stukken, in 't bijzonder, treffen het bewonderend oog, en worden algemeen toegejuicht. Het een verbeeldt een Kraambezoek van Mannen en Vrouw; het ander eene Juffrouw, waschende haare handen boven een Lampetſhotel, die van eene Dienstvaagd wordt vastgehouden, ter wijl een Heer, ter Kamer in tredende, voor haar eene bui-

ging maakt. Behalven den roem van Kunstkennisfe, ging METZU ook die van een prijzeliiken wandel naa. Een pijnliik ongemak, en daar door verhaaste dood, was oorzaak dat hij zijne uitsteekeude vorderingen in de behandeling van 't penfeel nog niet verder bragt. Een Steen in de Blaas deedt hem onduldelijke smarten liiden. Hij wierdt daar van gefneeden, doch overleedt aan de Kunstbewateringe, in den Jaare 1658, het drieënveertigste zijns ouderdoms.

Zie HOUBERAKEN.

MEULEKATEN, een Heerenhuif, in Gelderland, in het Landdroftampft van Veluwe. Het legt midden in 't geboomte, in eene wijde Graft beftooten, in eene zeer vermaaklijke Landsdouwe, die nog veraangenaamd wordt door eene menigte Beekjes, welke van de hoogten na beneden vloeien. Volgens zomnigen zou het Gefligt, bij ouds, den naam van *Lennepeftein* gevoerd hebben.

MEURSIUS, (JOANNES) in den Jaare 1579 gebooren te *Loosduinen*, bij 's *Graavenhage*, uit aanzienlijke Ouderen. Reeds vóór zijn zesde jaar hadt hij, onder 't opzigt van zijnen Vader, eenig onderwijs genooten in de Latijnfche Taale, welke, nevens de Griekfche, hij verder beoeffende, eerst in 's *Hage*, en vervolgens te *Leiden*, onder den geleerden Rektor *NIKOLAAS STOKIUS*, onder wiens opzigt MEURSIUS, op zijn twaalfde jaar, eene Latijnfche Redevoering fchreef. Intusfchen helde zijne neiging voornaamelijk over tot de Griekfche Taale, en maakte hij daar in zo snelle vorderingen, dat hij op zijn dertiende jaar Griekfche Vaerzen maakte, en op zijn zestiende over een moeilijken Griekfchen Schrijver Aanmerkingen fchreef. Bij de kennisfe der Taale voegde hij eene grondige bedreevenheid in de Gefchiedenifen en Oudheden der Grieken. Door dit alles behaalde MEURSIUS zo veel vermaardheids, dat 's Lands Advokaat *JOAN VAN OLDENBARNEVELT* hem den post van Onderwijzer zijner kinderen opdroeg, en hem niet alleen in huis en aan zijnen tafel nam, maar ook met zijne vriendschap vereerde; welke hij, tot op den dood des Staatsmans, beftendig genooten heeft.

Tor

Ter gelegenheid dat de Advokaat, als Gezant, eenen keer na Frankrijk deedt, bevondt zich MEÛRSIUS onder deszelfs gevolg, in de hoedanigheid van Hofmeester. Ten nutte maakte hij zich deeze reize, door het bezoeken van de voornaamste Boekerijen, en het verzamelen van veele zeldzaame Schriften, welke hij naderhand in 't licht gaf. Te Orleans beklom hij den Eeretrapp van Meester in de Regten. Na zijne wederkomst in Holland, droegen de Bezorgers van het Hoogefchool te Leiden, in den Jaare 1610, aan MEÛRSIUS op, het Hoogleeramp in de Geschiedenisfen; en kort daar naa dat der Griekfche Taale. Hij bekleedde dien post tot in den Jaare 1625, wanneer CHRISTIAAN DE IV, Koning van *Denemarke*, hem beriep tot Hoogleeraar in de Geschiedenisfen en de Staatkunde te *Sora*; 't welk hij greepig aannam. Veel leedt MEÛRSIUS, in zijnen ouderdom, van den Steen. Door pijnen en aanhoudend werken afgemat, overleedt hij op den twintigften September des Jaars 1639, het zestigfte zijns ouderdoms. Eene geheele lijst van Schriften, door hem uitgegeeven, draagen kenmerken van zijnen onvermoeiden vlijt en uitgebreide geleerdheid.

Zie VAL. ANDR. *Bibl. Belg.* SWEERTIUS, *Athenæ Belg.* &c.

MEY, (JOANNES DE) was Dokter in de Geneeskunde, en bekleedde, onder 't waarneemen van dit beroep, den post van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Bedienaar van het Euan-gelium, te *Middelburg*. Van 's Mans naarstigheit getuigen de veelvuldige Schriften, deels in 't Latijn, deels in 't Nederduitsch, welke van hem het licht zien. Bekend is zijne *Physiologia Sacra*, of Heilige Natuurkunde, waar in veele Schrif-tuurtexten, de Natuurkunde betreffende, worden opgehelderd.

Zie BAYLE, *Dict. Crit.*

MEYERING, (ALBERT) gebooren te *Amsterdam*, in den Jaare 1645, wierdt, op 't voorbeeld van zijnen Vader FREDRIK,

DRIK, en zijnen broeder HENRIK, die beiden het penseel hanteerden, al vroeg tot de Schilderkunst opgebracht. Doch strevende na hooger vorderingen, dan deeze, die meestal met het schilderen van Kamerschutten zich onledig hielden, begaf ALBERT zich na *Italië* en *Frankrijk*, alwaar hij tien jaaren doorbragt, om 'er zich te oefnen naar voortreffelijke Origineelen en onder het oog van kundige Leermeesters. Zeer vlug en vaardig zijnde in de behandeling van het penseel, ondernam hij meestal zeer groote en uitvoerige Stukken, behangzels in Zaal en Kamers, en soortgelijken. Tusschen beide schilderde hij Landschappen, inzonderheid gezigten op Vorstelijke Lusthuizen, die, door derzelven lommerrijk geboorte, eene verrukkende spiegeling in het water maakten. ALBERT overleedt op den zeventienden Julij des Jaars 1714 het zeventigste van zijnen ouderdom.

Zie HOUBRAKEN.

MICHIELS-GESTEL, een Dorp in de Meierij van 's Hertogenbosch, aan de Rivier de *Dommel*, ongeveer een uur gaans ten Zuiden van die Stad gelegen, en, te gader met het Dorp *Gemonde*, den titel van Heerlijkheid voerende. *Michiels-Gestel* heeft zijnen eigen Regtbank, bestaande uit een Drosfaart en zeven Schepenen. De Kerk is een fraai gebouw, pronkende met een hoogen spitzen Toren, en omringd van een Kerkhof met een hoogen steenen Muur. De Predikant heeft 'er eene fraaie woning, welker Tuin agter aan den *Dommel* uitkoomt, doch moet ook te *Germonde* den predikdienst waarneemen. Verscheiden adelijke huizen leggen in deeze Heerlijkheid.

MIDDAGTEN, ('t *Huis te*) een oud adelijk gestigt, in Gelderland, in 't Regteramt van *Veluwenzoom*, niet verre van 't *Huis te Dieren*. In latere tijden heeft men daar nevens gestigt een fraai hedendaagsch Gebouw. Reeds vroeger dan in den jaare 1315 was het Slot ter Leen uitgegeeven door de Hertogen van Gelderland.

Zie SLIGTENHORST.

M D

De stad wordt Middelbo
 heeren / om dat zy bycand
 midden van't Eylandt van
 ren licht. Sy is juist gheleg
 enblyflich ende drie vieren
 bypde/ het derde deel van
 van de Hare van Wrmupde
 waerts/ ende van Sluys v
 Zuydwestwaerts / ende v
 drecht in Hollandt sevendie

ghen
 in in
 ende
 schen
 aken
 ozzgh
 he en
 in co
 woze
 oden
 doof
 hap
 ple
 ces
 hee

Stapel der
 wyne tot
 Middel-
 boze.

Hier zijn twee watergrachten die by Wrmupden in
 pen: de ene out/maer soo crom ende enghe/ dat se
 de ongherieffelijckheyt luttel ghebruyckte werdt:
 onlaechs met handen ghemaecht/recht/breedt ende
 dat dooz dese lesse / seer groote schepen ladende in
 twee honderdt tonnen / upt de Haven van Wemu
 Middelbozgh met groot gherief ende lust de

gaen ende comen. Het is een fyne lustige stad/wel t
 ende bevest met bzeede ende diepe grachten ende
 hoozts oock van buyten met eenen muer beset/ al t's
 stad seer sterck maeckende. Middelbozgh heeft
 straten / fraepe huysen/ schoon ghebouw van Kerck
 Cloosteren : ende onder andere het schoon ende t
 Convent van der Premonstruyten orden / namelijk
 Nicolaes Abbye. Dit huys is certijds ghesticht v
 debald den vierentwintichsten Bisschop van Brech
 nae grootelijck vermeerderd ende schier van nieuws
 om opgebouwt dooz Wilhelm Roomsche Coninck end
 ve van Hollandt ende Zeelandt saligher ghedachten
 jaer 1256/ende op dese plaesse licht hy ende Coning
 belle zyn huysvrouwe : welckers Conincklijcke

ozg
 Baer van
 Middel-
 boze den
 naem neet.
 de
 Ge
 is/
 g/
 oft
 ut/
 en
 us
 rs

TEL, enz.

penfeel har-
 Doch stree-
 meestal met
 ielden, be-
 ij tien jaeren
 selijke Orig-
 esters. Zeer
 penfel, on-
 stukken, be-
 Tuschten
 gezigten op
 merrijck ge-
 ter maekten.
 Jaars 1714

x.

Hertogen-
 uur geens
 het Dorp
 Michiel-
 een Dros.
 gebouw,
 ring van
 Predikant
 aan den
 predik-
 in dee-

Gel-
 van't
 nis ge-
 dan in
 oor de

M D.

318

BESCHRYVINGE VAN Middelborgh.

De Stadt wordt Middelborgh gheheten / om dat zy bycandis in het midden van't Eplandt van Walcheren licht. Sy is juist ghelegghen eenendhstich ende drie vierendeel in't byeyde / het derde deel van een myle van de Hare van Armuyden Oostwaerts / ende van Sluys vyf mylen Zuydwestwaerts / ende van Dozdyrecht in Hollandt sevendhien mylen:

Hier zyn twee watergrachten die by Armuyden in Zee loopen: D'ene out maer soo crom ende engher / datse overmits de ongheriffelijckheyde luttel ghebruyekt werdt: D'ander onlauchs met handen ghemacht / recht / byedde ende diep / soo dat dooz dese leste / seer groote schepen ladende meer dan twee honderdt tonnen / upt de Haven van Armuyden tot Middelborgh met groot gherief ende lust der inwoonderen gaen ende comen. Het is een sijnre lustige Stadt / wel bemuert ende bevest met byede ende diepe grachten ende wallen / wooyts oock van buyten met eenen muer beset / al t'samen de Stadt seer sterck maeckende. Middelborgh heeft lustighe straten / fraeys huyzen / schoon ghebow van kercken ende Cloosteren: ende onder andere het schoon ende costelijck Convent van der Dymonstrayten ozden / namelijk Sint Nicolaers Abbye. Dit huyse is eertydts ghesicht van Godbald den vierentwintichsten Bisschop van Dtrecht: daer nae grootelijck vermeerdert ende schier van nieuww wederom opgh bouwt dooz Wilhelmi Roomsche Coninck ende Gzabe van Hollandt ende Zeelandt saligher ghedachtenisse / in't jaer 1256 / ende op dese plaecse licht hy ende Coninginne Isabelle zyn huysozouwe: Welckers Conincklycke Comben

men noch siet. Dese Abbye heeft onder andere vertieringhen een seer schoone Libbye: ende is boven maten rijk van incomende goeden: ende den Wot is van sulcke weerde ende boozdeel / dat hy alleen gheeft van wegghen des gantschen gheestelijcken staets / het jae wooyt ende consent in alle saken den Graeffschappen van Zeelandt aengaende. Middelborgh heeft den stapel van Fransche / Spaensche / Portugaelsche en andere dierghelijcke wynen / die ter Zee in dese landen comen: Ende behalven den seer machtighen zeehandel / wooyt hier oock groote coopmanschap ghedaen van verscheyden Coopliden. Ende dese Stadt en is niet alleenlijck het Hoost van dit Eplandt / maer oock van het gantsch Graeffschap van Zeelandt: jae soo machtich ende rijk / dat zy in boozleden jaren van haren eyghenen Heere ghecocht heeft de treffelijcke vleeke van Armuyden / alwaer de schepen aen het landt comende haer Haven nemen / soo hier nae byeder bescheyven sal worden.

Byvoeghel.

[De treffelijcke ende vermaerde Stadt van Middelborgh heeft haren naem ghecreghen soo sommighe achten / van Metellus een Edelman van Roome / ende van Bozghemeesterlijcke weerdicheyde / ende noemen daeromme de selve in Latyn Metelliburgum, als de Bozgt van Metellus waer om de waerheyt te seggen / dit schijnt wel verre ghaelt te zyn. Andere / onder de welke onsen Nuthent is / houdt dat Middelborgh den naem become heeft van Bozgt / dat is te seggen een siere en uytmuntende Casteel / Slot oft Sterete / gelijck als te Rome was Rupes Tarpeia genaemt / liggende in het midden van dit Eplandt / ende als den Center van het selve: plaetsen die de Capiteynen ende Gouverneurs

Stapel den wynen tot Middelborgh.

Waer van Middelborgh den naem heeft.

TEL, enz.

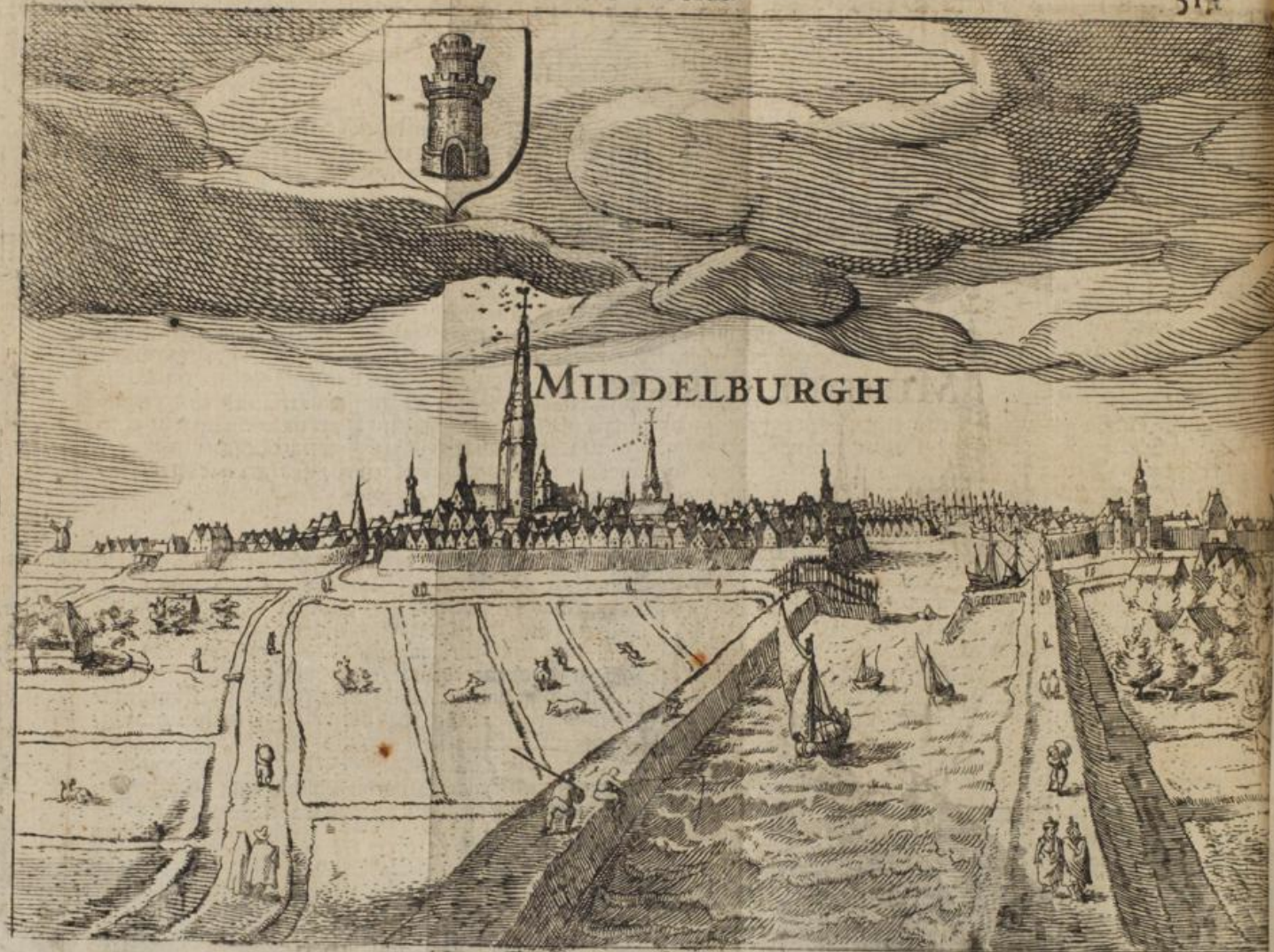
pendel han-
Doch stree-
meentl met
helden, bezi-
in tien jaren
Walfke Orig-
resters. Zee-
penfel, on-
Stukken, be-
Tuisken
gozigen op
amerijk ge-
ter maeken.
Jans 1714

n.

Middel-
borgh is seer
wooykante
ende ghele-
ghenheyt.
Dooz wien
Middel-
borgh ge-
heyt.

Gel-
van t
is ge-
dan in
boort de

M D

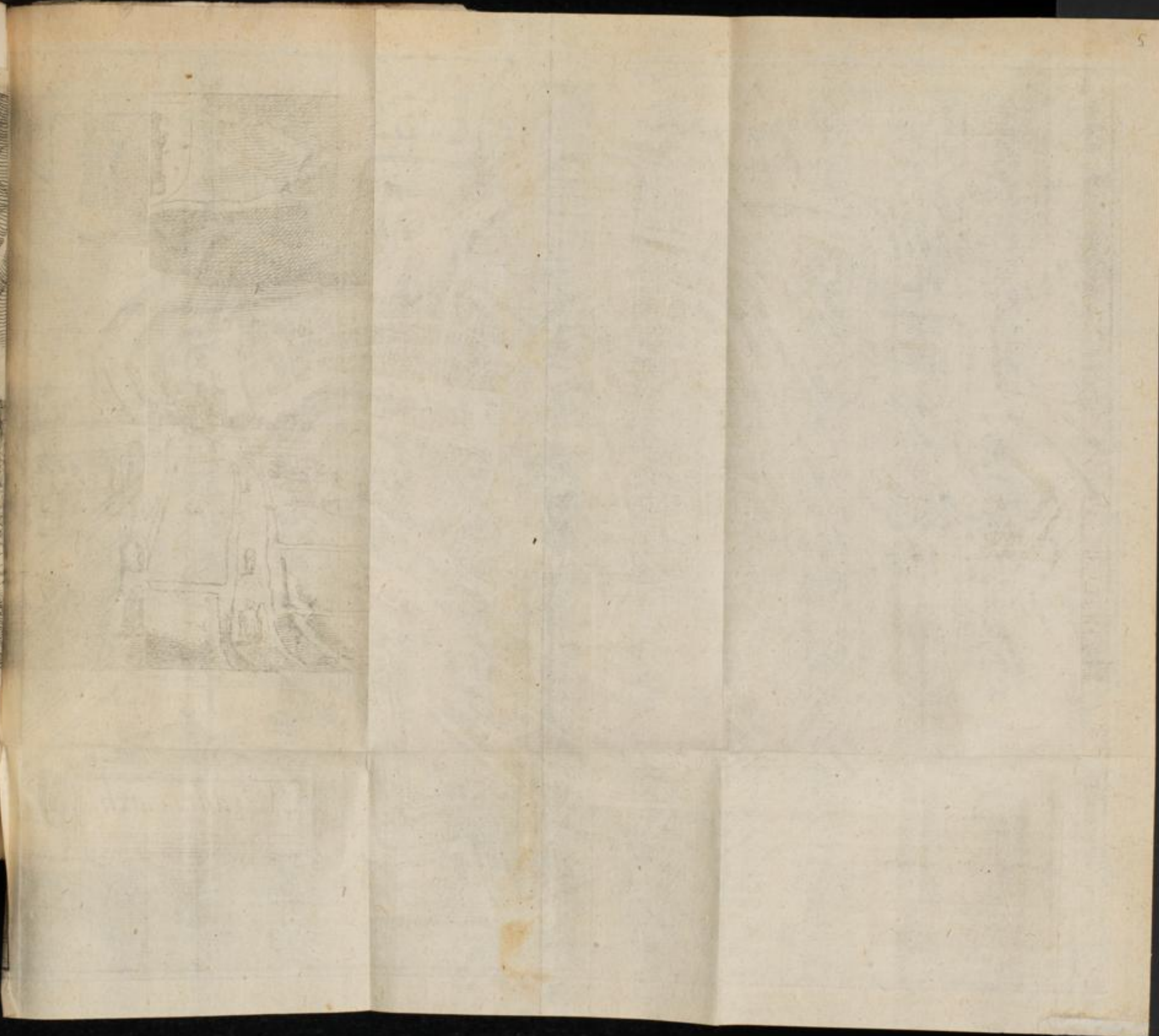

513

M.D.

Mon...
Mon... ge...
...iden, i...
...weg, me...
...vrie zij...
...ens of k...
...en ocrip...
...en Barga...
...ic de Ste...
...en Al...
Te weet...
...en ocrip...
...ldurg ge...
...Gaal van d...
...er Norman...
...in hond...
...euwe, wi...
...aarpas to...
...en dripen...
...van Hiltzen...
...Mildburg...
...renenijk N...
...nd.
Dulser zij...
...ende Bi...
...are van de...
...bkeiden in...
...are 1492 ve...
...de kintij in k...
...en Leeland be...
...rijzen, oee...
...en nebedelied...
...de kintie helft...
...ent van Mild...
...ermerde Hinz...
...Van op Pa...

MIDDELBEERS; zie OOSTERBEERS.

MIDDELBURG, de hoofd- en aanzienlijkste Stad van *Zeeland*, geleegeen op het Eiland *Walcheren*, genoegzaam in het midden, hebbende gemeenschap, door middel van eenen Straatweg, met de twee nabuurige Steden *Vlissingen en Veere*, van welke zij, na genoeg, even verre, te weeten ruim een uur gaans af legt. In de ligging der Stad zoekt men, met reden, den oorsprong der benaaminge, als zijnde, van ouds, geweest een *Burgt* of *Sterkte*, midden in het Eiland gelegen: waarom ook de Stad, bij oude Schrijvers, den naam van *Medioburgum* en *Medium Castrum* voert.

Te weeten, volgens de waarschijnlijkste gissingen, omtrent den oorsprong en stigtingstijd der Steden, moet die van *Middelburg* gezocht worden in den Jaare 836, wanneer *EGGARD*, Graaf van *Walcheren*, om zich tegen de invallen en strooperijen der *Normannen* te versterken, eenen *Burgt* of *Kasteel* opworp. Ruim honderdvijftig jaaren laater, in den afloop der Tiende Eeuwe, wierdt daar nevens eene Kerk gebouwd, en aan *ST. MAARTEN* toegewijd. De voordeelige legging der *Plaatze*, tot het drijven van *Koophandel*, deedt haar, wel haast, in getal van *Huizen* en *Inwooners* toeneemen. Op het Jaar 1100 was *Middelburg* reeds eene Stad, en zes jaaren laater aldaar een aanzienlijk *Klooster* gebouwd, naderhand in eene *Abtdij* veranderd.

Duister zijn de vroegste lotgevallen van *Middelburg*. Een vernielende *Brand*, tot tweemaal toe in de Stad uitgeborsten, is daar van de oorzaak: als waar door de oudste *Papieren* en *Bescheiden* in de vlammen verteerd zijn. Een van dezelve, in den Jaare 1492 voorgevallen, leide, nevens driehonderd *Huizen*, de *Abtdij* in koolen, in welke de oudste en schoonste *Boekerij* van *Zeeland* bewaard wierdt. Zo verre de historische berigten uitwijzen, deelde *Middelburg*, al vroeg, in de opschuddingen en verdeeldheden, welke het *Gemeene Land* beroerden. In de laatste helft der *Veertiende Eeuwe* nam de *Handel* en *Scheepvaart* van *Middelburg* derwijze toe, dat het deel nam aan het vermaarde *Hanze-Verbond*. De *Lakenhandel* op *Engeland* en de *Vaart* op *Portugal* ontvingen telkens nieuwen bloei, en de

Stad meerdere inwooners. Veel deedt daar toe, het Stapelregt, door WILLEM DEN IV, Hertog van *Beijeren*, aan die van *Middelburg* geschonken, in den Jaare 1404, waar bij hij beval, dat geenerhande Goederen, voor den Lande van *Walcheren*, overgescheept zouden worden, zonder dat dezelve alvoreens te *Middelburg* waren opgeslagen. In den Jaare 1478 ontving de Stad een bezoek van den Aardshertog, naderhand Keizer MAXIMILIAAN; en vervolgens van deszelfs Zoone, die 'er, nevens zijne Gemaalinne, eenigen tijd vertoefde, in de Abdij eene Vergadering van 't Guldens Vlies hieldt, en ter dier gelegenheid, tien nieuwe Ridders sloeg. Keizer KAREL DE V ontving 'er, in den Jaare 1515, de Hulde van de Landzaaten, als Graaf van Zeeland. Bij de opregting van etlijke nieuwe Bischoplijke Stoelen, in de Nederlanden, wierdt de Abdij van *Middelburg* tot een Bisdom verheven, en NICOLAAS DE CASTRO, van laatsten Abt, tot eersten Bischop bevorderd.

Intusfchen vondt de Hervormde Leere ook toegang in *Middelburg*. In den Jaare 1559 bediende GELEIN JANSZON DE HOORNE, van beroep een Schoenmaaker, doch, egter, een geleerd Man, de Hervormde Gemeente: welker Leden, zeven jaaren daar naa, zo zeer waren vermenigvuldigd, dat de Wet- houderschap, uit vreeze voor dezelve, de Bloedplakaaten tegen de Onroomschen niet durfde afkondigen. In het zelfde jaar verzogten de Hervormden om eene Kerk binnen de Stad. Op eene heufche wijze, met *Beden en smeekinge aan de Predikanten gedaan*, wierdt dezelve, door de Overheid, geweigerd; doch het zelfde verzoek, door *die van de Confessie der nieuwe Religie in competenten getale, andermaal gedaan*, in zo verre ingewilligd, dat hun eene Schuur of Pakhuis buiten de Stad wierdt aangewezen; wordende hun tevens een der Burgemeesteren met zijne Lijffchutters ter hunner bescherminge toegevoegd. Eene nieuw bewijs van inschikkelijkheid jegens de Hervormden, was het bevel der Stads Regenten aan de Roomschen, om de Ommegangen langs de straaten op te schorten, en dezelve alleen binnen de Kerken te houden. Een ongunstigen keer nam deeze toestand van zaaken, onder 't bewind van ALVA, hoewel slegts voor een korten

het Stapel-
 Beijeren, aan
 404, waar bij
 en Lande van
 ler dat dezelve
 len Jaare 1478
 og, maderhand
 s Zoone, die
 vertoefde, in
 s hieldt, en,
 Keizer KAREL
 hulde van de
 ypreting van
 anden, wierdt
 even, en w.
 Bischof be-

gang in Mid-
 ANSZOON DE
 eger, een
 eden, zeven
 dat de Wet-
 blakaaten te-
 het zelve
 en de Stad
 ge aan de
 Overheid,
 in de Con-
 , ander-
 ve Schuur
 ende hun
 ter hum-
 infschik-
 ler Stads
 langs de
 Kerken
 van zaa-
 een kor-
 ten

her Stupel-
Beijeren, an
1704, war bi
en Lande von
der du deere
ten Jahr 1704
og, wolkend
s Zoon, die
vertoelle, in
y bielt, m.
Kaiser nach
Halde von de
opreging von
anden, wint
even, en w
Bischof be-

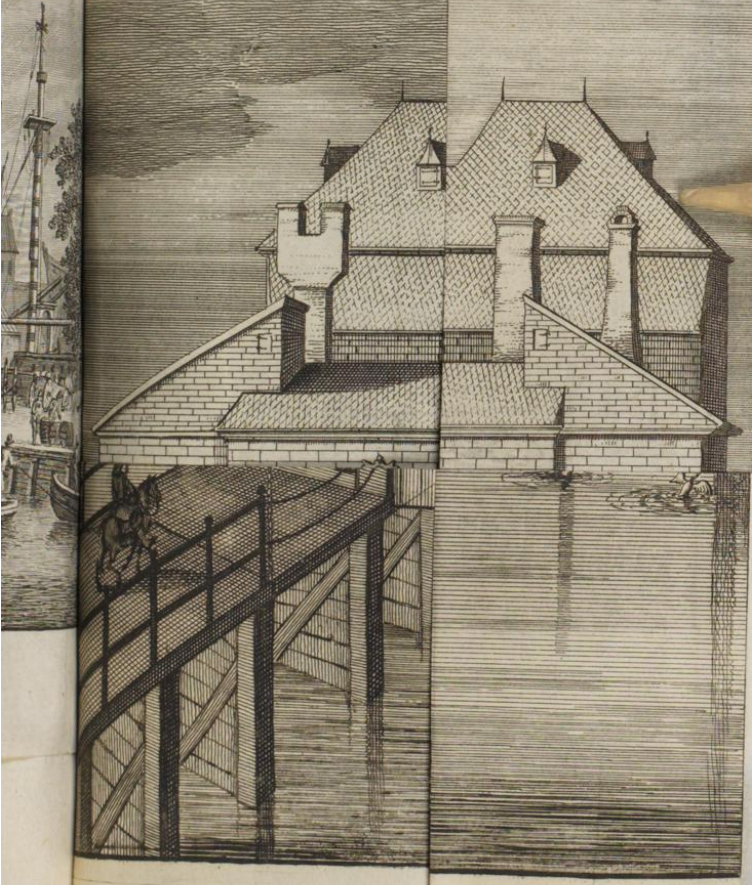
gang in Mit-
anazon m
egter, en
eden, zeren
dar de We-
riakaten is-
n her zellie
en de Sud-
ge nan de
Overheid,
en de Co-
r, ander-
ve Schuur
lende hun
ster hun-
infchik-
her Stads
lungs de
e Kerken
van zan-
een kor-
ten

DE HAVEN TE MIDDELBURG.

DAM POORT

DAM POORT

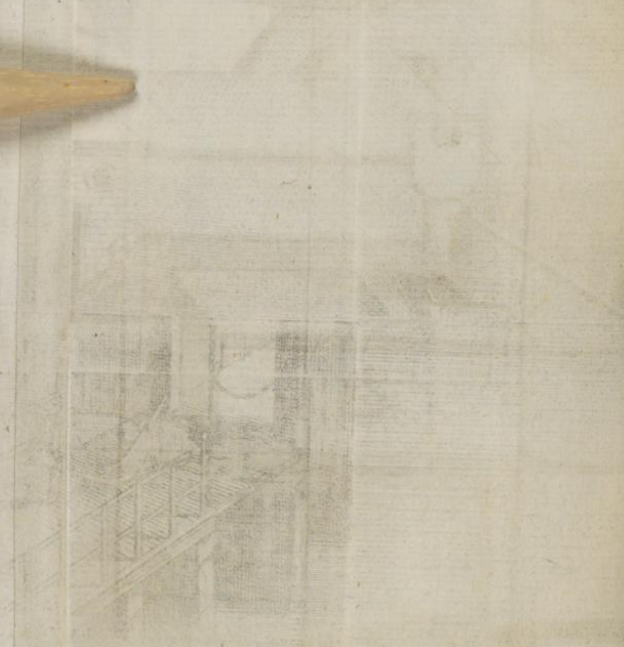

H. M. LORENZ
1801

Handwritten text, possibly a signature or title, written in a cursive script. The text is faint and difficult to decipher, but appears to be written in a dark ink or pigment.

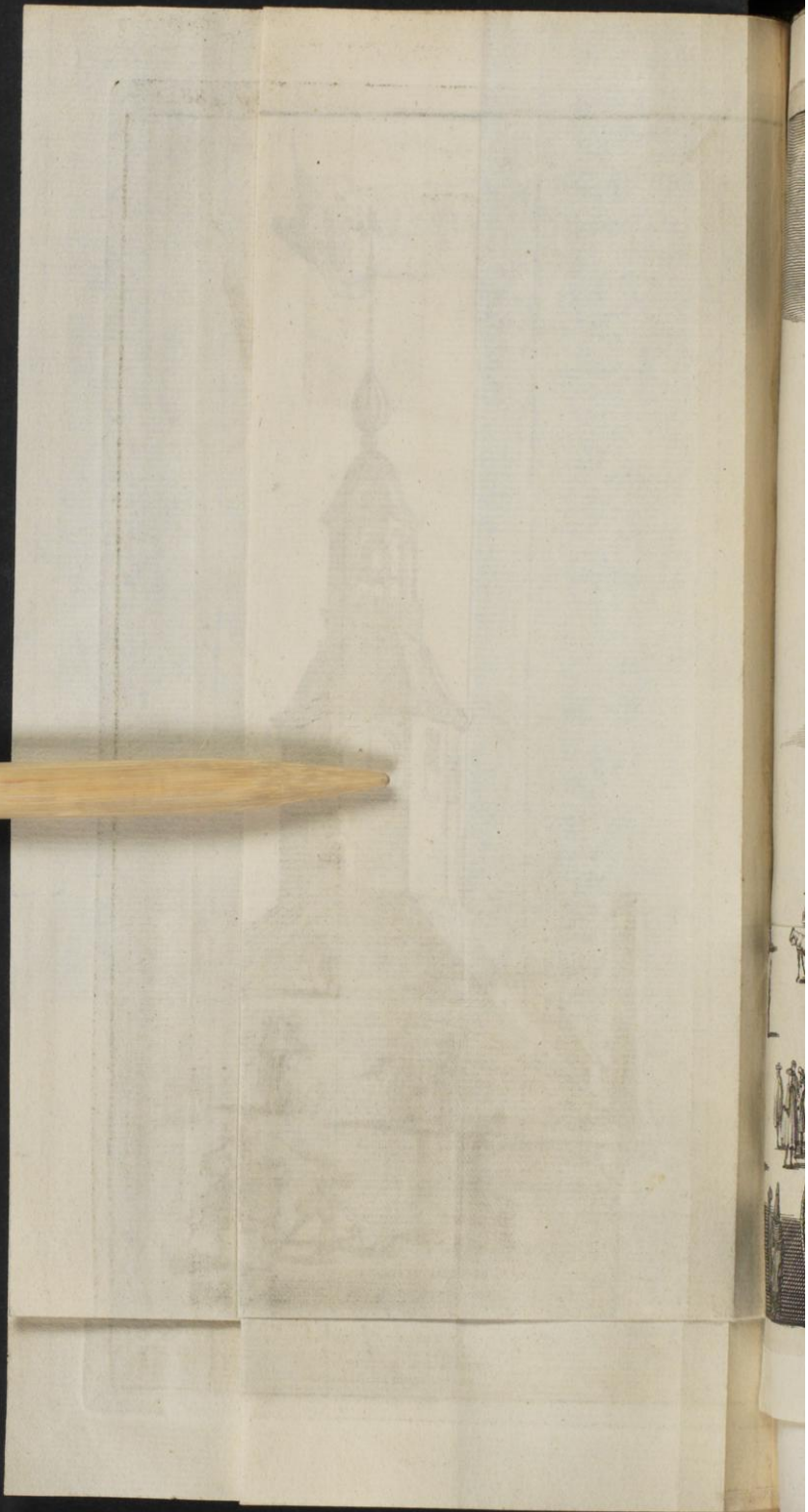
IGSCHE POE

VLISSINGSCHER POORT

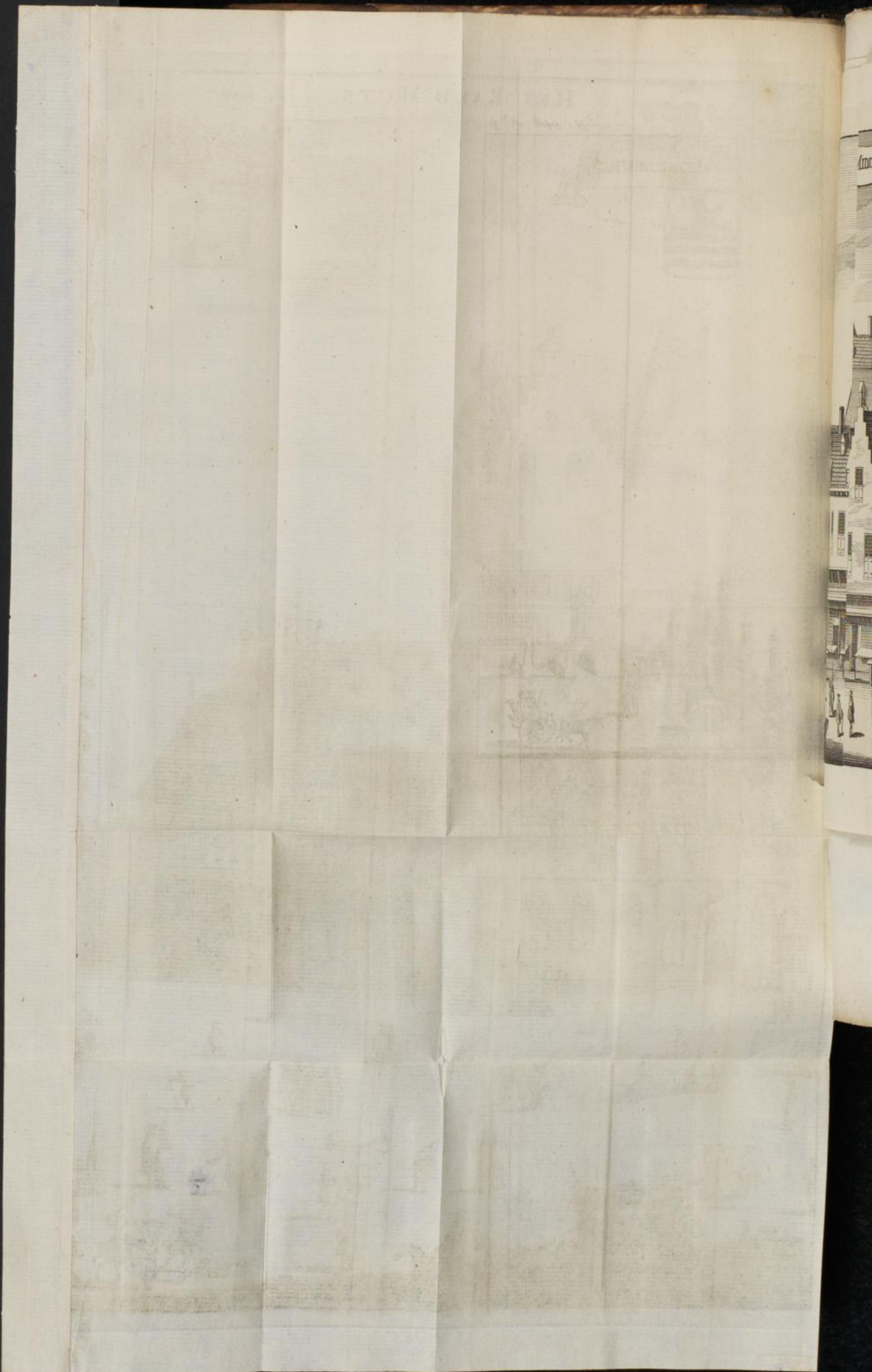

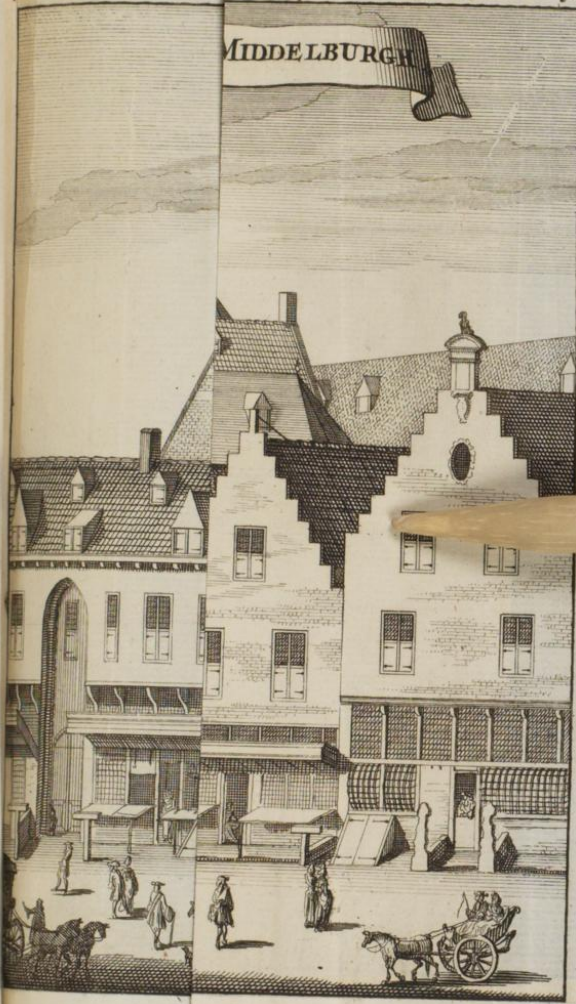
HET RAED HUYS.

MIDDELBURGH

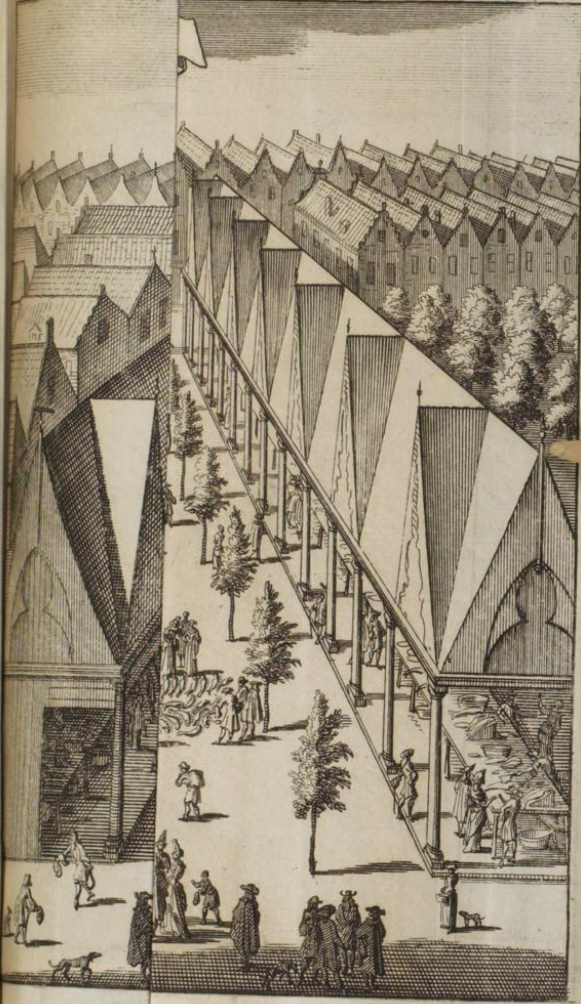

GASTHUYS EN GASTHUYS KERK tot MIDDELBURGH

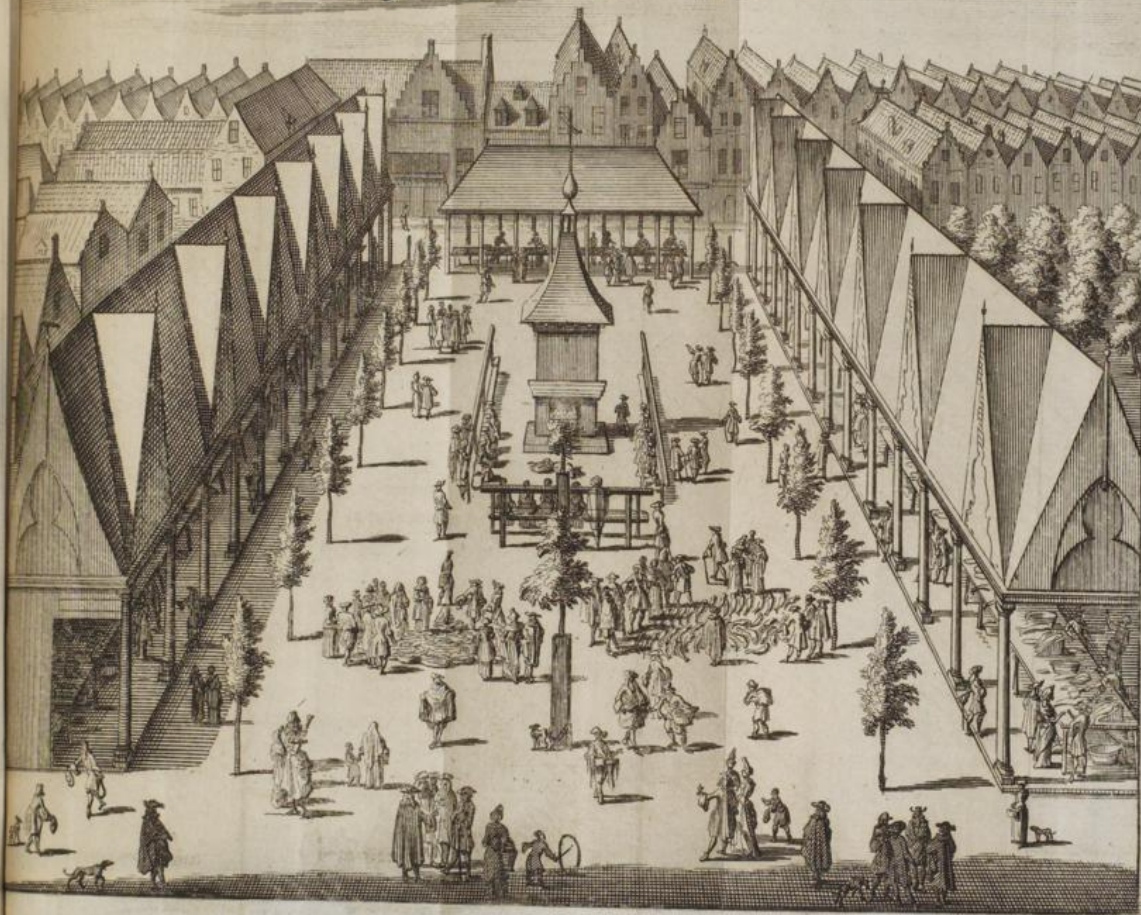

VISMARCKT tot MIDDELBURGH

een tijd. Want naa een zeer streng beleg, 't welk twee jaaren duurde, waarin de belegerden de uiterste rampen leeden, van gebrek aan de dringendste noodwendigheden, wierdt Prins WILLEM DE I meester van de Stad, en voegde zich dezelve aan de Staatſche zijde, aan welke zij zedert altoos gebleeven is, hoewel zij niet altoos bevrijd bleef van inwendige opſchuddingen en beroerten.

Op dit kort bericht aangaande de Historie, gaan wij nu over tot eene meer bijzondere beſchrijving der Stad. *Middelburg*, zo als wij boven aanmerkten, na genoeg in 't midden van het Eiland *Walcheren* gelegen, is van eene rondagtige gedaante. Rondom loopt eene wijde Graſt, van verſch water en zeer viſchrijk. Zij is voorzien van dertien Aarden Bolwerken. Acht Poorten telt men 'er: de Veerſche of Noordampoort, de Koepoort, de Noordpoort, de Seispoort, de Langvijlepoort, de Vliſingerpoort, de Seegers- of St. Geertepoort, en de Zuiddam- of Slijkpoort. De Veerſche, Vliſfinger en Koepoort munten onder dezelve uit in fraaiheid. De ſchoone en lijnrechte Haven, aan den Zuidkant der Stad, omtrent een half uur gaans lang, is wijd en diep genoeg om van de grootſte Schepen te kunnen bevaaren worden. Dezelve wierdt gegraaven in de plaats van de oude Haven, die zeer krom liep, en niet verre van *Arnemuiden* uitkwam. Zij droeg den naam van de *Arne*; en men wil dat het Huis *Arneſtein* het oude Tolhuis van die Haven geweest is. De oude vierkante Toren, nevens de Wagthuiſjes, op deſzelfs hoeken geplaatſt, zouden dit gevoel en aanneemelijk kunnen maaken. Van wegen den aangroeienden Scheepvaart, is de tegenwoordige Haven, volgens Oktrooi van Keizer KAREL DEN V, verbreed en door de Vesteſten binnen de Stad verlengd, tot aan eenen Torm, de *Duivelſtoven* genaamd: ten welken einde de St. Janskerk moest worden afgebroken.

Verſcheiden fraaie *Gebouwen* ontmoet men binnen *Middelburg*. Eerſt zullen wij de *Waereldlijke*, vervolgens de *Kerkelijke* of *Geestlijke* Geſtigten vermelden.

Het *Stadhuis* is een overdeſtig en fraai gebouw, naar gelang der Bouworde van den tijd, in welken het geſtigt wierdt. De eerſte aanlegger daar van was KAREL DE STOUTE, in den

Jaare 1468. De Voor- en Zijgevels, van witten Arduinsteen opgehaald, pronken, tusfchen de Vensters, met de beelden, meer dan levensgroot, en meestal ongeschonden, van Vijfentwintig Graaven en Graavinnen van Zeeland. Een sierlijke Toren, van diergelijken Steen, rijst staatelijk ten dake uit. In latere tijden is het gebouw, door het bijvoegen van verscheiden vertrekken, merkelyk uitgebreid. Voorts ontmoet men binnen dit Gestigt de vereischte Kamers, zo voor de Heeren van de Wet, als voor andere Kollegien geschikt. Een fraaie overwelfde Vleeschhal wordt onder hetzelfde gehouden.

De *Abtdij*, eertijds een Geestlyk, is thans een Waereldlyk gestigt, als zijnde, zedert de invoering der Hervorminge, in het *Hof van Zeeland* veranderd. Van veel aanzien en vermogens was, bij ouds, deeze Abtdij, welke, zints haaren oorsprong, eenen volgrees van vijftendertig Abten heeft gehad. Persoonen van den hoogsten rang verkoozen, bij hun leeven, in tijd en wijle daar in begraven te worden: Koning WILLEM, Graaf van Holland en Zeeland; deszelfs broeder FLORIS, Voogd van Holland; ADA, Gemaalin van Graave FLORIS DEN III, en anderen. De Abtdij, zijnde een ruim Plein, met boomen beplant en rondom met deftige Gebouwen bezet, dient, zedert een langen reeks van jaaren, tot eene Vergaderplaats voor de Staaten van het Gewest, en andere aanzienlyke Kollegien. Ten hoogsten bezienswaardig zijn de vermaarde Tapijten, met welke de Kamer van Hun Edel Mogende rondom hangen is. Zij zijn het Kunstgewrogt van eene JOHANNA DE MAAGD, en verbeelden de doorluchtigste overwinningen, door de Zecuwen op de Spanjaards behaald. Onder ieder Tafereel staat de inhoud, in een vierregelig Latijnsch Vaers, uitgedrukt. Wijders heeft men, in de Abtdij, de Vergaderplaats der Heeren Gekommitteerde Raaden, en in dezelve een Schoorsteenstuk, verbeeldende Koning WILLEM DEN III, in zijn plegtewaart. De Vergaderplaats der Heeren Gekommitteerde Raaden ter Admiraliteit in Zeeland, insgelijks onder het zelfde dak, pronkt met de afbeeldzels van Prinsse WILLEM DEN III, als Admiraal-Generaal van Zeeland, en voorts met de afbeeldingen der drie beroemde Zeehelden MICHEL ADRIAANZON DE RUITER, door hem zelven aan den Raad ten geschenke gegeven,

12

in wim Achmeens
 rs, met de beelden,
 schouwen, van vijf
 eeland. Een stierijke
 ijk tot dake uit. In
 voegen van verkie-
 oorts (ommoet met
 zo voor de Heeren
 schik. Een hite
 e gehouden.
 thans een Waerel-
 der Hervorming,
 i veel aanzien en
 elke, zins haaren
 g Abten heeft ge-
 koozen, bij hun
 worden: Koning
 deszelfs broeder
 van Graave flo-
 een ruim Plein,
 ebouwen bezet,
 eene Vergader-
 lere aanzienlijke
 de vermarde
 ogende rondom
 e JOHANNA DE
 ningen, door
 ieder Tafereel
 , uitgedrukt.
 us der Heer-
 Schoorteen-
 zijn plegtge-
 erde Raaden
 zelfde dak,
 den III, als
 de afbeeldin-
 ANSZOON DE
 hancu gege-
 ven,

OOSTERSCHE KERK.

van wien bekend
 es, met de beelden,
 eschoude, van Vrij-
 eeland. Een gestij-
 slijk en die uit in
 jvoegen van verho-
 Voors omsoet met
 zo voor de Haren
 eschik. Een fuste
 e gehouden.
 thans een Waer-
 der Hervorming,
 n veel aanzien e
 reike, zins haren
 ig Aften heeft ge-
 kroozen, bij hen
 worden: Koning
 deszels broeder
 van Graave pla-
 een ruim Plein,
 bebouwen bezet,
 t eene Vergader-
 dere aanzienlijke
 n de vermaarde
 ligende rondom
 re JOHANNA DE
 ningen, door
 ieder Tafereel
 , uitgedrukt,
 as der Hee-
 Schoorsteen-
 zijn plegtge-
 erde Randen
 zelle uit,
 DEN III, als
 de afbeeldin-
 gansdoon de
 chichte gege-
 ven,

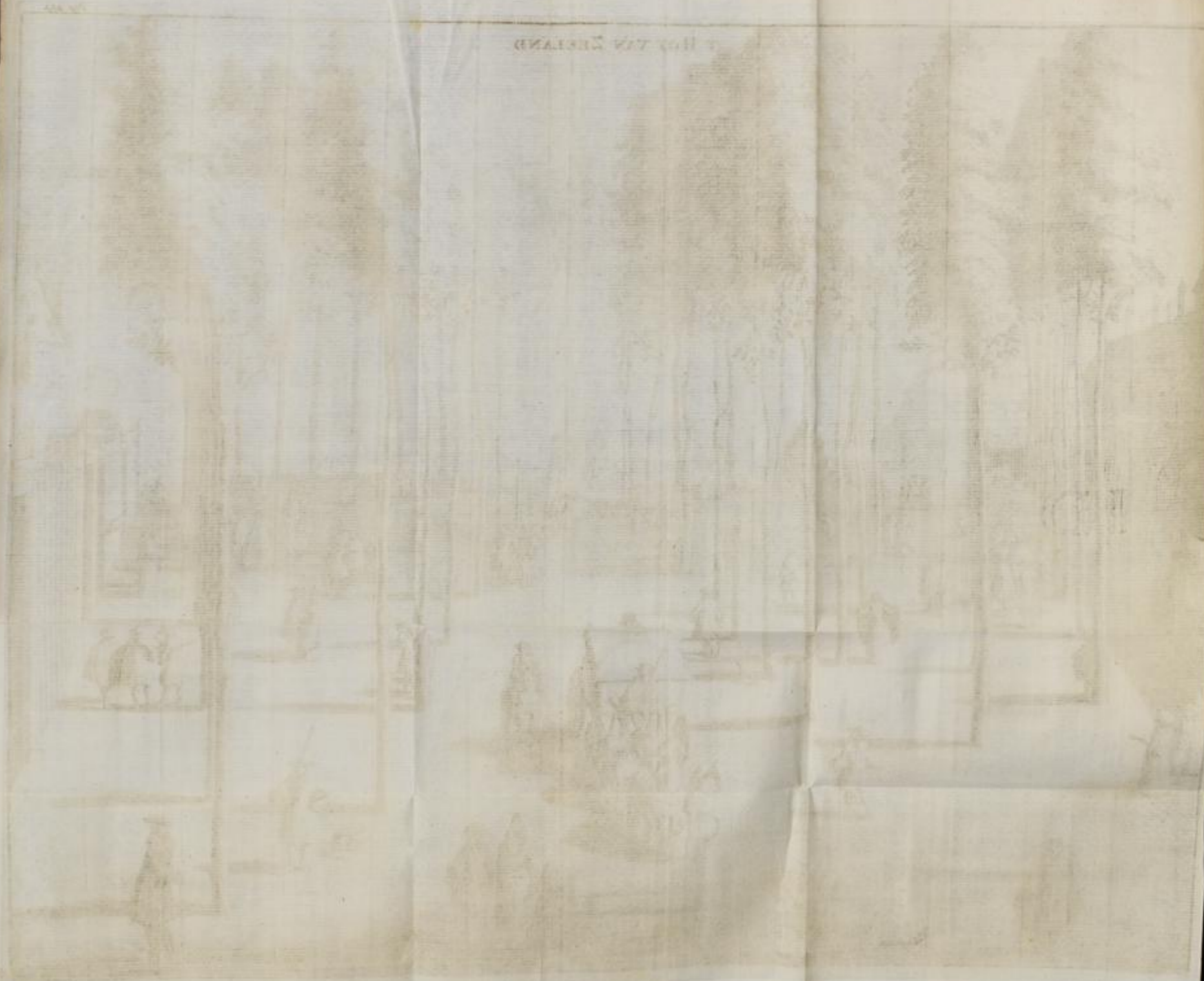

T HOF VAN ZEELAND.

THE HISTORY OF IRELAND

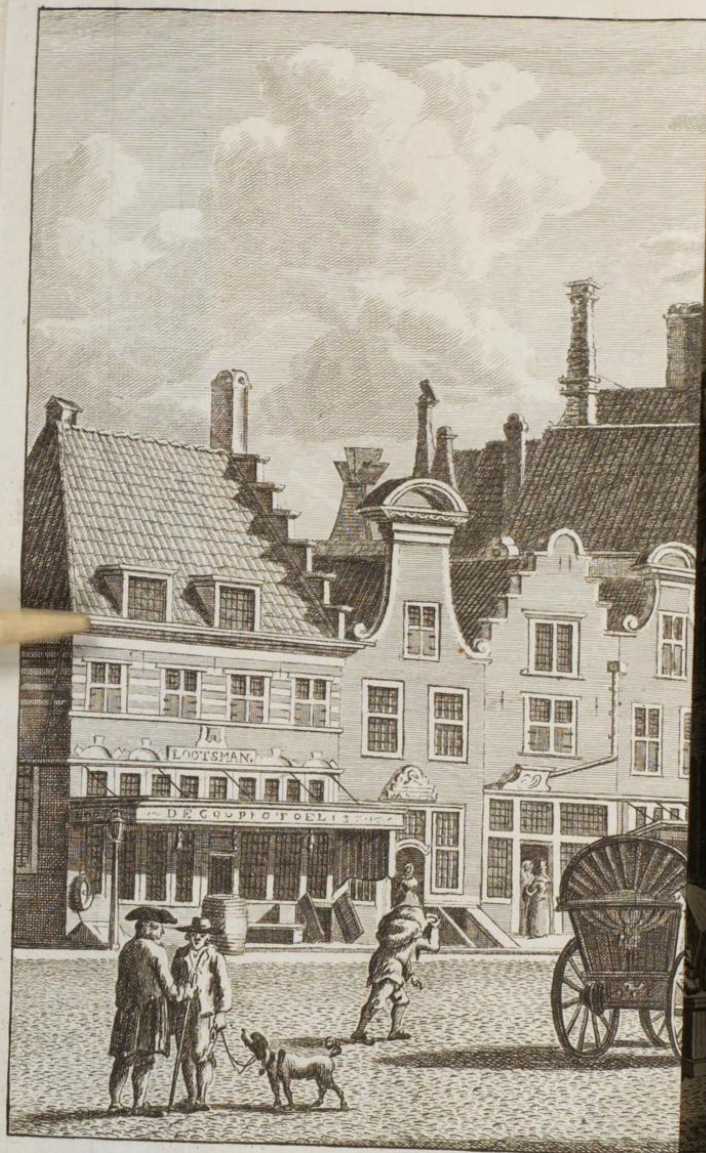

DE GROOTE MARKT TE MIDDELBURG.

DE

DE

T' WEST-INDISCHE HUIS TE MIDDELBURG.

ven, JAN en KORNELISZOOM EVERTZEN. Een sierlijk Model van een Oorlogschip versiert wijders dit Vertrek. Voorts vergaderen in de Abtdij de Leden van den Raad en Leenhove van Brabant, de Staaten van *Walcheren* en de Rekenkamer van Zeeland. Ook vindt men 'er de Wooningen der Heeren Eerste Edelen, de Gekommitteerde Raaden en den Raadpensionaris van 't Gewest; nevens de intrekken voor de Afgevaardigden der Steden *Zierikzee*, *Goes* en *Tholen* ter Vergaderinge der Provincie. Eindelijk wordt ook de Graaflijke Munt in de Abtdij gehouden.

De *Wisfelbank*, een vrij goed Gebouw, staat op den hoek der Lange Giststraat. Van meer aanzien, egter, is de *Bank van Leeninge*, voorzien van een aanzienlijk getal ruime vertrekken; zommige van welke, egter, ten dienste der Westindische Maatschappije geschikt zijn. Het *Latijnsche School* overtreft, mischien, in fraaiheid en ruimte, alle foortgelijke Gestigten in gantsch Nederland. De Scholen zijn vier in getal.

Drie *Schuttershoven* of *Doelen* heeft men te *Middelburg*: den *Handboog*, *Voetboog* en de *Busse*; allen deftige Gebouwen, met ruime Zaal en welbeplante Hoven. De Kamers zijn verfierd met een menigte Schilderijen, verbeeldende de Schutters van vroegere en latere tijden. Even als in andere Herbergen, kan men 'er, over dag, van het noodige voorzien worden; doch 'er geene huisvesting neemen, dan in zekere buitengewoone gevallen. Van ouds hadt men te *Middelburg* een *Rhetorijkkamer*. Het Gebouw, waar in dezelve geplaatst was, ruim en aanzienlijk, wordt nog aangewezen op de Groote Markt, ter slinkerzijde van het Stadhuis. Thans dient het voor eene Herberg. 's *Graavenstein*, of het Gevangenhuis, staande op het hoogste gedeelte der Stad, op den grond van den alouden Burgt, wierdt in den Jaare 1526 gebouwd, en bevat een goed geal welverzekerde Kamers. Hoewel het Huis aan 't Gemeene Land behoort, dient het ook tot een Stads Gevangenhuis. Het *Oostindisch Huis*, staande aan de Haven, is een fraai Gebouw, in den aanvang der tegenwoordige Eeuwe gestigt. Men vindt in hetzelfde, zo wel de noodige Pakhuizen, in welke de Oostersche Voortbrengzels worden opgeslagen; als de Vergaderplaats van Heeren Bewindheb-
Ee 5
beren.

beren. Pragtig bovenal is de Vergaderzaal, pronkende, onder andere, met de afbeeldingen van verscheiden Bezittingen der Maatschappij in het Oosten. Tegenover het aanzienlijk Gestigt, aan de andere zijde van de Haven, legt de Oostindische *Timmerwerf*, nevens verscheiden groote Pak- en Werkhuizen, daar toe behoorende. Het *Westindisch Huis* is reeds vermeld, als een gedeelte van den Bank van Leeninge. Andere Gebouwen, van minder aangelegenheid, gaan wij voorbij.

Van Pleinen of Markten is ook deeze Stad niet ontbloot. Een der ruimste Pleinen, in alle de Nederlandsche Steden, is de *Groote Markt*, groot ruim zeshonderd Roeden. Acht Straaten hebben toegang op dezelve. Behalven de Weeklijksche, worden hier ook de jaarlijksche Markten gehouden.

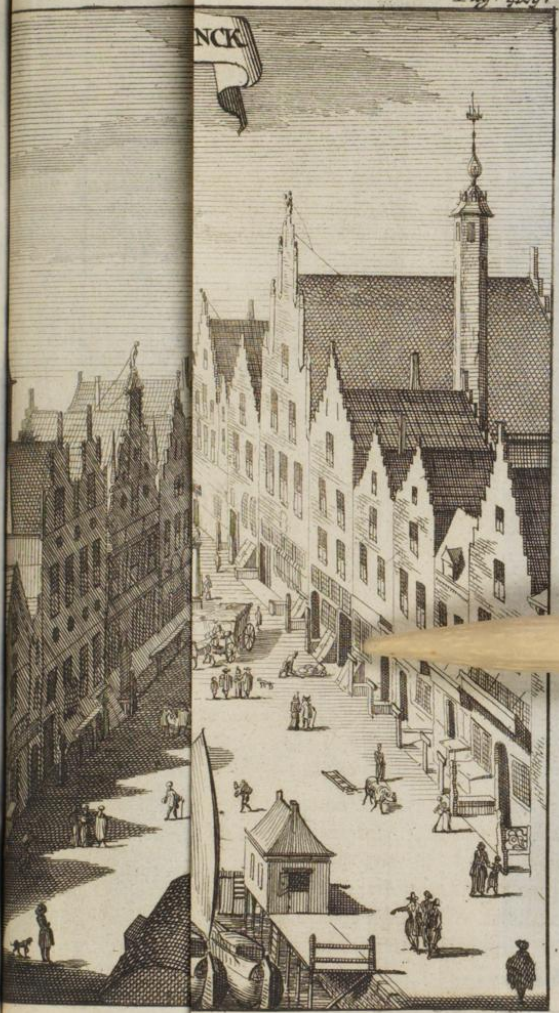
Acht *Kerken*, ten dienste der Hervormden, telt men te *Middelburg*: zes voor de Nederduitschen, eene voor de Franschen en eene voor de Engelschen. De eerste in rang, de *Oude- of Noordmunster Kerk*, eertijds aan ST. PIETER gewijd, wierdt gebouwd in den aanvang der Veertiende Eeuwe. Het is eene Kruiskerk, lang, van het Oost na 't West, tweehonderdentien, en breed, van 't Noord na 't Zuiden, honderdachtenvijftig Middelburgsche voeten. Ten tijde der aanstelling van nieuwe Bisschoppen in de Nederlanden, wierdt deeze Kerk tot eene Kathedraale of Hoofdkerk verheven. De vermaarde HADRIANUS JUNIUS, nevens de dappere Vlootvoogden EVERTSEN, leggen in deeze Kerk begraven.

De *Nieuwe Kerk*, eertijds het Klooster genaamd, is een langwerpig, vierkantig en luchtig gebouw, pronkende met een overfraai Orgel, een Preekstoel, die weinigen zijns gelijken heeft in fraaiheid van Schrijnwerkerskunst, en twee Kaarskroonen van ongemeene grootte, hebbende drie Tranfen boven elkander. De Raadpensionaris DE BRUNZ, welken het ongeval trof, in éne maand, twee volwasene Zoonen te verliezen, deedt dezelve in deeze Kerk begraven, en, op een Bord aan den Muur, met vergulden letters, deeze regels schrijven:

„ Gij jonge en dertel lien,
„ Komt aan dit Graf bezien,

„ 't Geen

gelyk, prozodie, on-
 n verlieden Berzingen
 Tegenover de aanzienlijk
 Haven, leg de Oostin-
 groote ha- en Werk-
 Windoch Huis is reeds
 ik van Leeninge. An-
 sel, gan wij woonij.
 ze Stad niet ontbloot.
 randsche Soeden, is de
 Roeden. Actie Stat-
 ven de Westrijdsche,
 gehooien.
 ormden, tek men te
 , eene voor de Fru-
 ste in rang, de Oude-
 veren gewij, wiecht
 Eenwe. Het is eene
 , tweehonderdentien,
 berlachsavijftig Mā-
 nge van nieuwe Bis-
 Kerk tot eene Kar-
 maarde HADRIANUS
 vanden, leggen in
 namid, is een lang-
 erie met een over-
 tijis gelijken heeft
 rwe Kearschroonen
 denhoven elkander.
 het ongeval trof,
 te veriezen, deedt
 en Bord aan den
 schipen:

„ t' Geen

DAM KOORN-BEURS EN WISSELBANCK

opzettel, proemde, on-
 verwichden bezettingen
 Tegenover de aanzienlijk
 Haven, het de Oostin-
 en goone ha-en Werk-
 individuel hier is reeds
 uit van Leeninge. In-
 steel, gem wij voorbij,
 eere Soci niet ontblow.
 eentelike Seden, is de
 d'Roeten. Actis Stra-
 iven de Wecklijfske,
 n geboulen.
 vormden, zek men te
 n, eene voor de Pro-
 etlie in rang, de Oud-
 vuren gewijd, wient
 Eeuwe. Het is een
 t, te eehonderdenen,
 derlachtoerijfig Mij-
 linge van nieuwe Bie-
 e Kerk tot eene Ka-
 ermarde MADALIANUS
 evenzen, leggen in

 enant, is een lang-
 erende met een over-
 tijp gelijken beek
 rwe Kruisstroon
 diehoren elkander.
 het ongeval trof,
 te verliczen, diecht
 en bord van den
 Schepen:

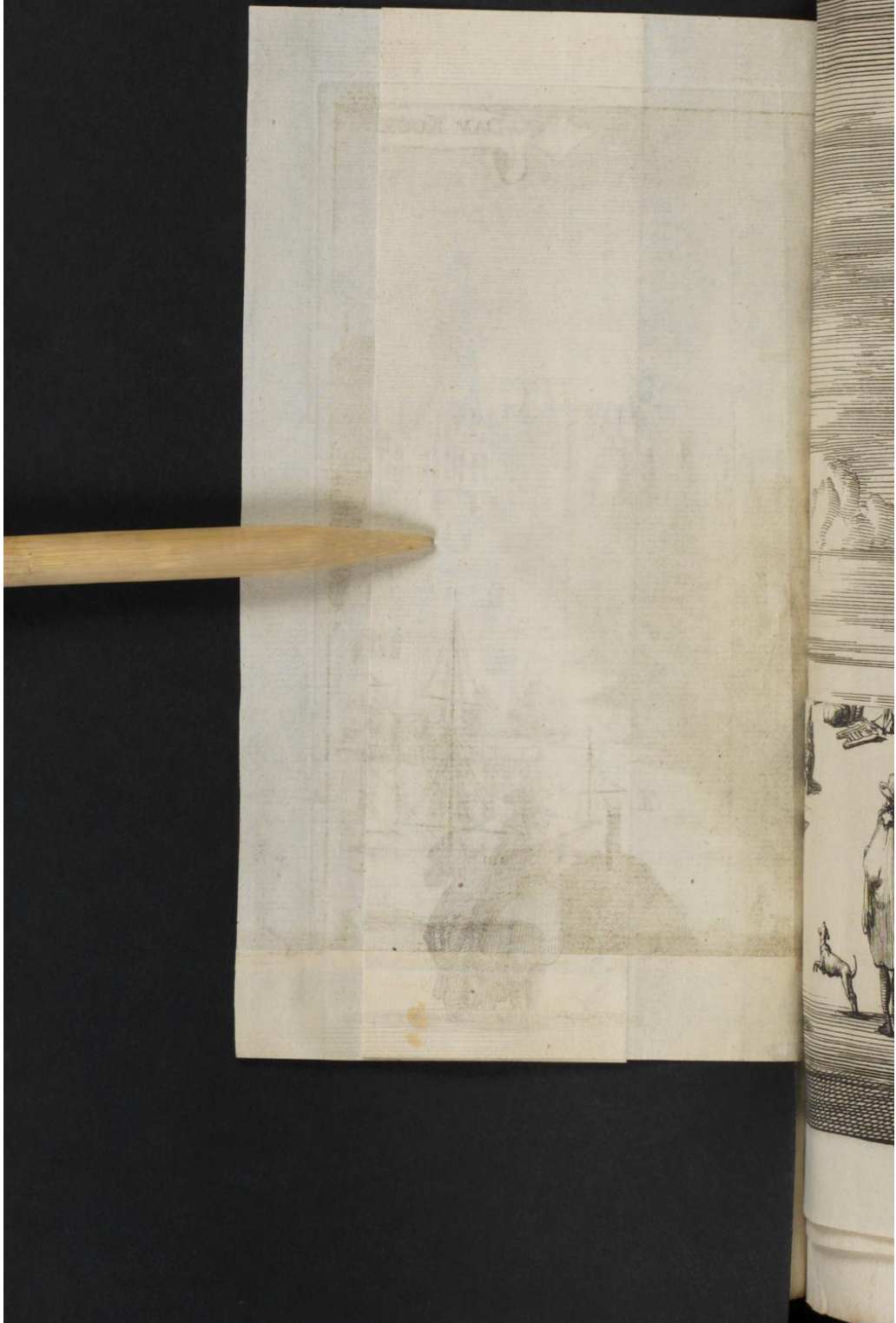
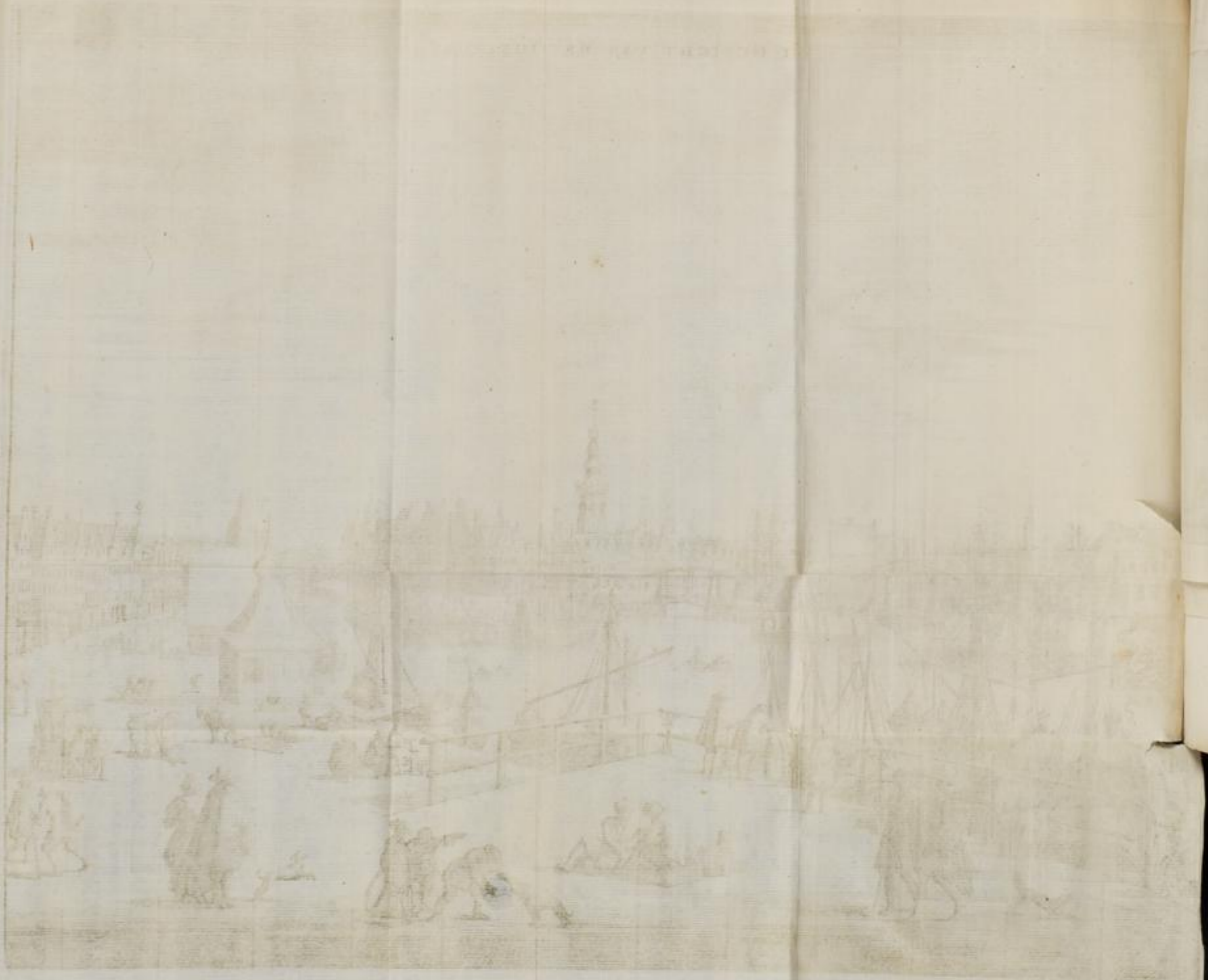

Fig. 422. N. 4.

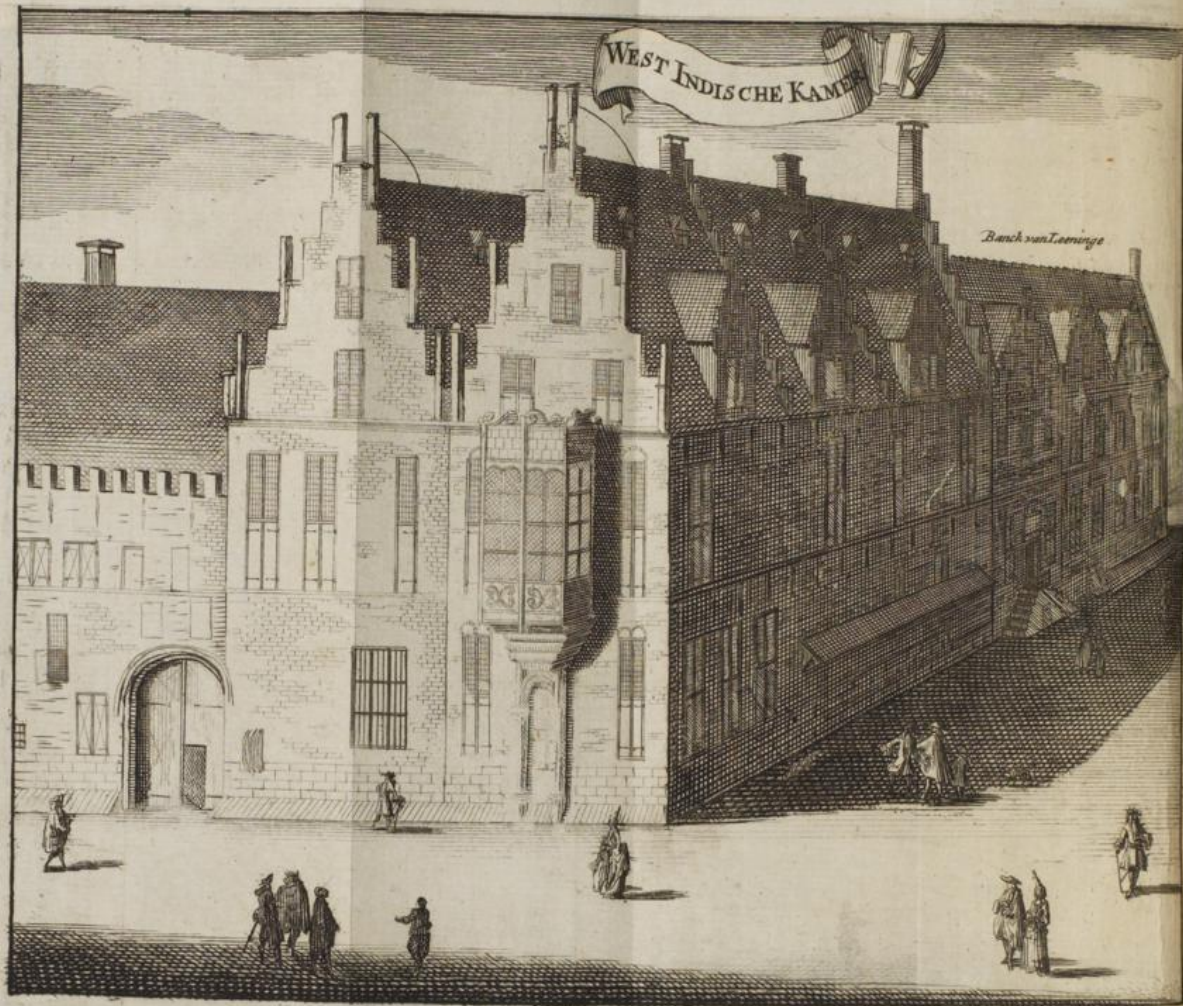

T GESICHT VAN DE OOSTPUNT

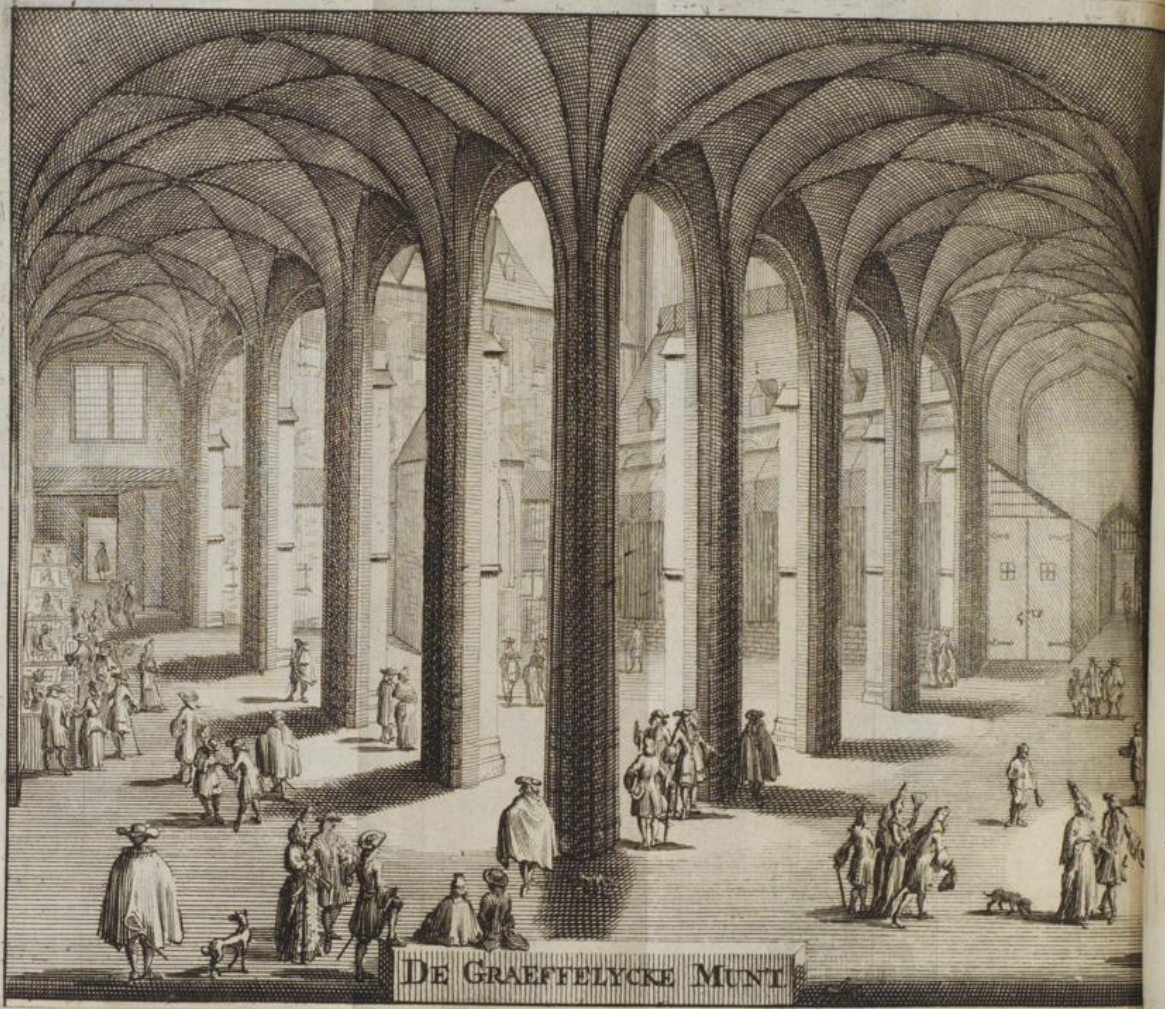

19

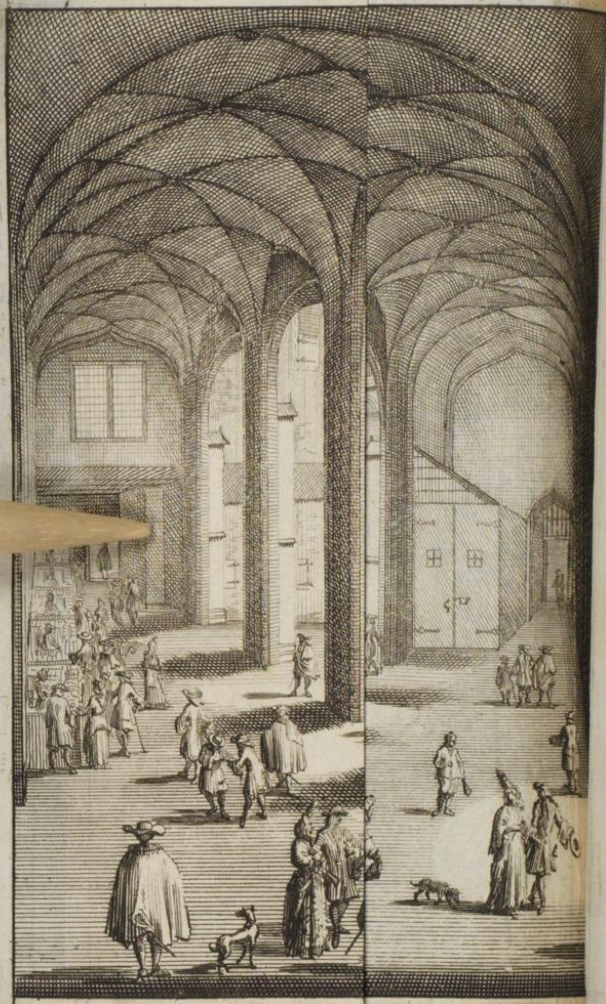
einmal

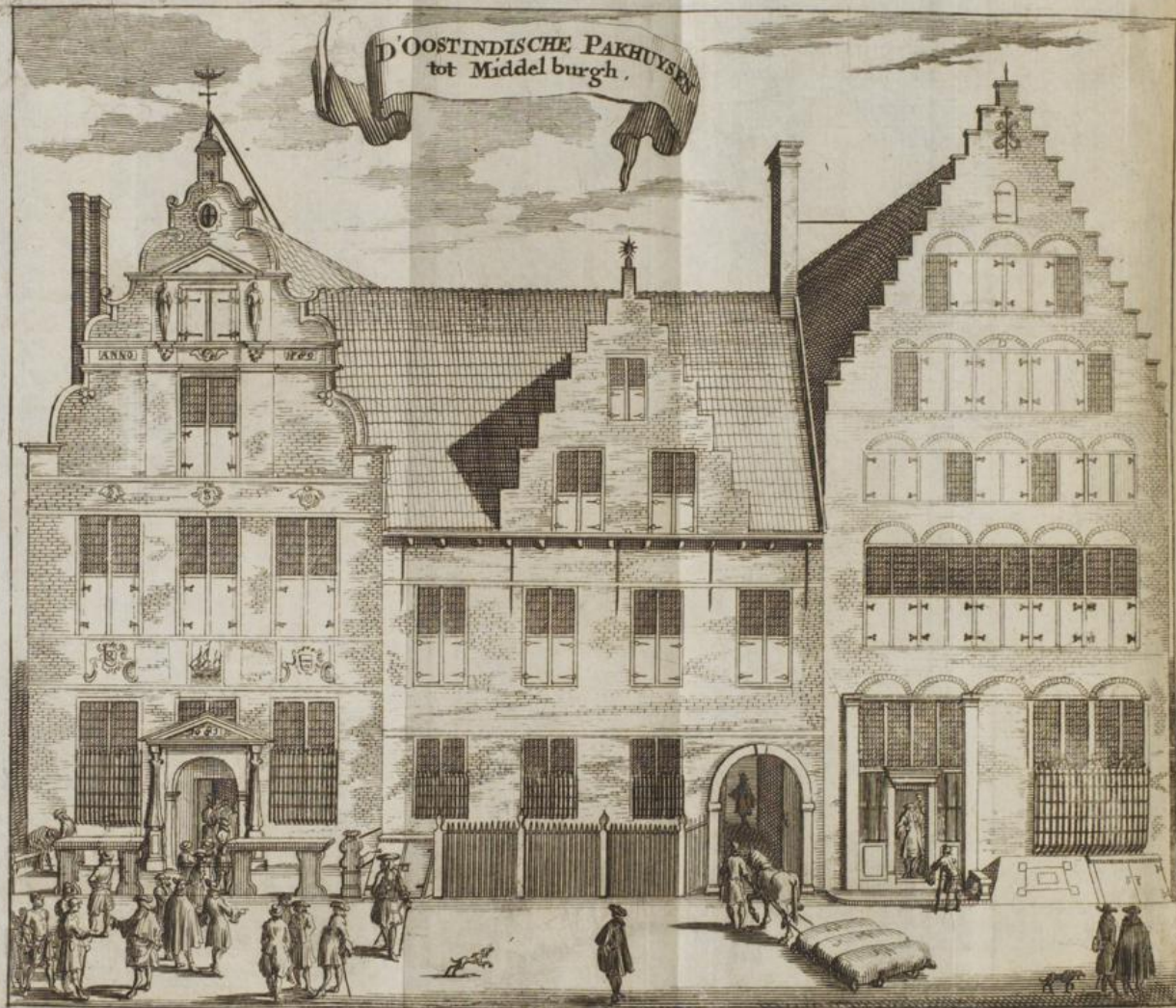

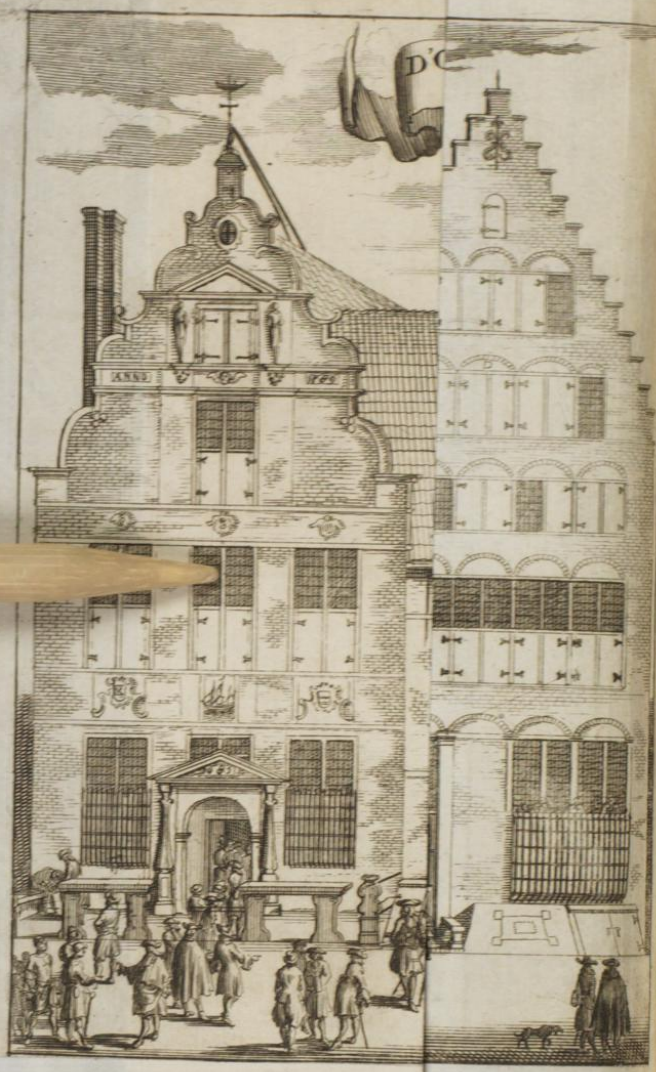
DE GRAEFFELYCKE MUNT

UNIVERSITÄT DÜSSELDORF
LANDESBIBLIOTHEK

" e
 " "
 " B

De *Coenkerk*, e
 licht, of Nieuwe
 kerk, is een lang
 en smal Koepelk
 kerk van Oosten
 kerkgebouwen geboord
 kerk en mandelij
 kerk. *Wijders* bea
 kerk in de Oude Bo
 kerk en een *Auditor*
 kerk en het oprigten
 kerk in het begin
 kerk *Hoogschool*. Op
 kerk en nu befinet word
 kerk en nu, dezelve
 kerk en nu *Gewest*. I
 kerk en nu *Hofre*, e
 kerk en nu staetlijk v
 kerk en nu gehad eenen v
 kerk en nu den tijdel van
 kerk en nu de voornaamste de
 kerk en nu Tusschen de t
 kerk en nu driemaal
 kerk en nu herriek uit de a
 kerk en nu een heer
 kerk en nu *Abt*,
 kerk en nu na *maqueuz* gem
 kerk en nu *geagt* wierd
 kerk en nu te hebben. Na d
 kerk en nu *is* de teg
 kerk en nu een *titumen*
 kerk en nu *beewerit* heeft
 kerk en nu *alipwerk*, 101 aaz

„ 't Geen dienftig is te weten :
 „ Twee broeders , jong en fterk ,
 „ Bedekt hier deeze zerck ;
 „ Beid' in een maandt verbeteren .”

De *Choorkerk*, eertijds het Koor, en dus een gedeelte der Abdij, of Nieuwe Kerk, doch thans daar van afgefcheiden, is insgelijks éen langwerpig gebouw, hebbende aan 't Westeinde een lichtig Koepeltje. In de Konfistorie of Kerkenkamer, fttaande ten Oosten van deeze Kerk, worden alle Kerkelijke Vergaderingen gehouden, zo gewoone als buitengewoone, jaarlijksche en maandelijksche, als mede de wekelijkfche Kerkenraaden. Wijders heeft men hier eene Boekerij, meestal beftaande uit Oude Boeken. — Een gedeelte van deeze Kerk wordt tot een *Auditorium* of *Gehoorplaats* gebruikt. Aanleiding tot het oprigten van hetzelfde gaven de berugte Kerkgefchillen, in het begin der voorgaande Eeuwe, aan her Leidfche Hoogeschool. Op dat de Zeeuwfche Jeugd door dezelve niet zou befmet worden, wierden de Regenten van *Middelburg* te raade, dezelve gelegenheid tot onderwijs te geeven in haar eigen Gewest. Dit ontwerp leide den grond van een *Gymnafium Illufre*, of Doorluchtig School, 't welk in den Jaare 1650 ftaatelijk wierdt ingewijd. Zints dien tijd heeft men hier gehad eenen volgreks van bekwaame Mannen, welke, met den titel van *Hoogleeraaren* bekleed, lesfen geeven over de voornaamfte deelen der Geleerdheid en Weetenfchappen. — Tuffchen de twee ftaks genoemde Kerken, ftaat de *Abdijsoren*, driemaal door blixemvuur getroffen, doch telkens luifterrijk uit de afche verreezen. De tweede ramp vernielde tevens een heerlijk Schilderftuk, op kosten van eenen Middelburgfchen Abt, in den Jaare 1524, door den Schilder JAN VAN MAUBEDEZE gemaakt, 't welk veele duizenden waardig gefchat, en geagt wierdt, geeenen weergaë in de Christen wereld te hebben. Naa den derden Brand, in den Jaare 1712 voorgevallen, is de tegenwoordige Toren ten voorfchijn gekoomen; een uitmuntend werktuk der Bouwkunde. Het vierkant of Steenwerk heeft de hoogte van ruim honderdvierenzestig, het Opwerk, tot aan den Haan, van honderdwtintig voet,

ten,

ten, dus in 't geheel tweehonderd vierentachtig voeten. De Klokken, buiten de twee gewoone Luiddklokken, weegen zesenvijftigduizend vijfhonderd ponden; de Klok, die het uur slaat, weegt dertienduizend ponden.

De *Oosterkerk* is een fraai gewrogt der hedendaagsche Bouwkunde; zijnde een regelmatig Achtkant, buitenswerks, over 't Kruis, zesennegentig voeten en vier duimen wijd. Het Muurwerk, hoog vijfenzestig voeten, is gedekt met een grooten Koepel van negentwintig voeten hoog. Een sierlijke Lantaarn steekt ten Koepel uit. Eene grootsche vertooning maakt deeze Kerk, aan 't einde der Breefstraat. In de maand Julij des Jaars 1667 wierdt zij voor de eerste maal gebruikt.

De *Gasthuiskerk*, een oud eenvoudig Gebouw, dus genaamd naar het nevensstaande Gasthuis, in den Langendelft.

De laatste Kerk is de *Vischmarktskerk*, dus genaamd, om dat zij nabij de Vischmarkt staat. Haar eigenlijke naam is *Bachtsgraavenhovekerk*, zo veel als agter 's Graavenhof, 't welk eertijds stondt in de nabuurige Graavefstraat. Deeze Kerk, eertijds van kleinen omtrek, is naderhand merkelyk vergroot.

Twaalf Leeraars verrigten hier den gewoonen predikdienst. Met vierentwintig Ouderlingen en even zo veele Diakenen, maaken zij den Grooten Kerkeraad uit.

De *Franfche Kerk*, een ruim gebouw, staande in de St. Pietersstraat, wordt bediend door drie Predikanten; nevens zes Ouderlingen en zes Diakenen, zijn zij Leden van den Kerkeraad.

Niet zo groot als de voorgaande is de *Engelfche Kerk*, doch een zindelyk gebouw. Eén Predikant verrigt 'er den Predikdienst.

De *Luthersche Kerk* staat aan den Zuidkant van het Molenvater. Voorheen hielden de Leden deezer Gezinte hunne Vergaderingen in de Spuifstraat. Doch vermids de plaats, om het toeneemend getal van Ledemaaten, te klein wierdt, verkreegen de Opzieners verlof, om eene nieuwe Kerk te stiften, ter straks genoemde plaatze. Dit viel voor in den Jaare 1740. Het gebouw, langwerpig van gedaante, is keurlyk verfierd. Twee Leeraars neemen 'er den dienst waar.

De

De *Doopsgezinde Kerk*, staande op de Hoogstraat, hoewel klein, is een luchtig vierkantig gebouw. Zij wordt bediend door twee Leeraars, beiden Leerlingen van het Amsterdamfche Kweekfchool.

Eindelijk hebben 'er ook de *Roomschgezinden* en de *Jooden* ieder eene afzonderlijke Godsdienstige Vergaderplaats.

Behalven de Kerken, ontmoet men ook te *Middelburg* verscheiden Gestigten, tot liefdaadige oogmerken ingerigt: een *Gasthuis*; een *Oude-Mannen- en Vrouwenhuis*, een ruim gebouw; een *Armen-Weeshuis*; een *Burger-Weeshuis*, staande aan de Oostzijde van het Molenwater, een sierlijk gebouw, niet lang naa het begin deezer Eeuwe gestigt, ten groote deele, uit eene liefdaadige maakinge eener Middelburgfche Burgeresse, LYDIA BORREYS genaamd; een *Armenschool*, gestigt uit de naalaatenschap van JAKOB HENDRIKSZ VAN GRYPKERKE en zijne Huisvrouw JOHANNA HENDRIKS; het *Simpelhuis*; het *Pesthuis*, en het *Cellebroershof*, bewoond van lieden, die de dooden van wegens de Armen of uit de Godshuizen begraven.

Meer dan eens hebben wij het *Molenwater* genoemd. Het is een ruime Kom, omtrent het midden der Zestiende Eeuwe binnen de Stad gegraven, bestaande eene uitgestrektheid van elf Gemeten en tweeënveertig Roeden, omgeeven van een aangenaamen wandelweg, met boomen beplant, het uitzigt hebbende op verscheiden Openbaare Gebouwen, welke eene overheerlijke vertooning uitleveren. De oorspronkelijke bestemming van deezen Kom, is, het rijzende Zeewater in denzelven te ontvangen en op te houden, om, voorts, door middel van twee Sluizen, de Kaai en Haven te schuuren en diep te houden. *Molenwater* noemt men het, omdat een Koornmolen, door het losgelaaten water, wordt rond gedreeven.

Ten behoeve van de Scheepvaart, heeft men hier een *Scheepsbank* gemaakt, die elders, misfchien, geenen weergaê heeft. Men zet 'er de Schepen op met hoog water; 't welk afgelopen zijnde, staan ze op een harden grond, over welken men droogsvuets gaan kan, om de Schepen te kalefaaten en schoon te maaken. Een groot gemak, vooral in Oorlogstijden, voor Oorlogfchepen en Kaapers: zo als inzonderheid bleek in 't begin

gin der tegenwoordige Eeuwe, wanneer, ter beschaaminge der naakoomelingen, alleen van *Middelburg*, tweeëntwintig Scheepen ter Kaapvaart wierden uitgerust, bemand met drie-duizend driehonderdeenenzestig Koppen, en gewapend met vijf-honderdveertien Stukken Geschut.

Vijftig *Gilden* telt men te *Middelburg*. De *Schutterij* is verdeeld in vier Regimenten, het *Oranje*, *Witte*, *Groene* en *Blaauwe* genaamd, en ieder Regiment wederom gesmaaldeeld in zes Vaandels of Kompagnien; eene van welke ieder nacht de Wagt betreft.

De *Regeering* bestaat uit Baljuw, twee Burgemeesteren, elf Schepenen, twaalf Raaden, twee Pensionaristen en twee Sekretarissen. Daarenboven heeft men 'er een Kollegie van twaalf Kiezers, die jaarlijks de Wet helpen vermaaken. Naar gelange van het toeneemende vermogen der Stad, heeft zij, van tijd tot tijd, Ambagten en Ambagtsheerlijkheden aangewonnen, op het Eiland *Walcheren*.

Middelburg heeft, in vroegere en laateren tijden, verscheiden Geleerde Mannen voortgebracht. De Heer Mr. PIETER DE LA RUE, Rekenmeester in de Provinciaale Rekenkamer van Zeeland, die zelve een Zeeuw en een geleerd Man was, geeft daar van eene lijst in zijn *Geletterd Zeeland*. Noemenswaardig, boven al, zijn onder dezelve PETRUS CAPITANEUS, Geneesheer, Wiskunstenaar en Lijfarts des Konings van Deenemarke; JAKOBUS ANTONI, Hoogleenaar in het Kanonijks Regt; PAULUS MIDDELBURGIUS, Bischop van *Fesfombrocht*, Arts en Wiskunstenaar; NICOLAAS EVERHARDI, President in den Grooten Raad te *Mechelen*, een uitmuntend Regtsgeleerde, en Vader van verscheiden geleerde Zoonen; THEOBALDUS VAN HOOGELANDE, een Wijsgeer; HUGO FAVOLIUS, een goed Dichter; JOANNES WALZEUS, Hoogleenaar in de Geneeskunde; WILLEM GOEREE, zeer geoeffend in de Joodsche Oudheden; GUALTERUS BOUDAEN, MELCHIOR en JAKOBUS LEIDERKER en JOHANNES D'OUTREIN, alle beroemde Godgeleerden; KORNELIUS VAN BYNKERSHOEK, Regtsgeleerde, President in den Hoogen Raad. Behalven deeze en andere, worden, door den zelfden Schrijver, in zijn *Staatkundig Zeeland*, veele aanzienlijke Middelburgsche Staatsmannen opgenoemd: JOHAN en WILLEM

BOREEL, PETER DE HUYBERT, AARNOUT VAN CITTERS en verscheiden anderen.

Het *Wapen* van *Middelburg* is een Gouden Burgt, op een Rood Veld, geplaatst op de borst van eenen met de Keizerlijke Kroon gedekten zwarten Arend.

MIDDELBURG, een Dorp en Ambagt, in Rhijnland, niet verre van de Heerlijkheid *Boskoop*; beide van kleine aangelegenheid; wondende de uitgestrektheid begroot op ruim vierhonderdvijfendertig Morgens Lands, en het getal der Huizen op niet meer dan veertien. Dit niettegenstaande staat 'er eene Kerk; doch, om het gering getal van Ledemaaten, wordt zij slegts tweemaal 'sjaars bepredikt, door den Leenaar van *Boskoop*, te weten, op den tweeden Paasch- en den tweeden Pinxterdag, telkens 'snaamiddags.

MIDDELBURG, eene Heerlijkheid of Graaffchap, nevens een Steedje, in Staatsch Vlaanderen, in het Vrije van *Sluis*. Slegts een gedeelte daar van behoort aan den Staat; het ander gedeelte is, bij het regelen der Grenscheidingen, aan 't Huis van Oostenrijk afgegaan. Het Steedje *Middelburg*, een klein uur gaans ten Zuiden van *Aardenburg* gelegen, was, in den beginne, slegts een Gehugt. PIETER BLADELIN, Schatmeester van de Orde van 't Gulden Vlies, in den Jaare 1446, daar van eigenaar geworden zijnde, omringde het met Muuren en Graf-ten. Zedert is het dikmaals van bezitters veranderd, doch telkens de eigendom geworden van een bijzonderen Graave, welke Stad en Graaffchap ter leen houdt, deels van het Vrije van *Brugge*, deels van het Vrije van *Sluis*. Geduurende de Oorlogen, welke, van tijd tot tijd, ook deezen Oord beroerden, is het Graaffchap, meermaalen, van meesters veranderd, zijnde nu eens in Spaansche, dan in Fransche, en op andere tijden in Staatsche handen gevallen. De Regeering, bestaande uit een Baljuw, een Burgemeester, acht Schepenen en eenen Sekretaris, wordt door den Graaf aangesteld, en is Roomschgezind, behalven twee Schepenen, die door Hun Hoog Mogenden worden verkoozen, en van den Hervormden Godsdienst zijn. De Kerk te *Middelburg* wordt door de Roomschgezinden gebruikt.

De

De weinige Hervormden oeffenen hunnen openbaaren Godsdienst in het nabij gelegen *Eede*.

ƒ MIDDELBURG, (*Het Huis te*) weleer een sterk Kasteel of Burgt, door Graaf FLORIS DEN V, tusschen *Alkmaar* en *Vronen*, tegen de *Westfriezen*, opgeworpen. Het ontleende dien naam van zijne legginge, tusschen de twee Sterkten *Toornburg* en *Nijenburg*.

MIDDELBURGO, (NICOLAUS EVERHARDI A) gebooren in het Dorp *Grijpskerke*, op 't Eiland *Walcheren*, niet verre van de Stad *Middelburg*, bekleedde eerst den post van Kerkelijk Regter van den Prins en Aardsbisshop van *Kamerijk*; wierdt, vervolgens, Deken der Kollegiaale Kerk van st. GUIDO; bekleedde, voorts, het ampt van Raadsheer van den Grooten Raad van *Mechelen*; wierdt, daarna, verheeven tot de waardigheid van President in 't Hof van Holland en Zeeland, en eindelijk geplaatst aan 't hoofd van den Grooten Raad te *Mechelen*. Met den algemeenen lof van bekwaamheid en onbaatzuchtigheid, bekleedde hij, achttien jaaren lang, deezen aanzienlijken post, en overleedt te *Mechelen*, in den Jaare 1532, het zeventigste zijns ouderdoms. Behalven drie dogters, eene van welke, ISABELLE genaamd, eene geleerde Nonne was, liet hij acht Zoonen naa; vijf van dezelve hebben, door hunne geleerdheid, een beroemden naam verworven: PETRUS HIERONYMUS NICOLAUS, van de Orde der Premonstratensers, en der beide Regten Doktor te *Leuven*; EVERHARDUS NICOLAUS, eerst President van 't Hof van Friesland, en naderhand van den Grooten Raad te *Mechelen*; NICOLAUS GRUDIUS, Griffier van de Orde van 't Gulden Vlies; ANDREAS MARIUS, Kambelier van het Hertogdom Gelderland en het Graaffchap *Zutphen*; en, eindelijk, JOANNES SECUNDUS, Sekretaris van Paus PAULUS DEN IV. De drie laatstgenoemden waren voortreffelijke Dichters.

MIDDELHARNIS, eene Hooge Heerlijkheid en Dorp, in Zuidholland, in het Noordlijk gedeelte van het Eiland *Over-Flakkee*, aan het *Haringvliet*. De naam van *St. Michiel in Putten*,

er, welke ee
te hare gede
Michiel, te A
men men geen
de en nauw
heid, zevenen
recht Roeden
haren en ander
put en Putten, e
van 't Zuidholl
Michiel Straten;
op en breed, e
't midden van
en Putten gebou
eene eide der St
De toegang n
te Putten. Het
men een aanz
gebouwd na
yon. Als eene
te opvolgende
van Putten, we
een eide hebbe
men, voorheen v
aan te vermolter
en Middelharnis hu
te Putten, word
recht pteven, de
de Jan 1745, nev
landt Kbeijpauwer
ge groepen.

Putten, of Mi
Putten, is genaamd
teven mee Ven geleg
te Putten in e
Michiel en Warder,
teven worden. De
will veel.

ten, welke eertijds deeze Heerlijkheid voerde, is afkomstig van haare gedeeltelijke onderhoorigheid aan de Abdij van *St. Michiel*, te *Antwerpen*. Van de tegenwoordige benaaming weet men geene voldoende reden te geeven. Volgens de laatste en nauwkeurigste opneeming, vindt men in de Heerlijkheid, zevenentwintighonderd eenentwintig Gemeten en honderdacht Roeden Lands, nevens driehonderd negenendertig Huizen en andere Gebouwen. Het Dorp *Middelharnis* is groot en fraai, en mag, met regt, onder de schoonste Dorpen van Zuidholland genoemd worden. Men heeft 'er verscheiden Straaten; onder dezelve munt uit de Voorstraat, die lang en breed, en met eene dubbele rij boomen beplant is. In 't midden staat een groote steenen Pomp. Het Raadhuis, een fraai gebouw, maakt eene heerlijke vertooning aan het eene einde der Straat. Een sierlijk Torentje rijst ten Dake uit. De toegang na de *Kerk* is onder het Raadhuis, als door eene Poort. Het is een vrij groot en ruim gebouw, pronkende met een aanzienlijken Toren, hebbende de gedaante, en zijnde gebouwd naar dien van het *St. Michielsklooster* te *Antwerpen*. Als eene bijzonderheid vindt men aangetekend, dat twee agtervolgende Predikanten, NICOLAUS MAGERUS en JACOBUS RIDDERUS, weinig minder dan honderd jaaren den predikdienst aldaar hebben waargenomen. De *Doopsgezinde* Gemeente, voorheen vrij talrijk, is thans op eenige weinige Leden na verfmolten. Behalven den Landbouw, hebben die van *Middelbarnis* hun hoofdbestaan van den Vischvangst, welke hier, vooral in vroegere dagen, met een zo goeden uitslag wierdt gedreeven, dat men vindt aangetekend, dat in Januarij des Jaars 1745, nevens anderen Visch, op éenen dag negen-duizend Kabeljauwen wterden aangebragt, in vier of vijf dagen gevangen.

MIDDELIE, of *Middelije*, met *Axwijk*, een Dorp in *Waterland*, dus genaamd, meent men, omdat het van ouds tuschen twee Yën gelegen heeft, waar van het eene dien naam heeft behouden in een Stroompje tuschen de Bannen van *Middelie* en *Warder*, doch het ander thans *de Purmer* zou geheeten worden. De Landerijen worden op ruim achthon-

XXIII. DEEL. Ff derde

derdachtenzestig Morgens begroot, en 't getal der Huizen op honderdvijfenveertig, met vier Molens. *Middelste*, even als veele andere Waterlandfche Dorpen, in de lengte gebouwd, beflaat zevenhonderd Roeden. Door tufchenruimten wordt de dubbele ftreek huizen dikmaals afgebroken. De Hervormde Kerk is voorzien van een vierkantigen zwaaren fteenen Toren. De *Doopsgezinden* zijn hier vrij talrijk. Door drie Leeraars wordt thans de predikdienst onder hen waargenomen. Het maaken en flijten van zo genaamde Edammer Kaas en andere zuivelneering, is het hoofdbedrijf der Ingezetenen.

MIDDELSTUM, een Dorp, bijkans zo groot en aanzienlijk als elders meenig kleine Stad, in de Groninger Ommelanden, onder het Kwartier *Hunfingo*. De vrugtbaarheid der omleggende landftreke is de bron van den bloei der Plaatze en van den welvaart der Ingezetenen. *Middelstum* is de Hoofdkerk van het Kwartier, houdende de Klasfis alhier haare Vergaderingen. De *Doopsgezinden*, vrij talrijk in het gantsche Gewest, hebben ook hier eeue Gemeente, welke thans door éénen Leeraar wordt bediend.

MIDDENDORP, (JAKOB) gebooren te *Oldenzeel*, in de Provincie *Overyfel*, in den Jaare 1540. Onder den vermaarden *Zwolschen* Rektor *BOËTHIUS* epo leide hij de gronden zijner Taalgeleerdheid, zo in 't Grieksch als Latijn. Vervolgens begaf hij zich na *Keulen*, om 'er zich in de Wijsbegeerte en Regtsgeleerdheid te oeflenen. Naa den geftelde loop volbragt te hebben, bevorderde men hem tot Leeraar in de beide Regten en tot Licentiaat in de Godgeleerdheid: waar naa hij, eerst te *Keulen*, en vervolgens aan andere Hoogefchoulen, het Hoogleeraarampt in de toen heerschende Peripatetifche Philofophie bekleedde. In 't laatst gedeelte van zijn leeven was hij Priester, Kanunnik der Metropolitaanfche Kerke te *Keulen*, Deken van het *Sa. Andries-Kapittel*, Onderkanfelier, en voor de tweede maal Rektor van het Hoogefchool. Van wegen 's Mans uitgebreide kennisfe, bedienden zich aanzienlijke Vorften van hem als Raadsman in de gewigtigfte zaaken. Hij overleedt op den dertienden Januarij des Jaars 1613, in den

den ouderdom van drieënzeventig jaaren. Verscheiden Werken heeft hij in 't Latijn geschreeven: onder andere *De Academiis orbis Universi*; *Historia Aristae de LXX Interpretibus S. Scripturae*; *Questiones Juridicae, Theologicae en Politicae Imperatorum, Regum & Principum, cum responsis.*

Zie ZWEERTH, *Ath. Bat.* VALER. ANDR.
Bibl. Belgica; MIREUS.

MIDLUM, een Dorp in Friesland, in het Kwartier *Westergo*, onder de Grietenij *Franekeradeel*, klein van omtrek, doch niet onvermaaklijk gelegen, op het hoogste gedeelte der zo genaamde *Midlumter Terpen*, aan den gewoonen Rijdweg tuschen de Steden *Harlingen* en *Franeker*, welke midden over deeze Terpen loopt. De Toren der Kerke, in zijne soort een fraai gebouw, in zich zelve tamelijk hoog, koomt nog meer uit, door zijnen verhevenen stand. Ten Zuiden van het Kerkhof legt een plek gronds, van ouds *Frittema Weersal* genaamd, op welken, even als op veele andere plaatzen in Friesland, eertijds het Regt onder den blaauwen Hemel plagt gehouden te worden. Aanzienlijke Staten, eertijds onder het Dorp gelegen, hebben al voor lang hunne aloude gedaante verlooren, en zijn, zedert, in kostbaare Boerderijen verandert. *Midlum* draagt, in de gemeene zaaken der Grietenije, met twintig stemmen.

Zie WINSEMIUS.

MIDLAND, een Dorp op het Eiland *Oost-ter Schelling*, dus genaamd naar zijne legging na genoeg in 't midden van het Eiland. Het bestaat uit eene lange Straat, op welke de Huizen dicht aan elkander gebouwd staan. Volgens sommigen zou, op een Kerkhof, buiten het Dorp, weleer een Klooster gestaan hebben. *Oost-ter Schelling* heeft hier zijn Raadhuis of Regtkamer.

MIDWOLDE, een Dorp in Groningerland, een groot uur gaans van de Stad *Groningen*, niet verre van de grenzen van het Landschap *Drenthe*. Zeer vermaard is dit Dorp, van wegens de overfraaie Graftombe, behoorende aan het Edel Geslagt van NIENROODE, waar mede de Kerk der Hervormden pronkt. Het Gevaarte vertoont eene Graavin uit dat huis, leevens grootte, in Marmer uitgehouwen, leggende naast haaren eersten Echtgenoot, terwijl haar tweede Gemaal, geharnast, aan haare voeten staat. Boven de Tombe ziet men de Graaflijke Kwartieren, en ter zijde van dezelve een verheeven Kersgestoelte. De Predikant van dit Dorp neemt insgelijks den predikdienst waar op de Leeke.

MIDWOUD, een Destrikt of Ban, dus genoemd, in het gedeelte van het Noorderkwartier van Holland, de *Vier Noorder Koggen* geheeten, begroot op eene uitgestrektheid van ruim drie honderd een en zestig Morgens Lands. De Huizen zijn 'er, van tijd tot tijd, verminderd, en kunnen geen hooger, dan den naam van eene Buurt draagen. 'Er staat nog eene Kerk; doch deeze is zeer oud en vervallen.

MIEREVELD, (MICHEL) een der beroemdste Nederlandsche Kunstschilders, hadt tot geboorteplaats de Stad *Delft*, in den Jaare 1567. De eerste bliken zijner bekwaamheid vertoonde hij in zijne vroege vorderingen in de schrijfkunst. Reeds op zijn achtste jaar overtrof hij, ten dien opzichte, alle de Schoolmeesters van zijne Vaderstad. In den ouderdom van twaalf jaaren wierdt hij besteed bij den vermaarden ANTHONY BLOKLAND, om zich, onder diens onderwijs, in de Schilderkunst te oefenen. In weinige jaaren maakte hij zich eigen de wijze, op welke deeze groote Man het Pencil behandelde. Zeer uitgebreid en wijdklinkende was de roem, welke MIEREVELD, hoe langs zo meer, behaalde. Lieden van den eersten rang vereerden hem met hunne gunst en bescherming. Belijdenis doende van de leerbegrippen, welke bijzonderlijk aan MENNO SIMONZ worden toegeschreeven, ware zijn openbaar verblijf, daarom, ten uiterste onveilig geworden, alzo de begrippen van dien Kerkhervormer, vooral bij de Roomsche

gezinden, zeer gehaat waren. De gunst van Hertoge ALBERT behoeft hem tegen overlast. Want, volgens 't getuigenis van SANDRARD, was MIEREVELD, om zijne kunst, zo aangenaam geworden bij dien Hertog, dat deeze hem vrijheid gaf ter ongestoorde belevinge van zijne belijdenisfe. In de oude Gedenkstukken van *Delft* vindt men, wijders, ter zijner eere aangetekend, dat wanneer CAREL DE I, Koning van *Engeland*, in den Jaare 1625, in 't huwelijk tradt met HENRIETTE VAN BOURBON, dogter van Koning HENRIK DEN IV van *Frankrijk*, MIEREVELD verzogt wierdt, na *Londen* te willen overkoomen tot het konterfeiten van hunne Majesteiten. Eene vernielende Pestziekte, welke, ten deezen tijde, te *Londen* begon te woeden, en het gantsche Hof de Hoofdstad deedt verlaaten, was oorzaak dat deeze reize geen voortgang hadt. Het getal van Portretten, door hem vervaardigd, wordt op ruim vijfduizend begroot. Voor sommigen van dezelve ontving hij honderdvijftig Guldens, eene goede somme in dien tijd. Zeer veele dier Afbeeldingen zijn in 't Koper gebragt, door zijnen Zwager WILLEM DELFF, en den prentverzamelaaren overbekend. MIEREVELD overleedt in zijne Geboortestad, op den zevenden Julij des Jaars 1641, nalaatende twee Zoonen. Een van dezelve, PIETER MIEREVELD, gebooren in den Jaare 1595, was insgelijks een zeer beroemd Portretschilder.

Zie HOUBRAKEN.

MIERIS, (FRANS VAN) even als de naastvoorgaande, een zeer vermaard Schilder, wierdt gebooren te *Leiden*, op den 16 April des Jaars 1635. Zijn Vader, JAN BASTIAANZOOM VAN MIERIS, en Goudsmid en Juwelier, hadt ten oogmerke, om deezen Zoon tot zijn eigen bedrijf op te leiden. De vroege blijken eener ingefchapene Natuurdriift verrijdelde dit Plan. In plaats van zich te bemoeien met de onderrigtingen, hem medegedeeld, beschilderde hij de wanden van zijns Vaders Werkplaatze met beesten en beelden. De fraaie behandeling trok wel haast de opmerking van des kundigen, onder andere van den beroemden Glaschrijver WILLEM VAN HEEMSKERK. 't Was inzonderheid op diens raad, dat de oude VAN MIERIS van plan ver-

anderde met opzigt tot zijnen Zoon, en deezen opdroeg aan het onderwijs van den Glaschilder en Tekenaar ABRAHAM TORENVLIET. Naa deezen wierdt de groote GERRIT DOUW zijn Leermeester. Reuzenstappen deedt hij onder 't oog en onderwijs diens onsterflijken Kunstenaars, die hem dikmaals plagt te noemen den Prins zijner Leerlingen. Naa zich, geruimen tijd, in dit School, in het tekenen te hebben geoeffend, ging hij over in dat van den kunstigen ADRIAAN VAN DEN TEMPEL, om zijn kloek Penceel en natuurlijk *Coloriet*, onder de eerste Meesters gerekend. Naderhand, egter, keerde hij weder tot den naastvoogenden Meester, voornamelijk om den zelve de kunst eener naauwkeurige naaboozinge van leevende en leevenlooze voorwerpen af te zien. De groote vorderingen, welke hij ook hier in maakte, bewogen zijne vrienden hem aan te raaden, om zijnen Meester te verlaaten, en zijne eigen zaaken te beginnen, met belofte van alle de voortbrengzelen van zijn Penceel te zullen koopen. VAN MIERIS, het oor leenende aan deezen raad, begon nu wel haast alomte bekend te worden; inzonderheid, zints Aartshertog LEOPOLD VAN OOSTENRIJK zo veel behaagens in 's Mans kunstbehandeling vondt, dat hij voor een stukje duizend Guldens betaald, en den Maaker na *Wenen* zocht te lokken, door de toezegging van een jaargeld van duizend Rijksdaalders; die, egter, beleefdelyk wierdt van de hand geweezen.

't Bleek nu wel haast, dat de Landzaaten de gewrogten der edele Schilderkunst op prijs wisten te schatten. De Heer KORNELIS PAATS, Burgemeester van Leiden, gaf daar van een spreekend voorbeeld. Deeze, zelve een kunstkenner, en leerling van MIERIS, wierdt eigenaar van een Kabinetstukje, 't welk, lang in 's Mans gellagt bewaard, thans berust in de vermaarde Verzameling van den Keurvorst van den Palts te *Dusseldorp*. Het verbeeld eene jonge Juffer, in slaauwte gevallen, nevens eenen Geneesheer, en eene schreiende oude Vrouw. Zo lang VAN MIERIS aan dit Kunststuk arbeidde, trok bij ieder uur een Dukaat. Het Tafereel kwam alzo den Heere PAATS te staan op ruim vijftienhonderd Guldens; uit wiens handen de Groothertog van *Toskanen* het naderhand zocht te breeken, door de uitlooving van een winst van evengelijke somme,

En,

En, inderdaad, in hooge agting moet de Leidensche Kunstenaar bij den Groothertog geslaan hebben. Want als deeze zich in Holland bevondt, deedt hij VAN MIERIS de eere van een bezoek, en koft van hem, voor duizend Rijksdaalders, een schilderijtje, verbeeldende een gezelschap van Heeren en Juffers. Op twee onderscheidene wijzen, de eene in 't klein, de andere in 't groot, schilderde, daarenboven, VAN MIERIS des Groothertogs afbeelding. De roem, door dit alles behaald, wierdt eindtlijk bezoedeld door de schandelijke en heillooze ondeugd van dronkenfchap, van welke hij een slaaf wierd. De gemeenzaame verkeering met zijnen Kunstbroeder, den berugten JAN STEEN, schijnt inzonderheid hem daar toe vervoerd te hebben. Spoediger, dan veelligt anderzins zoude gebeurd zijn, kwam hij hier door aan zijn einde, in den jaare 1681, het zesenvertigste zijns ouderdoms. Hij liet twee Zoonen naa, JOANNES en WILLEM. De eerste, om zich in de kunst te volmaaken, na *Rome* gezeld, overleedt aldaar in den ouderdom van dertig jaaren. De andere heeft, met veel roems en toejuchinge, de kunst geoeffend in zijne geboortestad, tot eenen merkeliijk gevorderden leeftijd.

Zie HOUBRAKEN.

MIERLO, een Dorp en Heerlijkheid, in de Meerij van Hertogenbosch, een uur gaans ten Zuidwesten van *Helmond*, en twee uren beoosten *Eindhoven*, aan het Beekje *de Mierlo*, van 't welk het Dorp zijnen naam ontleend heeft. De Kerk van het Dorp, staande op eenigen afstand van hetzelfde, midden op eenen Akker, en met eenen muur omfingeld, is een tamelijk fraai en luchtig gebouw. Behalven een vrij hoogen Toren, aan het einde van het gebouw, rijst 'er een fraai Torentje ten dake uit. Het Gasthuis, door den Kardinaal WILLEM VAN ENKEVOORT, uit dat Dorp geboortig, gestigt, eertijds een aanzienlijk gebouw, is al voortlang in 't verval. Het gestel der Huizen wordt op tweehonderdveertig begroot. De Leeraar van dit Dorp neemt ook den predikdienst waar te *Striphout*. Nevens den Landbouw, is de Linnenweeverij de voornaame bron van het bestaan der Inwooneren. Een groot vier-

rendeel uurs van het Dorp staat het Slot der Heeren VAN GREVENBROEK, wel eer de eigenaaren der Heerlijkheid. Het is een ouderwetsch gebouw, leggende rondom in zijne Graf-ten, voorts bestaande uit zwaar muurwerk en eenige dikke Torens.

MIL, een Dorp in 't Land van Kuik en Stad Grave, een groot uur ten Zuidwesten van Kuik. Bij ouds was de Kerk een groot gebouw, doch nu merkelyk verkleind, door het in- storten van de Buik, al lang geleeden voorgevallen. Zedert heeft men het Koor toebereid tot eene Vergaderplaatze voor de Roomschgezinden.

MINELLIUS, (JOHANNES) van geboorte een Nederlander, doch onzeker van welke plaatze, is bekend door zijne korte uitbrei- dingen of aantekeningen op de meeste oude Latijnsche Schrij- vers, welke in de Scholen in gebruik zijn. Behalven de be- kende uitgaven, zoude hij nóg veele andere Aanmerkingen heb- ben naagelaaten, die nimmer door den druk zijn gemeen ge- maakt. MINELLIUS overleedt in den Jaare 1683.

MIRAKEL. (Amsterdamsch) Zeer vermaard, in de Geschie- denissen van Amsterdam, is het *Mirakel* of *Wonderwerk*, 't geen, naar men wil, een weinig voor het midden der Veertien- de Eeuwe, aldaar zou gebeurd zijn. Het beloop en de omstan- digheden daar van worden aldus verhaald. Een zeker persoon, leggende op het krankbedde, op Dingsdag den zestienden van Maart des jaars 1345, kort naa Vespertijd, het Sacrament ontvangen, doch lang naa zonnenondergang, hetzelfde we- derom hebbende uitgebraakt, wierdt het door de Vrouwen, die den kranke oppasten, ontvangen in een zuiver vat, en voorts in 't vuur geworpen. Eene der Vrouwen, 's anderen- daags, omtrent *Priemtijd*, zijnde gaan zitten bij het vuur, 't welk den gantschen nacht gebrand hadt, zag, midden in de vlammen, de Hostie, zo geheel wit, als zij ze in de hand des Priesters ooit gezien hadt. Zonder zich te branden, greep zij de Hostie uit het vuur, en leide dezelve van de eene hand in de andere. De Hostie, midlerwijl, eens vuurige gedaante heb-
bea-

bende aangenomen, wierdt gegeven aan eene Vrouwe, die dezelve, bewonden in een zuiveren doek, in een kist floot. De man deezer Vrouwe, thuis gekomen zijnde, en gehoord hebbende wat 'er gebeurd was, nam de Hostie uit de kist, en ontdekte, bij het naauwkeurig bezigtigen van dezelve, dat zij zich in zijne hand bewoog, even als het hart van eenen snoek, die geopend was. Ter plaatze, alwaar de man de Hostie hadt aangeraakt, bekwam dezelve eene vlak, die 'er, honderd en meer jaaren daarna, nog duidelijk aan te zien was. De Priester, dus vervolgt het verhaal, vervolgens gehaald zijnde, nam de Hostie uit de hand, en leide haar neder in de Ciborie; doch deeze wierdt, kort daar op, ledig, en de Hostie, van nieuws, in de kist bevonden. Twee of drie maalen gebeurde dit wonderverhijzel, zelf naa dat de Hostie in de Oude Kerk was overgebracht. Dit bewoog, eindelijk, den Priester, de Hostie, staatelijk en met veel plegtigheids, van daar te haalen, en na de voorganade plaats over te brengen. Het verhaal voegt 'er nevens, dat een kind van meergenoemde Man en Vrouw, met vallende ziekte gekweld zijnde, van die kwaale geneezen wierdt, naa dat de Ouders en Vrienden het Sacrament, in de Oude Kerk, eerbiediglijk bezogt, en aldaar hunne offeranden gedaan hadden.

Dus luidt het verhaal van een voorval, 't welk, hoe twijfelagtig ook, en aan verscheiden bedenkelijkheden onderhevig, nochtans aanleiding gaf tot het stigten van eene Kapel, op de plaats, alwaar het Wonderwerk gezegd wordt gebeurd te zijn, welke, onder den naam van *Kapelle der Heilige Stede*, thans de Nieuwezijds Kapelle, eeuwen agter eikander vermaard is gebleeven.

Zie WAGENAAR, *Beschr. van Amsterdam*.

MODET, (HERMAN) bekend in 's Lands Geschiedenissen voor eenen dier onrustige Predikers, welke, schrijft HOOFT, „ met „ zaaijen van een zaadt, 't welk, ontfonkbaar als busfekruidd, „ in 't begin bij vlaagkens gebikkert, naderhand vurigher vuur „ gegeven, endtlijk met zo ijslijke slaghen geboldert, dat „ nooit van ander onheijl, de Stad in gevaarlijker brandt ge- „ stelt, of wreedelijker en weldigher geschuidt werd.” In den

jaare 1566, ten tijde der Beeldstorminge, bevondt hij zich bin-
 nen *Antwerpen*, alwaar hij zich zeer onbescheiden aantelde,
 in het onbezonnen beklimmen van den Predikstoel in de Grooten
 Kerk, en het doen van aanspraaken tot de Gemeente. Zedert
 naa het omslaan van *Zierikzee*, door de Watergeuzen, tot
 Leeraar beroepen, gaf hij aldaar meer dan eenē blijk van on-
 bescheid en geestlijken hoogmoed. In de hoop en verwagting,
 dat Middelburg insgelijks wel haast van Heer zoude wisselen,
 vervoegde hij zich bij den kloekhartigen Hopman JAKOB SI-
 MONSZOON DE RIJK, met verzoek om toezegging van 't bewind
 over de Abdij der gemelde Stad, tegen dat dezelve wierdt
 omgezet. Doch als DE RIJK, in bescheidene taale, hem onder 't
 oog bragt, hoe het bestel over dusdanige zaaken niet aan de
 Krijgslieden, maar aan de Overheid stondt, verbeelde hij zich,
 dat de Hopman, uit gebrek aan genegenheid, hem zulk een
 antwoord te gemoet voerde. Zo euvel nam hij dit afwijzen,
 dat hij op den Predikstoel daar over begon uit te vaaren, tot
 groote ontfigtinge van de zulken, die hem kwamen hooren.
 Prins WILLEM, zulks vernomen hebbende, verzogt om nader
 berigt deswegen aan DE RIJK; die voorts tot antwoord schreef,
 dat MODETS heerschzucht zo wijd gaapte, dat hij niet slegs in
 't geestlijke, maar ook over 't waereldlijke en het krijgsbestier,
 den meester wel zoude willen speelen. Zijne Doorluchtigheid,
 kennende den aart der tijden, en dat dezelve meer beleid dan
 strengheid vorderden, ontboodt hem van *Zierikzee* ten Hove,
 en benoemde hem, onder schijn van verheffinge, tot zijnen
 Hofprediker. In welken post, en zelf onder het oog van zij-
 ne Doorluchtigheid, hij zijnen onbezonnen ijver zo weinig wist
 te beteugelen, dat CHARLOTTE VAN BOURBON, 's Prinzen Gemaj-
 lin, in plaats van MODET, hem, in haare moederspraak, *immo-
 det*, dat is, *onzedig* of *onbescheiden*, noemde.

In den jaare 1586 ontmoeten wij dezen Oneuangelischen Man
 te *Utrecht*, alwaar hij insgelijks ander weerwerk zogt, dan
 zich enkel te bepaalen bij de bevordering van het geestlijk heil
 zijner Gemeente. Althans 's Lands Advokaat JOAN VAN OLDEN-
 BARNEVELD, in onderhandeling zijnde met den Grave VAN LEI-
 CESTER, noemde hem bij naame onder de zulken, die alle Orde,
 Vrijheden en Voorregten om verre werpende, ten hoogsten
 be-

bewind waren ingebroken. Dat de Staatsman geene onwaarheid sprak, bleek naderhand, toen de Leeraar, naa het vertrek van LEICESTER, den last aanvaardde, hem door den Kerkeraad opgedraagen, om eenen keer te doen na Engeland, en, om de spoedige wederkomst van den Landvoogd, bij Koningin ELIZABETH aan te houden, en zich dus, zo 't heette, de zaak der benaauwde Kerke aan te trekken. Gemoedigd door het antwoord, welk hij, van wegens haare Majesteit, herwaarts bragt, inhoudende, dat LEICESTER, binnen kort, met grooter luister en breeder bewind, zoude wederkeeren, rees hem daar door nog hooger de moed, of liever laatdankende onbeschaamtheid, die, ligtelijk, een onherstelbaare val ten gevolge konde gehad hebben. Binnen Utrecht viel in den jaare 1587 veel te doen, over het Stadhouderschap van 't Gewest, 't welk thans bekleed wierdt door den Graaf VAN NIEUWENAAR, die zich, op dat pas, in Duitschland bevondt, om Krijgsvolk te werven. Een zekere aanhang, onder welken MODET in bemoeizucht uitstak, zocht den Graaf van zijnen post te ontzetten, en dien op te draagen aan den Baron NORT, man, door gunst van LEICESTER, uit het voetzand opgehouden. *Om zijn wit te beschieten, zocht de Prediker het gerugt van 's Graaven overlijden te doen loopen. Zelf ging 's mans onbeschoftheid zo verre, dat hij, bij de Graavinne VAN NIEUWVAAR zich vervoegd hebbende, dezelve vroegde, of zij geene tijding hadde van den dood haars Gemaaals, dien men zeide in Duitschland te zijn gestorven. De Stadhouder, naa zijne wederkomst, hier van verwittigd, nam 's Mans bedrijf zo euvel, dat hij hem deedt vatten en in verzekering nemen: tot merkelyk ongenoegen, egter, der Burgerije, welke straks in 't geweer kwam, de poorten geslooten hieldt, en alleen door de tusschenspraak van den gewezen Oud-Keurvorst van Keulen en den Oud-Veldheere NORRITS, zich van daadelykhelden liet te rugge houden. Om den Graave te believen, ontzeide de Magistraat den Leeraar MODET zijnen dienst; in welchen, egter, naa eenige weeken silzitten, hij wederom hersteld wierdt. Zedert maakte MODET de peis met den Stadhouder, in wiens gunst hij zo diep wist te dringen, dat hij dikwijls van hem geraadpleegd wierdt, en vervolgens in gemeenzaame vriendschap

schap

schap leefde. Waarschijnlijk zal de Leeraar te *Utrecht* zijne dagen geëindigd hebben.

Zie P. C. HOFFT, *Nederl. Hif.*

MOERDIJK, een gehugt in het *Land van Zevenbergen*, om geene andere reden merkwaardig, dan om den menigvuldigen overtocht van en na het *Strijensche Sas*.

MOERGESTEL, bij verkorting ook *Gefsel* genaamd, van wegen de menigvuldige *Moeren* in den omtrek, dus geheeten, is een Dorp, gelegen in de Meierij van 's *Hertogenbosch*, pronkende met den titel van Heerlijkheid. De aloude eigenaars plagten hier een Kasteel te bewoonen, 't welk al zints veele jaaren vervallen is. Niet onvermaaklijk is de legging van dit Dorp, aan het riviertje *de Nemer*, 't welk hier tamelijk breed is, en, om zijne vischrijkheid, aan de bewooners eenig bestaan geef. De Kerk, een fraai Kruisgebouw, met een hoogen spitzen Toren, staat midden in het Dorp, en wordt door haaren eigen Leeraar bediend.

MOERKAPELLE, met *Wildeveenen*, een Ambagt in *Schieland*, te zamen, in de Quohieren der Verpondinge, aangeslagen voor zeshonderd zevenenveertig Morgens Lands. Doch vermids ruim zeshonderd Morgens daar van vergraaven waren, heeft men, van tijd tot tijd, de uitgeveende Plasfen beginnen droog te maaken. In het geheele Ambagt, 't welk aan de Stad Rotterdam in eigendom behoort, telt men ruim zeventig huizen. Het Dorp, 't welk, voor het overige, weinig aanzien heeft, ontvangt eenigen bloei en leevendigheid van den doortogt uit Rijnland na *Schieland* en *Delfland*.

MOERKERKE, eene Heerlijkheid in *Vlaanderen*; het Steedje *Middelbuig* en *Aardenburger*-Ambagt behooren onder de zelve.

MOERKERKE, anders genaamd *Moerkerkerland*, of ook wel *Mijns Heeren Land van Moerkerke*, een Baljuwschap in Zuid-holland, in den *Hoekschen Waard*, bevattende de Ambagts-heerlijkheden *Puttershoek*, *Maassdam*, *Mijns Heeren Land*
van

van Moerkerke en Heinenoord. De Landstreeke ontleent haaren naam van den Stamvader des Geslagts VAN MOERKERKE, waar van in het volgende artikel. LODEWIJK VAN PRAAT, *Heere van Moerkerke*, welke hier eenige Gorzingen kocht, noemde den droog gemaakten grond naar zijnen Vlaamschen naam.

Zie OUDENHOVEN, *Zuidholland*; VAN LEEUWEN, *Bat. III.*

MOERKERKE, (*Het Geflagt van*) hoewel uit Vlaanderen afkomstig, is in Holland vermaard geworden, reeds in de vijftiende Eeuwe. LODEWIJK VAN PRAAT VAN MOERKERKE, Ridder, de eerste, welken wij van dit geflagt genoemd vinden, was, waarschijnlijk reeds in 't laast der Veertiende Eeuwe, getrouwd met *Margareta van Heine*, bij welke hij eenen Zoon verwekte, insgelijks LODEWIJK genaamd. Zij, Weduwe geworden zijnde, hertrouwde met Daniel van de Merwede, bij welken zij Moeder wierdt van Margareta van der Merwede, die in 't huwelijk tract met Willem van Bröderode.

LODEWIJK VAN PRAAT VAN MOERKERKE, Ridder, boven genoemd, was de Edelman, in het voorgaande artikel bedoeld, die, door eigendom, eene nadere betrekking tot Holland verkreeg. Het Land, zedert naar zijnen naam vernoemd, kocht hij van gemelde zijne halve Zuster Margareta. LODEWIJK, overleeden op den zesden Septcember des Jaars 1440, hadt tot Echtgenootte *Jacoba van Esfen*, en bij haar verwekt

FRANK VAN PRAAT VAN MOERKERKE, Ridder, Heer van Moerkerke, ter Merwede en Moerkerkerland. Zijne Huisvrouw was *Elizabet van Loon*, Vrouwe van Karnis en Kijfhoek, oudste dogter van Arend van Loon, Schildknaap, Schepen te Dordrecht, en van Petronella, Dogter van Abel Verkoop, Pieterszoon, Burgemeester in die zelfde Stad. In hoogen ouderdom overleedt hij in den Jaare 1514, en wierdt te Moerkerke, bij Dordrecht, begraven; nalaatende,

A. DANIEL VAN PRAAT VAN MOERKERKE, die volgt
B. FRANK

B. FRANK VAN PRAAT VAN MOERKERKE, die insgelijks volgt

A. DANIEL VAN PRAAT VAN MOERKERKE, Ridder, was Heer van ter Merwede, in den Jaare 1473, en van Moerkerke, wijders Baljuw van Zuidholland, en Kamerheer van Hertoge Karel van Bourgondien, in den Jaare 1475. Hij storf in den Jaare 1512, en liet naa

Margareta van Praat van Moerkerke, Vrouwe van ter Merwede, gehuwd met Gerrit van Arkel, Heere van Heuke-
lom, Zoone van Otho van Arkel. Dertien jaaren naa haaren Echtgenoot, in den Jaare 1560, overleedt hij zonder kinderen. Bij uitersten wille besprak zij de Heerlijkheid Merwede aan Daniel van den Boetselaar, Zoone van eene dogter van haaren Oom. De Heerlijkheid bleef in dat geflagt tot op Wesfel van den Boetselaar, die dezelve, voor achtendertigduizend Guldens, aan de Stad Dordrecht verkogt.

Lodewijk van Praat van Moerkerke, Ambagtsheer van Karnis en Barendrecht, overleedt in den jaare 1537. Bij Catharina van Egmond, Bastaartdogter van den Graave van Buuren, verwekte zij de volgende zes kinderen.

I. *Joost van Praat van Moerkerke*, Dom-Kanunnik te Utrecht, welke twee Bastaartzoonen naaliet.

1. *Lodewijk*, Drost van Stein, getrouwd met Jolente Dennetieres, van Doornik, Zuster van Louis Dennetieres, Secretaris van den Koning van Spanje; hij liet twee dogters na.

2. *Jan van Moerkerke*, Schout voor acht dagen binnen Dordrecht, van wegens den Heere van Asperen en Merwede, stierf in den Jaare 1615, zijnde geweest, bij Margareta van Riebecke, van Gent, Vader van vier dogteren.

II. *Lodewijk van Praat van Moerkerke*, Heer van Karnis, storf ongehuwd, in den Jaare 1537.

III. *Willem van Praat van Moerkerke*, Heer van Barendrecht, doch, alzo hij, te Schoonhoven, verre beneden zijnen staat getrouwd was, van het genot der inkomsten dier Heerlijkheid uitgeslooten, volgens den uitersten wille van zijnen Vader. Hij verwekte:

I. *Flo.*

1. *Floris van Moerkerke*, en
2. *Gerrit van Moerkerke*, beiden ongehuwd overleeden.
3. *Willem van Moerkerke*, gehuwd te Utrecht met

Alfjd Ram, wier Zuster de Echtgenootte was van Willem van Nieveld, Heere van Bergambagt en Schout van Dordrecht. Zijne dogter *Willemina van Praat van Moerkerke* wierdt de huisvrouw van Jakob van Valladolid, Heere van Sombeke, doch storf zonder kinderen.

IV. *François van Moerkerke*, in den Jaare 1535 ongehuwd overleden.

V. *Françoise van Praat van Moerkerke*, Vrouwe van Karnis, was getrouwd met Wesfel van den Boetselaar, Heere van Asperen en Langerak. Deeze overleedt in den Jaare 1575, dertien jaaren naa zijne Huisvrouw. Zij hebben kinderen gehad.

VI. *Petronella van Praat van Moerkerke*, Vrouwe van Barendregt, in den Jaare 1519 gehuwd aan Philips van Cats, uit Zeeland, en, naa diens overlijden, zonder kinderen, aan Harmen van Bronkhorst, Heere van Batenburg en Stein. In hoogen ouderdom overleedt zij, in den Jaare 1594, nalaatende zeven kinderen.

1. *Willem van Bronkhorst*, Heer van Batenburg en Stein, gedurende het beleg van Haarlem, in den Jaare 1573, door de hand der Spanjaarden gefneuveld. Bij zijne tweede Echtgenootte Erika, dogter van den Graave van Manderscheid, verwekte zij *Herman van Bronkhorst*, Heer van Batenburg, in den Jaare 1602 ongehuwd overleeden.

2. *Karel van Bronkhorst*, Heer van Barendregt, te Keulen dood gestoken, was, bij Alferade van Flodorp, Vrouwe van Biegt, uit Kleefslant, vader van

a. *Maximiliaan van Bronkhorst*, Heere van Batenburg, getrouwd met Agnes van Kettelaar en Vader van kinderen.

b. *Anna van Bronkhorst*, die de Echtgenootte wierdt van Jozef de Malangamba, een Italiaan.

c. *Petronella van Bronkhorst*, gehuwd aan Marten Bentinck, uit Gelderland.

3. *Dirk van Bronkhorst*, van Batenburg, in den Jaare 1561, te Brusfel, op de Savel, onthoofd.

4. *Gijs-*

4. *Gijsbert van Bronkhorst*, die een gelijk lot als zijn broeder onderging.

5. *Maria van Bronkhorst*, bij N. van Eiteren, Heer van Vogelzank, Moeder van

Eriana van Eiteren, getrouwd met Ido van Inhauzen, Heere van Knipbauzen, en bij denzelven, onder anderen, Moeder van *Eva van Inhauzen*, gehuwd aan Maximiliaan, Heere van Cruningen en Heenvliet. Zij eindigde haare dagen te Rijswijk, bij 's Gravenhage, in den Jaere 1615, kinderen nalaatende.

6. *Swaantje van Bronkhorst*, ongehuwd gestorven.

7. *Lijsbeth van Bronkhorst*, getrouwd met Gerrit van Luxemburg, Ridder, Heere van Houloigne, in Luikerland, en bij denzelven Moeder van *Bouwe van Luxemburg*, Heere van Houloigne.

B. FRANK VAN PRAAT VAN MOERKERKE, Heere van Moere van Moerkerke en van Kijfhoek, boven vermeld, in de Jaeren 1471 en 1479, verwekte, in zijn eerste huwelijk met N. van Boschhuizen,

Karel van Praat van Moerkerke, Heer van Moerkerke, in Zuidholland. Bij Catharina van Halewijn, dogter van Karel van Halewijn, Heere van Maldeghem, in Vlaanderen, wierdt hij Vader van twee Dogters:

1. *Jofna van Praat van Moerkerke*, Vrouwe van Moerkerke in Zuidholland, getrouwd met Lodewijk van Vlaanderen, Heere van Praat, Ridder van 't Gulden Vlies, en, in den Jaere 1541, Stadhouder van Holland. Bij haar overlijden, in den Jaere 1540, het vijfenzestigste haars ouderdoms, liet zij naa,

Jan van Vlaanderen, Heer van Moerkerke, gestorven in den Jaere 1545, zonder kinderen verwekt te hebben bij zijne Huisvrouwe *Jacoba van Bourgondie*, Zuster van Maximiliaan van Bourgondie, Markgraave van ter Veere.

2. *Anna van Praat van Moerkerke*, naa haars Neefs overlijden Vrouwe van Moerkerke, in den Jaere 1535 gehuwd met *Joost van St. Omer*, genoemd *Moerbeke*, Heere van Damouville.

moultre in Walschland. Bij haaren dood, voorgevallen in den Jaare 1559, hadt zij twee kinderen:

a. *Karel van St. Omer*, Heer van Damoultre en van Moerkerkerland, bij Dordrecht, 't welk hij, in den Jaare 1559, verkogt, voor eenenvijftigduizend Guldens, aan Gofewijn van Raasveld. Arend van der Mijle, Schildknaap, Burgemeester van Dordrecht, kogt van hem zijn aandeel in Kijfhoek. In twee huwelijken, eerst met N. van Treslong, daar naa met N. van Oignes, beide in Walschland, hadt hij geene kinderen verwekt.

b. *Johanna van St. Omer*, liet insgelijks geene kinderen naa bij Hollart van Halewijn, Heere van Boefingen, in Vlaanderen, zo min als bij haaren tweeden Man, Willent van Bronkhorst, Heere van Batenburg.

Naa het overlijden zijner eerste huisvrouw, tradt FRANK VAN PRAAT VAN MOERKERKE in den echt met Rijnsburg van Sonneveld, en wierdt bij haar Vader, behalven twee andere Zoonen, die den Geestlijken Staat omhelsden, van

KORNELIS VAN MOERKERKE, gehuwd met Leonora van den Werve, Jans Dogter, te Antwerpen, en Vader van

MAXIMILIAAN VAN MOERKERKE, die, uit twee huwelijken, kinderen naaliet.

Zie verder W. VAN GOUTHOEVEN,
Oude Holl. Kronijk; VAN LEEU-
WEN, *Batav. Illustr.*

MOERMONT, een oud Adelijk Huis, in Zeeland, op het Eiland *Schouwen*, nabij het Dorp *Renesse*, en het Stamhuis zo wel als de gewoone verblijfplaats, der Heeren VAN RENESSE. Van ouds was het een sterk Kasteel, leggende rondsom in diepe Graften, en met vijf Torens versterkt. Heer JAN VAN RENESSE, door WOLFAART VAN BORSELEN, van zameu-zweeringe tegen den Graaf beschuldigd, stondt daar binnen een beleg uit, met eene Bezetting van driehonderdzestig gewapende Knegten. Honger en gebrek noodzaakte hem, naa een beleg van etlijke maanden, tot de overgaave. Het Kasteel wierdt bijkans geheel vernield, doch naderhand herbouwd,

XXIII. DEEL. G g

en vooral in den Jaare 1751, tot een aanzienlijk Landverblijf, voor eenen bewooner met een talrijken stoet, vervaardigd.

Zie SMALLEGANGE, enz.

MOERSBERGEN, eene Ridder-Hofstad, in het Overkwartier van het Sticht, een half uur gaans van het Dorp *Doorn*. Twee eeuwen was dezelve de eigendom van het geslagt van VAN WAAL, 't welk zich, diensvolgens, VAN WAAL VAN MOERSBERGEN liet noemen. Bij huwelijk kwam het Huis in het Geslagt van VAN OOSTRUM, welk het bijkans honderd jaaren heeft bezeeeten. Zedert is het verscheiden maalen van eigenaar veranderd. Onder de eigenaars van het eerstgenoemde Geslagt is meest bekend,

MOERSBERGEN, (ADOLPH VAN DE WAAL, *Heer van*) Zoon van BARTHOLOMEUS, en, van wegens de genoemde Ridderhofstad, Gemagtigde ter Vergaderinge van de Staaten van het Gewest. Geduurende de heillooze opschuddingen en onlusten, in den Jaare 1615, te *Leeuwarden* voorgevallen, wierdt Heer ADOLPH, nevens anderen, derwaarts afgevaardigd, om 'er de rust te herstellen, en der tegenwoordige Regeeringe de hand boven 't hoofd te houden. Geen klein aandeel schijnt hij, naderhand, gehad te hebben, aan het voorgevallene in den Jaare 1618, en toegedaan geweest te zijn de denkwijze van de zulken, die 't met den Advokaat VAN OLDENBARNEVELD hielden. Althans wierdt hij in 't geheim genomen van het voorneemen om zich van *Woerden* te verzekeren, door den mond van den Predikant UITENBOGAARD, die zulks te *Leiden* vernomen hebbende van den Pensionaris HOGERBEETS, volgens de uitgedrukte begeerte diens Staatsmans, daar van kennis gaf aan den Heere VAN MOERSBERGEN, welke zich op dat pas in 's *Hage* bevondt. Hij briefde zulks over aan den Sekretaris IEDENBERG, 'er nevens voegende, „ dat deeze zaak heimelijk „ behandeld moest worden, en 'er, in de tegenwoordige „ omstandigheden der tijden, voorraad van wapenen noodig „ was; als mede, dat men de *Huizen te Duursede*, ter

„ *E. 1718*

Zig. 575.

Landverblijf, verzandigd.

enz.

Overkwartier Doorn. Twee agt van van van moers in her Gellagen heeft eigenaar verende Gellagr

van) Zoon de Ridderhofaren van het en onlusten, wierdt Heer, om 'er de hand schijnt hij, lene in den wijze van ezvuo hiekt het voor den mond Leiden vetvolgens de nis gaf om dat pas in en Sekrearis ak heimeitk genwoordige penen moedig urfuk, ter En

Landverrijf,
vrandig.

en.

Dreikwartier
doorn. Twee
gt van van
van moerk-
in het Ge-
jaren heeft
elganc ver-
ende Gehuy.

van) Zoon
de Ridderhof-
anen van het
en onlusten,
wieder Heer
f, om 'er de
linge de hand
schijne hij,
here in den
blwijze van
eveld hiel-
m het voor-
den mond
Leiden ver-
volgens de
ennis gaf 'an
en pas in
den Schrenck
zuit heimelijk
regenwoordige
werpen noodig
warftek, ter
Een

...en te Abt
 ...wa hij, new
 ...antig in de ve
 ...naten, eerst
 ...hollandsche Afge
 ...behooring van
 ...ten gerveest w
 ...de, bij de vorander
 ...den, de Heer va
 ...ten past wierdt,
 ...bevoing van 's Lan
 ...ten ghoeden, her
 ...kerken. Eenige
 ...ten niet, hoewel b
 ...ten hem, onder een l
 ...ten in 's Graaven
 ...ten die weeten, bi
 ...ten over 't verzeke
 ...ten 's Prinsen oogt
 ...ten, welke men hi
 ...ten de nuchtelig aan
 ...ten tenis van, e
 ...ten nuchterheid Prinse
 ...ten, dat, nae het o
 ...ten enige dagen
 ...ten verzoelden, het
 ...ten en den raad zi
 ...ten Scaven om
 ...ten op voorwaarde
 ...ten op zijn Hoffs
 ...ten te stellen, zon
 ...ten de bewilliging v
 ...ten, welke, om op h
 ...ten op het Huis z
 ...ten uit trekken, zo
 ...ten verlot der Alge
 ...ten verloten dat bin
 ...ten maand, reisde hij

den en te Ab
 en, van hij, ne
 vating in de v
 en ruzel, eerl
 Huidliche Afg
 handering van
 hem geveesul
 te, bij de verand
 den. de Heer v
 en part wierdt,
 vening van 's La
 en ghauden, het
 dachtmaal. Eenig
 en alder, hoewel
 en ken, onder een
 ngen na 's Graave
 en die wreken, t
 en over 't verzek
 che 't zinken oog
 maal, welke men l
 en is onthoudig aan
 enne kennis van,
 landigheid Prinsē
 en, dat, naa het
 ena enige dagen
 enp vermoefden, liet
 en en den raad z
 enne Scaten om
 enre, op voorwarde
 enre op zijn Huis
 enen te stellen, zo
 en nae bewilliging
 en, welke, om op
 enen op het Huis
 enre uit vrekken,
 enre verlot der Alg
 enre waarom daar bi
 enre hand, reide h

„Eem en te *Abkoude* behoorde te bezetten.” Niet lang daar naa, was hij, nevens andere Utrechtsche Gemagtigden, tegenwoordig in de vermaarde onderhandeling, ten huize van DANIEL TRÉSEL, eersten Klerk der Algemeene Staaten, met eenige Hollandsehe Afgevaardigden, waar in gesproken wierdt over de handhaaving van 's Lands Vrijheid tegen de aanflagen, welke thans gevreesd wierden. Niet vreemd was het, overzulks, dat, bij de verandering, in het straks genoemde jaar voorgevallen, de Heer VAN MOERSBERGEN uit het Lid der Ridderfchap gezet wierdt, en, niet lang daar naa, zints de gevatgeneeming van 's Lands Advokaat, en om de vriendschap met hem gehouden, het Vaderland verliet, de wijk neemende na Munsterland. Eenige Ruiters, op hem afgezonden, betraptert hem aldaar, hoewel buiten de grenzen van den Staat, en voerden hem, onder een sterk geleide, eerst na *Zutfen*, en vervolgens na 's *Graavenhage*, alwaar hij, gedurende den tijd van drie weeken, bijna dagelijks ondervraagd wierdt. De handel over 't verzekeren van *Woerden*, boven vermeld, alzo dezelve 's Prinsfen oogmerken wederstreefde, was de zwaarste misdaad, welke men hem te laste leide. Hoewel hij zich zelve als onschuldig aanmerkte, gaf hij 'er, egter, zijne Huisvrouw kennis van, en verzogt haar, de gunst van zijne Doorluchtigheid Prinse MAURITS te zoeken. Doch, toen hij vernam, dat, naa het onthoofden van 's Lands Advokaat, het Schavot eenige dagen staan bleef, en de Scherpregters in 's *Hage* vertoefden, liet hij, door de smekingen zijner Echtenooten en den raad zijner Vrienden, zich beweegen, den Algemeene Staaten om vergiffenis te verzoeken. Hij verworf dezelve, op voorwaarde „ dat hij zich eene maand onthouden zoude op zijn Hffis te *Moersbergen*, om orde op zijne „ zaaken te stellen, zonder met iemand te mogen spreken, „ dan met bewilliging van Graave ERNST KAZIMIR VAN NASSAU, welke, om op hem het oog te houden, eenige Soldaaten op het Huis zoude leggen. Daar naa zou hij ten „ Lande uit trekken, zes jaaren daar buiten blijven, doch „ buiten verlot der Algemeene Staaten en die van *Utrecht*, „ niet wederom daar binnen keeren.” Naa verloop van de gestelde maand, reisde hij, door het Land van Kleeve, na

Holftein, alwaar hij vertoefde, tot dat de veranderde toestand van 's Lands zaaken hem deedt wederkeeren.

Zie BRANDT, *Rechtspleeging*.

MOERSCHANS, een Fort, in *Hulfter-Ambagt*, omtrent een vierendeel uur gaans van de Stad *Hulst*. Eene Bende Soldaaten, staande onder eenen Majoor, houdt aldaar Bezetting. De Schans dient ter dekkinge van eene Linie, voor welke een groot deel Land onder water kan gezet worden; 't welk de voornaamste sterkte der genoemde Stad uitmaakt.

MOGGE, (PIETER) Heer van *Renesse*, Burgemeester van *Zierikzee*, en, wegens die Stad, Afgevaardigde ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten, was, in den Jaare 1747, nevens andere Regenten, in den haat van het Gemeen gevallen, also hij geoordeeld wierdt, 's Prinzen verheffing te hebben tegen gehouden. Bijkans ware hij een slagroffer geworden van de moorddaadige woede, bij zijne aankomst uit 's *Hage*, met den gewoonen Rotterdamfchen Beurtman, te *Zierikzee*. Aan 't einde van de Haven opgewagt van eene raazende menigte, rukte men den Heere MOGGE den hoed van het hoofd, tooide dien met een Oranjelint, ontnam hem den Deegen, en voerde hem, op eenen Wagen, na het Heeren Logement, alwaar hij eene maand lang in bewaaring wierdt gehouden. Men wil dat deeze opsluiting het werk was van eenen der nieuwe Regenten, welke, met den Burgemeester begaan, dit middel verzonnen hadt, om hem voor het woedend Graauw te beveiligen. Niet vroeger, dan naa de aankomst van zijne Hoogheid, wierdt de Heer MOGGE uit zijne hegtenisfe ontlagen.

MOINE, (STEPHANUS LE) gebooren te *Caan*, in Frankrijk, bekleedde, met veele toejuiching, het Leeraarampt te *Rouen*, onder de Fransche Hervormden, toen hij beroepen wierdt tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan 't Hoogefchool, en gewoon Leeraar in de Walfche Gemeente, te *Leiden*. Hij aanvaard-

... die dien dubbelen pos
... bezogt te hebbe
... en Dokter in de
... eerste jaar zijns o
... beoep tot bijkans
... door LE MOINE
... van *Varia Sacra*, of

MOLENAARS-GRAAF, een A
... *Albion*svaard, dus
... dit Ambagt worde
... Mogens Lands, en
... De Hervormden het
... eigen Leeraar bed

MOLENAARS, een loopend v
... van *Arnhem*, zijt
... gelegene bergen. Het
... welke het, om en in
... handt. De Beek ont

MOLENAARS, eene heerlijke
... *Leuven*, weleer de
... de *BUYBERT*, Burgem
... van den Lande van *Sch*

MOLENAARS, (JOANNES) welk
... en zeer bekend door
... was den titel van *Ge*
... begrip kan worden a
... Geleerdheid en Zedek
... van *LEUBURCH*.

MOLENAARS, (PETRUS) geboor
... was, waarfchijnlijk, in z
G g

naar de dien dubbelen post; niet, evenwel, zonder altoorens *Engeland* bezogt te hebben, alwaar hij, te *Oxford*, den Eere-trap van Dokter in de Godgeleerdheid beklom. Tot in het vijfenzestigste jaar zijns ouderdoms, bekleedde hij 't een en ander beroep tot bijkans algemeen genoeg. Bekend is het Werk, door LE MOINE in 't licht gegeven, onder den titel van *Varia Sacra, of Heilige Stoffen*.

Zie *Memoires du Temps*.

MOLENAARS-GRAAF, een Ambagt en Dorp, in Zuidholland, in den *Alblasferwaard*, dus genaamd naar het stroompje *de Graaf*. Het Ambagt wordt geschat op zevenhonderd drieënzeventig Morgens Lands, en het getal der Huizen, op ruim vijftig. De Hervormden hebben 'er eene Kerk, en worden door eenen eigen Leeraar bediend.

MOLENBEEK, een loopend water, in Gelderland, in de nabuurschap van *Arnhem*, zijnen oorsprong neemende uit de nabij gelegene bergen. Het wordt dus genaamd naar de *Molens*, welke het, om en in de zo even gemelde Stad, aan den gang houdt. De Beek ontlast zich in den Rijn.

MOLENBERG, eene heerlijke Lustplaats, in Zeeland, op het Eiland *Schouwen*, weleer de eigendom van den Heere Mr. ADRIAAN DE HUYBERT, Burgemeester van *Zierikzee*, en Dijkgraave van den Lande van *Schouwen*.

MOLINÆUS, (JOANNES) weleer Leeraar onder de Remonstranten, en zeer bekend door zijn Ontwerp van Godgeleerdheid, onder den titel van *Geestlijk Wapenhuis*, 't welk als een kort begrip kan worden aangemerkt van het zamentelzel van Godgeleerdheid en Zedekunde van den vermaarden PHILIPPUS VAN LIMBURCH.

MOLINÆUS, (PETRUS) gebooren in Frankrijk, in den Jaare 1563, zou, waarfchijnlijk, in zijne vroege jeugd, het leeven

verlooren hebben, in den berugten Parijschen moord, zonder de trouwhartigheid eener Dienstmaagd. In rijpen ouderdom verliet hij zijn Vaderland, stak over na Engeland, en oeffende zich aldaar in de Godgeleerdheid onder WITACKER, REINOLD en andere vermaarde Mannen van dien tijd. Vervolgens eenen keer na *Leiden* gedaan hebbende, om 'er den beroemden FRANCISCUS JUNIUS te hooren, wierdt hem, zedert, in den Jaare 1594, het Hoogleeraarampt in de Wijsbegeerte, aan 't Hoogeschool dier Stad, opgedraagen. Zes jaaren hadt hij dien post bekleed, toen de Hervormde Gemeente te *Parijs* hem tot haaren Leeraar verkoos. Eene wijl tijds naa zijne wederkomst in Frankrijk, begaf hij zich na de Provincie *Lotharingen*, bij de Prinsesse CATHARINA, Zuster van Koning HENRIK DEN IV, om derzelve waggelend Hervormd Geloof te schraagen. Hij slaagde daar in gelukkig, en keerde niet te rug te *Parijs*, dan naa den dood dier Prinsesse. Thans te *Parijs* wedergekeerd, beriepen hem de Verzorgers van 't Leidfche Hoogeschool, zo wel als die van *Saumur*, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. Doch, vermids hij zo min van zijne Gemeente, als van het Fransche Sijnode, geen ontslag konde bekoomen, was hij genoodzaakt, die beide aanbiedingen van de hand te wijzen. Nogthans vertrok hij, naderhand, na *Sedan*, in die hoedanigheid, en te gelijk als gewoon Euangelieprediker. Hij overleedt, eindelijk, in het eenennegentigste jaar zijns ouderdoms, nalaatende eene menigte Schriften, over verscheiden onderwerpen. 's Mans *Schild des Geloofs* is ook den Nederduitsche Leezers bekend,

MOMBER. Deezen naam voert, in de Provincie Gelderland, de Amptenaar, welken men, elders, Advokaat - Fiskaal of Prokureur noemt. Hij heeft, in het gemelde Gewest, eenen Substitut - Momber onder zich.

MOMMA, (WILHELMUS) zeer bekend in de Geschiedenisse der Nederlandsche Kerke, uit hoofde der geschillen, zijnt wegen, te *Middelburg* voorgevallen. Hij bekleedde het Hoogleeraarampt in de Godgeleerdheid, onder het waarneemen van den gewoonen predikdienst, te *Han*; wanneer 'er eene Predikants-

plaats, in de straks
 ten zijde, hij, tot he
 re, door het Collegiu
 van de We
 walle, in dat Gewe
 van *Wakheren*, on
 erop zijde, weigerde
 verdedge was van t
 te maek op de *Cartesian*
 ll, Pius WILHEM DE II
 te Zwetsche Kerken
 adwinging van de rust,
 s, rymt het oog te bou
 enighen. Van haare we
 is veig aan den Prins
) me het Leger van
 her het gemelde Collegie li
 verwoegde zich bij de l
 eret om derzelve tusche
 rous was dit aanzook.
 te legu voor wettig verkle
 enman in de Godgeleerth
 de dootlichtig School der S
 hem 'er eenige Afgevaare
 van te verwoegen, en denz
 egeen.

zonden hadt men zijne H
 te vakkig gekaen; welke
 en an den beroepen L
 tite, zinn ontslag niet te v
 ingheid, en een anderen
 er, en de zaak niet verder
 here andere schikkingen z
 rchoud was ook een Brie
 te niet een antwoord aan z
 wengen, diech liet zich, eg
 wullen, die reeds bij hem
Middelburg, niettegenstaande
 G 3

dikantsplaats, in de straks genoemde Zeeuwfche Stad, opengevallen zijnde, hij, tot het vervullen van dezelve, verkoozen wierdt, door het *Collegium Qualificatum*, bestaande uit Afgevaardigden van de Wethouderschap en van den Kerkeraad, aan welke, in dat Gewest, die verkiezing staat. Doch de Klasfis van *Walcheren*, om haare goedkeuring van dit beroep verzogt zijnde, weigerde dezelve; voor reden geevende dat MOMMA verdagt was van schadelijke nieuwigheden doelende hier mede op de *Cartesiaansche* leerstellingen, en zijne Hoogheid, Prins WILLEM DE III, daarenboven, kort te vooren, aan de Zeeuwfche Kerken hadt geschreeven, zij hadden, ter handhaavinge van de rust, in het vervullen van Leeraaramp-ten, vooral het oog te houden op het weeren van dusdanige nieuwigheden. Van haare weigeringe zondt, daärenboven, de Klasfis berigt aan den Prinse, die thans (t was in den Jaare 1677) met het Leger van den Staat, voor *Maastricht* lag. Doch het gemelde Kollegie liet zich hier door niet omzetten, maar vervoegde zich bij de Regeering van *Middelburg*, met verzoek om derzelve tuschenkomst met raad en daad. Niet vrugteloos was dit aanzoek. Het beroep van MOMMA wierdt niet slegts voor wettig verklaard, maar hij, daarenboven, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Hebreeuwfche Taale, aan het Doortuchtig School der Stad, aangesteld. Zints dien tijd wierden 'er eenige Afgevaardigden benoemd, om zich bij MOMMA te vervoegen, en denzelven na zijne nieuwe standplaats te geleiden.

Intuschen hadt men zijne Hoogheid, van het voorgevallene, niet onkundig gelaaten; welke hier op twee Brieven schreef, eeren aan den beroepenen Leeraar, waar in hij denzelven raadde, zijn ontslag niet te verzoeken, voor dat het geschil was bijgeleid, en een anderen aan de Regeering van *Middelburg*, om de zaak niet verder voort te zetten, voor en aleer hij zelve nadere schikkingen zoude gemaakt hebben. Van gelijken inhoud was ook een Brief aan het Kollegie gerigt. MOMMA zondt een antwoord aan zijne Hoogheid, in beleefde be-woordingen, doch liet zich, egter, door de Zeeuwfche Afge-vaardigden, die reeds bij hem waren, overhaalen tot de reize na *Middelburg*, niettegenstaande de Klasfis van *Walcheren* hem hadt

dig is het, dat MOMMA, zints zijn vertrek uit *Middelburg*, een Jaargeld bekwam, volgens zommigen uit 's Prinzen goederen, en dat de Raad van zijne Hoogheid hem gaarne zou bevorderd hebben tot Hoogleeraar aan 't Hoogeschool te *Duisburg*. Van 's Mans werkzaamheid en denkwijze getuigen de Schriften, door hem in 't licht gegeven.

*Zie Eerste Oorsprong der Broedertwisten;
Hollandische Mercurius, enz.*

MONDRAGON, (CHRISTOFFEL VAN) een Spanjaard, doch overbekend in 's Lands Geschiedenisfen, zo om zijne dapperheid, als loslijken inborst, om welken hij, zelfs bij veelen der Landzaaten, in waarde wierdt gehouden. Van 't een en ander zullen wij eenige staalen openleggen. Van zijn beleid gaf hij eene proeve in 't ontzet van de Stad *Goes*, in *Zeeland*, die, in den Jaare 1572, door de *Nasfauschen* belegerd was. MONDRAGON, die den rang van Kolonël bekleedde, tot het ontzetten der Stad last ontvangen hebbende van den Hertog VAN ALVA, ging, op den twintigsten October, te sloop, te *Bergen op den Zoom*, met zijn Regiment *Waal*, waar bij zich eenige Spanjaards en Hoogduitschen voegden, in alles drieduizend man. Zich gelaatende, alsof hij 't op de *Nasfausche Vloot* gemunt hadde, wendde hij den steven *Zeewaarts*, doch deedt, wel haast, het meerendeel van zijn Volk te water gaan, om te voet na het Eiland *Zuidbeveland* te trekken, hoewel 'er twee mijlen verdrongen Land en drie diepe Killen moesten doorwaad worden. Zeker *Brabander*, DIRK BLOEMAART, in dien oord woonagtig, hadt hem deezen weg gewezen. Elk zijner Soldaaten hadt hij een zakje met *Buskruid* en *Tweebak* op het hoofd, of aan den hals gehangen. MONDRAGON, volgende zijnen Gids, en vooraan tredende, stapte, met de zijnen, tot de knieën, zomtjids tot de lendenen in 't water, en bragt het, in ruim vier uren tijds, aan de overzijde, met verlies van slegs negen man, die in den stroom verdrongen waren. De belegeraars, hier van verwittigd, dreeven 'er den spot mede, en gunden, daarenboven, den Spanjaarden den gantsche nacht om zich te

In de maand Junij des Jaars 1575 ontmoeten wij MONDRAGON, in eenen aanflag op de *Klundert*, de *Fijnaard* en de *Ruigenhit*, drie Polders aan het Hollandsche Diep, bij *Dordrecht*. De gelegenheid diens oord vernomen hebbende uit eenige Spaanschgezinde Ingezootenen, bragt hij duizend Schutters van zijn Waalsch Regiment, met twee Vaandelen Spanjaarden, deels te sloop, deels te voet en half naakt, bij laag water, op het Eiland; daar hij, spoedig, meester wierdt, alzo de Staatfche schepen straks de wijk namen. *Zierikzee* viel hem in de volgende maand in handen. Gelegenheid tot blijkvertoon van zijnen edelmoedigen aart verschafte deeze bemagtiging aan MONDRAGON. GASPAR VAN VOSBERGEN, Hoogbaljuw der Stad, hadt, gedurende het belêg, met eenige andere Stedelingen, zich in 't Spaansche Leger, 't welk daar voor lag, vervoegd, met last, zo als zij voorgaven, om de Stad, bij verdrag, over te geeven; niet, evenwel, zonder in hetzelfde Oorlogfcheppen te begrijpen, met welker Bevelhebbers zij vooraf moesten spreken; weshalven zij Vrijgeleide derwaarts verzogten. MONDRAGON bewilligde in dit verzoek. Doch VOSBERGEN en de zijnen bewerkten het tegendeel, aanwijzing doende aan de Scheepoversten, welke Dijken, tot beveiliging der Stad, men hadt door te steeken, en tevens zeinen beraamende van wederzijdsche verkondschappinge. Zelfs beschikten zij, dat 'er, bij nacht, volk in de Stad gebragt wierdt. Bij hunne wederkomst uit de Vloot, maakten zij den Spanjaarden diets, dat zij, alvorens in onderhandeling te treden, in de Stad verflag moesten doen van de bewilliging der Schepelingen. VOSBERGEN, naa 't overgaan der Stad, diens bedrijsf gedagtig, en het ergste voor zich zelven vreezende, hadt zich te zoek gemaakt, doch wierdt ontdekt en voor MONDRAGON gebragt; die hem, voorts, zijn voorgaande bedrijsf herinnerde, en, met eenige scherpheid, vraagde, of hij wel wist, de bemagtiging der Stad daar door zes maanden verwijld, en, door zijn wederftreeven van den Koning, den dood verdiend te hebben? VOSBERGEN, op de best mogelijke wijze, hier tegen zijne verontschuldiging hebbende ingebragt, liet zich voorts de Spaansche Bevelhebber dus edelmoedig uit „ dat hij, 't geen anderen den dood waardig zouden keuren, prees, en vergiffenisfe waardig agtte;

„ en

„ en zo hij den dienst zijner Majesteit aanvaarden wilde, op „ grooter verheffing dan ergens konde hoopen.” Doch VOSBERGEN wees deeze aanbieding van de hand, voor reden geevende, dat hij door Eed aan den Prins en de Staaten, en door 't Geweeten aan den gezuiverden Godsdienst verbonden was.

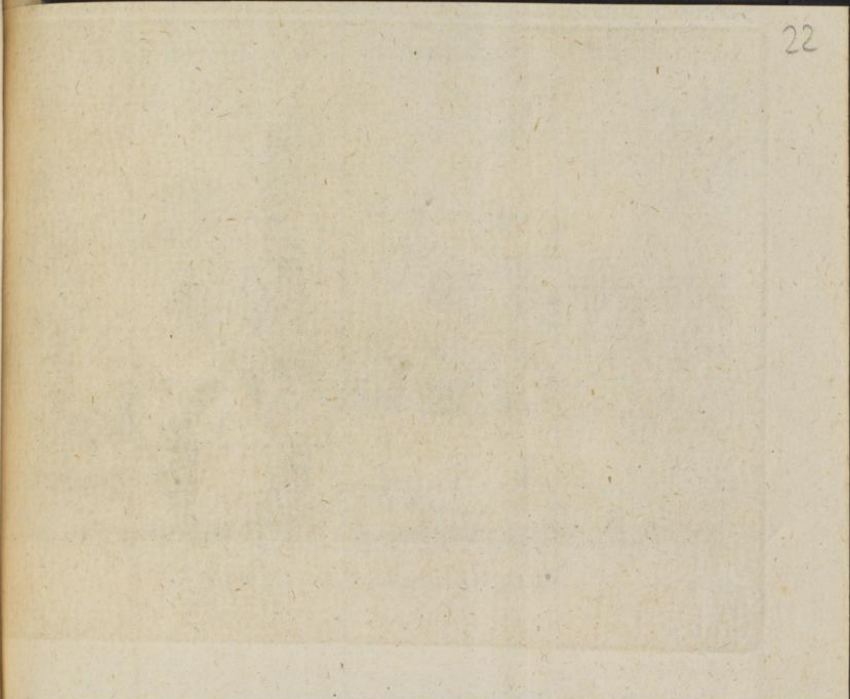
Merkelijke moeite hadt MONDRAGON, kort daar naa, van 't Spaansche Krijgsvolk, 't welk, naa de bemagtiging van *Zierikzee*, wel tweeëntwintig maanden soldije ten agteren zijnde, met harde en dreigende woorden, om betaaling vraagde. Meer dan eens bragt de Kolonel de dreigende Gemeente, met klem van woorden en een agtbaar gelaat, tot bedaaren. Niet op den duur konde hij, egter, dezelve hier door in bedwang houden. Een aantal Knegten, 't eenigen dage, zijnen herberg omfingelende, dreigde hem om hals te brengen. Vol moed begaf hij zich hier op onder 't midden der muitelingen, en, zijnen borst ontbloot hebbende, boodt hij aan, hunne Kogels en Spiezen op denzelven te willen ontvangen, om alzo met zijn bloed eene soldij te betaalen, welke hij betaalen konde, noch schuldig was, maar wel de Koning. Dit was genoeg om den hoop met schaamte te doen afdruipeu, en de handen thuis te houden van eenen Overste, die zijne Soldaaten altoos met tedere liefde gekweekt hadt.

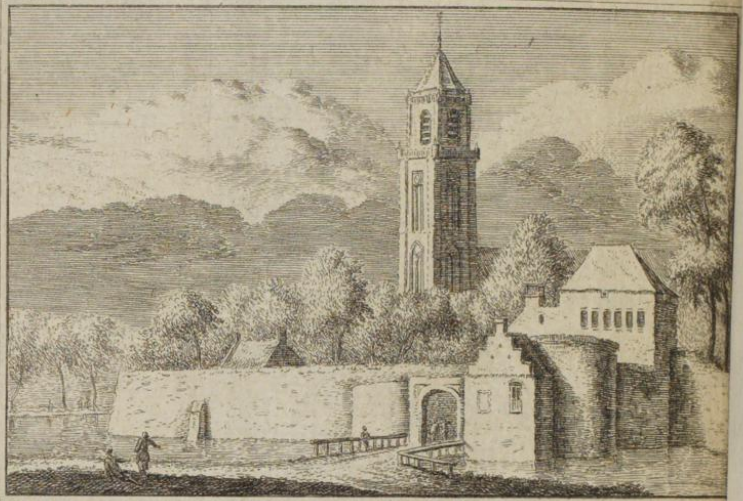
In den Jaare 1579 bevondt zich MONDRAGON voor *Maasricht*, en bevorderde de bemagtiging der Stad. Minder spoedig slaagde hij, vijf jaaren laater, in zijnen aanslag op *Lillo*. Naa een beleg van ruim drie weeken, geenen kans ziende om iets van aanbelang te verrigten, brak hij op met zijne Knegten; latende alleenlijk eenige huizen bezet. Deeze te leurfstelling, en dat hij, zints eenigen tijd, tot Burgtvoogd van *Antwerpen* was aangesteld, konde hem niet wederhouden, van telkens eenen nieuwen kans te waagen. De Sterkten, rondom *Hulst*, heroverde hij, in den Jaare 1591. Vier jaaren laater noodzaakte hij Prins MAURITS, het beleg van *Grol* op te breeken, kort naa dat het om de Stad geslagen was; om vervolgens PHILIPS VAN NASSAU, met zijne gantsche Ruitery, te keer te gaan, en dezelve eerst in wanorde te brengen, en vervolgens op de vlugt te jaagen. De laatste veldtogt was deeze, welken MONDRAGON bijwoonde. Hij hadt nu den hoogen ouderdom van bijkans twee-

STUFTEL (VAN)

die anderen wille, op
"hopen" Doch roosber-
end, voor zelden goeven-
en de Suren, en door
kelen veruonden was.
lor: dar naa, van 't
nagiging van Zierik-
ren ageren zijnde,
ating vragde. Meer
emeeme, met klem
beheeren. Niet op
r door in bedwang
ge, zijen herberg
rengen. Vol moed
uifelingen, en, zij-
en, hurne Kogels
gen, om alzo met
j betalen konde,
- Die was genoeg
en, en de handen
e Soldaten altoos

zon voor Mast.
d. Minder voor-
aanlag op Lillo.
kans ziende om
en zijne Knechten;
ze te leestelling,
d van *Autswerpen*
van talfkens eenen
sion *Holst*, her-
lauer noodzakke
te breeken, hoer
vervolgens PHILIPS
ze hoer te gaen, en
volgen op de vinge
welen MONDRAGON
derden van bijhans
ruwe

A. Rademaker fecit

NIEUWE-POORT tot Mönikendam.

TOFFEL (AN)

erumde wile, op
name? Nach vorse-

Munsterlin.

...nucgeu,
e te leurfelling,
van Antwerpen
van telkens eener
don Hilt, her-
laure noodzakte
te breken, hoer
vervoiges PHILIPS
e heer te gant, en
volgen op de vinge
welke MONDRAGON
lecom van bijham
Dree-

wilt, op
aan

de

werpen,
helling,
werpen
is een
, he-
dichte
, boer
niet
aan, en
de vlieg
aan
bij
niet

- 1. Stadhuis.
- 2. Kerk en Kerkhof.
- 3. Waag.
- 4. Bours.
- 5. Nieuwmarkt.
- 6. Oude Doel.
- 7. Nieuwe Doel.
- 8. Nieuw Weeshuis.
- 9. Lutherse Kerk.
- 10. Doopsgezinde Kerk.
- 11. Roomsche Kerk.
- 12. Traankokery.
- 13. Tuin van de Meer Houdingh.
- a. Nieuwe Poort.
- b. Zaksteggs Poort.
- c. Noorder Poort.
- d. Zuiderster Poort.
- e. Haven.

20 30 40 50
 10 20 30 40 50
 Nederlandsche Roeden
 Nynlandsche Roeden

Grondtekening
 der Stad
MONNIKENDAM
 Verbeterd door
 A.v.d. Gronden.
 Te Amsterdam
 by J. Tonon, 1743.

ZUIDER ZEE

tweeënegentig jaaren bereikt, en overleedt, op den derden Januarij des Jaars 1596, den roem van dapperheid en bescheidenheid, bij vijanden en vrienden, mede ten grave draagende.

Zie HOOFT, BOR, ENZ.

MONNIKENDAM, eene Stad in Noordholland, in rang de vijfde onder de Steden van het Kwartier, legt aan eenen inham van de Zuiderzee, welke zich uitstrekt langs den vasten Wal en het Eilandje *Marken*. Haaren naam ontleent de Stad van het Meertje de *Monnik*, 't welk, eertijds, met de Zuiderzee vereenigd geweest zijnde, door het leggen van eenen Dam daar van afgescheiden is geworden. Al aan het einde der Dertiende Eeuwe vindt men van *Monnikendam*, onder de benaming van Stad, gewag gemaakt. Veel heeft *Monnikendam*, in oude tijden, geleden, zo door de inlandsche verdeeldheden, als door brand en andere rampen. In den Jaare 1572 koos het de zijde van Prinsse WILLEM DEN I, ondanks de poogingen der Amsterdammers, die, in eenen togt derwaarts, van de veertig Vaartuigen, met welke zij gekoomen waren, wel achttien in den loop lieten.

Monnikendam heeft vier Poorten: de Nieuwe-Poort, de Zaksteegs-Poort, de Noordeinder-Poort en de Zuideinder-Poort. Rondom de Stad loopt een Aarden Wal, met boomen beplant, verstrekkende tot eenen niet onvermaakelijken Wandelweg, waar van men een fraai gezigt heeft over de omleggende vrugtbare Weilanden en op eenen reeks Dorpen. De Koophandel, welke, bij ouds, hier merkelyk bloeide, wierdt bevorderd door eene goede en welgelegene Haven; doch die, al voor lange, door verzanding, onbekwaam is geworden tot het ontvangen van groote Schepen. Het getal der Huizen, welk men, in den Jaare 1632, op achthonderd en achttien schatte, was, bij de opneeming, eene Eeuw daar naa, op zes honderd negenenzeventig verminderd. De Inwooners zouden omtrent tweeduizend bedraagen. Weinig zijn hier de Openbare Gebouwen. Het Stadhuis vertoont niets merkwaardigs, dan zijnen Toren van eene zonderlinge gedaante. Van binnen be-

bewaart men nog het Ridderteken van het Guiden Vlies, naan den merkwaardigen Zeeflag van den Jaare 1573, door den Graaf van BOSSU, aan den Burgemeester KORNELIS DIRKZON, vereerd. De Gereformeerde Kerke staat bijkans onmiddellijk aan den Wal, bij de Nieuwe-Poort. Van ouds was zij aan den H. NIKOLAAS gewijd. Het is een ruim Gebouw, voorzien van eenen hoogen zwaaren Toren. De Lutherfchen en de Doopsgezinden hebben 'er ieder eene nette Vergaderplaats, en de Roomfchgezinden eene Statie. Al voor lang plagt *Monnikendam* den naam te hebben, dat 'er beter dan ergens zwarte zijde geveerd wierdt. De Regeering der Stad beftaat uit vijftien Vroedfchappen, als mede uit Schout, vier Burge-meesters en zeven Schepenen.

Zie *Handvesten van Monnikendam*;
VELIUS, *Kronijk van Hoorn*, enz.

MONNIKENHOF. Dus noemt men de Puinen en Overblijfsels van het eertijds vermaarde Klooster der *Tempeliers*, 't welk eertijds ftondt in de Heerlijkheid *Wijk*, in het Land van *Heusden*. Eene vervallene Voorpoort, nevens eenig zwaar en grof Muurwerk, is 't al, 't geen men van het vermaarde gebouw ziet.

MONNIKENHUIZEN, een van ouds beroemd Klooster, 't welk te staan plagt boven de Stad en in het Schependom van *Arnhem*. In den Jaare 1328 wierdt het door Hertog REINOUDE II gebouwd. Zedert diende het insgelijks tot eene begraaftplaats van Gelderfche Grooten. Onder andere bewaarde men aldaar het Ingewand van Hertoge KAREL VAN GELDER. Naa de verdelging van het *Gefligt*, heeft men den grond gebruikt tot het aanleggen van een Bosch, 't welk thans uitmaakt een gedeelte der plantaadjen van het vermaaklijk *Klaarenbeek*.

MONSTER, te gader met *Poeldijk*, *ter Heide* en *Half Loosduinen*, eene Hooge Heerlijkheid uitmakende, zijnde eertijds, naar men wil, geweest de vermaarde Heerlijkheid van *Polanen*;

... hield en vermaaklijk I
... wesen van 's Graaf
... een vrugtbare groen
... de nodige plaatsen van h
... ing van in het begin der Elf
... vanden 'er de Romeinen, ind
... vlijms gehal. Den beru
... ANTONIUS en AURELIU
... van de sifonden der Plaa
... opgebouwen. *Monster* b
... met nette huizen heb
... vanden Bijdranen uitloope
... een, en noodsomme van
... De ftevigte vierkante
... dertig in een laag
... wesen, de gewoone verbl
... Gelfigt, ftondt eertijds
... in het niet meer dan een

Horru, een Dorp in Zeeland
... in de Hooge Heerlijkheit
... Dorp is een langwerpige
... het Ontwerp van een
... 't Kerkhof reeds afgetel
... eenen, een andere noot
... eenen voorgang, en hield
... bijeenkomsten in het Paro
... *Wijk* den predikfienft
... Dorp vindt men eene
... water uitleverende
... of *Vlieberg*, een weinig
... Lande bij den naam van *Be*

Arme, (JAN BARTHO DE.)
... van den Staat, in den Jaan
... Gelderland met eenen in
... van dien toeleg te verhind
... vanden *Heuven* en het T

is een fraai en vermaaklijk Dorp, een klein half uur gaans ter Noordwesten van 's *Graavenhage*, nabij de Duinen, doch, eger, op een vrugtbare grond gelegen. *Monster* is zekerlijk eene der oudste plaatzen van het Gewest; men vindt 'er reeds gewag van in het begin der Elfde Eeuwe. Veele eeuwen vroeger hadden 'er de Romeinen, indien niet een Kasteel, althans eene verblijfsplaats gehad. Den berugten Mijlpaal van de Keizers AURELIUS ANTONINUS en AURELIUS VERUS, dienende ter aanwijzing van de afstanden der Plaatzen, heeft men hier uit den grond opgedolven. *Monster* bestaat hoofdzakelijk uit eenen langen, met nette huizen bebouwdn straatweg, op welken verscheiden Bijstraaten uitloopen, alles met fraai geboomte beplant, en rondsomme van vermaaklijke Buitenwooningen voorzien. De stevige vierkante Toren, welke bij de ruime Kerk staat, eindigt in eenen laagen Spits. De oud-adellijke Hofstad *Polanen*, de gewoone verblijfsplaats der Heeren van dat aanzienlijk Geslacht, stondt eertijds in de nabuurschap. Tegenwoordig is het niet meer dan eene Boerenwooning.

MONSTER, een Dorp in Zeeland, op het Eiland *Zuidheveland*, in de Hooge Heerlijkheid van *Borselen*. De gedaante van het Dorp is een langwerpig vierkant. Men hadt 'er, voormaals, het Ontwerp van eene Kerk gemaakt, en den grond van 't Kerkhof reeds afgetekend. Doch, om de hoog loopende kosten, aan andere noodige werken, hadt de Kerkbouw geenen voortgang, en hielt men, zedert, de godsdienstige bijeenkomsten in het Parochiehuus, waar in de Leeraar van *Borselen* den predikdienst verrigt. Aan den Noordkant van het Dorp vindt men eene voortreffelijke Put, ruimte van keurlijk water uitleverende voor de inwoners. Eene hoogte, of *Vliedberg*, een weinig ten Noorden gelegen, is hier te Lande bij den naam van *Berg van Trooien* bekend.

MONTBAS, (JAN BARTHON DE) Kommissaris-Generaal der Ruiterteijde van den Staat, in den Jaare 1672, ten tijde als de, Franschen Gelderland met eenen inval dreigden, ontving last ten einde om dien toelég te verhinderen, de Beuwe, op drie plaatzen, tusschen *Heusfen* en het Tolhuus te bezetten. Doch

naauw-

naauwlijks hadt de Prins VAN CONDÉ toefstel gemaakt, om dien post te bemagtigen, of MONTBAS verliet denzelven, heimelijk, tot geene kleine verwondering van den Franschen Veldheer; die, in 't eerst, daar van geene andere reden wist te geeven, dan een vermoeden, dat men geweeken was, alleen met oogmerk, om naderhand met te meer magts op hem aan te vallen. Om deeze lafhartigheid wierdt MONTBAS in hegenisfe genomen, en eenigen tijd gehouden, in 't Leger bij *Bodegrave*; uit welke hij, egter, ontvlugtte, de wijk neemende na *Utrecht*, 't welk thans in de magt der Franschen was. Om dit overloopen tot den vijand, zo als men 't noemde, zo wel als om het verlaaten van den boven gemelden post, streek men, eerlang, over hem het vonnis, om in beeldtenisfe te worden opgehangen; een zinnebeeld der straffe, welke hij te wagten hadt, indien men zijnen persoon in handen kreeg. Doch hij hieldt zich buiten schoots, met aanbieding, nogthans, van zich voor onzijdige Regters te willen verdedigen, indien men hem van lijfsveiligheid verzekerde. Zedert verdedigde hij zijn gedrag in openbaaren druk, beweerende dat hij den post in de Betuwe niet verlaaten hadt, dan op uitgedrukten last der Afgevaardigden te Velden. Zommigen voegen 'er nevens, dat hij, van zijn wijken, de schuld leide op den Prins VAN ORANJE, die, met voordagt, om hem te bederven, als behoorende tot de zogenaamde Louvesteinsche Factie, slegts een klein getal manschap hem gegeven hadt. Wat laater daagde hij de Heeren VAN ZUILENSTEIN en 's GRAAVENMOER, gelijk ook de Graaven VAN STYRUM en FLODOOP, tot een tweegevegt. Doch men deedt zijne uitdaagingen beantwoorden door den Scherpreger van 't Leger, en het antwoord aan den Franschen Generaal, Hertog VAN LUXEMBURG, toezenden. MONTBAS begaf zich, naaderhand, na Frankrijk, van waar hij herkomstig was, en ging over in den dienst des Konings. Hoewel hij veele jaaren in Staatschen dienst geweest was, en in huwelijk hadt eene dogter van den vermaarden HUGO DE GROOT, diende hij, egter, naderhand tegen den Staat; wordende, onder andere, verdagt gehouden, van eenen toeleg op *Sas van Gend* gemeed te hebben.

Zie VALKENIER, *Verward Europa; Lettres de MONTBAS.*

MONT-

AS. (JAN ALTHON de)

is van goede aard gemaakt, om die
 MONTAS veile dencken, heimelijck,
 vordering van die Francken Veldheer;
 n gene andere reden wist te geeven,
 men geweten was, alleen met oog-
 te niet meer nags op hem aan te val-
 seid wint MONTAS in hegrenisde
 geboude, in 't Leger bij Bad-
 st, ontsleete, de wijk neemende
 n de magt der Francken was. Om
 ind, zo is men 't noemde, zo
 t den boven gemelden post, streek
 er vanis, om in beidensiste te
 meeld der stoffe, welke hij te
 n persoon in handen kreeg. Doch
 met aanbieding, nochtans, ver-
 wiken verdeeligen, indien men
 de. Zedert verbeedigde hij zijn
 varende dat hij den post in de
 op uitgedrukten last der Afge-
 gen voegen 'er mevens, dat hij,
 te op den Prins van ORANJE,
 bederven, als behoorende tot
 stie, segs een klein getal
 in meer dange bij de Heeren
 man, gelijk ook de Graaven
 te en tweegeret. Doch men
 worden door den Scherpregur
 jek van den Francken Genera-
 chenden. MONTAS begaf zich,
 van bij herkomstig was, en ging
 ng. Hoewel hij vele jaren in
 e, en in twaelfk hadt eene dogter
 te trouw, kindt hij, eger, nader-
 end, oudt anders, verdagt gehou-
 en van Goud gelineet te hebben.

MONTAS, *Versus Europa; Let-*
 MONTAS.

De Stad MONTFORT, van de Willeskopper-Poort te zien.

J. de Beyer ad. v. delin. 1744.

249. 250.

De STAD MONTFOORT .

251. 252.

J. d. B. del.

De STAD MONTFOORT van eene andere zyde .

Merck
 Gem
 eertyd
 nomen
 lijk ont
 de besen
 1543 / d
 Capitey
 stadt me
 haerleij
 met land
 ghemaeck
 van
 op
 eyden
 Doyst.
 van
 de stadt.
 Da
 van
 Ploost
 van onser
 met
 meer
 andere
 g
 van
 d'ijde
 Ploost

Amerfoort licht by den kleynen vl
 een/drie mylen van Utrecht: ende es
 eertijds dick ende menichmael ing
 nomen/ghewonnen / ende vrand
 lijck onthaeft van de Gheldersehe:
 de besonderlijck nu lestaem in't per
 1543 / doen Marten van Rossem pe
 Capiteyn des Voorts van Cleve
 stadt met ghewelt in nam: maer noch
 haestelijck wederom overgheghe
 midts het verdrach ghemaect te Venlo / tusschen den Pru
 ser ende den hoorseyden Voort. Dit is boorwaer een goop
 ende wel bewoonde stadt. Van Amerfoort is ghebozen de
 Jan Jonck / Proost van onser Vrouwen Kercke t' Utrecht
 ende versien met meer andere gheestelycke graden / een ghe
 leerdt ende deuchdelijck Prelaet: ende is deshalven onlan
 Amerfoort
 beleert en
 de den Ste
 ten overge
 gheben,

Amerfoort licht by den kleynen vliedt
 Een drie mylen van Drecht: ende is
 eertijds dick ende menichmael inghe-
 nomen/ghewonnen / ende by andich-
 lijk onthaelt van de Gheldersehe: en-
 de besonderlijk nu lestmael in't jaer
 1543 / doen Marten van Rossem als
 Capiteyn des Voorts van Cleve de
 stadt met ghewelt in nam: maer wert
 haestelijck wederom overghegheben/
 midts het verdrach ghemaect te Denlo/ tusschen den Key-
 ser ende den voorszeyden Voort. Dit is voorszwaer een goede
 ende wel bewoonde stadt. Van Amerfoort is ghebozen M.
 Jan Fonck/ Proost van onser Vrouwen Kercke t' Drecht/
 ende versien met meer andere gheestelijcke graden/ een ghe-
 leert ende deuchdeijck Prelaet: ende is deshalven onlauchg

gheleden by den Coninck ontboden/ ende ghemaect Presi-
 dent over den handel van dese Nederlanden.

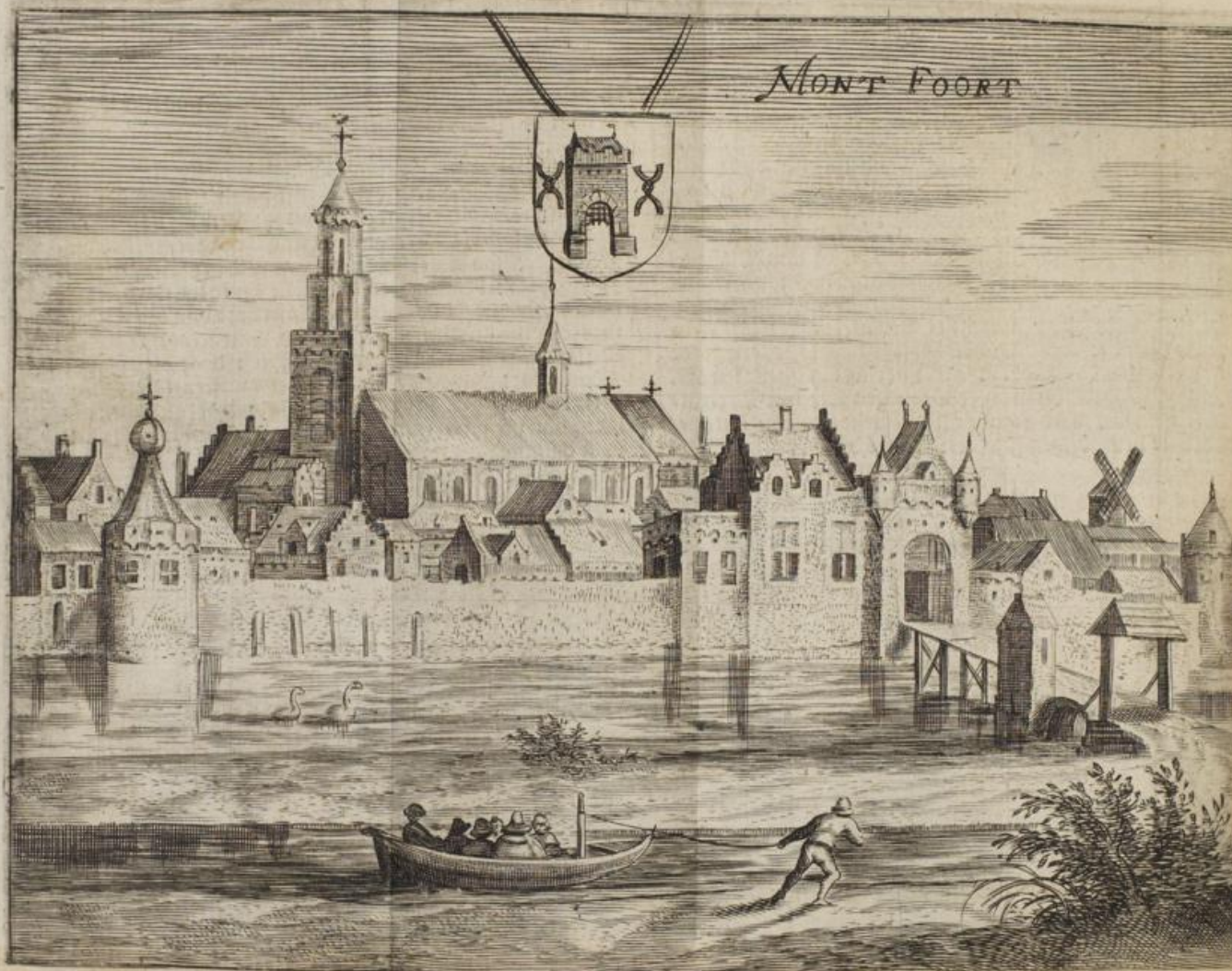
Byvoeghsel.

[De inwoonders deser stede zyn van natueren dapper
 ter oorloge. Zy deden goeden bystant Henrico van Bepe-
 ren/ Bisschop tot Drecht / de stadt door practijcke inne-
 mende. Alsoo Amerfoort niet die van Zutphen ende oock
 Montfoort niet toestaen en wilden de Dnie tot Drecht ge-
 maect/ soo werdt de stadt van Amerfoort van den Cheu-
 nierden weggen belegghert / tot dat zy in accoozt tradt op
 den sebensten Martij in het jaer 1579 : door dies d'oude
 Magistraet afgheset / een nieuw Magistraet verozdent
 wert. In den jare 1595 heeft dese stadt groote schaden ge-
 leden van het sneeu water den Rijn afkomende / dycken
 ende dammen doorbreckende.]

Amerfoort
 beleert en
 de den Sta-
 ten overge-
 gheben,

BE-

...ver
...d wor
...de
...M, luan
...wargan
...logou o
...blak Ste
...van de Algo

...trovart,
...en om on
...is die ee
...niet gelee
...op 't w
...heden. He
...betre, o
...kiben. I
...nische Oerlog
...Oerlijze
...vor den Dro

...trovart, (a
...ndfiksaupt
...fesen en ter
...der de Sead v
...nabgebeelijf

...trovart, (a
...nde Staden v
...te, bij ouds,
...en niet w
...arr der Stad
...oriken, eert
...der de Franfch
...men man, de
...gevan hebben
...e, in den Jaa
...1722.

MONTFOORT, een Ampt, in Staats Opper-Gelderland, 't welk ten Noorden van de *Maaze*, ten Oosten van de *Roer* bepoeld wordt, en ten Zuiden en Westen aan Gulikerland grenst. Bij de verdeeling der nalaatenschap van Prinsse WILLEM DEN III, kwam dit Ampt aan den Koning van Pruïsen. Reeds in de voorgaande Eeuwe waren de jaarlijksche inkomsten daar van begroot op vijftwintigduizend guldens. Behalven de twee kleine Steedtjes *Nieuwstad* en *Egt*, en eenige Dorpen, bezitten de Algemeene Staaten, in dit Ampt,

MONTFOORT, (*het Dorp*) van 't welk het geheele Ampt zijnen naam ontleent, hoewel het tegenwoordig niets meer of beter is dan een gering Vlek, midden in eene moerasige Landstreek gelegen. Welcer plagt hier een sterk Kasteel te leggen, op 't welk de Geldersche Vorsten dikmaals hun verblijf hielden. HENRIK VAN MONTFOORT, Bisfchop van *Luik*, zou hetzelfde, omtrent het midden der Dertiende Eeuwe, geligt hebben. Van de verwoestingen, geduurende de Nederlandsche Oorlogen tegen het gebouw aangerigt, zijn geene andere Overblijfsels, dan die tot eene wooning kunnen dienen voor den Drosfaart.

MONTFOORT, (*Het Land van*) is het tweede Kwartier, of Maarschalksampt van de Provincie van *Utrecht*, grenzende ten Westen en ten Noorden aan den Hollandschen bodem. Behalven de Stad van dien naam, leggen in hetzelfde verscheiden Ambagtsheerlijkheden.

MONTFOORT, (*de Stad*) de vijfde en laatste onder de stemmende Steden van *Utrecht*, ter linker zijde van den *Yssel*, die, bij ouds, voor de Stad merkelijke diepte plagt te hebben, en niet weinig toebragt tot den toenmaligen bloei en welvaart der Stad. Een sterk Kasteel, met muuren en torens voorzien, eertijds gelegen ten Zuiden van *Montfoort*, doch door de Franschen, in den Jaare 1672, geheel verwoest, zal, meent men, de vroegste aanleiding tot den opbouw der Stad gegeven hebben. Bisfchop GODEFRID VAN RHENEN stigte hetzelfde, in den Jaare 1170, om te dienen tot eenen voor-

muur tegen de strooperijen der Hollanders. *Montfoort* of *Montfort* noemde hij het Kasteel, omdat hij het als een *sterken Berg* wilde hebben aangezien. De bewaaring daar van wierdt toevertrouwd aan *Burggraaven*, van welke men een langen reeks vindt opgenoemd. *Montfoort* bevat niet veel merkwaardigs. Men heeft 'er drie Poorten: de *Willekopper-Poort*, de *Heeswijker-Poort* en de *Tysel-Poort*. De Muur, rondom de Stad, draagt nog kenmerken van zijne oude sterkte, in de kleine Torentjes en Rondeelen. Tegen de gewoonte van andere Steden, staat het Stadshuis, niet midden in de Plaats, maar tegen den Wal, over welken men, op de omleggende landerijen, een vermaaklijk uitzigt heeft. Van ouds hadden de Ridder van Malta eene Kommanderij te *Montfoort*, die nog in weezen is, en thans onder de Balije van *Utrecht* behoort. De Kerk der Hervormden, eertijds aan JOANNES DEN DOOPER gewijd, een ruim gebouw, met een vrij hoogen spitzen Toren, staat op een ruim Plein, midden in zwaar geboomte. In het Zuidelijk Kruis ziet men de Begraafplaats der Heeren VAN MONTFOORT. Twee Predikanten neemen hier den Predikdienst waar. Eene Walsche Gemeente, die men 'er plagt te hebben, is af voor lang uitgestorven. De Roomschegezinden hebben 'er insgelijks eene Kerk. De Regeering der Stad is tweeledig; het eene deel bestaat uit een Kollegie van twaalf Vroedschappen, zamengefeld uit Schout, Oud- en Regeerende Burgemeesters en Schepens; het ander, het Kollegie van de Wet genaamd, bestaat uit Schout, twee Burgemeesters en zeven Schepenen. Veel Touw wordt 'er te *Montfoort* geslagen. De veelvuldige Hennip, welke in de nabuurschap wordt geteeld, geeft daartoe goede gelegenheid. Het een en ander is de hoofdbron van het bestaan der Ingezeeten.

Zie ALTING, *Notit. German. Infer.*
CORTGEEN, *Stichts Kronijk*; VAN
LEEUEWEN, *Batav. Illustr.*

MONTFOORT, (*Geslagt van*) is zeer vermaard in 's Lands Geschiedenissen, onder den naam van *Kastelainen*, *Burggraaven*,

of ook wel He
voor 't eerst,
VAN MONT
in JAKOB
dies Jaars, te
Doch h
bekleed
VAN LINDENBURG,
Lindenburg, in den

WIMMAN, (FLORIS
van Graeven VAN E
Dordtsche, en R
de Landvoogdes,
het den neetigen
de Nederlanden on
gezonderland in gel
een jaars keerde hi
naarvengende, dan
een gerugt door 't
in den gang geh
andere zaken tuzel
van de GRANVELLE,
de Loker is het, dat
van ORANJE en d
khevroogd verklaar
e, welks inhoud niet
wijf, onder andere
na. Meer en meer
ten, toen hij, gemoe
de Zaken, nevens and
nanda, aan de Lan
wil, doch het verme
ten, en de hand te l
tevens voegende
dat op bleeven aan
den indelaggen.

yen, of ook wel *Heeren* van dien naam. Men ontmoet dezelve, voor 't eerst, in den Jaare 1227, in den persoon van EVERHARD VAN MONTFOORT, en voor de laatste reize, in den Jaare 1554, in JAKOB VAN MONTFOORT, op den zeventienden Maart diens Jaars, te *Leiden* overleeden. Hij hadt verscheiden kinderen. Doch het blijkt niet, dat een van dezelve het Burggraaffschap bekleed heeft. Zijne Huisvrouw was DIRKJE BOEL VAN LINDENBURG, dogter van DIRK BOEL, Burgemeester van *Amsterdam*, in den Jaare 1457.

MONTIGNI, (FLORIS VAN MOMMERANCI, *Baron van*) broeder des Graaven VAN HOORNE, Stadhouder over *Doornik* en het *Doornik'sche*, en Ridder van het Gulden Vlies, wierdt, door de Landvoogdes, in den Jaare 1561, na Spanje gezonden, met den neteligen last, om den Koning den bedrukten staat der Nederlanden onder 't oog te brengen, en tevens om eenigen onderstand in geld te verzoeken. In den aanvang des volgende jaars keerde hij van daar te rug, geen ander steunzel medebrengeude, dan goede woorden en beloften. Zedert liep een gerugt door 't Land, waarschijnlijk door den Baron eerst aan den gang geholpen, dat PHILIPS DE II zich de Nederlandsche zaaken luttel aantrok. Ook wil men, dat hij den Kardinaal de GRANVELLE, in Spanje, zeer zwart hadt afgemaald. Zeker is het, dat hij, nevens zijnen broeder, met den Prins VAN ORANJE en den Graave VAN EGMOND, zich tegen dien Kerkvoogd verklaarde, en zedert een Verbond'schrift tekende, welks inhoud niet gemeld wordt, doch, hoogstwaarschijnlijk, onder andere op de verdrijving van GRANVELLE doelde. Meer en meer openbaarde hij zijne denkwijze en inzigten, toen hij, gemoedigd door het Ontwerp der Verbondene Edelen, nevens andere Stadhouders, zo in geschrift als bij monde, aan de Landvoogdesse verklaarde, dat zij noch dien wil, noch het vermogen hadden om de Plakaaten uit te voeren, en de hand te leenen aan de handhaving der Inquisitie; 'er nevens voegende, dat zo de Koning en haare Hoogheid daar op bleeven aandringen, zij liever hunne Ampten wilden nederleggen.

Zulk eene aarzeling der voornaamste Edelen was oorzaak, dat men bedagt was op eenige verzagting der Plakaaten. Met een Ontwerp, deswegen beraamd, besloot men, den Heer VAN MONTIGNI, nevens den Markgraaf VAN BERGEN, na Spanje af te vaardigen, om het goeddunken zijner Majesteit te verstaan, en dezelve, ware 't mogelijk, ter bewilliging over te haalen. MONTIGNI reisde vooruit; wordende de andere opgehouden door een ongemak aan zijn been. Berouw over de aangevangene reize beving hem reeds te *Parijs*, alwaar hij het misnoegen des Konings, over het Verzoekschrift der Nederlandische Edelen aan de Landvoogdesse, zo zwaar hoorde weegen, dat hij het gevoelen van eenen Franschen Raadsheer innam, nopens 't volvoeren van zijnen last. Deeze raadde hem, door eene gemaakte ziekte, zich van het verder voortzetten der reize te verontschuldigen. Te veel moeds, nogthans, bezat MONTIGNI, dan dat hij met blaauwe uitvlugten zich wilde behelpen, of de opgenomene taak van den halze schuiven. Hij vervolgde dan zijnen togt, en kwam, in het begin van de maand Junij, in Spanje, om nooit van daar in 't Vaderland te rug te keeren. Minzaam wierdt MONTIGNI, nevens zijnen Amptgenoot BERGEN, die hem, eerlang, op de hielen volgde, in 't eerst ten Spaanschen Hove ontvangen. Het voornaamste van den last, welken zij ontvouwden, hieldt in, afschaffing der Inquisitie, maatiging der Plakaaten en eene algemeene Vergiffenis omtrent allen, die geoordeeld wierden, tegen den Koning zich te hebben vergreepen. Men verbergde, eenigen tijd, het misnoegen, welk zo stout eene boodschap wrogt, en hieldt de Gezanten op, onder allerlei voorwendzels. Doch de onthoofding van MONTIGNIS broeder, den Graave VAN HOORNE, hadt men in Spanje naauwlijks vernomen, of men stelde hem in hegtenisfe, op een hoogen Toren van het Kasteel van *Segovia*. Van zijns broeders ongeval was MONTIGNI tot nog toe onkundig. Om hem des te verwittigen, bedienden zich zijne maagen van den volgende vond. Men was, in Spanje, ten dien tijde, gewoon, onder andere vreemdelingen, ook dikmaals Nederlanders te zien, die na *ST. JAKOB van Gallicie* te bedevaart gingen, en, om den kost te beedelen, eenige Psalmen, of andere liederen, in hunne moedertaal, daar te Lande

Lande niet verstaan, agter straat zongen. Zekere lieden dan, in Pellegrijs gewaad verkleed, en geleerd hebbende een Lied, voorbedagtelijk daar toe gediigt, inhoudende een verhaal van het Brusselsche Treurtooneel, zongen hetzelfde, etlijke maalen, in de nabijheid van het Kasteel. MONTIGNI, op deeze wijze, zijns broeders ongeval, en 't gevaar, welk hem zelve dreigde, vernomen hebbende, drong nu niet meer, zo als hij menigmaalen hadt gedaan, om zich in Regten te verantwoorden. Alleenlijk spitste hij zijn vernuft, om zijne oppassers te ontslippen, of van de acht, die hem bewaakten, éénen op zijne zijde te krijgen. Het laatste gelukte hem. Deeze dan, af en aan gaande, tusschen hem en zijn gezin, onder 't welk een Kok was, die het brood op de Nederlandsche wijze bakte, deedt hem, door brieven, daar in geslooten, berigt van zaaken toekoomen. Daarenboven ontving hij, desgelijks in een brood, kleine vijlen, om eenige ijzers los te maaken. Wijders vondt men raad, om hem een kistje te bezorgen, inhoudende een touwen Ladder. Doch toen nu alles tot de ontkoming en vlugt besteld was, viel het ontwerp in duigen, door de onvoorzigtigheid des Hofmeesters, die het brood, bevattende de laatste afspraak, verkeerd bestelde. Zedert wierdt de zaak van MONTIGNI, buiten zijn weeten, in den Bloedraad, bepleit, en hem, kwanswijze, een Advokaat toegevoegd, doch die nimmer met den gevangene raadpleegde. ANNA VAN OOSTENRYK, Bruid van Koning PHILIPS, intusschen, door Nederland, na Spanje reizende, bewoogen haar de Moeder en de Gemaalin van MONTIGNI, door eenen voetval, om bij haaren Bruidegom een goed woord te doen voor den gevangene. Doch, bij ongeluk, hadt de Hertog VAN ALVA hier van de wet bekoomen, en briefde zulks over na Spanje, met zulk een gevolg, dat MONTIGNI, eer nog de Koningin voet aan land hadt gezet, door zijnen eigen Paadje, wien men zulks op den hals gebooden hadt, met een vergiftigen schotel, aan eene heete koorts geholpen wierdt, die hem, op den eersten October des Jaare 1570, nit het leven rukte. Naa zo zwaar een slag, trof nog de Weduwe het onheil van verbeurdverklaaringe van MONTIGNI'S goederen. Hij wierdt gehouden voor eenen der verstandigste en bekwaamste Nederlandsche Heeren: zo als duidelijk genoeg kan

worden afgeleid uit het gewigt der zaaken, zijner behandelinge aanbevolen. De reden van het heimelijk en zonder plechtigheid doen sterven van MONTIGNI, zal, schrijft de Ridder HOOFT, geweest zijn, „omdat, mischien, men aan EGMOND en HOORN „ had geleert, dat, gelijk d'openbaare straf van geringe, en „ zulx ontwijfelijk verdient hebbende luiden, tot ootmoedr en „ eerbiedenis beweeght, alzoo het schandelijk ombrengen van „ doorluchtighe en der gemeente aangename personaadjen, „ welker daaden anders en anders duidbaar zijn, eer verbol- „ ghenheit en wraakzucht, dan ontzagh en verbaastheit baart. „ Want, zeeker” dus gaat hij voort, „ nocht meerder oevel- „ moedt, nocht afgrijzen van de Spaansche regeeringe, moght „ onder 't volk ontfteeken worden, dan derzelven, door de „ stomme hoofden der Graaven, van die haatlijke staaken af, „ was ingepreekt.”

Zie BOR en HOOFT.

MOOKER-HEIDE, een Heiveld in Gelderland, ten Zuiden van de Stad *Nieuwmegen*, dus genaamd naar het bijgelegen Dorpje *Mook*. De uitgestrektheid wordt op drie uren gaans in de lengte gerekend. Zeer vermaard in deeze Heide, door het gevegt, op den veertienden April des Jaars 1574, op dezelve voorgevallen, tusschen den Spaanschen Veldheer SANCHO D'AVILA en Graaf LODEWYK VAN NASSAU, broeder van Prinse WILLEM DEN I, waar in deeze, benevens de nederlaag van 't Leger, het verlies zijns leevens leedr.

MOOR, (KAREL DE) Ridder, een vermaard Kunstschilder, gebooren te *Leiden*, op den 25 Februarij 1656, hadt tot Vader eenen Kunsthandelaar. Deeze, opgemerkt hebbende zijns Zoons natuurlijke geschiktheid en neiging tot de Teken- en Schilderkunst, stelde hem onder het opzigt van den vermaarden GERARD DOU. Naderhand wierdt hij een Leerling van den beroemden Amsterdamschen Portretschilder ABRABAM VAN DEN TEMPEL. Doch vermits deeze, kort daar naa, overleedr, keerde hij te rug na *Leiden*, om FRANS VAN MIERIS de kunst af te sien; en eindelijk na *Dordrecht*, om zich onder GODEFRIED

SCHAL-

EMILIE EN MOEDE
BRUID VAN K
HABEN BRUIDG

DE GEMAALIN EN MOEDER VAN MONTIGNI SREEKEN ANNA VAN OOSTENRIJK, BRUID VAN KONING PHILIPS, OM VOORSPRAAK, BIJ HAAREN BRUIDEGOM, VOOR DEN GEVANGENE.

de)
 tehoelinge
 pligtheid
 der moer,
 r en woorn
 geringe, en
 omecht en
 rengen van
 rsonnaten,
 eer verbol
 tneit baar.
 der oewel
 ge, moght
 , door de
 staaten af,
 r.
 Zullen van
 gen Dorpie
 gans in de
 oor het ge
 op dezelve
 HO D'AVILA
 te WULLEN
 't Leger,
 schilder,
 ad tot Vo
 sende zijns
 Teken- en
 vernarnden
 an dien be
 VAN DEN
 lecht, kee
 kunst af te
 GODEFRID
 SCHAL

...te oeffene
... en word
... gree
... op het Stads
... teelen. H
... den (
... geschenke
... van het z
... Keizerlijk
... hij een groot
... VAN MARLA

Moonscur, bij
Dorp, in Hollan
d, an den weg t
van dit Dorp zou
dit gebad hebbe
n, in den grond, t
van Huizen aant
ningen heeft gev
sichten, onder Jon
reclinge bij het
and op ruim ach
ter gaat der Huize
de beemplantzen.
g, alle men 'er ste
ing van het Dorp, l
walg, door de d
n, en den doortogt
ende Soeden. Me
provingen. Beh
de kemonstranten
sint. De Amb
trize.

SCHALKEN te oeffenen. Klein is het getal der Kunststukken van DE MOOR, en worden, zo uit dien hoofde, als om de keurige uitvoering, gheetig gezogt. De Schoorsteen van Schiepenkamer op het Stadshuis te *Leiden* pronkt met een van 's Mans Kunsttafereelen. In den Jaare 1702 zondt hij zijn eigen afbeeldzel aan den Groothertog van *Toskanen*, die hem daar voor ten geschenke zondt een gouden Medalje, hangende aan een Keten van het zelfde metaal. Voor den Graave VAN ZINTZENDORF, Keizerlijken Gezant bij Hun Hoog Mogenden, schilderde hij een groot stuk, verbeeldende Prins EUGENIUS en den Hertog VAN MARLBOROUGH te paerd.

Zie HOUBRAKEN.

MOORDRECHT, bij verkorting *Moord* genaamd, een Ambagt en Dorp, in Holland, in het Hoog-Baljuwſchap van *Schie-land*, aan den weg tuſſchen *Rotterdam* en *Gouda*. Niet verre van dit Dorp zouden, eertijds, de Hollandſche Graaven een Tolhuis gehad hebben, aan den Yſel, ter plaatze, alwaar men, in den grond, bij wijlen, de overblijzels van fundamente van Huizen aantref, en ook, nu en dan, Romeinſche penningen heeft gevonden. In den Jaare 1489 leeden de Hoekſchen, onder Jonker FRANS VAN BREDERODE, eene zwaare nederlaage bij het Dorp. Het geheele Ambagt wordt gerekend op ruim achthonderd zesenveertig Morgens Lands, en het getal der Huizen geſteld op ruim driehonderd, behalven de ſteenplaatzen. Honderd jaaren vóór de laaſte opneeming, telde men 'er ſlegts honderd zevenenzestig Huizen. De legging van het Dorp, langs den Yſfeldijk, maakt hetzelve zeer leevendig, door de drukte van den binnenlandſchen Scheepvaart, en den doortogt van Rijtuigen tuſſchen de twee boven genoemde Steden. Men ziet 'er een goed getal zindelijke burgerwooningen. Behalven die der Hervormden, hebben 'er ook de Remonſtranten eene Kerk, en de Roomschegezinden een Statie. De Ambagtsſheerlijkheid behoort aan de Stad *Rotterdam*.

Zie GOUDHOEVEN, *Kronijk*.

H h 4

Mo.

MOREELSEN, (PAULUS) Schepen en Raad te *Utrecht*, doch tevens zo vermaard om zijne behandeling van het Penceel, dat de Regeering van *Amsterdam* zijne Kunststukken waardig keurde, om daar mede haar nieuw gebouwd Stadshuis te versieren. Van de Schuttersstukken, hangende in het Portaal, voor de Kamer van het Groot-Kraamersgild, zijne twee door MOREELSEN vervaardigd. Het Tafereel, welk den Schoorsteen van de kleine Krijgsraadskamer versiert, is insgelijks van zijne hand.

MORGENTALEN, ook wel *Schildtalen* geheeten, is de aloude benaaming, waar mede eertijds de Verponding op Huizen en Landerijen wierdt aangeduid.

MORTIERE, eene kleine Ambagtsheerlijkheid in het Zeeuwsche Eiland *Walcheren*. De nieuwe Haven van *Middelburg* loopt midden door dezelve.

MORUS, (ALEXANDER) gebooren te *Castres*, in *Languedoc*, eene Provincie van Frankrijk, in den Jaare 1616, reisde na *Geneve*, om 'er zich in de Godgeleerdheid te oefenen. Naderhand verving hij aldaar de plaats van den vermaarden Professor SPANHEIM, toen dezelve na *Liden* vertrok, om 'er de Godgeleerdheid te onderwijzen. Het Hoogleeraarampt in de Grieksche Taale bekleedde toen reeds MORUS te *Geneve*. Zijne Vriendschap met SALMASIUS was oorzaak, dat deeze hem het Leeraarampt, nevens de Profesoraale waardigheid, te *Middelburg* bezorgde. Hij omhelsde deeze aanbieding, bij voorkeuze van die der Gelderschen, welke hem, ten zelfden tijde, te *Harderwijk* hadden beroepen; als mede van de Regeeringe van *Amsterdam*, die het onderwijs in de Historien, aan het Doorluchtig School dier Stad, aan hem hadt opgedraagen. Doch, wanneer de zelfde Regeering, eenige jaaren jaater, andermaal bij hem aanzoek deedt, waren de aangeboden voorwaarden te voordeel, om dezelve te kunnen van de hand wijzen. Niet lang naa zijne komst te *Amsterdam*, verworf hij verlof tot het doen eener reize na *Italie*. Van zijn lang uitblijven hadt hij veele moeite, bij zijne thuiskomst, zich

te verontschuldigen, doch men eene. Deze wierde. Wiltie Synoden. hier te Lande. Burgemeesteren. in de maand Mei. gered, met oog. zenen, ondervond. sningen. Eene se. lingen laatste, bleedt aldaar, in. en eenen bond. n van hem her. dgeleerde Werke.

en niet overde. hms naagelag is i

opus, doch te ge. Zeeman. In den J. Prinsen-Eiland in E. den en Portugeezen. vorderheid en gulheit. ngen, dat zij dezelve. noemens, hadt hi. gelagte miterij en. voochtacht, het L.

1633, hadt, in

zich te verontschuldigen. Gedurende zijn vertoeven te *Geneve*, hadt men eenige bezwaarnisten geopperd tegen zijne Leere. Deeze wierden thans hervat, en woogen zo zwaar bij de Walsche Sijnoden, dat hem, deswegen, alle Kerkelijke dienst, hier te Lande, ontzeid wierdt. Daarenboven gaven hem Burgemeesteren van *Amsterdam* zijn afscheid als Hoogleeraar, in de maand Maart des Jaars 1659. Vervolgens na Frankrijk gereisd, met oogmerk om de eene of andere Gemeente te bedienen, ondervondt hij ook hier het misnoegen der Kerkvergaderingen. Eene schuilplaats met noodig onderhoud vondt hij, ten langen laatste, in het huis der Hertoginne van *ROHAN*, en overleedt aldaar, in de maand September des Jaars 1670. Behalven eenen bondel Latijnsche Redevoeringen en Gedigten, zien van hem het licht eenige Schriftverklaringen en andere Godgeleerde Werken.

Zie *BAYLE, Dict. Crit.*

MOSEL, (....) Gouverneur Generaal van Neêrlands Indië, en niet onverdienstelijk aan de Vereenigde Maatschappij's Mans naageslagt is nog in weezen.

MOUCHERON, (BALTHASAR) was een aanzienlijk Hollandsch Koopman, doch te gelijk, volgens de gewoonte dier tijden, een Zeeman. In den Jaare 1598 maakte hij zich meester van het Prinzen-Eiland in *Ethiopie*. Tot nog toe hadden de Spanjaarden en Portugeezen aldaar het bewind gevoerd. Door zijne schrandrheid en gulheid, wist hij de inwooners zo verre te brengen, dat zij dezelve van daar verdreeven. Niet lang genot, nogthans, hadt hij van deeze verovering. Van wegens de gestadige muiterij en weerbarftigheid der Opgezeetenen, was hij genoodzaakt, het Land te ruimen.

Zie *DE GROOT, Nederl. Hist.*

MOUCHERON, (FREDERIK) gebooren te *Emlden*, in den Jaare 1633, hadt, in de Schilderkunst, tot zijnen eersten

Hh 5

Leer.

N, enz.

er, doch
Peneel,
waardig
te ver-
al, voor
oor mo-
oortheen
van zij-

le alou-
Huizen

Zeeuw-
delburg

gandoc,
tische na
n. Na-
en Pro-
ter de
in de
Geneve.
deeze
igheid,
ig, bij
zelfden
de Re-
lorien,
opge-
jaaren
geboo-
nen van
sterdam,
Van zijn
iskomst,
zich

Leermeester JAN ASSELYN, gezegd KRABBETJE. Naderhand deedt hij eene reize na Frankrijk, van waar hij, naa verscheiden jaaren toevens, afzakte na *Amsterdam*, om 'er, van 't oeffenen zijner kunst, een eerlijk bestaan te hebben. Hij overleedt aldaar in den Jaare 1686, naalaatende eenen Zoon,

MOUCHERON, (ISAAC) welken hij, met een zeer gelukkigen uitflag, in de Kunst onderweezen hadt. Van 's Mans Ordonnantie getuigen nog verscheiden Zaalcn, in aanzienlijke Burgerhuizen, in zijne Geboortestad, door hem beschilderd; zij trekken nog heden het Kunstkennend oog van vreemdelingen. Vooral muntte hij uit in het schilderen in waterverf. De deftige Schilder overleedt in de maand Julij des Jaars 1744.

Zie HOUBRAKEN en VAN GOOL.

MUIDEN, eene Stad in Holland, eertijds ter Dagvaart van 't Gewest beschreeven, doch nu, zints langen tijd, daar van uitgeslooten, legt aan de Zuiderzee, bijkans twee uren gaans ten Oosten van *Amsterdam*. De Rivier de *Vecht*, stroomende door de Stad, verdeelt dezelve in twee deelen, welke, door middel van een houten Brug, gemeenschap hebben met elkander. Buiten en ten Noorden van deezen Brug legt een zwaare steenen Schutsluis; door middel van dezelve kan de Vechtstroom opgestopt, en alzo het omleggende Land onder water gezet worden. Alle Schepen, welke de Rivier op en af vaaren, en niet door de *Nieuwsluis* of door *Weesp* kunnen schieten, moeten door deeze Sluis schutten. Dit maakt *Muiden* tot eene leevendige plaats. *Muiden* meent men dien naam ontleend te hebben van het aloud woord *Muden*, den Mond betekenende, als zijde hier de Mond van de Vecht, welke zich in de Zuiderzee ontlast.

Reeds in den Jaare 953 vindt men *Muiden* vermeld, wanneer het aan de Kerk van *Utrecht* wierdt geschonken. Veel heeft de Plaats geleeden, gedurende de vroegste en latere *Nederlandsche* onlusten. Zeer lang hielt *Muiden* de zijde van Spanje. Waarschijnlijk zullen de Spaanschgezinde *Amsterdam*-

Y
Berem
Gesurve
van den

ad deest
den ja-
relijnen
acht al-

kkigen
Jom-
gerhui-
trekken
Voorn
Schil-

rt van
ar van
n gans
omende
, door
lander.
e stae-
froom
gezet
n, en
moe-
eene
end re
vnde,
e Zui-

wan-
Veel
latere
e zijde
Amier-
dwa-

YSAAK DE
Beroemt Schilder 1670.
Gesturve den 20
Arnaud van Kilen Pinx. et fecit.

YSAAK DE MOUCHERON,
 Beroemt Schilder tot Amsterdam Geboore 1670.
 Gesturde den 20 van Hooij Maant 1744.
Abraam van Halbe Pinx. et fecit. *Ysaak en Barant Greve exculdit.*

...and deef
 ...ien ja
 ...offinen
 ...ericht al

...hikigen
 ...droman-
 ...urgetvri-
 ...trekken
 ...Voorn
 ...ge Schil-

...ool.

...art van
 ...dar van
 ...en gans
 ...oomende
 ...e, door
 ...kinder.
 ...re fleo-
 ...rboom
 ...gezet
 ...en, en
 ...moe-
 ...eene
 ...end te
 ...ende,
 ...le Zul-

...win-
 ...Veel
 ...lnere
 ...e rinde
 ...Amster-
 ...dame.

lle de MU
quise ve

YSAAC DE MONTFRON
L'ÉCRIVAIN DE LA VILLE DE
L'ÉCRIVAIN DE LA VILLE DE
L'ÉCRIVAIN DE LA VILLE DE

ville de MU
quise v

YSAAK DE SIEDE
Boulevard de la République
Paris le 15 Mars 1848

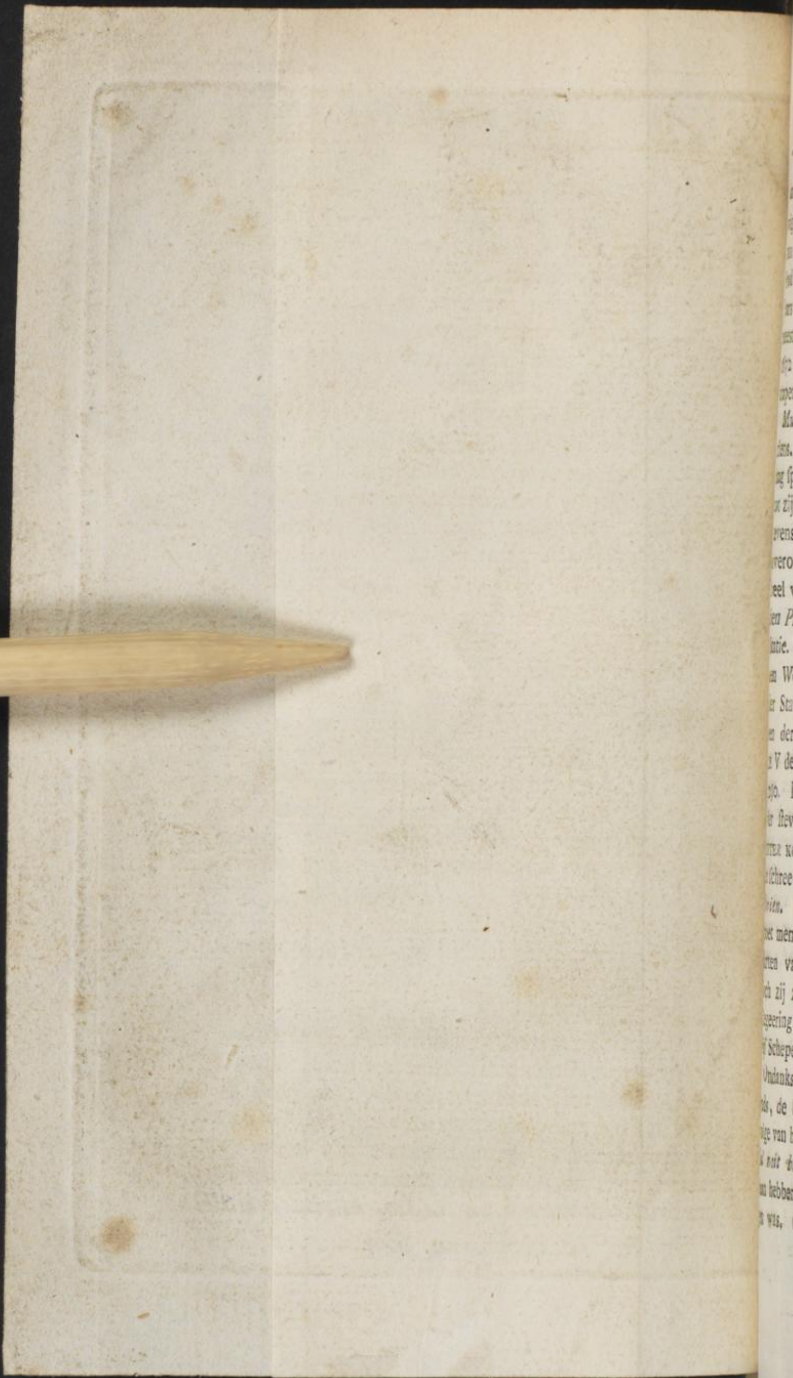
De Stad Yle de MUYDEN, avec son Chateau,
qui se voit du Zee-dyk 98

De Stad MUYDEN en haer Slot; van de
Zee-dyk af te sien.

La Ville de MUYDEN, avec son Chateau,
qui se voit du Zee-dyk

...en dar c
...der platze
... 1777, de
... werd.
... ingelijc
...
Maiden heef
... Het Sta
... spie Toree
... zipe oufpe
...rens tot een
...erond gebou
...eel van Duiff
...en Predikations
...nie. Al voor
... Weeshuis b
...e Sca, is her
...er deftighe
...V deede hetze
...en. Het Sloe r
...er fteyge ronde
...ma WORNELASZO
...finesf dat in z
...en. Voor het
...er een eene me
...en van *Muide*
...en zij zijn daer
...eering der Piaat
...fchepen, drie
...ninks de minn
...en, de Ingezeete
...p van het zegw
...er *decioren*.
...en hebben, nand
...en w. Gewistelij

...antert daar
...ing der plaats
... 1777, ee
...er wierdt
... insgelijck
...gepen.
Muiden heef
... Het Sta
...ng spits Toren
... zijne oortsp
...rens tot een
...veroud gebot
...eel van Duiff
...en *Predikalen*
...nie. Al voor
...an Weeshuis b
...er Stud, is het
...er der dertigste
...V deecht hetza
... Het Slot r
...er hevigste ronde
...KORNELISZE
...schreef daar in
...en. Voor het
...er men eene me
...ten van *Muide*
...ch zij zijn daar
...eeping der Pla
...f Schepenen, dri
...hanks de minas
...de Ingezeete
...ge van het zegsw
...n *hectyem*.
... hebben, mand
... wa. Gewisfelij

dammers daar onder geroeid hebben, uit hoofde van het gewigt der plaatze om hunne Stad te dekken. Vergeefs zocht DIDERIK SONOY zich van het Slot te verzekeren, naadat hij de Stad reeds gewonnen hadt. 't Liep aan tot in den aanvang des Jaars 1577, eer Prins WILLEM DE I, bij Verdrag, daar van meester wierdt. Wonder is het, dat de Stad, in den Jaare 1672, insgelijks niet bukte voor de alverwinnende Fransche wapenen.

Muiden heeft drie Poorten, doch van binnen weinig aanziens. Het Stadshuis is een klein gebouw, voorzien van een laag spits Torentje, waar in een klein Klokje hangt. De Waag, tot zijne oorspronkelijke bestemminge van weinig gebruik, dient tevens tot een Wagthuis voor de Schutterije. De Kerk, een overoud gebouw, is, zo wel als haar laage dikke Toren, geheel van Duifsteen opgemetseld. Twee Predikanten reemen 'er den Predikdienst waar. De Roomschegezinden hebben 'er eene Statie. Al voor lang is het gewezen Katharijner Klooster tot een Weeshuis bekwaam gemaakt. Het voornaamste Gebouw der Stad, is het *Slot of Kasteel*, een overoud en in zijne foort een der deffigste gestigten van geheel Holland. Graaf FLORIS DE V deedt hetzelfde bouwen, waarschijnlijk omtrent het Jaar 1290. Het Slot rust op zeer zwaare gewelven, en pronkt met vier stevige ronde Torens. Eenen derzelve plagt de Drost PIETER KORNELISZON HOOFD tot zijn Boekvertrek te gebruiken, en schreef daar in zijn onsterflijk Werk, de *Nederlandsche Historien*. Voor het Slot legt een ruim Plein. Van binnen ontmoet men eene menigte Verrekken. Bij ouds plagten de Drosfaarten van *Muiden* aldaar hun gewoon verblijf te houden; doch zij zijn daar toe thans niet verplicht. Voorts bestaat de Regeering der Plaatze uit den Drosfaart, twee Burgemeesteren, vijf Schepenen, drie Weesmeesters en eenen Armmester.

Ondanks de minaanzienlijkheid der Stad, voedden zich, van ouds, de Ingezeerenen met de hoop op bestendigheid, in gevolge van het zegswoord: *Muiden zal Muiden blijven, Muiden sal noit becliven*. Eene Meermin zou deeze voorspelling gedaan hebben, naadat dezelve door Vischers van *Muiden* gevangen was. Gewisfelijk zou de Leezer onze moeite kwalijk op-

nec-

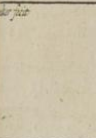
neemen, indien wij hem zogten te beduiden, dat dit verhaal op de lijst der Sprookjes moet gesteld worden.

MUIDERBERG, een Dorp in Gooiland, een half uur gaans ten Oosten van de Stad *Muiden*, aan de Zuiderzee. De verhevenheid des gronds, op welken het Dorp legt, zal daar aan den naam gegeven hebben. Waarschijnlijk is de Kerk, een klein en lang gebouw, haaren oorsprong verschuldigd aan het stigten van eene Kapel, om daar in Zielmissen te doen ten behoeve van Graave FLORIS DEN V, in de nabuurschap, door eenige zamengezwoorene Hollandsche Edelen, moorddaadig omgebracht. Te *Muidenberg* heeft men, in een klein bestek, alle de veranderingen van het Gooiland: Heuvelen, Zaa- en Weilanden, en Boschaadjen. Ook leggen hier eenige bekoorlijke Lusthoven. Een derzelve, onlangs veranderd in eenen deftigen Herberg, is vermaard uit hoofde van eenen zondelingen Echo, die uit den grond schijnt voort te koomen. Bij MARTINET, in zijnen *Catechismus der Natuur*, kan men dezwegen nader berigt vinden.

MUIDERZAND, eene droogte in de Zuiderzee, welke, inzonderheid bij *Muiden*, haaren aanvang neemende, met verscheiden wendingen en bogten, zich uitstrekt tot zelf in de Stad *Amsterdam*, zo niet verder. Volgens sommigen zou een gedeelte der Oude Kerke daar op gebouwd zijn, en de grond aldaar zo veel vastheid hebben, dat men 'er niet behoefde te heijen. Ook leveren de Putten aldaar beter water dan elders. Op nog andere plaatzen der Stad ontmoet men de zelfde stevigheid.

MUIS VAN HOLY, een aloud en zeer vermaard Hollandsch Geslagt, uit den Huize van HEEMSTEDEN afkomstig. Als Stamvader daar van vinden wij vermeld, hoewel een jonger Zoon uit dat Geslagt,

ALLARD, die voor zijn Vaderlijk Erfdeel bekam de Hofstede *Holy*, gelegen bij *Schiedam*, van 't welk zijne naazaaten den naam hebben aangenomen. De naam zijner Moeder was AGATHA of AAGJE MUIS. In het Leenregister van den
Huize

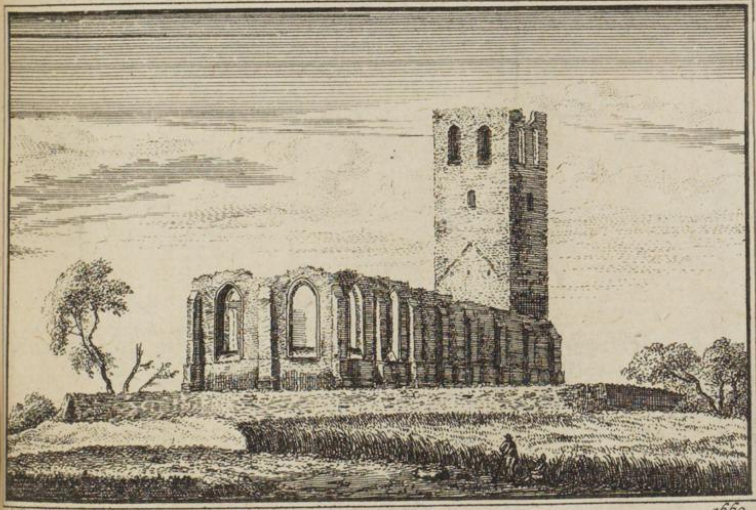
DE OUDE KER

A. Rademaker fecit

te MUIDERBERG

1640

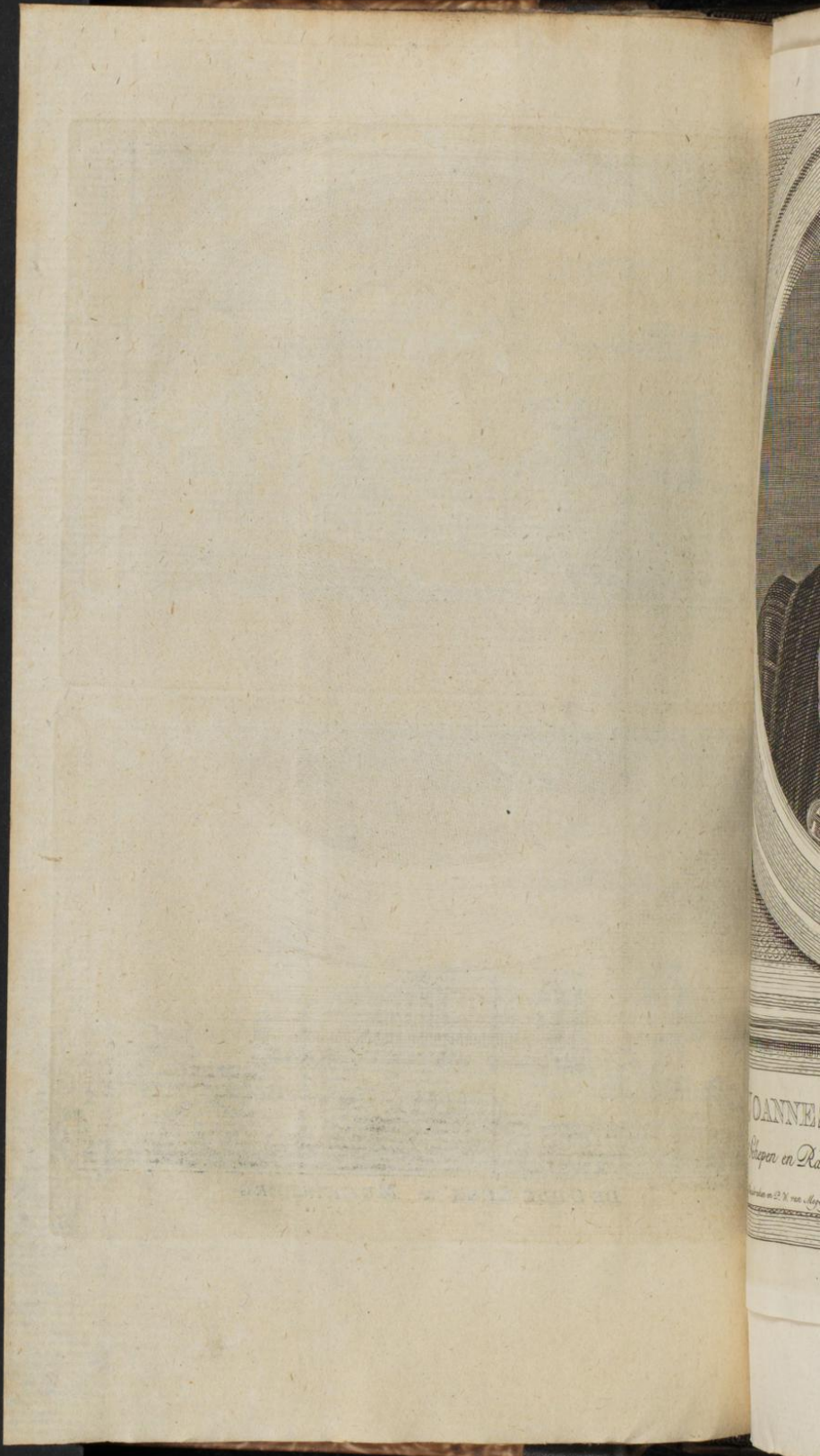

A. Rademaker fecit

DE OUDE KERK te MUIDERBERG

1660

verhaal
 gans
 ver-
 aan
 een
 het
 ren
 door
 stig
 et,
 en
 ver-
 een
 de-
 bij
 ni-
 er-
 de
 in
 de
 e-
 er
 en
 ch
 m-
 von
 lof-
 dra-
 eder
 den
 hakte

JOHANN
Haupt in Ra
Verkauft am 2. X. von A. J.

JOANNES MUYS VAN HOLY,
Schepen en Raad der Stad Dordrecht. N. 1572.

Schoubroek en D. W. van Meegen sculpsit, naar 't Origineel.

Hare van Ho
 op den Jaare
 van den Waal.
 DAK MUIS
 hadt eenen
 Hego MUIS
 Hottede Hottij
 1. Muis H
 Hottede Hottij
 a. Geertr
 Hottede Ho
 harven.
 b. Catha
 van Konings
 2. Gerrit H
 Hg Geertruij,
 deend. Naa
 Hone jongsten br
 3. Jakob HUG
 WARDOUT MUI
 Hottede Hottij
 Jakob MUIS v.
 4; hij het naa
 Jakob Muis v.
 1492. Hij
 1502.
 ANTHONY MUIS
 Sophia van de
 Jakob MUIS VAN
 Willem Muis va
 Hone dogter, te L
 1. Anthony
 Hottede van Schie
 bij Maria,
 1. Aida
 2. Anna D
 3. Wouter

Huize van Hodenpijl, alwaar hij gebooren wierdt, draagt hij, op den Jaare 1342, den naam van *Allert Aagje Muis Zoon*; welke Aagje de dogter was van Aarnout Muis, Wouters Zoon van den Wale. ALLART liet eenen Zoon naa,

DIRK MUIS VAN HOLY, vermeld te Delft, op het Jaar 1372; hij hadt eenen Zoon,

HUGO MUIS VAN HOLY, eigenaar van de boven vermelde Hofftede Holij. Hij was Vader van

1. *Muis Hugens van Holy*, in den Jaare 1404 met de Hofftede Holij beleend, en Vader van

a. *Geertruid Muis*, Hugens dogter, beleend met de Hofftede Holij, in den Jaare 1421, en zonder kinderen gestorven.

b. *Catharina Muis*, Priorin of Abtdisfe van de Abtdij van Koningsveld.

2. *Gerrit Hugens Holy*, naa den dood van gemelde zijne Nigt Geertruij, in den Jaare 1426, met de Hofftede Holij beleend. Naa zijn kinderloos overlijden kwam dezelve op zijne jongsten broeder,

3. JAKOB HUGENS MUIS VAN HOLY, die eenen Zoon naaliet, WARBOU MUIS VAN HOLY, in den Jaare 1443 met de meergenoemde Hofftede beleend, en Vader van

JAKOB MUIS VAN HOLY, met Holij beleend in den Jaare 1446; hij liet naa,

Jakob Muis van Holy, met de Hofftede beleend in den Jaare 1482. Hij wordt vermeld als Advokaat in Holland, in den Jaare 1502.

ANTHONY MUIS VAN HOLY, was Burgemeester te Schiedam. Bij *Sophia van der Meulen*, Nikolaas dogter, verwekte hij JAKOB MUIS VAN HOLY, die volgt.

Willem Muis van Holy, getrouwd met Bartha Vink, Gijsberts dogter, te Leiden, bij welke hij naliet,

1. *Anthony Muis van Holy*, in den Jaare 1572 Burgemeester van Schiedam, gestorven in den Jaare 1581, nalaa-tende, bij Maria, Allards dogter,

1. *Alida Muis van Holy*.

2. *Anna Muis van Holy*.

3. *Wouter Muis van Holy*, Prokureur Generaal van den

den Hove van Holland, bij zijne huisvrouw Maria van Renoi, dogter van Gerrit van Renoi, Heere van Spijk, Eersten Rekenmeester van Holland, Vader van drie Zoonen en ééne Dogter:

- a. *Gerard Muis van Holy*, Pensionaris van Schiedam.
- b. *Nikolaas Muis van Holy*.
- c. *Alert Muis van Holy*.
- d. *Lidewy Muis van Holy*, getrouwd met Jakob

Paats, Korneliszoon, te Leiden.

4. *Albert Muis van Holy*, beleend met de Hofftede van Diepenburg, gelegen in Maasland, in den Jaare 1570. Bij zijne Huisvrouw Weintje van Hogeveen, Melis dogter, verwekte hij eenen Zoon en twee dogters:

- a. *Maria Muis van Holy*.
- b. *Willem Muis van Holy*.
- c. *Lidewy Muis van Holy*, die met de Hoffted

van Diepenburg beleend wierdt, in de maand October des Jaars 1619, en getrouwd was met Diderik van Melisland, Heere van Melisland.

5. *Catharina Muis van Holy*, getrouwd met Joost van der Burg, Arends Zoon.

6. *Baarte Muis van Holy*.

II. *Gijsbert Muis van Holy*, getrouwd met Agatha Sasbout, dogter van Jan Sasbout, die, van den Jaare 1532 tot in den Jaare 1562, vijftiwintigmaalen de Burgemeesterlijke waardigheid te Delft bekleed hadt. Hij liet naa:

1. *Willem Muis van Holy*, zonder kinderen gestorven.
2. *Joost Muis van Holy*, Priester.

3. *Sasbout Muis van Holy*, welke, bij Maria, Coentraats dogter, verwekte:

- a. *Godefrido Muis van Holy*.
- b. *Sasbout Muis van Holy*.

4. *Jakob Muis van Holy*, zonder kinderen overleeden.

5. *Lijsbeth Muis van Holy*, Bagijn.

6. *Catharina Muis van Holy*.

7. *Alida Muis van Holy*.

8. *Bartha Muis van Holy*.

9. *Maria Muis van Holy*.

10. *Machtelt Muis van Holy*.

Alle

Alle deeze waren zonder kinderen overleeden.

JAKOB MUIS VAN HOLY, boven vermeld, als de Zoon van Anthonij Muis van Holij, was Burgemeester te Schiedam. In den Jaare 1489 tradt hij in 't huwelijk met Catharina van Putten, Lamberts dogter, bij welke hij, bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1537, naaliet:

Anthonij Muis van Holy, Vader van

1. *Jakob Muis van Holy*.

2. *Foosje Muis van Holy*.

3. *Cornelia Muis van Holy*, getrouwd met Diderik van der Meer.

PIETER MUIS VAN HOLY, die volgt.

Sophia Muis van Holy.

Alida Muis van Holy, die de echtgenootte wierdt van Pieter van Bevere, Zoon van Willem van Bevere en van Maria van Brakel; hij was Burgemeester van Dordrecht, Gecommitteerde ter Dagvaart te Brusfel in den maand Maart des Jaars 1552, en gestorven in den Jaare 1554.

Cornelia Muis van Holy, getrouwd met Willem Welhonk, Melchiors Zoone.

Maria Muis van Holy, gehuwd met Tielman Oem, Burgemeester te Shiedam, en bij hem Moeder van eene dogter, Maria genaamd, getrouwd met Pieter van der Burg.

PIETER MUIS VAN HOLY, gebooren op den tienden Februarij des Jaars 1500, was verscheiden maalen Schepen te Dordrecht. Hij trouwde, op den 6 Februarij 1536, met *Ermgard van Alblas*, dogter van Jan van Alblas, Heere van der Mijl, Dubbeldam, St. Antonijpolder, en van Maria de Jende. Bij zijn overlijden, voorgevallen in den Jaare 1569, liet hij naa:

Anthony Muis van Holy, jong gestorven.

Jakob Muis van Holy, insgelijks jong overleeden.

Jakob Muis van Holy, Man van verdienste voor het Vaderland, in zijnen leeftijd, alzo, onder andere op zijnen raad, de Stad *Dordrecht* tot de zijde van Prinsse WILLEM DEN I overging, in den Jaare 1572. Ten deezen tijde reeds lid zijnde van de Vroedschap, wierdt hij vervolgens nog verder bevorderd. In het straks genoemde jaar wierdt hij Schout, en in den Jaare

1577

1577 Burgemeester van Dordrecht; vervolgens Baljuw van Zuidholland, en, in gevolge des tijds, andermaal Schout van zijne Geboortestad. Intusschen bekleedde hij, in den Jaare 1574, den post van Ontvanger Generaal van Holland, Thesaurier van Oorlog en Gecommitteerde ter Finantie. Bij *Elizabeth van der Linde*, dogter van Hugo, Heere van der Linde en Woude, liet hij naa, bij zijnen dood, voorgevallen in den Jaare 1592, het zeventigste zijns ouderdoms:

I. HUGO MUIS VAN HOLY, die volgt.

II. *Arend Muis van Holy*, naa zijns Vaders overlijden, bij voorraad, Schout van Dordrecht in den Jaare 1592, Baljuw van Zuidholland, en naderhand Burgemeester der Stad, zonder kinderen overleeden.

III. *Cornelia Muis van Holy*, getrouwd met Wijnant Rutgers.

IV. *Maria Muis van Holy*, de huisvrouw van Frederik van der Heide.

V. *Margareta Muis van Holy*, getrouwd met Pompejus van Rere, Heere van Hardinxveld, Schout van Dordrecht en Baljuw van Zuidholland.

HUGO MUIS VAN HOLY, boven genoemd, Ridder, Heer van Woude, Ketel en Spaland, was Schout en Burgemeester van Dordrecht, Baljuw en Dijkgraaf van Strijen, en, van tijd tot tijd, Lid van genoegzaam alle Collegien van den Staat. In den Jaare 1616 trok hij, nevens HUGO DE GROOT en andere Staatsleden, na Amsterdam, om de Regeering dier Stad te beweegen tot handhaaving van een Staatsbesluit, onlangs genomen, slaande op het verbieden van alle partijschap, scheuring en oneenigheid. In den Jaare 1618 bewoog hij Prins MAURITS, bij welken hij zeer gezien was, om geene verandering te maaken in de Regeering, of eenige Leden daar van af te zetten; voor reden gevevende, dat de Wethouders te Dordrecht, door huwelijken en bloedverwantschap, naauw aan elkander verknogt waren; zo dat het ongelijk, eenigen aangedaan, op allen zoude nederdaalen. In dat zelfde jaar liet hij zich gebruiken tot het onderzoek van de drie doorluchtige Staatsgevangenen ORDENBARNEVELD, HOGERBEETS en DE GROOT, en was, zedert, een der vierentwintig Regters. Hugo hadt in

zijn eerste
ward Calm
in het overli
wallen, jong
ne van Utre
overleedt
ingenoote, i
Graafzerk
rijgende Opfich

HOLY.
PUTT
ALBL
JEUD
LIND
TURPL
MOL
AMERON

Hier onder ru
del en in Spala
de beroepen to
na vereert
puterde in a
den, na dat hi
den, den XXVIII
den.

CATHARINA
de dogter van
ant van den
XXVIII, denata

zins eerste huis
bij de tweede h
I. Jakob Muis
del, Woude en
de dogter van Alb
smerkerke en Vinn
van Engeland. H
XIII. DEEL.

in zijn eerste huwelijk Philippotte Casimbroot, dogter van Leonard Casimbroot, Raadsheer in den Hove van Holland. Naa het overlijden van deeze, hertrouwde hij met *Catharina Rataller*, jongste dogter van Georg Rataller, President in den Hove van Utrecht, en van Margareta van Loo, uit Friesland. Hij overleedt in den Jaare 1626, en wierdt, nevens zijne Echtgenooten, in het Hooge Koor te Dordrecht begraaven. Op zijnen Grafzerk staat, onder deeze zestien Kwartieren, het volgende Opschrift:

HOLY.	RATALLER.
PUTTEN.	AUSBACH.
ALBLAS.	SONK.
JEUDE.	BEUKELAAR.
LINDE.	LOO.
TURPINE.	KRANENBURG.
MOL.	HEEMSKERK.
AMERONGE.	DIEMEN.

Hier onder rust HUGO MUIS VAN HOLY, Ridder, Heer van Ketel en in Spalandt met zijne Compagnie voor Bommel leggende beroepen tot het schoutampt binnen deezer steden; kort daar na vereert met het baljuwsampt van Strijen en sedert Gedeputeerde in de eerste Collegien van deze Republiik; ten laatsen, na dat hij het Burgermeesterampt alhier hadt bedient, den XXVIII May des jaars MDCXXVI dezer wereldt overleden.

Ende

Vrouw CATHARINA RATALLER, zijne geëchte huisvrouw, jongste dogter van den Heere Meester GEORG RATALLER, President van den hove van Utrecht, enz. Nata XXIX MDLXVIII. denata II September MDCCXXVIII.

's Mans eerste huisvrouw was zonder kinderen gestorven, doch bij de tweede hadt hij de volgende verwekt.

I. *Jakob Muis van Holy*, Ridder Baronnet, Heer van de Ketel, Woude en in Spalandt; gehuwd met Martina Joachimi, dogter van Albert Joachimi, Heere van Oosteinde, in Oedekenskerke en Vinnige, Ambassadeur van den Staat aan 't Hof van Engeland. Hij liet geene kinderen na.

II. *Margareta Muis van Holy*, ongehuwd overleeden.

III. *Philippote Muis van Holy*, naa haars broeders overlijden Vrouwe van Ketel, Woude en in Spalandt, getrouwd met Jakob de Braauw, Ridder, Burgemeester van Rotterdam, en bij haar Vader van

1. *Jakob de Braauw*, Heer van de Ketel, Burgemeester van Rotterdam.

2. *Hugo de Braauw*, Sergeant Major in dienst van den Staat.

IV. *Maria Muis van Holy*, getrouwd met Guilain de Zegers van Ydegem, Ridder, Heer van Wasfenhoven, Bergambacht en Amors, Zoon van Jan de Zegers van Ydegem, Schildknaap, Heere van Wasfenhove en Amors, en van Margareta van Wijngaarden. Hij was Raad van zijne Keizerlijke Majesteit, en liet naa de volgende kinderen:

1. *Guilain de Zegers*, van Ydegem van Wasfenhoven, Ritmeester, ongehuwd.

2. *Jan de Zegers* van Ydegem van Wasfenhoven, getrouwd eerst met Anna van Wasfenhoven, zijne Nigt, en daar naa met Elizabeth Copier van Kalfslagen. Zij hadde kinderen.

3. *Guilain de Zegers* van Ydegem van Wasfenhoven, getrouwd met N. van der Laan, welken zij twee Zoonen en eene dogter baarde, gehuwd aan haaren Neeve.

V. *Jan Muis van Holy*, jong gestorven.

VI. *Cornelis Muis van Holy*, die de echtgenoot wierde van Arend Storm, Martens Zoon.

VII. *Jan Muis van Holy*, jong gestorven.

VIII. *Jan Muis van Holy*, in het Beleg van Haarlem, in den Jaare 1573, gekwetst, te Leiden overleeden, en aldaar in de St. Pieters Kerk begraven.

IX. ANTHONY MUIS VAN HOLY, die volgt.

X. *Catharina Muis van Holy*.

XI. *Hillegond*.

XII. *Willem*.

XIII. *Lamberth*.

XIV. *Herman*.

XV. *Adriaan*.

XVI. *Maria*. — Allen zonder kinderen gestorven.

AN-

ANTHONY MUIS VAN HOLY, boven vermeld, getrouwd met *Maria van Slingelandt*, overleedt in den Jaare 1577, en liet na

SIMON MUIS VAN HOLY, die volgt.

Geertruid Muis van Holy, getrouwd met Dirk van Muisenberg.

SIMON MUIS VAN HOLY, trouwde eerst met *Maria van Rhijn*, en daar naa met *Johanna van Kortenhoef*. Bij de eerste Vrouw hadt hij

Anthony Muis van Holy, zonder kinderen gestorven.

Ermgard, en

Cornelia Muis van Holy.

Bij de tweede Vrouw verwekte hij

AREND MUIS VAN HOLY, die volgt.

Jan Muis van Holy, Kapitein Luitenant, zonder kinderen overleeden.

AREND MUIS VAN HOLY, Burgemeester van Dordrecht, Raad en Rentmeester Generaal van Zuidholland, trouwde eerst met *Catharina van Carpentier*; daar naa met *Maria de Witt*, jaars dogter, en verwekte bij haar:

Simon Muis van Holy.

Maria Muis van Holy, jong gestorven.

Zie s. VAN LEEUWEN, *Bat. III.*

MUNNIKS, (JOANNES) gebooren te *Utrecht*, op den 16 October des Jaars 1652, uit een oud Geflagt, afkomstig uit het Graaffchap Benthen, alwaar deszelfs Stamhuis, *Munnikshof*, geleegen was. Naa de eerste gronden der Taalkennisfe geleid te hebben, bevljigtde hij zich inzonderheid in de kunst van het bereiden van Artzenijen, als mede in de Kruidkunde. Onder het opzigt van zijnen Vader, een bekwaam Apotheker, maakte hij daar in zo spoedige vorderingen, dat hij, op zijn vijftiende jaar, met veel lof in de Artzenij bereidkunst zijne proef deedt. Thans gaf hij zich geheel over aan de beoeffening der Geneeskunde, en beklom, op den 23 Decem-ber des Jaars 1670, den trap van Leeraar in die weetenschap.

In den Jaare 1677 verkoozen hem de Bezorgers van het Hoogefchool in zijne Geboortestad tot *Lector* in de Ontleedkunde, ruim een jaar daar naa tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Geneeskunde, en in den Jaare 1680 tot Gewoon Hoogleeraar in de Ontleed- en Kruidkunde. Met algemeenen lof bekleedde hij deeze onderscheidene posten, tot zijnen dood toe, welke voorviel op den negenden Junij des Jaars 1711, het achtenvijftigste jaar zijns ouderdoms. Hij liet verscheiden kinderen naa, onder andere JAN HENRIK MUNNICKS, welke te *Amsterdam* de Geneeskunde heeft geoeffend. Eene zijner dogteren is gehuwd geweest met Mr. HENRIK VAN BAARLE, Raad op *Batavia*. Van hem zien eenige Werken het licht.

MUNTKAMER. (*Generaliteits*) Uit kracht der souvereiniteit van alle de zeven Veréénigde Provinciën, heeft ieder derzelven het regt van Geld te mogen slaan aan zich gehouden. Met dit alles flooten dezelve, al vroeg, een Verdrag, volgens 't welk de Munt van ieder Provincie in alle de overigen zoude gangbaar zijn, mids bezittende de zelve innerlijke waarde. Dit leide den grond der oprigtinge van de boven genoemde *Muntkamer*. Zij bestaat uit drie Raaden en Generaale Muntmeesters, een Escaieur Generaal en eenen Sekretaris. Deeze Leden, welke hunne bijeenkomsten houden in 's *Hage*, in een der Vertrekken van het Hof, hebben het opzigt over alle zaaken, het Muntweezen deezer Landen raakende. Zij vergelijken de nieuwe Munt met de oude, en beproeven het geslagen Geld en de Geldstoffe. De geschillen, over de innerlijke waarde van het Geld, worden door hen afgedaan, als mede die van Juweliers, Goud- en Zilvermeden onder elkander. Voorts houden zij de hand aan de Plakaaten, door 's Lands Staaten, betreffende de Munt, afgekondigd. Ten overstaan van eenige Afgevaardigden uit verscheiden Kollegien, wordt jaarlijks, in de *Generaliteits Muntkamer*, een nauwkeurig onderzoek gedaan omtrent de gouden en zilveren Munten van den Staat. Men gebruikt daar toe eene zeer nette Weegschaal, hangende in een beslooten Kasje.

Zie VAN LOON, en *Groot Plakaatb.*

MUN-

MUNTING, (ABRAHAM) gebooren te *Groningen*, in den Jaare 1626, was de Zoon van HENRIK MUNTING, Hoogleeraar in de Kruid- en Stoffcheidkunde, aan 't Hoogefchool van gemelde Stad. Naa zich alvorens, in zijne Geboortestad, in de Kruidkunde te hebben geoëffend, deedt hij eene reize na Frankrijk, om 'er de voornaamste Kruidhoven te bezoeken. Naa zijne wederkomst en zijns Vaders overlijden, verving hij deszelfs plaats, als Hoogleeraar in de gemelde Weetenfchap. MUNTING overleedt in den Jaare 1683, nalaatende eenige Schriften over zijne geliefde weetenfchap.

Zie MENSING, *Orat. Funebr.*

MUSCH, (KORNELIS) Griffier der Algemeene Staaten, wierdt, in den Jaare 1635, gebruikt, om met *Don MARTIN AXPE*, Geheimfchrijver van den Koning van Spanje, in onderhandeling te treden, over het aangaan van een Verbond van Vrede. Van wegen het Fransche Hof wedervoeren hem deswegen eenige onaangenaamheden, verwijtende hem deszelfs Gezant, dat AXPE hem honderdduizend Kroonen hadt beloofd, indien hij een Bestand met Spanje, met uitsluiting van Frankrijk, wist te bewerken. In den Jaare 1650, het laatste zijns levens, was hij de steller van een gewigtig Besluit, ten behoevé van Prins WILLEM DEN II, behelzende, dat men, overeenkomstig met den voorflag des Raads van Staate, aan de Bevelhebbers der Steden zoude fchrijven, dat men eene plegtige Bezending doen zoude aan de Hollandfche Steden, om dezelve te doen afslaan van het besluit, omtrent de bijzondere afdanking van Krijgstroepen, en dat de Prins deeze Bezending, als mede de perfoonen, uit welke zij bestaan zoude, zou regelen; „wordende zijne Hoogheid te gelijk verzogt en geauthoriseerd, om alle noodige orde te stellen, en die voorziening te doen, ten einde dat alles in goede ruste en vrede werde geconserveerd; en inzonderheid gemainteneert en vastgehouden de Unie, met den gevolge en aankleeven van dien, en integendeel geweerd en te gemoet getreden, dat daartegen zou mogen worden voorgenomen.” Twee Geschriften maakten thans veel gerugs,

rugs, beiden opgesteld in naam van Prinse WILLEM DEN II; zij voerden tot titel: *Redenen en Motiven*; en *Klagten over die van Amsterdam*. Veel werks maakten de Staaten van Holland, om den steller van dezelve op te spooren. Bij onderzoek bleek deeze geweest te zijn de Griffier MUSCH. Doch hij was toen reeds overleeden, te weten, op den zesentwintigsten December des Jaars 1650.

Zie *Resol. van Holland; Hollandsche Mercurius*.

MUSIUS. (KORNELIS) Op het Artikel LEIDEN hebben wij het akelig lot des vroomen Grijsaarts verhaald.

MYDRECHT, eene Heerlijkheid, in het Nederkwartier van het Sticht van *Utrecht*, in haare uitgestrektheid beslaande achttienhonderd zesendertig Morgens en tweehonderd vierenzestig Roeden gronds. Reeds in den Jaare 1085 vindt men daar van gewag gemaakt. Drie Polders vindt men in de Heerlijkheid, die gedeeltelijk bestaan uit uitgeveende Plasfen. Midden door loopt een weg, *de Zuwe* genaamd, een half uur gaans lang, van wederzijde met water en gebroken akkers bezet. Dezelve loopt van de Uithoornsche brug tot aan den Mijdrechtschen Dijk.

MYDRECHT, (*Het Dorp*) in den boven gemelde Heerlijkheid, rondom in Veenlanden gelegen, is groot, en bevat eenen reeks van fraaie Huizen, ter wederzijden van een breeden Dijk gebouwd. In den omtrek ziet men, behalven de Veengronden, vrugtbare Weilanden en Hennipakkers. De Kerk, met haaren hoogen spitzen Toren, maakt eene schoone vertooning, als staande midden in het Dorp. De Roomschegezinden hebben 'er eene Statie.

MYDRECHT, (*Huis te*) van ouds zeer vermaard, plagt te staan een weinig ten Oosten van de Dorpkerk. De fundamenten, hoewel met gras begroeid, zijn daar van nog over-

gebleeven. Het voerde ook den naam van het *Huis der Proostdijde of het Proostenhuis*. In den Jaare 1536 erkenden de Staaten des Lands van *Utrecht* hetzelfde voor eene Ridder-Hofstad. Tot heden toe heeft het die waardigheid behouden.

MYEROP, (VAN) of *Mierop*, een aloud, zeer vermaard Nederlandsch Geflagt, reeds voor lang, althans in het mannelijk oir, uitgestorven. De eerste, welken men daar van vermeld vindt, was

OTTHO VAN MYEROP, gesprooten uit den Huize der Baanderheeren van *Kuik*, Zoon van *Ottho van Kuik*, gezegd van *Mijerop*, broeder van *Raso van Mijerop*, beide Zoonen van *Jan van Mijerop*, Ridder, Heere van Mijerop, getrouwd met Maria Berlaar, naa den dood van zijnen broeder Ottho, Heere van Kuik en Grave, Heer van Kuik geworden, en overleeden in den Jaare 1354. OTTHO, boven genoemd, gestorven in den Jaare 1420, hadt twee Zoonen:

A. AARNOUD VAN MYEROP.

B. KORNELIS VAN MYEROP.

A. AARNOUD VAN MYEROP, Schildknaap, die geleefd heeft omtrent het Jaar 1460, was Vader van

KORNELIS VAN MYEROP, getrouwd met *Johanna van Muizen*, dogter van Jan, Ridder, Heere van Muizen, en van Elizabeth van Rinkelberg, te Mechelen, liet na:

1. JOACHIM VAN MYEROP, die volgt.

2. *Christoffel van Mijerop*.

JOACHIM VAN MYEROP, straks genoemd, trouwde met *Maria van Schouten*, Zuster van *Willem van Schouten*, Rekenmeester van Holland, en verwekte bij haar:

1. KORNELIS VAN MYEROP, die volgt.

2. *Vincent van Mijerop*, overleeden in den Jaare 1558, en in 's Graavenhage begraven.

KORNELIS VAN KUIK VAN MYEROP, zo even genoemd, was Heer van Hoogwoude, Eertswoude, Nieuweveen, Kallagen, Kudelstaart, Uitenbuurt, 's Grevelsrecht en in Alblasferdam, Ontvanger Generaal van Holland, en Hoogheemraad van Delfsland. In de maand October des Jaars 1561 tradt hij in 't huwelijk met *Elizabeth van Alkemade*, dogter van Dirk van

Alkemade, Heere van Leeuwenstein, en overleedt in den Jaare 1608. Zij hadden de volgende kinderen:

HUGO VAN KUIK VAN MYEROP, die volgt.

Vincent van Kuik van Mijerop, jong gestorven in den Jaare 1565, en begraven in het Koor der Kerke te Rijswijk, onder een Zarkje, waar op staat uitgehouwen een kindeke, met de Wapens van Mijerop en Alkemade.

Maria van Kuik van Mijerop, getrouwd, eerst met Pieter van Room, Ruwaard en Baljuw van Putten en Geervliet, en vervolgens met N. van Beringen, Kapitein.

Joachim van Kuik van Mijerop, Heer van 's Grevelsrecht en in Alblasferdam, Ontvanger Generaal van Holland, gehuwd met Anna Benning, en bij dezelve Vader van

1. *Jan van Kuik van Mijerop*, gehuwd met Maria de Vlaming van Oudshoorn, dogter van Diderik de Vlaming van Oudshoorn, Heere van Oudshoorn, Griephoek en in Heemstede, bij welke hij verwekte twee dogters:

a. *Anna van Kuik van Mijerop*, gehuwd met George le Vasfeur Congries, Marquis de Thouars.

b. *Amaranta van Kuik van Mijerop*, getrouwd met Louis Gaspe le Vasfeur Congries, Marquis van Ardenné.

2. *Elizabeth van Kuik van Mijerop*, de echtgenoot van Jan van Mommorenci, Marquis van Villeroi.

3. *Anna van Kuik van Mijerop*, de huisvrouw van Philippe Nicolas, Marquis van Haucourt, Heere van Villert, Outreau, Mondetour, Gennes en Marché.

4. *Dirk van Kuik van Mijerop*, kinderloos gestorven.

5. *Sophia van Kuik van Mijerop*, insgelijks kinderloos.

6. *Kornelis van Kuik van Mijerop*, Kapitein, en Kommandeur te Rees, getrouwd met N. van Ledenberg, Vrouwe van Willige-Langerak, en Vader van

Joachim van Kuik van Mijerop, jong gestorven.

HUGO VAN KUIK VAN MYEROP, boven vermeld, tradt, voor de eerste maal, in den echt met *Hester van Oudshoorn*, Pieters dogter, Vrouwe van Sonneveldt, en verwekte bij haar:

PIETER VAN KUIK VAN MYEROP, die volgt.

Cornelia van Kuik van Mijerop, gehuwd met Karel van Bernagie, Ridder, Heere van Dierendonk, Kolonel te paerd.

Eliza

Elizabeth van

Bevel.

Maria van

Kornelis.

Willem.

Joachim, al

Na het ov

er HUGO m

m der Sloot,

Ortha van

Alkemade, Ja

Christina van

1. Hugo

2. Flori

Orde der Ka

3. Sibira

4. Elizabeth

5. Maria

Maria van A

PIETER VAN

de eerste Vro

we:

Hugo van Kuik

1. Henrik, e

2. Maria van

Frederik van K

and met Izabel

Kornelis van K

in, welke ter

Vader was van;

Margareta van

Hester van Kuik

Anna van Kuik

de tweede; Huisv

ghebrechts dogter

Moeder van

Wit van Kuik

En Ota van der S

Elizabeth van Kuik van Mijerop, Religieuse van St. Clara, te Brusfel.

Maria van Kuik van Mijerop, zonder kinderen gestorven.

Kornelis.

Willem.

Jochim, allen zonder naakroost overleeden.

Naa het overlijden zijner eerste huisvrouw, hertrouwde Heer HUGO met *Alida van der Sloot*, dogter van Henrik van der Sloot, en wierdt, bij dezelve, Vader van

Otho van Kuik van Mijerop, getrouwd met Agatha van Alkemade, Jans dogter, Heere van Oud-Alkemade, en van Christina van Arkel; uit welk huwelijk gebooren wierden:

1. *Hugo van Kuik van Mijerop.*

2. *Floris van Kuik van Mijerop*; — beiden van de Orde der Karmeliten.

3. *Sijbrana Jozef*, te Delft overleeden.

4. *Elizabeth Francisca.*

5. *Maria Christina.*

Maria van Kuik van Mijerop.

PIETER VAN KUIK VAN MYEROP, boven vermeld, hadt tot zijne eerste Vrouwe *Catharina Lievens*, en bij dezelve verwekt:

Hugo van Kuik van Mijerop, welke nagelaaten heeft:

1. *Henrik*, en

2. *Maria van Kuik van Mijerop.*

Frederik van Kuik van Mijerop, Heer van Kallagen, getrouwd met Izabella Maria Dimmer, Willems dogter.

Kornelis van Kuik van Mijerop, Heer van Sonneveld, Kapitein, welke ter Vrouwe nam Johanna Reinera op den Berge, en Vader was van:

Margoreta van Kuik van Mijerop.

Hester van Kuik van Mijerop.

Anna van Kuik van Mijerop, Annunciate te Wijk.

De tweede Huisvrouw van Heere Pieter was *Maria Taije*, Engelbrechts dogter, Ridder, Baron van Wommel, en bij hem Moeder van

Dirk van Kuik van Mijerop, welke in den echt tradt met Maria Oda van der Steen, en verwekte:

1. *Pieter van Kuik van Mijerop.*
2. *Godefroi van Kuik van Mijerop.*
3. *Jan van Kuik van Mijerop.*

Henrik van Kuik van Mijerop.

Pieter van Kuik van Mijerop, Kapitein.

Maria Anna van Kuik van Mijerop, eerst getrouwd met Abraham van Hoogbroek, Heere van Asperen en Axel, Thefaurier der Stad Gend; en daar naa met Don Francisco de Salfedo, Kolonel van een Regiment Dragonders, in dienst des Konings van Spanje.

B. KORNELIS VAN MYEROP, boven vermeld, tradt in den echt met *N. van Boschhuizen*. Hij overleedt in den Jaare 1484, en liet naa,

Mr. VINCENT VAN MYEROP, Ridder, bijgenaamd de *Groote Vincent*, Heer van Ketel, Spaland, Cabau, Spierinxhoek, Dortsmonde en in Ruiven, eerst Rekenmeester van Holland, en naderhand Thesaurier Generaal der Nederlanden. Hij trouwde met *Maria Ruisch*, Vrouwe van Cabau, overleedt in den Jaare 1550, oud eenentagtig jaaren, wierdt begraaven bij de Augustijnen te Brusfel, en liet naa:

HEYMAN VAN MYEROP, die volgt.

Kornelis van Mijerop, Heer van Ketel en Spaland, Raad in den Hove van Holland, daar naa Dompriest te Utrecht, gestorven in den Jaare 1572, en begraaven in de Domkerk, onder een Zark, overdekt met Koper, waar in ziju afbeeldzel en Wapen ziju uitgesneeden.

Mr. *Jakob van Mijerop*, Heer van Cabau in den Jaare 1551, van de Ketel en Spalandt in den Jaare 1573, en in Ruiven, Raad in den Hove van Vlaanderen te Gend, zonder kinderen overleeden, in den Jaare 1593, het drieënnegentigste zijns ouderdoms.

Otho van Mijerop, Religieus in het Klooster der Minderbroeders te Brusfel.

Margareta van Mijerop, getrouwd met Mr. Vincent Damas, Zoon van Drogendijk, Rekenmeester van Holland, gestorven den 28 Augustus des Jaars 1554.

Eva van Mijerop, gehuwd, in den Jaare 1515, met Mr. Adriaan Stalpaart van der Wiel, Heere van Rosenburg en Ruiven,

en Rekenmeester
in Kennemer
Catharina
meester van
Martha van
Witte, Bu
Magdalena
van Heemsted
Mr. HETMA
Ketel en Spal
Johanna Vran
horst in den
Sebasti
Ketel en Sp
Jan va
der Heer va
loos gestorven

Mr., eene
ind van Dord
Gravendeel
re van den Ja
fingens Lands
en Molens.

WVLE, (Her
Nederlandsche G
nadelen voort
orgekoomen, i
De eerste,
AEND VAN DE
Rekenmeester te
1572. Hij
van Jan van A

ven, Rekenmeester van Holland, en Rentmeester Generaal van Kennemerland, gestorven in den Jaare 1557.

Catharina van Mijerop, gehuwd met Pieter Bol, Rekenmeester van Holland.

Mariha van Mijerop, getrouwd met Witte, Jakobszoon de Witte, Burgemeester te Zierikzee.

Magdalena van Mijerop, die de huisvrouw wierdt van Jan van Haamstede.

Mr. HEYMAN VAN MYEROP, gezegd van Ketel, Heer van de Ketel en Spalandt, Rekenmeester van Holland, trouwde met Johanna Vranken, Jans dogter, Burgemeester te Dordregt. Hij storf in den Jaare 1560, nalaatende twee Zoonen:

Sebastiaan van Mijerop, gezegt van Ketel, Heer van de Ketel en Spaland, in den Jaare 1567 zonder kinderen overleeden.

Jan van Mijerop, gezegt van de Ketel, naa zijnen broeder Heer van de Ketel en Spaland, in den Jaare 1570 kinderloos gestorven.

Zie s. VAN LEEUWEN, *Bat. III.*

MYL, eene Ambagtsheerlijkheid, in Zuidholland, op het Eiland van Dordrecht, hoewel een gedeelte daar van legt over de 's Graavendeelsche Kil, in den Hoekschen Waart; volgens de opgave van den Jaare 1732, beslaande ruim honderd vijftachtig Morgens Lands, met achttien Huizen, drie Zoutkeeten en dertien Molens.

Zie OUDENHOVEN, *Zuidholland.*

MYLE, (*Het Geflagt van VAN DER*) zeer vermaard in de Nederlandsche Geschiedenissen, heeft verscheiden doorluchtige Staatsleden voortgebracht. Van de voornaamste, die ons zijn voorgekoomen, in de vroegere tijden, zullen wij gewag maaken. De eerste, welken wij vermeld vinden, is

AREND VAN DER MYLE, *Korneliszoon*, verscheiden maalen Burgemeester te Dordrecht, zints het Jaar 1541 tot in den Jaare 1572. Hij hadt in huwelijk *Corneia van Alblas*, dogter van Jan van Alblas, Ambagtsheer van Mijl, Dubbeldam en

St.

St. Antonijpolder, Burgemeester van Dordrecht, en van Maria de Jode, Adriaans dogter. Hij stierf in den Jaare 1580, oud zevenennegentig jaaren, en liet na:

Maria van der Mijle, getrouwd met Albert van Loo, Heere van Hodenpijl, Commis van 's Konings Finantien te Brusfel; zij hadden te gader verwekt:

1. *Albert van Loo.*
2. *Catharina van Loo.*
3. *Kornelis van Loo.*
4. *Gerrit van Loo.*
5. *Willem van Loo.*
6. *Maria van Loo.*
7. *Arend van Loo.*
8. *Hillegonda van Loo.*
9. *Margareta van Loo.*
10. *Cornelia van Loo.*
11. *Damas van Loo.*

Kornelis van der Mijle, Ambagtsheer van der Mijle, Dubbeldam en St. Antonijpolder, en in den Jaare 1568 Kastelein, Baljuw en Schout van Gouda, in den Jaare 1605 te Leiden, overleeden, zonder kinderen na te laaten, zo min uit zijnen eersten echt met Catharina Hoppers, dogter van den vermaarden Joachim Hoppers, Raad der Nederlanden in Spanje, als uit zijn tweede huwelijk met Adriana van der Does, dogter van Jacob van der Does, Raad des Prinsen van Oranje, en Gouverneur van Leiden. Even als het zijnen Vader gelukt was, zo wel slaagde ook Kornelis van der Mijle te Dordrecht, om het schandelijk beeldeformen te belegen.

ADRIAAN VAN DER MYLE, die volgt.

Jan van der Mijle, Ambagtsheer van Dubbeldam, Bleskensgraaf, Kijfhoek en, naa zijns broeders dood, Ambagtsheer van van der Mijle en St. Antonijpolder, Schepen te Dordrecht in den Jaare 1582. In zijn eerste huwelijk, met Agatha van der Burg, dogter van Anthonij van der Burg, eigenaar van het Huis te Adrichum, en Burgemeester van Zierikzee, hadt hij verwekt:

1. *Elizabeth van der Mijle*, Ambagtsvrouw van Kijfhoek, getrouwd, eerst met Jakob de Witte, Baljuw van Goes, en bij denzelven Moeder van

Wil-

Wilhelm

Min het overlij-

ten van Loo

1. *Kornelis*

2. *Arend*

3. *Arend*

4. *Wilhelm*

in den Jaare 160

Uit een twee

in Blijenburg,

Dortsmonde,

1. *Arend*

Jaare 1607.

2. *Heijman*

en van St. Anton

afsprak aan zijnen

3. *Cornelia v.*

ADRIAAN VAN D

tekensboek en I

van Egmond

van Egmond van d

Hij was zee

geeeffend Staat

in den Raad van

verwendzel van

in inderdaad uit

en, ondernam hij

de Koning van Sp

in Jaare 1572 ver

sta. Op zijne v

andachtigen Keurvo

ben zeer ernstig

betreffende, zo wel

ind bij te staan. St

de Doortochtigheid

nd over Holland. It

Wilhelma Agatha de Witte.

Naa het overlijden van haare eersten Man, hertrouwde zij met Jacob van Landskroon, doch uit deezen echt kwamen geene kinderen.

2. *Kornelis van der Mijle*, in den Jaare 1612 ongehuwd overleeden.

3. *Arend van der Mijle*, gestorven in den Jaare 1606, ongehuwd.

4. *Wilhelma van der Mijle*, getrouwd met Jan Ruigrok, in den Jaare 1600 kinderloos gestorven.

Uit een tweede huwelijk van Jan der Mijle, met Christina van Blijenburg, doger van Heiman van Blijenburg, Heere van Dortsmonde, wierden gebooren:

1. *Arend van der Mijle*, ongehuwd gestorven, in den Jaare 1607.

2. *Heijman van der Mijle*, Ambagtsheer van der Mijle, en van St. Antonijspolder, het welk hij, bij Uitersten Wille, besprak aan zijnen Neeve Cornelis.

3. *Cornelia van der Mijle*.

ADRIAAN VAN DER MYLE, boven vermeld, Ambagtsheer van Bleskenshoek en Dubbeldam, tradt in 't huwelijk met Magdalena van Egmond van der Nijenburg, dogter van Kornelis van Egmond van der Nijenburg, Raad in den Hove van Holland. Hij was zeer bedreeven in de kennis der Regten en een geoeffend Staatsman. In den Jaare 1563 wierdt hij Lid van den Raad van Holland, Zeeland en Westfriesland. Onder voorwendzel van zijne gekrenkte gezondheid te herstellen, doch inderdaad uit vreeze voor den wreeden Hertog VAN ALVA, ondernam hij, in den Jaare 1568, met toestemming van den Koning van Spanje, eene buitenlandsche reize. Tot in den Jaare 1572 vertoefde hij inzonderheid te Venetie en te Padua. Op zijne wederreize een bezoek afleggende bij den doorluchtigen Keurvorst Frederik, Paltsgraave, vermaande deeze hem zeer ernstig om na zijn Vaderland te rug te keeren, en hetzelfde, zo wel als den Prins van Oranje, met raad en daad bij te staan. Straks naa zijne wederkomst, verkoos hem zijne Doorluchtigheid, onder andere, tot Lid van den Landraad over Holland. In den Jaare 1575 en 1576 verscheen hij,

als

als Afgevaardigde van Holland, op de Vredehandelingen van Breda en Gend. Twee jaaren laater bevondt hij zich, nevens de Heeren Joan van Mathenes en François Maalfon, te Amsterdam, naa dat hetzelfde de zijde van Spanje hadt verlaaten, om 'er de noodige orde te stellen op de Regeering. Een nieuw bewijs van het vertrouwen, welk 's Lands Staaten in hem stelden, gaf het Jaar 1579, wanneer hem de last wierdt opgedraagen, om te Keulen over den Vrede te handelen. Zedert bekleedde hij nog verscheiden andere posten van de hoogste aangelegenheid, onder andere die van Raad van Prinse MAURITS, naa de afsijvigheid van deszelfs Vader. Hij overleedt in den Jaare 1590, het tweeënvijftigste zijns ouderdoms. De vermaarde Justus Lipsius stelde op hem het volgende Graf-schrift:

Hic situs est

Vir nobilis et Clariss.

Hadrianus Mijlius, Arnoldi F. Dordracenus,

Juris scientia et titulo eximius:

Varia prudentia praeditus, et ad varias

Dignitates erectus,

Atque cum sua laude et hono publico functus:

Consiliarius in Curia Batavia, et in ea

Denique Praeses:

Vigilans, incorruptus, et verus,

Justitiae Antistes:

Qui omni vita laudabitur adâ subito

Obiit XVI. Jul. Ann. Chr. MDXC.

Vixit ann. LII.

Leſtor et Patria

Dolet.

In zijn huwelijk hadt Heer ADRIAAN verwekt: KORNELIS VAN DER MYLE, die volgt.
Kornelia van der Mijle, getrouwd, in den Jaare 1603, niet Daniel van Hartaing, Heere van Marquette, Kolonel en Lieutenant Generaal van de Ruitenij, beschreeven in de Ridderschapy van Holland, en bij hem Moeder van:

1. Willem van Hartaing, Heere van Marquette.

2. *Adriaan van Hertaing* van Marquette.

KORNELIS VAN DER MYLE, boven vermeld, Heer van der Mijl, Dubbeldam, Baccum, Alblas, Bleskensgraaf en St. Antonijpolder, beschreeven onder de Edelen en Ridderfchap van Holland, Curator van 's Lands Hoogeschool te Leiden. In den Jaare 1610, vertrok hij, nevens Heer WALRAVEN VAN BREDE-RODE en JAKOB VAN MALDERE, in Gezantschap na Frankrijk, om 'er te handelen over de zaaken van Gulik en Kleeve; en nogmaals, alleen, in dat zelfde jaar, om de Verbonden, met wijlen Koning HENRIK DEN IV aangegaan, met deszelfs Zoon en opvolger LODEWYK DEN XIII, te vernieuwen. Naauwlijks van daar thuis gekoomen, vertrok hij na Venetie, om met diez vrijen Staat een Verbond van Vriendschap en Koophandel te sluiten. De Heer VAN DER MYLE hadt in huwelijk eene dogter van 's Lands Advokaat JOAN VAN OLDENBARNEVELD. Geen wonder, derhalven, dat hij bij Prins MAURITS aanhieldt, dat de grijze Staatsman, naa dat dezelve in verzekering was genomen, uit zijne Gevangenisfe ontslagen, en hem zijn eigen huis tot eene bewaarplaats mogt gegeeven worden. Zedert, onder de hand, gewaarichuwd zijnde, dat men naauwe agt op hem gaf, verliet hij den Hage, en begaf zich buitens lands na Frankrijk; alwaar hij, egter, niet langer dan tot in het volgende jaar ver-toefde. Hij keerde toen te rug in Holland, doch kreeg geen aandeel in de Regeering. Integendeel, naa dat men hem van zijnen post van Kurator van 's Lands Hoogeschool hadt ontsla-gen, beschreef men hem insgelijks niet meer onder de Edelen van het Gewest. Daarenboven wierdt hij gebannen op het Eiland *Goeree*, omdat hij eenige Brieven hadt geschreeven, in welke hij geoordeeld wierdt, der tegenwoordige Regeeringe en den Prinse te na te hebben gesproken. Vergeefs verzogt de verdreeven Koning van Bohemen, in den Jaare 1621, aan de Algemeene Staaten, dat het wederkeeren in den Hage hem mogt worden toegestaan. Alleenlijk bragt het de Koningin van Bo-heme zo verre, in het volgende jaar, dat hem verlof wierdt gegeeven, zich in de *Beverwijk* te mogen onthouden. Van daar haalde men hem na 's Hage, om te onderzoeken, of hij medepligtig ware aan den toeleg op het leeven van Prinse MAURITS, in den Jaare 1623; 's Mans voldoende verantwoor-
ding

ding was oorzaak, dat hij spoedig ontslagen wierdt. Met 's Prinsen overlijden veranderde het gelaat zijner zaaken ten goede. Kort naa het sterfgeval gaven hem 's Lands Staaten verlof om weder te keeren in 's Hage, alwaar hij tot zijnen dood toe heeft gewoond. Uit zijn huwelijk met *Maria van Oldenbarneveldt*, wierden gebooren:

ADRIAAN VAN DER MYLE, die volgt.

Jan van der Mijle.

Magdalena van der Mijle, getrouwd met Charles de Loges, Kapitein van de Hollandfche Lijfwagt.

Geestruid van der Mijle.

ADRIAAN VAN DER MYLE, Heer van der Mijl, Baccum, Dubbeldam, Alblas, Bleskensgraaf, St. Antonijpolder, Kolonel, Gouverneur van de Willemstad, Hoogheemraad van Delfland, beshreeven in de Ridderfchap en Edelen van Holland. Hij is tweemaal getrouwd geweest: eerst met *Agatha van Raaphorst*, Vrouwe van Raaphorst, en bij dezelve Vader van

Kornelia van der Mijle, Vrouwe van Raaphorst, getrouwd, in den Jaare 1656, met Philips Jacob van den Boetselaar, Baron van Asperen, en bij haar Vader van

Philips Jacob van den Boetselaar.

Uit een tweede huwelijk, met *Peternella van Wasfenaar van Duivenvoorde*, dogter van Jan van Wasfenaar, Heere van Duivenvoorde, verwekte Heer *ADRIAAN*:

Kornelis van der Mijle, en

Jan van der Mijle; — beiden ongehuwd overleedsn.

Clara Elizabeth van der Mijle, in den Jaare 1676 getrouwd met Frederik van Reede van Renswoude, Heer van Lier, Zoon van Jan van Reede, Heere van Renswoude, Woudenberg, Prefident van de Staaten des Lands van Utrecht.

Maria van der Mijle.

Anna Magdalena van der Mijle.

Volgens deeze opgave, is het aanzienlijk Geslacht, in het manlijk oir, uitgestorven.

Zie s. v. LEEUWEN, *Bat. III.*

MYN,

III. DEEL.

MYN, (HEROMAN VAN DER) een beroemd Kunstfchilder, gebooren te *Amsterdam*, in den Jaare 1684. Tot het fchilderen van fruiten en bloemen bepaalde hij zich in zijne eerste aankomende jeugd. Naaderhand maakte hij meer bijzonderlijk zijn werk van Historien en Portretten. Den meesten tijd zijns leevens fleet hij buitenslands, aan het Paltfische Hof, te *Antwerpen* en te *Londen*. Onder veele andere stukken, vervaardigde hij, in de laatstgenoemde Stad, een zinnebeeldig Tafereel op het huwelijk van den jongstvoorgaanden Stadhouder Prinse WILLEM DEN IV, met ANNA, Kroonprinsesse van Groot-Britannie, 't welk, zedert, op het Lusthuis 't *Loo* is overgebragt. Daarenboven verfiert een zijner Kunststukken de Regentekauter van het Leproozenhuis te *Amsterdam*. VAN DER MYN overleedt te *Londen*, in de maand November des Jaars 1741.

Zie VAN GOOL.

MYNDEN, een Ambagtsheerlijkheid, met de *Loosdrechten* en *Tekkoop* één Baljuwſchap uitmaakende, grenzende, ten Zuiden, aan het Geregt van *Breukelenveen*, onder de Provincie van *Utrecht* behoorende. De uitgestrektheid wordt gerekend op tweehonderdzesennegentig Morgens en honderd Roeden Lands, en het getal der Huizen op ruim twintig. De Regtbank van het Ambagt beſtaat uit Schout, Sekretaris en drie Schepenen. Nabij de Mijnder-Sluis ziet men eenen Heuvel, met ruigte begroeid. Volgens overlevering, gefchraagd door den omtrek der hoogte, alwaar men eenige holligheden, onder de gedaante van Graſten, ontmoet, zou men hier moeten zoeken de Overblijfzels van het *Huis te Mijnden*, voormaals van veel aanzien, en van hooge oudheid, als zijnde gebouwd, in den Jaare 1227, door eenen uit den Huize van *Amſtel*, uit hetwelk de Heeren VAN MYNDEN hunne afkomst rekenen. In het Kerkelijke behooren de Opgezeetenen van *Mijnden* onder *Loenen*.

Zie S. VAN LEEUWEN, *Batt. III. COMMELIN, Beſchrijving van Amsterdam.*

MYZEN, (*Oost-*) een Ban, in het gedeelte van Noordholland, of Westfriesland, *Drechterland* genaamd, grenzende aan de Beemster. Van kleine uitgestrektheid is deeze Landstreek, als bevattende weinig meer dan honderd Morgens Lands, en zeer weinige, volgens de opgave van den Jaare 1732, slegs vijf Huizen.

MYZEN, (*West-*) eene Buurt of Dorp, insgelijks in Noordholland, in het Baljuwschap van de *Nieuwburgen*, ruim twee uren gaans ten Oosten van *Alkmaar*. Voormaals stondt hier een Kerkje, 't welk in den Jaare 1744 is afgebroken. Al zedert het Jaar 1700 behoort de Ambagtsheerlijkheid van *West-Mijzen* aan de Stad *Akmaar*; zij kocht dezelve voor negentienduizend tweehonderd Guldens.

N.

NAAKTLOOPERS. Bij deezen naam zijn bekend, eenige uitzinnige lieden, van den Aanhang der Munsterfche Herdoopers, dus geheeten naar hun dweepziek gedrag, in den Jaare 1535, te *Amsterdam* gehouden. Zij hadden tot hoofd en aanvoerder zekeren HENRIK HENRIKSZON SNYDER, en maakten te zamen uit een getal van zeven mannen en vijf vrouwen. SNYDER, die zich, onder deeze luiden, als Profeet gedroeg, met de zijnen vergaderd in de Zoutsteeg, in het huis van zekeren Lakenkooper, in het hofte van den nacht, wierp zich voor over op het aangezigt, in eene biddende gestalte. Eene innige ontroering beving alle de aanwezenden. Tot zich zelve gekoomen zijnde, gaf hij voor, den hemel en de hel, en God en deszelfs heerlijkheid gezien te hebben, en dat de jongste dag nabij was. In eene volgende nachtvergadering, naa een geruimen tijd in het Gebed te hebben doorgebracht, ontdeed de Leugenprofeet zich van alle zijne klederen, worp de

rdhol-
le aan
reck,
i, en
daga

ord.
wee
hier
ze-
na-
ge-

it-
vo-
re
en
ren
en.
ag,
ze.
fich
ene
zel.
en
de
ing,
agt,
woep
de

Een Neêrlands Eden, dat allomme't oog' bekoort,
 Dat schier twee eeuwen lang' in bloei is toegenomen,
 Is't prachtig' NAALDWYK, dat zig' altijd roe men hoort;
 De groote DORPIUS kwam uit zijn boezem voord,
 Door wien en anderen, het eene eere heeft bekomen,
 Ver boven menig' stad; maar't heeft met alle stad,
 Op't bloedig' twist tooneel van NEËRLAND deel gehad.

deire op
 vbeeld z
 maernaak
 en het ge
 top, hem
 ten. Ter
 aren, loo
 tirkwekk
 vraake G
 beveeging,
 e, de Naal
 men nooit
 men hun
 hoewel he
 heid, zeid
 meent men
 loep was aa
 warden, ze
 inoord.

NAALDWYK,
 e Diefhand g
 a van 's Graa
 zachte van he
 ndwrijke be
 is dienen om
 heel wordt b
 ligen Lands,
 vpre, op twe
 de Woonstred
 zijk groot en
 men. De Ke
 in het Dorp
 me. Een weint
 led, met een

dezelve op het vuur, en beval dat alle de aanwezenden zijn voorbeeld zouden volgen. Straks stonden mannen en vrouwen moedernaakt in het Vertrek, zonder dat iemand wist, wat hier van het gevolg zijn zoude. Nu beval SNYDER den misleiden hoop, hem te volgen, en te roepen zo als hij hun zoude voordoen. Terstond begeeft hij zich op straat, gevolgd van de anderen, loopende te zamen straat op straat neder, onder een schrikwekkend getier *wee! wee! wee! de wraake Gods! de wraake Gods! de wraake Gods!* Spoedig bragt dit de Stad in beweeging, en de Burgerij op de been, die, met kleine moeite, de Naaktloopers gevangen kreeg, op ééne vrouw na, die men nooit heeft opgespeurd. Bij hunne te regtstelling boodt men hun klederen aan; doch zij weezen dezelve van de hand, hoewel het in de maand Februarij en zeer koud was. *De waarheid*, zeiden ze, *moest naakt zijn*. Het vermoeden viel, en meent men, niet ongegrond, bij de Wethouders, dat de oploop was aangeleid om de Stad te overrompelen. De Mannen wierden, zedert, onthalsd, en de vrouwen in 't water gesmoord.

Zie WAGENAAR, *Beschrijving van Amsterdam.*

NAALDWYK, eene Heerlijkheid en Dorp, in Zuidholland, onder *Delfland* gelegen, omtrent twee uren gaans ten Zuidwesten van 's *Graavenhage*, in het vermaaklijkste en vrugtbaarste gedeelte van het *Westland*; praalende met vrugtbare landen, schaduwrijke boomen, prachtige Lusthoven, en 't geen verder kan dienen om het Landverblijf te veraangenaamen. De Heerlijkheid wordt begroot op tweeëntwintighonderd vijfenzeventig Morgens Lands, en het getal der huizen, volgens de jongste opgave, op tweehonderdvijfenzestig en één Molen. Het Lusthuis *Honsholredijk* legt in de Heerlijkheid. Het Dorp is tamelijk groot en wel bebouwd, zijnde verdeeld in verscheiden Straaten. De Kerk is een aanzienlijk gebouw; zij staat midden in het Dorp, op een Kerkhof, rondom met boomen geplant. Een weinig van daar, in 't Zuidoosten, staat eene oude Kapel, met een laag Torentje, en naast daar aan een Oude-

mannenhuis. *Naaldwijk* is de geboorteplaats van den geleerden MARTINUS DORPIUS, in leeven Hoogleeraar in de Welsprekendheid, Wijsbegeerte en Godgeleerdheid te *Leuven*. Daarenboven zag hier het eerste licht, de kundige Artz PIETER VAN NAALDWYK, die, te *Gottenburg*, met veel lof de Geneeskunde heeft geoeffend. Hij schreef, daarenboven, een Werk over den aart, verkiezinge, tuchtiging en geneezing der paerden.

Zie BOXHORN, *Toneel van Hollandt*; *Oudheden en Gesigten van Delfland*.

NAALDWYK, (*Heeren van*) een overoud en aanzienlijk Geslagt, volgens VAN LEEUWEN, uit Koninklijken bloede voortgesprooten. Behalven een Slot, in het boven gemelde Dorp, nu reeds voor lang verdweenen, bezaten ze ook een huis te *Leiden*, op de Breefstraat, tegenover het Stadshuis. Men verhaalt dat men, in het omgraven der fundamenten van dit Gebouw, aan dezelve eenen steen heeft gevonden, waar op te leezen stonden de naamen der Romeinsche Keizeren M. AURELIUS ANTONINUS en L. AURELIUS VERUS. Duister, intuschen, is de volgrees der vroegste leden des doorluchtigen Geslags. De eerste, welken men met zekerheid daar van genoemd vindt, was

WILLEM VAN NAALDWYK, vermeld in den Jaare 1250. Den naam zijner Huisvrouw vinden wij niet vermeld, maar wel eenen Zoon van hem,

BOUDEWYN VAN NAALDWYK, Ridder, en, zo wel als zijne Opvolgers, betijeld met den naam van Maarschalk van den Graave van Holland. In den Jaare 1296 was hij Kastelein op het Slot te Wedenesse, in Westfriesland, waar binnen hij belegerd wierdt door de Friezen: zodat hij zich moest overgeeven. Hij liet naa

N. van Naaldwijk, getrouwd met Hugeman van Zevenbergen, Zoon van Willem van Strijen, die van zijnen Grootvader, Willem van Strijen, het Land van Zevenbergen hadt geërfd, en eerste Heer van Zevenbergen was.

WIL-

WILLEM VAN NAALDWYK, stigter van een Kapittel te Naaldwijk van eenen Deken en zes Kanunniken. In tamelijk gevorderden ouderdom sneuvelde hij, in den Jaare 1345, nevens Graave WILLEM en veele andere Edelen, in een Gevegt tegen de Friezen, bij Stavoren. Uit zijn huwelijk, met *Sophia van Raaphorst*, dogter van Gerrit van Raaphorst en Agnes van Duivenvoorde, wierdt gebooren

HENRIK VAN NAALDWYK, Ridder en Maarschalk van Holland. In den Jaare 1396 verzelde hij Hertog Albrecht op eenen togt tegen de Friezen. Hij hadt in huwelijk eene dogter uit den Huize van Schalkwijk, en verwekte bij dezelve:

WILLEM VAN NAALDWYK, die volgt.

Kleisje van Naaldwijk, getrouwd met N. van Matenesse.

Haasje van Naaldwijk, in den Jaare 1381 gehuwd met Gijsbrecht van Hardenbroek, en bij haar Stamvader des Geslachts van dien naam.

WILLEM VAN NAALDWYK, sfraks genoemd, Ridder en Maarschalk van Holland, overleedt in den bloei zijns leevens, na alvorens, bij *Sophia van Teilingen*, dogter van Dirk van Teilingen en van eene dogter des Heeren van Heukelom, verwekt te hebben:

HENRIK VAN NAALDWYK, die volgt.

Barta van Naaldwijk, getrouwd met Dirk van Poelgeest, Zoon van Gerrit van Poelgeest, Heere van Homade, Ridder, en van Beatrix van Schoonhout, overleeden, met kinderen, in den Jaare 1419.

Willemina van Naaldwijk, de echtgenoot van Gerrit van Poelgeest, Ridder, Zoon van Jan van Poelgeest, en broeder van de vermaarde Aleid of Alida van Poelgeest, Bijzit van Hertog ALBRECHT, in den Jaare 1392, door eenige Hovelingen, op het Buitenhof in 's.Graavenhage, omgebragt.

Haasje van Naaldwijk, getrouwd met Floris van Maalstede, Vlaamsch' Ridder.

Sophia van Naaldwijk, zonder kinderen gestorven.

HENRIK VAN NAALDWYK, boven vermeld, Ridder en Maarschalk van Holland, overleeden in den Jaare 1419, hadt, bij *Catharina van Heenyliet*, in den Jaare 1421 gestorven, verwekt:

- I. WILLEM VAN NAALDWYK, die volgt.
 II. *Adriaan van Naaldwijk*, kinderloos gestorven.
 III. ALBERT VAN NAALDWYK, Heer van Bergambagt, in Zuidholland, Dijkgraaf van den Krimpener Waart, nam ter Vrouwe N. N. van Vleuten, uit het Sticht van Utrecht, en teelde bij haar:

1. ADRIAAN VAN NAALDWYK, die volgt.
2. *Jakob van Naaldwijk*, vermeld op den Jaare 1477.
3. *Henrika van Naaldwijk*, Aunbatsvrouwe van Bergambagt, en gehuwd aan Gerrit, Heere van Vliet, Poilsbroek, Oukoop en Aartsbergen, Zoone van Jan van Vliet, Ridder, en van Beatrix, Bastaarddogter van Graave Willem van Beijeren. Zij hadden kinderen.
4. *Catharina van Naaldwijk*, huisvrouwe van Paulus van Haastrecht, Willems Zoone, Heere van Tilborg, Loon, Druinen en Goorle.

5. *Elizabeth van Naaldwijk*, eerst getrouwd met Michiel van Soutelande, en, naa diens overlijden, met Jan van Vianen van Jaarsveld.

ADRIAAN VAN NAALDWYK, Albertszoon, naa zijns Vaders dood, Heer van Bergambagt, van den Aanhang der Hoekschen, help, in den Jaare 1482, de Stad Hoorn, bij verrassing, inneemen. Hij was getrouwd met Agnes van den Woude, dogter van Jakob van den Woude, Heere van Warmond en Alkemade, en van Reinoutje van Brakel, van Dordrecht, en verwekte bij haar.

a. *Jan van Naaldwijk*, Ridder, Heer van Bergambagt, een ijverig voorstander van de gezinte der Hoekschen. Naa in eenen Scheepsstrijd, op de Lek, zijne vrijheid verlooren, en, geslaakt zijnde, op de Zuiderzee geschuimd, en de Eilanden Texel en Wieringen bemagtigd te hebben, week hij ten Lande uit, na Frankrijk, en storf te Parijs. Hij hadt in huwelijk gehad Gillisje van der Lek, of Polanen, dogter van Diderik van der Lek, Ridder, en van Alida van Egmont, voormaals Weduwe van Floris van Kijfhoek, Schildknaap. Vermits bij geene kinderen naliet, kwam, naa zijn overlijden, zijne Heerlijkheid Bergambagt in den Huize van Nijvelt.

b. *Ja*

b. *Jakob van Naaldwijk*, zonder kinderen overleeden.

c. *Adriana van Naaldwijk*, getrouwd met Willem van Nijvelt, van Utrecht, bij welke hij verwekte,

Frederik van Nijvelt, in den Jaare 1530, Heer van Bergambagt; die ter Vrouwe nam. Steventje de Gräter, en bij dezelve, behalven andere kinderen, Vader wierdt van

Willem van Nijvelt, Heere van Bergambagt, gestorven in den Jaare 1543, zijnde getrouwd geweest met Agnes Foeijt, en, bij haar, Vader van

Willem van Nijvelt, Heere van Bergambagt, Lid der samenverbondene Edelen, in den Jaare 1566; in den Jaare 1572 Baljuw van Zuidholland en Hoofdschout van Dordrecht, en vervolgens Kastelein van Muiden en Drost van Gooiland. Hij overleedt in den Jaare 1608, het zeventigste zijns ouderdoms. Driemaal was hij getrouwd geweest: eerst met Catharina Ram, van Utrecht; vervolgens met Agatha Booth, dogter van Aart Booth, Meesterknaap van de Wildernisse en Baljuw van den Hage, naderhand Kastelein van Franeker en Grietman van het Bildt; en eindelijk met Agnes Tferraats, Weduwe van Diderik van Duivenvoorde. Alleen uit het eerste huwelijk verwekte hij kinderen, te weteen:

(1) *Willem van Nijvelt*, in den Oorlog tegen de Friezen ongetrouwd gesneuveld.

(2) *Adam van Nijvelt*, Kapitein, daar naa, in den Jaare 1583, Baljuw van Schoonhoven, en in den Jaare 1595 overleeden. Twee Vrouwen hadt hij gehad: Eva van Bonnargia en Anna van Galen, Weduw van Jan van Ysfelstein. Het laatste huwelijk was kinderloos, doch het eerste gezegend met vier kinderen:

(a) *Arend van Nijvelt*, Gouverneur van Schenkenschans, in den Jaare 1608 ongetrouwd overleeden.

(b) *Frederik van Nijvelt*, Heer van Bergambagt, Gouverneur van Woudrichem, en, in de Jaaren 1618 en 1619, een der Afgevaardigden van 's Lands Staaten op het Sijnode te Dordrecht; getrouwd met Anna van Uiteneng, bij welke hij kinderen verwekte.

a. *Abraham van Nijvelt*, in Engeland, zonder kinderen, gestorven.

b. *Catharina van Nijvelt*.

d. *Agnes van Naaldwijk*, getrouwd met Jan van Nederveen, Hofmeester van den Graave van Naslau, in den Jaare 1457. Zij overleefde haaren Man, en wordt, als Weduwe, vermeld in den Jaare 1503.

e. *N. van Naaldwijk*, Nonne te Warmont.

f. *N. van Naaldwijk*, Nonne te Delft.

IV. *Philips van Naaldwijk*, zonder kinderen gestorven.

WILLEM VAN NAALDWYK, boven vermeld, Ridder en Maarschalk, Raad en Rentmeester Generaal van Holland, overleeden in den Jaare 1444, verwekte, bij *Willemina van Egmont*, Vrouwe van Wateringe, de volgende kinderen:

1. *Henrik van Naaldwijk*, Heer van Wateringen, Capelle op den Yssel, Ridder en Erfmaarschalk van Holland. Het Slot te Wateringe deedt hij vervaardigen tot een Klooster voor Monniken. In den Jaare 1465 nam hij deel in den Krijg tegen de Luikenaars, en overleedt in den Jaare 1496. Uit zijn huwelijk, met Machtelt van Raaphorst, dogter van Bartholomeus van Raaphorst, was slegts ééne dogter geboren,

Willemina van Naaldwijk, Erfgenaame van Naaldwijk, Capelle en Wateringen, gehuwd aan Jan, Burggraave van Montfoort, overleeden in den Jaare 1506 en Moeder van twee kinderen.

1. *Machtelt van Montfoort*, Vrouwe van Naaldwijk, Capelle en Wateringe, getrouwd met Robbert van der Mark, Heere van Arenberg, en, in den Jaare 1550, in hoogen ouderdom overleeden, naa den dood van haaren Zoone,

Robbert van der Mark, Heere van Arenberg, overleeden in den Jaare 1536, gehuwd met Walburg van Egmont, Zuster van Maximiliaan, Graave van Buuren, en bij haar Vader van

Robbert van der Mark, eersten Graave van Arenberg, in den Jaare 1543, te Brusfel getrouwd met Anna, Zuster van Jan, Markgraave van Bergen op den Zoom, doch, reeds in 't volgende jaar, in den bloei zijns levens, zonder kinderen overleeden. Van hier dat, naa het overlijden van *Machtelt*

telt

telt van *Montfoort*, Weduwe van den Heere van *Aremberg*, Naaldwijk met *Capelle*, en de andere goederen, nevens *Aremberg*, overgingen op *Margareta van der Mark*, haare *Kleindogter*, en *Zuster* van de *derden* van der *Mark*, die tot *Man* hadt *Jan van Ligne*, Heer van *Berbançon*, *Zevenbergen*, *Noordeloos*, *Heemskerk*, enz. welken zij eenen *Zoon* baarde, *Karel* genaamd, zedert *Graaf* van *Aremberg*, *Baanderheer* van *Naaldwijk* en *Zevenbergen*, *Maarschalk* van *Holland*.

2. *Barbara van Montfoort*, gehuwd aan *Maximiliaan* van *Hoorne*, Heere van *Gaasbeek*, en bij haar *Vader* van

a. *Philips van Hoorn*, *Proost* van *St. Jan*, te *Utrecht*.

b. *Maarten van Hoorn*, *Baanderheer* van *Gaasbeek*, gestorven in den *Jaare 1570*, hebbende, bij *Anna van Croij*, *Vrouwe* van *Stavele*, verwekt

(1) *Georg van Hoorn*, *Graaf* van *Houtekerke*, getrouwd met *Leonora*, dogter van *Lamoraal*, *Graave* van *Egmont*.

(2) *Philips van Hoorn*, Heer van *Heezen*, in den *Jaare 1580*, te *Quesnoi*, in *Henegouwen*, onthoofd.

(3) *Maria van Hoorn*, getrouwd, eerst met *Philips*, *Graave* van *Egmont*, daar naa met *Gaspar van Geneve*, *Marquis* van *Lullin*; doch zonder kinderen gestorven.

II. *Jan van Naaldwijk*, getrouwd met *Alida Grebbert*, dogter van *Nikolaas Grebbert*, te *Leiden*, en bij haar *Vader* van

1. *Willem van Naaldwijk*, zonder kinderen.

2. *Catharina van Naaldwijk*, tweemaal gehuwd, eerst met *Jakob Suis*, vervolgens met *Mr. Gerrit van Berkenrode*, doch kinderloos gestorven.

3. *Peternella van Naaldwijk*, *Nonne* te *Gouda*.

III. *ADRIAAN VAN NAALDWYK*, die volgt.

IV. *Catharina van Naaldwijk*.

V. *Izabelle van Naaldwijk*. *Moeder* van kinderen, bij *Jan van Hodenpijl*, *Zoone* van *Jan van Hodenpijl* en van *N. N. van Barlemont*.

VI. *N. van Naaldwijk*, *Nonne*.

ADRIAAN VAN NAALDWYK, zo even genoemd, eerst getrouwd met *Peironella van Florij*, en daar naa met Dirkje van Haafsten, verwekte uit zijn eerste huwelijk,

JAN VAN NAALDWYK; hij leefde nog in den Jaare 1503, en wierdt, bij *Geertruid van Haafsten*, uit Gelderland, Vader van:

1. ADRIAAN VAN NAALDWYK, die volgt.
2. *Willem van Naaldwijk*, Monnik in de Abdij van Middelburg.
3. *Henrik van Naaldwijk*, getrouwd met N. van Alphen, bij welke hij verwekte *Henrik van Naaldwijk*, in Spanje ongehuwd overleeden.
4. *Jan van Naaldwijk*, Kanunnik, en Protonotaris van Rome.
5. *Alida van Naaldwijk*, eerst Nonne, doch naderhand getrouwd met Antonij van Liedekerke, Lijfarts van den Hertog van Kleef.
6. *Barbara van Naaldwijk*, getrouwd met N. van Kuik, Heere van Meteren.

ADRIAAN VAN NAALDWYK, straks genoemd, overleedt in den Jaare 1567; te Leiden, nalaatende, bij Alida van Ophemert, gezegt Bloemendaal:

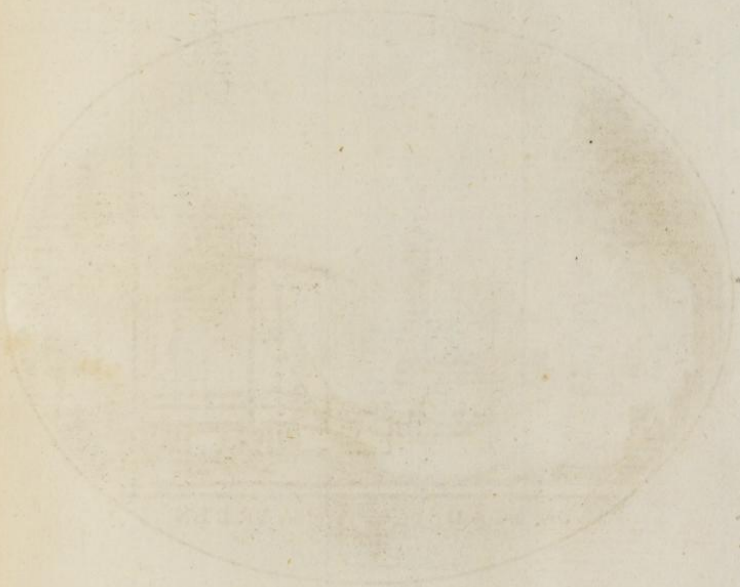
1. JAN VAN NAALDWYK, die volgt.
 2. *Josina van Naaldwijk*, getrouwd met Adriaan van Zwieten, Zoon van Kornelis van Zwieten en van Anna van Borselen, Adriaans dogter. De Heer van Zwieten was lid der zamenverbondene Edelen, en, in den Jaare 1572, tegenwoordig in de bemagtiging van den Briele. Zedert wierdt hij Stadvoogd van Gouda, en overleedt aldaar, in den Jaare 1584.
- JAN VAN NAALDWYK, straks vermeld, verwekte, bij *Françoise van Naaldwijk*, van Zierikzee,

Adriana van Haamstede, welke tot haaren eerste Man hadt Willem van Gistelles, in Vlaanderen, Kapitein, gesneuveld in den Veldslag van den Jaare 1600. Haar tweede Man was Henrik Sitton, Engelsche Kolonel, en deeze, bij haar Vader van

Maximiliaan Sitton.

Heer

geword
von Hinc-
en
in, Vater
Mit
N. van de
stul we-
vonnis van
ranchand
in Hicog
N. van
est in
Ophe-
van
Bor-
der
root-
Stad-
van-
hadt
id in
Hien-
van
Hicr

Anna C. Breker sc.

De GooISCHE HOOFSTAD, 't sterke NAARDEN,
 Leed door de STICHTENAARS werd door het SPAANSCH GEBROED,
 Schier overstroomd van burger bloed
 Moest PRUISSEN, (die het meê geen groot genoeg en baarden)
 Ontfangen, is des steeds
 Verdrukt door zo veel leeds.

...der ja
 ...ard zij
 ... Drog
 ...LAA
 ...dijk. G

NAARD
 oningd
 zijde la
 vaart on
 die wan
 der oor
 egerwoon
 te oude St
 men de ov
 iastijde Lu
 velle de C
 gewoondige
 vegen Han
 vorwen de
 liden Voo
 behoort,
 ur der Stad
 recht, door
 ijk deel in
 noot de Sta
 ante 'er van
 in rampzalige
 de, zints het
 de legen niet
 indert Raiter
 ste op te eif
 dat men ze v
 vreden." Do

Heer JAN, naa het overlijden zijner eerste Vrouwe, hertrouwd zijnde met *Anna van Kuilenburg*, Weduwe van Jan van Drongelen. verwekte bij dezelve

ADRIAAN VAN NAALDWYK, in wiens naakoomelingen het aanzienlijk Geslacht is uitgestorven.

Zie s. VAN LEEUWEN, *Bat. Ill. Oude Holl. Kronijk.*

NAARDEN, de eenige Stad in *Gooidland*, aan drie zijden omringd van hooge Heilanden, terwijl het alleen aan de Westzijde laage Weilanden heeft, eertijds beschreeven ter Dagaavaart onder de Hollandfche Steden, doch reeds voor lang van die waardigheid ontbloot. Met de onzekere gisfingen van den oorsprong des naams zullen wij ons niet ophouden. Het tegenwoordig *Naarden* legt op een geheel anderen grond dan de oude Stad, nog heden *Oud-Naarden* geheeten, waar van men de overblijfsels vindt in een klein gehugt en eene aanzienlijke Lustplaats, veel nader gelegen aan de Zuiderzee, welke de Oude Stad, allengskens, overstelt heeft. De tegenwoordige Stad wierdt gebouwd omtrent het Jaar 1350, volgens Handvest van Hertog WILLEM VAN BEYEREN. Zedert verworven de Stedelingen, van de Graaven des Gewests, verscheiden Voorregten. De Lakenweeverij, met hetgeen daar toe behoort, bevorderde, van tijd tot tijd, den bloei en welvaart der Stad; waar van, egter, het genot merkelyk gekloord wierdt, door de binnenlandfche onlusten, in welke de Plaats rijklyk deel hadt. In den eersten opgang der Hervorminge, genoot de Stad inwendige rust, boven veele andere. Men hoorde 'er van Beeldeforminge, noch van vreemde Predikers. Een rampzaligen keer nam, eerlang, de toestand van *Naarden*, zints het zich voor de zijde van ORANJE hadt verklaard. 'Er lagen niet meer dan honderdentwintig Duitschers binnen. Honderd Ruiters, door bossu na de Stad gezonden, om dezelve op te eischen, wierden afgewezen, met het bescheid „ dat men ze voor zijne Majesteit en den Prinsé dagt te be- „ waaren.” Doch op het berigt, dat *Don FREDERIK*, met
het

het gantsche heir, in aantogt was, ontzong elk de moed. Eenige Gemagtigden, en onder deeze de vermaarde LAMBERTUS HORTENSIVS, Rektor van 't Latijnsche Schoole, ter Stad uitgetrokken, om een Verdrag te treffen met den Spaanschen *Don*, ontmoetten, onder weg, den Spaanschen Bevelhebber JULIAAN ROMERO, die hun verklaard hebbende, dat *Don* FREDERIK de zaak van *Naarden* aan hem hadt gelaaten, hem te voet vielen, de Sleutels der Stad aanboden, en voorts, op hun aanhoudend smeeken, de toezegging verworven, dat Burgers noch bezettingen aan lijf of goed zouden beschadigd worden. Straks trok ROMERO na binnen, aan het hoofd van ruim vierhonderd man, en wierdt deftig ter maaltijd onthaald bij GERRIT PIETER AARTSZOON, Schepen der Stad, zo wel als de Soldaaten bij de Burgers en Ingezeetenen. Na den maaltijd deed ROMERO, door eenen Trommelslager, omroepen, dat alle de burgers en bezettingen, ongewapend, zich hadden te vervoegen in de Gasthuiskerk, welke thans voor Stadshuis diende, om 'er den Eed aan zijne Majesteit te vernieuwen. Uitgezonderd eenige weinigen, die de Spaansche trouwe mistrouwden, voldeedt de onkundige menigte aan dit bevel. Intusfchen wandelde zeker Priester, midden onder de Spanjaards, voor de Kerk vergaderd, op en neder; doch kwam wel haast de veege opgeslootenen aanzeggen, zij hadden met hun Geweeten peis te maaken, en op hun einde te letten.

„ Maar (wij spreken, in de beschrijving van dit Treurtooneel, met de welgespiede woorden van den Ridder HOOFD), 't aanzeggen, bereijden en sterven, was één ding. Men rukt de groote poort open; leijdt eenpaarlijk aan, en schiet af, plompverlooren in 't hondert; met een gillen en schreeu. wen, dat ijder 't hart deedt sluijten, en de hairen te bergh staan. Dat wordt, bij die van binnen schichtig beantwoordt, met krijten en karmen, zuchten, en janken, om steen en staal te vermurven. 't Koude zweet breekt hun uit. Werwaarts ook zij zich keeren, de wanten staan pal, en de doodt in de deur. Voorts vlieghen de vijanden, tot het Kerkje in, als verwoede wolven, den slaaghenden drom, met deeghen en doggen, op 't lijf. Dat weemelen, onder elkandere, van eene schaare, in zoo eng een' plaats gepakt, „ dat

dat buijte
spitsbroed
jen, bree
vingeren
weezen,
den Span
Hij hou
der ijern
die, doo
ven. Na
men 't v
reeds o
en smo
honder
één da
't Ge
fart), he
zen en l
ven, me
weghorle
deren, ot
na der b
den brandt
haast aan
de schuijler
verfche stot
te voorfchij
gereeghen,
lijt tot lidt
verfchaft de
die, fors v
an dierle,
wen zij me
hinzamelijk
zonder bodt
ux op het b
kammer hujs
anvagen op

„ dat buitelen in hun eijghen oft hunner medeburgheren, en
 „ spitsbroederen bloedt, dat root- en doodverwen van troon-
 „ jen, breeken van gezicht, krimpen van leeden, vlechten van
 „ vingeren, wringen van handen, was wel 't grouwzaamste
 „ weezen, dat ooit oogh oft oore moght voortfaan. Maar niet
 „ den Spanjaardt heeft zoo deerlijk een' vertooning gejamert.
 „ Hij houdt 'er, eeven fel, met punt en snede, op aan, zou-
 „ der ijemant te spaaren, uitgezeijt vier perfoonen alleenlijk,
 „ die, door beloften van zwaar ranfoen, gevankenis verwor-
 „ ven. Naa 't plonderen en uitschudden der lichaamen, steekt
 „ men 't vuur in 't gebouw, om de geenen, die zieltijghende
 „ reeds onder de dooden gedolven laaghen, voorts met vlam
 „ en smook te verdelghen. Ende werden alzo omtrent vier-
 „ hondert burghers, boven een goedt getal soldaaten, onder
 „ één dak, om hals geholpen.

„ 't Geheele heir Spanjaarden, nu,“ (dus vervolgt de Dros-
 „ faart) „ had men binnen de muuren, den roover in de huij-
 „ zen en het wee door al de stadt; gaande 't onderste boo-
 „ ven, met rennen, rukken, breeken, scheuren, sleepen,
 „ weghortsen; en ten hemel toe 't huijlen van wijven en kin-
 „ deren, ondermengt met de naarheit van 't loeijen en bla-
 „ ten der beesten, van stal gedreeven, oft daarop gelaaten in
 „ den brandt, die, naa 't mannen van den meesten huijt,
 „ haast aan alle gaschoeken geficht werd. Dezelve stommelt
 „ de schuijlers ten sluijphoolen uit, en leeverd der wreedheit
 „ versche stof. D'ellendighen, tot omtrent vierhondert toe,
 „ te voorschijn koomende, worden ten deel aan rappieren
 „ gereeghen, ten deel met dolken doordrukt, ten deel van
 „ lidt tot lidt gemartelt, en aan stukken gekapt, met bijlen,
 „ verschaft door de Spaansche vleeshouwers. Zommighen,
 „ die, fors van vertwijfeltheit, en trachtende hunne huijdt,
 „ ten dierste, te verkoopen, zich te weere stelden, werden,
 „ wen zij meer niet moghten, als visfchen gekorven, en
 „ lankzaamelijk gewentelt in een' taaije doot. Etliken, die
 „ zonder bodt van wederstandt, in handen vielen, werden
 „ tot op het bloote vel ontkleedt, en alzo voor de ooghen
 „ hunner huijsvrouwen en kinderen, doorsteeken. Anderen,
 „ omvangen op straat, van achter en voore, dienden de moord-
 „ „ daa-

„ daadigheid tot spel: dewijl hen, de Spanjaardt al lachende
 „ en schettrende, met de spitzen van 't geweer, d'een den
 „ andere toejoeghen; en om hun kortswijl afmaakten. Nocht
 „ Kerke, nocht Klooster, nocht ander Godshuijs, oft eenighe
 „ gewijde of ongewijde plaats, die van schenden, van schaa-
 „ ken, van plaaghen, van pijnighen, moorden oft bernen, ver-
 „ schoont bleef. Onder andere onmenschlijkheeden, quetste
 „ men eenen burgher van tseeventigh jaaren, in den hals; ont-
 „ sink 't bloedt met de handen; dronk het op; en gaf hem,
 „ daarna, de doodsteek. Drie kranken van geijke ouder-
 „ dom, een vierde van vijftigh jaaren, werden in 't bedde
 „ vermoordt. Ende was niet min noosfolijk het ombrenghen
 „ van twee stommen, en eenen dwaazen beedelaar. Stokouwde
 „ luijden, van tachtentigh, van hondert jaaren, ter gekochte
 „ kost gaande, de zieken, armen, en afgeleefden, onderhou-
 „ den in de gasthuijen, moeten gelijke grimmigheid uitstaan.
 „ Verscheijde burgers werden in de groote Kerck, zoo op het
 „ welfsel, als op den tooren, en de trappen, gepriemt, oft
 „ van booven needer geworpen. Anderen, gedwongen den
 „ buijt na 't leegher te helpen draaghen, betaalde men, mer
 „ klingh of koeghel, humen arbeijdt. Aan HORTENSUS, als
 „ hij door orde des Graaven VAN BOSSU, ter nauwe noot
 „ van 't uijterste beschermt was, quam strax een arghen oover-
 „ wordende, in zijn huis en aangezicht, zijnen Zoons 't hart
 „ uit den lijve gelicht. Noch vier andere personen maakten
 „ zij daar af, onder zijn' ooghen. Verscheijde vrouwen wer-
 „ den bij de voeten; zommighe bevruchte bij de borsten, op-
 „ gehangen: en dermaate gefokert met knellen en wurgben,
 „ dat ze onder hunne handen doot bleeven. Dan de lijken
 „ in putten gesmaakt, als hun de oeveldaadt verwijtende. Eener,
 „ ten grooffite zwanger, rukten zij 't kind uit den buijk, na
 „ dat zij dien met den gajlheit hunner vuijle lusten bezoedelt
 „ hadden. Men voeght 'er bij, dat zij 't verscheurden; de
 „ stukken in hunne djizakken staaken; endtlijk zooden oft brie-
 „ den, en verflonden. De afgemarteide moeder gaf kortelinx
 „ haaren geest. Maagden, meijskens van dertien en minder
 „ jaaren, werden tot gelijke smaadt, en eerlooze derielheit
 „ misbruijkt. Onder andere kraamvrouwen, dedden zij 'er
 „ eene,

HIERE MISHANDEL
 DE ZOON VAN L.HOI

J. Beyer, inv. et delin.

Reut. Habeler, sculp. 1790

WREDE MISHANDELING, DOOR DE SPANJAARDS GEPLEEGD, AAN
 DE ZOON VAN L. HORTENSIUS, IN DE MOORD, TE NAARDEN.

Achterde
 van d'err
 Nocht
 met de
 en d'eer
 ma, ver
 de, vande
 k, on
 y ge ha
 te, wate
 t' boote
 mtegen
 hokwate
 er ghaat
 mte d'op
 unte d'et
 op het
 t, ofe
 t den
 met
 als
 doot
 ver
 nar
 non
 ver-
 op-
 en,
 ken
 mer,
 ma
 de
 vric-
 Hox
 mter
 d'heit
 in 'er
 wate,

...; barvo
...gen van
...er de d
...ur zij v
...lijzen,
...ur' voorh
...ghehen,
...hoopte m
...noeder na
...ven t'festig
...quamen, d
...enboven,
...leggende
...ghen: et
...eer hij t
...langen ijn
...onreijn ge
...dicht werde
...ewders, v
...it de huijz
...reghen, tes
...LIEFERTZOO
...angest, en
...had, had t
...in zijn oope
...nomen; maa
...op 't huijs
...de FREDRIK,
...men Mijesteij
...in zijn e
...en de stul
...nigh gevoele
...onogevoeljk
...reden in de
...gelecht, d
...pseveren, en
...ouden te legger
...in, toetmaals

„ eene, barvoets, in een mouweloos onderroxken, met een
 „ wighjen van eenen dagh, het tweede van achttien maanden,
 „ oover de doode lichaamen heene, ter poort uitgaan. Van
 „ waar zij voorts, door de sneeuw tredende, in 't Dorp
 „ *Huijzen*, een' ure van der stad, en feedert nochtans tot
 „ haar' voorighe gezontheit, quam. Eenen merkelyken hoop
 „ burgheren, achterhaalt ter platte lande, in 't vluchten,
 „ stroomte men zoo wollen als lijngewaadt af, en hing hen
 „ moeder naakt op: der wijze, dat 'er, in alles, niet booven
 „ ven tsestigh te lijf bleeven, van de welke veertigh ont-
 „ quamen, de rest geranfoent werd. — *Don FREDERIK*, daar-
 „ enboven, verbood, bij oopenbaaren uitroep, aan al d'ont-
 „ leggende plaatsen, op lijf straf, eenighen burgher te herber-
 „ ghen: en binnen der stad, iemandt ter aarde te brenghen,
 „ eer hij daar anders in voorzien hadde. Zulx de lijken,
 „ langen tijdt, tot aas van honden, vooghelen, en allerleij
 „ onreijn gedierte, bleeven leggen; en de weduwen benoo-
 „ dicht werden oover haare rottende mannen, kinderen oover
 „ ouwders, vrienden oover maaghen te stappen, waar zij voer
 „ uit de huijzen zetten, die, om een deel van den buijt te
 „ berghen, teeghens den brandt, behoedt waaren. *HENRIK*
 „ *LAMFERTSZOON*, Burghemeester, zijnde met ijslijk pijntuijgh
 „ aangetast, en eijndtlijk zijn' zoolen teghens een vuur ver-
 „ brand, had tweehondert kroonen ranfoens beloofst; daar-
 „ naa zijn oopen gezien, en toevlucht, aan 't Klooster, ge-
 „ noomen; maar werd verspiet, den Baljuw oovergeleevert,
 „ en op 't hujs te Muijde gebraght. Thans quam 'er, van
 „ *Don FREDRIK*, een vonnis, luidende, dat men hem, als
 „ eenen Majesteijtschender, en den Prince gezworeen hebben-
 „ de, in zijn eijghe deure zouw hangen; voorts vierende-
 „ len, en de stukken ter poorten uitsteeken. — Als alles, wat
 „ eenigh gevoelen had, aan 't eijndt geplaaght was, moest
 „ het ongevoelijke voorhouden. Poorten, muuren, toorens,
 „ werden in de graven geworpen, en tot beneeden de stra-
 „ ten geslecht, door die van de Goeische Dorpen, daartoe
 „ gedreeven, en opgeprest, bij peene van hen daatlijk aan
 „ koolen te leggen. En dit, in voldoening van een vonnis,
 „ dat, toenmaals ongeschaapen, noch elf maanden daarna in
 „ de

„ de penne bleef, en eerst den zesten van Slagtmaandt des
 „ volgenden Jaars (1573), door den Landvoogdt, gevêlt
 „ werd. T'zelve verklaarde ook alle handvesten, vrijdoo-
 „ men, goederen en inkomsten der steele, verbeurt te zijn.
 „ Dus" (en met deeze aanmerkingen besluit de Ridder zijn
 „ treffend verhaal) „, dus eer- en godtvergeetelijken, sprong met
 „ Naarden de Spanjaardt om; viellicht zich inbeeldende, der
 „ werelt te kunnen diets maaken, dat de stad zonder ver-
 „ ding oovergegaan was, omdat z' 'er geen schriftelijk blijkt
 „ af had. Maar, gelijk zij den vijandt, alzoo heeft Hollandt,
 „ zonder brief oft zeeghel te zien, dier burgherije bij haar
 „ eukele woordt geloofd, en het daar voor gehouden, dat zij
 „ trouwloozelijk bedrooghen en bijgebracht was. Der voe-
 „ ghe, dat deeze schrik, waanende een' algemeene verslee-
 „ ghenheit te baaren, recht anders uitviel, en, zoo in geeste-
 „ lijken als weirlijken, d'alderhooghste slijczinnigheit, tot tee-
 „ genstant, wrocht: gemerkt bejde Roomschen en Onroom-
 „ schen, oover een' zelve kam geschooren niet meer veijlig-
 „ heits in 't daadinghen, dan in 't weerbieden, vonden."

Zedert ging *Naarden* over tot de zijde der Staaten, en wierdt niet, dan honderd jaaren daar naa, voor eene korte poos, van dezelve afgetrokken, door de Franschen, die, geholpen door den scbrik der Ingezeetenen, in den Jaare 1672, de Stad, zonder slag of sloot, innamen, om, in de maand September des volgenden Jaars, uit dezelve wederom verdreeven te worden, onder het bewind van Prinse WILLEM DEN III.

Naarden, opdat wij nu tot eene meer bijzondere beschrijving daar van overgaan, is voorzien van zeer goede Vestingwerken, aangeleid naar het ontwerp van den bekwaamen Ingenieur Baron VAN COEHOORN. Doch haare voornaamste sterkte bestaat in de afgegraavene Velden, rondom de Stad, die nog gestadig uitgebreid, en door middel van den Vegtstroom, tot een aanmerkelijken afstand, onder water kunnen gezet worden. Volgens de opneeming van den Jaare 1732, bedraagt het getal der huizen, binnen de Stad, vierhonderd zeven, en in haare Geregtingheid en het Gehugt *Laag-Bussum*, drieënzeventig. De openbaare Gebouwen zijn weinig in getal. Men ziet

Naarden jaar

Out

en in eene Boe
 klootrijk, midden
 le het gezigt op e
 late vertooning v

NAARDEN, (LEON
 en ijerig voorsta
 nis grootheid en
 wite de goedken
 XIII. DEEL.

A Rademaker fecit

Oude POORTIE tot NAERDEN

1670

manar der
 it, geve
 , vrijdo
 it te zint
 lder zija
 nog met
 ale, der
 ble ver
 fte bij
 Holand
 bij hare
 dat zij
 er voo
 verles
 geene
 or de
 roum
 ffige
 , en
 korte
 , ge
 1672,
 zand
 ver
 L.E.M
 hrij
 sting
 n In
 erkte
 : nog
 , tot
 nden.
 er ge
 en in
 eënze
 Men
 ziet

ter 'er
mond
Wag, e
thouwig
egenwo
pront
hout, d
de Goo
sam ge
voorzie
te meer
gr. M
chrift,
halven
Geme
Weesha
Laken
hoewel n
Bejuw v
Schopenen
faurier, d

MAAZEN,
de oude St
wee Overt
in Hoofde,
ed in eene
abrijk, mi
te het gezigt
hize vertoonit

MAAZEN, (1
en vijerig voe
nig grootheid
nede de goed
KILL. DEEL.

ziet 'er nog het oude Stadshuis, waar in de boven vermelde moord gepleegd wierdt, doch thans dienende voor eene Waag, en in hetzelfde, in drie Steenen, afgebeeld het treurig schouwspel, nevens Bijschriften in Riim, van dien tijd. Het tegenwoordige *Stadshuis*, een in zijne soort fraai Gebouw, pronkt van binnen met eenige kunstige Schilderijen. Het hout, daar toe gebruikt, zou gehaald zijn uit het zo genaamde *Gooier-Bosch*, wel eer ten Zuiden van het Dorp *Hilversum* gelegen. De *Kerk* der Hervormden is groot en ruim, voorzien van een Toren van aanmerkelijke hoogte; die nog te meer uitsteekt, omdat de grond der Stad tamelijk hoog legt. Men ziet hier de Begraafplaats, met een deftig Opschrift, van den geleerden Rektor LAMBERTUS HORTENSIVS Behalven de Nederduitsche, is 'er ook eene Walsche Hervormde Gemeente, als mede eene Statie der Roomschegezinden. Het *Weeshuis* bezit zeer aanzienlijke goederen en inkomsten. De Laken- en Fluweelweeverij zijn 'er nog in eenigen bloei, hoewel minder dan voorheen. De Regeering bestaat uit den Baljuw van Gooiland, Schout, drie Burgemeesters, zeven Schepenen en eenendertig Vroedschappen, benevens een The-saurier, drie Weestmeesters en twee Sekretarissen.

Zie HOOFD; VALKENIER, enz.

NAARDEN, (*Oud.*) waarschijnlijk een gedeelte van den grond der oude Stad, niet verre van de Zuiderzee, in welke de verdere Overblijfsels, al voor lang, begraven zijn geweest. De Hofftede, welke hier plagt te leggen, is, zedert, veranderd in eene Boerenwooning; de legging daar van is zeer bekoorlijk, midden in boschen, akkers en heuvelen, van welke het gezicht op eenmaal wordt verwisfeld, met eene verrassende vertooning van de Zuiderzee.

NAARSEN, (LEONARD VAN) Rotterdamer, op zijne wijze, een ijverig voorstander van het Huis van ORANJE, zocht deszelfs grootheid en verheffing te bevorderen, door middelen, welke de goedkeuring van weldenkenden geenzins konden

wegdraagen. Toen WILLEM DE III nog een kind was, ver-
toonde NAARSEN reeds een voorspel van zijne toekomende
verrigtingen: tot groot ongenoegen der Rotterdamsche Regen-
ten, welke, in den Jaare 1653, hem geregteijk vervolgden,
over 't voeren van eene taal, die geoordeeld wierdt, aanlei-
ding te kunnen geeven tot stoornisse van de rust en het ver-
wekken van oproerige bewegingen. Zedert schijnt hij ge-
zweegen te hebben, gedurende een geruimen tijd; immers
wij verneemen niets van hem, tot in den Jaare 1672. Te
schoon stondt nu de kans, tot het bevorderen van zijne
hoofdbedoelinge, om de voorkomende gelegenheid niet gree-
tig aan te grijpen. Van tijd tot tijd hieldt hij zameukomsten
met eenigen zijner medeburgen, om, op hunne manier, over
's Lands oirbaar te handelen. In naauwe gemeenschap stondt
hij, daarenboven, met HERMAN VAN ZOELLEN, Oud-Burge-
meester, en eenige anderen. Onder 't geleide van deeze, ver-
scheen NAARSEN, in de maand Junij des gemelden jaars, dik-
maals ten Stadhuize, doende allerleie voorslagen, zo 't hee-
te, uit naam der Burgerije. Uit vreeze voor eenen aanslag
der Franschen op de Stad, begeerden ze, nu eens, dat men
de Ingezeetenen zoude doen werken aan de verbeteringe der
Vestingwerken; doch, wanneer de Regeering deeze begeerte
inwilligde, vielen ze, op andere tijden, klagtig, dat het Volk
verdriet kreeg in 't werken, en, ten zij men, op de eene of
andere wijze, daar tegen voorzag, ligtelijk tot plonderen kon-
de overflaan. Allengskens voerde NAARSEN eene meer ver-
staanbaare taal, door openlijk te dringen op de verheffing van
zijne Hoogheid. Op den vijftewintigsten der straks genoemde
maand Junij, zich ten Stadshuize verwoegd hebbende, hieldt
hij de Heeren voor, dat men den vrede met Engeland in de
hand hadt, en dien konde bekoomen, wanneer men wilde,
door alleenlijk den Prins VAN CRANJE tot Stadhouder aan te
stellen; als hebbende zijne Groot-Brittannische Majesteit, in
't voeren van den Oorlog tegen den Staat, geene andere be-
doelinge, dan om deeze bevordering van zijnen Neeve te be-
werken.

Door deeze en soortgelijke bemoeijingen behaalde NAARSEN
de gunst van het gros zijner medeburgen. Een streelend
be-

bewijs hier van ondervondt hij, in 't begin van Julij des boven genoemden jaars. *Rotterdam* was thans vol van oproerige bewegingen. De Gemeente, uit wantrouwen op de tegenwoordige Regeering, deel neemende in het bewind van zaaken, hadt verscheiden punten van dezelve gevorderd, in welke men, door nooddwang, hadt bewilligd. Een van dezelve hielt in, de benoeming van een Drietal, ter vervulling van eene open staande Vroedschapsplaats. LEONARD VAN NAARSEN hadt de eere, dat zijn naam, op de Lijst, in de eerste plaats, gesteld was. De daadelijke verkiezing hadt toen nog geenen voortgang, maar wel een weinig naa het midden der volgende maand Augustus. Naa dat de verdagte Regenten afstand gedaan hadden van hunne Ampten, ter begeerte der Burgerij, wierdt, op den voorslag van dezelve, een driedubbel getal benoemd. Twee dagen laater deedt zijne Hoogheid, uit de benoemde perfoonen, eene verkiezing; onder andere lieden, welke deel hadden gehad aan de opschuddingen en bewegingen, viel dezelve op ONZEN LEONARD VAN NAARSEN; wiens naam, egter, wij, zedert, niet meer vermeld vinden.

Zie VALKENIER, *Verwerd Europa.*

NAAUWERNA, een Gehugt, ten Noorden aan het Westlijkste gedeelte van Y, bijkans recht tegenover het Huis te Zwaanenburg, op Halfwegen tusschen *Haarlem* en *Amsterdam*. In den Ydijk legt hier eene Sluis, door welke de Schepen, den wil hebbende na *Krommenie* en andere Noordhollandsche plaatzen, welke, om den wind of andere redenen, den Zaanstroom mijden, geschut worden in een Vaarwater, de *Naauwernasche Vaart* genaamd.

NANNIUS, (PETRUS) gebooren te *Alkmaar*, in den Jaare 1500, wierdt, om zijne bekwaamheden, bevorderd tot de waardigheid van Kanunnik te *Atrecht*, en Hoogleeraar op 't Hoogefchool te *Leuven*, alwaar hij, gedurende den tijd van achttien jaaren, dien post, met veel lofs, bekleedde, en zijne dagen eindigde, op den eenentwintigsten Julij des Jaars 1557.

Van zijne uitgebreide geleerdheid getuigen 's Mans naagelaatene Schriften, over veelerhande onderwerpen, de Oordeelkunde, de kennis der Schriftuure en der aloude ongewijde Schrijvers en de Rechtsgeleerdheid betreffende.

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica*.

NANNO, van geboorte uit Friesland, vermaard om zijne geleerdheid en kennis van veelerhande Weetenschappen, inzonderheid de Wijsbegeerte. Hij leefde in de laatste helft der Negende Eeuwe, en was de Leermeester van RABODUS, Vijftienden Bisshop van *Utrecht*.

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.*

NATEWISCH, (*Het Huis*) eene Ridderhoffstad, in het Overkwartier van het Sticht van *Utrecht*, onder de Hooge Heerlijkheid *Amerongen*. Het was reeds bekend in den Jaare 1270, doch wierdt eerst in den Jaare 1536 voor Riddermatig verklaard. Het oude Gebouw, 't welk nog veele tekens van zijn voorig aanzien vertoont, wierdt, in den Jaare 1721, merkkelijk vergroot en verbeterd. De tuinen en beplantingen zijn fraai en in een keurigen smaak aangeleid.

NECK, (JAKOB VAN) Zoon van KORNELIS VAN NECK, gebooren te *Amsterdam*, uit een niet onaanzienlijk geslagt, hadt, zints zijne vroege jeugd, waarschijnlijk tot het drijven van Koophandel, de Zee beploegd, en daar door zo veel kunde en ervarenise opgedaan, dat de Oostindische Maatschappij, straks naa haare oprigting, op hem het oog liet vallen, als een bevoegd voorwerp tot het voeren van het opperbewind haarer onderneemingen, in de afgelegene Gewesten. Reeds in den Jaare 1598 liep hij in Zee, in de hoedanigheid van Admiraal, met acht Schepen, na de *Oostindiën* bestemd, en door 's Lands Staaten van Geschut voorzien. Zeer voorspoedig slaagde deeze togt. Vier van zijne Schepen deden de reize in vijftien
maan-

J. Keld. pinxit

JACOB CORNELISZ. VAN NECK,
 Burgemeester en Raad
 der Stad Amsterdam.

J. Neubronk, jr. na't Origineel Schilderij, verstaande by de Wel. Ed. Geest. Heer M^r. Joachin. Ruyter, Oud Schepen der stad Amsterdam

carne
 unde,
 tijvers
 fca.
 e go
 noo-
 der
 dus,
 g.
 r-
 er-
 are
 na-
 ens
 I,
 gen
 je-
 ll,
 an
 de
 ij,
 en
 er
 en
 il,
 da
 ee-
 en
 an

maanden, medebrengende, onder andere, vierhonderd lasten Peper en honderd lasten Nagelen. De vier andere Schepen, insgelijks rijk beladen, kwamen wat laater in 't Vaderland te rug.

De gelukkige uitflag deezer onderneeminge was oorzaak, dat VAN NECK, straks in 't midden van den Jaare 1600, van nieuws, wierdt uitgezonden; hebbende thans zes Schepen onder de Vlag. Bij zijne aankomst in de Oostindien vondt hij den Koning van *Ternate*, Bondgenoot der Maatschappije, misnoegd op de Portugeezen, met welke hij, in 't volgende jaar, in eenen Scheepsstrijd wierdt ingewikkeld. Naa een Logie, te *Patane*, opgeslagen, en een voordeeligen inkoop van Peper gedaan te hebben, keerde de Admiraal weder na het Vaderland, alwaar, in zijne Geboortestad, de gedaane diensten met eere bekroond wierden. Voor de eerste maal in den Jaare 1609, en vervolgens in de Jaaren 1612, 1615 en 1617, ontmoeten wij hem op de Lijst der Schepenen. In den Jaare 1621 wierdt hij Raad, en 't jaar daar aan, Burgemeester. Driemaal bekleepte hij, zedert, deeze waardigheid, de laatste reize, als aangebleeven Heer, in den Jaare 1626.

Zie J. WAGENAAR, *Vad. Hist. en Beschrijv. van Amsterdam.*

NECK, (REINIER SIMONZOOON VAN) Amsterdammer, en, veelligt, een bloedverwant, des boven genoemden, was een der aanzienlijke burgeren, welke, in hunne geboortestad, het werk der Hervorminge ijverig voorstonden en meer en meer velds zогten te doen winnen. In goeden reuk moet hij gestaan hebben bij de nog Roomschegezinde Regeering; althans vindt men aangetekend, dat deeze bij VAN NECK aanzoek deedt, uit vreeze voor opschuddinge onder de Onroomschen, om hunnen Leeraar JAN ARENDSZOOON op den predikstoel te brengen, in de Minderbroeders Kerk, binnen de Stad, terwijl ze, tot nog toe ('t was in den Jaare 1566) buiten dezelve hunne godsdienstige Vergaderingen gehouden hadden. Hier door aangemoedigd, verftoutte zich VAN NECK, nevens ADRIAAN

PAUW, aan Burgemeesteren te verzoeken, dat het Boekvertrek der Monniken hun tot eene Kerkekamer mogt worden opgeruimd. Hoewel dit verzoek wierdt afgeslagen, was hun, egter, onder de hand, te verstaan gegeven, dat men 't niet zoude beletten, indien zij, tot het genoemde oogmerk, daar van gebruik maakten: zo als zij met 'er daad deden. In 't volgende jaar, terwijl de Heer VAN BREDERODE zich binnen *Amsterdam* onthieldt, bezorgde VAN NECK, te gader met LAURENS JAKOBSZOOËN REAAL, dat hem, door de Hervormde Gemeente, tweeduizend vierhonderd guldens wierden opgeschooten. BREDERODE, zedert, tot Overste van *Amsterdam* zijnde aangesteld, namen Burgemeesteren het besluit, van de beide Religien, dat wil zeggen, van de Roomschen en Onroomschen, negen personen te doen verkiezen, om met dezelven, als 't noodig of oorbaar zijn mogt, over zaaken, de bewaaring der Stede betreffende, te spreken. VAN NECK was een der beroemden; die, kort daar naa, driehonderd Ingezetenen, van de schamele Gemeente, aannamen om de Nachtwagt waar te neemen. Een gevolg van zo veel deelneeminge en hartlijkheid voor de goede zaak, was oorzaak, dat, straks naa het omslaan van *Amsterdam*, in den Jaare 1578, VAN NECK, nevens anderen, tot Raad in de Vroedschap der Stad wierdt verkoozen.

Zie J. WAGENAAR, *Beschr. van Amsterdam.*

NEDERHORST, eene Ridderhoffstad, in het Nederkwartier van het Sticht van *Utrecht*, in den zo genaamden Hornpolder, aan de rivier de Vegt, een weinig ten Zuiden van het Dorp, gemeenlijk *den Stichtschen Berg* genaamd. In zijne gedaante, met eenen Toren op ieder der vier hoeken, draagt het nog de kenmerken der aloude Bouworde, hoewel het, in de tegenwoordige Eeuwe, in den hedendaagfchen smaak vertimmerd is. Het Gebouw legt rondom in zijne Graften, en heeft een bekoorlijk uitzigt over den Vegtstroom. Heer PHILIPS VAN WASSENAAR, welke overleedt in den Jaare 1225, wordt voor den stigter gehouden.

NE.

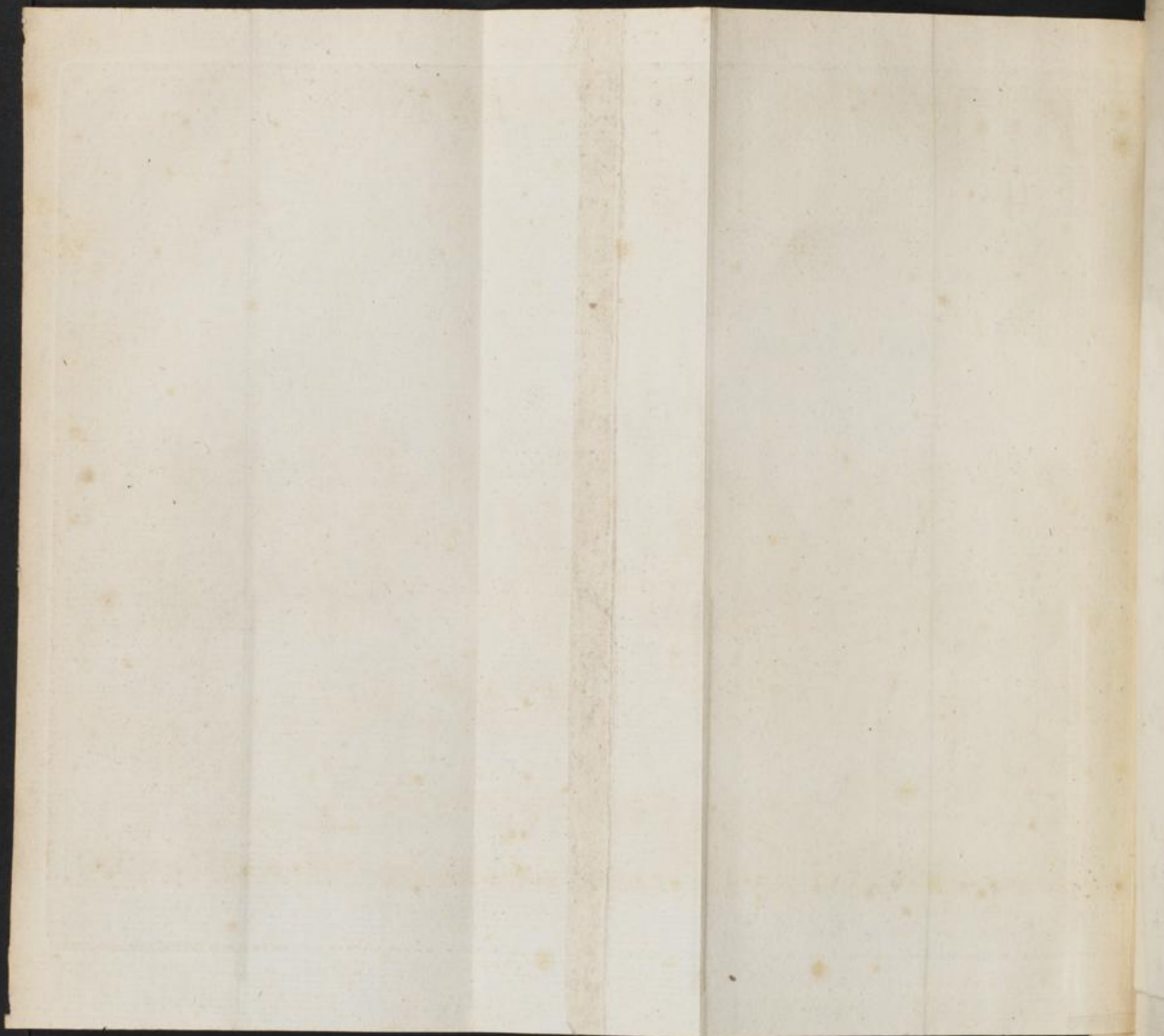

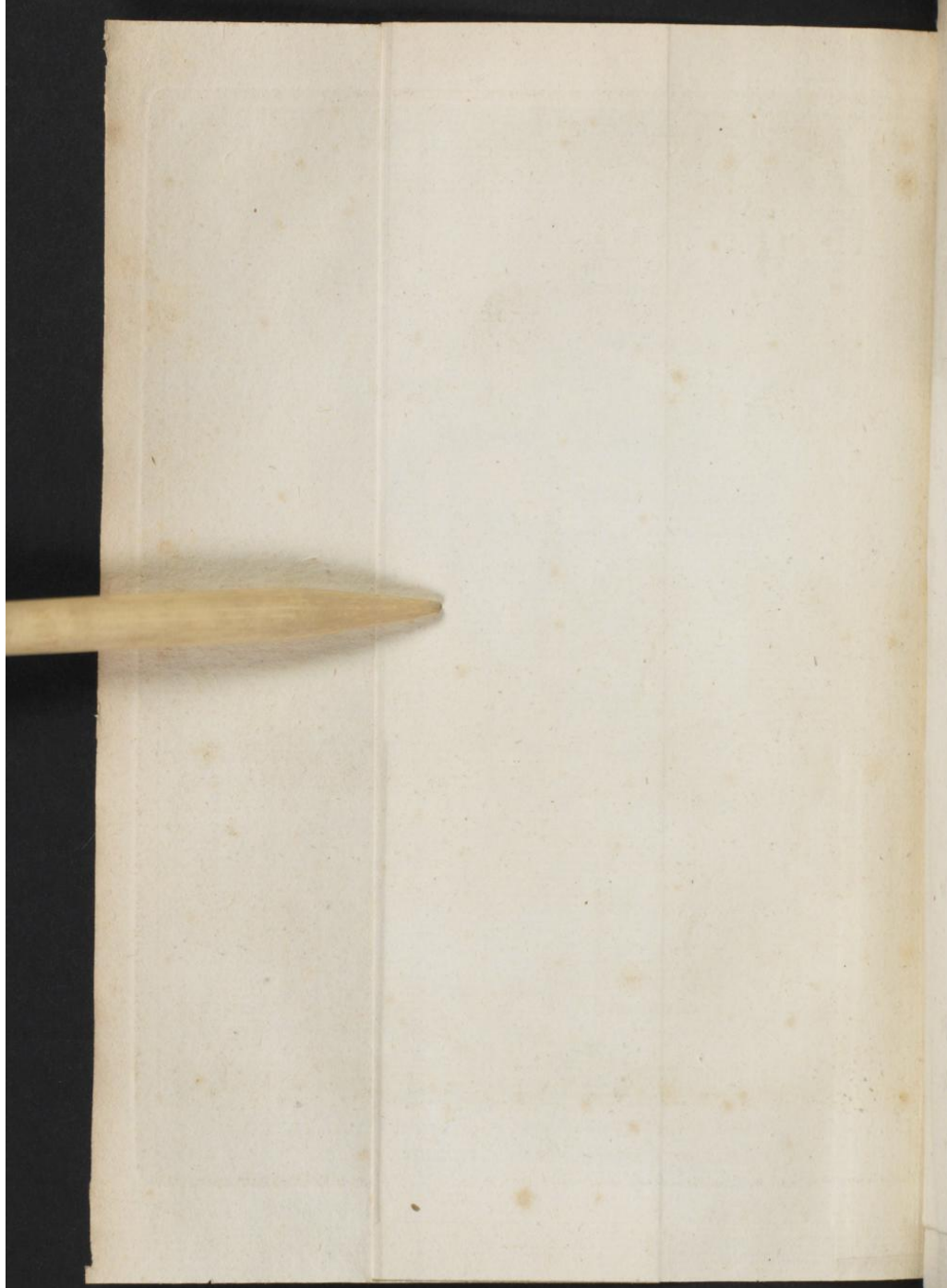
Het Huis NEDERHOR NEDERHORST du S. Jellart Godard
Godard van Tuijan Tuij de Serooskerken.

*Het Huus NEDERHORST; van den H. Wellard
Godard van Tuyl van Serooskerken.*

*La Maison NEDERHORST du S. Wellart Godard
van Tuyl de Serooskerken.*

UNIVERSITÄT BONNEN
 1818
 FÜRSTENBERG

NEDERLANDEN, (*De Vereenigde*) zijn zeven onderscheidene en van elkander volstrekt onafhankelijke Landschappen, war derzelve beheering aanbelangt, bekend bij de naamen van *Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Overijsel* en *Groningen*. Niet zo zeer naar gelange van derzelve vermogen, aanzien of rijkdom, maar uit hoofde van derzelve aloude waardigheid van Hertogdom, Graaffchap of Heerlijkheid, worden ze aldus gerangschikt. Van de doorgaans *laage* ligginge van den grond deezer Gewesten, in vergelijking van hoogere bovenlanden, ontleenen zij den naam van *Nederlanden*. De benaaming van *Vereenigde* is 't gevolg van een Verdrag of Verbond, in den Jaare 1579, tuschen dezelve, te *Utrecht*, geslooten, waar bij zij, met behoud der Souvereiniteit in ieder bijzonder Landschap, den Koning van Spanje hebbende afgezworen, over en weder hulp en bijstand beooffden tegen den gemeenen vijand; ten welken einde zij eenen omflag maakten omtrent het aandeel, welk ieder Gewest hadt te draagen in de gemeene Lasten: over welken omflag, naaderhand, dikmaals geschillen zijn gereezen, naardien zommigen zich verbeeldden, te hoog te zijn aangeslagen; als mede, omdat het tegenwoordig vermogen van zommigen niet gelijk is aan den toestand van zaken, ten tijde als de schikkingen op dit stuk beraamd zijn. Al zints eenigen tijd, en nog heden, terwijl wij dit schrijven, zijn 'er Afgevaardigden uit de onderscheidene Landschappen werkzaam, tot een meer evenredige verdeeling der Aandeelen, welke men gemeenlijk *Quota's* noemt. Veelal is men gewoon, de bovengemelde Gewesten met den naam van *Provincien* te bestempelen, hoewel, naar 't oordeel van zommigen, 't onregt, als wordende, met deeze benaaming, bij de aloude Romeinen, Gewesten aangeduid, welke zij buiten *Italie* bezaten, en door de Wapenen bemagtigd hadden. Doch 't is bekend, dat de betekenis van dit woord, zedert, meerdere uitgebreidheid heeft gekreegen, en ook op de bijzondere Landschappen van 't oorspronkelijk Romeinsch Gebied wierdt toegepast. Uit het ware oogpunt worden de zeven Landschappen beschouwd, wanneer men dezelve aanmerkt als ééne *Republiek* of Gemeenebest, 't welk zekere algemeene belangen heeft, die gelijker-

hand en met vereenigde kragten moeten behartigd worden, en dus onder een algemeen bestuur en opzigt zijn gesteld; doch welks bijzondere Leden, in zaaken, den gemeenen toestand of welvaart niet raakende, meesters zijn in hunne afzonderlijke huishouding, en, zonder toestemming of medeweeten van de andere, maatregels kunnen beraamen, welke zij, ten hunnen bijzonderen nutte en oirbaar, meest dienstig oordeelen. Terwijl de afzonderlijk toestand van ieder Provincie onder bijzondere Artikelen wordt vermeld, oordeelen wij, geenen ondiensdienst te zullen doen aan den Leezer, met het mededeelen van een kort begrip, raakende den algemeenen staat dezer Landen, omtrent welken veele Landzaaten schandelijk onkundig zijn.

De legging der Vereenigde Provincien, op de Aardglobe, is tusfschen de eenenvijftig en vierenvijftig Graaden, Noorder breedte. Ten Noorden en Westen worden zij van de Noordzee bespoeld; voor 't overige grenzen zij aan de vaste Kusten van nabuurige Mogendheden. Haare grootste lengte wordt op acht- en vijftig, de grootste breedte op vijfenveertig uren gaans begroot. Binnen zulk eene uitgestrektheid ontmoet men bijkans allerlei foorten van grond: hooge en laage, vrugtbare en schraale landen; hier vette wei- en bouwlanden, ginds dorre hei- en zandgronden. Nu eens trekken de Landzaaten meer voordeels van hunnen grond, dan zij tot eigen gebruik behoeven; elders moeten de Opgezeetenen, door hunne nabuuren, van 't noodige verzorgd worden; terwijl de gemeene behoeften van buitenslands rijklijk worden aangevuld: waar toe van uitsteekenden dienst is, zo de nabijheid der Zee, als het overgroot getal van binnenwateren, tot groot gerief van den onderlingen Koophandel en met vreemde Gewesten. Aan de voordeelen, hier uit ontslaande, is het nadeel verknogt, ontslaande uit het onderhoud van Dijken en andere Waterwerken, door middel van welke, met zeer zwaare kosten, de Landen, op zeer veele plaatzen, tegen overstromingen, zo van de Zee, als van de Rivieren, Meiren en andere wateren, moeten behoed worden. De onderscheidene legging dezer Landen, aan Zee, of binnenslands, is oorzaak, dat de luchtgesteldheid allerwegen niet de zelfde is, en men verscheidenheid van heerschende ziekten aantreft. Zelf mag men hier aan, gepaard met andere oorzaaken,

toe-

bedrijven, eenige v
manijze der Nederl
ten loopen.

Hoewel de Herron
wil zeggen, door ho
gens het plan, daar o
gehouden te Dardret
ter, eger, aan alle
zijn met de openbare
Godsdienstoefeninge
den, gezogt de gron
Jooden ontmoet me
grooten getale, gelijk
te alleen de Jafuiten
meer bijzondere onde
waar van men, nu en
heeft. Nog leggen de
van gemeentl Godsdien
driven. Darenboven
en, Doopsgezinden, l
van alle welken zie de
ge zo van de Godsdie
jaank ook hier, in gro
nog wordt genooten, die
finale werten, nevens e
th te lande; waar van
kege der onstandigheid
Staatigen en Belastin
moeten worden opgebr
nigens. Vreemdeling
wondering over derzeli
gen worden. Huizen,
ten, denken: alle deeze
gen onderheig. Tot d
gingen worden: Regten
dren; Belastingen op
famen; Imposten op d
Dertijl alle deeze inkom

toefchrijven, eenige verscheidenheid in het karakter en de leevenswijze der Nederlanders; waar omtrent zij merkelyk uit één loopen.

Hoewel de Hervormde, hier te Lande, de heerschende, dat wil zeggen, door hoog gezag vastgestelde, Godsdienst is, volgens het plan, daar omtrent beraamd in het Nationaal Sijnode, gehouden te *Dordrecht*, in de Jaaren 1618 en 1619, wordt 'er, egter, aan alle Gezinten, wier leerbegrippen niet strijdig zijn met de openbaare rust en veiligheid, vrijheid van openbaare Godsdienstoeffeninge toegeftaan, en in deeze vrijheid, me reden, gezogt de grond en reden van 's Lands bloei en welvaart. Jooden ontmoet men 'er, allerwege, hier en daar in zeer grooten getale, gelijk ook de Roomsch-Katholijken; van welke alleen de Jesuiten niet geduld worden, van wegen derzelver meer bijzondere onderwerpinge aan den Roomschen Bischop, waar van men, nu en dan, nadeelige uitwerkzels ondervonden heeft. Nog leggen de Roomschgezinden onder de bepaaling, van geenerlei Godsdienstige verrigtingen openlyk te mogen bedrijven. Daarenboven heeft men 'er Lutherfchen, Remonstranten, Doopsgezinden, Kollegianten of Rhijnsburgers, Kwakers; van alle welken zie de bijzondere ARTIKELEN. Ter handhaavinge zo van de Godsdienstige als Burgerlyke Vrijheid, welke laatste ook hier, in grooter maate dan in veele andere Landen, nog wordt genooten, dient de onzijde Regtoeffening, naar vastgestelde wetten, nevens eene aanzienlyke Krijgsmagt, zo te water als te lande; waar van, egter, de sterkte verschilt, naar gelange der omstandigheden. Zwaar zijn, oudertusfchen, de Schattingen en Belastingen, welke, door de Ingezeetenen, moeten worden opgebracht, ter goedmakinge van de algemeene uitgaven. Vreemdelingen betuigen, meermaalen, hunne verwondering over derzelver gewigt, en hoe zij kunnen gedraagen worden. Huizen, Landerijen, Fabrieken, eetbaare waren, dranken: alle deeze zijn aan meerdere of mindere belastingen onderhevig. Tot drie klasfen kunnen dezelve gevoegelyk gebragt worden: *Regten op de inkomende en uitgaande Goederen; Belastingen op de vaste Goederen, Erfenisfen en Persoonen; Imposten op de Verteeringen en Huislyken omflag.* Dewyl alle deeze inkomsten, hoe aanmerkelyk ook, niet kon-

den toereiken, ter goedmaakinge van de algemeene uitgaven, heeft het gemeene land, daarenboven, de toevlugt moeten neemen tot den rijkdom der Ingezeetenen, door aanzienlijke Geldeeningen, van welke Schuldbrieven zijn uitgegeeven, onder den naam van *Obligatten*, van welke, aan de houders, jaarlijksche renten betaald worden. Om zich te meer te sterken, en den bloei der Nederlanden, tegen vijandige aanvallen, te beschermen, hebben de Overheden, van tijd tot tijd, aanzienlijke verbintenissen aangegaan met buitenlandsche Mogendheden; welke het niet beneden haare waardigheid rekenden, ondanks haare eigen overtreffende magt en grootheid, zich zelve voor Vrienden en Bondgenooten te verklaaren.

Zonder ons op te houden met een kort begrip van de Historie der Vereenigde Nederlanden, bepalen wij ons nu tot eene korte schetse van derzelve *Regeeringsvorm*.

Geheel te onregt verbeelden zich veele uitlanders, ja zelf Ingezeetenen, als of de Oppermagt over de Vereenigde Nederlanden beruste in den schoot der Vergaderinge van de Algemeene Staaten of STAATEN GENERAAL. Meer dan eens, wanneer zelf dit Lichaam zich eenige onwettige magt toeëigende, hebben de Staaten der bijzondere Provinciën zich tegen die inkruiptingen aangekant, en het tegendeel, door hoog gezag, verklaard. Geen zeggen altoos hebben de Algemeene Staaten in de bijzondere Gewesten. Dit kan blijken, zo uit den aart van hun Regtsgebied, als uit de Omschrijvinge, door kundige Vaderlanders, van dit Lichaam gegeeven, zijnde *eene Vergadering van Gevolmagtigde Afgevaardigden uit zeven Oppermagtige en naauw Verbondene Landschappen, tot waarneming en handhavinge van het gemeene belang der Bondgenooten*. Niet naar eigen goeddunken, evenwel, mogen deeze Afgevaardigden te werk gaan, maar zij zijn verbonden aan hunnen last, en moeten, in zaaken van gewigt, alvorens deswegen iets te besluiten, het goedvinden inneemen der Provinciën, uit welke zij ter algemeene Vergaderinge gezonden worden. Hoewel het getal der Afgezondenen uit de onderscheidene Landschappen niet even groot is, zijn 'er, egter, niet meer dan zeven Stemmen in de Vergadering. Zie verder het *Art. GENERAAL. (STAATEN)* — De RAAD VAN STAATE,

aan

van de Algen
mmengesteld
wesen, we
Oorlog, en
en het bev
neralreits I
gen, als ui
Omtrent de
king gemaa
loops verm
genomen,
al Friesland
zijn geval
het Landit
genootscha
niet, en,
Schatkist.
evenredigheid
saraat, zijn

GELI
HBL
ZIEL
UTRI
FRIE
OVER
GRON
DREY

Behalven de
Raad van Staat
zeven en een
Het meer c
vlands Kooph
log ter Zee, i
heid is in vijf
w Amsterd

aan de Algemeene Staaten onderworpen, is eene Vergadering, zamengefeld uit twaalf Afgevaardigden der bijzondere Gewesten, welke het bewind oeffenen over het voeren van den Oorlog, en de bescherming van het Land in tijden van Vrede, en het bewind der Geldmiddelen, herkomstig zo uit de Generaliteits Landen, buiten de Vereenigde Nederlanden gelegen, als uit den opbrengst der gezamentlijke Bondgenooten. Omtrent de laatste heeft men, in den Jaare 1612, eene schikking gemaakt, onder de benaaming van *Quota's*, boven ter loops vermeld, aan welke men zich, zedert, over 't geheel genomen, gehouden heeft, hoewel zommige Provinciën, vooral Friesland, over te hoogen aanslag, bij herhaaling, klagtig zijn gevallen. Zie hier de verdeeling, met toevoeging van het Landschap *Drente*; 't welk, hoewel niet onder het Bondgenootschap begreepen, nogthans daar van de bescherming geniet, en, overzulks, het zijne toebrengt in de algemeene Schatkist. Ieder hondert Guldens, en grooter sommen, naar evenredigheid, welke tot de algemeene behoefte, worden opgebracht, zijn aldus omgeslagen:

	Guld.	Stuiv.	Den.
GELDERLAND	5	- 11	- 2.
HOLLAND	57	- 14	- 8.
ZEELAND	9	- 1	- 10.
UTRECHT	5	- 15	- 5.
FRIESLAND	11	- 10	- 11.
OVERYSSEL	3	- 10	- 8.
GRONINGEN	5	- 15	- 6.
DRENTE	0	- 19	- 10.
	100	- 0	- 0.

Behalven de reeds gemelde twaalf, zijn ook Leden van den Raad van Staate, de Thesaurier-Generaal, de Ontvanger-Generaal en een Sekretaris.

Het meer onmiddelijk bewind, over de bescherming van 's Lands Koophandel en Scheepvaart, en het voeren van Oorlog ter Zee, is vertrouwd aan de *Admiraliteit*, welke verdeeld is in vijf Kollegien; op de Maaze, of te *Rotterdam*; te *Amsterdam*; in *Westfriesland* en het *Noorderkwartier*;

te welk, om de drie maanden, beginnende met December, vergadert nu te *Hoorn* en dan te *Enkhuizen*; en eindelijk het Kollegie te *Harlingen*. Ter goedmaakinge der kosten, dienen de inkomende en uitgaande Regten op de Schepen en Koopmanschappen; welke, bij ongemeene gelegenheden, zomtijds verhoogd worden. Tot het gaaren van deeze inkomsten hebben de Admiraliteits-Kollegien hunne bijzondere Bedienden. Nu en dan is men bedagt geweest op de vernietiging der vijf onderscheidene Kollegien, en om dezelve in één Lichaam te vereenigen. Eene Staats-Commissie, benoemd tot het Defensieweezen deezer Landen, was, in den Jaare 1789, van zulk een gevoelen.

Een voornaam aandeel, in het bewind van zaaken, zo van Regeeringe, als van Oorlog en Vrede, heeft de hoogstaanzienlijke Amptenaar, bekend bij den naam van *Stadhouder, Kapitein- en Admiraal-Generaal*. Over de noodzaaklijkheid van dit Ampt heeft men meermaalen getwist. Het algemeen gevoelen der Natie verklaart zich voor dezelve. Van hier dat telkens, als de Stadhouderlijke waardigheid open stondt, men veelerhande bewegingen bespeurde, dikmaals van een oproerigen aart, om dezelve te doen vervullen. Prins WILLEM DE V, welke thans den gewigtigen post bekleedt, is de zesde onder de Stadhouders, van welker aanzien en gezag wij, in een afzonderlijk Artikel, zullen spreken. Hier tekenen wij alleenlijk aan, dat de hoofdbedoeling der instelling van het Stadhouderfchap medebrengt, 's Lands Privilegien, nevens de Vrijheid en Regten der Ingezeatenen, te handhaaven, en de schikkingen der hooge Overheid, betreffende Oorlog en Vrede, ter uitvoer te brengen.

Behalven de aanwinnigen te Lande, door de Vereenigde Nederlanden gemaakt, bekend bij den naam van Generaliteits-Landen, en over welke de Algemeene Staaten als eigenlijke Souvereinen moeten worden aangemerkt, bezitten dezelve zeer uitgestrekte Landschappen, zo in de Nieuwe, als inzonderheid in de Oude Waereld. De drukke Scheepvaart, al vroeg door de Landzaaten gedreeven, heeft daar van den grond geleid. Van hier de oprigting der *Oost- en der Westindische Maatschappije*, als mede het Genootschap of de Societeit van *Su-*
rina-

1789;
rijke bron
de groote
vangst, w
van jaaret
op den g
plaats he
drijven.
omvang,
van Euro

NEER,
hoewel l
widerst, ne
Den meest
Drebrant.
schilberen
geen klein
strekken o
heid, dat
ling, zeer
welke hij,
waren niet
leeden te l

Naxares
in den Bo
de Homers
om het tre
welervare
leoup en

rinamen; welke, van tijd tot tijd, nu meer dan minder, aanzienlijke voordeelen den Lande hebben aangebragt. Eene rijke bron van 's Lands welvaaren is, daarenboven, geweest, de groote Visfcherij of Haringvangst, nevens den Walvischvangst, welke, egter, nu reeds, gedurende een groot aantal van jaaren, merkelyk is opgedroogd. Geen Land, eindelijk, op den geheelen aardbodem, is 'er, waar eenige beschaafdheid plaats heeft, op 't welk de Nederlanden geenen Koophandel drijven. Van hier dat het Gemeenebest, hoe klein in zijnen omvang, eenen naam heeft verworven onder de Mogendheden van Europa.

Zie JANIÇON, *Republiek der Vereenigde Nederlanden*; en *Tegenwoordige Staat*.

NEER, (EGLON VAN DER) een uitmuntende Portretschilder, hoewel hij zijne kunst meest buitenlands geoeffend hebbe, wierdt, nogthans, gebooren te *Amsterdam*, in den Jaare 1643. Den meesten tijd zijns leevens fleet hij in Duitschland en in *Brabrant*. Te *Brusfel* leide hij zich inzonderheid toe op het schilderen van Landschappen, Kruiden en Aardgewasfen. Tot geen kleinen lof voor zijne naagedagtenisfe dient het, en kan strekken om een denkbeeld te geeven van 's Mans vermaardheid, dat de vermaarde Ridder VAN DER WERF, als zijn Leerling, zeer veel aan hem verplicht was. De twee Vrouwen, welke hij, de eene naa de andere, in huwelyk heeft gehad, waren niet onvermaarde Schilderesfen. VAN DER NEER is overleeden te *Dusfeldorp*, in den Jaare 1703.

Zie HOUBRAKEN.

NEERHEMERT, eene Heerlykheid en Dorp, in Gelderland; in den *Rommeler-Waart*, op een Eilandtje aan de Maaze, de *Hemertsche Waard* genaamd. Gedenkwaardig is dit Dorp, om het treurig ongeval, Graave FLORIS DEN I, bij hetzelfde wedervaaren. In den Oorlog tegen de Stichtenaars, den Bifchop en dezelfs bondgenooten bij *Neerhemert* ontmoet heb-

hebbende, raakten de beide Leger aan elkander, met eenen gelukkigen uitflag voor den Graave; die, vermoeid van den strijd, zich nederleide om te rusten onder het geboomte, alwaar hij, door den Heere VAN KUIK, met eenige verzamelde benden, overvallen en gedood wierdt. Voorts is deeze Plaats eene foort van Vestinge, met Bolwerken omgeeven. In 't midden staat een groot en zwaar Slot, hebbende verscheiden Torens. *Neerhemert* heeft eene Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend.

NEHALENNIA, eene Godin, weleer, in Zeeland, aangebeden. Verscheiden beelden van haar, en van andere voorwerpen van den Heidensch Eerdienst, worden bewaard in de Kerk te *Domburg*, op het Zeeuwsche Eiland *Walcheren*. Bij zeer laag water wierden de Overblijfsels uit het Strand opgedolven. Zie verder de Artt. DOMBURG en ZEELAND.

NEOMAGUS, (JOANNES) dus genaamd naar zijne Geboorteplaats *Nijmegen*, in Gelderland. Zich voornaamelijk op de Wiskunde hebbende toegeleid, wierdt hij beroepen te *Rosbok*, en gaf aldaar, als Hoogleeraar, onderwijs in die Weetenschap, in den Jaaren 1537. Behalven twee Verhandelingen over de Rekenkunst, door hem in 't licht gegeven, heeft hij Aanmerkingen gemaakt op eenige Verhandelingen van *BEDA*, de Aardrijkskunde van *PTOLOMEUS* in 't Latijn overgezet, en daar nevens gevoegd Registers van Landen en Steden.

Zie ZWEERTIUS, *Ann. Belg.*

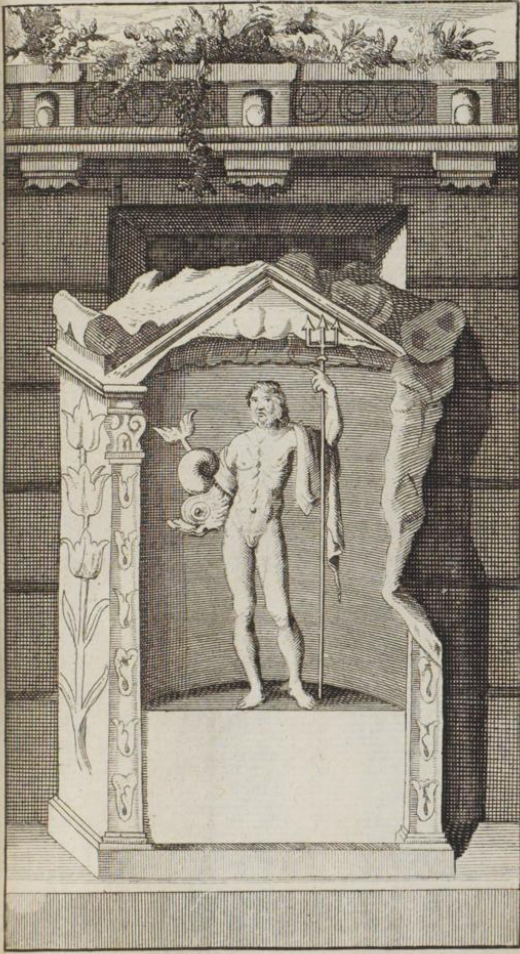
NES, eene Buurt, aan den Amstel, van *Amsterdam* gerekend, een weinig voorbij *Ouderkerk*.

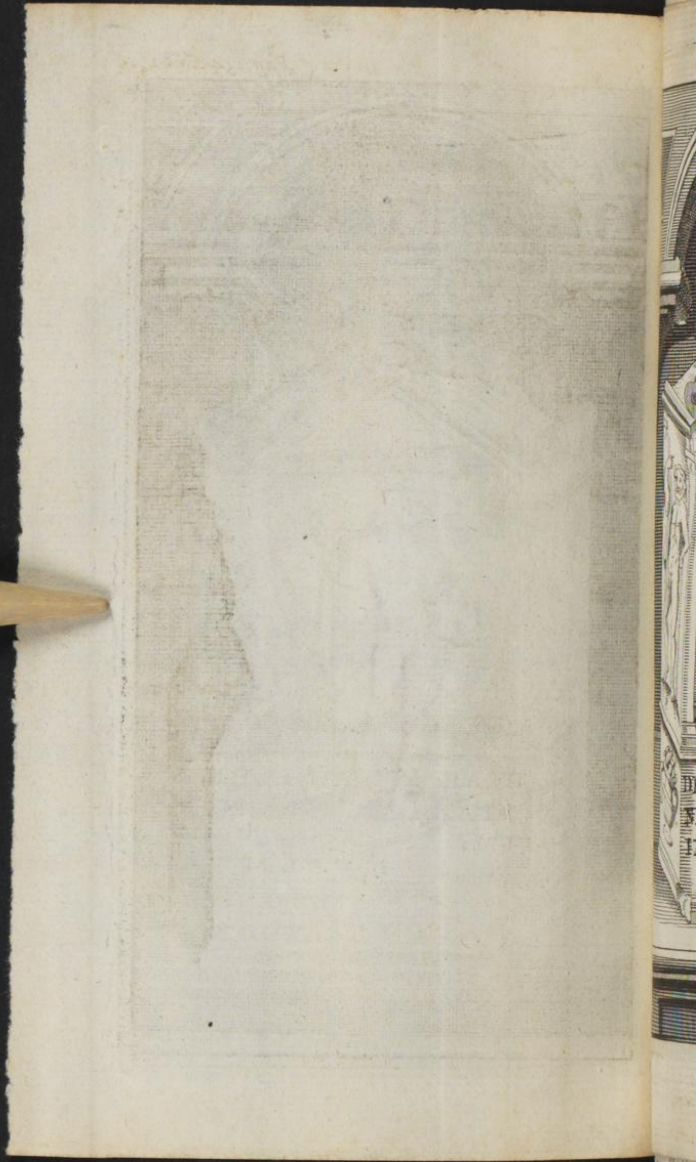
NES, een klein Eiland, in de Rivier de *Vecht*, van eene driekantige gedaante, een weinig van het Dorp *Vreeland* gelegen.

NES, voormaals een Dorp, in *Friesland*, van merkkelijk aanzien, als hebbende eene Parochiekerk, doch, zedert, door de

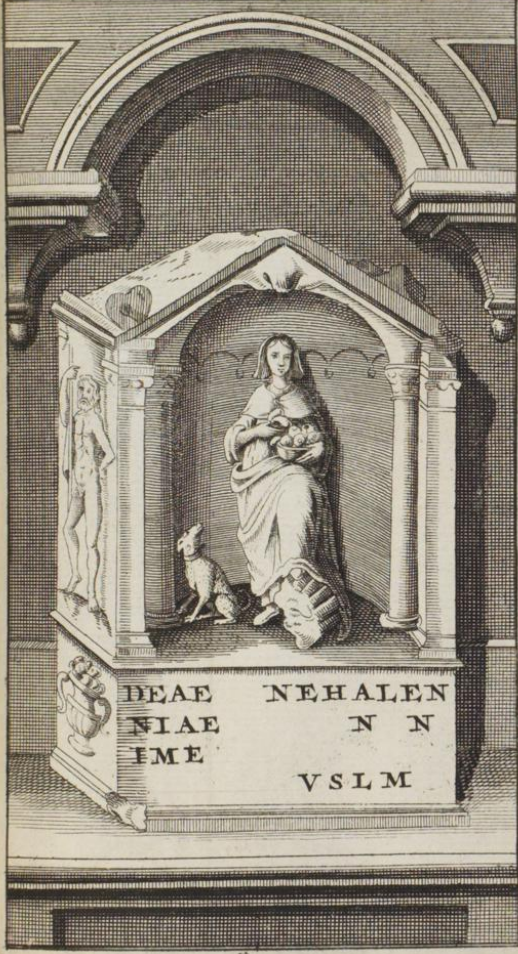
39

Pag. 134. N. 5.

40

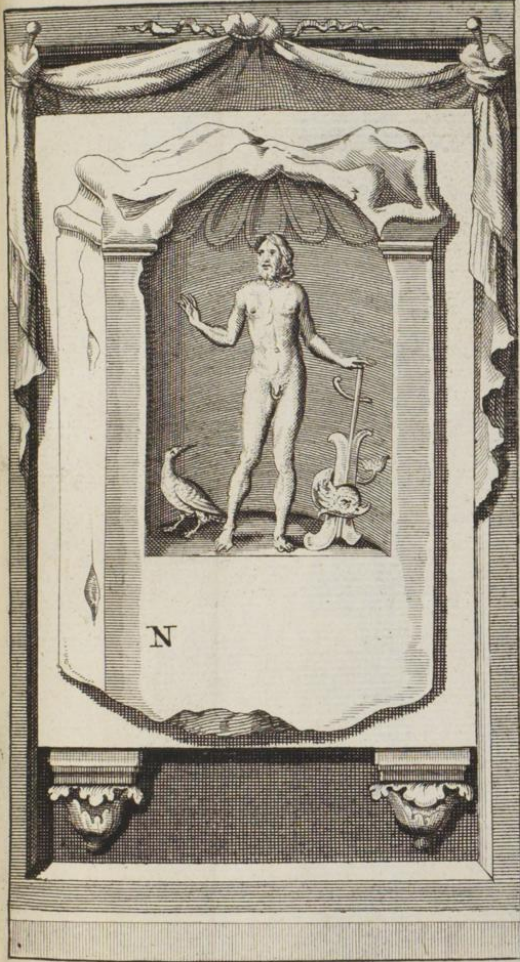

DEAE NEHALEN
NIAE N N
EME VSLM

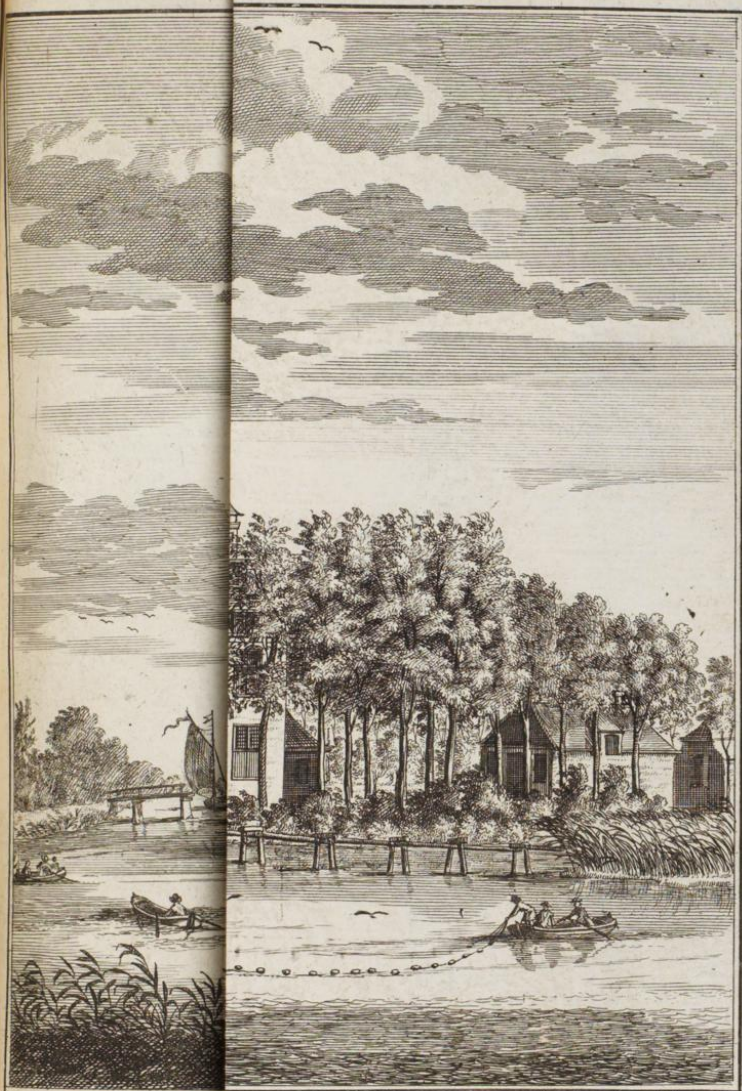
47

Pag. 134. N° 3.

N

De NES, of het REAELEN-EILAND, la Maison, de plai:
 van Tuffr: Sarof: ^{le} Sara Reael, Regardant vers Vreeland.

*De NES, of het REAALEN-EILAND; het Lust-huis
van Sufr: Sara Reael; siende naer Vreeland.*

*Le NES ou le REAELEN-EILAND, la Maison, de plai-
sance de Mademoiselle Sara Reael, Regardant vers Vreeland.*

de wade
wijze Vis
en leg
kruis; d

Nrs, C
de dappe
voorgand
in eens.

Neuze
Wetter-
geduure
open V
tingwer
een M
namt I
geleg,
water ing
en dat de
wete Vis

Neven
Leland,
werpen,
ter der E
de wijk
den Jare
bood in
Bijleide
lij zijne
kroon te
Roemste
deroede
de wijk
kroon e
erou
mant, o

105.

de vooet
enige
van leg
aanst;

Nes,
de dap
voorga
in een

NEU
Wetter
geduurt
open
tingw
een 1
PARMA
geslegt,
water i
en dat e
vette V.

NEVE
Zeehand
werpen,
fer der
te WILLE
den Jaar
bood in
Beijdenis
bij zijner
kiesde t
Roomsch
dehoede
se wierdt
kennide e
ervaren.
maad, c

de woede der Golven merkelyk verminderd, en thans van eenige Visfchers bewoond. — Een ander Dorp van dien naam legt op het Eiland *Ameland*, hebbende zynen eigen Leeraar; doch die onder geene Klasfis staat.

NES, (AART VAN) Luitenant-Admiraal van Holland, een der dapperfte Zeevoogden, gedurende de Oorlogen, in de voorgaande Eeuwe, met de Engelschen, welken hij, meer dan eens, zeer gevoelige neepen toebrengt.

NEUZE, (Ter) in *Staats-Vlaanderen*, aan den oever der *Wester-Schelde*, eertijds eene niet onaanzienlyke Stad, doch, gedurende den loop der binnenlandfche beroerten, in een open Vlek veranderd. Toen men de hand hieldt aan de Vestingwerken, was de Plaats, onder andere om haare legging in een Moeras, bijkans onwinbaar; zodat 'er de Hertog van PARMA het hoofd voor stootte. Zedert zijn ze gedeeltelyk geslegt, en, 't geen 'er nog van overig was, door het Zee-water ingezwolgen. Het getal der huizen wordt op negentig, en dat der inwooneren op driehonderd gefchat. 'Er woonen wele Visfchers.

NEYEN, (JAN) Zoon van MAARTEN NEYEN, gebooren in *Zeeland*, doch, zedert, met der woon vertrokken na *Antwerpen*, alwaar hij den post van gezworenen Klerk en Griffier der Rekenkamer bekleedde, en de zijde hieldt van Prinsse WILLEM DEN I, met wien hij heimelyk verftand hadt, in den Jaare 1574; zodat hij zynen Doorluchtigheid de hand boodt in eenen aanslag op die Stad; welke, egter, mislukte. Belijdenis doende van den Protestantfchen Godsdienst, voedde hij zynen Zoon insgelyks op in die Leere; welke hij aankleefde tot op zyn eenentwintigfte jaar. Toen omhelsde hij de Roomfche Leerbegrippen, en begaf zich in de Orde der Minderbroederen, over welke hij, eerlang, tot Generaal of Overfte wierdt aangesteld. Hij was een Man van beleid, van taalkennisfe en geleerdheid niet ontbloot, en in Staatszaaken zeer ervaren. Van hier, dat hij, van de Spaanfche Regeering, dikmaals, over zaaken van aangelegenheid geraadpleegd wierdt.

In

In den Jaare 1607, was men, zo wel aan de zijde van het Spaansche Hof, als van die der Algemeene Staaten, het oorlogvoeren moede. Van eene Vredehandeling werd hierom thans de grond geleid. Van hunnen kant stelden de Aardshertogen Pater JAN NEYEN te werk. Hij vertrok dan na Holland, vertoefde, eenigen tijd, in stilte, te *Rijswijk*, in de nabuurschap van 's *Graavenhage*, om de zwaarigheden der Vredehandeling in stilte te peilen, en hieldt vervolgens een mondesprek met Prins MAURITS. Thans eenen keer doende na *Brusfel*, kwam hij, binnen weinige dagen, te rug, en leverde, ter Algemeene Staatsvergaderinge, Brieven over, van wegen het Brusfelfche Hof, behelzende voorflagen, op welke men in onderhandeling wilde treden. Op den twaalfden April sloot NEYEN, met de Staaten, eene Wapenschorzing van acht maanden, met belofte van te zullen bezorgen, dat het Verdrag, daar omtrent getroffen, binnen twaalf dagen, daar de Aardshertogen, zoude gerekend worden: zo als ook met 'er daad geschiede. Een bewijs van looze Staatkunde vertoonde NEYEN bij deeze gelegenheid. Hij bevondt zich te *Brusfel*. Om den staat der Vereenigde Nederlanden nader te leeren kennen, en den handel, tot Vrede, verder voort te zetten, verzogt hij verlos om na 's *Hage* te mogen wederkeeren; om daar toe vrijheid te bekoomen, gebruikte hij tot een voorwendzel, dat in het geslooten Verdrag eenige duisterheden waren, omtrent welke hij nader opheldering verlangde van de Staaten. Het niet bekoomen van antwoord voor toestemming houdende, begaf hij zich na Holland. Op den elfden Mai verscheen hij ter Vergaderinge van de Algemeene Staaten, en begeerde aldaar, dat 's Lands Vloot, naa de overwinning, onder HEEMSKERK, op de Spanjaards behaald, zoude opontbouden worden. In 't begin van Junij wierdt daar toe beslooten, en te gelijk een nieuw Verdrag, raakende de Wapenschorzing, getroffen.

Een duidelijc inzicht, aangaande den toestand van zaaken, hadt de listige Monnik nu bekoomen. Hij doorzag, hoe Prins MAURITS, en verscheiden Staatsleden, zijner Doorluchtigheid toegedaan, afkeerig van den Vrede waren. Om de laatste tot vreedzaame gedagten te brengen, stelde hij allerlei midelen te werke. De Griffier KORNELIS AARSENS was een der
 zult

AERT VAN NES,
L. Adm. van Holl: en Westfr:

W. J. G. van der Meulen sculp.

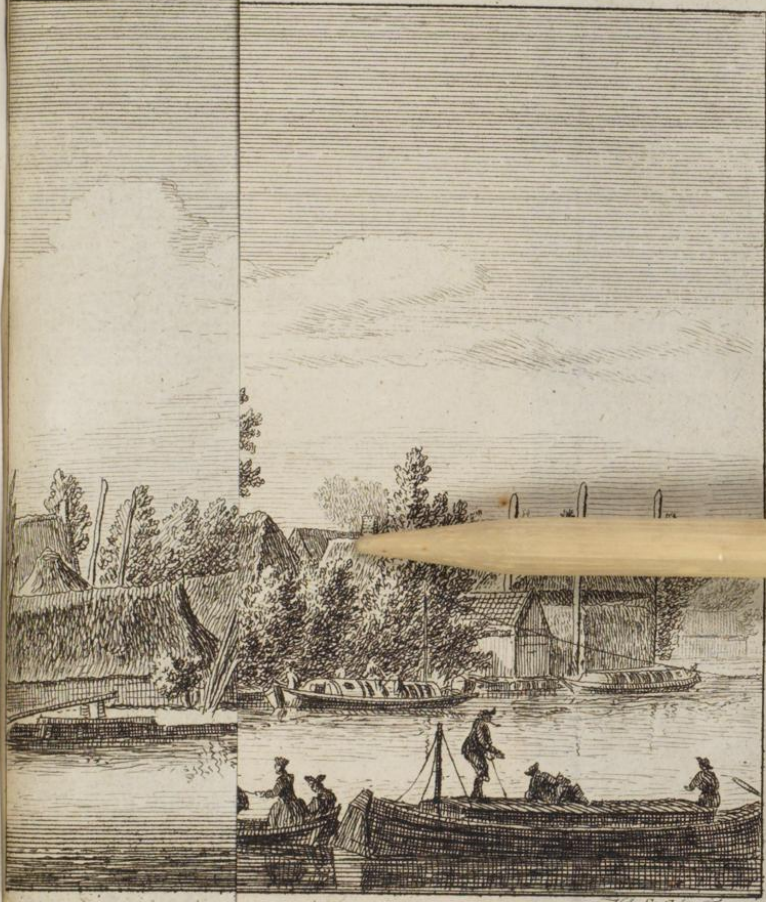
W. J. G. van der Meulen sculp.

zulken, welke, indien zij gewonnen konden worden, tot het sluiten van eenen vasten Vrede veel zouden kuunen toebren- gen. Te *Delft*, alwaar NEYEN zich thans bevondt, nodigde hij den Griffier tot een heimelijk mondgefprek. Om 's Mans eerzucht te freelen, betuigde NEYEN zijne dankbaarheid, om dat, door zijne bewerking, de Vredehandeling eenen aanvang hadt genomen, en mat zeer breed uit, de gevaaren, in welke AARSENS zich daar door hadt gestoken; eene gezintheid, zei- de hij, zo aangenaam aan de Aardshertogen, dat zij hem aanboden de wedergave van het huis, welk hij eertijds te *Brusfel* hadt bezeeten. De Monnik ging nog eenen stap ver- der, door het vertoonen van eenen Schuldbrief van vijftigdui- zend Kroonen, door den Spaanschen Veldheer SPINOLA met eigen hand getekend, indien 'er Vrede, of Bestand voor ne- gen jaaren wierdt geslooten, van welke somme, op zijn be- geeren, hem straks vijftienduizend Kroonen zouden worden toegereld. Daarenboven boodt hij, uit SPINOLA's naam, eenen Diamant aan, van groote waarde, voor AARSENS Echtgenoo- te. In 't eerst wees deeze de geschenken van de hand, doch nam ze, eindelijk, aan, daar van kennis geevende aan Prinsfe MAURITS en 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD. Om- trent nog andere Staatsleden selde NEYEN de zelfde middelen te werk, hoewel met ongelijken uitflag.

Naa deeze verrigtingen, keerde de Pater te rug na *Brusfel*, tot het haalen van een nadere bekrachtiging der Wapenschor- zing, op de voorwaarden, door de Staaten beraamd. Van *Brusfel* reisde hij voort tot heel in *Spanje*, om 's Konings goedvinden te verneemen. Met heen en weder trekken sleet hij genoegzaam al het overig gedeelte des jaars, en kwam, in het begin van Februarij des volgenden jaars, herwaarts, onder het gevolg van den Markgraave van SPINOLA, om over een veeljaarg Bestand te handelen. Om eenige hapering in den handel, welke, eerlang, geopend wierdt, zondt men NEYEN na *Spanje*, onder voorwaarde van binnen veertig dagen herwaarts te zullen wederkeeren. Doch deeze was de laatste reize, dat hij Holland bezogt.

NICHTEVEGT, eene Heerlijkheid en Dorp, in het Nederkwartier van *Utrecht*, gelegen aan den Westlijken oever van de Rivier *de Vegt*, tusfchen de Stad *Weesp* en het Dorp *Vreeland*. De Heerlijkheid, zich uitftrekkende langs den gemelden Stroom, wordt begroot op zevenhonderd drieëntachtig Morgens en tweehonderd vijftwintig Roeden gronds, en het getal der Huizen op vijftvijftig. Zeer aangenaam is de legging van het Dorp van dien naam, aan de genoemde Riviere. De Kerk, welke door eenen eigen Leeraar wordt bediend, is net en ruim, en pronkt met een fraaien Toren. Deerlijk waren de verwoestingen, door de Franfchen, in den Jaare 1672, in deeze Plaats aangerigt.

NIELLIUS, (KAREL) was een der gebannene Remonfrantsche Predikanten, in den Jaare 1619, die, zich na *Antwerpen* begeeven hebbende, aldaar, nevens vijf anderen, Lid was van een Kollegie van Directeuren of Bestuurderen, opgerigt to het stellen van de noodige orders, om de Gemeenten, in Holland en elders, in stilte te doen bedienen. Tot zija ongeluk kwam hij, eerlang, wederom in 't Land, wierdt, in het begin des Jaars 1621, te *Haarlem* ontdekt en gevat, en tot eene eeuwige gevangenisfe op *Loevestein* verweezen. Nevens PETRUS CUPUS, BERNHERUS VEZEKIUS, SIMON LUCÆ BYSTERUS, THEODORUS BOOM, PAULUS VAN DER LINDEN en ARNOLDUS GEESTERANUS, zat hij aldaar nog in den Zomer des Jaars 1631, hoewel met genot van eenige meerdere vrijheid, onder oogluiking der Algemeene Staaten. Met verlof van den Slotvoogd DE BYE, mogten ze zich met eene wandeling langs de Wallen van het Kasteel verlustigen. Intusfchen hadt NIELLIUS kennis gemaakt met zekeren Soldaat, die binnen de Vesting in bezetting lag, en de gevangene Predikanten zeer hard plagt te behandelen, in den waan dat zij in de gevoelens der Contra-Remonfranten stonden; doch, zedert hij, door zeker voorval, beter onderrigt was, het toegebragte leed verzoette, door het betoon van vriendschap en dienstvaardigheid. Een dienftig hulpmiddel, tot meerdere vrijheid, hun door de gemelde wandelingen smaakklijker geworden, meenden ze in deezen perfoon gevonden te hebben. NIELLIUS, kiesch van Geweeten, vondt hier in zwaartig-

T.

M. Spielman Scit.

...en, om de
in u rullen
... De
... de mu
... ene Schuit
... overkoomen
... verp. Tegen
... gewas; 't w
... marke. Een
... ys zeer waar
... zipe stemme
... den weg geru
... Riet, zizo d
... daar in pijs
... gans; de and
... hieron van de
... de Predikanten
... dat toe den nac
... en regentagig w
... wagt hadt. Gel
... derondags, op
... die willen dat de

NOORVAAR, of
Noord, en Noor
... en Zuiden gr
... ge. *Noorvaart*
Nieuwe Vaart.
... gace op ene uitg
... van 't Oosten na
... Noord en het Zuid
... tig Mogens Land
... dert, teide men 'er
... eestrijg Riden e

righeid, om de belofte, bij het bekoomen verlot gedaan, van niet te zullen ontvlugten. Doch hij liet zich ten laatste gezeggen. De vlugt was bepaald op eenen donkeren nacht. Langs de muuren van 't Kasteel zou men zich nederlaaten in eene Schuit, om daar mede na *Rotterdam* te roeien. Twee onoverkoomelijke zwaarigheden deden zich op tegen dit ontwerp. Tegen den muur van 't Kasteel stondt zeer veel Rietgewas; 't welk het naderen met een Vaartuig ondoenlijk maakte. Een groote Hond, den Slotvoogd toebehoorende, was zeer waakzaam, en liet, op 't minste gedruis bij nacht, zijne stemme lustig hooren. Beide zwaarigheden wierden uit den weg geruimd: de eerste, door het wegneemen van het Riet, also de Spaansche Soldaaten, zints eenigen tijd, zich daar in plagten te verschuilen, om voorts op roof uit te gaan; de andere, door de snoeperije van den Hond, die hierom van den Slotvoogd doorschooten was. Nu beslooten de Predikanten, hun ontwerp te volvoeren. Zij verkoozen daar toe den nacht naa den negentienden Julij, die zeer donker en regenagtig was, en waar in de boven gemelde Soldaat de wacht hadt. Gelukkig kwamen ze over den muur, en, 's anderendaags, op den middag, te *Rotterdam*. Men vindt 'er, die willen dat deeze ontcooming oogluikende was toegelaaten.

Zie LIMBORCH, *Leven van Episcopus*;
HOOFTS *Brieven*.

NIERVAART, of DE KLUNDERT, eene Heerlijkheid, in Zuidholland, ten Noordén van het Hollandsche Diep, en ten Oosten en Zuiden grenzende aan de Heerlijkheid van *Zevenbergen*. *Niervaart* meent men eene verbastering te zijn van *Nieuwen Vaart*. De Polder deezer Heerlijkheid wordt begroot op eene uitgestrektheid van ongeveer anderhalf uur gaans, van 't Oosten na het Westen, en van een half uur van het Noord na het Zuiden, bevattende ongeveer achthonderd veertig Morgens Lands. Te gader met die van de Stede *Klundert*, telde men 'er, in den Jaare 1732, tweehonderd zeventachtig Huizen en één' Koornmolen. Beroemd was, van

M m 2

ouds,

ouds, het Dorp *Niervaart*, en zeer bloeiende, van wegen den veelvuldigen doortogt van Schepen, en de Tollen, welke aldaar geheven wierden. Het pronkte met dubbelde Straaten, eene fraaie Kerk en sterk Kasteel, en hadt wel zeven Wijnherbergen. Een zwaare brand leide, in den Jaare 1420, het Dorp in koolen: de Watervloed van het volgende jaar overfroomde den geheelen Polder; die niet voor het Jaar 1652 wederom uit de wateren ten voorschijn kwam. Door huwelijken veranderde de Heerlijkheid, meermaalen, van eigenaar, en kwam, ten laatste, in den Huize van *Oranje*, 't welk 'er nog bezitter van is. Zie voorts het Art. KLUNDERT.

NIEUWBOKSWOUE, een Ban en Dorp, in Westfriesland, in de zogenaamde Vier-Noorderkoggen. Men begroot den eersten op ruim vierhonderd Morgens Lands, en het getal der Huizen op drieënderig. De Dorpkerk, die oud en meest van Duiſteen is opgemetzeld, wordt bediend door den Predikant van *Benningbroek*. De Toren is van een zeer zonderling maakzel. Ongelijk grooter, dan dat der Hervormden, is het getal der Roomscheziude inwooners; deeze hebben hier eene Statie.

NIEUWBROEK, of *Nijenbroek*, een Dorp op de grenzen van Gelderland, tusſchen de Overijsſelſche Stad *Deventer* en de Gelderſche Stad *Hattem*. Aan weerkanten loopen twee ſtroomende Watertjes of Beeken. Hoewel het Dorp ſlegts weinige huisgezinnen bevat, heeft het, egter, zijn eigen Kerkje, dat door éenen eigen Leeraar wordt bepredikt. Men ziet hier een oud Heerenhuis of Slot, *Franſenburg* genaamd.

NIEUWBURGEN, (*De*) een Baljuwſchap, ten deele onder *Kennemerland*, en anderdeels onder Westfriesland behorende. Den naam daar van leidt men af van het Slot *Nieuwburg*, door Graaf FLORIS DEN V, in den Jaare 1287, ten Noorden van *Alkmaar* gebouwd, ter beteugeling der Landzaaten, of om de Gevangenen op hetzelfde in bewaaring te ſtellen. Reeds van vroegere herkomſte, meent men, is dit Baljuwſchap, dan men eene Liſt van Baljuwen aantreft; deeze klimt niet hooger op, dan tot aan het Jaar 1439 of 1436. De Hooge Vierschaar deezet

wegen
welke
sien,
Wijn-
te, bar
te jaar
en. Van
n. Door
van tijp-
sijde, t
ENDERT.

stand in
der eer-
stad de
er van
Wijnc
mit-
geval
nie.

van
de
rop-
inge
da
een

nie
rde.
loor
van
de
en
en
p,
ant
zet.

Faint handwritten text at the bottom of the page.

Overblyfzel van 't Kasteel NIEUBURG by de Stad Alkmaar 1726.

Overblyfzel van 't Ka

L
es
imp
later
gint
de Ho
Kiesli

Na
tepla
Dorp
fugt
gewo

N
friesl
elzand
met e
der de
Regeer
pen en
den ge
Die is
Am al
den Pre
Te gad
meema.
De B
der Ver
schreene
jante 17
aan en
teere Va
welke n
is irrai
voit een

dezer Landstreek wordt gespannen door Baljuw en zeven Leenmannen, nevens eenen Sekretaris. Het Kollegie heeft eenen Bode ten zijnen dienste. Men ontmoet in dit Baljuwschap verscheiden Ambagten en Dorpen, en in dezelve, behalven de Hervormden, ook een goed getal Doops- en Roomsgezinden. Dien van *Urshem* alleen uitgezonderd, behooren de Hervormde Leeraars van alle de overige Dorpen onder de Klasfis van *Alkmaar*.

NIEUWBURG, eene aanzienlijke Lustplaats, met uitgestrekte beplantingen, in Kennemerland, tusschen *Alkmaar* en het Dorp *Heiloo*. De oude benaming, *Tpenlaan*, heeft het Geslacht der EGMONDEN van den *Nijenburg*, daar van eigenaar geworden zijnde, met den tegenwoordigen naam verwisseld.

NIEUWDORP, (*Nieuwe en Oude*) twee Dorpen, in Westfriesland, in de *Nieuwdorper-Kogge*, in het Kerkelijke van elkander onderscheiden, doch in 't Burgerlijke zamengevoegd, met eene gemeene Vrijheid en Poortregt bevoorregt, en, onder den naam van *Nieuwdorp*, tot eene *Siede* verheven. De Regeering van dezelve bestaat uit Schout, vijftig Vroedschappen en vier Burgemeesters. De meeste dezer Regenten worden gekoozen uit de ingezeetenen van *Nieuwe-Nieuwdorp*. Dit is ook het geval ten aanzien van de zeven Schepenen. Aan allen gezamentlijk staat het regt van goedkeuringe van den Predikant, die hier door de Gemeente wordt verkoozen. Te gader hebben de beide Dorpen ééne Doopsgezinde Gemeente.

De Ban van *Nieuwe-Nieuwdorp* bevat, volgens de Lijsten der Verpondinge, veertienhonderd vijfenveertig Morgens en achtennegentig Roeden Lands. Volgens de opgave van den Jaare 1740, stonden 'er toen tweehonderd drieëntwintig Huizen en een Molen. Zij zijn in de lengte getimmerd, langs eene Vaart van ongeveer vierhonderdvijftig Roeden. De Kerk, welke midden in het Dorp staat, hoewel een oud gebouw, is fraai, en pronkt met een spitzen Toren. Men heeft 'er ook een Raadhuis.

Van mindere uitgestrektheid is de Ban van *Oude-Nieuwdorp*, en kleiner het geral der Huizen. De eerste wordt begroot op negenhonderd zesennegentig Morgens, driehonderdeenentachtig Roeden Lands; het laatste op honderdtweeënzestig, doch met twee Molens. In eene sreek, die, evenwel, op zommige plaatsen, is afgebroken, zijn ze getimmerd, ter lengte van tweehonderd Roeden. De Kerk is tamelijk fraai, en de Toren zo goed als nieuw, zijnde getimmerd in den Jaare 1738. Niet verre van daar legt eene Buurt, *Zijdewind* genaamd. De Leeraar van *Oude-Nieuwdorp* neemt aldaar, in eene Kerk zonder Toren, gelijk ook te *Veenhuizen*, den predikdienst waar.

NIEUWE DIEP, eene bekende Haven, of Legplaats voor Schepen, aan de Texelsche Ree, ten Oosten van de *Helder*.

NIEUWE-GOOTE, een Polder, in het gedeelte van Zuidholland, het *Land van Putten* genaamd, begroot op ruim dertienhonderd tweeënzestig Gemeten. Volgens de laatste opneeming zouden 'er niet meer dan acht Huizen staan.

NIEUWE-HOORN, een Polder, in Zuidholland, in het *Land van Voorn*, beslaande, in alles, eene uitgestrektheid van iets meer dan zeventienhonderd vierenzeventig Gemeten gronds, honderd en een Huizen, een Meeftoof en een Koornmolen. Het Dorp van deezen Polder legt op den doortogt van den *Briel* na *Hellevoet*.

NIEUWENAAR, (ADOLF, *Graaf van*) als ook van *Meurs*, was, in den Jaare 1583, de opvolger in het Stadhouderschap over Gelderland, van den afvalligen Graave WILLEM VAN DEN BERG. Handen vol werks gaven hem, in het tweede jaar zijns bewinds, de Roomschegezinden van *Nieuwmegen*, die, om eene fraaiere en beter Kerk, tot oeffeninge van den Godsdienst, verzogt hebbende, den Stadhouder deden vreezen, dat hier iets meer agter school, en, diensvolgens, raadzaam vinden, de Stad te versterken met meer dan tweehonderd Rueters:

ters: zijnde al de bezetting, die 'er thans binnen lag. De Roomsgezinden hadden daar van de lucht niet bekoomen, of zij stelden zich daar tegen, met het houden van scherpe wagt; zelf begonnen ze te mompelen van het uitdrijven der bezettingen. NIEUWENAAR, dus in zijn voorneemen verijdeld, zocht de stoutste belhamels uit de Stad te zetten, om daar door de overigen te verbluffen. In eigen persoon kwam hij, ten dien einde, in de Stad, met een klein hofgezin. In merklijk gevaar raakte hij, kort daar naa, uit haat tegen de volvoering van zijn opzet. Twee Molenaars losten op hem te vergeefs hun Schietgeweer. Van twee Brouwers zocht de een hem een hellebaart in 't lijf te jaagen, de andere, met een bijl, hem het hoofd te klieven. Door den nood geperst, moest hij dan ook dit ontwerp laten vaaren. Zijne muitende Burgers, daarentegen, gelukte het, niet lang daar naa, de Staatsche Knegten en Ruiters ter Stad uit te jaagen. Gelukkiger slaagde hij omtrent *Arnhem*, alwaar de Burgerij iet diergelijks in den zin hadt, doch, in haar plan, verijdeld wierdt, alzo de Stadhouder, behendiglijk, eenig volk in de Stad wist te brengen.

Intusschen hieldt het Aardsbisdom *Keulen* den Graaf VAN NIEUWENAAR onledig. In naame des verdreevenen Keurvorsten TRUCHSES deedt hij eenen inval in dat Sticht, en verzamelde, in den naanacht voor den tienden Maij, eenige manschap onder *Nuis*. 't Was hier thans Jaarmarkt, en, uit dien hoofde, de gelegenheid hem gunstig, om, in burgers- en kraamers gewaat, een goed aantal Soldaaten te doen binnen sluipen. Wel haast hadden zij de Poorten van binnen vermeesterd, en hunne spitsbroeders van buiten eenen open na de Stad, die, met bedrijf van grooten moedwil en vuile dartelheid, geplonderd, en voorts, door den Stadhouder, versterkt en van eene bekwame bezettinge wierdt voorzien.

Terwijl de Graaf VAN NIEUWENAAR zich in deezen oord onthieldt, tradt met hem in heimelijke onderhandeling, om tot de Staatsche zijde, welke hij, voor eenigen tijd, hadt verlaten, weder te keeren de vermaarde MARTEN SCHENK VAN NIDEGHEM. Men wierdt het eens, op voorwaarde dat hem een Veldmaarschalkschap, of ander hoog Krijgsampt, in 't

Leger der Algemeene Staaten, met eene behoorlijke wedde, zou worden toegevoegd. Op zo vasten voet wierdt het Verdrag gesteld, dat de Graaf van NIEUWENAAR, nog in het zelfde Jaar 1585, met SCHENK en den Heer VAN VILLERS, tegen den Spaanschen Overste TASSIS optrok. Zij ontmoetten elkander bij het Stichtsche Dorp *Amerongen*, doch met zo heilloozen uitslag voor den Stadhouder, dat hij, in allerijl, op de vlugt toog, en met dertien van de zijnen, binnen *Amersfoort*, eene schuilplaats zocht.

Ondanks deeze nederlaage, hadt, nogthans, de Graaf het oor der Stichtenaaren, met naame van de Utrechtsche Burgers. Ter gelegenheid der gevangenname van hunnen Stadhouder, den Heere VAN VILLERS, in het firaks vermelde gevegt, bestonden eenigen van hun, en onder deeze de Koster van de Buurkerke, op de Wethouderschap te begeeren, om NIEUWENAAR diens plaats te doen vervullen. In 't eerst kantten de Staaten zich daar tegen; doch voor opschuddingen bedugt, gaven ze de toestemming, om hem, bij voorraad, en gedurende des Heeren VAN VILLERS hegenisfe, dien post te doen bekleeden. Niet lang daar naa trok hij, met achttien Vaandels, Engelschen en Duitschers, in de *Veluwe*, en bemagtigde den Schans bij *Yseloord*. Van hier nam hij zijnen weg na een Blokhuis, boven *Heusen*, aan 't Bergsche Hooft, en maakte 'er zich insgelijks meester van. Ten zelfden tijde hieldt NIEUWENAAR heimelijk verstand binnen *Nieuwmegen*, met eenen JAN HAARENTS, die in eenen Toren aan de Veste woonde. Door middel van deezen was hij voorneemens, volk in de Stad te brengen; en 't ware gewisfelijk gelukt, indien hij, in dronkenschap, zich niet iets van het ontwerp hadde laaten ontvallen: hier door wierdt hij op den Pijnbank, en ter belijdenisfe van het geheim gebragt. Om zijne teleurstelling eenigzins te vergoeden, deedt de Stadhouder eenen Schans te *Lent* volbouwen, en daar uit de Stad, zomtijds zelf met gloeiende Kogels, heftiglijk beschieten. Doch dit hadt geene andere uitwerking, dan dat eenige huizen beschadigd, of in brand geschooten wierden, welken men spoedig bluschte. Een inval van den Heere van HAUTEPENNE, in de *Betuwe*, met vijfduizend man, deedt hem, eerlang, dien oord verlaaten.

In blaakende gunst moet gewisfelijk de Graaf VAN NIEUWENAAR gestaan hebben bij den Engelschen Landvoogd, Graaf VAN LEICESTER. Want als deeze, naar zijne gewoonte, op eigen gezag, eene Kamer van Geldmiddelen oprigtte, benoemde hij den Graaf tot Hoofd van dezelve. Van het gezag, 't zij dan aangemaatigd of wettig, welk de Stadhouder in *Utrecht* oeffende, vertoonde hij eenen staal, in den Jaare 1586. Verregaande oneenigheden waren aldaar voorgevallen, en de rust niet hersteld, dan ten koste van uitlandigheid van eenige aanzienlijke Burgers. Thans vondt ook de Stadhouder geraaden, de Staaten des Lands van *Utrecht*, de Wethouderschap, nevens de Amptenaars der Stad, waar bij vervolgens kwam de gantsche gewapende Burgerij, onder een nieuwen Eed te brengen, van getrouwheid aan de Algemeene Staaten, aan LEICESTER als Landvoogd, en aan hem zelve als Stadhouder over 't Land van *Utrecht*. Men beloofde, onder andere, bij deezen Eed, alle gemeenschap met de uitgezette Burgers te zullen mijden, en niet spreken van anderen Vrede met Spanje, dan die ten grondslage hadt de eenpaarige bewijling van alle de Gewesten.

Het voorgevallene tusschen den Stadhouder en den Predikant MODET, is boven verhaald, op het Artikel van deezen. Van geen langen duur was, intusschen, NIEUWENAARS verkuogtheid aan LEICESTER. Deeze hadt, zonder hem te kennen, te *Utrecht* de Wethouderschap versted, die daarom van de hand des Engelsmans vloog, en den Stadhouder deedt dugten, voor vermindering van zijn Stadhouderlijk gezag, zo lang dezelve op het kusfen zat. Ligt begreep hij, evenwel, dat daar in verandering te maaken, veel voeten zoude in de aarde hebben, alzo het Krijgsvolk, hoewel LEICESTER reeds na Engeland was te rug gekeerd, nog in diens eed stondt, en de Burgerhoplieden het met de tegenwoordige Regeering hielden. Mer beleid moest dan de begeerde verandering ondernomen, en daar toe eene voegzaame gelegenheid worden aangegreepen. Deeze vondt hij in het misnoegen van eenige Edelen, die, bij LEICESTER, op herstelling van eenige misbruiken hebbende aangedrongen, daarom in hegenis waren genomen, doch, zedert, geslaakt zijnde, een sterk Protest hadden

den opgesteld, waar in de Utrechtsche Regeering vinnig door-
gestreeken, en de misbruiken, van nieuws, wierden opge-
haald. Dit Protest zonden ze aan den Graave VAN NIEUWE-
NAAR, in de hoope van gunstig gehoor te zullen vinden. De
Stadhouder, thans den kans schoon ziende, ter bereikinge van
zijn doelwit, gaf, van het Klaagschrift, kennis aan de Staaten
van het Landschap. De Wethouder(schap, hier van de lucht
gekreegen hebbende, deedt hier op eene bezending na Engeland,
om te beproeven, zo als zij reeds voormaals hadt gedaan,
of de Koningin ELIZABETH niet zoude te beweegen zijn tot
het aanvaarden van de algemeene opperheerschappije over de
Nederlanden. De Afgevaardigden keerde van daar te rug, met
schrijven van LEICESTER aan den Stadhouder, om den Burge-
meester PRONINK, hoofd der thans bovendrijvende partij, in
't bewind te houden. Doch NIEUWENAAR hadt thans andere
inzigten. Zints eenigen tijd hieldt hij geheime zamenkomsten
met eenige afgezette Burgerhoplieden, die op PRONINK en
den Leicester(schen Aanhang gebeeten waren. De Engelsche
brieven vertoonde hij aan de Staaten, 'er nevens voegende,
geen oogmerk te hebben, om den last, daar in gegeven, te
agtervolgen. Zelf schroomde hij niet, aan de Koninginne zelve,
hier van kennis te geeven, en in den Brief, daar toe ingerigt,
tegen PRONINKS heerschezucht geweldig uit te vaaren. Niet
verholen kon dit alles blijven voor de Burgers, van beiderleien
Aanhang, onder welke, tegen den tijd der gewoonlyke
veranderinge der Wethouder(schap, eene zo hevige on-
eenigheid ontstondt, dat ze, over en weder, te wapen liepen.
't Bleek wel haast dat de meerderheid zich verklaarde voor
den Graave VAN NIEUWENAAR; die, zich genoegzaam meester
van de Stad ziende, de Staaten deedt vergaderen, welke hem
magtigden tot veranderinge der Regeeringe, vijf dagen vóór
den gewoonen tijd.

Zeer ongelukkig kwam de Stadhouder Graaf VAN NIEUWENAAR,
in 't volgende Jaar 1589, aan zijn einde. *Rijnberk*
was thans belegerd door den Hertog VAN PARMA, en te *U-
trecht* eenige Krijgsvoorraad bij een gebragt, tot ontzet dier
Stad bestemd. Terwijl de Stadhouder bezig was met het be-
zigtigen der behoeften, viel 'er ongelukkig een vonk in het
Bus-

doer-
opge-
we-
De
van
aan
hiet
hiep
hiet g.
en zijn
over de
, met
Burge-
rij, in
andere
miffen
en en
fiche
nde,
, te
zel-
in-
ren.
bel-
on-
on-
en.
oor
ter
en
dr
e-
t
L
er
de-
het
us-

BERNARD NEUWENT, M.D.

Ok: Falkenburg pinx.

D. v. Gant sculpt.

Baskruid, en deedt straks, onverhoeds, twee Schietgereedschappen, van eene nieuwe vindinge, afgaan, met het heilloos gevolg voor den Graave, dat hij 'er eene wonde door bekwam, aan welke hij, naa tien dagen lijdens, overleedt. Hij liet geene kinderen naa bij zijne Gemaalinne, voormaals gehuwd geweest aan den onthalsden Graave VAN HOORNE.

Zie B O R.

NIEUWENDAM, een Dorp, tegen over *Amsterdam*, aan het Y, aan den Waterlandschen Zeedijk gelegen, tusschen de Dorpen *Buikstoot* en *Schellingwoude*. Ter lengte van ongeveer tweehonderd Roeden zijn de Huizen langs en meest aan den binnenkant van den Dijk gebouwd, en hebben een aangenaam uitzigt, over het Y, op de straks genoemde Stad. Men ontmoet 'er verscheiden welgestelde inwooners, en, behalven een groote Scheepstimmerwerf, eenige Molens van onderscheiden gebruik. De Haven is vrij ruim, en bekwaam voor Schepen, om 'er winterlaag te houden. De Hervormde Gemeente heeft haaren eigen Leeraar.

NIEUWENTYT, (BERNARD) gebooren in het Dorp *Westgrafdijk*, op den tienden Augustus des Jaars 1654, leide zich toe, volgens den wil zijner Ouderen en door eigen neiging gedreeven, op het beschouwende gedeelte der Geneeskunde, en oeffende naderhand dezeive, als Artz, in de Stad *Purmerende*. Hier was hij tevens Raad in de Vroedschap en bekleedde de Burgemeesterlijke waardigheid. 's Mans wel besteede leeftijd nam een einde, op den achtentwintigsten Maj des Jaars 1718. Bekend, bij de Natuurkundigen, zijn de menigvuldige Mikroskoopische waarneemingen, met onvermoeide vlijt, door hem gedaan. Zijn Werk, getijeld *Regt Gebruik der Wereldbeschouwinge*, is in ieders handen.

NIEUWERKERK, een Ambagt, in Schieland, groot ruim elfhonderd en tien Morgens, nevens een aanzienlijk Dorp, ter onderscheidinge van andere, *Nieuwerkerk op den Ijsel* gebijnaamd,

naamd, als leggende aan die Riviere, twee uren gaans van *Rotterdam*. Merkelyk, van tijd tot tijd, is dit Dorp, in bloei, welvaart en uitgebreidheid, toegenomen. In stede van honderd eenenzestig, welke men op de oudste Lijsten ontmoet, telde men 'er, bij de jongste opneeming, driehonderd Huizen, nevens vijf Steenplaatzen en één' Koornmolen. De Kerk, een tamelyk goed gebouw, heeft eenen spitzen Toren. De Stad *Dordrecht* is Ambagtsvrouw van dit *Nieuwerkerk*.

NIEUWERKERK, 't welk met *Zuid-Schalkwijk* en *Vijf-Huizen*, ééne Ambagtsheerlijkheid uitmaakt, gelegen in *Kennemerland*, aan 't Haarlemmermeir, plagt, in vroegere dagen, een aanzienlyk Dorp te weezen, met eene eigen Kerk. Doch deeze, nevens een goed getal Huizen en eene ruime sreek lands, is, al voor lang, door het genoemde Meir verzwolgen. In het tijdverloop van honderd jaaren, gerekend van 1632 tot 1732, was het getal der Huizen, van achtentwintig, op acht gedund.

NIEUWERKERK, eene Heerlijkheid en Dorp, in Zeeland, op het Eiland *Duiveland*. Aan de eerste zijn verscheiden Voorregten verknocht; en het laatste is een der grootste en aanzienlijkste Dorpen des geheelen Eilands. Vóór de Hervorming was 'er eene Kollegiaale Kerk, met eenen Pastoor en Onder-Pastoor. Van het gebouw, 't welk, in zijnen oorspronklyken staat, zeer groot was, is een goed gedeelte afgebroken: zodat 'er eene ruimte van etlyke Roeden is, tusschen de Kerk en den Toren. De Baljuw, of wel deszelfs Stedehouder, woont op een vrij aanzienlyk Heerenhuis, staande ter zijden van het Dorp. Het getal der Huizen kan nog geene honderd uitmaaken. Zeer druk moet, weleer, de Paermarkt geweest zijn, welke 'er in de Pinxterweek wordt gehouden. Uit het Oktrooi en de Voorregten, in den Jaare 1656, daar aan verleend, mag men zulks afleiden.

NIEUWERKERK, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, insgeelyks in Zeeland, op het Eiland *Schouwen*. Den verminderden staat deezes Dorp mag men afleiden uit het afbreeken, en niet her-

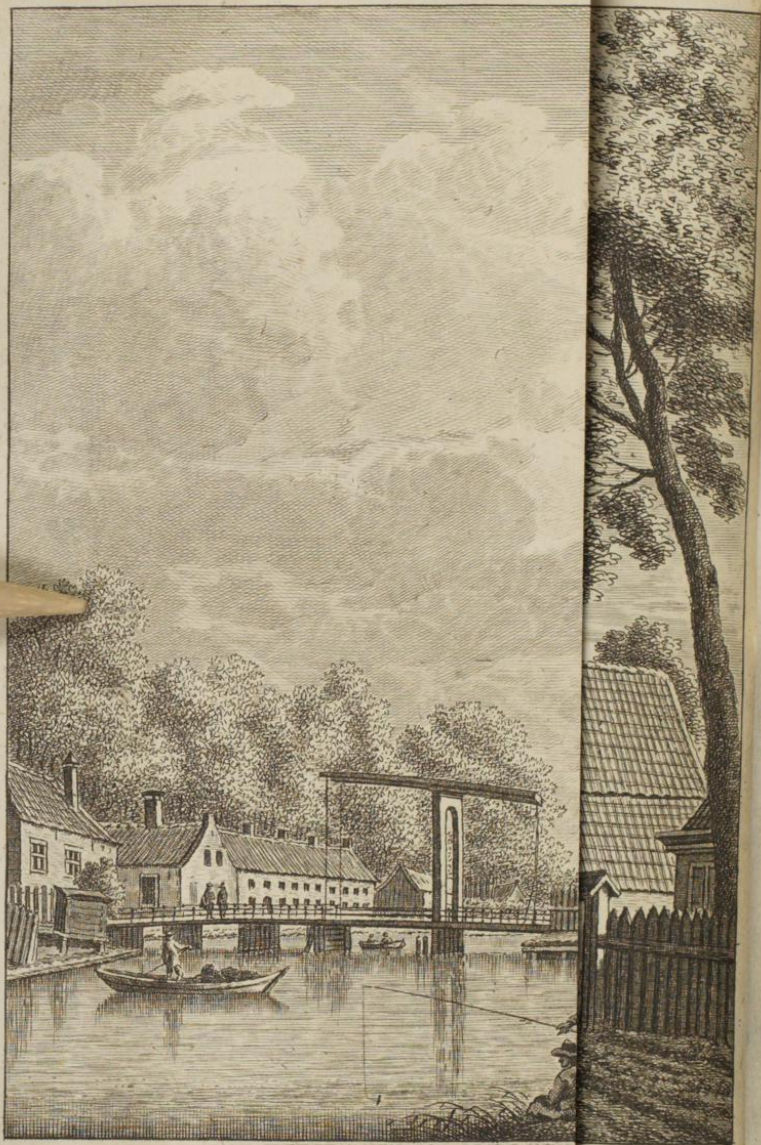
42

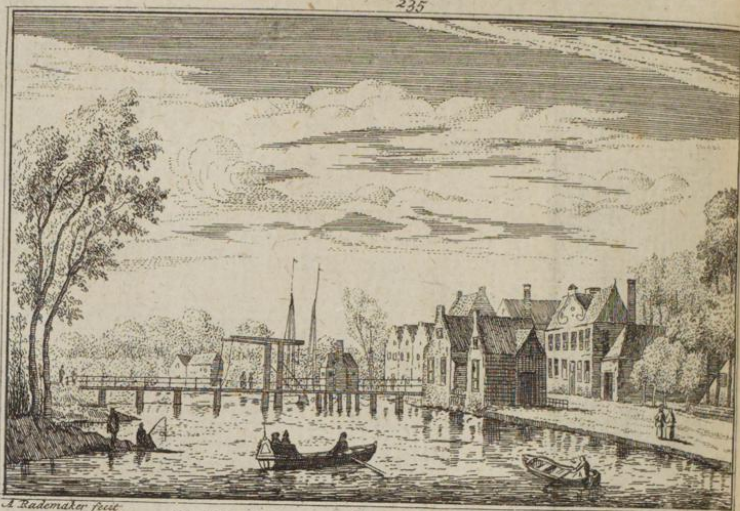
r.
an
is,
In
oc
the

pp
ur.
n.
as
er.
er
ne
ij
t
k
e

NIEUWER SLUIS.

A. Rademaker fecit

NIEUWERSLUIS komende van LOENEN

1670

A. Rademaker fecit

NIEUWERSLUIS komende van UTRECHT

1670

gebouwen, v
 Kerkhof
 het Kerkel
 mens Kerken

NIEUWERSL
 de twee vern
 dient tot eer
 door dezelve
 loopende na
 schuiten en
 Amsterdam
 Sluis staan e
 Fransch Ko
 Slicht, in d
 eenige Vestit
 den grond e
 maken en on
 reukinge. D
 aan de Sticht
 lagen hier, ne
 de, eenige uing

NIEUW-TO
 in het Land v
 de uingelrekte
 deest zereenze
 Roeden, en het
 met twee Meest
 diest naam is tar
 ruim gebouw,
 deit.

NIEUWVEEN,
 ook ook 'Gra
 viesenzevenig N
 op vierenvijftig
 knader, maar hi

herbouwen, van de Kerk; van welke, egter, de Toren met het Kerkhof nog in weezen is. De ingezeetenen behooren, in het Kerkelijke, onder 't nabuurig Dorp *Kerkwerve*, van wiens Kerkenraad altijd een hunner Lid is.

NIEUWERSLUIJ, gelegen aan de Rivier de Vegt, tusfchen de twee vermaarde Dorpen *Loenen* en *Breukelen*. De Sluis dient tot eene Waterkeeringe van het Vegtwater, 't welk, door dezelve, kan gelaaten worden in eene gegraaven Vaart, loopende na de Dorpen *Bambrugge* en *Abkoude*. De Trekschuiten en andere kleine Vaartuigen, den wil hebbende van *Amsterdam* na *Utrecht*, moeten hier doorschuten. Bij de Sluis staan eenige huizen, en onder dezelve een vermaard Fransch Kostfchool. Om eenen vijandelijken inval, uit het Sücht, in de Provincie Holland te weeren, heeft men 'er eenige Vestingwerken aangeleid, tot welker uitbreidinge men den grond eener Lustplaatze heeft moeten aantasten. Het maaken en onderhouden van dezelve kwam voor Hollandfche rekeninge. Doch het Regtsgebied over den grond behoort aan de Stichtfche Heeren. Geduurende de jongfte onlusten, lagen hier, nevens het Krijgsvolk, tot het Cordon behoorende, eenige uitgetrokkene Burgers in bezetting.

NIEUWE-TONGE, een Ambagt en Dorp, in Zuidholland, in het *Land van Voorn*. Volgens de nieuwe Lijsten wordt de uitgestrektheid van het eerste begroot op vierentwintighonderd zevenenzeventig Gemeten, tweehonderd achtenzeventig Roeden, en het getal der Huizen op honderdzevenentwintig, met twee Meeftooven en één' Koorrmolen. Het Dorp van dien naam is tamelijk regelmatig betimmerd. De Kerk is een ruim gebouw, en de Toren met een langen dikken Spits gedeekt.

NIEUWEVEEN, eene Ambagtsheerlijkheid, in *Delfland*, van ouds ook 's *Graavenveen* genaamd, begroot op tweehonderdvierenzeventig Morgens en honderdvijftig Roeden Lands, en op vierenvijftig Huizen. Deeze zijn niet regelmatig bij elkander, maar hier en daar gebouwd. Van hier dat men 'er
geene

geene Kerk of Leeraar heeft. In het Regtsgebied van *Nieuweveen* staat eene voornaame Roomfche Kerke, in welke de opgezestenen van verscheiden nabuurige Ambagten hunnen Godsdienst koomen oeffenen.

NIEUWKERK, of *Nijkerk*, een open Steedje, in Gelderland, in het Landdrostampt van *Veluwe*, tusfchen de Steden *Wageningen* en *Amersfoort*. Het wordt van verscheiden Straaten doorfneeden, en heeft eene bekwaame Haven, aan de Zuider Zee. De Kerk is een ruim en aanzienlijk gebouw. Voorts heeft men 'er een Gasthuis, Weeshuis, Bank van Leeninge en Latijnfche School. Een oud gebouw, agter de Kerk, *Hulkefein*, gemeenlijk *Torenhuis* genaamd, naar een zeskantig Torentje, wierdt gestigt door het Geslagt der **PANNEKOEKEN**, 't welk, van ouds, zeer vermaard was. Van den Tabaks- en Koornteelt hebben de meeste ingezeetenen hun bestaan. — Zeer berugt is *Nieuwkerk*, van wegens de Beroerten, onder het houden van Godsdienstige zamenkomsten, welke, in den naazomer of herfst des Jaars 1749, aldaar eenen aanvang namen, en voorts, als eene aansteekende ziekte, tot andere Plaatzten oversloegen. Het Leeraarampt onder de Hervormden bekleedde hier thans **GERARDUS KUIPERS**, naderhand Hoogleeraar in de Godeleerdheid aan 't Hoogefchool van Stad en Lande; Man van veel welspreekendheid, en die de Hartstogten zonderling wist te roeren. Onder de Leerredenen of Gebeden, vernam men, onder de toehoorders, handenwringen, roepen, tieren, slaan en kloppen, het luidkeels verfoeien van zonden en afzweeren van den Duivel. Hier toe sloegen, zomtijds, stuiptrekkingen en bezwijmingen, gevolgd, dikmaals, van zingen in de volle vergaderinge, en andere stoornisfen van den Openbaaren Eerdienst. De Leeraar **KUIPERS** voedde deeze bewegingen, welke hij voor werkingen der hemelsche Genade schein aan te zien, door het houden van oeffeningen, ten zijnen huize en elders, in welke de gemoederen tot foortgelyke aandoeningen, meer en meer, gestemd wierden. Van *Nieuwkerk* sloeg het beroeringswerk over tot andere Oorden, heel tot in Zuidholland. Doch zedert de **Waereldlijke Overheid** zich 'er mede bemoeide, en men, ter hand-

omvinge de
opdringen z

NIEUWKOOP,
Heilichheid et
begoot op ze
der negen Re
honderd. *Nieu*
baare Gebouw
en het Huis d
1627; een fr
van welks O
omleggende
Dorpen. Hi
Hervormden
kleine Spits.
is eene der ta
Roomschgezins
slegs ééne P
gespannen door
Schout zit, da
ijde, met zeve

NIEUWLAND,
van 't *Hertogen*
Drostari en ze
op zich zelve e
eene overbeertij
Heilichheid beg
van t boveinde
jen neemt ook t
jumaarten wor

NIEUWLAND,
Drostari, *Kortla*
deel nimmermakende
in is de groot

handhaavinge der goede orde, Schout en Dienaars in de Vergaderingen zondt, namen de Opfchuddingen een einde.

NIEUWKOOP, met een gedeelte van NOORDEN, eene Hooge Heerlijkheid en Dorp in Holland, onder *Rijnland*, te zamen begroot op zestienhonderd eenenveertig Morgens en vierhonderd negen Roeden Lands, en het getal der Huizen op vijf-honderd. *Nieuwkoop* is een aanzienlijk Dorp. Onder de Openbaare Gebouwen mag men noemen het Regthuis, Raadhuis en het Huis der Heeren van *Nieuwkoop*, gestigt in den Jaare 1627; een fraai gebouw, met een hoogen vierkanten Toren, van welks Omgang men een verrukkend gezigt heeft over de omleggende Landerijen en Veenplasfen, en op verscheiden Dorpen. Het School is ook een goed gebouw. De Kerk der Hervormden is groot en ruim, doch de Toren slegts een kleine Spits. De Gemeente der Remonstranten, in dit Dorp, is eene der talrijksten van die Gezinte ten platten Lande. De Roomschegezinden hebben 'er twee Vergaderplaatzen, doch slegts éenen Priester. De Vierschaar der Heerlijkheid wordt gespannen door Baljuw en negen Welgeboorene Mannen. Als Schout zit, daarenboven, de Baljuw te regt, in het Burgerlijke, met zeven Schepenen.

NIEUWLAND, eene Heerlijkheid en Dorp, in de Meierij van 's *Hertogenbosch*, hebbende eenen eigen Regtbank van Drosfaart en zeven Schepenen. De Kerk der Hervormden, op zich zelve een treffelijk Gebouw, praalt, van binnen, met eene overheerlijke Graftombe, onder welke de Heeren der Heerlijkheid begraven worden. De Toren is hoog, en heeft, aan 't bovineinde, een grooten knop. De Predikant van *Geffen* neemt ook hier den predikdienst waar. Twee voornaame Jaarmarkten worden hier gehouden.

NIEUWLAND, een Polder in Delfland, met twee andere Polders, *Kortland* en 's *Graavenland*, éene Ambagtsheerlijkheid uitmaakende; een eigendom der Stad *Schiedam*. *Nieuwland* is de grootste der drie Polders.

NIEUW-

NIEUWLAND, een Ambagt en Dorp, in Zuidholland, in het *Land van Arkel*. Op duizend achtenzeventig Morgens en vierhonderd Roeden Lands wordt het eerste begroot, en het getal der Huizen op twee en vijftig; deeze zouden dus, zints de optelling in de voorgaande Eenwe, tot op de helft gedund zijn. De Kerk, zo wel als het geheele Dorp, wierdt gestigt door eenen Heer uit den Huize VAN ARKEL. Het is een goed gebouw, pronkende met een hoogen spitzen Toren. Het Dorp heeft zijnen eigen Leeraar.

NIEUWLAND, een Dorp in Friesland, in 't Kwartier *Wes-tergoo*, onder de Grietenij *Wimbritzeradeel*, aan den Rijdweg, tusfchen de Steden *Bolswerd* en *Sneek*. Kerk en Toren munten uit boven veele andere, ten platten Lande. De laatste is een vrij hooge Spits.

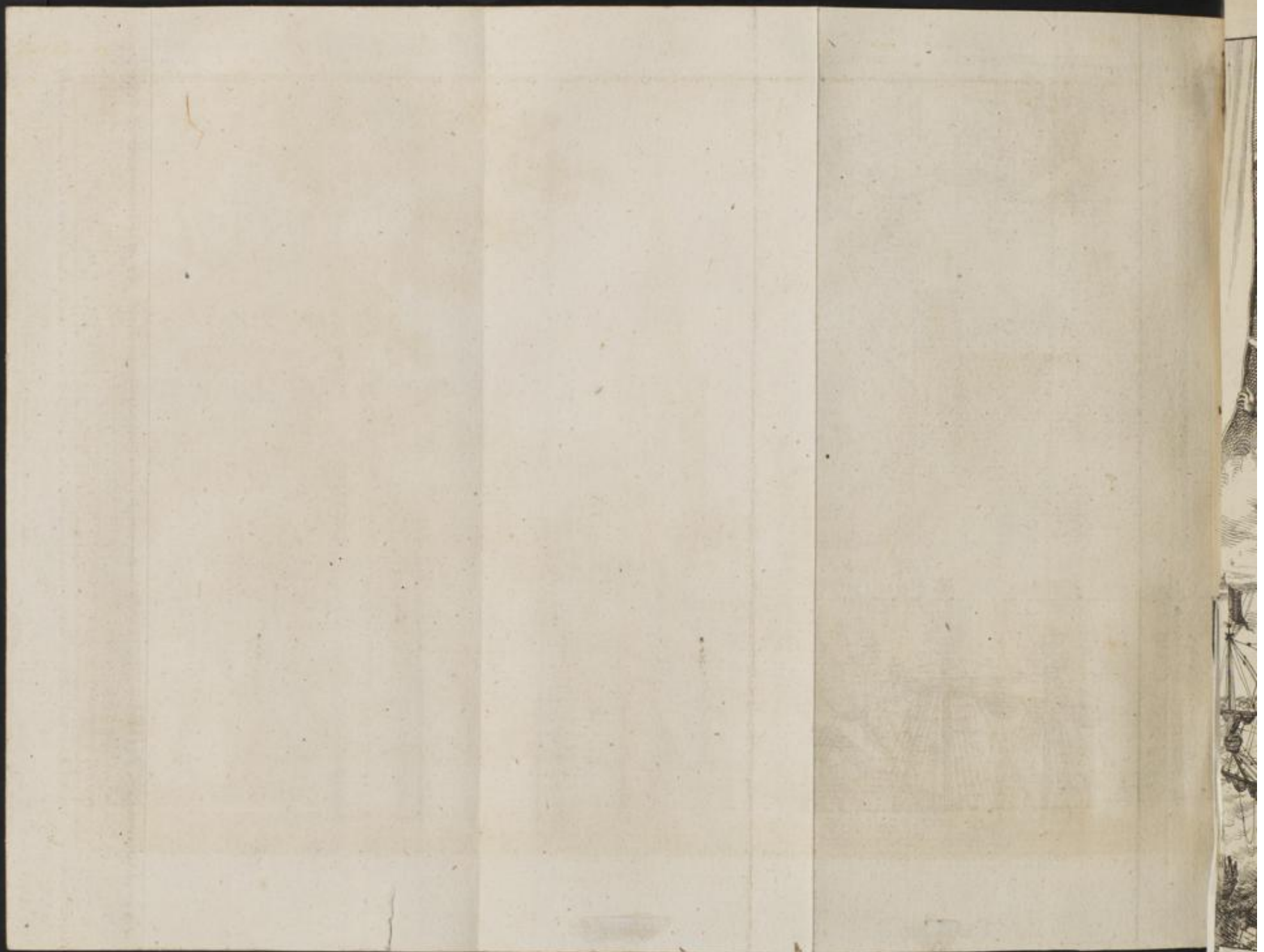
NIEUWLAND, het eenige Dorp op een klein Eilandtje, *St. Joosland* genaamd, in Zeeland, ten Zuidoosten van het Eiland *Walcheren*, waar van het alleen door een final water gefcheiden wordt. Het Dorp, recht over de Haven van *Middelburg* gelegen, wierdt gebouwd omtrent het midden der jongstvoorgaande Eeuwe, en heeft zijnen eigen Leeraar.

NIEUWMEGEN, (*Kwartier van*) het eerste in rang onder de drie Kwartieren, in welke de Proviucie *Gelderland* verdeeld is. Tusfchen *Rhijn* en *Maas* gelegen, en in de lengte van de Waal doorsneden, grenst het ten Oosten aan *Kleefland*, en ten Westen aan *Zuidholland*. In de grootste lengte befaat het zestien, en in de breedte vijf uren gaans. Behalven *Nieuwmegen*, leggen de Steden *Tiel* en *Bommel* in dit Kwartier; 't welk voorts verdeeld wordt in zeven *Ampten*: het Rijk van *Nieuwmegen*; de *Overbetuwe*; de *Nederbetuwe*; het Ampt tusfche *Maas* en *Waal*; *Tielerwaard*; *Bommerwaard*; *Beest* en *Renooi*. De Regeering des Kwartiers befaat uit *Ridderschap* en *Steden*. Voor *Ridders* worden, volgens de oorspronkijke inrigting, erkend de zulken, wier *Voorouders* als zodanigen verfhreeven zijn geweest en nog verfhreeven worden; of, indien ze van elders afkomstig zijn, moe-

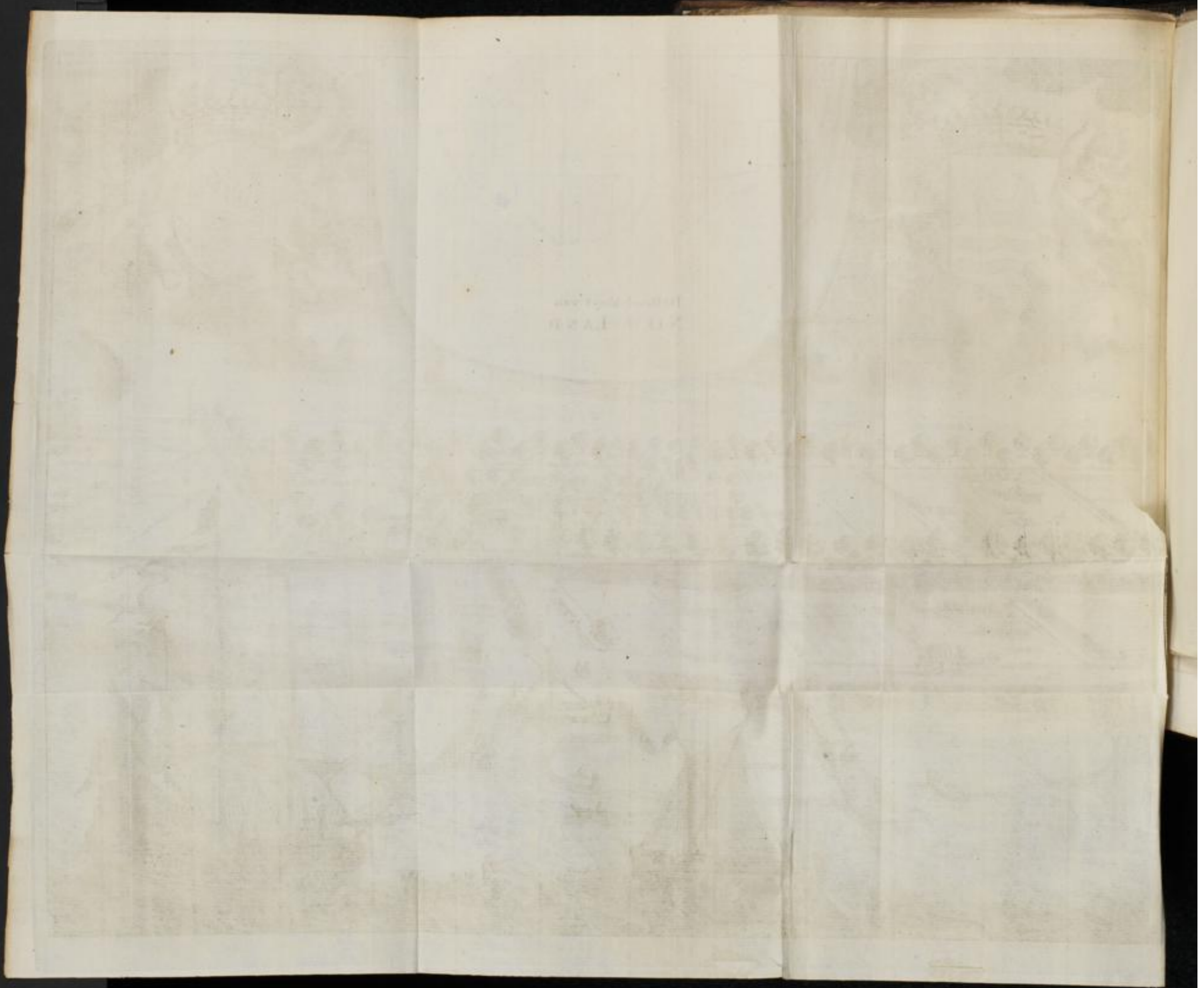
DE KERK TE NIEUWLAND .

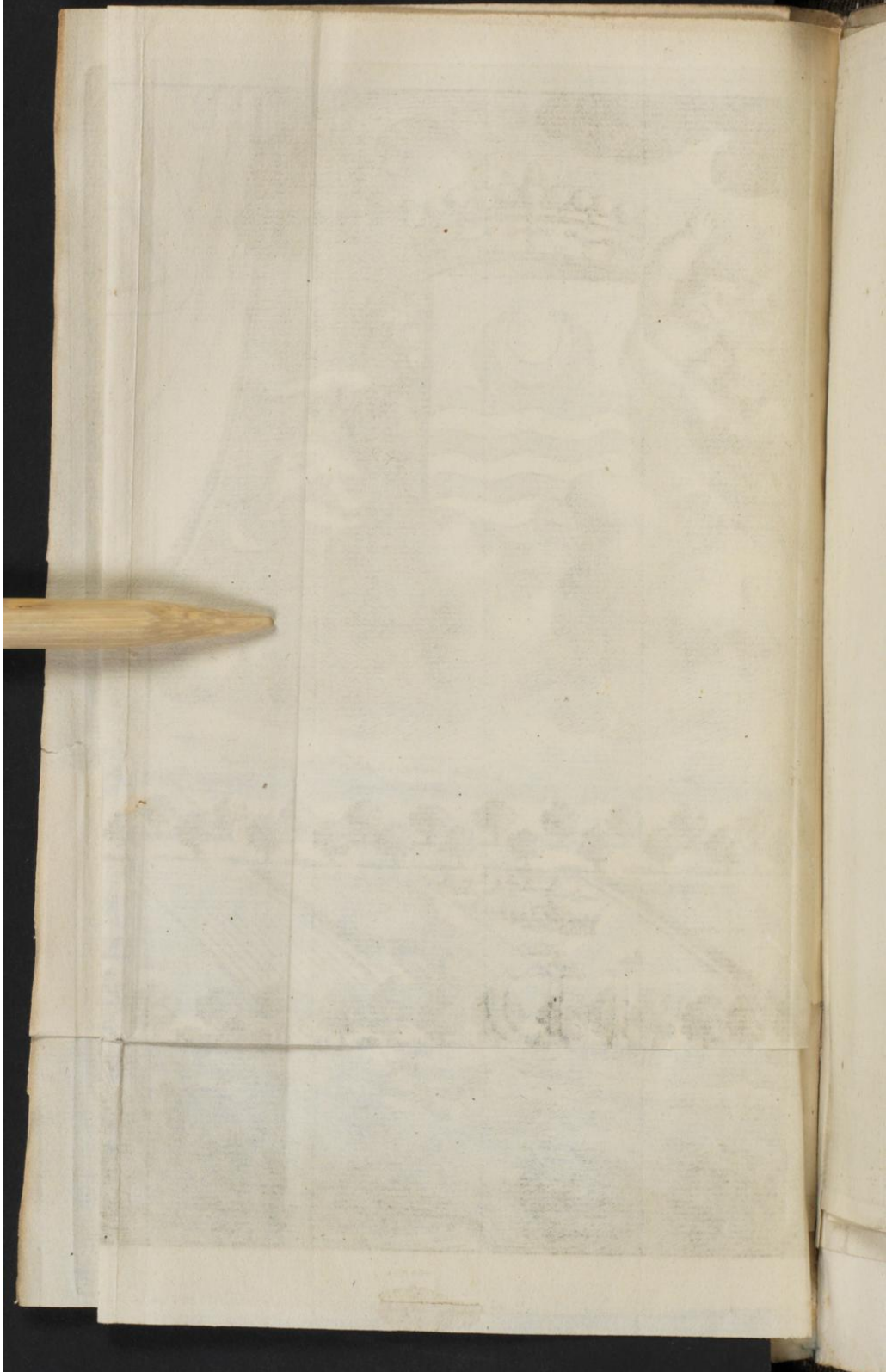

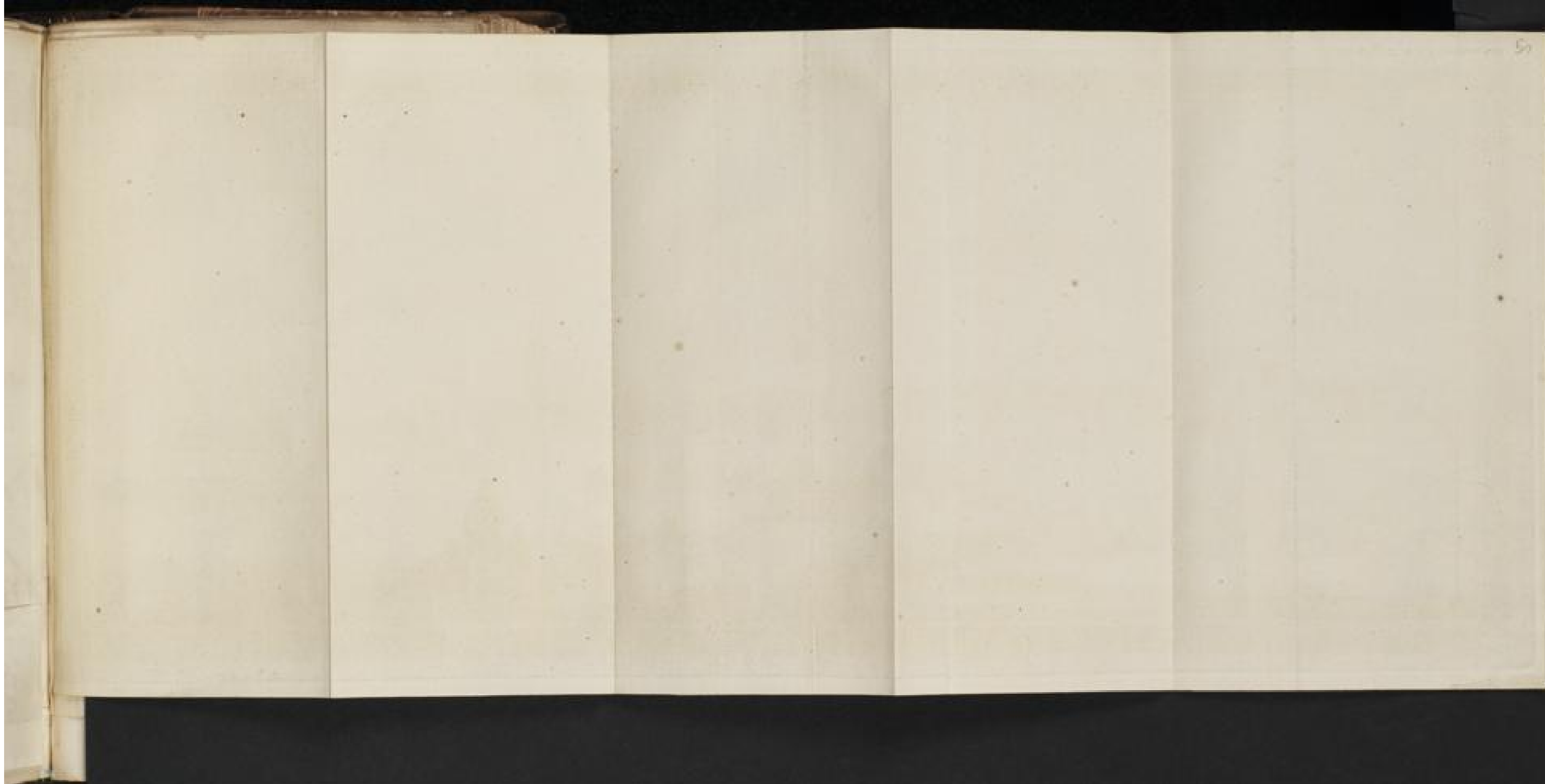
De Heerlykheit van NIEU LAND

DE STAD NYMEGEN.

C. Frank del. sculp.

NIMMEGEN, een Stad in Noord- en Guldorff op havel gebouwd 4 waeren (Zij in Arnhem is een Rijkse Heerlicheit, de eerste Koning Bataviam, welke Stet Karol de Groot 774 jaeren hant Prae Barbarossa in 1158 herboord hebbe. Wierd 1248 door Willem Reemskerk aan Otto (F. v. Gelder) behouden ofte hant 1278 herboord is 1314 door Karel outonomie ontwaeren hant stadt als le vorm. In 1566 is K. Maximilian belegerd 1574 door Karel K. hier de hant aangegone 1566 is hier de hant begerd. Quam 1579 behouden haare recht aan de Vereenigde Staaten. Philip Koning van Spanje haest. In 1601 haare Voorrechten op nieuw bevestigd. In 1678 door Pr. Maurits van Nassau tot de Vereenigde Staaten weder verlost. 1678 door Frank ingenome, doch haast weder verlaten. 1678 besloot men hier de algemeene Vrede. 1702 hebben de Franse verlost aangegone in schandelyk ontvlucht

NIMEGUE, Ville de Bas-Rhin, Capitale de la province de Gueldres, située à 4 lieues au nord d'Arnhem, elle est bâtie sur 7 collines, c'est une Ville Ancestrale, la premiere des anciens Bataves dont l'Etat fut repris par Charlemagne en 774 et par le Roi Barbe-Rouge en 1158. Le Roi Louis XIV. l'a prise en 1678 et l'a conservée jusqu'à la Paix d'Utrecht. Elle fut reprise par le Prince Maurice de Nassau en 1678 et l'a conservée jusqu'à la Paix d'Utrecht. Elle fut reprise par le Prince Maurice de Nassau en 1678 et l'a conservée jusqu'à la Paix d'Utrecht. Elle fut reprise par le Prince Maurice de Nassau en 1678 et l'a conservée jusqu'à la Paix d'Utrecht.

NIMMEGEN, een stad in Noord- of Hoogstadij v. Gelderl. op heuvels ist. *une ville Anseaticq.*
 eerste v. Mouden Batavieren, welker Slot Karel d. Grote N. 774 na hem Fred. Barb. N. d. Rom. leuggen
 Rooms Kon. aan Otto Gr. v. Gelderl. behoudens eijer hure rechte verpand. Is 1467 *put muse au premi. estat*
 steld als te voren. Is veroverd v. K. Maximiliaan belegerd 1534 v. Karel K. hier techt las *la bryer les images*
 N. 1579 behoudens haare regten aan de Vereende Staaten. Philip Koning van les luy. confir. ma-
 tigd. Is N. 1591 door Fr. Maurits v. Nassau tot de Vereende Staate weder gebracht l'abandonnerent
 verlaten. 1678 besloot men hier de algemene Vreede 1702 hebben d. Fr.

5

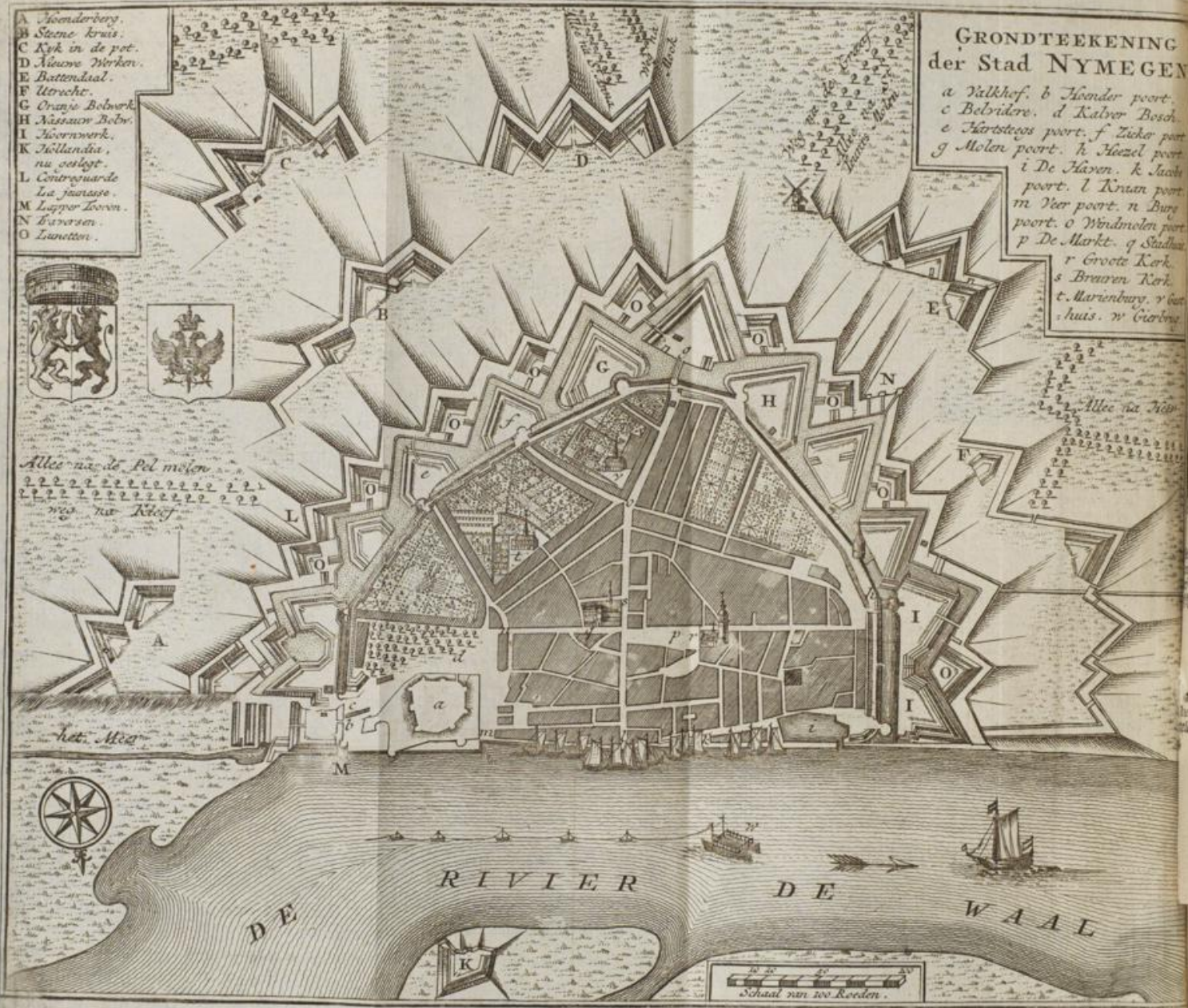
GRONDTEEKENING
der Stad NYMEGEN.

a Valkhof. b Hoender poort.
c Belvidere. d Kalver Bosch.
e Hertsteegs poort. f Zucker poort.
g Molen poort. h Hezel poort.
i De Haven. k Jacobs
poort. l Anian poort.
m Ver poort. n Burg
poort. o Windmolen poort.
p De Markt. q Stadhuis
r Groote Kerk.
s Brauen Kerk.
t. Marienburg. v Groot
huis. w Gierbois

A Hoenderberg.
B Steene kruis.
C Kijk in de pot.
D Nieuwe Werken.
E Battendael.
F Urocht.
G Orange Bolwerk.
H Nieuwe Bolwerk.
I Hoornwerk.
K Hollandia.
nu oeslegt.
L Contreguarde
La jansse.
M Lapper Toeren.
N Buisson.
O Lanetten.

Alles na de Pel molen
wag na Kieff

DE RIVIER DE WAAL

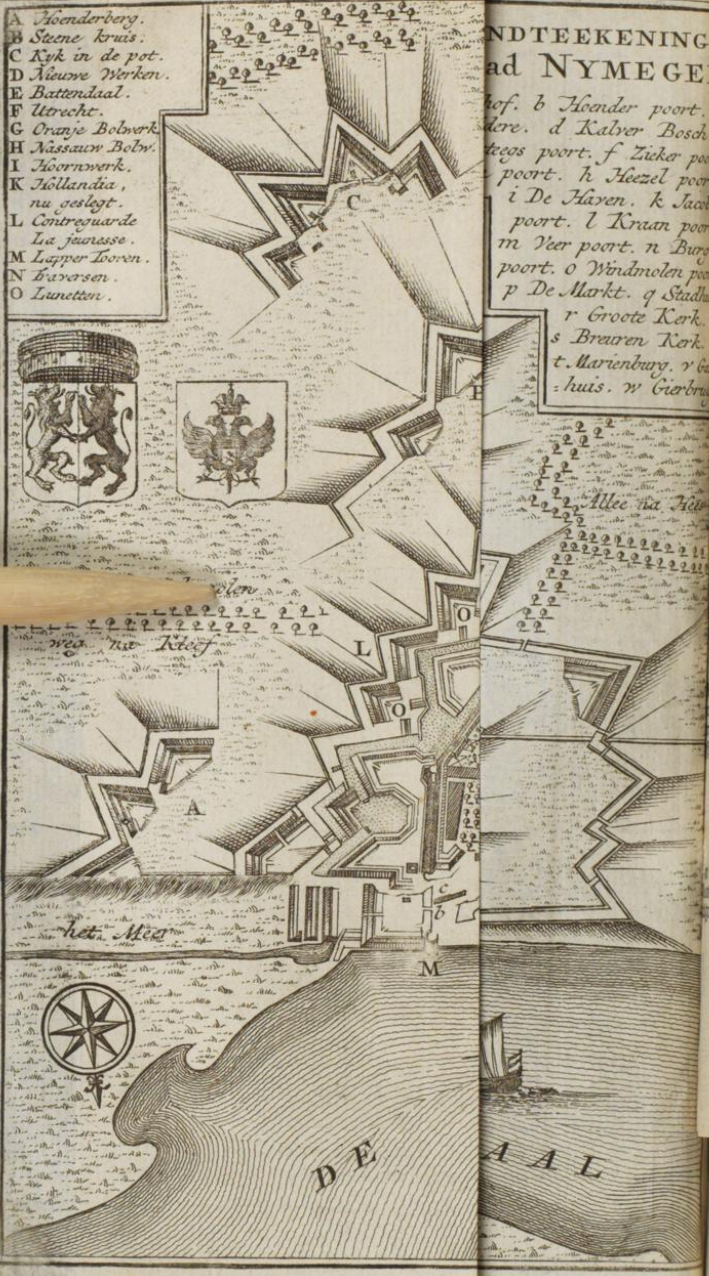
Schaal van 100 Roeden.

- A Hoenderberg.
- B Staene kruis.
- C Key in de pot.
- D Nieuwe Werken.
- E Battendial.
- F Utrecht.
- G Oranje Bolwerk.
- H Nassauw Bolw.
- I Hoornwerk.
- K Hollandia, nu geslegt.
- L Contreguarde La jeunesse.
- M Lapper Looren.
- N Burvoren.
- O Lunetten.

NDTEEKENING
ad NYMEGEN

- af. b Hoender poort.
- ere. d Kalver Bosch.
- tegs poort. f Zicker poort.
- poort. h Heezel poort.
- i De Haven. k Jacobs
- poort. l Kraan poort.
- m Veer poort. n Burg
- poort. o Windmolen poort.
- p De Markt. q Stadhuis
- r Groot Kerk.
- s Brauen Kerk.
- t. Marienburg. v Groot
- huis. w Gierbrug.

denau
bat de
Comit
naem
Catta
hadr m
die wet
ende me
dese oyz
welck n
De v
Hessing
datter zi
derst de
woyt de
ten radi
nucklike
waer of
een deel t
diep ruy
schonne e

BESCHRYVINGE VAN Nimmeghen.

N

Nimmeghen draecht oock in de landt-
spzache/ den tytel van Rijnck/ende het
selve wordt ghenoemt Keyserstoel/
oft Doet des Keyserrijcks: want (ge-
lyck sommige seggen) so is ten vande
drie Keyser's stoelen in dit lant gestelt
gheweest van Karel de Groote: den
tweeden ende voornaemsten zijnde Al-
ken/ den derden Dierenhobe. Neugae-
de de oorzprong deser stadt schryft Gel-
denaurius/ van hier geboortich/ in zijne Batavische histoppe/
dat de eerste stichter is gheweest Magus de seer machtighe
Coninc van Gallien/ de sone van Dis/ die de selve naer zijne
naem noemde Maga. Maer so naemaels Baton Coninc der
Catten in dese landen is ghecomen/ende behagghen heeft ghe-
hadt in de gheleghentheyt ende in den ouden Ebdom/ heeft
die wederom doen vernieuwen/ opzichten ende vermeerderē/
ende met drie mueren doen besetten in't ronde/ ende overmits
dese opzettinge ende vernieuwinge Noviomagum genoemt
welch in dese spzake niet andersen luydt dan Nieuwmege.

De voorszghenoemde Geldenaurius stelt noch daer by/ dat
Hessius Batons sone deser stadt seer gunstich is geweest/ ou-
dattet zyn eygghen vaderlant was: soo dat deshalven het ne-
derste deel der stadt noch op den heden schen dach ghenoemt
woyt Hesseberch. Eyndelijck seyt hy/ dat dese stadt by gemeen-
nen rade der Bataviers gestelt ende vercozen is voor de Co-
ninklijke hoofstادت des landts. Hoe dattet is/ ende dit zy
waer oft niet. voorwaer t'is een seer oude stadt/ gheleghen op
een deel van den Rijn/ ghenoemt de Dale/ aldaer seer breec en
diep twee mylen van Kadekeyn. Sonder twyfel t'is een
schoonne machtighe ende seer sterke. volckrijcke ende welheb-

bende stadt. Want naedemael zy leff wederom gekeert is on-
der de macht ende heerschappye des hups van Oostenric/ so
hebben de bozgers hen seer begeben tot den handel van coop-
manschap/ ende oeffeninghe der letteren/ daer zy te bozen hen
meer begaven tot wapenen van oorloghe / dan tot wat an-
ders: hoe wel hier in voopleden tijden verscheyden treffelijc-
ke gheleerde mannen zyn gheweest / die veelderley weerd-
ghe wercken hebben gheschreven / naemlijck Theodozicus
Boznius/ Jan Hendric/ Jan Bronckhorst: ende tot onsen
tyde Franciscus Craneveldt / Raedtsheere in den grooten
Coninklijcken Raedt van Mechelen/ een seer gheleert man/
lieffhebber der deuchden en der geleertheyt: wiens sone Joost
oock een wel gheleert ende deuchdelijck jonckman is: de welc-
ke ten eersten is gheweest Raedtsheer ende Ondercanceller in
Heruem: Doozts oock Geeraert van Valckenboz een jonc-
man seer wel geleert ende van grooter hoopen; ende Petrus
Caenius groot Theologian/ gelijck wel blijck aen veel van
zijne weerdighe wercken/gheschreven ende ghedruckt: hy is
geweest Keyser Ferdinands Predicant: en des Paus Com-
missaris aen de Duytsche Dozsen/ ter saken van het Concilie
van Trenten. Oock Wilhelm Rijswijck Deken van Sint
Steven/ een Godvuchtich ende wel gheleert man: Peeter
Buse/ ende andere van zijne magen: Otto Hertius Doctoor
in de Cancellrye van Zabandt/ een seer gheleert man: ende
veel meer andere treffelijcke mannen: want hier zyn der veel
die hen begheben tot de vrye consten: waer toe oock een wel
gheschichte schole inghestelt is met seven voornaemste Mees-
sters/ die de Latijnsche ende Griecsche spzaken leeren / soo
datter sountijts meer dan duysent scholierē zyn. De stadt van
Nimmeghen heeft veel kercken ende Goodshuyfen: onder
ander een Collegie van Canonicken van Sint Steven/ eerste
Matte.

Gheleerde
mannē van
Nimmege
ghesproten.

Van waer
Caenius
gheboortich
en van wat
fact.

NIMMEGEN

lin.
Kv

me
 ten,
 Rode
 ven v
 jaren
 dienst
 den ti
 Kwar
 De K
 Rega
 zaake
 kelijk
 tiers.
 zitte
 gezat
 de S
 noem
 dinari.

Nu
 het een
 ten No
 gen, ter
 en ten V
 Kerspel
 frecke
 des Rijks
 boorig,
 den Borg
 het Rijk
 van die
 bezen,
 Nieuweg
 gemeenlijk

Kerwin
 ing Nieuw
 lande v
 1711 di

moeten ze althans zes jaaren in het Kwartier gewoond hebben, en bewijzen kunnen bijbrengen, dat Nieuwmeegsche Ridder's ook in hun Land onder de Edelen kunnen verschreeven worden. Wijders moeten ze ten minste tweeëntwintig jaaren oud zijn, belijdenis doen van den Hervormden Godsdienst, in geenen daadelijken Krijgsdienst zijn, en niet minder dan tienduizend Guldens vrij en onbezwaard goed binnen het Kwartier bezitten. De Steden hebben wij reeds genoemd. De Kwartiers-Vergaderingen worden uitgeschreeven door de Regeering van *Nieuwmege*n, en binnen die Stad gehouden. De zaaken, welke aldaar verhandeld worden, betreffen, hoofdzakelijk, de Geldmiddelen en de bijzondere huishouding des Kwartiers. De regeerende Burgemeesters der Stad *Nieuwmege*n zitten voor in dezelve. Uit de Leden der Vergaderinge, die gezamentlijk den tijtel voeren van *Ridderschap en Steden, de Staaten des Kwartiers van Nieuwmege*n, worden benoemd de *Ordinaris Gedeputeerde Staaten*, en de *Extraordinaris Gecommitteerden*.

NIEUWMEGEN, (*Het Rijk van*) een der zeven Ampten, en het eerste in rang, in het Nieuwmeegsche Kwartier, grenst ten Noorden aan de Waal, en 't Schependom van *Nieuwmege*n, ten Oosten aan Kleef'sland, ten Zuiden aan de Maaze, en ten Westen aan het Ampt tusfchen Maas en Waal. Zeven Kerspels en acht hooge Heerlijkheden leggen in deeze Landfreete. Die van *Wichem* en *Beuningen* zijn de Hoofdbanken des Rijks; alle de overige Regtsbanken zijn daar aan onderhoorig. In burgerlijke zaaken worden dezelve gefpannen op den Burgt te *Nieuwmege*n; doch in lijftraffelijke zaaken, in het Rijk voorvallende, wordt regt gedaan door Schepenen van die Stad, op aanklagte des Burggraafs. Het ampt van deezen, den tijtel voerende van *Burggraaf des Rijks van Nieuwmege*n, is het aanzienlijkste van het Kwartier, en wordt gemeenlijk door een Lid der Ridderfchap bekleed.

NIEUWMEGEN, van zommigen *Nijmegen*, en in de wandeling *Nimwegen* genaamd, is de hoofdstad niet alleen van het Kwartier van dien naam, maar ook de eerste in rang in de

Provincie *Gelderland*, gelegen aan de *Waal*, niet verre van de grenzen van *Kleefland*. Naar gelange van de verschillende wijze, op welke de naam gespeld wordt, is ook daar van de afleiding onderscheiden. Zo men met de Latijnsche benaaming, *Neomagum*, te raade gaa, zal *Nieuwmege*n de beste leezing zijn. Doch de zaak is van te klein belang, om ons daar mede op te houden. *Nieuwmege*n legt in 't hangen van een berg, of liever op vijf onderscheidene Heuvels: de Hesen- of Heezenberg; de Marienberg; de Gruitberg; de Klokenberg; en de Hunner- of Hoenderberg. Van hier dat men, de Stad doorwandele, dikmaals, en nu en dan niet zonder moeite, moet op en af klimmen. Men heeft 'er tien Poorten; zes aan den Rivierkant: de Veerpoort; de Kraanpoort; de St. Stevenspoort; de Meijpoort; de St. Jakobspoort; 't Bezienderspoortje; vier aan de Landzijde: de Hesen- of Heezepoort; de Molenpoort; de Hartsteegs., of volgens sommigen, de Hertogspoort; de Hunner- of Hoenderpoort. In het Westelijke gedeelte der Stad, aan de Riviere, heeft men eene Haven, binnen welke de Schepen, tegen den Ysgang, veilig kunnen leggen. Zeer uitgebreid zijn de Vestingwerken, en hebben, meermaalen, tegen vijandlijke aanvallen wederstand geboden. De hooge Oudheid der Stad wordt, met reden, afgeleid uit de menigvuldige Overblijfsels, van tijd tot tijd uit den grond opgegraven, en die een gegrond vermoeden geeven, dat de Romeinen, bij ouds, hier hun verblijf gehouden hebben. Doch, of JULIUS CEZAR dezelve gestigt hebbe, is niet volkomen zeker. Reeds in de Achtste Eeuwe hadt de Stad merkelijk aanzien. Keizer KAREL DE GROOTE wierdt 'er, in 't begin der Negende Eeuwe, gekroond. Meermaalen, gedurende de binaenlandsche onlusten, oorlogen en beroerten is de Stad van Heere verwisfeld. De *Noormannen* staken haar in brand, in den Jaare 881; zo deedt ook de Hertog van *Lotharingen*, een weinig voor het midden der Elfde Eeuwe. Na vrugtlooze aanlagen van den Overste MARTEN SCHENK, bragt Prins MAURITS dezelve over in de magt der Staatsehen, en verfelde 'er de Wet. De Maarschalk DE TURENNE maakte 'er zich meester van, in den Jaare 1672. Drie jaaren daar naa diende zij tot eene Verzamelplaats van de Afgevaardigden der

Waal

Waal

VALA

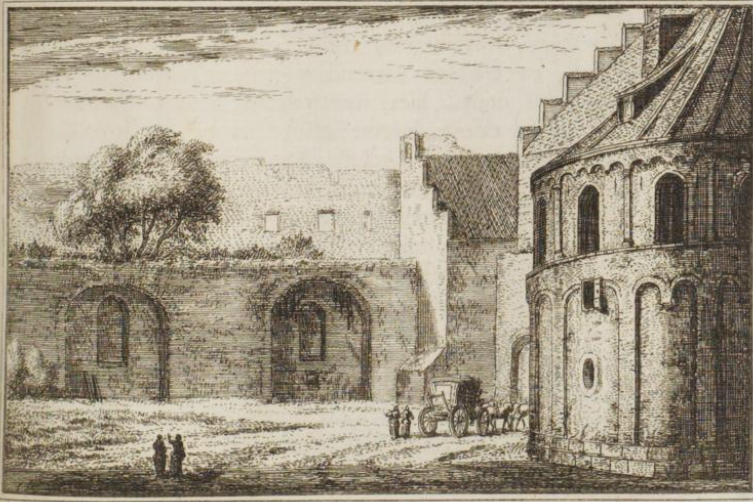
284

A. Rademaker fecit

HERSTEGE-POORT tot Nijmegen

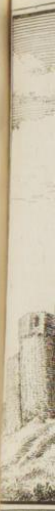
1640

283

A. Rademaker fecit

T VALKHOF van binne en ROMYNSE-KAPEL

1670

Einzelne

Einzelne

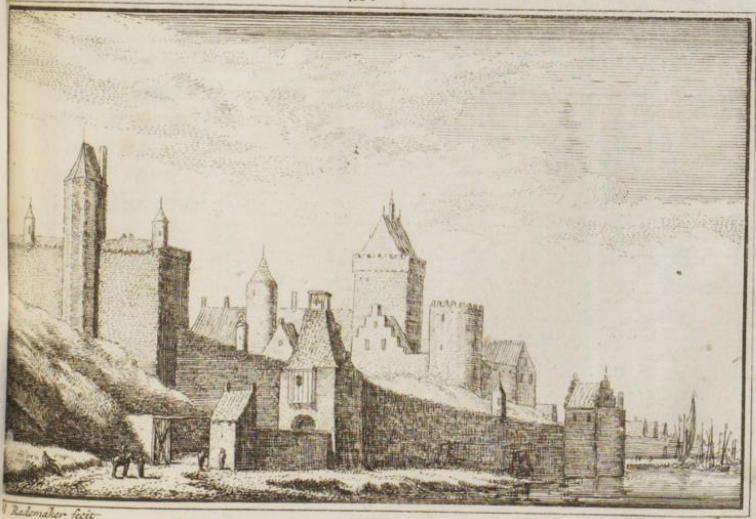
T Va

A. Rademaker fecit

T VALKHOF Lantzy

1631

Rademaker fecit

T VALKHOF te NIMWEGEN Waterzy

1631

der Oorlog
gelooven, c

Wij gaan
Het getal d
Ingezeeten
scheiden a
wil kortelij

Het Va
overond
westzijde
van onderl
vreemdelin
gaans den
Schrijvers
derlijk in
GROOTE en
den 'er, m
het de woot
gen in den t
eigenlijk het
meegchen B
aangelid. Be
zijn, is dit
dus een klein
was opgeeft
aan, aan h
geboud, in
heit deeze T
gezigten over
kan men van
den loop der
en den Ysel. —
de, in den Vo
grootten en v
van binnen, v
OpChristen en
ward, welk
bben ter onthe

der Oorlogvoerende Mogendheden. De Vrede, zedert, aldaar geslooten, ontleende den naam van de Stad der onderhandelinge.

Wij gaan over tot eene meer bijzondere beschrijving der Stad. Het getal der Huizen wordt begroot op tweeduizend, en dat der Ingezeetenen op om rent twaalfduizend. Men ontmoet 'er verscheiden aanzienlijke Gebouwen; van de voornaamsten zullen wij kortelijk verslag doen.

Het *Valkhof*, ook wel het *Frankenhof* genaamd, is een overoud gestigt, van een zonderling maakzel, in de Noordwestzijde der Stad, bestaande uit verscheiden ronde Torens, van onderscheidene hoogte. Onder andere Vertrekken wordt den vreemdelingen vertoond eene ronde Kapel, aan welke men doorgaans den naam van Heidsche Tempel geeft. Bij de aloude Schrijvers draagt het Hof den naam van een *zeer groot, wonderlijk kunstig en sterk Koninklijk Paleis*. Keizer KAREL DE GROOTE en deszelfs naazaaten, de Frankische Koningen, hielden 'er, meermaalen, hun winterverblijf. Zints veele jaaren is het de woonplaats van den Burggraave des Rijk van *Nieuwmege* in den tijd. — Niet verre van het Valkhof legt het *Kalver-*, eigenlijk het *Kelfkensbosch*, dus genaamd naar eenen Nieuwmeegschen Burgemeester, ARNOLD KELFKEN, welke het heeft aangeleid. Behalven de lommerrijke Laanen en bekoorlijke uitzigten, is dit Boschje, op eenen Berg gelegen, merkwaardig door een klein Poeltje, boven op den kruin, 't welk geduurig water opgeeft. — Een Toren, *Belvidère* of *Schoonzigt* genaamd, aan het Boschje grenzende, wierdt op Stads kosten gebouwd, in 't begin der voorgaande Eeuwe. Veel bezoeks heeft deeze Toren, van wegen de verrukkende en uitgebreide gezigten over de Betuwe, en de Dorpen in dien oord. Ook kan men van daar het oog verlustigen, met het gadeslaan van den loop der vier Rivieren, de Waal, de Maas, den Rhijn en den Yssel. — Het *Stadshuis* is een hoog Gebouw, pronkende, in den Voorgevel, met de afbeeldingen van KAREL DEN GROOTEN en verscheiden andere Keizers. In eene Gaanderij, van binnen, valt het oog des opmerkenden op eene reeks van Opschriften en andere Oudheden, in den muur gemetzeld. Een zwaard, welk den Vreemdelingen wordt vertoond, zou gediend hebben ter onthoofdinge der Graaven van EGMOND en HOORNE,

te *Brusfel*, in den Jaare 1568. Ook hangt aldaar de befaamde Schilderij, verbeeldende eene Vrouw, zonder bloedfchennis getrouwd geweest met den Vader van vier kinderen, twee van welke haars Vaders, en de twee andere haars Moeders Broeders wa en. In een der Vertrekken van dit Stadshuis wierdt, in de Jaaren 1677 en 1678, de Vredehandeling gehouden. — Het gewezen Klooster der Minderbroederen, digt bij de Haven, 't welk, zedert, tot een Oude-Mannenhuis diende, verstrekt thans tot een *Ammunitiehuis*. — Onder verscheiden fraaie Huizen, staande aan de Groote Markt, munt uit de *Hoofdwagt*, onder welke de Vleschhal wordt gehouden.

Twee Kerken hebben de Nederduitfche Hervormden tot hunnen dienst. De *Groote Kerk*, voormaals aan *ST. STEVEN* gewijd, in den Jaare 1273, staat aan de Groote Markt. De Toren, meer dan eens, door hemelsch vuur, in brand geflagen en merkelyk befchadigd, is telkens fraaier herbouwd. Het Lijk van *ANNA CATHARINA VAN BOURBON*, Gemaalinne van Hertoge *ADOLF VAN GELDER*, gestorven op den tweeëntwintigften Maides Jaars 1469, legt in het Koor deezer Kerke begraven, en haare beeltenis, leevensgrootte, op haare Grafftede, in Koper uitgehouwen. Toen men, in den Jaare 1739, den Grafkelder opende, vondt men 'er een Latijnsch Opfchrift, behelzende haare tijtels en fterftijd. — De *Breuren-* of Broederkerk, door de Predikbroeders, weleer, gefigt, is een laag en klein gebouw, met een spitzen Toren. Beide deeze Kerken worden door vijf Leeraars bediend. — De *Walsche* of Franfche Hervormden hebben eene eigen Kerk, in welke één Leeraar den dienst waarneemt. — Voorts hebben 'er de *Lutherfchen* en de Doopsgezinden ieder eene Vergaderplaats. — Behalven de nu gemelde Gebouwen, heeft men, te *Nieuwmegen*, een Oude-Mannen en Vrouwenhuis, Dolhuis, Burger-Weeshuis, Arme Kinderenhuis en Latijnsche School.

De Regeering van *Nieuwmegen* bestaat uit twaalf Raaden, uit welke, jaarlijks, twee regeerende Burgemeesters gekoozen worden. De zelfde twaalf Raaden bekleeden 'er ook den post van Schepenen. Daarenboven is 'er een Rigter, zo veel als Schout; zijn ampt brengt mede, het spannen van den Regtbank van Schepenen, zo in burgerlijke als lijftraffelijke zaaken. Behal-

hal-

halven de gemelden, heeft men 'er ook een Kollegie van Gemeenslieden. Het Regtsgebied der Stad strekt zich uit over het zo genaamde *Schependom van Nieuwmegen*, bevattende de Dorpen *Hees*, *Nederbosch* en *Hatert*, benevens het *Ho-gevelt*, en een gedeelte van *Ooy* en *Lent*.

Zie SCHLIGTENHORST, PONTANUS,
ARKSTEE, ENZ.

NIEUWPOORT, eene kleine Stad, of Vlek, in Zuidholland, in den Alblasferwaard, op de uiterste grenzen der Provincie, aan den kant van het Sticht, aan de rivier de Lek, tegenover *Schoonhoven*. De Stads Geregtigheden, welke het nog geniet, zijn de gevolgen en overblijfsels van den voorgaanden bloeienden staat der Plaatzte, naardien men 'er verscheiden Brouwerijen en Olijmolens telde. Meermaalen lag *Nieuwpoort* bloot voor vijandelijke aanvallen: waarom men het ook, van tijd tot tijd, versterkt heeft, vooral in den Jaare 1673, volgens uitwijzen van een Latijnsch Opfschrift, boven eene Poort aan de zijde van de *Alblasferwaard*, betekende dat men, „ter verdediging van den Godsdienst en de Vrijheid des „Vaderlands, de Stad met Grafen en Vestingwerken heeft „omgeeven.” In goeden staat worden deeze Versterkingen onderhouden. Openbaare Gebouwen vindt men 'er geene andere dan het *Stadshuis*, een klein doch zindelijk gestigt, staande op eene Sluis, door welke, bij vijandelijken aanval, het water na binnen kan gelaaten worden; en de *Hervormde Kerk*, een klein gebouw, met een laag Toren, die door ééne Leeraar wordt bediend. Het maaken van Hoepelen is eene hoofdbron van het bestaan der Ingezeeten; veele van welke, voormaals, in merkeliijken getale, ter Haring- en Walvischvangst plagten te vaaren. De Hooge Heerlijkheid deezer Plaatzte behoort aan den Prinse Erfstadhoud, die 'er een Baljuw en Schout aanfelt, en daarenboven, jaarlijks, twee Burgemeesteren, zeven Schepenen en eenen Thesaurier.

NIEUWPOORT, (WILLEM) bekleedde eene plaats in de Vroedschap der Stad *Schiedam*, in den Jaare 1650, ten tijde als het besluit wierdt genomen tot het doen van eene bezendinge aan de bijzondere Gewesten, ten einde dezelve te vermaanen tot het handhaaven van den Stadhouderloozen Regeeringsform, en eene algemeene staatelijke Vergadering te beleggen, naa den dood van Prinsse WILLEM DEN II, om 's Lands zaaken op een vasten voet te brengen. NIEUWPOORT vertrok, met KOENRAAD VAN BEUNINGEN, Pensionaris van *Amsterdam*, en KORNELIS RIPPERTS, Burgemeester van *Hoorn*, na *Friesland* en *Stad en Lande*. In het volgende Jaar 1651 deedt hij, van wegen de Staaten van Holland, in gelijke hoedanigheid, eenen keer na *Zeeland*, om de Staaten van dat Gewest te overtuigen van de noodeloosheid van eenen Kapitein Generaal, tot welken aanzienlijken post eenige Gewesten den jongen Prins WILLEM DEN III, toen naauwlijks één jaar oud, wilden verkoozen hebben. De ijver, met welken NIEUWPOORT, in deze beide bezendingen, zich tot genoegen zijner Meesteren kweet, was oorzaak, dat op hem, nevens den Heer HIERONYMUS VAN BEVERNINGK, in den Jaare 1653, de keuze viel, om, van wegen Holland, naar Engeland te vertrekken om over een Vredeverbond te handelen. Met voordagt viel op hem de keuze, omdat hij, meer dan ééns, blijken hadt gegeven van kleine gezindheid omtrent het Huis *van Oranje*. Zij hadden tot Amptgenooten de Heeren VAN DE PERRE, wegens *Zeeland*, en ALLARD PIETER JONGESTAL, eersten Raad in den Hove van *Friesland*. NIEUWPOORT en BEVERNINGK, egter, hadden 't voornaamste bewind in handen, en handelden zeer bedektelijk, niet siegts voor de twee andere Gezanten, maar zelf voor de Vergadering der Algemeene Staaten in 's *Hage*. Niet zonder grond was, hierom, het vermoeden, welk, bij zommigen, gevoed wierdt, aangaande een geheimen last, door die van Holland hun gegeven, om ten nadeele des Prinsen VAN ORANJE iets te sluiten in Engeland: te meer, zedert het rugtbaar wierdt, dat hij en de Heer BEVERNINGK geheime briefwisseling onderhielden met den Raadpensionaris JOAN DE WITT. Van tijd tot tijd deedt, midlerwijl, NIEUWPOORT eenen keer na *Holland*, om verslag te doen van den toestand van zaaken,

en

en om nieuwen last te haalen. Onder andere deedt hij, nevens JONGESTAL, verflag ter Algemeene Staatsvergaderinge, omtrent een Ontwerp van Coalitie of Zamenfmetinge der beide Gewesten, Engeland en de Nederlanden; doch ontving tevens bevel om te bewerken, dat men daar van zoude afzien, en alleen te besluiten in een naauw Verbond. In 't laatst van October des Jaars 1653 keerde hij, met dien last, te rug na Londen.

Tot nog toe hadt het werk van den Vrede traagen voortgang gehad. Het maakte grooter spoed, zints de wederkomst van alle de bovengenoemde Gezanten, uit de Nederlanden, werwaarts zij eenen keer gedaan hadden, in den aanvang des Jaars 1654. Met een pragtigen trein van ruim zeventig Koetzen, en het gejuig der menigte, *God zegene de Ambassadeurs! God geeve ons Vrede!* te Londen staatelijk ingehaald, wierdt, eerlang, de Vrede getroffen. Terwijl NEUWPOORT zich in Engeland bevondt, betoonden de Staaten van Friesland, openlijk, tegen hem hun misnoegen, door hem verdragt te houden van den Protektor CROMWEL aan de hand te hebben gegeven de befaamde *Akte van Secluse*, bij welke de Prins van Oranje, voor altoos, van het Stadhouderschap, en de verdere waardigheden zijne Voorouderen, wierdt uitgeslooten. — Men wilde hem herroepen en naar verdienste gestraft hebben. Doch Holland verklaarde zich daar tegen; en de Ambassadeur zuiverde zich, zedert, van gegrond vermoeden daar omtrent, bij plegtigen Eede verklaarende, nimmer daar toe aanleiding gegeven te hebben.

Ondanks den wensch van veelen, zo in Engeland als in de Nederlanden, welke NEUWPOORT wel gaarne den voet zouden gelligt hebben, volhardde hij in zijn Gezantschap, steeds bezig met de gewigtigste handelingen, ten voordeele van zijn Vaderland: het sluiten van een Verdrag van Zeevaart; het vernietigen van de befaamde en voor de Vereenigde Gewesten zeer nadeelige Akte van Scheepvaart van den Jaare 1651; het doen ophouden van den overlaster, door de Engelschen, den Nederlandische Kooplieden aangedaan, en andere gewigtige onderwerpen.

Tot in den Jaare 1660 vertoefde NIEUWPOORT in Engeland, en, in de laatste jaaren, als gewoonlijke Gezant der Algemeene Staaten. Doch hij hieldt op, aldaar aangenaam, en dus van nut te zijn, zints de herstelling van Koning KAREL DEN II, die openlijk de zijde hieldt van den Prinse VAN ORANJE, welken men, niet 't onregt, oordeelde, dat de Gezant minder genegen was. Zedert handelde hij, meermaalen, met eenige uitgeweekene Engelschen, die, uit misnoegen op de tegenwoordige Regeering, Engeland verlaaten, en zich na de Nederlanden begeeven hadden. 's Mans bewind van zaaken liep ten einde in het Jaar 1672, toen hij, in eenen oproer om de bevordering van Prinse WILLEM DEN III, in de handen van het Graauw viel, doch, naa eenige mishandeling geleeden te hebben, wederom geslaakt wierdt.

NIEUWSTAD, gelegen in Staats Opper-Gelderland, in het *Ampst Montfoort*, aan de grenzen van *Gulikerland*, was, vóór en tot in het Jaar 1573, eene sterke Stad. Toen wierdt zij ontmanteld, en met een verarmd. Nogthans heeft zij, onder den naam van Vlek, Stads Geregtigheden behouden. Zo min talrijk zijn 'er de Gereformeerden, dat ze 'er geene Kerk hebben, maar wel de Roomschezinden.

NIEUWVEEN, een Ambagt en Dorp, in Rhijnland, te gader met *Uiterbuurt* begroot op honderd drieënzeventig Huizen. *Nieuwveen* is een vermaaklijk Dorp; de Kerk is een aanzienlijk gebouw, en de Toren van merkelijke hoogte. De Ambagtsheerlijkheid behoort aan de Stad *Haarlem*.

NIEUWVLIELT, een Dorp en Heerlijkheid, in Staats Vlaanderen, onder 't *Vrije van Sluis*, omtrent een uur gaans ten Oosten van het Dorp *Kadzand*. Het Dorp heeft ééne aanzienlijke Straat. Men vindt 'er eene Gereformeerde Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend. Ook woenen 'er eenige Doopsgezinden.

NISPEN, een Dorp van weinig aanzien, in de Baronnij van *Breda*, doch voorzien van eene Gereformeerde Kerk, die door

door eenen eigen Leeraar wordt bediend. Het Dorp behoort onder de Heerlijkheid *Roozendaal*, mede in de Baronnij gelegen.

NOIRKARMES, (PHILIPS VAN ST. ALDEGONDE, *Heer van*) bekleedde, in den Jaare 1566, van wegen den Markgraave VAN BERGEN, Stadhouder van *Henegouwen*, den post van deszelfs plaatsbekleeder. In merkelijke bekommernis bevond zich deeze, ter gelegenheid van het bemagtigen van verscheiden Kerken, te *Valenchijn*, door de Onroomschen; welke, zich op hun getal en vermogen verlaatende, dezelve weigerden te ont-ruimen. Van hier dat NOIRKARMES, in de onmagt ter volvoeringe van de uitgegaane Bloedplakaaten, bij brief op brief, deswegen klagtig viel aan de Landvoogdesse MARGARETA, haar te verstaan geevende, dat 'er, zonder geweld, geen helpen en redden zijn zoude aan den gegeeven last. Men nam hier op eene proeve, in de maand November des gemelden jaars, om Bezetting binnen de Stad te brengen; doch deeze wierdt buiten g houden. Thans verklaarde men *Valenchijn* voor wederspanning en vijandelijk, en ontving NOIRKARMES, in de volgende maand, bevel, om, aan 't hoofd van een aanzienlijk getal Knegten, tegen de Stad op te trekken. Met tien Vaandels Voetvolk en zeshonderd Paerden, ontmoette hij de Onroomschen, ten getale van drieduizend tegen hem uitgetrokken, verstrooide dezelve, of dreef ze wederom na binnen: waar naa hij regelrecht op de Stad aantrok, en dezelve beschooten hebbende, in de maand Maart des Jaars 1567 bemagtigde. De weigering der Ingezeetenen, om zich aan 's Konings genade over te geeven, was oorzaak dat de Stedehouder merkelijke strengheid omtrent dezelve te werk stelde. Hij hadt zijne voeten nauwlijks binnen de Stad gezet, of hij liet verscheiden aanzienlijke burgers en twee Kalvinische Leeraars vatten en ter dood brengen. Even eens handelde hij te *Doornik*, 't welk, ten zelfden tijde, hem in handen was gevallen.

Gelukkig slaagde, in den Jaare 1567, de Heer VAN NOIRKARMES, in 't bemagtigen der Steden *Maastricht* en 's *Hertogenbosch*. Intuschen leide men ten Hove in beraad, om Be-

zetting te brengen binnen *Amsterdam*, zints de toestand van zaaken, naa het vertrek van den Heere VAN BREDERODE en deszelfs aanhang, aldaar een ongunstigen keer hadt genomen ten aanzien der Onroomschen. Ondanks de poogingen der Wethouderschap en den wensch der Gemeente, om van vreemd Krijgsvolk verschoond te blijven, ontving NOIRKARMES bevel om op *Amsterdam* aan te trekken. Op den achtsten van de maand Mai vertoonde hij zich voor de Haarlemmerpoort, begeerende om binnen gelaten te worden. Men voldeed, 's anderendaags, aan dien eisch; niet, egter, zonder dat altoorens, door Burgemeesteren, de Vroedschap en de drie Schutterijen waren bij een geroepen. Nog meer goldt de eisch, omdat de Veldheer van eenige Stukken metaalen Geschut voorzien was, en hij gedreigd hadt, in gevalle van weigeringe, de Stad met geweld aan te tasten. Het gevolg deezer bemagtinge was, eene afkondiging, zo wel op naame van NOIRKARMES, als op dien van Schout, Burgemeesteren, Schepene en Raaden, waar bij de Vergaderingen der Onroomschen verboden, en de Roomschegezinden in derzelver luister en aanzien herfeld wierden.

't Kon niet uitblijven, of de Heer van NOIRKARMES moest, door zulke blijken van ijver, ten dienste des Spaanschen Konings, aangenaam zijn bij den Hertog VAN ALVA. Naa deezen wreedaert, bij deszelfs overkomst uit *Spanje*, in 't Leger bij *Diedenhoven*, begroet te hebben, wierdt hij, door denzelven, benoemd tot Lid van den Raad der Beroerten; in welken, egter, onzeker om welke redenen, hij nimmer zitting nam. In den Jaare 1572 was hij tegenwoordig in het beleg van *Haarlem*. 's Jaars daar aan wierdt aan hem vertrouwd het bewind van Oorlog in Holland, zints de Graaf VAN BOSSU, in eenen Scheepstrijd op de Zuiderzee, zijne vrijheid hadt verloor; ook bekleedde hij, in 's Graaven plaats, den post van Stadhouder van *Utrecht*. Een geheinen aanslag ondernam hij op *Gauaa*; doch deeze mislukte, door het uitlekken der zamenspanninge. In den Jaare 1574 liet hij, door den Landvoogd DON LOUIS DE REQUESENS, zich gebruiken tot het bewerken van eene bevrediging van de Algemeene Staaten met de Provincien Holland en Zeeland. Doch de dood voorkwam de volvoering van

van

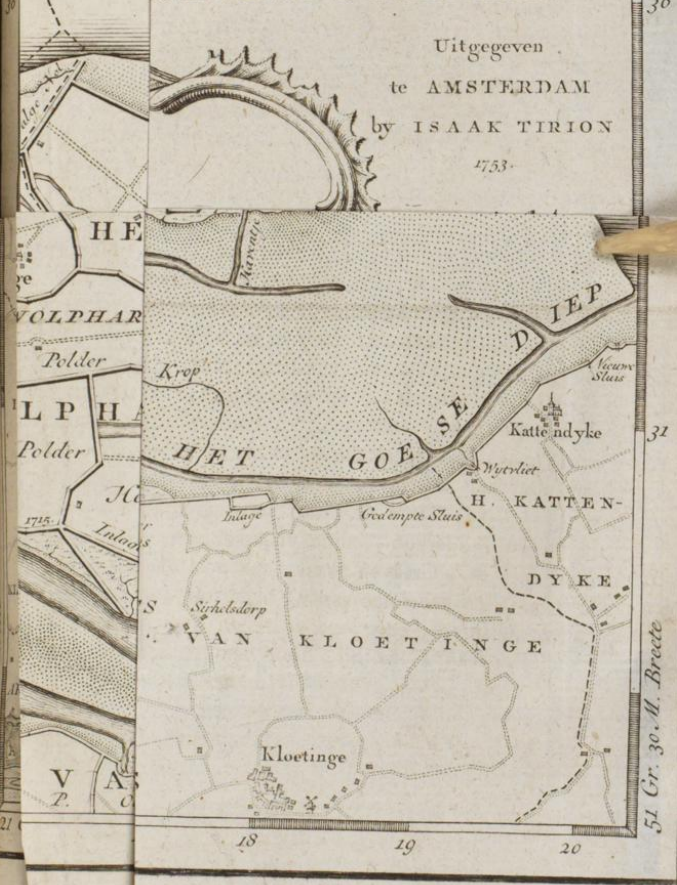
12 18 19 20

KAARTE DER EILANDEN
BEVELAND, WOLPHARTSDYK

EN OOSTBEVELAND
re van zyne Doorluchtigste
C.H. FRISO, Prinse van Oranje
Nassau, etc. etc. etc.

MAP Oudig opgenomen 1751, door de Ingenieurs
C. HATTINGA en A. HATTINGA.

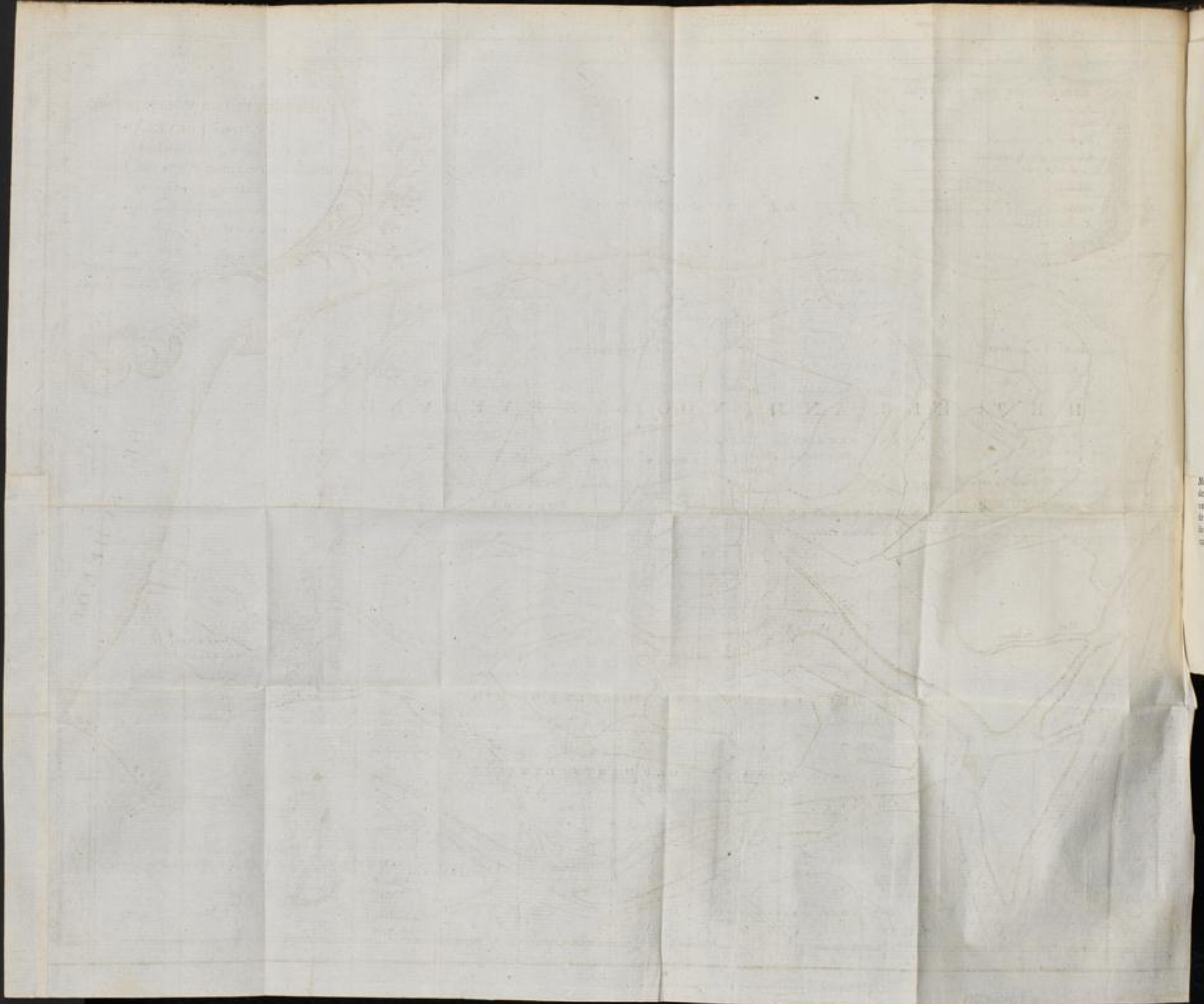
Uitgegeven
te AMSTERDAM
by ISAAK TIRION
1753.

51 Gr. 30. N. Breete

van
e en
ten
hou-
tigs-
n op
aand
reide
keren-
rijen
vinder
orien-
de Sud-
rijginge
vans,
Ran-
den,
her-

esc,
Ko-
ezen
bij
en,
en,
em,
ar-
ind
enen
ren;
ou-
w-
pan-
Doe
van
neien
ering
van

Blatt
von A
in K
in P
in R

Niet
den
van
de K
in 'e
in R

NOOTDORP, dat juist geen voorwerp is
Van NOOD, in 't Lands geschiedenis,
Munt echter uit in 't Zorg'lijk waaken
Voor d'ijfselijken NOOD van brand,
Terwijl het tevens al zijn Land
Tot turf, (des brandstof,) tracht te maaken.

van deezen handel; NOIRKARNES overleedt op den vierden Maart des Jaars 1574.

Zie B O R.

NOODDORP, een Dorp en Ambagt, in Zuidholland, onder *Delfland*. Het laatste, meestal uit Veenlanden bestaande, wordt begroot op honderdzesennegentig Morgens en vierhonderd vijfenzeventig Roeden; het getal der Huizen op achtenvijftig en één Koornmolen. Het Dorp, dat voornaamelijk bestaat uit eene lange Straat, heeft eene kleine Kerk, en een Toren, met een kleinen dikken Spits gedekt.

NOORDBEVELAND, een der kleine Eilanden, in Zeeland, *Bewester-Schelde*, was, bij ouds, van merkelyk grooter uitgebreidheid dan tegenwoordig. Niet minder dan drie Dorpen met zevenhonderd Gemeten Lands, zouden, van tijd tot tijd, door de Golven verflonden zijn. Om zijne vrugtbaarheid en vermaaklyke Landsdouwe, plagt men het den Lusthof van Zeeland te noemen. Behalven het Stedeken *Kortgene*, leggen op hetzelfde de Dorpen *Kats*, *Kolijnsplate*, *Wisfekerke* met het Dorpje *Geertsdijke*. Het geheele Eiland wordt begroot op dertienduizend tweehonderdēneen Gemeten en honderd negentachtig Roeden Lands.

NOODDORP, eene Buurt in Kennemerland, onder *Heemskerk*, aan den Postweg tusschen *Haarlem* en *Alkmaar*. Het is de gewoone Pleisterplaats der Postwagens, welke tusschen de beide Steden rijden.

NOORDEINDE, eene welbetimmerde Buurt, in 't gedeelte van het Noorderkwartier van Holland, het *Baljuwschap van de Nieuwburchen*, ongeveer een vierendeel uur gaans ten Noorden van het Dorp *Graft*; van waar het den eigenlyke naam van *Noordeinde van Graft* ontleent. Hier is geene Hervormde Kerk, maar wel eene Vergaderplaats der *Doopsgezinden*, die 'er hunnen eigen Leeraar hebben; als mede eene Statie van Roomschezinden, tot welke ook die van *Graft* behooren.

NOOR-

NOORDELOOS, eene Hooge Heerlijkheid en Dorp, in Zuid-holland, in de *Abblasferwaard*. De Landen worden begroot op ruim zestienhonderd achtenzestig Morgens, en de Huizen op honderddrieëntwintig met één Koornmolen. Het Dorp, in den Jaare 1025, gebouwd door Heer JAN VAN ARKEL, den Vijfden van dien naam, heeft een deftig aanzien. Van den Toren der Kerke, die oud is, steekt een achtkantig Spits ten vierkanten dake uit. Eertijds stond hier een deftig Slot, 't welk reeds voor lang verdweenen is. Thans heeft men 'er een aanzienlijk hedendaagsch Heerenhuis, met schoone plantadjen, 't welk bij den Heere der Heerlijkheid bewoond wordt.

NOORDEN; zie ZEVENHOVEN.

NOORDEN, een Dorp in *Rhijnland*, te gader met *Nieuwkoop*, ééne Heerlijkheid. *Noorden* heeft het aanzien van één Dorp te zijn met *Nieuwkoop*, doch is daar van afgescheiden door den Vliet. Ook heeft het eene afzonderlijke Kerk en Leeraar, hoewel in gemeenschap met die van de zo genaamde *Noordsche Buurt* onder *Zevenhoven*, en van *Agttienhoven* en van *Westveen* onder het Sticht. In de Roomsche tijden plagt de tegenwoordige Hervormde Kerk eene Kapel te zijn.

NOORDGEEST, een Dorp in het Markgraaffschap van *Bergen op den Zoom*, ongeveer een vierendeel uur gaans ten Noorden van de Stad van dien naam. Het regtsgebied van dit Dorp, hoewel thans merkkelijk kleiner dan in vroegere dagen, strekt, egter, nog heden tot aan de Vestingwerken der Stad. Wijders heeft het zijnen afzonderlijken Regtbank, bestaande uit één Burgemeester, vijf Schepenen en twee Gemeensmannen. Aan Verpondingen draagt het jaarlijks vijfhonderdzesendertig Guldens en tien Stuivers.

NOORDGOUWE, eene Ambagtsheerlijkheid en Dorp, in Zeeland, op het Eiland *Schouwen*, dus genaamd naar een Water of Vaart, *de Gouwe*, in 't begin der Vceertiende Eeuwe bevaarbaar door Oorlogschepen van dien tijd, doch, zedert, en wel

rel nog
ket, om
gegeven
sterfelijk
naar de
geplaats
len wor
tig Gen
maarde
Door i
len, va
wel nie
boomri
van L
rikzee
zeer g
zomer
door ha

Noor
cie van
heeft h
Hervorm
derlijke

Noord
de buiten
Landschap
ten afzon

Noord

Noord
der 't Ba
honderd v.
Roeden La
den Jaare 1
huizen op

wel nog vóór het einde dier Eeuwe zodanig uitgedroogd, dat het, om tot een nieuw Land bedijkt te worden, wierdt uitgegeeven. De Ambagtsheerlijkheid, zijnde een goed onversterfelijk Erfleen, is verdeeld in *Beosten-* en *Bewesten-Steene*, naar de blaauwe Steenen, met het eene einde in den grond geplaatst, welke tot eene Grenscheidinge dienen. Beide deelen worden te zamen begroot op ruim negenhonderd en twintig Gemeten. Wel eer behoorde zij aan het van ouds vermaarde Zeeuwſche Geflagt VAN DER MEER VAN BERENDRECHT. Door huwelijken is de Ambagtsheerlijkheid, verſcheiden maalen, van eigenaar veranderd. Het Dorp *Noordgouwe*, hoewel niet groot, legt zeer vermaaklijk, in een vrugtbaaren en boomrijken oord, hebbende, in zijnen omtrek, eene menigte van Landhuizen, hier Hofſteden genaamd. Van de Stad *Zierikzee*, van welke het rijklijk een uur gaans legt, loopt een zeer goede weg derwaarts, die zo wel bij winter als in den zomer kan bereeden worden. De Hervormde Kerk wordt door haaren eigen Leeraar bediend.

NOORDHORN, een Dorp, in het Westerkwartier der Provincie van Stad en Lande van *Groningen*. In veele opzigten heeft het de gedaante van eene kleine Stad. Zo wel als de Hervormden, hebben hier ook de Doopsgezinden eene afzonderlijke Kerk of Vergaderplaats.

NOORDLAREN, insgelijks een Dorp in Groningerland, aan de buitenſte grenzen dier Provincie, aan den kant van het Landschap *Drenthe*. Het heeft zijne eigen Kerk, die door een afzonderlijken Leeraar wordt bediend.

NOORD-SCHERMER; zie SCHERMERHORN.

NOORDSCHERWOUDE, eene Heerlijkheid in Westfriesland, onder 't Baljuwſchap van de *Nieuwburg*, begroot op vierhonderd viereenveertig Morgens en driehonderd zevenenzestig Roeden Lands. Van honderdvijfentwintig, welke men 'er in den Jaare 1632 telde, was, in den Jaare 1749, het getal van Huiizen op honderdenelf verminderd. Het Dorp van dien naam

naam is in de lengte gebouwd, en heeft eigen Kerk en Predikant. Behalven het kweeken van Papaver of Slaapbollen, geneeren zich de Ingezeetenen met het planten en inzamelen van Kool, Uijen, Wortelen en andere Aardvrugten.

NOORDWELLE, een Dorp, in Zeeland, op het Eiland *Schouwen*. Het heeft eene eigen Kerk, doch den Leeraar met die van *Renesse* gemeen. Schrikwekkende was het lot, welk, in den Jaare 1576, hier eenige Spanjaarden wedervoer. De Staatschen, eenig Boots- en Krijgsvolk op de vijanden, in dat Dorp gelegerd, hebbende afgezonden, noodzaakten zij deeze, in de Kerk de vlugt te neemen. Op hunne weigering, om zich over te geeven, staken ze den brand in de Kerk, en vervolgens ook in den Toren, naadat de Spanjaards aldaar eene schuilplaats gezogt hadden. Thans wilden de opgeslootenen zich Krijgsgevangen geeven; doch deeze genade wierdt hun geweigerd. Tweeëntwintig Knegten, om niet leevende verbrand te worden, sprongen hier op na beneden; de meesten vielen te pletten: die 'er 't leeven afdroegen, wierden straks afgemaakt. Onder de opgeslootenen in den Toren bevonden zich eenige Vrouwen van Spaansche Soldaaten. In 't gezigt der beneden staande Zeeuwen, wierp eene van deeze na beneden haar kind van zes weeken, en deedt voorts daar op een gelijken sprong. Zij bezuurde zulks met den dood; doch het kind, door de Staatschen op hunne handen gevangen, ontving geënerhande letzel. Die den gevaarlijken sprong niet durfden waagen, sneuvelden in de vlammen, op twee Soldaaten na; zij wierden door de Overwinnaars in 't leeven gespaard.

NOORDWYK, eene Heerlijkheid, in Holland, onder Rijnland, een der aanzienlijkste Riddermaatige Goederen van den Hollandschen Adel. Eertijds was het eene Ambagtsheerlijkheid, tot in den Jaare 1604, wanneer zij tot eene Hooge Heerlijkheid verheven wierdt, ten behoeve van Jonkheere JAN VAN DER DOES *Janszoon*, welks naageslagt dezelve tot heden toe bezit; zijnde de Heeren van *Noordwijk*, zonder tusschenpoozen, bekend geweest als Leden van het Lichaam der Ridder-

en Pre-
 apbollen,
 inzamelen

and wou-
 ren me die
 t, wèk, in
 De Sint-
 in dat Dorp
 deez, in
 , om rich-
 , en vervol-
 aldar een
 gellooteren
 wierdt hem
 ende ver-
 e meesten
 den striks
 n beronden
 in 't gezigt
 ere na be-
 ts daar op
 ood; doch
 gen, ont-
 frong niet
 ee Soldaa-
 beven ge-

nder W-
 ren van den
 geestelijk-
 ere Hooge
 here JAN
 tot Baden
 uschen-
 der Rid-
 der.

A. Rademaker fecit

NOORTWYK binnen

A. Rademaker fecit

NOORTWYK op ZEE

NOO
 d'clap
 tegen tw
 Noordv
 men en
 en fraaih
 opzigten
 Dorp.
 met een
 welk uit
 In 't Ge
 Schilderij
 Patroon
 als elde
 Kerkho
 meent n
 de, begr
 nen wor
 stranten t
 gezinden
 een Wee
 School. I
 beroemde
 deelte der
 Noordw
 wel Noord
 legt genoeg
 voort en K
 pronkt met
 plagten bei
 den. Zede
 ur gehad.
 van JUNIUS
 ten. Zelf
 wande op
 het binnenv

derschap en Edelen van het Gewest. In deeze Heerlijkheid leggen twee Dorppen: *Noordwijk binnen* en *Noordwijk op Zee*.

NOORDWYK BINNEN, een treffelijk Dorp, in een aangenaamen en vrugtbaaren oord gelegen, heeft, door de menigte en fraaiheid van Huizen, het getal van Straaten, en in andere opzigten, het voorkoomen meer van eene Stad, dan van een Dorp. De Kerk, een treffelijk, hoewel oud gebouw, pronkt met een hoogen vierkanten Toren, en een klein Spitsje, 't welk uit het agterste gedeelte der Kerke ten dake uitsteekt. In 't Gewelf der Kerke vindt men eenige Overblijfsels der Schilderije, verbeeldende den Marteldood van sr. JEROEN, den Patroon daar van, zo wel als van 't geheele Dorp. Zo wel als elders, aan den Zeekant, heeft men ook alhier op het Kerkhof gevonden uitgeholde Steenen Doodkisten, in welke, meent men, de eerste Predikers van 't Euangelie, hier te Lande, begraven wierden. De Hervormden te *Noordwijk binnen* worden door hunnen eigen Leeraar bediend. De Remonstranten hebben 'er eene Kerk en Lecraar, en de Roomschgezinden eene Statie. Wijders heeft men 'er een Gasthuis en een Weeshuis, eene Waag en een zeer vermaard Fransche School. Behalven de Lijnbaanen, geeft het kweeken der alom beroemde Noordwijker Kruiden een bestaan aan een goed gedeelte der Ingezeetenen.

NOORDWYK OP ZEE, ten aanzien van het voorgaande ook wel *Noordwijk buiten* genaamd, als meer Zeewaarts gelegen, legt genoegzaam in de Duinen, tusschen de Zeedorpen *Zandvoort* en *Katwijk op Zee*. De Kerk is ruim en lichtig, en pronkt met een bevallig Torentje. Tot op den Jaare 1646 plagten beide Dorppen door éenen Predikant bediend te worden. Zedert heeft ook *Noordwijk op Zee* zijnen eigen Leeraar gehad. In de goiven der Zee, zou, volgens het verhaal van JUNIUS, een aanmerkelijk gedeelte deezes Dorps begraven zijn. Zelf in de tegenwoordige Eeuwe moest de Vuurbaak, staande op een hoogen Duin, om het aanspoelen der Zee, meer binnenwaarts verplaatst worden.

Zie ALTING, *Notit. German. Infer. s. VAN LEEUWEN, Batav. Illustr. Handvesten van Rhijnland; JUNII Batavia.*

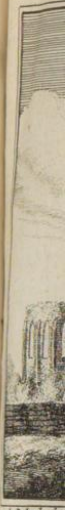
NOORD-

NOORDWYKERHOUT, met *Hillegom*, *Lisfe* en *Voorhout*, tot in het einde der Zestiende Eeuwe, als afzonderlijke Ambagtsheerlijkheden onderhoorig aan het Baljuwschap van Rijnland, doch zedert het Jaar 1581 daar van afgescheiden, en te zamen onder éénen Baljuw gebragt. De Hooge Vierfchaar bestaat uit Baljuw en negen Welgeboorene Mannen. Uit ieder der vier gemelde Dorpen worden twee Leden van dien Vierfchaar verkoozen, en de negende uit *Zijk*, een Ambagt, onder *Noordwijkerhout* behoorende. In dit Dorp wordt de Hooge Vierfchaar gespannen, het Schavot onderhouden en opgeregt, en buiten hetzelfde de Galg gesteld. Het legt ten Westen van den Trekvaart tusschen *Haarlem* en *Leiden*, digst aan de laatstgenoemde Stad. Den naam leidt men af van een *Hout* of *Bosch*, voormaals in dien oord geleegen. Het Ambagt wordt begroot op iets meer dan tweeduizendnegenedertig Morgens; en het getal der Huizen op honderdzesentwintig, behalven één Molen. De Kerk, een oud gebouw, wierdt, door de binnenlandsche oorlogen, zo zeer beschadigd, dat 'er van het Koor alleenlijk de Muuren zijn overgebleven. Het voorste gedeelte heeft men tot de oeffening van den Openbaaren Godsdienst bekwaam gemaakt. Daar boven rijst een achtkantig Spitsje ten dake van een vierkantig Torentje uit. Door het overstuiven der naastgelegene Duinen, is het Land, in den omtrek van dit Dorp, doorgaans schraal en onvrugbaar.

Zie *Kostum. van Rijnland*; RADEMAKER, *Kabinet*.

NORCH, een Dorp, in het Landschap *Drenthe*, beroemd wegens eene aanzienlijke Paerdemarkt, welke jaarlijks aldaar gehouden wordt. Voorts dient het tot eene Pleisterplaats voor de Postwagens, welke van *Groningen* en de *Lemmer* af en aan rijden.

NORRITS, (JOHAN) bekleedde, in den Jaare 1580, den post van Kolonel over een Regiment Schotten, in dienst der Staaten van de Veréénigde Nederlanden. Hij, met zijn volk, zich

A. Raaiemaker fecit

NOORTWYKER-HOUT

1831

A. Raaiemaker fecit

NOORTWYKER-HOUT

1834

hout, tot
 Ambagts-
 Rijnland,
 te zamen
 ar beftaat
 ieder der
 a Vanhaer
 lug, onder
 r de Hooge
 oppere,
 Wenen van
 gste aan de
 m een Hout
 Het Ambagt
 egenenderig
 esentwintig,
 r, wierde,
 d, dat 'er
 ven. Het
 m Opeho-
 is een acht-
 uit. Door
 nd, in den
 tbaar.

DEMAKER,

e, beand
 atillu naar
 eplun voor
 mer af en

den post
 der Staa-
 volk, zich

...Zwaartje
...antel Schu
...ij een Va
...lij, in 't
...den, en d
...kende wei
...fois met
...Spaansch
...bezetting
...tijd, zo
...in den Se
...eenen uit
...en wel d
...behalven
...daarten,
...ruim ze
...ter, zest
...tijd waag
...Remmenbe
...Het on
...belegerd
...den Eng
...ponden te
...gesteld, e
...dal gestijf
...het begin
...jhr, en f
...kwam men
...gen langer
...eenige tonn
...bende, dee
...Januarij de
...ladden zie
...nacht, iets
...Regiment E
...ASSAU en
...zo, trok h
...de Renne
...XXIII. DEE

te *Zwartsluis*, in Overijsfel, bevindende, zondt van daar een aantal Schutters na *Giethoorn*, op den vijand af, van welken zij een Vaandel verrasten en verstrooiden. In persoon trok hij, in 't laatst diens jaars, na *Meppel*, met weinige Paerden, en drieëntwintig Vaandelen Voetvolk, te zamen uitmaakende weinig meer dan achttienhonderd man; latende *Zwartsluis* met slegts drie Vaandels bezet. Dit bekoorde den Spaanschgezinden Graaf VAN RENNEBERG, eene zo zwakke bezetting aan te tasten. NORRITS, bij tijds daar van verwittigd, zondt derwaarts een deel Engelschen en Waalen; die, in den Schans binnen gelaaten, te gader met de Bezettingen eenen uitval deden op den vijand, hem op de vlugt dreeven en wel driehonderd man versloegen. Aan buit bekwamen ze, behalven het geweer van ruim vijfhonderd man, twee Standaarten, eenen van welke hij den belegerden toezondt, nevens ruim zevenhonderd ponden Buskruid, en, weinige dagen later, zestienhonderd Guldens aan Goud. Omtrent dien zelfden tijd waagde NORRITS, over het Moeras, eenen kans op de Rennebergfchen, doch met kleine baate.

Het ontzet van *Steenwijk*, 't geen thans, door RENNEBERG, belegerd wierdt, was het groote doelwit der poogingen van den Engelschen Overste. Op eene wedde van twaalfhonderd ponden ter maand, was hij nu tot Veldheer der Staaten aangesteld, en door deeze blijk der goedkeuringe van zijnen handel gestijfd tot nadere bestooking van 's Lands vijand. Met het begin des Jaars 1581 verliet hij zijne Legerplaats te *Meppel*, en sloeg zich, van nieuws, te *Giethoorn* neder. Hier kwam men hem aanzeggen, dat *Steenwijk* het geene vier dagen langer konde uithouden. NORRITS, hierop, aan SONOY om eenige tonnen Bier en andere mondbehoefsten, gezonden hebbende, deedt, ten zelfden tijde ('t was de zeventiende van Januarij des genoemden jaars) aan de belegerden weeten, zij hadden zich gereed te houden, alzo hij, in den volgenden nacht, iets tegen den vijand dagt te onderneemen. Met zijn Regiment Engelschen, dat van Graave WILLEM LODEWYK VAN NASSAU en eenig ander Volk, in alles nog geene tweeduizend man, trok hij, in stilte, na *Steenwijkerwoud*, viel onverhoeds op de Rennebergfche Ruiters, stak de huizen in brand, en

te gelijk een goed aantal schoone paerden. Intusfchen deeden de belegerden eenen uitval, en raakten handgemeen met den vijand. Veel volks sneuvelde 'er aan weerkanten; doch de uitvallers keerden eerlang na binnen. NORRITS, insgelijks zijnde afgetrokken, na een kamp dicht met boomen bezet, wierdt derwaarts gevolgd van RENNEBERG, die hem naauw hieldt ingeslooten. In groote zwaarigheid bevondt zich hier de Staatfche Veldoverfte; zonder leefstogt, zonder Ruitery, en onkundig van den weg, langs welken hij zich na 't Leger konde begeeven. De weg na de Stad stondt hem wel open; doch hij vondt het ongeraaden, binnen dezelve meer eetters te brengen, gemerkt de fchaarsheid van lijfstogt aldaar; welke hem zeer hoog was opgegeeven. Ten einde raade, en terwijl vast veelen van zijn Volk verliepen, trof hij, ten allen gelukke, eenen Steenwijker aan, die hem den weg wees na *Blokzijl*; van waar hij, door den zelfden gids, de belegerden liet weeten, dat hij, gesterkt met Friefche hulpbenden, die van uur tot uur verwacht wierden, binnen kort zijne voorgaande legerplaats dagt te betrekken.

In gevolge diens berigts zijne benden hebbende verzameld, floeg hij zich neder in het Klooster van *St. Jans Kamp*. RENNEBERG, daar van verwittigd, floeg derwaarts op weg, den vierentwintigften Januarij, en worp, in allerijt, eenige Schanzen op. NORRITS, dus rondom ingeslooten, bevondt zich in grooten kommer. Met den mondkost kwam het wel haast zo fchraal om, dat men zich met paerdenvleesch moest behelpen. Nogthans ontbrak het de zijnen niet aan moed. Want als RENNEBERG bijkans een geheelen dag met fchieten en stormen hadt gelleeten, was hij zo moedig afgeweerd door de Staatfchen, dat hij, ook op de tijding der aankomfte van Friefche hulp, in den nacht, met zwijgenden trom, aftrok na *Steenwijk*, met agterlaating van zijnen lijfstogt, nevens dooden, gekwetften en gevangenen. Een anderen afbreuk leedt RENNEBERG, in den aanvang der volgende maand. Eenig volk van NORRITS, zo te voet als te paerd, 's nachts na den negenden, ter fluik zijnde uitgetrokken, verraste en floeg bij *Dieveren*, een Dorp in *Drenthe*, een deel van zijne Ruiters, en kreeg tot buit, onder andere, honderdzesentwintig paerden;

des; voorts
ges met n
vervoeren.

Dit alle
die, gew
rien, the
der beleg
zes Kor
Oosteind
perken m
gen dien
de hoogte
worden.
viel 'er
die, ev
te leger
zo bang
en honge
gend toe
van zaal
geslooten
de belege
zondt hij,
Februarij,
van een g
den, om
onzetters
voorraad,
ondanks he
voer bekwa
aan de ben
micht na
breeken va
arts deede
terdond we
n bezigtiger
e vallen. De
en gemerkt e

den; voorts den brand steekende in de huizen en eenige wagens met mond- en krijgsbehoefden, voor hun bezwaarlijk te vervoeren.

Dit alles stiftte den moed van den Staatschen Veldoverste, die, gewoon om bij nacht en dag alles met eigen oogen te zien, thans den kans schoon meende te hebben, tot ontzetter der belegerde Stad. Met drieduizendvijfhonderd Knegten en zes Kornetten Paerden opgebroken, legerde hij zich in 't Oosteinde van *Steenwijkerwoud*, en deedt 'er eene plaats afperken met aarden wallen, die den Soldaaten tot Borstweeringen dienden. Zijne Vaandels deedt hij in zulker voege op de hoogten planten, dat ze binnen *Steenwijk* konden gezien worden. Niet onbestookt liet hem hier de vijand leggen, maar viel 'er eene schermutzeling voor, tot wederzijdsche schade; die, evenwel, NORRITS niet belette, zich nader aan de Stad te legeren, van waar hij het den Rennenbergfchen, eerlang, zo bang wist te maaken, dat dezelve, vermoeid van arbeid en honger, begonnen te deinzen, onder een vloekend en dreigend roepen om betaaling van foldij. Op zulk eenen toestand van zaaken sloop de wakkere NORRITS niet. Door brieven, geslooten in looden Kogels, welke men over en weder schoot, de belegerden vermaand hebbende, wat hun te doen stondt, zondt hij, in den vroegen morgen, van den tweeëntwintigsten Februarij, eenen stevigen hoop Stedewaarts, die ontmoet wierdt van een goed deel der belegerden, medevoerende zwaare horden, om de Slooten te vloeren. Daar over trokken nu de ontzetter, met koorn, meel en buskruid; een welkome voorraad, door welchen voorts de Stad gespijst wierdt; die, ondanks het schieten van den vijand, nogmaals gelijken aanvoer bekwaam. Graaf RENNENBERG, hier door wanhoopende aan de bemagtiging van *Steenwijk*, trok heimelijk af, in den nacht naa den tweeëntwintigsten: zulks men, met het aanbreeken van den dag, geenen Schildwagt meer vernam. NORRITS deedt hier op zijne intrede binnen de Stad, doch reedt terstond wederom ter Oosterpoorte uit, om 's vijands toestand te bezigtigen. Wel be kroop hem de lust om hem in den staart te vallen. Doch vermids de dikke lucht het naafpooren belette, en gemerkt des Graaven geregelden aftogt, stelde hij dit uit

den zin, maar zondt zijne benden deels na *Vollenhoven*, deels na *Meppel*, om 'er eenige rust te genieten.

Zij vonden wel haast wederwerk. Aan de grenzen van de Provincie Stad en Lande, rigtten, in den Zomer des gemelden Jaars 1581, de *Rennenbergfchen*, in *Friesland*, menigte van vijandlijkheden aan. Om deeze te beteugelen, zonden de Gemagtigden der nadere Vereeniginge, in de maand Julij, *NORRITS* met zijne *Engelfchen*, nevens acht Vaandels *Sonoijschen* en eenig ander volk, die zich bij *Rinsmageest*, een Dorp in *Friesland*, vereenigden. De *Rennenbergfchen*, die te *Kollum* gelegerd waren, van daar na *Grijpskerk* zijnde opgebroken, deedt *NORRITS* *Monnikerzijl* beſpringen en bemagtigen. Thans wierdt de vijand te raade, uit gemelde zijne Legerplaatze, in ſlagorde op te breeken. Wel dra kwamen de Benden aan elkander, met zo een goed gevolg voor den *Staatschen* Veldoverſte, dat hij den vijand te rug dreef, en tot onder de muuren van *Groningen* vervolgde; hebbende dezelve in den loop gelaaten verſcheiden Vaandels, vier Stukken Geſchut, eene menigte geweer, al de pakkaadje, veele gevangenen, en wel zevenhonderd dooden. Nog grooter ſlagting hadde *NORRITS* aangerigt, ware hij niet zo ſchaars voorzien geweest van Paerdevolk.

Naa 't overlijden van den Graave van *RENNENBERG*, 't welk kort daar naa voorviel, hadt *NORRITS* nu te doen met diens opvolger *FRANÇOIS VERDUGO*. Deeze, het gedeelte der *Ommelanden*, 't welk nog *Staatsch* was, gewonnen hebbende, lag thans te *Noordhoorn*. Om hem het hoofd te bieden, begaf zich de Landraad na *Leeuwarden*, verzamelde alle de *Ruiters* in dien oord, en vereenigde dezelve met het *Voetvolk* van *NORRITS*, die thans bij *Kollum* lag. Hier begonnen, eerlang, de *Friezen* te morren, dat 'er niets wierdt uitgevoerd. De *Staatsche* Veldheer, korzel van hoofd, nam hier op een hachelijk beſluit. Met ruim tweeduizend *Knegten* en vijfhonderd *Paerden*, ſloeg hij, den laaften September, op weg, met oogmerk om de *Spaanschgezinden* aan te tasten. Hij deedt den aanval, en ſcheen den kans ſchoon te hebben op de zege, door middel van zijn grof geſchut, waar van *VERDUGO* onvoorzien was, wiens Volk reeds aan 't wijkten ſloeg. Het te

vuurig

enig en onbezom
de *Spaansche*
heit, en doordr
lijk verlaaten wie
een vlingten, me
neemen. *NORR*
terhand.
De laaſte *Vel*
overſte. Hij ve
dienst doende d
dige beroerten, e
welvaart. Doc
Engelfchen Lan
1587 zondt de
ZADET, om zi
geeven, tot v
Spanjaarden; d
Landvoogd oer
de *Staten* van d
onder 't *Engelſc*
gelijk beminde.

NOUW, (*FRAN*
Paerenarm, naar
van zijnen natuu
landſche *Oorloge*
boortig was. Hij
„ gezuiverden (,
„ kund en voor
„ rechter, en zo
„ opwaarts niet h
„ treffelijke hoedan
ORANJE, benoemd
Legermaarschalk,
moed vertoonde e
des volgenden jaars

vuurig en onbezonnen aanloopen der Staatschen was oorzaak, dat de Spaansche Veldheer, een open ziende, daar op inbrak, en doordrong tot aan 't grof geschut, 't welk schandelijk verlaaten wierdt. Nu ging het, onder de Staatschen, op een vlugten, met zwaar verlies zo van Bevelhebbers als gemeenen. NORRITS zelve bekwam eene wonde aan zijne rechterhand.

De laatste Veldtogt was deeze van onzen moedigen Krijgs-overfte. Hij vertoefde nog eenigen tijd in de Nederlanden, dienst doende daar 't pas gaf, zo met het stillen van inwendige beroerten, als andere blijken van genegenheid voor 's Lands welvaart. Doch even hier door viel hij in den haat van den Engelschen Landvoogd, Graave VAN LEICESTER. In den Jaare 1587 zondt deeze hem schriftlijken last van Koninginne ELIZABET, om zich na Engeland, en voorts na Ierland te begeeven, tot weeringe, zo 't heette, van eenen inval der Spanjaarden; doch, inderdaad, meende men, omdat hij den Landvoogd over de hand was, als staande hij zeer wel met de Staaten van den Lande, en om zijn oeffenen van goede tugt onder 't Engelsche Krijgsvolk, 't welk hem ontzag, doch te gelijk beminde.

Zie BOR en HOOFT.

NOUE, (FRANÇOIS DE LA) bijgenaamd *Bras de fer*, of *Tzerenarm*, naar den geenen, welken hij droeg, in de plaats van zijnen natuurlijken, dien hij verlooren hadt in de binnenslandsche Oorlogen in *Frankrijk*, uit welk Koninkrijk hij geboortig was. Hij was, schrijft HOOFT, „ een Heer van den „ gezuiverden Godsdienst, en wijsbepaamt om zijn' Krijgs- „ kund' en voorzichtigheit; maar wiens deughdzaamer, op- „ rechter, en zoetelijker van zeeden, misfchien veele eeuwen „ opwaarts niet hadden voortgebragt.” Gemoedigd door zo treffelijke hoedanigheden, en op voorflag des Prinzen VAN ORANJE, benoemden hem de Algemeene Staaten tot hunnen Legermaarschalk, in den Jaare 1578. Een blijk van zijnen moed vertoonde de Heer DE LA NOUE, in de maand April des volgenden jaars. Want als de Heer LA MOTTE, met zijn

volk, zich bij *Duinkerken* gelegerd hadt, viel hij, met tweeduizend Knechten en zeshonderd Paerden, denzelven onverhoeds op 't lijf, doodde 'er tweehonderdvijftig van, en sloeg de overigen op de vlugt. Van nieuws verzamelde LA MOTTE zijne Benden, en maakte onze Legermaarschalk rekening, andermaal hem aan te vallen. Doch de agterlijkheid der Vlamingen, in het verzorgen van mond- en krijgsbehoefsten, was oorzaak dat hij niets meer konde uitregten, dan, met kleine benden, hem het troopen en brandschatten beletten.

In de volgende maand, naa deeze ontmoeting, sloeg de Hertog VAN PARMA het beleg om *Maastricht*, en wierd de Heer DE LA NOUE tot Bevelhebber daar binnen verkoozen. Hij kende de aangelegenheid dier Stad, en was ijverig bedagt op haare behoudenis. Maar van oordeel zijnde dat deeze inzonderheid hing aan ouderstand van buiten, en hij, met het verzorgen van dien, het meeste nut konde doen, vondt hij niet geraaden, zich te laten opluizen binnen eene Stad, welke, aan Bezettinge, slegts duizend, en, aan alle de weerbaare manschap, niet meer dan vierduizend man telde. Yverig hieldt hij daarom aan, om vermeerdering van magt, bij de Algemeene Staaten; die, evenwel, uit hoofde der oneenigheid, welke onder hen regeerde, traaglijk aan zijn verzoek voldeeden. Toen sloeg hij op weg na *Maastricht*; maar de Stad, op eenigen afstand, genaderd zijnde, vondt hij de toegangen zo digt geslooten, dat hij den doortogt onmogelijk rekende.

Dus ongelukkig, buiten zijne schuld, hier het hoofd gestooten hebbende, zondt hem Prins WILLEM DE I, in de maand November, na *Warwijk*, alwaar de Malkontenten verzameld waren; hij kwam aldaar, op den veertienden der maand, met ongeveer vijftientwintighonderd man, en maakte, naa merkelijken tegenstand ontmoet te hebben, zich meester van dit rooversnest. Die door de vlugt ontkwamen, wierden door hem naagezet, en deels gedood, deels uit het Land verdreeven: zodat het hem gelukte, dien hoek van Vlaanderen zo goed als te zuiveren. Men roemt een zegswoord van 's Heeren LA NOUE's Troepen, omtrent deezen tijd gesproken, en waar uit de aart des Veldheeren mag worden afgeleid. Gehoord hebbende dat hunne agterstallige soldij te *Meenen* was aangekoomen, 't gaf toen
geen

in 1611,
aan op e
in, zo w
in den 3
eren, een
geleche be
Heinen Bi
Malkonte
zuslichen
hoe 'er
Eene uit
genomen
neemend
dan hij;
ken na
daar, o
de Man
eger, de
Zoon van
Edelman
hem geg
Markgra
viel aan
van de zij
laage bek
smarte de
ste, dien
verd zijnd
bloede bet
begrenste,
bekwam,
nimmer te
drukt bev
De Heer
bekend, wa

geen pas, zeiden de edelaartige Franschen, om aan geld, maar op elks plicht en weldoen te denken: een blijk, dat hun, zo wel als den Overste, de eere ter harte ging.

In den Jaare 1580 hadt de Heer DE LA NOUE, in Vlaanderen, eenige Troepen op de been. In verwagting van Engelsche benden, belegerde hij daar mede *Ingelmunster*, een kleinen Burgt aan de vliet *Mander*, uit welken de Waalen of Malkontenten de naaste Dorpen grootliks beschadigden. Intusschen ontving hij berigt, van etlijke burgers van *Rijsfel*, hoe 'er kans ware, die Stad, bij verrassing, te bemagtigen. Eene uitgeleezene bende van Ruiters en Knechten tot zich genomen hebbende, slaat hij daar mede op weg. Doch, verneemende dat de Burggraaf van *Gent*, met meerder manschap dan hij zelve hadt, in aantogt was, vondt hij geraaden, te wijken na *Wakken*, een Dorp twee mijlen van *Ingelmunster*. Van daar, om den vijand te keeren, zondt hij, om den brug over de *Mander* af te breeken, den Heer VAN MARQUETTE; die, eger, deezen last niet volvoerde, maar SIMON DE RYK, Zoon van den vermaarden JAKOB SIMONZOOEN, nevens eenen Edelman van LA NOUE, aan MYHOVEN zondt, om den last, hem gegeven, te doen volvoeren. Dit bleef agter; en de Markgraaf, met kleine moeite den brug bemagtigd hebbende, viel aan op 't Leger van LA NOUE; die, kwalijk ingevolgd van de zijnen, in den slag, welke daar op volgde, de nederlaage bekwam, en met een zijne vrijheid verloor. Bitterlijk smartte den Staaten het verlies van zo getrouwen Krijgsoverste, dien zij nu voor altoos kwijt raakten. Want overgeleverd zijnde, door den Burggraaf van *Gent*, welken hij in den bloede bestondt, aan den Hertog VAN PARMA, bleef hij in hegtensise, tot in den Jaare 1585, wanneer hij zijne vrijheid bekwam, op de harde voorwaarde, met eede gestaafd, van nimmer tegen de Spaanschen te zullen diehen, zonder uitgedrukt bevel van zijnen Opperheere den Franschen Koning. De Heer VAN TELIGNY, insgelijks in 's Lands Geschiedenissen bekend, was de Zoon van den Heere DE LA NOUE.

Zie HOOFT, *Nederl. Historten.*

NYEBERKOOP, eigenlijk *Nieuweberkoop*, een Dorp in Friesland, in het Kwartier van de *Zevenwouden*, onder de Grietenij *Stellingwerf* Oosteinde. Het heeft eene Kerk, doch eenen Leeraar gemeen met het nabuurig Dorp *Oldeberkoop*.

NYEGA. Vier Dorpen van deezen naam, doch allen van klein bestek, ontmoet men in de Provincie Friesland. Een daar van legt in 't Kwartier van *Oostergo*, in de Grietenij *Smallingerland*; een ander in het Kwartier van *Westergo*, in de Grietenij *Hemelummer Oldervaart* en *Noordwolde*; de twee overigen in het Kwartier van *Zevenwouden*, in de Grietenijen *Schooterland* en *Doniawerfal*.

NYEHOLTWOLDE, een Dorp in Friesland, in het Kwartier van *Zevenwouden*, in de Grietenij *Stellingwerf* Westeinde. Het ontleent, naar men wil, zijnen naam van het veelvuldig Hout of Bosch, welk, in overoude tijden, hier omstreeks plagt te staan. Behalven ander Wild, maakte men 'er jagt op Herten en Reeën.

Zie WINSEMIUS.

NYENRODE, (*Het Huis*) hoewel leenroerig aan de Graaflijkheid van Holland, legt op Stichtschen bodem, in het Nederkwartier van dat Gewest, ongeveer een vierendeel uur gaans ten Zuiden van het Dorp *Breukelen*, aan de rivier de *Vegt*. Het was reeds bekend in 't begin der Veertiende Eeuwe. Omtrent het Jaar 1482 wierdt het, door de burgers van *Utrecht*, ingenomen en verbrand. Zedert herbouwd zijnde, rigtten 'er de Franschen, in den Jaare 1672, deerlijke verwoestingen aan; van welke het, op de oude grondvesten, naderhand hersteld wierdt. Het Gebouw heeft een deftig aanzien, pronkende met eene pragtige Voorpoort, tot welke men over eenen Valbrug nadert. De Graft, binnen welke het Huis roudom beflooten legt, is tamelijk breed. Fraaie Lusthoven en Plantaadjen maaken 'er het verblijf zeer vermaaklijk.

NYKOOP,

Nykoop
dierkwartier
veering

Nyvet
leid van
een we
was dit
in 's L.
eigena
door d
Oorlog
Huis v
aloude

Ny
Gellagt
1566,
faamde
onder
Wijp.
kan gel
egter,
de Gra
den stan
denzelve
nederlaag
zig was
buiten l
Staaten
in den
Gemagti
post bek
te Genr.
zaak, kw
neer, in

NYKOOP, eene Buurt en Ambagtsheerlijkheid, in het Nederkwartier van het Sticht van *Utrecht*, groot tweehonderd-zeventig Morgens, en leenroerig aan den Huize van *Vianen*.

NYVELD, (*Huis te*) eene Ridderhofflad, in de Heerlijkheid van *Veldhuizen*, onder het Nederkwartier van het Sticht, een weinig bezuiden den Rhijn. Reeds vóór het Jaar 1200 was dit Huis bekend, en is, zedert, zeer vermaard geweest in 's Lands Geschiedenissen, deels door deszelfs aanzienlijke eigenaars, welke 'er den naam van ontleend hebben, deels door de vijandlijke aanvallen, geduurende de binnenlandsche Oorlogen en beroerten daar op gedaan. Thans vertoont het Huis niets anders, dan eenige vervallene overblijfsels van den alouden luister.

Zie *Utr. Placaatboek*.

NYVELD, (WILLEM VAN ZUILEN VAN) uit het aanzienlijk Geslagt van dien naam, wordt beschuldigd, in den Jaare 1566, de hand geleend te hebben, te *Utrecht*, tot de befaamde Beeldeforming, nevens verscheiden andere Edelen, onder aanvoering van Heere JAN VAN RENESSE, *Heere van Wilp*. Hoewel hij, door een verkeerden ijver vervoerd, deel kan gehad hebben in dit schandelijk bedrijf, gedroeg hij zich, egter, zints dien tijd, als een Voorstander der vrijheid tegen de Graaflijke dwingelandij. Zich vervoegd hebbende onder den standaart des Heeren VAN BREDERODE, diende hij, onder denzelven, als Kapitein, en ontving, in die hoedanigheid, de nederlaage van Hertog ERYK VAN BRUNSWYK, terwijl hij bezig was met het bemagtigen van eenen Schans aan de Vaart, buiten *Utrecht*. Een blijk van het vertrouwen, welk de Staaten en zijne Doorluchtigheid in hem stelden, vernam men in den Jaare 1575, wanneer hij benoemd wierdt onder de Gemagtigden tot de Vredehandeling te *Breda*. Den zelfden post bekleedde hij, in 't volgende jaar, op de zamenkomst te *Gent*. Met zo veel ijvers, ten behoeve van de goede zaak, kweet hij zich in de beide Vredehandelingen, dat wanneer, in den Jaare 1577, *Muiden* voldoening van Prinsse WIL-

LEM DEN I omring, NYVELD tot Slotvoogd van die Stad en tot Baljuw van Gooiland wierdt aangesteld; twee zeer gewigtige posten, welke, toenmaals, alleen aan Mannen van bekende Vrijheids- en Vaderlandsliefde wierden opgedraagen. Zo zeer won NYVELD, in deeze en andere posten, het vertrouwen van 's Lands Staaten, dat wanneer, in den Jaare 1587, van nieuws het besluit wierdt genomen, de heerschappij over de Nederlanden, aan Koninginne ELIZABETH van Engeland op te draagen, hij nevens eenige andere bekende Vaderlanders wierdt benoemd, tot het afleggen van de gewigtige boodschap. Naa de overkomst van den Graave VAN LEICESTER, viel hij, om het wederstreeven van deszelfs maatregelen, zo zeer in den haat van den heerschzuchtigen Engelsman, dat deeze hem heimelijk zocht op te ligten, en, waarschijnlijk, zijn oogmerk zou bereikt hebben, ware hij niet verhinderd door eenige Gooische boeren, die hunnen Drosfaart beminden, en voor de geleide laagden waarschuwden. Zulk een bestaan ontfak nog meer den afkeer des vrijheidminnenden Edelmanns tegen den Landvoogd. Hij zocht hem zulks te doen ondervinden, door zich te verzekeren van *Naarden*, welk het met LEICESTER hieldt, en Engelsche Bezetting binnen hadt. De trouwloosheid van den Schout dier Stad, zich houdende alsof hij het met NYVELD hieldt, deedt den toelag mislukken. Niet lang daarna zal hij overleeden zijn. Althans vinden wij 's Mans naam, zedert, niet vermeld.

Zie B O R.

NYENOORD, (WIGBOLD VAN EUSUM, *Heer van*) een Krijgsheld, en minnaar van 's Lands Vrijheid en Voorregten, verworf, omtrent het Jaar 1530, last van de Staaten der Vereenigde Nederlanden, tot het werven van een Regiment *Knegten*, van zes *Vaandelen*; ieder derzelven bestondt uit honderdvijftig *Koppen*. Het eerste bedrijf daar mede, was een togt na *Winfum*, met zeshonderd man; hij lag 'er verschanst, eer nog acht dagen verloopen waren. Nu maakte hij eenen aanvang van zijne verrigtingen, met het verjaagen en vangen van een deel *Soldaaten*, door de *Groningers* uitgezonden. Nog twee andere

Vaan-

Vaandels, nog ongemonsterd, viel hij insgelijks op 't lijf, dreef ze op de vlugt, doodde 'er zestig van en kreeg vijftig gevangenen. Om het ontzet van *Steenwijk* te bevorderen, kwam de Heer van NYENOORD, verzeld van den Stedehouder van den Heere van MERODE, in den Jaare 1581, te *Blokzijl*, aanbrengeude vijftienhonderd man en verscheiden Wagens met mondbehoefden: tot bijstere ontsteltenisse van 't vijandelijke Leger; in 't welk, kort daar naa, een schroomlijke oproer rees.

In dat zelfde jaar waagde NYENOORD, hoewel met een ongelukkigen uitslag, een toeleg op de Troepen van den Stadhouder RENNENBERG, die te *Auwert*, een Dorp in Groningerland, vernesteld lagen. Om den Staatsgezinden Overfle den weg na de Zee af te snijden, verfloutten zich dezelve, eenen Schans aan het Reediep op te werpen; 't welk hun, evenwel, zeer kwalijk verging, vermids NYENOORD, hun oogmerk vermoedende, bij tijds eene laage leide, en uit dezelve eenigen doodde of gevangen nam. Zo voldaan waren de Friesche Staaten over dit bedrijf, dat ze den Veldheere toezonden twee maanden soldij voor zijne Knegten, eenig Schietgeweer, nevens bevel om *Groot Auwert* aan te tasten. Op den achttienden Maij des gemelden jaars slaat hij derwaarts op weg, met zeventien Vaandels, zet wagten uit, en plant geschut tegen de Poorten van het Klooster. De Rennenbergschen, hier van verwittigd, begeeven zich insgelijks daar heen. Duidelijk zag de Heer van NYENOORD het gevaar, welk hij thans liep. Doch, overstemd van de meerderheid, moest hij zijne benden in slagorde schaaren, en mengde daar onder een deel Friezen, met geen ander Wapentuig dan Springstokken, te zijner hulpe toegeschooten. Den aanrukkenden vijand hadden deeze nauwlijks in 't oog, of zij stelden hunne stokken te werk, niet om daar mede op de bespringers in te loopen, maar vaardig over de Slooten te wippen, en recht toe en aan hunne wooningen te zoeken. Dit bragt de wanorde onder de Soldaaten, en holp ze op de vlugt, met geen grooter verlies, nogthans, dan van schaars honderd man. NYENOORD week, met zijne verzamelde magt, in zijnen Schans te *Winfum*. Doch vermids dezelve van Mond- en Krijgsbehoef-

ten

ten zeer slegt voorzien was, dwong hem zijn Volk, dien over te geeven, aan den Stedehouder VAN BILLY. Even eens moest hij handelen met den Schans van *Warfum*. Alle zijne overige vastigheden moest nu de Heer VAN NYENOORD, in dien oord, ontruimen, en van alle de Ommelanden, zelf van een gedeelte van Friesland, heel tot *Dokkum* toe, den vijand meester laten. Eenigzins verhaalde hij die schade, door het doen bemagtigen van *Reide*, een Dorp in Groningerland, aan den *Dollaart*, tegenover *Emden*. De nuttigheid dier plaatze kennende, zondt hij, onder een bekwaam hoofd, tweehonderd man, te sloop, derwaarts, welke de Spaanschgezinden spoedig voor zich heen dreeven.

Het laatste was dit Krijgsbedrijf van den Heere VAN NYENOORD. Hij storte in eene kwijnende ziekte, aan welke hij het leeven liet te *Otterdum*, een Dorp in Groningerland, en wierdt 'er insgelijks begraaven. Volgens HOOFD was hij een zeer deugdzaam en kloekmoedig Edelman, vuurig beminnar zijns Vaderlands, niet gelukkig, evenwel, naar gelange van zijne dapperheid. Bij den oorlog hadt hij niet alleen geen voordeel, maar veeleer merkelyk nadeel behaald; hebbende hij, ter befoldiginge van zijn Volk, zijne goederen verkort, of zwaarlijk belast. Een zijner Zoonen, welke onder hem diende, daalde kort naa hem ten grave.

Zie HOOFD, *Nederl. Hist.*

O.

OBDAM, eene Hooge en Vrije Heerlijkheid en Dorp, in het gedeelte van het Noorderkwartier van Holland *de Vier Noorderkoggen*. Zij wordt begroot op iets minder dan vierhonderdveertig Morgens Lands, en het getal der Huizen, die van het Dorp daar onder begreepen, op honderden vier; zijnde vierendertig minder, dan 'er, bij de optelling in de voorgaande Eeuwe,

1700, be
e lange g
wordt, zic
leerster b
vergaderpl
er, vijf
te zijn
Schot-
van dit
drie Ee
behoord
van dit
de, hebb
Een der

OBDAM
WASSENAAR

Occo,
waar zij
zich na
huis di
binnenlan
door de
ANDREAS
ven. Doc
hij, op d
Parijs zot
gedeehte
de voorbe
gelijks ov
vende W
litate, Fr
vermaardste
zijne wede
pen, in zijt
te jaar Raac
1543,

Eeuwe, bevonden wierden. Het Dorp *Obdam* is meest in de lengte gebouwd. De Kerk is een vrij goed gebouw, en wordt, zints bijkans anderhalve Eeuw, door haaren eigen Leeraar bediend. Voorts heeft men 'er een Raadhuis, de vergaderplaats der Regeeringe, bestaande uit een Burgemeester, vijf Schepenen, en vijftien Vroedschappen. Behalven deeze zijn 'er twee Kerkmeesters, twee Armenvoogden en een Schot- en Verpondingsgaarder. Driemaal ter weeke vaart, van dit Dorp, een Trekschuit op de Stad *Alkmaar*. Zints drie Eeuwen hebben de Heerlijkheid en het Dorp *Obdam* behoord aan den Huize VAN WASSENAAR. Verscheiden Leden van dit aanzienlijk Geslagt, die den toenaam van OBDAM voerde, hebben, in 's Lands Geschiedenisfen, eenen naam gemaakt. Een der meest vermaarden is geweest,

OBDAM (JAKOB VAN WASSENAAR, *Heer van*): zie het Art. WASSENAAR (JAKOB VAN) Heer van *Obdam*.

OCCO, (SYBRAND POMPEJUS) afkomstig uit Friesland, alwaar zijn Vader, POMPEJUS OCCO, gebooren was, doch die zich naderhand hadt nedergezet te *Amsterdam*, alwaar zijn huis diende tot eene gemeenzaame verzamelpplaats van uit- en binnenlandsche Geleerden, en van andere lieden, uitmuntende door deeze of geene lofwaardige hoedanigheid. Volgens VAL. ANDREAS zou hij een Gebedeboekje hebben in 't licht gegeven. Doch PONTANUS noemt het een Psalmboekje, 't welk hij, op den naam van HIERONYMUS, in den Jaare 1519, te *Parijs* zoude hebben laten drukken. SYBRAND, in 't voorste gedeelte der Zestiende Eeuwe gebooren, zulke aanmoedigende voorbeelden dagelijks voor oogen hebbende, gaf zich insgelijks over aan de beoeffeninge der Geleerdheid en beschaavende Weetenschappen. Zedert deedt hij eene reize door *Italie*, *Frankrijk* en *Duitschland*, en maakte kennis met de vermaardste Geleerden, in de onderscheidene Gewesten. Na zijne wederkomst van zijne uitlandigheid, wierdt hij Schepen, in zijne Geboortestad, in den Jaare 1541, in 't volgende jaar Raad, en zat, bij herhaaling in Schepensbank, in de Jaaren 1543, 1545, 1551 en 1553. In den Jaare 1556 be-

klom

klom hij den Burgemeesterlijken Stoel, en zat in denzelven, vervolgens, in de Jaaren 1558, 1560 en 1562. Ondanks het Stads- en Staatsbewind, welk occo thans onledig hieldt, be- steedde hij zijne snipperuuren aan de beoeffeninge van Geleerd- heid en Weetenschappen, en was een ijverig voorstander van de schitterende vernuften zijner Eeuwe. Onder andere vindt men van hem aangetekend, dat hij eene geleerde briefwisse- ling hieldt met de vermaarde Mannen ANDREAS ALCIATUS, VI- GLIUS VAN ZUICHEM VAN AYTA, JOANNES SECUNDUS en ande- ren. Ook blijkt het uit de Opdragt van zekere Latijnsche verzen, door den Dichter aan hem toegewijd, dat hij niet onbedreeven was in de Poëzij, en veel smaak vondt in het leezen van Latijnsche Dichters.

Zie PONTANUS, Lib. II. Cap. 28. *Bi- blioth. Belgic.* Tom. II.

OCCO SCARLENSIS; zie SCARLENSIS. (OCCO)

ODENRODE, anders ook *St. Odenroy*, gelegen in de Meierij van 's *Hertogenbosch*, onder het Kwartier van *Peelland*, on- middelijk afhankelijk van de Algemeene Staaten, is een zeer aanzienlijk Dorp of Vlek, onder 't welk, eertijds, veertien andere Dorpen zouden behoord hebben. Het legt aan de ri- vier de *Dommel*, ruim drie uuren gaans ten Zuiden van de Stad 's *Hertogenbosch*. Volgens sommigen zou *Odenrode* den naam ontleenen van eene Schotsche Maagd ODA, in de Achtste Eeuw voor Heilig verklaard en aldaar begraven, en den naam van Graafschap gevoerd hebben; 't welk eerst van de Utrech- sche Kerk ter leen gehouden, doch naderhand aan den Hertog van Brabant wierdt afgestaan. Het Dorp *Odenrode* is zeer digt betimmerd, met een aantal fraaie Huizen, te zamen be- groot op vierhonderdvierëntachtig, vooral aan eene ruime Plaats of Marktveld. Men heeft 'er twee Kerken: de eene aan ST. MARTEN toegewijd, staande aan de Oostzijde van het Dorp; de andere, naar ST. ODA genaamd, voormaals eene Kol- legiaale Kerk, en rijklijk voorzien van inkomsten voor negen

Kanun-

inmiddelen
ende een
na het D
voorgand
Raad van
verbeterc
reformet
op Woe
heeft m
uit zeve
drie jaar
den de
en hebb
vrijheid
trelten
van G.

Odyk
tier van
den Kre
ëntacht
Heer de
van Via
Schout,
1748 tek
dien naar
hooge ou
ren Brief
speut me
Kerk en
een Kris
mer een
vormde

Odyk,
Kerke,

Kanunniken. De eerste is een ruim en groot gebouw, hebbende een zeer hoogen Toren. De andere, uit den grond tot aan het Dak van Hardsteenen opgemetseld, is fraaier dan de voorgaande, als zijnde, uit eene toegelegde somme door den Raad van Staate, in den Jaare 1741, van binnen merkelyk verbeterd en opgesierd. Beide Kerken worden door éenen Gereformeerden Predikant bediend. Behalven eene Weekmarkt, die op Woensdag gehouden, en op welke veel Boter gevent wordt, heeft men 'er vier Jaarmarkten. Voorts bestaat de Regeering uit zeven Schepenen, en even zo veele Gezworenen. Op de drie jaarlyksche Bijeenkomsten, welke men hier houdt, worden de Vaders der Huisgezinnen voor 't Geregt ontboden, en hebben, volgens de oorspronklyke inrigting der Regeeringe, vrijheid om voorstellingen te doen, het algemeene welzijn betreffende. Van hier dat de Bijeenkomsten den naam draagen van *Gemeene Waarheden*.

ODYK, eene Ambagtsheerlykheid en Dorp, in het Overkwartier van het Sticht van *Utrecht*, grenzende ten Noorden aan den Krommen Rhijn, van welke de eerste zevenhonderd tweëntachtig Morgens en tweehonderd Roeden Lands beslaat. De Heer deezer Heerlykheid, welke leenrozig is aan den Huize van *Viane*, heeft de bestelling van het Geregt, bestaande uit Schout, zeven Schepenen en eenen Sekretaris. In den Jaare 1748 telde men 'er zevenenvijftig Huizen. — Het Dorp van dien naam, in eene vrugtbare landstreeke gelegen, is van hooge oudheid; wordende daar van reeds gesproken, in zekeren Brief, op het Jaar 1164. Een blyk van die oudheid bespeurt men nog aan de menigte van duiffteen, van welken de Kerk en Toren gedeeltelyk zijn opgemetseld. De eerste is een Kruisgebouw; de andere, hoewel niet hoog, en slegts met een kleinen spits gedekt, een vrij zwaar gevaarte. De Hervormde Gemeente heeft haaren eigen Leeraar.

Zie *Hist. van 't Utr. Bisdom*.

ODYK, (WILLEM VAN NASSAU, *Heer van*) als mede van *Ortienne*, *Zeist*, *Driebergen* en *Blikkenburg*, was de Zoon van

van

VAN LODEWYK VAN NASSAU, *Heere van der Lek, Beverweeren en Odijk*, Generaal van het Voetvolk, Gouverneur van 's Hertogenbosch, natuurlijken Zoonne van Prinse MAURITS, en van ELIZABETH, *Graavinne van Horne*. Hij wierdt gebooren in of omtrent het Jaar 1632. In den Jaare 1662 verzelde hij zijnen Vader na Engeland, ter gelegenheid van deszelfs Gezantschap aan het Hof van *Londen*. Hoewel deeze reeds diep in de gunst van Koning KAREL DEN II deelde, zocht de Vorst hem aan zijne belangen nog vaster te verbinden, door zijnen Zoonne een Ampt, van ruim veertienduizend Guldens jaarlijksche inkomste, op te draagen. Doch de Gezant vindt zwarigheid in het aanvaarden van zulk een gunstbewijs. Ook schijnt zulks geen voortgang gehad te hebben. Immers, naadat Prins WILLEM DE III voor Eerften Edele van Zeeland was verklaard, wierdt de Heer VAN ODYK benoemd om den persoon van zijne Hoogheid te vertegenwoordigen, in de Vergaderingen zo der Algemeene Staaten als in die van het Gewest. Vergeefs verklaarde de Stad *Zierikzee* zich daar tegen, op grond der geboorte van den plaatsbekleeder buiten Zeeland, en van onbevoegdheid, uit dien hoofde, tot zo aanzienlijken post. Toen Koning LODEWYK DE XIV, in den Jaare 1672, zich van een aantal Nederlandsche Steden hadt verzekerd, wierdt de Heer VAN ODYK, nevens JOAN VAN GEND en PIETER DE GROOT, gezonden na 't *Huis te Keppel*, om 'er met zijne Majesteit in onderhandeling te treden. Zij traden 'er in een mōdgesprek met de Heeren POMPONE en DE LOUVOIS, 's Konings Gemagtigden; doch kwamen tot geen besluit, zonder alvorens nieuwen last gehaald te hebben. In den Jaare 1675 was hij een der Staatliche Gevolmagtigden op de Nieuwmeegsche Vredehandeling. Zedert reisde hij, in den Jaare 1679, nevens de Heeren JAKOB BOREEL en VAN DYKVELD, in buitengewoon Gezantschap na *Frankrijk*. Hij vertoefde 'er niet langer, dan noodig was, om het werk van den algemeenen Vrede tot stand te brengen; 't welk hij gelukkig hielp bevorderen.

Tien jaaren naa dit Gezantschap, naa dat Prins WILLEM DE III den troon van *Groot-Britannie* hadt beklommen, stak de Heer VAN ODYK over na *Engeland*, nevens den Heer NIKOOLAAS WITSEN, Burgemeester en Raad van *Amsterdam*, en den

Heere

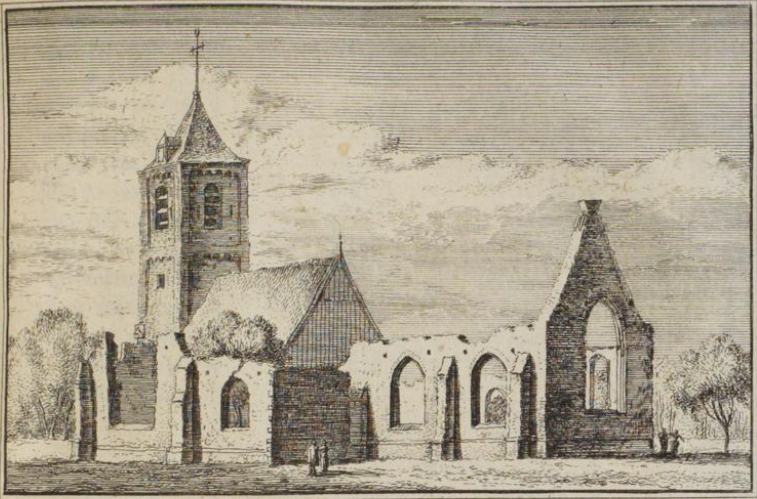
Heere VAN DYKVELD; bij welke, zedert, gevoegd wierdt de Heer VAN CITTERS; allen, evenwel, met geen hooger tijtel en rang, dan die van buitengewoone Afgevaardigden vereerd. Volgens eigen begeerte was de Heer VAN ODYK tot dien post benoemd; hebbende hij, aan den Prins, vóór deszelfs vertrek uit Holland, verzogt, dat hij, oversteekende na Engeland, hem niet in Holland wilde laten. In een mondgefprek, welk de Afgevaardigden, te *Londen*, hielden met zijne Majesteit, waar in deeze begeerde, dat 'er insgelijks Afgevaardigden van de Nederlandsche Admiraliteiten na Engeland zouden overkoomen, om over de begrooting van het aandeel Staatfche Schepen, die zich met de Engelsche zouden vereenigen, te handelen, dreef de Heer VAN ODYK dit stuk met zo veel ijvers door, hoewel tegen 't gevoelen van zijnen Amptgenoot WITSEN, dat, eerlang, aan 's Konings wensch voldaan wierdt. Van voortgelijke genegenheid, om Koning WILLEM te believen, vertoonde ODYK een bewijs, ter gelegenheid der onderhandelinge, over den rang van stemmen, in den Krijgsraad der vereenigde Vloot. Hij liet de bestelling daar omtrent geheel over, omdat, volgens 't getuigenis van zijnen minder toegeevenden Amptgenoot WITSEN, 's Konings wil hem eene wet was. De grond was, volgens de aantekening van den zelfden Amsterdamschen Burgemeester, om dat ODYK, om den Koning te vleijen, bewilligde in den eisch van 't Engelsche Hof, om geenerhande schepen, vaarende op Fransche havens, te ontzien, maar ze allen voor goeden prijs te verklaaren.

Nog in het zelfde Jaar 1689 keerde onze Staatsman te rug uit Engeland, en verscheen, in het volgende jaar, als een der Staatfche Gevolmagtigden, in de vermaarde Haagfche Bijeenkomst, in welke de zaaken, het Groot Bondgenootschap, tusfchen verscheiden Mogendheden van Europa, betreffende, moesten verhandeld en geregeld worden. Naa het sluiten van den Vrede met Frankrijk, de Staaten geraaden vindende, de vriendschap met die Mogendheid op een vasten voet te brengen, wierdt de Heer VAN ODYK, nevens den Heer COENRAAD VAN HEEMSKERK, derwaarts gezonden. Hun last hieldt in, den Koning te begroeten wegens den herstelden vrede, en vooral ook om de Lijst der regten op de Koopmanschappen

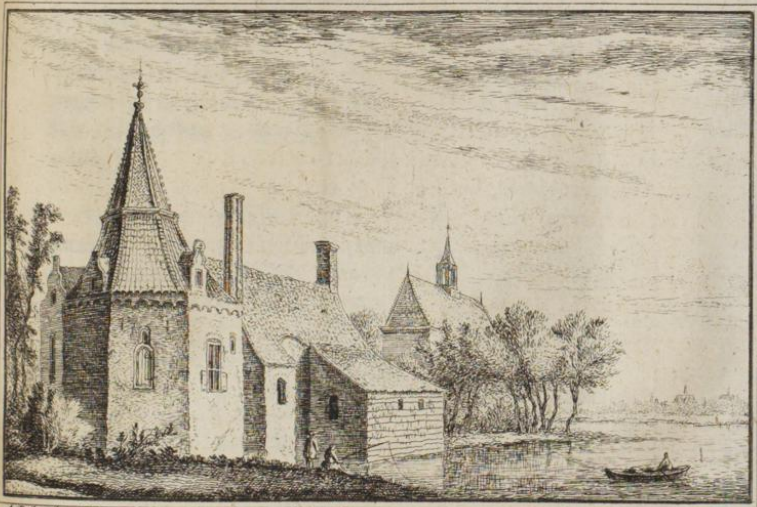
te regelen. Een spreekend bewijs van zijne verknogtheid aan Koning WILLEM vertoonde de Gezant, in den Jaare 1699, doende, in de Vergadering der Staaten van Zeeland, eenen voorslag, om ter eere van zijne Majesteit, in het Hof van *Middelburg*, een metaalen Standbeeld op te rigten. Hoewel hij, van eenige Leden, wierdt toegevallen, kwam, nogthans, het ontwerp tot geene volkomenheid. Ook leedt hij, eerlang, eenige vermindering van aanzien. Want, zints het overlijden van zijne Groot-Brittannische Majesteit, den Staat van Eersten Edele van Zeeland vernietigd verklaard zijnde, gaven twee Gemagtigden der Staaten hem kennis, dat hij, diensvolgens, in de hoedanigheid van plaatsbekleeder niet meer zoude erkend worden. Nogthans hieldt hij zitting ter Vergaderinge der Algemeene Staaten; een post, welke hem, reeds voor lang, voor zijn geheele leeven was opgedraagen; hoewel, in den Jaare 1704, verscheiden Leden der Hooge Regeeringe van het Gewest 'er ijverig op drongen, dat zijn last behoorde te worden ingetrokken. In hunnen wensch niet naar genoeggen slaagende, kwam 's Mans overlijden hun daar in te hulpe. De Heer VAN ODYK stierf op den eenëntwintigsten September des Jaars 1705. Hij was gehuwd geweest met ELIZABETH VAN DER NISSE, Vrouwe van uitmuntende hoedanigheden, en hadt bij dezelve de volgende kinderen verwekt: 1. KORNELIS, *Craaf van Nassau, Heer van Cortienne*, Gewoon' Afgevaardigde van Zeeland ter Algemeene Staatsvergaderinge, overleeden den vijftden Maart des Jaars 1708; 2. LODEWYK ADRIAAN, *Heer van Zeist*, Lid van het Kollegie der Edelen van de Provincie Utrecht; 3. WILLEM HENRIK, *Heer van Blikkenburg*, Kolonel van de Ruitერი; 4. MAURITS LODEWYK, Heer van Driebergen; 5. ELIZABETH WILLEMINA, gehuwd aan MAURITS LODEWYK, *Heere van der Lek*, haaren Neeve; 6. MAURITIA MARGRIETA; 7. EMILIA; 8. CHARLOTTA; 9. LOUISE CATHARINA.

OEGSTGEEST, een Dorp in Zuidholland, onder *Rijnland*, ruim duizend Roeden ten Noorden van de Stad *Leiden*. Volgens zommigen zou de eigenlijke schrijving zijn *Oogstgeest*, en de betekenis daar van *Geest* of hoog en droog Land, 't

weik

KERK te OESTGEEST

A. Bekemker fecit

TOORENVELT by Oefgeest

aan
 9,
 en
 van
 rel
 s,
 5,
 en
 ar-
 vee
 es,
 and
 Al-
 ong,
 den
 van
 rde
 gen
 De
 det
 van
 hadt
 is,
 ge-
 r,
 re
 en
 av
 E,
 an
 2;
 is

 d.
 Ol-
 st,
 't
 Weik

nik een g
an sr. wi
ler oudste
rusten vat
Romeinen
geworpen
zij de la
om Oege
rijen, tw
drieënvee
Met acht
verloop e
dit Dorp
behoort

OFHEM
Dorp No
hoorende
agter het A
Trekvaart;
gemaamd;
Het Huis C
omtingde.

Onzeus,
onzeke van
gaande Eeu
den tijd zij
den Jaare
van 't Hoog
het deede h
in men 'er,
wd in zijne
eige Oude

welk een goeden *Oogst* geeft. De Kerk van dit Dorp, eertijds aan ST. WILLEBRORDUS gewijd, wordt gehouden voor eene der oudsten van Holland, en gebouwd te zijn op de grondvesten van eenen Romeinschen Burgt. Zeker is het, dat de Romeinen, in deezen oord, verscheiden Sterkten hadden opgeworpen. Men heeft 'er een Regthuis en een Armenhuis. Bij de laatste opneeming, in den Jaare 1732, telde men in een om *Oegstgeest* honderdvierënnegentig Huizen, vijftien Bleeckerijen, twee Steenplaatzen, tien Molens, en negentienhonderd drieënveertig Morgens vierhonderd vijffennegentig Roeden Lands. Met achtenveertig was dus het getal der Huizen, in het tijdverloop eener Eeuwe, vermeerderd. In het Regtsgebied van dit Dorp, waar van de Ambagtsheerlijkheid aan de Stad *Leiden* behoort, leggen verscheiden oud-adellijke Huizen.

Zie GOUDHOVEN; JUNII *Batavia*; VAN LEEUWEN, enz.

OFHEM, eene Heerlijkheid in *Rijnland*, grenzende aan het Dorp *Noordwijk-Binnen*. Het Huis van dien naam, toebehoorende aan den eigenaar der Heerlijkheid, staat onmiddellijk agter het straks genoemde Dorp, na den kant van de Leidfche Trekvaart; 't onregt wordt het meestal het *Huis te Noordwijk* genaamd; dit, reeds voorlang gefloopt, stondt in het Dorp. Het Huis *Ofhem* is een deftig Gebouw, van fraaie plantaadjez omringd.

OISELIUS, (JACOBUS) van geboorte een Nederlander, doch onzeker van welke plaatze. Hij moet in den aanvang der voorgaande Eeuwe ter waereld zijn gekoomen. Althans vindt men den tijd zijns overlijdens, in tamelijken ouderdom, vermeld in den Jaare 1686. Hij was Hoogleeraar in 't Natuurlijk Regt, aan 't Hoogefchool van Stad en Lande. Zijn uitgebreide leestlust deedt hem een zo groot aantal van Boeken verzamelen, dat men 'er, twee jaaren vóór zijnen dood, twaalfduizend in getal in zijne Boekerij telde. Hij schreef Aantekeningen op eenige Oude Schrijvers, en gaf eenige Oudheidkundige en

Pp 2

Regts-

Regtsgeleerde Werken in 't licht. De naagedagtenis van den Geleerden JAKOB ALTING wierdt door hem met eene Lijkrede vereerd.

OKKENBURG, eene Lustplaats, in *Haag-Ambagt*, onder *Delfland*, ten Westen van het Dorp *Loosduinen*. Zommigen houden het voor eene aloude Adellijke Landhoeve. Wat hier van zij, dit gaat zeker, en zal, bij de dichtlievende naakoomelingschap, nog lang in 't geheugen bewaard worden, dat zij, 't eenigen tijde, de eigendom en de verblijfplaats was van den Ridder JAKOB WESTERBAAN, *Heere van Brandwijk*. 's Mans zoetvloeiende beschrijving deezer welgeleegene Lustplaatze, zal alle Dichters en Dichtminnende Leezers, welke deezen vermaaklijken oord bezoeken, om den wille des Ridderlijken bezitters, op *Okkenburg* een eerbiedig oog doen vestigen. Langs eene Laan heeft men derwaarts den toegang van den Monsterchen weg.

OLDAMPTEN. Deezen naam voert een gedeelte of Kwartier van de Provincie van *Groningen*. Het legt beslooten tusschen het Kwartier *Twelingo*, de Stad *Groningen*, het *Westerwold* en den *Dollart*. *Wischoten* is daar van de hoofdplaats. Men telt verscheiden Dorpen in dit Kwartier. De grond is bij uitsteekendheid vrugtbaar in allerlei soort van de kostbaarste Graanen. Zeer bekend, om hunnen rijkdom, zijn de Oldampter boeren.

OLDEBERKOOP, een aanzienlijk Dorp, in *Friesland*, in de *Grietenij Stellingwerf-Oosteinde*, onder het Kwartier van *Zevenwouden*. De Kerk, in de gedaante van een Domkerk gebouwd, heugt bijkans vierhonderd jaaren. Voormaals stondt daar bij een zwaare Toren; hij stortte ter aarde, zints de Spanjaards, in den Jaare 1585, de grondslagen daar van ondergraaven hadden. De Hervormde Leeraar, welke hier predikt, neemt ook den dienst waar te *Nije- of Nieuweberkoop*.

OLDEROORN, een groot, welvaarend en zindelijk betimmerd Dorp, in *Friesland*, in de *Grietenij Utingeradeel*, onder het Kwar-

Kartier Z
in verma
dehouwen
de Gemeet
er ook e
Prediker
man van
doorgaan

OLDE
moet me
Grietenij
Hemel
delf; h
erland.

OLDE
de muure
op het Art

OLDE
tijds een z
Cisterciens
nog geen l
in het kwa
zoude het
tinde der
dens, uit h
des en sibo
er Leek.
stof tot d
nervolgens
genen, en

Kwartier *Zevenwouden*. Het ontleent den naam van de eertijds vermaarde rivier de *Born*. Kerk en Toren zijn fraaie Gebouwen, en op een goeden afstand zichtbaar. De Hervormde Gemeente heeft haaren afzonderlijken Leeraar. Men vindt 'er ook een goed aantal Doopsgezinden; zij hebben eenen Prediker gemeen met die van het nabuurig *Akkrum*. De Grietman van het Distrikt heeft hier eene fraaie wooning, en zijn doorgaande verblijf.

Zie WINSEMIUS en SCHOTANUS.

OLDEGA, of *Oudega*. Vier Dorpen, van deezen naam, ontmoet men in de Provincie Friesland: één in *Oostergo*, in de Grietenij *Smallingerland*; twee in *Westergo*, in de Grietenijen *Hemelummer Oldevaart en Noordwolde* en in *Winbriizeradeel*; het vierde in de *Zevenwouden*, in de Grietenij *Schoozerland*. Geen van allen bezit eenig aanzien of vermaardheid.

Zie WINSEMIUS.

OLDEHOVE. Van het Dorp van dien naam, zedert binnen de muuren van *Leeuwarden* getrokken, hebben wij gesproken op het Artikel van die Stad.

OLDEKLOOSTER, van ouds *Bloemkamp* genaamd, was eertijds een zeer vermaard Klooster of Abtdij, van de Orde der Cisterciensers, in Friesland, onder de Grietenij *Wonzeradeel*, nog geen half uur gaans ten Oosten van de Stad *Bolsward*, in het Kwartier van *Westergo*. Volgens 't gemeen gevoelen zoude het Klooster eenen aanvang genomen hebben aan het einde der Twaalfde Eeuwe, en gestigt zijn door drie broeders, uit het nabuurig Dorp *Wommels*, TETHARDUS, HERDRADUS en SIBOLDUS; de twee eersten waren Priesters, de derde een Leek. Van BALDUINUS DEN II, Bisfchop van *Utrecht*, verlof tot den Kloosterbouw verworven hebbende, schonken zij vervolgens aan het Gestigt alle hunne vaste en roerende goederen, en namen hun verblijf daar binnen. TETHARDUS,

de oudste der broederen, wierdt de eerste Abt. Zijne opvolgers, dertig in getal, bekleedden geenzins den laagsten rang onder lieden van hunne Orde. *Oldeklooster* nam toe in rijkdom en vermaardheid. WINSEMIUS gaf 'er den naam aan van het fraaifste en voortreffelijkste Klooster van gantsch Friesland; en wil men dat de naam van *Bloenkamp* daar aan zou gegeven zijn, om den bevalligen en welvoorzienen Bloemhof, dien de Kloosterbroeders daar bij hadden aangeleid. Niet blootelijk tot eigen onderhoud of vermaak wierden, intusfchen, de eigendommen der gewijde Broederschap aangewend. Bijkans twee uren gaans ten Westen van het Klooster, aan den Zeekant, legt een Vlek, *Makkum* geheeten. Om het Gewest van overtollig Binnenwater te ontlasten, hadt men hier, reeds in overoude tijden, eene Zijl of Sluis aangeleid. In den Jaare 1537 vorderde dezelve eene aanmerkelijke vermaaking en vergrooting; waar toe zeer veele arbeiders vereischt wierden. *Oldeklooster* help dit werk bekostigen, en leverde, onder andere, Boter voor zo veele monden, dat een aantal van vierenvijftig Koeien daar van niet genoeg konde leveren, maar de Kellenaar of Mondverzorger van het Klooster, JAN VAN LEEUWAARDEN genaamd, nog twaalf Tonnen daar toe moest koopen. De woedende Herdoopers, met hunne dweeperij en vernielingen, allerwege rond zwervende, maakten zich, voor eene wijle tijds, meester van het Gestigt; doch wierden 'er uit gejaagd, door den Stadhouder van 't Gewest, GEORG SCHENK; die den gepleegden moedwil betaald zette aan de Bende, met vierentwintig daar van te doen ophangen, vijftien het hoofd voor de voeten te leggen, en eenige Vrouwen, mede onder den hoop gemengd, in 't water te smooren. Op den negentienden October des Jaars 1572, wierdt het Klooster uitgeplonderd en verwoest. Tot heden goe is, evenwel, de naam daar van nog in weezen gebleeven, in eene aanzienlijke Boerderij, op den grond daar van aangeleid.

Zie WINSEMIUS; SCHOTANUS; *Oudheden en Gestigten van Friesland.*

OLDEN-

11

vol-
rang
ijk-
van
nd;
ee-
of,
Ver
me
rend,
aan
het
men
gedid.
: ver-
ver-
, en
dar
kon-
n het
Ton-
mer
nde,
iger;
't
ald
op-
mi-
te
l,
en
n,
ge-
es

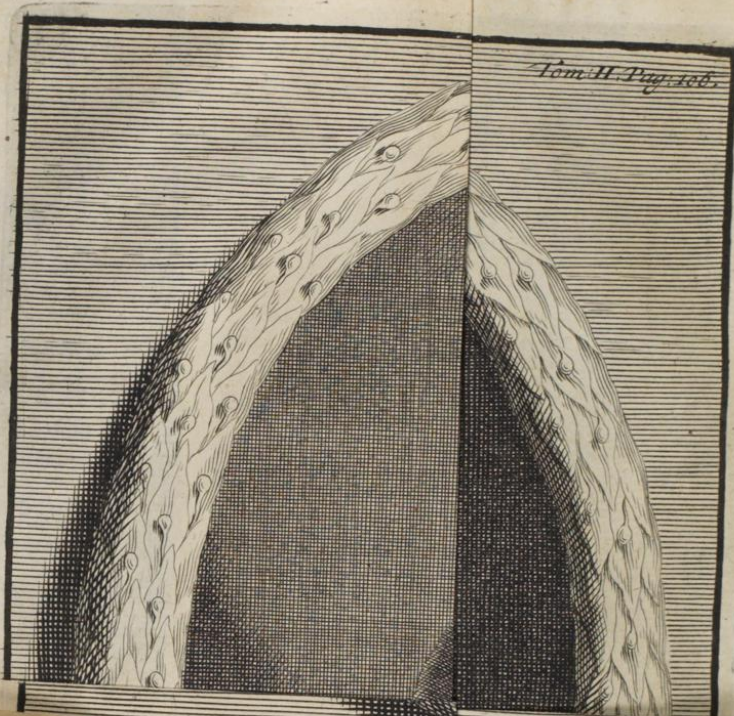
DEW

Zijne opvol-
 gers rang
 me in rijk-
 men een van
 de Friesland;
 en nu gegee-
 nen Burchof,
 geëd. Niet
 kenden, in-
 ty aangewen-
 Klooster, en
 en. Om het
 en, had men
 Sluis aange-
 verkelijke ver-
 arbeiders ver-
 kochten, en
 worden, dat
 genoeg kon-
 ningen van het
 g' rvaal' Toe-
 choopers, met
 zwarende,
 der Gellige;
 mider van 't
 eijnd benaid
 te doen op-
 en, en er-
 't waar u
 Jaars 1571.
 Ten tijden
 en gahven,
 en nu onge-
 wilsden en

Olden

Tom. II. Pag. 106.

Andriës Vaillant Schid.

JOHAN VELT,

RIDDER, HEERYS etc.

ADVOCAAT VAN D'etc.

ALDEN
e verma
ste, at
aerfo
to de t
landigh
in zijn
Naa zi
wederl
hebben
de lijst
onder
ontzet
den pe
beklee
daar t
's jaars
vertoon
woede
Jaare 15
holland
zen te
in, wa
am de
Blaedra
een and
wendde
voorwer
's Mans
liep hij
ken, ro
Inrus
Bijkheid
voor ees
hooge a
dam hem
ge, is n
kan, niet

OLDENBARNEVELD, (JOAN VAN) Man van meer dan gemeene vermaardheid in 'sLands Geschiedenissen, zo niet van adellijke, althans van aanzienlijke afkomst, wierdt gebooren te *Amerfoort*, op den viertienden September des Jaars 1547. Op de beoeffening der Taalkennisse en andere voorbereidende kundigheden, liet hij die der Regtsgeleerdheid volgen, eerst in zijn Vaderland, en daar naa in Frankrijk en Duitschland. Naa zijne bevordering tot het Meesterschap in de Regten en wederkomst in 't Vaderland, schijnt hij zich binnen *Delft* te hebben neergezet. Althans vindt men zijnen naam gesteld op de lijst der Burgers van die Stad, welke, in den Jaare 1573, onder 't geleide van den Heere VAN BATENBURG, uitrokken tot ontzet van het heerlijk benaauwde *Haarlem*. Of hij toen reeds den post van Advokaat der Staaten voor den Hove van Holland bekleedde, is mij niet gebleeken; dit wel, dat hij 't eenigen tijde daar toe wierdt aangesteld, op een wedde van achttien ponden 's jaars. Een blijk van gemaatigdheid en zagmoedigen inborst vertoonde hij, onder 't bekleeden van dit ampt. Bekend is de woede van den Stadhouder DIDERIK SONOI, gepleegd in den Jaare 1575, tegen eenige Roomschegezinde Huislieden in Noordholland, welke men van verraad beschuldigde. Om over deez te regt te zitten, stelde hij eenen afzonderlijken Regtbank in, waar in zes Leden den Vierschaar spanden. Hem hing, om de wreedheid der Regtspleegingen, eerlang de naam van *Bloedraad* aan. Door het bevorderen van een der Leden tot een ander ampt, viel 'er eene plaats open in den Raad. Thans wendde SONOI het oog na OLDENBARNEVELD, als een bevoegd voorwerp om diens plaats te vervangen. Doch meer met 's Mans bekwaamheid dan met diens karakter te raade gaande, liep hij eene blaauwe schein, en wierdt, naa herhaalde aanzoecken, ronduit afgeflagen.

Intuschen hadt OLDENBARNEVELD, door zijne kunde en eerbijheid, zo veel roems verworven, dat hij bekend wierdt voor een bevoegd voorwerp tot het behandelen van zaaken van hooge aangelegenheid. Van hier dat de Regeering van *Rotterdam* hem verkoos tot Pensionaris van haare Stad, doch in welk jaar, is mij niet gebleeken. Zedert gebruikte men hem in zaaken, niet slegts eene bijzondere Stad betreffende, maar die het

geheele Land aangingen. Dus wierdt hij gebruikt, tot het gewigtig werk der Vereeniging, naar de Stad, in welke zij getroffen wierdt, de *Unie van Utrecht* genaamd. In den Jaare 1584 bediende men zich, onder andere, van zijne kunde en beleid, tot het ontwerpen der voorwaarden, op welke Prins WILLEM DE I tot Graaf van Holland zou worden ingehuldigd. Naa den ontijdigen dood diens mederedders van Nederland, uit de Spaansche overheersching, was onze Pensionaris Lid van het hoogaanzienlijk Gezantschap, 't welk, van der Staaten wegen, in den Jaare 1585, na Engeland overstak, om de Opperheerschappij der Nederlanden aan Koninginne ELIZABETH op te draagen.

Door deeze en foortgelijke verrigtingen, en 't getrouw volvoeren daar van, won de Heer VAN OLDENBARNEVELD allengskens het algemeen vertrouwen: ook groeide, naar evenredigheid, zijn invloed op de algemeene raadpleegingen. Een blijk daar van, als mede van zijne zucht en liefde voor het naakroost van Prins WILLEM, bespeurde men straks na de overkomst des Graaven VAN LEICESTER, met den gewigtigen last, van wegen de Engelsche Koninginne, van de algemeene Landvoogdij over de Veréénigde Nederlanden. Gedurende zijn verblijf in Engeland, hadt OLDENBARNEVELD gerooken, dat de Graaf, uit kracht van zijnen Lastbrief, zich de bijzondere Landvoogdij over Holland toekeide: een aanzien, 't welk hem bezwaarlijk zou hebben kunnen betwist worden, indien, overeenkomstig met de raadpleegingen ter algemeene Staatsvergaderinge, de Opperlandvoogdij der Veréénigde Nederlanden, op den zelfden voet, als die ten tijde van Keizer KAREL DEN V bekleed was, aan hem ware opgedraagen. Van hier dat de schrandere Pensionaris, oordeelende dat het gezag des Engelschmans eer beteugeld dan gevierd moest worden, in de Vergadering der Staaten van Holland en Westfriesland den eersten voorslag deedt, of 't niet raadzaam zijn zoude, eer nog LEICESTER overkwam, Graaf MAURITS tot bijzonderen Stadhouder van Holland en Zeeland te benoemen. In 't eerst ontmoette de voorslag eenige tegenkantingen. Doch OLDENBARNEVELD, van anderen ondersteund, wist dien zo smaaklijk te maaken, dat de achttienjarige Prins tot Stadhouder, Kapitein Generaal

en Adm
volgen
nigt van
Oude
gewigtig
noemt
PAULU
toe,
VELD
diend
veront
Ten li
den v
zijn
te br
inzien
buiten
te zul
waarde
zijn
als me
plaats
waarde
als Ad
des Jaa
twaalfh
Een
om zijn
gelden.
van een
TER, v
Hollan
misnoeg
voorgev
hart toe
geeven v
lij mogt
staaten v

en Admiraal van Holland wierdt aangesteld. Die van Zeeland volgden dit voorbeeld, en deeden gelijke aantelling met opzigt van hun Gewest.

Onder dit alles stondt nu, zints ruim een jaar, open, de gewigtige post van Advokaat, of, gelijk men thans dien noemt, Raadpensionaris van Holland, door den afstand van Mr. PAULUS BUIS. Naa lang raadpleegen ter vervulling, viel daar toe, eindelijk, de keuze op onzen JOAN VAN OLDENBARNEVELD, die tot nog toe den Stad *Rotterdam* voor Pensionaris diende. Met veele redenen zegt hij, in den beginne, zich te verontschuldigen van het aanneemen der gewigtige bediening. Ten laatste liet hij zich overhaalen, mids hem twee voorwaarden wierden ingewilligd. De eerste was, daadlijk ontslag van zijn Ampt, in gevalle van handeling om 't Land aan Spanje te brengen; waar omtrent hij, om gewigtige redenen, zijns inziens, bedugtheid voedde. De andere voorwaarde hieldt in, buiten eigen bewilliging, niet tot buitenlandsche bezendingen te zullen gebruikt worden. Zijn inzicht, in de laatste voorwaarde, was, om door het onafgebroken waarneemen van zijnen post te naauwkeuriger kennis van zaaken te bekoomen; als mede, opdat de orde, bij hem te beraamen, door eenen plaatsbekleeder niet mogt verbroken worden. Op deze voorwaarden, en op eenen Lastbrief en Berigtschrift, deedt hij, als *Advokaat van Holland*, den Eed, op den achtsten Maart des Jaars 1586; tot een Jaarwedde wierden hem toegeleid twaalfhonderd ponden van veertig Grooten.

Een ruim veld hadt nu de Heer VAN OLDENBARNEVELD, om zijn gezag, ten algemeenen beste, meer en meer te doen gelden. Hij stelde het, onder andere, te werk, ten behoeve van eenige Utrechters, die, door den Landvoogd LEICESTER, van hunne Ampten ontzet en uit de Stad verdreeven, in Holland eene schuilplaats gezogt hadden. LEICESTER, hierom misnoegd op den Advokaat, welken hij, boven dien, om 't voorgevallene ten aanzien van Graave MAURITS, geen gunstig hart toedroeg, ontboodt hem bij zich te *Utrecht*, met voorgeeven van over iet gewigtigs met hem te moeten handelen. Hij mogt aan dit opontbod niet voldoen, buiten kennis der Staaten van Holland. Deeze waren thans vergaderd, en had-

den gewigtige zaaken om handen. Op grond van deezen, en hunnen Advokaat niet te kunnen misfen, weezen ze den voorflag heufchelijk van de hand. Misfchien, egter, was de waare reden, eene heimelijke vreeze der Staaten, dat men hunnen Advokaat eenen trek zocht te speelen, en bij Mr. PAULUS BUIS op Haazenberg gevangen zetten.

Niet lang daar na verfcheen de Landvoogd LEICESTER in 's Hage. Het oogmerk zijner komfte was, in onderhandeling te treden over eenige bezwaaren, welke 's Lands Staaten tegen zijne Regeering hadden ingebracht. De Advokaat was een der Gemagtigden, en de Woordvoerder der Hooge Regeeringe, om het ftuk met hem te verhandelen. In eene uitvoerige Rede ontvouwde hij de ongeregelheden, binnen *Utrecht* voorgevallen, en wederleide de bedenkingen, van de andere zijde aangevoerd, om het gehouden gedrag te verdedigen. De wederregtelijkheid der Plakaaten, den Koophandel en Scheepvaart betreffende, onlangs afgekondigd, en het nadeel, door dezelve den Lande toegebracht, wees hij met zo veel ernst en nadruk aan, dat hij, ten laafte, den Landvoogd de bekentenis asperfte, dat „zonder Zeevaart en Koophandel, de Landen groeien noch bloeien konden.”

LEICESTER, omtrent deezen tijd, eenen keer na Engeland ondernomen hebbende, keerde van daar, eerlang, te rug. Hij was op de wedderreize, of nog in zijn Vaderland, toen 's Lands Advokaat, bij zijne Meesters, ernstig aanhieldt om onslag van zijne bedieninge. 't Geen hem tot zulk eenen ftap bewoog, was de geringe bijval, welken hij bij de Leden der Vergaderinge van Holland ontmoette, in het tegenftaan van des Landvoogds bedoelingen, welke hij oordeelde, met het algemeene welzijn rechedraads te ftrijden; ja, dat zommigen zijne Vaderlandsche poogingen openlijk dwarsboomden. Met moeite liet hij zich overhaalen, om nog vijf of zes maanden in 't bewind te volharden; onder beding, dat men hem, ter Dagvaart, met allen ernst ondersteunen, en zijn Berigtschrift hem niet de handen zoude binden; als mede, dat hij niet zoude gehouden zijn tot eene vaste woonplaatze in 's *Graavenhage*. Voorts befprak hij een daadelijk en onmiddelijk onslag uit zijnen dienst, in gevalle van handeling van Vrede met den vijand,

of

of van overdragt van 's Lands Hoogheid, zonder behoudenis van Burgerlijke en Godsdienstige Vrijheid en Voorregten.

De verziende Staatsmans, naamelijk, hadt eenige slikkeringen ontdekt van de gezindheid der Engelsche Koninginne tot eenen vredehandel met Spanje. Dit baarde hem bekommring omtrent de gevolgen voor zijn Vaderland, indien de peis, tusfschen de twee Mogendheden, met 'er daad getroffen wierdt. OLDENBARNEVELD deelde zijn vermoeden mede aan de Staaten, die, reeds van elders eenige kundfchap bekoomen hebbende, te raade wierden, door hunnen Advokaat, den grond der zaake te doen peilen, bij den Engelschen Gezant Baron VAN BURHORST. 't Geschiedde. Openlijk kwam de Ambassadeur bij hem uit, voor de gezindheid zijner Meesteresfe tot den Vrede met Spanje. Doch zo als de Advokaat, van deeze bekenenisfe, opening deedt aan zijne Meesters, voegde hij 'er nevens, dat een woord, tot hem alleen gesproken, naderhand ligtelijk in den hals konde gehaald worden; en verzogt, diensvolgens, dat eenige Staatsleden hem mogten worden toegevoegd, om, in aller tegenwoordigheid, de vraag te herhaalen. De Heer VAN BREDERODE, de President VAN DER MYLE en de Dordrechtsche Pensionaris MENIN wierden daar toe benoemd. Aan deeze Afgevaardigden deedt de Engelsche Baron de zelfde verzekering. Maar, nog dien zelfden naamiddag, den Heer VAN OLDENBARNEVELD bij zich ontbooden hebbende, belastte hij hem het stilzwijgen, alzo haare Majesteit van gevoelen konde veranderen, ter oorzaake van eene pas ingekoomene rijdinge. Deeze hielt in, het berigt wegens de aanmermelijke schade, door den Engelschen Admiraal DRAKE, met het verbranden of doen zinken van een groot getal Spaansche Schepen, in de haven van *Kadix*, den Spanjaard toegebracht,

's Lands Advokaat, door het boven gemelde, reeds vol argwaan tegen den Graaf VAN LEICESTER, wierdt het bijkans tot overloopens toe, zints hij behendiglijk geraakt was aan kennisse van eenige geheime punten van diens Berigtschrift. Een derzelven hielt in, op den Vredehandel met Spanje aan te dringen, en den Staaten voor te houden, de ondraaglijkheid om uit eigen middelen den Oorlog voor te zetten. Aan

de

de zijde des Landvoogds ontstondt hier uit een geweldig misnoegen tegen den Heer VAN OLDENBARNEVELD; op welken hij bestondt hevig uit te vaaren, in 't bijzijn van eenige Afgevaardigden der Staaten, wegens het mededeelen der straks gemelde kundschap, en dezelve ronduit voor onwaarheid te verklaren. De Landvoogd bleef niet bij louter schelden en heeten liegen. Om van zo ijverigen tegenstreever ontslagen te worden, smeedde hij, ten deezen tijde, eenen aanslag, gemunt op zijne vrijheid, als mede van die van Graave MAURITS. Te weeten, de Graaf VAN LEICESTER, van *Dordrecht*, alwaar hij zich thans onthieldt, in allen spoed, met zijn pakkaadje, na 's *Hage* gereisd zijnde, zondt eenige Engelsche Vaandels na *Delfshaven* en *Maaslandsluis*. 't Zij op den grond van waarschijnlijke gisfinge, of van ontvangene kundschap, LEICESTER was niet in de Hofplaats aangekoomen, of de Raadsheeren VAN WYNGAARDEN en KAASENBROOD waarfchuwen den Advokaat, in den volgenden nacht, dat de Graaf iets tegen hem in den zin, en het voorneemen hadt, hem te ligten en na Engeland te voeren. Voor daauw en dag begeeft hij zich hier op na *Delft*, en verneemt aldaar, hoe in Zeeland wierdt verteld, dat men hem nevens MAURITS en eenige Staatsleden in verzekering hadt genomen, om voorts na Engeland vervoerd te worden. De schrandere Staatsman geenzins in den wind slaande een gerugt, 't welk, hoewel nu nog ongegrond, nogthans konde gefrooid zijn om den wensch en het doelwit zijner tegenstreeveren aan den dag te brengen, leide met eenigen in beraad, wat nu te doen stondt. 't Besluit viel, Prins MAURITS, zonder een dag toevens, den *Haag* te doen verlaaten, onder voorwendfel van ingekoomene kundschap van een vijandelijken toelog op Zeeland, waar tegen hij, als Admiraal van dat Gewest, te voorzien hadt. Het besluit was niet genomen en volvoerd, of twee Raadsheeren kwamen OLDENBARNEVELD te *Delft* vinden, en hem verzoeken, de Prins mogt in den *Hage* wederkeeren. Doch hij was daar toe niet te beweegen, voordat hij zekere kennis hadt van de veiligheid, zo voor hem zelven, als voor zijne Doorluchtigheid.

Zo ijverig dus 's Lands Advokaat de slinksche bedoelingen des Landvoogds wederstreefde, even dapper voerde hij ook

in

in der
maatre
te nee
Predik
Godsv
eerdie
hadt
hoof
bero
aan
rouw
den
zich
Staat
Net
vert
,, en
,, dro
,, alle
,, fluit
,, gel
,, het
,, en
,, mee
,, ston
,, pen
,, gade
,, lucht
,, God
,, vert
,, ma
,, inzi
,, dies
,, te v
,, togre
,, haare
,, heid,
de Pred

in den baard eenen iegelijk, die het ondernam, in dezelfs maatregelen te treden, of de voorspraak daar van op zich te neemen. Dit ondervonden ten deezen tijde de Hervormde Predikanten. 't Is bekend, hoe LEICESTER, door gemaakte Godsvrugt en schijnbaaren ijver voor de waare Leere, den eerbied en toejuiching van een goed gedeelte der Geestlijkheid hadt gewonnen. Deeze, ziende het gezag van haar opperhoofd en voorstander aan het daalen, meende niet buiten haar beroep te treden, met 's Lands burgerlijken toestand zich aan te trekken, en hun, wien 't bewind daar van was toevertrouwd, met haare bedenkingen te onderhouden. Op den tweeden October des Jaars 1587 verstoutten zich vier Predikanten, zich te laten aandienen in de Vergadering der Hollandsche Staaten, en, in naame der Zuid- en Noordhollandsche, zo Nederduitsche als Walsche Kerken, dezelve schriftelijk te vertoonen: „Hoe zij allerwegen, bij de vroomen Christenen „en beminnaars des Vaderlands, ook bij hen zelve, groote „droefheid bespeurden, ziende, zints geruimen tijd, niet „alleen den loop des voordeels op den gemeenen vijand ge- „sluit, maar ook de Landen schendig benadeeld; en hier uit „geschapenheid van 't uiterste verderf en verbreekinge van „het verbond met Engeland, door tweedragt van Regeerders „en Gewesten. Aan alle opregte Christenen, en nog veel „meer hun, Gezanten Gods en Regeerders in zijn huis, „stondt het vrij, 's Lands welvaart bij de Overheid te hel- „pen bevorderen: dus baden zij, dat de Staaten, thans ver- „gaderd om te raadpleegen op een antwoord aan zijne Door- „luchtigheid (LEICESTER), niets wilden in agt neemen, dan „Gods eere, en 's Lands en der Kerken behoudenis. Zij „vertrouwden wel, dat deeze den Heeren ter harte gingen; „maar, zeiden ze, 't gebeurde zomtijds, dat eenig bijzonder „inzigt het oog des vernufts van de rechte streek afleidde: „dies baden zij den Almagtigen God, den Staaten de genade „te verleenen, dat zij, ontleidigd van alle hinderlijke harts- „togten, zich tot een heilzaam besluit mogten spoeden, en „haare Majesteit (van Engeland), nevens zijne Doorluchtig- „heid, niet verder te verwijderen.” In 't eerst ontvongen de Predikers een zagt antwoord. Doch de Heer VAN OLDEN-

BAR-

BARNEVELD, 't onvreden, dat lieden, eeniglijk geroepen om voor 't heil der ziele te waaken, dus buiten hunnen kring traden, voerde den Afgevaardigden, eenige dagen laater, van der Staaten wegen, met eenige scherphheid, te gemoete „dat 'er „ niets stondt in hun Vertoog, of de Heeren Staaten wisten 't, „ en nog veel meer daar toe; dat de zelfde Heeren 's Lands „ welvaart niet minder dan zij behartigden, en daar in wef „ zouden voorzien buiten hun: dies de vertooners wel thuis „ waarts mogten keeren, en de Heeren met de zaaken begaan „ laaten.”

LEICESTER, gelijk bekend is, keerde, eerlang, te rug na *Engeland*, afstand gedaan hebbende, op bevel zijner Koninginne, van zijn bewind over de Nederlanden. Van dien kluister bevrijd, waren, zedert, de Staatsleden bedagt op zommige veranderingen in den algemeenen toestand en 't beleid van zaaken. Het Stadhouderschap van het Sticht van *Utrecht* stondt thans open. OLDENBARNEVELD was van verstand dat 's Lands oirbaar vorderde, dit Gewest, met Holland en Zeeland, onder éenen Stadhouder, van nieuws te vereenigen. Om de gezindheid der gemoederen te peilen, hieldt hij verstand met eenige Stichtsche Heeren. Met veele moeite haalde hij dezelve tot zijn Ontwerp over. Diensvolgens wierdt, in de maand Februarij des Jaars 1590, de Stadhouderslijk waardigheid van het Sticht van *Utrecht* aan Prinsse MAURITS opgedraagen.

Meer en meer aangenaam, bij 's Lands Staaten, om zijnen ijver voor het algemeene welzijn, wierdt, onder dit alles, de Advokaat, en ondervondt hij daar af, nu en dan, spreekende bewijzen. De vermaarde verrassing van *Breda*, door middel van een Turfschip, was een aanslag, door hem, onder de hand, begunstigd en voortgezet. Tot loon daar van bekwam hij ten geschenke een fraaien vergulden Kop, op welken de gantsche geschiedenis kunstiglijk gedreeven was. Een ander blijk van genoeg in zijnen dienst, beweezen hem, niet lang daar naa, de Staaten van Holland, ter gelegenheid dat hem een Zoon geboren was, WILLEM, naderhand *Heer van Stoutenburg*. De Staaten stonden als getuigen over deszelfs Doop, beschenken den Vader met eenen Kop, bij wijze van Pillegave, ter waarde van zeshonderd guldens, en het Kraamkind met eene Lijfrente van tweehonderd Guldens 's jaars.

Ov.

Onder de veelvuldige bezigheden, welke de Staaten om handen hadden, was het stuk der Kerkenordeninge tot nog toe op geenen vasten voet gebragt. Reeds in den Jaare 1582 hadt men daar omtrent eenig Plan beraamd, en de Heer VAN OLDENBARNEVELD, als een der Gemagtigden, daar in de hand gehad; doch, om veelvuldige beletzelen, was het, tot in den Jaare 1591, niet tot stand gebragt. Nu verdroot het den Advokaat, dat een stuk, van zo veel invloed op de openbaare rust, floerende wierdt gehouden. Van hier dat hij, ten deezen tijde, den Staaten ernstig aanraade, om het ontworpen Plan, van nieuws, te doen onder handen neemen, en het voorts in orde en in trein te brengen. Om den Kerkelijken genoeg te geeven, meende hij, moesten, behalven acht Gemagtigden uit de Staatsvergaderinge en de Geregtshoven, even zo veele Predikanten daar toe benoemd worden. Spoedig hadt men het werk gereed, en zondt het aan de Geregtshoven; die het goedkeurden. Doch bij zommige Steden, gelijk ook bij een goed aantal Predikanten en Kerkenraaden, ontmoette het zo veel tegenstands, dat de bekragting daar van agter bleef, hoe zeer ook de Advokaat, op de daadelijke invoeringe der beraamde Kerkenorde, van tijd tot tijd bleef aandringen.

Bij de aanvaarding van zijn Ampt hadt de Heer VAN OLDENBARNEVELD bedongen, niet te zullen gehouden zijn tot buitenlandsche bezendingen, dan met zijne eigen goedkeuring. Hij hadt dus aan zich voorbehouden, om over de voegzaamheid van 't bekleeden van zulk eenen post te mogen oordeelen. Deeze boodt zich aan in den Jaare 1598. Elk hadt thans den mond vol van den overdragt der Veréénigde Nederlanden, van Koning PHILIPS op zijne Dogter ISABELLA KLARA EUGENIA. Het listig Spaansche Hof meende, door deezen afstand, de Vereenigde Gewesten ligter tot Vredehandel te zullen brengen. Doch OLDENBARNEVELD en andere doorziende Staatsmannen hielden dit werk verdagt; zij beschouwden het als een strik, den Staaten gespannen, om hen te ligter in 't net te brengen. Van hier dat men te raade wierdt, Gezanten te zenden na Frankrijk en Engeland, om de beide Mogendheden tot volharden in den Oorlog te beweegen. Tot het Gezantschap

fchap

fchap na het eerstgenoemde Koninkrijk, liet zich de Heer VAN OLDENBARNEVELD gebruiken. JUSTINUS VAN NASSAU, Admiraal van Zeeland, Bastaard Zoon van Prinse WILLEM DEN I, was zijn Amptgenoot. Te *Angers* hadden de Gezanten gehoor bij Koning HENRIK DEN IV. In eene beknopte Aanspraak ver- toonde de Advokaat, aan zijne Majesteit, de kragt van het Verbond, onlangs door de Staaten met dezelve geslooten, en met hoe veel gronds het houden daar van verwacht wierdt. Hij voegde daar nevens, van wegen zijne Meesters, eene belofte van onderstand in geld, schepen en manschap, te wa- ter en te lande. Om den Koning te meer over te haalen, door het streelen van deszelfs eerezucht, stondt hij stil op den roem, welke 'er, voor zijne Majesteit, gelegen was in het vernederen der Spaansche hooghartigheid, in tegenoverstel- ling der schande, van zich den vrede te laten opdringen door eenen vijand, wien men, door moedigen tegenstand, ligtelijk de wet zoude kunnen voorschrijven. Koning HENRIK hier op geantwoord hebbende, dat de nood hem tot vrede dwong, verklaarde de Advokaat te vertrouwen, dat de aanbieding der Staaten strekken zoude, om zijne Majesteit beter voorwaar- den, dan zonder dezelve, te zullen doen bedingen van den Spanjaard. Afzonderlijk ontving de Heer VAN OLDENBARNE- VELD verzekering, voor de Staaten, van eenen onderstand in penningen, en dat zijn beste Oorlogsvolk altoos ten hunnen dienst zoude weezen.

In Frankrijk den last volbragt hebbende, stak de Advokaat met zijnen Amptgenoot over na *Engeland*, van waar het Staatsch Gezantschap reeds vertrokken was. Met eene dus lang nooit gehoorde vrijmoedigheid, gaf hij aan Koninginne ELIZABET te verstaan, „ dat in gevalle haare Majesteit, op het „ voorbeeld van Frankrijk, met Spanje den vrede sloot, de „ Nederlandsche Staaten eerder zouden besluiten tot den gevaar- „ lijken vrede, dan alleen den last des Oorlogs blijven tor- „ schen.” Een looze trek, meent men, was deeze van den schranderen Staatsman, om alzo de Engelschen te polschen, of zij zelve niet den vrede zouden van de hand wijzen, wan- neer zij verstonden, dat de Staaten tot denzelven zouden kun- nen besluiten.

Geene

Geene blijken van verwijderinge, tusfchen Prins MAURITS en den Advokaat, hadt men tot nog toe vernomen, zo min als bij den laatstgenoemden eenigen argwaan tegen zijne Doorluchtigheid. Dit heilloos misverftand mag, in zekeren zin, gedagtekend worden van de overwinninge, door MAURITS in den slag bij *Nieuwpoort* bevogten. Nevens de andere Afgevaardigden te velde, een van welke was de Heer VAN OLDENBARNEVELD, hadt deeze zich begeeven na *Ostende*; den dag des Gevegts hadden ze aldaar, vol bekommeringe over den uitslag, doorgebracht. Dit vertoeven der Afgevaardigden, op eenigen afstand van het Slagveld, namen 's Prinſen Hovelingen te baate, om oneenigheid te verwekken, en 's Lands Regenten, bij de ſmale Gemeente, in kleinagting te brengen; zij verſpreidden, en zогten elk in den mond te geeven, dat ze dapper in 't raad geeven waren, wanneer zij zelven buiten gevaar bleeven, terwijl ze den Veldheer, en 't gantsche Leger, ter hunner eigen beveiliginge, in den uiterſten nood gebracht hadden. Nevens zijne Amptgenooten gaf zulks aanleiding tot verwijderinge aan den Advokaat, van wien men, daarenboven, vermeld vindt, dat hij, van nu af aan, vermoedens begon op te vatten, dat MAURITS ſtondt, zo niet na de Opperſte magt, althans na hooger aanzien, dan hij tot nog toe gehad hadt.

In de maand April des Jaars 1603 overleedt ELIZABET, Koningin van Engeland, en wierdt, ſtraks daar naa, tot haareii Opvolger uitgeroepen, JAKOB DE I, Koning van Schotland. In de onderſtelling dat deeze verandering van Opperhoofd merkelyken invloed konde hebben op den ſtaat hunner zaaken, beſlooten ſtraks de Staaten, aan den nieuwen Koning, een plegtig Gezantschap af te vaardigen. Dit wierdt bekleed door FREDERIK HENRIK, broeder van Prinſe MAURITS, WALRAVEN, Heer van BREDERODE, JAKOB VALKE, Rentmeester van Zee-land, en onzen Advokaat VAN OLDENBARNEVELD. Hun laſt hieldt in, den Koning op te zetten tegen den Spanjaard, en te beweegen tot onderſteuning der Vereenigde Geweſten, met naame ook om de elf Schepen, met toeftemming der overleedene Koninginne, met Mond- en Krijgsbehoeften, in Engeland, belaa-den, tot ontzet van *Ostende*, van daar te mogen

voeren. Toen zij, bij den Koning, eenige geneigdheid tot vrede met Spanje bespeurden, zогten zij een spaak in 't wiel te steeken, tot bedwang van den reeds begonnen loop der onderhandelingen, door de aanmerking, dat, naa verloop van nog eenige weinige jaaren krijgvoerens, Spanje van zelve den vrede en de vrijheid zoude aanbieden. Om kragt te geeven aan deeze bedenkinge, en ten blijke van zijne nauwe verstandhoudinge, bragt de Advokaat ten voorschijn zekeren Brief van den Hertoge VAN BRUNSWYK, in welken deezen meldde, zulk een oogmerk van Koning PHILIPS, uit Keizer RUDOLF, in vertrouwen, verstaan te hebben. 't Gevolg daar van was, het sluiten van een Verbond tusschen Frankrijk en Engeland, waar in de Staaten mede begreepen waren.

Niet ongegrond bleek, eerlang, geweest te zijn, des Advokaats vermoeden, bij den Engelschen Koning geopperd, omtrent de aanstaande geneigdheid van het Spaansche Hof tot vrede. Verscheiden oorzaken, bij den seheranderen Staatsman voorzien, spanden te zamen ter bewerkinge van zulk eene gezindheid. Meer dan driehonderdduizend Kroonen ter maand kostte Koning PHILIPS de Oorlog: eene somme, reeds voor jaaren lastig, doch nu ondraagelijk geworden. Dit geldgebrek was oorzaak, dat de Koninklijke Veldheer, Markgraaf VAN SPINOLA, geenen kans ziende om den krijg, met eenigen roem, te blijven voeren, bij zijnen Meester, op eene Vredehandeling ernstig aandrong. Met deezen paarden hunne aanzoeken eenige Spaansche Grooten, te gader met de Portugeezen, thans aan het Spaansche juk onderworpen, klaagende, dat door de overwinningen der Staatschen ter Zee, hun Koophandel en Scheepvaart, zo in 't Oosten als in Europa, geheel ten gronde ging. De Aardshertogen, ALBERTIUS en ISABELLA, voegden hunne wenschen daar nevens.

Reeds in den Jaare 1606 lieten de laatstgenoemden, aangaande hunne gezintheid, eenige opening doen, onder andere aan den Heere VAN OLDENBARNEVELD. Wijd van een loopende waren deswegens de gemoederen, hier te Lande. Zommigen beschouwden den Vrede als volstrekt hoopeloos. Eenigen, en onder deeze was Prins MAURITS, begeerden den vrede niet, al konde dezelve bewerkt worden. De Prins, door Krijgsroem

ver-

vermaard geworden, zegt dien nog wijder te doen klinken, door het voortzetten van den Oorlog. Zijne gezinheid wierde gesterkt door de winzucht van Hollandsche en Zeeuwfche Kooplieden, dugtende, uit den Vrede, verloop van handel, en het wederkeeren daar van na *Antwerpen*, van waar hij vooral herwaarts was overgebracht. Een derden aanhang vondt men, en aan het hoofd van dien 's Lands Advokaat, die den Vrede als wenschelijk en noodig aanmerkten, en tot het bewerken van derzelven, op eerlijke voorwaarden, de gelegenheid thans gebooren agtten. De Advokaat wist, dat Holland den Oorlogslast voornaamelijk op den hals hadt, en, ondanks de verhooging van veele Imposten, in de laatste negen jaaren, zesentwintig millioenen guldens was ten agteren geraakt: eene schuld, die, bij 't voortzetten van den Krijg, van tijd tot tijd moest verzwaard worden.

Onder dit alles kende OLDENBARNEVELD het vermogen van Prinsfe MAURITS, en de onmogelijkheid, om zonder diens medewerking in zijnen wensch te slaagen. Met beleid en overleg moest dan het stuk ondernomen worden. Om zijne Doorluchtigheid eenigzins aan de hand te doen koomen, en te be- weegen tot het hooren van den Spanjaard, die, in den Jaare 1607, daadelijke voorflagen van Vrede hadt gedaan, bragt hij den Prinsfe onder 't oog „ dat de voorgeslagene Vredehande- „ ling niet te verwerpen was, naardien de Koning van Enge- „ land, die het Oorlogvoeren werkeloos aanzag, daar door tot „ kragtiger bijstand zoude genoopt worden. Ook zou de „ Koning van Frankrijk, die eene hooger bedoeling, dan een „ enkel bondgenootschap met de Staaten, hadt, niet ledig zit- „ ten, ziende dat de weg tot Vrede hun wierdt aangewe- „ zen. Met dit alles was hij 't eens met zijne Doorluchtig- „ heid, dat, zonder eene voorafgaande erkentenis van de vrij- „ heid en onafhankelijkheid deezer Landen, geene onderhan- „ deling moest begonnen worden.” Aan 't einde van 's Mans redenen hieldt zich Prins MAURITS, alsof hij zich door den Advokaat hadt laten overhaalen. 't Gevolg daar van was, eene Wapenschorzing van acht maanden met den vijand. De bekragtiging daar van, door den Spaanschen Koning, gaf aan- leiding tot merkelijke oneenigheid onder de Staatsleden. Eene

talrijke Vloot, onder den Admiraal JAKOB VAN HEEMSKERK uitgezonden, en die, ten koste van het leeven diens Vlootvoogds, de zege hadt bevogten bij *Gibraltar*, bevondt zich nog in die vaarwaters. Bij de bekragtiging der Wapenschorzing, wierdt op het te rug ontbieden van der Vloot aangedrongen. Verscheiden Leden, ter Algemeene Staatsvergaderinge, beschouwden dien eisch als een blijk van de vijandelijke loosheid, en dat men de Staaten zocht te ontwapenen, om hun vervolgens onverhoeds op het lijf te vallen. In dit begrip stondt Prins MAURITS, en beweerde, uit dien hoofde, dat de Vloot eerder versterkt, dan opontbouden diende te worden. Van een ander verstand was OLDENBARNEVELD, staande houdende, dat 'er geen raadpleegen viel over 't gebruik der Zeemagt, vermids de belofte der Staaten, aan Spanje gedaan, haar geenen onderstaand te zullen toezenden, het wederkeeren na de Vaderlandsche Havens van zelf insloot. Zijn gevoelen hadt de overhand, en deedt, ter Algemeene Vergaderinge, bij de meerderheid, tot het opontbod besluiten.

Terwijl de Wapenschorzing duurde, en met een de onzekerheid, wat 'er het gevolg van zijn zoude, 't zij verlenging daar van, of 't hervatten van den Oorlog, woelden tegen elkander de voorstanders van den Oorlog en van den Vrede. Prins MAURITS, op het krijgvoeren belust, nam, nevens andere middelen, de Predikanten te baate, om de zulken, die van Vrede spraken, van heimelijk verstand met den vijand in verdenking te brengen. Onder 't gemeen won hier door zijne Doorluchtigheid veele aanhangers. De Advokaat, daarentegen, wist, door zijn schrandere beleid en inneemende voordragt van redenen, tot zijne vredegezinde gevoelens over te haalen de Regenten van de meeste Hollandsche Steden, bij welke hij groot gezag hadt.

Merkelijk ongenoegen, intuschen, ontstondt, uit deezzen strijd van gevoelens, tuschen de twee aanzienlijke perfoonaadjen. Prins MAURITS kon niet dulden, dat een Man, verre beneden hem in afkomst en rang, hem gestadig den voet dwars zette, en zomtijds deedt tuimelen. Zo hoog klom eens het Vorstelijk ongenoegen, naar verhaal van zommigen, dat de Veldheer den Advokaat openlijk heette liegen, met eene dreigende

gende oplichting van zijne hand om hem te slaan. OLDENBARNEVELD, daarentegen, gaf niet onduidelijk zijne bekommernis te verstaan, dat 's Prinzen ijver voor den Oorlog ten grondslage hadt, zijn zoeken van meerder gezag in den Staat, dan met deszelfs vrijheid bestaanbaar was. Misschien ware, van toen af, de verwijdering verder toegenomen, zonder de tusschenpraak van den Franschen Gezant JEANNIN, die, voor dit maal, de verdeeldheid wist bij te leggen.

Onder dit alles hadt OLDENBARNEVELD, en die 't met hem hielden, bewerkt, dat, met den vijand, over Vrede of Bestand, in nadere onderhandeling zoude getreden worden. 's Graavenhage wierdt tot de plaats daar van, en 's Lands Advokaat tot eenen der Staatsche Gemagtigden benoemd. In den aanvang des Jaars 1658 opende men de vermaarde Bijeenkomst. De Advokaat voerde hier voornaameijk het woord, van wegen de Algemeene Staaten. Mannentaal sprak hij tot de Spaansche Afgevaardigden, om te doen verstaan eene volstrekte ongezindheid tot het treden in verdere onderhandeling, 't en zij, als een voorafgaand punt, de vrijheid en onafhankelijkheid der Staaten alvorens erkend waren. Even ernstig sprak hij voor de vrijheid van den Scheepvaart op de Oostindiën, van welken de vijand afstand begeerde. De Advokaat wierdt hier in ondersteund door Prins MAURITS. Doch hunne inzigten waren niet de zelfde. MAURITS drong op deeze vrijheid, omdat hij meende, dat dezelve nimmer toegestaan, en, diensvolgens, met het afbreken van de onderhandeling, de Oorlog zou hervat worden. OLDENBARNEVELD was van begrip, dat de Spanjaard, zo in 't naauw gebragt als hij was, liever de begeerde Scheepvaart zou inwilligen, dan den Krijg vernieuwen.

Gedurende de onderhandeling, liep de Wapenschorzing ten einde. Veel werks kostte het den Advokaat, om Prins MAURITS, en anderen, die na het wederopvatten der Wapenen verlangden, in de verlenging daar van te doen stemmen. Hij hadt te doen, behalven eenige Gewesten, ook met de Fransche en Engelsche Gezanten. Zijn vindingrijk vernuft behaalde de overhand, door te bedingen, dat de Wapenstilstand tot aan het einde des jaars, doch de onderhandeling niet langer dan

twee maanden zoude duuren. Op deezen grond tradt ook zijne Doorluchtigheid in 't gevoelen van den Advokaat.

Een kunstigen trek, staande de onderhandeling met den Spanjaard, speelde de Heer VAN OLDENBARNEVELD aan Prins MAURITS. Om Koning HENDRIK DEN IV, bondgenoot der Staaten, wendig te maaken van den Oorlog, hadt men hem voorgelid den Staat van Oorlog, opgemaakt door Prins MAURITS en den Raad van Staate, en daar uit getoond, dat 's Lands inkomsten, vermeerderd met den onderstand van Frankrijk, niet toereikende waren om den Oorlog met een gelakkigen uitslag voort te zetten. Doch MAURITS hadt niet begreepen, dat de Advokaat hem de Oorlogskosten te hoog hadt doen stellen, en daar door te wege gebragt, dat de Fransche Koning de toestemming niet konde geeven tot eenen onderstand, boven zijn vermogen.

Intuschen ontmoette de Onderhandeling zo veelde zwaarigheden, dat men wel ras de onmogelijkheid vernam van het sluiten van een bestendigen Vrede. Duidelijk zag dit 's Lands Advokaat; die hierom neigde tot een Bestand voor een geruimen tijd. Hij wierdt daar in ondersteund door JEANNIN, Gezant van Frankrijk, als die een Bestand, bij welken 's Lands vrijheid wierdt erkend, even voordeelig oordeelde, als een vasten Vrede, voor zijns Meesters inzigten omtrent de Nederlanden.

Koning HENRIK, naamelijk, ging, ten deezen tijde, zwan-ger van een plan, om, 't eenigen dagen, zich een hoog gezag in de Vereenigde Gewesten te doen opdraagen. Om de gewigtige gevolgen daar van, voor 's Lands Advokaat, moeten wij van het gehandelde daar omtrent kortelijc verslag doen.

Ter bereikinge van zijn doelwit, hadt Koning HENRIK, hier te Lande, vrienden noodig. Onder andere zocht hij den Heer VAN OLDENBARNEVELD te winnen. Zijne beide Zoonen ver-toefden thans ten Franschen Hove, en wierden aldaar met gunstbewijzen overlaaden. Aan den Vader boodt de Gezant JEANNIN, van 's Konings wegen, een geschenk aan, 't welk, naa lang weigeren, aangenomen, en door hem zelven, naderhand, op twintigduizend guldens wierdt begroot. Of hij in deezen wel of kwalijk gehandeld hebbe, zullen wij niet be-

oordeelen. Voorzigtiger hadde hij gewisfelijk gehandeld, door het gefchenk te wijzen van de hand; hoewel uit het aanneemen gezins kan worden afgeleid, dat hij flinkfche oogmerken of het onheil van den Staat bedoelde. Hoe 't hier mede zij, ondanks den ijver van Prinfe MAURITS voor het hervatten van den Oorlog, en niettegenftaande de handel, over het fluiten van een veeljaarig Bestand, was afgebroken, liet de Heer VAN OLDENBARNEVELD niet af, op de noodzaakelijkheid daar van aan te dringen. Op zeer veel schimps en onaangenaams kwam hem dit te ftaan. Het regende wel haast van Spot- en Smaadfchriften, in welke de Advokaat als een fmeeder van verderflijke aanflagen wierdt doorgefreeken. Men vertoonde hem in dezelve, als iemand, welke, door het groot gezag, welk hij zich hadt weeten aan te matigen, mannen van veel hooger ftaat (Prins MAURITS, onder andere) lastig viel, en zijns gelijken verre boven 't hoofd gewafen was. In zekere Brieven, heimelijk geftrooid, wierdt het Bestand vertoond als een listige vond des vijands, en de Advokaat, als zich bedienende van flinkfche middelen om het door te drijven, waardig gekeurd eenen fchandelijken dood te fterven.

De Heer VAN OLDENBARNEVELD, dus bloot geftefd aan openlijke tegenspraake en de fchendzucht van duifterlingen, vondt geraaden, zich te onttrekken aan voortgelijke onaangenaamheden, door het nederleggen van zijne bedieninge. In de Vergadering van Holland verfcheenen zijnde, vertoonde hij aldaar „ dat het misnoegen en de haat der Grooten hem niet „ overwagt overkwamen; dat hij, evenwel, om zijn Vader- „ land dienst te doen, nimmer eenige gevaaren hadt ontzien, „ houdende hij zich, tegen alle gerug'en en toevallen, gewa- „ pend met den troost van een gerust geweeeten; doch dat „ hij nu, de in zich zelve onaangenaame zaak van 't Bestand „ verzwaard ziende met den haat tegen zijnen perfoon, den „ Staaten verzogt, eenen anderen dienaar, die minder gehaat „ was, zijne plaats te doen vervangen, om 's Lands wezijn „ te behartigen.” 't Woord was 'er naauwlijks uit, of de Staatsman verliet de Vergadering. Terftond naa zijn vertrek ging men aan het raadpleegen, en befloot, eenige Gemagtigden aan hem te zenden, met verzoek, dat hij den Staat, wel-

ken hij zo lang en getrouw hadt gediend, in deeze bezwaarlijke tijden niet wilde verlaaten, maar voortgaan om dien van zijnen raad te dienen. Zulk een blijk van vertrouwen was meer dan genoeg, om den Heer VAN OLDENBARNEVELD van besluit te doen veranderen. Van nieuws aanvaardde hij zijn zwaarwigtig ampt.

De zaak van het Bestand was nog al het groote onderwerp, 't geen MAURITS en OLDENBARNEVELD van elkanderen verwijderde. Zij wierden, eenigermaate, tot één gebragt, door de herhaalde tusschenkomst van den Franschen Gezant JEANNIN; welke zijne Doorluchtigheid van gevoelen deedt veranderen, door het vertoonen van eenen Brief van zijnen Meester, inhoudende eene weigering van onderstand, in gevalle men, zonder naar voorflagen te luisteren, den Oorlog wilde doorzetten. OLDENBARNEVELD versterkte 's Prinzen geneigdheid tot het Bestand, door de bewilliging, dat, geduurende hetzelfde, dertigduizend man behoorden op de been gehouden te worden. 't Een en ander hadt ten gevolge, dat Prins MAURITS, even sterk als hij voorheen tegen het Bestand was vooringenomen, nu voor hetzelfde ijverde.

Naa lang en veel onderhandelens, wierdt men 't, eindelijk, eens, ook ter Algemeene Vergaderinge, omtrent het aangaan van een Bestand, op den elfden Januarij des Jaars 1609. Den hoofdzaklijken inhoud van het kloekmoedig besluit, op dien dag uitgebragt, zullen wij hier nederstellen, vermids men zo het ontwerpen als daadelyk aanneemen van hetzelfde inzonderheid hadt te danken aan het beleid en vernuft van den Heere VAN OLDENBARNEVELD. Het hieldt in, dat in gevalle de handeling over Bestand verderen voortgang hadde, het eerste en voorafgaande punt niet anders dan op de volgende wijze moest worden ingerigt: „ Dat de Aardshertogen, ten overvloede, zo
 „ wel in hunnen naam als in dien des Konings van Spanje,
 „ verklaarden, te vrede te zijn om met de Heeren Staaten der
 „ Vereenigde Gewesten te handelen, in de hoedanigheid en als
 „ dezelve houdende voor vrije Landen, Gewesten en Staaten,
 „ op welke zij niets eischten, en dat zij met hun, in de
 „ melde naamen en hoedanigheden, een Bestand aangingen; dat
 „ men niet zou gedoogen, dat 'er eenige Kerkelyke of Wae-

„ rekt-

„reldlijke zaaken, strijdig met de gemelde vrijheid, wierden
 „voorgeflagten, noch nieuw uitstel gezogt, ter oorzaake van
 „den Indifchen handel of andere punten: en zo het tegen-
 „deel, van wegen den Koning van Spanje of de Aardsber-
 „togen, gedreeven wierdt, langer dan acht dagen, *dat men*
 „*alsdan de handeling afbreeken, en met gemeene magt,*
 „*en, indien het konde zijn, met hulp der Koningen, Vor-*
 „*sten en Staaten, begunstigers der goede zaak, de Wape-*
 „*nen wederom zou opvatten.*” Door zulk een besluit hand-
 haafde de Advokaat de Vrijheid en Onafhankelijkheid der Staa-
 ten, zonder de erkenenis van welke zommige Gewesten thans
 een Bestand wel zouden hebben willen aangaan. De zaaken
 zulk eenen keer hebbende doen neemen, vertrok de Heer VAN
 OLDENBARNEVELD, nevens andere Gemagtigden, na *Antwerpen*,
 alwaar eene nadere bijeenkomst was beleid, tusfchen de we-
 derzijdfe Afgevaardigden, en tekende aldaar, op den ne-
 genden April, het verdrag van een Bestand, welks duuring
 gefeld was op den tijd van twaalf jaaren.

Naa het tot stand brengen van dit volwigtig onderwerp,
 hielden twee zaaken, Prins MAURITS betreffende, den Advokaat onledig. De eene raakte de inkomsten, de andere den invloed zijner Doorlugtigheid op de Regeering. Bij het opfchorten van den Oorlog zou de Prins merklijk nadeel lijden, indien zijne Krijgswedde ingehouden of befnoeid wierdt; om nu niet te zeggen dat hij met 'er daad, zints de Wapenschorzing, weezenlijke schade leedt, door het misfen van zijn aandeel in de brandfchattingen. Door den Franschen Gezant JEAN-NIN wierdt op fchaefvergoedinge ernflig aangedrongen; aangaande de billijkheid daar van was de Advokaat volkomen eens met denzelven, doch tevens van oordeel, dat in de wijze der bezorginge met omzigtigheid moest gehandeld worden. Indien men, onder het handelen over Bestand, de zaak op 't tapijt bragt, zoude het fchijnen, meende hij, alsof de Prins daar mede was overgehaald ter bewilliginge van eene zaak, welke, dagt hij, ook buiten denzelven zou kunnen voltrokken worden. 't Gevoig hier van was, dat den Prinfe, nevens 't behoud zijner wedde, ten beloope van tachtigduizend guldens, eene gelijke fomme, ter fchaefvergoedinge van

brandschattingen en verbeurdverklaringen, wierdt toegeleid, ieder jaar, zo lang het Bestand zoude duuren.

Meer zwaarigheids was 'er vast aan de vermeerdering van aanzien en gezag, welke de Koning van Frankrijk, met oogmerk om Prins MAURITS nader aan zich te verbinden, aan denzelfven, in de Nederlanden, zocht te doen opdraagen. Van het slijtaan der Krijgsbedrijven moest het natuurlijk gevolg zijn, vermindering van invloed, naardien zijne Doorluchtigheid, meestal te velde zijnde, zich met zaaken van Regeeringe weinig hadt bemoeid, en vooral van de Krijgslieden meest na de oogen was gezien. Veelen beschouwden 't, uit dien hoofde, als betaamelijk, dat hem, ook hier omtrent, eenige vergoeding wierdt gedaan. De Advokaat zelve was, 't eenigen tijde, niet afkeerig van de opdragt van meerder gezag, doch veranderde, naderhand, van gevoelen: misfchien, omdat hij daar uit voor hem zelve eenige vermindering van invloed te gemoete zag.

En, inderdaad, de Heer VAN OLDENBARNEVELD, hoewel een dienaar der Staaten van Holland, vermogt thans bijkans alles in het Gemeenebest. Door zijne langdurige diensten, aan deeze Staaten beweezen, hadt hij derzelven volkomen vertrouwen gewonnen, en wist de stemmen hunner Vergaderinge, doorgaans, naar zijnen zin te leiden. Van wegens Holland was hij de gewoonlijke Afgevaardigde ter Algemeene Staatsvergaderinge, en hadt ook aldaar zo veel invloed verworven, dat hij de stem van zijn Gewest zeer wel wist te doen gelden, naardien de meeste overige Provinciën zich geveedelijk naar Holland voegden.

Dit niettegenstaande meenden zommige kundige Staatsleden, merkelijke gebreken te bespeuren in den tegenwoordigen vorm van Regeeringe. Een derzelven was, het mangel aan een vastgesteld middel, om de geschillen, tusschen de bijzondere Gewesten, en tusschen de Steden van ieder Gewest, voltrekkelijk en met gezag te beslisen. Hierom sloeg men voor, als een tweesledig middel, om den Prins grooter gezag op te draagen, en het bedoelde gebrek te verhelpen, „ het oprigten „ van eenen Raad van Regeeringe, aan welks hoofd Prins „ MAURITS zou gesteld worden; dat aan deezen Raad staan „ moest,

„moest, de beslissing van alle geschillen, tusfchen de Ge-
„westen ontftaan, als mede de uitvoering van de besluiten
„der Algemeene Staaten, zelf, des noods, door geweld; en
„dat voorts de Raad op alle andere zaaken van Regeeringe
„mocht raadpleegen en besluiten.” Verscheiden raadpleegingen
vielen op dit ontwerp. De Advokaat VAN OLDENBARNEVELD,
bedugt, zo wel voor vermindering van eigen aanzien, als
voor nadeelige gevolgen van 's Prinzen dus hoog geklommen
gezag, wordt gemeenlijk gehouden voor den voornaamften
bewerker van het telkens verschuiven, en vervolgens het ge-
heel ter zijde stellen, van veranderinge in den Regeeringsvorm.

De Kerkelijke oneenigheden, welke, kort naa den aanvang
des Bestands, de Vereenigde Gewesten, vooral Holland, be-
gonnen te beroeren, verschafden den Heere VAN OLDENBAR-
NEVELD zeer veele moeite en onaangenaamheden. Een vriend
van gemaatigdheid, en afkeerig van het stoutmoedig bepaalen
van duistere Leerbegrippen, neigde hij, al vroeg, over tot
de zijde der Remonstranten, wien, veelal, de naam naaging
van de twee gemelde hoedanigheden. Eene nieuwe bron was
deeze van verwijderinge, tusfchen Prins MAURITS en den Ad-
vokaat, als wordende de eerstgemelde gemeenlijk gehouden,
den Contra-Remonstranten ijverig te zijn toegedaan. OLDEN-
BARNEVELD, gelijk wij, te vooren, hebben aangetekend, hadt
de hand gehad, in den Jaare 1591, in het ontwerpen van
eene Kerkenordeninge, doch niet kunnen slaagen in het doen
invoeren van dezelve. Van nieuws bragt hij, in den Jaare
1611, dit onderwerp op het tapijt, en ijverde sterk voor de
invoering. Zijn inzicht hier omtrent was, vermits, bij de ge-
noemde Kerkenordening, aan de burgerlijke Overheid groot
gezag in Kerkelijke zaaken wierdt gelaaten, langs deez-
zen weg de Kerken te voorzien van Leeraars, geneigd tot
gemaatigdheid en vrede. En 't geschiedde, veelligt, door
zijne bewerking, dat in den aanvang des Jaars 1612, bij de
Staaten van Holland, het besluit wierdt genomen, hoewel de
nieuwe Kerkenordening nog niet was ingevoerd, volgens 't
welk „ieder Stad of Dorp, indien de Regeering aldaar zulks
„geraaden vindt, in het beroepen van Kerkendienaaren, bij
„voorraad, naar de gemelde Kerkenordening zich hadde te
„schik-

„schikken.” Nog eenen stap deedt de Advokaat, ter handhaavinge van den Vrede in de Kerk van Nederland. Hij kende den smaak van Koning JACOB DEN I van Engeland; een Vorst, beter passende op een Godgeleerden Stoel dan op een Koninklijken thron; hij kende, bovendien, 's Vorsten invloed op verscheiden Staatsleden hier te Lande, en hoe veel het zoude afdoen, indien deeze den Vrede aanraade. Ten dien einde vondt de Heer VAN OLDENBARNEVELD middel, om den Koning den waaren staat der Nederlandsche Kerkgeschillen te doen voordraagen, en voorts Brieven van daar, aan de Algemeene Staaten, gelijk ook aan die van Holland, te doen afdraagen, bij welke de betwiste Leerstellingen in zulk een licht geplaatst wierden, dat de wederzijdse voorstanders, bestaabaar met de liefde tot de waarheid, elkander konden en behoorden te verdraagen. Doch deeze zucht tot gemaatigheid was van heillooze gevolgen voor de Advokaat. Zijn zoeken van verandering in den Godsdienst (dus noemde men zijne straks vermelde bemoeijingen) hadt, zeide men, ten grondslage, omdat hij het Land aan Spanje hadt verkogt. Zelf ging hem de naam naa, van een Loontrekker te zijn van dat Koninkrijk, en dat hij Spaansch geld uitdeelde, ten nadeele des Vaderlands. Het oog hebbende op den Heer VAN OLDENBARNEVELD, liet de Heer AARSSSEN van zich gaan, dat het gezag van zommigen niet zo vast gevestigd was, of het konde nog wel ter neder geworpen worden.

OLDENBARNEVELD, hoewel dus een voorwerp der opspraak van de zulken, wien zijn hoog gezag in den weg stondt, verzuimde daarom niet, op middelen bedagt te zijn, ter bereikinge van heilzaame doeleinden, of om het Land van drukkende lasten te ontheffen. Het Jaar 1616 leverde hier van een bewijs op. Bij het Verdrag, in den Jaare 1585, met Koninginne ELIZABET aangegaan, was bepaald, dat, ter verzekeringe van de betaaling der opgeschortene penningen aan de Staaten, de Stad *Vlissingen* met het Kasteel *Rammekens*, op het Eiland *Walcheren*, en de Hollandsche Stad *den Briel*, door haare Majesteit met Troepen zouden bezet worden, tot dat de aflossing zou geschied zijn. Om den bezwaarden staat van 's Lands penningen, hadt men, tot nog toe, het werk niet durven bij de hand neemen: alzo

bij

bij de laatste afrekening, met Koning JAKOB DEN I, gebleeken was, dat de Algemeene Staaten hem nog acht millioenen guldens schuldig waren. Intusfchen was het Engelsche Krijgsvolk, hier te Lande, merkelyk over de hand; en eene zaak, welke ten deeze tijde het onderwerp was van het algemeen gesprek, deedt de ontruiming der Steden en Sterkten vuurig verlangen.

Koning JAKOB DE I was thans in onderhandeling, met PHILIPS DEN III, Koning van Spanje, over eene huwelijksverbintenis, tusfchen zijnen Zoon, den *Prins van Wales*, met de Infante van Spanje. OLDENBARNEVELD, voor wien niets bedekt bleef van 't geen ten Engelschen Hove omging, kreeg spoedig de lucht van deezen handel. Straks doorzag hij het gevaar daar van voor den Staat, gegrond op de vreeze, dat de Spaansche Koning, als eene voorwaarde des huwelijks, de overlevering der verpande Steden zoude vorderen, en dat Koning JAKOB, die zeer gefeld was op het huwelijk van zijnen Zoone, daar aan de toestemming zoude geeven. Straks leide hem het gevreesde gevaar op den inval, ter beraaminge van een middel tot losfinge der meer genoemde Steden. De geldbehoefte van Koning JAKOB kwam hem wonder wel te stade. Met dit alles moest hier beleid te baate genomen, en de zaak in zulker voege onderleid worden, dat de herlevering der Steden van de zijde van Engeland wierdt voorgeslagen, om, aan onze zijde, niet in de verpligting te zijn om de volle fomme van acht millioenen te betaalen. Op de volgende wijze wierdt het stuk ondernomen.

Men liet de Engelsche Bezetting, in de verpande Plaatzten, eenigen tijd, onbetaald. Zij viel daar over klagtig aan den Koning, die de Staaten tot betaaling vermaande. Deeze beriepen zich op de schaarsheid van penningen, gaven het Krijgsvolk goede woorden, doch verschooven de betaaling. Bij het dringen in Engeland, om voldoening der agterstellen, gaf de Staatfche Gezant NOËL DE KARON, als uit zich zelve, te verstaan, dat de Staaten, veelligt, zouden besluiten, om alle 's Konings agterstellen te betaalen, indien zijne Majesteit konde goedvinden, de herlevering der Steden van verzekeringe aan te bieden. Deeze voorflag deedt de begeerde uitwerking. De Koning, bij geschrifte, zijne genegenheid betuigd hebbende omtrent de weder-

dergave der Steden, tradt, wel haast, de Staatsche Gezant in onderhandeling met de Leden van 's Konings Raad, en bragte te wege, dat met eene somme van twee millioenen zeventonderduizend guldens alle 's Konings agtertallen betaald, en daar tegen de Engelsche Bezettingen uit de Steden van verzekeringe zouden getrokken worden. In eens wierdt dus de Staat verlost van eene afhankelijkheid van Engeland, welke ruim dertig jaaren hadt geduurd; en om welke van den halve te schuiven, meenig Staatsman vergeeffche poogingen hadt aangewend. Op Koning JAKOB hadt het bedrijf van OLDENBARNEVELD de uitwerking, dat hij, ziende dat men hem verkloekt hadt, zedert altoos van hem een kwaad gevoelen hadt.

Zelden ontstonden 'er buitengewoone onlusten in de Kerk, dat zij geenen invloed hadden op den Staat. De seheuring, tuschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten, die nu, meer en meer, wijder begon te gaapen, hadt zulk eene uitwerking. Van weerkanten zocht men, hoewel met ongelijken uitslag, lieden op 't kusten te helpen, de bijzondere denkwijze van de eene of andere partij toegedaan. Langzaam, intussehen, ging dit toe, tot dat het meer openlijk bleek, na welken kant PRINS MAURITS overhelde. Van toen af maakte de Contra-Remonstranten buitengewoone veranderingen, eerst in de Regeeringen van de kleine Steden, die geene stem in Staat hadden, om vervolgens in de groote Steden het werk te beginnen. Voor 't scherpsziend oog van den Heere VAN OLDENBARNEVELD kon de bedoeling van dit alles niet verholet blijven. Bij hem, zo wel als bij andere Staatsleden, ontstondt een vermoeden, dat de Godsdienst slegts tot een dekmantel der gemaakte veranderinge diende, en het waare doelwit was, om PRINS MAURITS, langs dien weg, tot Graaf van Holland, of tot Heer der Vereenigde Gewesten, te verheffen; waar toe de weg zou gebaad worden, door zich te verzekeren van de meerderheid in de stemmende Steden. Om de opschuddingen, welke hier uit te dugten stonden, en met een het door drijven van het ontworpen plan, te weeren, was men op de noodige middelen bedagt. Als het meest voegzaam, tot dit oogmerk, beschouwde men het aanneemen van *Waardgelders*; zijnde zodanige Manschappen, welke, zonder daadlijken dienst

te doen, zich voor *geld* gereed hielden om de wapenen te voeren, in gevallen van nood, tegen welken zij, bij voorraad, *bewaard* wierden. OLDENBARNEVELD ijverde inzonderheid voor dit middel; en 't geschiedde door zijne bewerking, dat, op den vierden Augustus des Jaars 1617, bij de meerderheid van Holland, daar toe beslooten wierdt. Van toen af aan begon men, ginds en elders, zodanige Waardgelders aan te neemen. Ook meent men, dat eene reize, welke de Advokaat, kort daar naa, na *Utrecht* deedt, aangeleid was om 't werk te bevorderen. Hij vertoefde aldaar geruimen tijd, ter oorzaake, zeide men, van eene sleepende ongesteldheid, doch, inderdaad, gelijk zommigen meende, om, onder dien schijn, te handelen met eenige Stichtsche Heeren, met welke hij, reeds te vooren, gewoon was over zaaken van gewigt te spreekten.

Mishaagende als de aangewende middelen aan Prinse MAURITS waren, was het eigenaartig te verwagten, dat hij het voortzetten van dezelve, zo veel mogelijk was, zou tragten te verijdelen. In *den Briele*, onder andere, was men voor opschudding bedugt, en leide, om die reden, in beraad, eenige Waardgelders aan te neemen. Doch men vondt beter geraaden, de tegenwoordige Bezetting onder eenen nieuwen Eed van getrouwheid aan 's Lands Staaten te brengen. Zijne Doorluchtigheid, zulks vernomen hebbende, bragt heimelijk, tegen den zin der Wethouderen, twee Vendels Voetvolk binnen de Stad, en zocht zijn bedrijf te verschoonen, met het voorgeeven, dat hij, vernomen hebbende, hoe men van zin was, Waardgelders aan te neemen, 't welk hij voor onbehoorlijk hieldt, zulks op deeze wijze hadt zoeken te voorkomen. Om aan de zaak nog een anderen glimp te geeven, en den Heer VAN OLDENBARNEVELD gehaat te maaken, deedt men, onder 't volk, een gerugt loopen, volgens 't welk de Advokaat de Stad aan den Spanjaard verraaden hadt, en reeds dezelve zou geleverd hebben, indien de Prins zulks niet voorkoomen hadde. Een ander gerugt, tot het zelfde oogmerk, ten deezen tijde gefrooid, hieldt in, dat de Stad *Vlissingen*, door 't beffel van den Advokaat, aan zekere zijde open lag, op dat zij te gemakliker aan de Spaanschen konde geleverd worden.

Wie

Uit het zelfde inzicht, waar mede OLDENBARNEVELD het aanneemen van Waardgelders hadt bevorderd, verklaarde hij zich tegen het houden van een Nationaal Sijnode, alzo hij van meening was, dat de zaak der Remonstranten op hetzelfde het onderspit zou delven, en dus de gezogte verandering in de Regeering te gewisfer voortgang hebben. Hij hieldt daar over, op zekeren tijd, een gesprek met den Haagfchen Remonstrantsgezinden Leeraar JOANNES UITENBOGAARD, welke hem zocht te beduiden, dat men, door 't eenvoudig inwilligen van het Sijnode, geene verandering in de Regeering hadt te wagten, en, daarentegen, meerder hoope behieldt, om de zaak der Remonstranten eenmaal hersteld te zien, zelf naa dat zij in het Sijnode veroordeeld was geworden. Doch de Advokaat, verder zien- de dan de Leeraar, hadt eenvoudig daar op geantwoord: *Wilt gij 's Lands gerechtigheid weggeeven; ik niet.*

De Heer VAN OLDENBARNEVELD, in 't laatst van het Jaar 1617, ter oorzaake van zijne zwakheid en hooge jaaren, ontslag van zijn Ampt verzogt, doch, op sterk aanhouden der Staaten van Holland, beloofd hebbende, in hetzelfde te zullen volharde, wierdt, zedert, van tijd tot tijd, met vinnige Schotschriften, meer en meer, aangerand. Kwaadaartigheid en ongerijmdheid dongen in dezelve na den hoogsten prijs. In een van dezelve, tot titel voerende *Praktijk van den Spaanschen Raad*, wierdt uigestrooid dat hij geld hadt getrokken van Spanje. Volgens eenen Brief, uit *Brusfel* aan Prinse MAURITS geschreeven, en die, bij zijne Doorluchtigheid, gedeeltelijk geloof vondt, zou OLDENBARNEVELD geheele Koffers met gouden Piffoletten uit Spanje ontvangen hebben. In den zelfden toon zong een ander zeer befaamd Lasterschrift, doch geschreeven en met eigen hand ondertekend, door eenen JAN DANKERS, voorheen Notaris in 's *Hage*, doch naderhand te *Amsterdam*, werwaarts hij gevlugt was, om de vervolgingen van den Fiskaal van den Hove, om zekere andere misdaad, te ontwijken. Men las in het zelve, „ dat men voet bij stuk zetten, en den Advokaat bewijzen zoude, dat hij honderdentwintigduizend Dukaatjes ontvangen hadt.” — „ Gaat tot *Brusfel*, las men 'er, „ 't staat daar klaarlijk geschreeven, op 't Register, daar de „ andere gestreelden staan, met naam en toenaam.” 't Geschrift,

den

den Schrijver ontvallen, was door iemand opgeraapt, en den Advokaat toegezonden. Deeze bragt het in de Vergadering van Holland, en verklaarde aldaar, „ dat men hier eenen „ Schrijver hadt, die, gelijk andere Schotfehrijvers, zijnen „ naam niet verzwegg, maar *voet bij stuk zetten, en zijne „ beschuldiging bewijzen wilde*”; waarom hij begeerde, dat DANKERS van *Amsterdam* zou gehaald worden, om zijn woord gestand te doen. Op aanschrijven der Staaten, wierdt DANKERS inderdaad gevat; doch toen men hem na 's *Hage* wilde vervoeren, weigerde men hem te laten volgen, onder voorgeeven van het Privilegie der Stad, volgens 't welk de misdaad, aldaar gepleegd, voor Schepensbank moest goordeeld worden. 's Lands Fiskaal, na *Amsterdam* gezonden, slaagde insgelijks niet naar genoegen in zijne ondervraagingen. DANKERS bleef in hegtenisse, doch wierdt vervolgens ontslagen, daarenboven loon ontvangende voor 't geen hij gedaan of geleeden hadt. Klein vertrouwen moet men gesteld hebben in 's Mans voorgeeven, vermids men den Advokaat, van diens betigtingen, nimmer iets geregteijk heeft te laste geleid.

Hadde de Heer VAN OLDENBARNEVELD zijn eigen gevoelen gevolgd, hij zou, veelligt, de boven gemelde Lasterfchriften, met een veragend stilzwijgen, beantwoord hebben. De raad der Prinsesse Weduwe VAN ORANJE deedt hem van maatregels veranderen. In de maand April des Jaars 1618 schreef hij een uitvoerigen Brief aan Prinsse MAURITS, waar in hij zijn gedrag uitvoerig verdedigde, en te gelijk sterke betuigingen deedt van zijne genegenheid voor het Huis van Nassau. Ten zelfden tijde zondt hij een uitvoerig Vertoog aan de Staaten van Holland, behelzende eene ontvouwing zijner diensten, den Lande beweezen, zints hij in deszelfs dienst was getreden, tot op den tegenwoordigen tijd. Ten blijke van zijne diensten, den Huize van Nassau beweezen, beriep hij zich, daarin, op de brieven en bescheiden, welke hij in handen hadt. Geschenken verklaarde hij nooit begeerd of gezogt, maar wel zomtijds, voor gedaane diensten, ontvangen te hebben. Zijne goederen, zeide hij, waren allen eerlijk en wettig verkreegen, en durfde daar omtrent onderzoek laten doen. De beschuldigingen, in de Schotfchriften tegen hem uitgeworpen, verklaarde hij voor openbaare

lasteringen, en beriep zich, omtrent de meesten, op de kennis der Staaten zelve.

Eene uitwerking, strijdig met zijne verwagting, hadt dit Vertoog van den Heere VAN OLDENBARNEVELD; het regende, wel haast, naamlooze Schriften, het een vuilaartiger dan het ander. Een derzelve, *Provisioneerde Opening* getiteld, beschouwden de Staaten als zo kwaadaartig lasterlijk, dat zij het, bij openbaare Afkondiging, verboden, en een loon van vijf-honderd guldens, aan den aanbrengrer van Schrijver of Drukker, uitloofden. Om hunnen Advokaat tegen de schendzucht nog meer te dekken, namen zij hem, om zijne langduurige en getrouwe diensten, in hunne bijzondere hoede en bescherminge. Merkwaardig is het, dat men dit Plakaat, te *Amsterdam* en andere daar mede eensgezinde Steden, niet liet afkondigen; als mede, dat de Schrijvers van naamlooze Blaauwboekjes, in de gemelde Stad, voornaamelijk hunnen gal uitbraakten.

De Waardgelders en het Sijnode waren nog de hoofdonderwerpen van raadpleeginge, doch tot het laatste na genoeg beslooten, wanneer 'er eene zaak voorviel, van welke, zeer spoedig, het gantsche Land gewaagde, en die, naar dat elk gezind was, zeer verschillende beoordeeld wierdt. Ik heb het oog op de gevangeneming van 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD.

Al zints langen tijd voedde Prins MAURITS een heimelijk vermoeden tegen den Advokaat, als of hij eenen toefleg hadt, zijn gezag te verminderen. Dit deedt zijne Doorluchtigheid, bij wijlen, eene taal spreken, geenzins strookende met Vorstelijke wellevendheid. Op zekeren tijd met den Staatsdienaar in woorden geraakt, hadt men hem hooren zeggen: *Monsieur BARNEVELD, ik heb mijne eer zo lief, als gij de uwe.* Aan den Advokaat was het inzonderheid te danken, dat MAURITS, in zijn streeven na de opperheerschappij, verijdeld wierdt; van welk gedrag hij, in zeker gesprek met de Prinsesse Weduwe van WILLEM DEN I, voor reden gaf, dat zijne Doorluchtigheid, de opperste magt zoekende in de Vereenigde Gewesten, in zijn eigen verderf liep. Met dit alles noemde men vier voornaame oorzaken, die 's Prinzen misnoegen tegen den Advokaat

vokaat gewekt hadden en voedten. De eerste was, zijne begunstiging van de Remonstranten, die aan de Overheid grooter gezag in het Kerkelijke toefchreeven, dan hunne tegenstreevers; en, diensvolgens, zijne bewerking dat, op 's Lands Hoogeschool te *Leiden*, Hoogleeraars van de zelfde denkwijze verkoozen wierden; waar door het getal van Remonstrantsgezinde Leeraars allengskens moest toeneemen. Eene tweede oorzaak was, het aanneemen van Waardgelders; waar aan, als eene derde, zeer naauw verknogt was, het afneemen van eenen eed van getrouwheid, aan de Staaten en den tegenwoordigen Regeeringsvorm, van de Bezettingen in zommige Steden. Ten laatste kwam hier bij, het voorgevallene te *Utrecht*, alwaar de Advokaat bewerkt hadt, dat de poogingen van Prinsse MAURITS, om de Waardgelders te doen afdanken, ongelukkig slaagden.

Om alle deeze redenen hadt zijne Doorluchtigheid een zo geweldigen haat opgevat tegen den grijzen Staatsdienaar, dat bij veelen de vreeze huisvestte omtrent eenige gewelddaadige onderneeming. HUGO DE GROOT, hebbende hooren mompelen, alsof 'er een plan beraamd was, om eenigen uit de Vergadering van Holland in verzekering te neemen, gaf 'er den Advokaat kennis van, en tevens in bedenking, of hij niet geraaden vondt, zich na eenige verzekerde Stad in veiligheid te begeeven. Doch de Advokaat vondt zulks onnoodig, alzo hij, omtrent deezen tijd, van nieuws, door de Staaten in bijzondere bescherminge was genomen. De Raadsheer BERKHOUT, van een ander Staatslid verzeld, den Heere VAN OLDENBARNEVELD koomende aanzeggen, dat hij voorzeker zoudge gevangen worden, vondt den grijsaart zitten op zijn Koelvat, met zijn stokje in de hand, en bekwam tot antwoord: *'t zijn booze menschen*, en voegde 'er nevens, onder 't aflagten van zijn Mutsje: *Mijne Heeren, ik bedank u voor de waarfchuwing*. Een bezoek van den Predikant UITENBOGAARD was 't laatste, welk hij in zijn eigen huis ontving. Een half uur daar naa, 't was 's morgens tusfchen zeven en acht ure van Zondag den negenentwintigsten Augustus des Jaars 1618, tradt hij in zijne Koets, en reedt na het Hof. Terstond naa zijne komst, verzogt zijne Doorluchtigheid, door eenen Kamer-

heer, hem te spreken. De Advokaat begaf zich na het gewoone vertrek, doch wierdt daar uit geleid in een ander. Hier ontving hij, van den Luitenant van 's Prinses Lijfwagt, de gantsch onverwagte aanzegging, in naame der Algemeene Staaten, dat hij zich moest gevangen geeven. 't Onregt, intusfchen, gebruikte de Luitenant den naam van Algemeene Staaten, dewijl, zedert, duidelijk is gebleeken, dat de gevangenname bestemd was door slegts drie Leden der Algemeene Vergaderinge, welke, naa de uitvoering, derzelve goe vinden daar op verworven, zonder dat alvorens deswegen eenige voorflag was gedaan. Men weet, dat te gelijk met den Advokaat, de Heeren HOGERBEETS, Pensionaris van *Leiden*, en HUGO DE GROOT, Pensionaris van *Rotterdam*, in verzekering genomen wierden.

De Staaten van Holland, door eene staatelijke bezending van Afgevaardigden der Algemeene Staaten, van het voorgevallene kennis bekoomen hebbende, gaven straks tot antwoord, dat het gebeurde hun bedroefde, en zij hetzelve aanmerkten als eene schending van 's Lands vrijheid en geregtigheid. Ten zelfden dage wierdt bij de meerderheid beslooten (de Steden *Dordrecht*, *Amsterdam*, *Schiedam*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Purmerende* namen 'er geen deel in, zo min als in het mondeling antwoord) aan Prinse MAURITS te kennen te geeven „ dat men, onder andere, door de gevangenname van den „ Advokaat, de hoogheid, vrijheid en geregtigheid des Lands „ meende gekwetst te zijn; en diensvolgens zijne Doorluchtig- „ heid, als Stadhouders, verzogt, dat hij daar in geliefde te voor- „ zien.” Geen meer bepaalend bescheid kwam hier op van den Prinse, dan dat „ het voorgevallene niet op zijnen last, „ maar dien der Algemeene Staaten was geschied, die onder- „ seld moesten worden, zulks niet zonder reden gedaan te „ hebben.”

Hartgrievende, intusfchen, was de tijding der gevangenname van den Advokaat, voor deszelfs hoog bejaarde Echtgenoot, gelijk ook voor zijne eigen en aangehuwde kinderen. Zijne twee dogters waren gehuwd aan de Heeren VAN DER MYLE en VEENHUIZEN. Verzeld van den Heere VAN GROENEVELD, oudsten Zoon des gevangenen, vervoegden deeze
zich

zich ten Hove, op Zondag naamiddag, met verzoek dat aan hunnen Vader, om deszelfs ouderdom, zijn eigen huis tot eene gevangenis mogt gegeven worden. Geen ander antwoord gaf hier op de Prins, dan dat zulks aan de Staaten Generaal stondt; 'er nevens voegende: *Uw Vader zal geen leed geschieden, niet meer dan mij zelven.* De Heeren VAN SCHAGEN en VAN ASPEREN, beiden beschreeven in de Ridderfchap van Holland, omtrent deezen zelfden tijd, des Advokaats onslag zoekende, drongen door tot in de Kamer, daar hij zat, en begeerden deszelfs vrijheid. Hier uit ontstondt eenig gerugt; waar op de Prins toefchietende, beval dat den Edelen hun geweer ontnomen, en zij in bewaaring zouden gehouden worden. Nogthans verkreegen ze, onder handtasting, hun onslag. Verscheiden perfoonen, om hunne voorgaande gemeenschap met den Heer VAN OLDENBARNEVELD, vertrokken thans uit 's *Graavenhage.*

Onder dit alles zat de Advokaat, niet flegts zonder verhoor, maar ook zonder toegang van bloedverwanten en vrienden; eene gunst, egter, die zelden wordt geweigerd. Van dien tusschentijd bediende zich Prins MAURITS, tot het maaken van veranderinge in de Regeeringe van zommige Hollandfche Steden, vooral de zulke, die onder vermoeden lagen, den Advokaat te zijn toegedaan, en deszelfs loslating te begeeren. De Regenten, welke thans op het kussen kwamen, waren lieden, die, aan zijne Doorluchtigheid hunne verheffing schuldig zijnde, van derzelve hand vloegen. Niet zonder merklijke moeite geschiedde deeze verandering ginds en elders, onder andere te *Hoorn* en *Alkmaar*, vooral ook te *Amsterdam*, alwaar de moedige Burgemeester CORNELIS PIETERSZON HOOFT, de wederregtelijkheid van den tegenwoordigen handel, in eene klemmende rede, hoewel vrugteloo, den Prinse onder 't oog bragt.

Ondanks de weigeringe van toegang aan zijne Vrienden, bleef, nogthans, de Advokaat niet onkundig van 't geen buiten voorviel. Men gaf 'er hem, onder, andere, kennis van door middel van Briefjes, hem toegezonden, omvat in dunne pennefchagten, en gestoken in schoone Saffraanpeeren. Langs deezen weg vernam hij de buitengewoone verandering in de

Regeeringen der Steden; een bedrijf, 't welk hem ten hoogsten ergerde, en versterkte in het vermoeden, omtrent 's Prinzen dingen na de Opperheerschappij; hoewel hij tevens verklaarde, ten aanhooren van zijnen getrouwen Dienaar JAN FRANKEN, die 't naderhand verhaald heeft, nooit gedagt te hebben, dat zijne Doorluchtigheid zich op zulk eene wijze zou hebben gedraagen, als nu hadt plaats gehad.

Uit zijne eerste hegtenisfe bragt men, eerlang, den Heer VAN OLDENBARNEVELD over na de Kamer, in welke voormaals de Spaansche Admirant VAN ARRAGON gezeeten hadt, en die nu tot een vasten Kerker was verbouwd. Terwijl hij hi r zat, benoemde men eenige Gemagtigden van wegen de Algemeene Staaten, om de drie gevangenen te ondervraagen. Ten aanzien van den Advokaat geschiede zulks, voor de eerste maal, op den vijftienden November, en alzo bijkans drie maanden, zints men hem in verzekering hadt genomen. Eer 't verhoor eenen aanvang nam, verklaarde de Advokaat vooraf, dat „hetgeen hij zoude zeggen, strekken zoude tot handhaving van de regten zijner meesteren, de Staaten van Holland en Westfriesland”; hij voegde 'er nevens, dat „de Staaten Generaal geen regt hadden om zijn persoon vast te houden.” Gedurende dat verhoor ontnam men hem alle zijne papieren en aantekeningen; van welke hem naderhand slegts een gedeelte wierdt te rug gegeeven. Twintig dagen duurde dit onderzoek, zomtijds zo wel naa als voor den middag. Gedurende dezelve leverden de Fransche Gezanten, BOISSE en MAURIER, een Vertoog over aan de Algemeene Staaten, ten behoeve van de gevangene Heeren, en met naame ook van OLDENBARNEVELD. Van 's Konings wege vermaanden zij dezelve tot eene zagmoedige behandeling omtrent den Grijsaart, als „welke, schreeven ze, huns oordeels, om zijne langduurige diensten, eene gunstige bejegeninge waardig was, en bezwaarlijk kon verdagt gehouden worden van Verraaderije, zo men dit woord nam in zijne waare betekenisfe, en geene oneenigheid over 't behandelen van Staatszaaken, geen argwaan over iemands groot gezag, noch Staatzucht, die de menschen dikmaals meer doet onderneemen dan hun betaamt, daar toe betrok.”

In de maand Januarij des Jaars 1619 raadpleegde men, ter Vergaderinge van Holland, over het aanstellen van Regters. De twee Leden, met welke de Orde der Ridderfchap, door bewerking van Prinfe MAURITS, onlangs vermeerderd was, waren daar bij tegenwoordig. Men benoemde, eerlang, vierentwintig Perfoonen tot de merkwaardige bediening; twaalf uit Holland, en twee uit ieder der zes overige Gewesten. Op den zevenden Maart begonnen deeze Regters hun onderzoek. Drie dagen verliepen 'er, eer men hem tot antwoord op de voorgestelde vraagen konde beweegen, vermids hij de wettigheid der Regteren, bij aanhoudeuheid, ontkende. De Staaten van Holland, hieldt hij staande, waren zijne Meesters en bevoegde Regters; voor deeze, indien men iets tegen hem hadde, moest hij te regt gesteld worden, en niet voor Afgevaardigden der Algemeene Staaten, als die geen zeggen hadden in de bijzondere Provinciën. Noghans namen de ondervraagingen eenen aanvang, en duurden tot in de maand April, zomtijds twee of driemaal 's daags. De bekentenissen, onder voorbehouding van zijn regt tot beroeping op de Staaten van Holland gedaan, zullen wij hier laten volgen, dewijl daar uit kan worden afgeleid, aan welke misdaden men den Advokaat schuldig hieldt. Hij beleedt dan „ van den Koning van Frankrijk een geschenk te hebben ontvangen, ter waarde van twintigduizend guldens, volgens belofte, hem in den Jaare 1598 gedaan. Van eenige Heeren hadt hij insgelijks geschenken genooten, voor gedaane diensten, van andere geweigerd, doch van de Spaansche zijde nooit iets ontvangen. Zekere woorden, hem te laste geleid door de Heeren AARSEN en BERK, en voor twaalf jaaren gesproken, konden hem niet tot schuld gerekend worden, of zouden, indien den Lande daar aan gelegen lag, niet zo lang zweegen zijn gebleeven. Van de overdragt der Opperheerschappije over de Nederlanden aan den Koning van Frankrijk, hadt hij nimmer met iemand gehandeld. Hij hadt waarlijk gevreesd, dat Prins MAURITS na de Oppermagt, immers na meerder gezag stondt. Indien evenwel zijne Doorluchtigheid zich deswegen aan hem hadde willen verklaren, en, naa het hooren van zijne bedenkingen daar

„ tegen, de opening ter Staatsvergaderinge hadde goedgevon-
 „ den, zou hij ze met genegenheid gedaan hebben. Uit de
 „ gestrooide Schotschriften en gepleegde daadlijkheden was bij
 „ hem de vreeze ontstaan, dat men verandering in de Regee-
 „ ring zocht door oproer, en daar van, voor drie of vier
 „ jaaren, opening gedaan ter Vergaderinge van Holland; ook
 „ hadt hij den Prinse vertoond, dat, volgens de loopende ge-
 „ rugten, de Contra-Remonstranten niet te vreden waren,
 „ ten zij de Prins Graaf van Holland ware, en dat hem van
 „ goeder hand berigt was, hoe zeker Burgemeester (REINIER
 „ PAUW, van *Amsterdam*) gezegd hadt, dat het aan den
 „ Advokaat stonde, zulks voor te slaan; hoewel de Burge-
 „ meester naderhand verklaard hadt, dit niet bedoeld te heb-
 „ ben. In zijne Brieven aan KARON (Staatschen Gezant in En-
 „ geland) geschreeven met een bedroefd hart, en daarom, meen-
 „ de hij, verschoonlijk, hadt hij gezien op zulke Kerkelij-
 „ ken, die aan de Overheid het gezag in Kerkelijke zaaken
 „ onttrekken wilden. Met een goed oogmerk hadt hij de
 „ Besluiten tot vrede en verdraagzaamheid bevorderd, alzo
 „ hij de geschillen niet van dat gewigt oordeelde, dat de
 „ Kerkvrede daarom moest gestoord worden: te minder nog,
 „ omdat, bij het opvatten der wapenen, niet slegts vrijheid
 „ van Geweeten, maar ook openbaare Godsdienstoeffeninge
 „ was toegeslaan; waar van de blijken waren de Luther-
 „ schen en Doopsgezinden. De verklaringen van *Holland*,
 „ *Utrecht* en *Overijsel*, tegen het Sijnode, hadt hij opge-
 „ geeven tot bewaaringe van het recht der Gewesten. *Holland*
 „ en *Utrecht* hadden recht, ter hunner verzekeringe, Waard-
 „ gelders aan te neemen, en mogten dezelve niet buiten hun-
 „ ne bewilliging worden afgedankt. Aan eenige Kolonellen
 „ hadt hij gezegd, dat zij vooral aan de Staaten, hunne Be-
 „ taalsheeren, en aan de Staaten en Wethouders der Steden,
 „ daar zij lagen, gehouw en getrouw zijn moesten, volgens
 „ hunnen eed, in zaaken, de hoogheid en wetten der bijzon-
 „ dere Gewesten, en niet de Algemeene Staaten betreffende.”
 „ Tot nog toe was men in onzekerheid, hoedanig een lot
 „ den Heere VAN OLDENBARNEVELD wedervaaren zoude. Zom-
 „ migen voedden wel eenige verwagting omtrent een vonnis

des

des doods; doch zulk een uiterste konde, over 't algemeen, bij de Landzaaten, geen geloof vinden. Men wierdt eenigermate uit deeze onzekerheid gered, zints de verspreiding van de Uitschrijving van eenen Biddag, in welke gezegd wierdt, „ dat de Kerk en Staat, zints eenige jaaren, door „ staatzuchtigen, tot bevordering van hunne bijzondere oog- „ merken, in het uiterste gevaar gebragt zijnde, door het „ bijeenroepen van een Nationaal Sijnode genoegzaam gered „ waren, en dat men, eerstdaags, een wettig oordeel ver- „ wagte over de zulken, die den staat van het Land beroerd „ hadden.” Naa deeze Uitschrijving, en uit de wijze, op welke zommige Predikanten predikten, dankten en baden, was het gereedelijk af te leiden, welk eenen keer de zaaken zouden neemen. De Fransche Gezant MAURIER verzogt gehoor bij de Staaten, en vermaande dezelve tot zagmoedigheid. Prins MAURITS, in 't bijzonder, zagt hij onder 't oog te brengen, de Vorstelijke grootheid van 't bewijzen van gunst aan de zulken, door welke hij zich beleedigd oordeelde. Doch dit hadt even weinig vrugts, als het inleveren van Verzoekschriften en Vertoogen, door de Echtgenooten en kinderen van den Advokaat, ten behoeve van hunnen Man en Vader. Vruchteloos verzogt, daarenboven, de Advokaat zelve, op eenige punten nader gehoord te worden. Nogthans wil men, dat Prins MAURITS zich zou hebben laten overhaalen om OLDENBARNEVELD in 't leeven te spaaren, indien zijne vrienden voor hem om vergiffenis hadden willen verzoeken. Doch daartoe oordeelden zij, Geweetenshalve, niet te mogen verstaan.

Op Zondag, den twaalfden Maj, ontving de Advokaat een bezoek van de Fiskaalen VAN LEEUWEN en SYLLA; hem koomende aanzeggen, uit naam der Algemeene Staaten en der Registeren, dat hij zich hadt te bereiden tegen den volgenden dag, om te koomen hooren het vonnis des doods. Vol van verbaasheid riep de oude Man hier op uit: „ Het vonnis „ des doods! het vonnis des doods! dat had ik niet verwagt. „ Ik meende dat men mij nog zoude gehoord hebben. Ik „ had zommige dingen gesteld, die ik meende te veranderen, „ als door gramschap verrukt zijnde.” Onder 't schrijven aan zijne Huisvrouw, waar toe hij vervolgens vrijheid verzogt,

hoorde men hem verscheidenmaalen bij hem zelve zeggen, *dat ik toch wist, waarom ik sterven moet?* Den Middellburgschen Predikant ANTHONIUS WALAEUS, kort daar naa bij hem gekoomen om hem te troosten in zijn uiterste, zondt hij aan Prinse MAURITS met een tweeledig verzoek: eerst, om vergiffenis, zo hij iets tegen hem mogt misdaan hebben; vervolgens, dat hij zijne kinderen wilde gunstig zijn. Doch in het verzoek om vergiffenis wilde hij niet begreepen hebben, Pardon of intrekking van het vonnis des doods. Verzeld van nog twee Leeraaren uit 's Hage, LAMOTIUS en BEYERUS, be-reidde zich nu de Heer VAN OLDENBARNEVELD tot sterven; zonder, evenwel, tot de bekentenis te kunnen gebragt worden van den dood verdiend te hebben. In den nacht vraagde hij aan eenen der Predikanten, *zal mijn GROTIUS ook sterven? en ook HOGERBEETS?* 'er nevens voegende: *dat zou mij jammeren: zij zijn nog jong, en zouden den Lande nog veel dienst kunnen doen?* Naa eene wijl tijds in zijn Fransch Palmboek te hebben geleezen, zagt hij eenige rust; doch deeze niet kunnende vinden, rees hij bij tijds, 's anderendaags, uit het Bed, en deedt, met de uiterste bedaardheid, door zijnen Dienaar, zijn hembd van vooren open snijden; hem voorts zijne Nagtmuts oereikende, met bevel om hem die te rug te geeven, wanneer hij 'er om vraagen zoude. Vroeg in den morgen verzogten MEVROUW VAN OLDENBARNEVELD en haare kinderen den oude Man nog eens te spreken; waar op de Regters hem lieten vraagen, of hij lust hadde, zijne Huisvrouw, Kinderen en Kindskinderen nog eens te zien, doch lieten hem onkundig van het verzoek: weshalven hij zulks ongeraaden vondt. Naderhand zondt OLDENBARNEVELD nog een briefje aan zijn huis, met oogmerk, inzonderheid, om zijnen getrouwen JAN FRANKEN den zijnen aan te beveelen.

Midlerwijl was het Schavot geplant, op het Binnenhof, voor de vensters van den Trap, die na de Groote Zaal leidt, ter regterzijde. Tusschen acht en negen uure bragt men den Advokaat op de Rolle van het Hof, voor de vierentwintig Regters, de drie Fiskaalen en den Griffier, die hem zijn Vonnis voorlas; de voorname inhoud daar van was de eigen
be-

bekentenis van den Advokaat, welke wij boven hebben medegedeeld; waarom hij verweezen wierdt tot het Zwaard, met verbeurdverklaring van alle zijne goederen. Na dat het Vonnis gelezen was, gaf hij te verstaan, dat men meer hadt afgeleid uit zijne bekentnisse, dan daar in lag opgeslooten. Ook zocht hij iets in te brengen tegen de verbeurdverklaring. Doch DE VOOGD, Burgemeester van *Arnhem*, een der vierentwintig Regteren, belette hem het verder spreken, met het zeggen: *Uw Vonnis is gelezen; voort, voort.* Met waggelende schreden, steunende op zijn stokje, doch met een bedaard gelaat, stapte nu de Grijsaart na het Hoffschavot. Eene diepe zucht loozende, en, veelligt, gedagtig aan zijn voorgaande aanzien in den Staat, riep hij uit: *o God, wat komt 'er van den mensch!* Thans zijnde nedergeknield op de bloote planken, deedt LAMOTIUS een gebed, van bijkans een vierendeel uurs, 't welk zijnen ontroerden Geest een weinig tot bedaaren bragt. Zich daar op tot de zamengevloede menigte wendende, sprak hij: „Mannen, geloof niet, dat ik een Landverraader ben. Ik heb opregt en vroom ge„ handeld, als een goed Patriot, en die zal ik sterven.” Nu was zijn einde op handen. Met behulp van zijnen Dienaar ontkleedde hij zich, dekte zijn grijs hoofd met zijne fluweelen Slaapmuts, trok dezelve voor zijne oogen, en knielende voor den Zandhoop, sprak hij tot den Scherpregter, *maak het kort, maak het kort.* De klok hadt nog geen half tien ure geblagen, of hij leide hem het hoofd voor de voeten, met éénen slag, zo wel getroffen, dat hij, met het hoofd, ook eenige stukjes van de vingeren wegnam, vermids de oude Man de handen, in eene biddende gestalte, zeer nabij aan den hals hadt opgeheeven. Eenigen uit haat, anderen uit liefde, doopten hunne Neusdoeken in het bloed, of bonden 'er bloedig zand in. Uit zekere aantekeningen blijkt, dat Prins MAURITS, staande aan een venster boven het Schavot, de volvoering van het Vonnis met eigen oogen heeft aanschouwd. 's Nachts daar aan wierdt het Lijk in stilte begraaeven.

Zulk een einde hadt, in den ouderdom van eenenzeventig jaaren en ruim zeven maanden, Mr. JOAN VAN OLDENBARNEVELD, Ridder, Heer van der *Tempel, Berkel* en *Rodenrijs*,

rijs, Advokaat en Groot-Zegelbewaarder van Holland, welken post hij, onder veelerhande wederwaardigheden, na genoeg drieëndertig jaaren hadt bekleed. Bij zijne Echtgenoot, MARIA VAN UTRECHT, hadt hij verwekt twee Dogters en twee Zoonen; de twee laatstgenoemden, onder de naamen van Heeren VAN GROENEVELD en STOUTENBURG, wierden, zedert, vermaard, om eenen toeleg, uit wederwraake van den dood huns Vaders, op het leeven van Prinse MAURITS ondernomen.

Zie BRANDT, *Hist. der Rechtspleeginge*;
Leeven van Oldenbarneveld; UITEN-
BOGAARD, *Kerkel. Hist. enz.*

OLDENSEEL, voor deezen een fraai Steedje in de Nederlanden, nog tegenwoordig de hoofdplaats van het Drostamt *Twenthe*, in de Provincie van Overijssel, niet verre van de grenzen van het Graaffchap *Benthem*. *Oldenseel*, of, gelijk zommigen schrijven, *Oldensaal*, zou zijnen naam ontleend hebben van de aloude *Saliërs*, die hier hunne woonplaats plagten te hebben. Gewisfelijk is deeze Plaats van hooge oudheid, indien 't waarheid zij, dat BOUDEWYN DE I, Vrijheer van *Kleef*, dezelve van Keizer LODEWYK DEN GODVRUGTIGEN ten geschenke ontvangen hebbende, in den Jaare 817 haar met Vestingwerken heeft voorzien. Prins MAURITS maakte 'er zich meester van, in den Jaare 1597. De Markgraaf VAN SPINOLA, in den Jaare 1605, dezelve voor de Spanjaards bemagtigd hebbende, bleef zij in die handen tot in den Jaare 1626, wanneer Graaf ERNST KASIMIR VAN NASSAU de Plaats innam, en, op hoogen last der Staaten, de Vestingwerken slegte.

Zie *Oudh. van Deventer*.

OLDESCHOOT, een Dorp van merkellijke oudheid, in Friesland, in de Grietenij *Schooterland*, onder het Kwartier van *Zevenwouden*. Weleer stondt hier een Klooster van de Duitsehe Orde, gestigt in den Jaare 1299, ten behoeve van Adelijke

lijke Juffers, welke de gemelde Orde hadden aangenomen. Zedert wierdt het eene verblijfplaats van Priesteren en dienstdoende Broederen. Het vermaard adelijk Geslagt VAN STERINGA was uit dit Dorp afkomstig.

Zie *Oudh. van Vriesland.*

OMMELANDEN. Dus noemt men het platte land der Provincie van *Groningen*, in onderscheiding van de Stad. *Groningen en Ommelanden*, of ook wel *Stad en Land*, is de benaaming, onder welke het geheele Gewest wordt uitgedrukt. Zie verder 't Art. GRONINGEN.

ONZENOORD, eene Vrije Heerlijkheid, met eene klein Dorp, in het *Land van Heusden*, meer bijzonder in de Langestraat. De aloude en eigenlijke benaaming is *Hondsoirde*. Voormaals stonden voor de Heerlijkheid zevenentwintig Huizen aangekend. Een geweldige Brand, in den Jaare 1746, in het Dorp *Vlijmen* ontstaan, heeft ze meest allen tot asche verteerd. De vlammen, boven den wind uitgebroken, en langs de Straat voortlopende, leiden, zo in het Dorp *Onzenoord*, als te *Vlijmen* en *Nieuw Kuik*, in korten tijd, omtrent driehonderd Huizen in koolen. Van tijd tot tijd heeft men nieuwe Huizen aangetimmerd. In de Heerlijkheid legt een Kasteel, een deftig oud gebouw, met uitgebreide plantaadjen en aangename wandeldreeven omringd.

OOLTGENSPLAAT, met *Bommel*, eene Ambagtsheerlijkheid in Zuidholland, in den *Lande van Putten*, meer bepaaldelijk in het Zuidoostlijk gedeelte van het Eiland *Overflakkee*. Volgens sommigen zou het dien naam ontleend hebben van eenen Vischer, OOLTJE genaamd, als den eersten vinder van de Plaat. Anderen, *Odulfsplaat* voor de eigenlijke benaaming houdende, leiden die af van st. ODULFUS, aan welchen eertijds de Kerk was toegewijd. De Landen, welke, zints de eerste bewooning, van tijd tot tijd, zijn aangedijkt, worden thans begroot op zevenenzestig honderd en zevenenzestig Gemeten

meten

meten en tweehonderd negenendertig Roeden. Volgens de laatste optelling zouden 'er driehonderdnegentien Huizen staan, nevens vijf Meeftooven en twee Koornmolens. De Aardappelen, welke men wijd en zijd, onder den naam van Zeeuwfche, vent, worden, voor een goed gedeelte, hier geplant. Een langen reeks van jaaren heeft de Ambagtsheerlijkheid behoord aan den Huize van AARSEN.

OOLTGENSPLAAT, het Dorp in de boven gemelde Heerlijkheid, legt in het Oostlijk gedeelte van dezelve, aan het Hollands *Diep*, waar mede het gemeenschap heeft, langs eene zeer goede Haven, van een Spui voorzien, door middel van welke het Binnenwater geloost, en het Buitenwater kan geweerd worden. Het Dorp, welk iets van de gedaante eener Stad heeft, is fraai betimmerd, met ongeveer honderdtwintig Huizen. Aan den mond der Haven plagt weleer een Schans te leggen, dien men, naaderhand, heeft laten vervallen. Behalven de Hervormde Kerk, die haaren eigen Leenaar heeft, en een deftig gebouw is, staat 'er een aanzienlijk Raadhuis, van verscheiden vertrekken voorzien, eene Waag en een Weeshuis, dat voor ruim vijftig jaaren gebouwd wierdt. Behalven eene Jaarlijkfche, wordt hier ook eene Weekmarkt gehouden.

OORGATEN. Dus noemt men, te *Amsterdam*, de opening in verscheiden hooge houten Bruggen, slegts met eene enkele plank gedekt, door het ophaalen van welke zij doortogt verleenen aan Beurtschepen, en andere Vaartuigen, mids deeze het Want en andere Zijtuwen losmaaken. Veel minder omflagtig zijn deeze *Oorgaten*, dan de Wippen of Ophaalen, van welke men zich aan andere laagere houten Bruggen moet bedienen. De uitvinder daar van was, in den Jaare 1596, HENDRIK JAKOBSZON STAETS, Stads-Timmerman. Reeds te voren waren de *Oorgaten* niet onbekend; want men vindt reeds, in den Jaare 1481, van een *Oirgat* aan de Nieuwe-Brug gewag gemaakt. De openingen in de Paalen, rondom de Stad, welke met Boomen geslooten worden, plagt men ook *Oorga-*

zen te noemen. Van eene andere gedaante zullen dus de eertijds gebruikelijke geweest zijn.

Zie WAGENAAR, *Beschrijf. van Amsterdam.*

OORSCHOT, een aanzienlijk Vlek, in de Meierij van 's Hertogenbosch, onder het Kwartier van Kemperland, vier uren ten Zuiden van de Stad 's Hertogenbosch. Het getal der Huizen wordt op negenhonderd begroot. 'Er staan twee Kerken; de eene, zijnde de kleinste, aan ST. ODULFUS, de andere, veel grooter, aan ST. PIETER gewijd. De eerste, een zeer oud gebouw, volgens een aangenomen Volksbegrip, van de tijden der Romeinen, wordt niet meer tot het oorspronklijks oogmerk, maar tot eene Waag gebruikt. De Grootte, eertijds eene Kollegiaale Kerk, praalt nog, in het Koor, met de kunstig gewerkte Gefoelten of Zitplaatzen der Kanunniken; als mede met de prachtige Grafsombe van het Stamhuis van MERODE, aan 't welk eertijds deeze Plaats in eigendom behoorde. Het Gebouw, aanzienlijk door zijne Bouworde en grootte, en, ten dien opzigte, de Hoofdkerken van verscheiden Nederlandsche Steden evenaarende, ontvangt nog meer luisters, door zijnen stand op een ruim Marktveld. De hooge Toren pronkte, eertijds, met een fraai Spits; doch dit, eens door den Wind, en andermaal door het blixemvuur merklijk beschadigd zijnde, heeft men, zedert, den Toren met een laagen Kap gedekt. De Hervormde Leeraar, welke in deeze Kerk den dienst verrigt, predikt insgelijks in het Dorp Best. — *Oorschot* behoort, voor de eene helft, aan Hun Hoog Mogenden de Staaten Generaal, en voor de andere helft, aan een bijzonderen Heer. Te gader, doch beurt om beurt, stellen zij de Regeering aan; zij bestaat uit zeven Schepens, zeven Gezwoorenen, zeven Raadsmannen, twee Kerkmeesters en drie Armmeesters. De Schout of Drosfaart, evenwel, wordt door den bijzondere Half-Heer aangesteld.

Een

Een zonderling voorval, in den Jaare 1663, te *Oorschot* gebeurd, is der aantekeninge wel waardig. ARNOLDUS FEY, Geneesmeester der Plaatze, hadt zich, zints eenigen tijd, door gelukkige geneezingen zeer vermaard gemaakt. De toeloop van Lijderen, die, meestal, gelukkig geholpen wierden, nam hand over hand toe. Dit baarde opmerking, doch vooral, dat de eere der geneezinge wierdt toegeschreeven aan de wonderdaadige kracht van het Lijk van zekere MARGARETA VAN VALKENNISSE, Moeder van een Nonnenklooster te *Oorschot*, in den Jaare 1658, en dus ruim vijf jaaren te vooren overleeden. De zulken, die aan wonderwerken, in onze dagen, geen geloof sloegen, zогten de oorzaak der ongemeene Geneezingen in eene heilzaame Olie, welke het Lijk, door het eene of andere behoedmiddel tegen de verrotting bewaard, uitleverde. De Algemeene Staaten, enig bedrog vermoedende, of voor de uitzinnigheden des Bijgeloofs bedugt, deden het Lijk overbrengen in eene Kamer op het Stadhuis te 's *Hertogenbosch*, om aldaar door bekwaame Ontleedkundigen onderzocht te worden. Zij vonden het, in een geflooten kist, als eene Nonne opgeschikt. Het bleek geopend geweest, de Ingewanden daar uit genomen, en de plaats daar van aangevuld te zijn met fijn gemaalen Alfemknopjes. De Huid was uitgedroogd en gerimpeld, bedekkende niets anders dan de beenderen. Alles gaf eenen reuk van zich als vermolfemd hout. Naa het Lijk dus gefchouwd, en 'er niets ongemeens aan bevonden te hebben, wierdt hetzelfde, in tegenwoordigheid van Schepenen van 's *Hertogenbosch*, in een afzonderlijk Koor van de *St. Jans* Kerk begraven. Hoewel het gerugt der Heilige Nonne allengskens verdween, behieldt, nogthans, de Heelmeester zijnen toeloop, en verrigtte nog verscheiden treffende geneezingen.

Zie OUDENHOVEN, *Beschr. van de Meijery.*

OOST-BARENDRECHT, eene Ambagtsheerlijkheid, onder Zuidholland, in den *Riederwaard*, en een Hollandsch Leen, wordende begroot op zevenhonderd Morgens Land. Zij heeft geen

geen Dorp, noch gevolglijk eene Kerk. De opgezeetenen, hier en daar verspreid, verrigten hunnen openbaaren Godsdienst in het aangrenzend Ambagt *West-Barendrecht*.

Zie OUDENHOVEN, *Beschr. van Zuidholland.*

OOSTBROEK, weleer een Klooster, buiten de Witte-Vrouwenpoort van *Utrecht*. Het was in tweeën verdeeld; de eene helft wierdt van Monniken, de andere van Nonnen bewoond. Het ontleende zijnen naam van den *broekigen* grond, op welken het, ten Oosten van de Stad, lag. De H. MAAGD en ST. LAURENS waren 'er de Beschermheiligen van, en de stigter Bischoep GODEBALDUS, in het begin der Twaalfde Eeuwe. Naar de strenge onderhouding van de Orde van BENE-DICTUS, naar welke Kloosterlingen leefden, noemde men dit Gestigt, bij wijlen, den Kerker der Orde. Zo niet van alle, immers van een goed deel der Landerijen van de Heerlijkheid *Zuilen*, was de Abt eigenaar. Van hier dat zijn aanzien niet gering was. Op de Landdagen van het Gewest, hadt hij zitting onder de Staaten, voorts zijn afzonderlijk regtsgebied zeer ruime inkomsten. Eerst stondt het Vrouwelijk gedeelte van het Klooster, waarin geen andere dan Adellijke Juffers wierden aangenomen, onder eene Priorin. Aangroeiende rijkdom en luister deedt haar den naam van Abtdisfe opdraagen, met eene Priorin onder haar. In het felste der Spaansche Oorlogen, wierdt het gewijde Gestigt verwoest. In de Kerk lagen verscheiden luiden van aanzien begraven: onder andere Graaf WILLEM VAN RENNENBERG, *Heer van Zuilen en Westbroek*.

Zie *Batavia Sacra; Hist. van het Utrechtsche Bisdom.*

OOSTBURG, in Staats Vlaanderen, onder het *Vrije van Sluis*, ongeveer twee uren gaans ten Noordoosten van de Stad van dien naam. Het is eene kleine Stad, van hooge

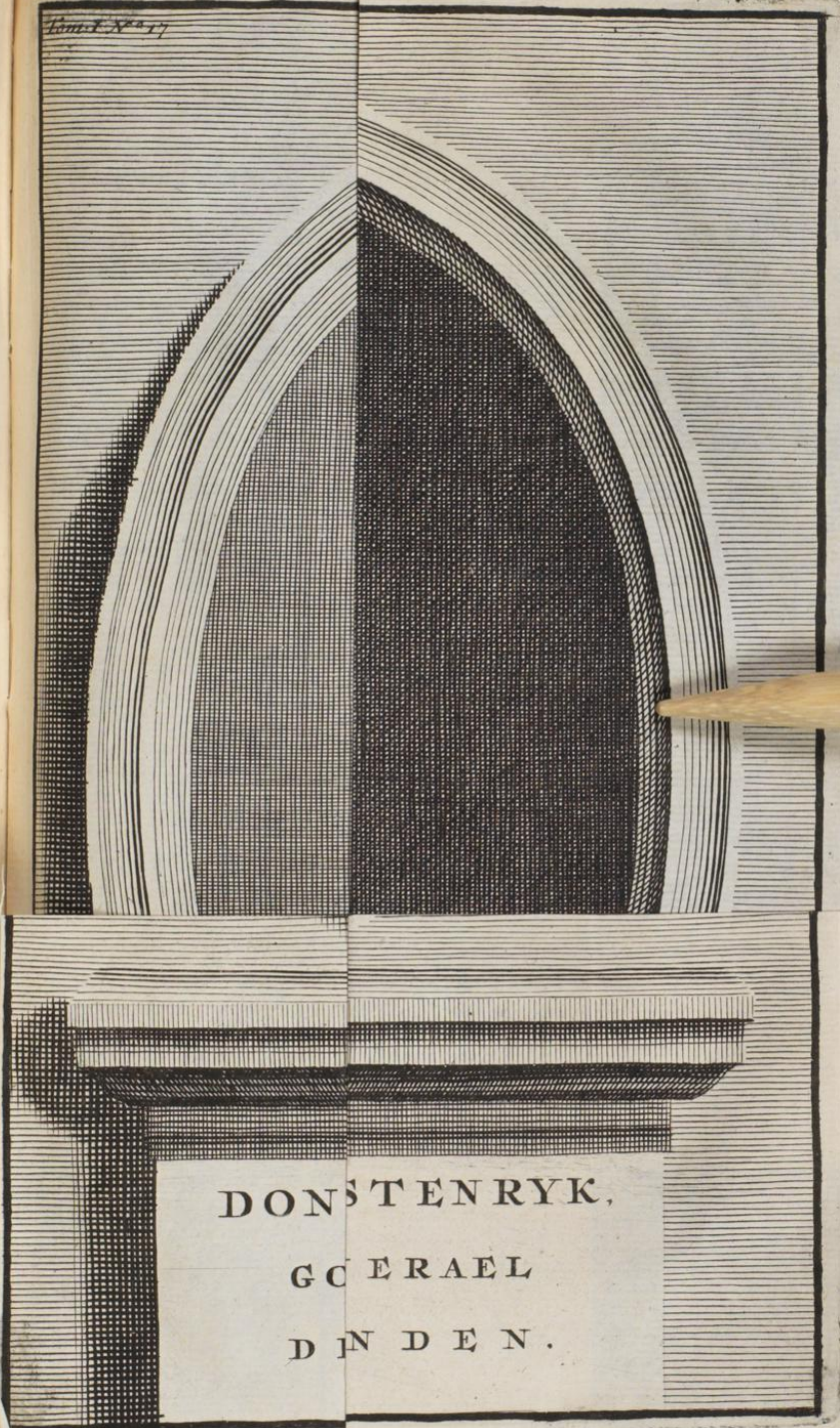
oudheid, eertijds van Vestingwerken voorzien, doch die al voor lang geslegt zijn. Graaf MAURITS VAN NASSAU maakte zich, in den Jaare 1664, meester van het Stedeken, 't welk zedert in de magt der Staaten is gebleeven. Men telt 'er omtrent honderd Huizen, en; ondanks dit klein getal, twee Kerken: de eene wordt door de Nederduitsche, de andere door de Walsche Hervormden gebruikt. Wijders heeft men 'er een Raadhuis, 't welk op een Plein staat. In hetzelfde vergadert, van tijd tot tijd, de Regeering, welke bestaat uit Baljuw, één Burgemeester en vier Schepens; zij worden door de Algemeene Staaten of derzelven Afgevaardigden aangefeld, doch begeeven zelve de Ampten van Griffier en Ontvanger. Niet anders dan in naam heeft het Plaatsje gemeenschap met

OOSTBURGER-AMBAGT, als beslaande een aanmerkelijk gedeelte van het *Land van Kadzand*, als mede, nevens verscheiden andere Poldertjes, de wederhelft van den *Hendriks-Polder* en van *Prins Willems-Polder*, van welke de andere helft onder het regtsgebied van het gemelde Steedje behoort.

OOSTENRYK, (*Don JAN VAN*) gebooren omtrent den Jaare 1545, was de Natuurlijke Zoon van Keizer KAREL DEN V, geteeld bij eene Hoogduitsche Adelijke Juffer, VAN PLOMBES genaamd. Heimelijk wierdt hij, in Spanje, opgevoed bij LOUIS QUEJADA, Heer van *Villa Garcia*, dien hij, langen tijd, voor zijnen Vader hielt. Zijn weezenlijke Vader, mischien daar door zijnen eigen mistap willende boeten, hadt hem tot den Geestelijken staat geschikt. Zijn broeder, Koning PHILIPS, bestemde hem tot een anderen levensstand. Van deszelfs aanwezig en verblijf niet onkundig, wilde hij dat *Don JAN* aan hem zou vertoond worden, terwijl hij op de jagt was. 's Konings wil wierdt volbragt, en de Bastaart straks voor Broeder erkend en aangenomen. Van toen af ontving hij eene Krijgsmansopvoeding, en wierdt spoedig te werk gesteld. Van zijne bedreevenheid in het bedrijf, waar toe hij was opgeleid, gaf hij een bewijs, in den Jaare 1571, toen hij, aan het hoofd van eene talrijke Vloot, op de Turken de merkwaardige zege bevogt, in den Slag bij *Lepanto*. Zedert schijnt hij zich voor-

naame.

Am. I. N. 17

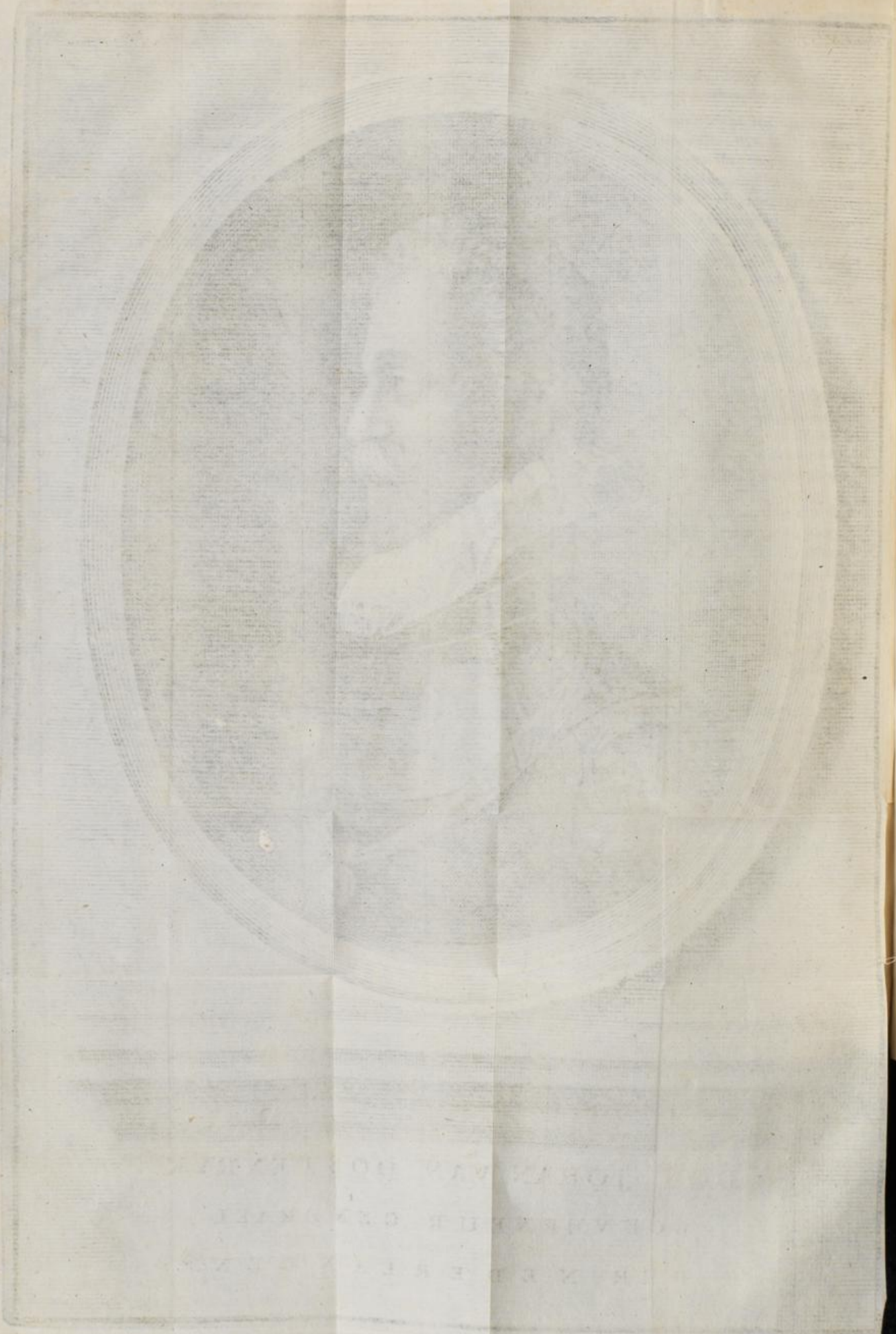
DONSTENRYK,
 GO ERAEL
 D I N D E N .

Platt. N° 17

DON JOHAN VAN OOSTENRYK.
 GOUVERNEUR GENERAEL
 DER NEDERLANDEN.

en.
 die al
 maakte
 t welk
 er om-
 twee
 andere
 men
 hem
 ofstet
 den doo
 gelyk,
 vanger.
 chup met
 helijc ge-
 vens ver-
 Hendrik.
 andere
 behoort.
 ten Jare
 den V,
 ploms
 ij Louis
 l, voor
 en dar
 soe den
 militie,
 als mi-
 gan un
 vko-
 bueder
 Kinge-
 n zijne
 id, gaf
 hoofd
 ge zege
 is voor-
 naam

nneij
in te
ken te
uwart
rō te
nadat
onver
volde
heid
van P
om te
se heb
vervo
Geza
Neder
vervo
worde
den vi
makke
der de
komfi
Ee
thans
meene
en te g
" om
" misv
" ondi
verhaa
" van
" hij
" dat
hij be
" jefteit
en h
ter se
neder
niet

JOHANN VAN BO
GEWENDE
N. N. D. E. R. E. L.

30 mm

naamelijk in *Italie* te hebben onthouden. Althans bevondt hij zich te *Milaan*, in den Jaare 1576, toen Koning PHILIPS hem bevel zondt, de Landvoogdij over de Nederlanden te aanvaarden. Intusfchen hadt hij een ontwerp gefineed, om zich tot Koning van *Tunis*, in Afrika, te doen verklaaren, naadat hij het zou bemagtigd hebben. Doch, 't zij door onvermogen, of om andere redenen, hij zag daar van af, en voldeedt aan het Koninklijk gebod. Om de reize in veiligheid te volbrengen, nam hij dezelve aan, in de hoedanigheid van Paadje van OCTAVIO FERDINAND GONZAGA, naa alvoreens, om te meer onbekend te zijn, hair en baard zwart geverfd te hebben. Te *Parijs* tradt hij af aan eenen herberg, doch vervoegde zich van daar in den wooning van den Spaanschen Gezant DIEGO DE ZUNIGA, om aangaande den toestand der Nederlanden de noodige kundfchap in te neemen. Thans vervorderde hij zijnen weg, zonder van iemand ontdekt te worden, na de Stad *Luxemburg*, en kwam daar binnen op den vierden November des genoemden Jaars 1576. Hier maakte hij zich bekend aan den Heere VAN NAVES, Stedehouder des Graaven VAN MANSFELD, en wierdt voorts, overeenkomstig zijnen rang, verwelkoomd.

Een aanvang, of liever voorspel van zijn bewind, maakte thans *Don JAN*, door het fchrijven van Brieven aan de Algemeene Staaten, waarin hij, van zijne aankomst, kennis gaf, en te gelijk betuigde „ door den Koning te zijn gezonden, „ om het bewind van zaaken te aanvaarden, allen twist en „ misverftand te befiften, en de Landen wederom aan hunnen „ ouden welvaart te helpen.” Met leedweezen, betuigde hij, verftaan te hebben „ den bijfteren overlast, bij hen geleeden „ van de Spaansche en andere uitheemsche Soldaaten, welke „ hij, naa behoorlijk onderzoek, zodanig dagt te straffen, „ dat men reden zou hebben, daar over voldaan te zijn.” Hij besloot zijn fchrijven met de verklaring „ dat zijne Ma- „ jesteit meer niet eifchte, dan volkomene gehoorzaamheid, „ en herftelling van den Roomschen Godsdienst.” In een nader fchrijven verzogt de Spanjaard Gijzelaars, en andere verzekering, om veilig dieper in 't Land te mogen koomen, tot het treden in nadere onderhandelingen. Het wantrouwen,

reeds voorheen, bij de Staaten, tegen hem opgevat, wierdt hier door versterkt. Nogthans zonden de Staaten aan hem eenige Afgevaardigden, om zijne meening nader te verstaan; intusfchen bemagtigden dezelve eenige Steden, en beraamden nog andere maatregels, ter hunner verzekeringe.

Twederlei gevoelen heerschte thans in de Vergadering der Algemeene Staaten. Volgens zommigen moest men aan *Don JAN*, eer hij voor Landvoogd wierdt erkend, eenige regels voorschrijven; andere, daarentegen, beweerden, dat hij zonder eenige bepaaing moest worden aangenomen. Herhaalde Brieven, door Prins WILLEM DEN I, uit *Middelburg* geschreeven, deeden de laatsten van inzicht veranderen. Zijn raad hieldt in, allen handel, met den Spanjaard, volstrekt van de hand te wijzen, tot dat het uitheemsche Krijgsvolk het Land zoude geruind hebben. Men moest bedingen, twee- of drie-maalen 's jaars, of zo dikwijls men zulks zoude goedvinden, te mogen vergaderen; dat 'er wervingen gedaan, noch bezettingen zouden mogen geleid worden, buiten hunne bewilliging, en dat, eindelijk, alle Kasteelen mogten geslegt worden. Zo veel ingangs vondt deeze raad, dat men *Don JAN* eenige punten voorleide, staande op het vertrek der Spanjaarden, het aanneemen der Gensfche Bevrediging, die onlangs getroffen was, en het bijeenroepen der Algemeene Staaten. In zijn antwoord beloofde hij, 's Konings vreemd Krijgsvolk het Land te zullen doen ruimen, mids de Staaten insgelijks hunne Benden afdankten; 'er nevens voegende, „de zijne zo lang buitenlands te zullen houden, tot dat de nood of eenige uitheemsche Oorlog het herroepen zoude vorderen.” Belangende den Gensfchen Vrede, verklaarde hij tot een gemeenen Vredehandel wel te willen verstaan, „voor zo veel met het Roomsche Geloof en de Koninklijk hoogheid bestaanbaar, was.” Op deeze voorwaarden beloofde hij, het bijeenroepen der Staaten te zullen toestaan. Duidelijk zag Prins WILLEM de dubbelheid en schalkheid van dit antwoord, en deelde deswegen zijne gedagten mede aan de Staaten; hun met een berigtende de kundfchap, ontvangen uit onderschepte brieven, onder andere van *Don JAN*, aangaande het werven van Krijgsvolk, en, diensvolgens, het voorneemen, aan de zijde der Spaanschen, om den Oorlog voort te zetten.

Don

Don JAN, intusfchen, om den fchijn te geeven, alsof het vertrek der Spanjaarden hem waarlijk ernst was, zondt zijnen Geheimschrijver na *Antwerpen*, om de Spaansche Bevelhebbers tot de reize te beweegen; doch te gelijk, ter fluijk, hun in te geeven, dat ze aan geen anderen uittocht, dan ter *Zee*, hunne toefstemming moesten geeven. Gemeenlijk hielt men deeze keuze voor eenen list, uitgedagt, om onder fchijn der toerustingten tot de reize, de Troepen zo veel te langer in het Land te houden. Doch het bleek wel haast, hoe eene verdere bedoeling hier onder verborgen lag.

Te weeten, *Don JAN*, in zijnen toeleg op de Kroon van *Tunis*, niet geflaagd zijnde, hadt thans het oog op de heerschappij over Engeland. Uit kragt der aanmatiging van *Rome*, dat dit Rijk een Leengoed was van den Heiligen Stoel, hadt hij, van Paus GREGORIUS DEN XIII, met toefstemming van Koning PHILIPS, daar op regt verkreegen. Hij stondt, daarenboven, na het huwelijk met MARIA, Koninginne van Schotland, eene Nicht van Koninginne ELIZABETH van Engeland, welker geboorte, en gevolgljk ook het regt tot de Kroon van dat Rijk, bij veelen wierdt verdagt gehouden. Onder het vertrek der Spaansche Krijgsmagt te fcheep lag dus het verrenitziend oogmerk verborgen, om des Spaanschen Dons toeleg op eene Koninklijke Kroon te bevorderen. De Spaansche Krijgshoofden, zingende zo als men hen gebekt hadt, gaven den zendelingen des benoemden Landvoogds tot bescheid, „ dat zij ten zijnen bevele stonden, maar het faifoen te verre „ verloopen keurden om te Lande te vertrekken, ter zaake „ van de vorst en den sneuwval in het gebergte, en 't ge- „ brek aan lijftogt in *Savoije*, alwaar, bovendien, de Pest „ regeerde, en de wegen hadt doen fluiten. Men wilde dan „ te fcheep gaan, mids men vooraf betaaling bekwam van „ agterftallige soldije.”

De Staaten, dit antwoord van *Don JAN* bekoomen, en de zaak dieper hebbende ingezien, weezen den voorflag van de hand. De Spanjaards, met hunnen naasleep daar onder gerekend, beliepen wel tienduizend koppen. Wel drie maanden werks zoude men hebben aan het bezorgen der Schepen, tot den overtogt noodig. De penningen, tot die uitrustinge, en

nog daarenboven de soldij der Benden, wist men niet te vinden. Men begreep, bij dit alles, dat de Nederlandsche Schepen, eens in Spaansche handen gesteld zijnde, zo goed als voor verlooren mogten gerekend worden. Lang en veel over en weder schrijvens ontstondt hier uit, tusschen de Staaten en *Don JAN*; weigerende de eerste, in het vertrek der Krijgsmagt ter Zee te bewilligen, terwijl de andere staan bleef op zijn stuk, dat de begeerde reize langs geen en anderen weg voortgang konde neemen.

Intusschen zammelde de benoemde Landvoogd met het aanneemen van den Gendfchen Vrede. In 't vermoeden dat eene gewaande vreeze van gevaar voor 't Roomsche Geloof hier onder mogt schuilen, zогten de Staaten dit voorwendzel op te ruimen. Naa het inneemen van het gevoelen der God- en Regtsgeleerden van 't Hoogefchool te *Leuven*, van verscheiden Kerkvoogden en andere Geestlijken, gelijk ook van den Raad van Staaten, ontvingen ze tot bescheid, dat ze den gemelden Vrede nuttig vonden voor den Roomfchen Godsdienst, en de gehoorzaamheid, aan zijne Majesteit verschuldigd, geenzins verkortte. Door zulke middelen зогt men *Don JAN* over te haalen tot het aanneemen van de Bevrediging; terwijl men, van een anderen kant, zich зогt te sterken, in gevalle hij niet aan de hand wilde koomen. Uit Engeland ontving men de toezegging van eene aanzienlijke somme; en wil men dat Koningin *ELIZABET* te gereeder daar toe bewilligde, zints zij, door den Prins *VAN ORANJE*, van *Don JANS* toeleg verwittigd was.

In den aanvang des Jaars 1577 vertrok deeze na *Marche in Famine*. Hier ontving hij de Gezanten van Keizer *RUDOLF DEN II*, met voordagt derwaarts gereisd, om als middelaars tusschen beiden te treden, en de aanneeming van *Don JAN* te bevorderen. De Algemeene Staaten zonden 'er insgelijks hunne Gemagtigden, in merkelyken getale. Het vertrek der Spaansche Troepen ter Zee, en het aanneemen van de Gendfche Bevrediging, waren de hoofdonderwerpen, over welke hier gerwist wierdt. Van weerkanten bleef men onverzettelijk bij zijn stuk. Hier uit reezen hooge woorden. De *Don* floeg zwaare bedreigingen uit, van het te werk stellen niet van het zijne, maar des Konings zwaard, en het voeren van den selften Oorlog, daar

daar men ooit van hoorde gewaagen. De Gemagtigden, daarentegen, vraagden, of hij meende, den Nederlanderen zo gemakkelijk het net over 't hoofd te strijken, als een deel slaafschte Mooren, die, verzuft en verbluft, geen beter raad geweeten hadden, dan zich op zijn woord te verlaaten; 't geen, evenwel, hun zeer kwalijk bekoomen was. De handel wierdt hier mede afgebroken, en namen de Gemagtigden hun affcheid, van zins om 's anderendaags te vertrekken. Intüschen speelde de afgebroken handel *Don JAN* nog al door de zinnen. Haakende na gezag, en de Landvoogdij als dienstig voedzel daar van aanmerkende, bezon hij, een weinig te moeten toegeeven. Omtrent middernacht, zondt hij zekeren Pater FREGOZE, nevens den Bisfchop van *Luik*, aan de Gemagtigden, met fchrijven van zijne hand, behelzende betuiging van bereidwilligheid tot het aanneemen van de Gendfche Bevrediging, mids dezelve den Roomschen Godsdienst en de Koninklijke hoogheid niet te na kwam. Met het aanbreeken van den dag kwam hij nog een ftap nader, verklaarende, hoe hem gebleeken was, uit de getuigenisfen van kundige en vertrouwde mannen, dat de Vrede met de geftelde voorwaarden volkomen zamenftemde. Naa het vertrek der Gemagtigden, ftelden de Keizerlijke Gezanten hunne poogingen te werk, om *Don JAN* ook in het vertrek der Spanjaarden te land te doen bewilligen. Zijnen mond gemaakt hebbende op de bemagtiging van Engeland, hadt hij, langen tijd, daar geene ooren na. In 't einde, egter, vondt hij zich genoodzaakt, het ftuk te laaten glijden, voor de kragtige Vertoogen der Gezanten, omtrent de onmogelijkheid der Zeereize. Men ontworp nu een Plakaat, om op 's Konings naam te worden afgekondigd, zedert bij den naam van *Eeuwig Edikt* bekend. *Don JAN* ondertekende het te *Marche in Famine*, op den twaalfden, en de Algemeene Staaten, te *Brusfel*, op den zeventienden Februarij des Jaars 1577. De Afgevaardigden van Holland en Zeeland konden, egter, tot nog toe, tot de ondertekeninge niet befluiten. Bij het Edikt wierdt *Don JAN* voor Landvoogd aangenomen, zo ras de uitheemfche Troepen de Landen zouden verlaaten hebben. Wijders moest *Don JAN*, zo wel als zijne Opvolgers, midsgaders de bijzondere Stadhouders, Raaden en Amptenaaren, dit Verdrag bezweeren.

De erkende Landvoogd, het blijven op eenen afstand nu als noodeloos aanmerkende, kwam eenen stap nader. Onder dekking van eene Lijfwagt van tachtig Hellebaardiers, geleid door den Hertog VAN AARSCHOT, vervoegde hij zich te *Leuven*. Straks kwamen aldaar bij hem hunne opwagting maaken de meest aanzienlijken van den Adel, om den Landvoogd te begroeten, en zich zijner gunste te beveelen. Om de harten van Grooten en Kleinen te winnen, begiftigde hij geenen met kostbaare onthaalen, waardigheden, ampten en jaargelden, terwijl hij omtrent deeze zich zeer minnelijk en gespraakzaam aanstelde. In eigen perfoon verscheen hij in de zamenkomsten van Gilden en Schutterijen, en nam deel aan derzelven oeffeningen. Onder dit alles stelde hij orde op het vertrek der Spanjaarden, en verkreeg, om dit te bevorderen, van de Staaten verlof tot eene geldleening van vierhonderdduizend guldens, onder verzekering van de Koninklijke inkomsten. Nog vóór het einde van April vertrokken de vreemde Krijgslieden.

Gedurende zijn verblijf te *Leuven*, gaf *Don JAN* kennis aan den Raad van Staate, van eene ontdekte zamenzweeringe tegen zijnen perfoon, hem uit Frankrijk en van elders overgebriefd, aangeleid om hem van kant te helpen, of te scheep na *Rochelle* te vervoeren. Eenige vreemdelingen, zich op dat pa' te *Leuven* onthoudende, zouden de volvoering van 't gruwelstuk op zich genomen hebben. Hij voegde 'er nevens, dat de Prins VAN ORANJE aan her hoofd van het vloekverwantschap, en reeds een goed getal Krijgsvolk rondom de Stad verspreid was. Hoewel het aanbrengen luttel geloofs vondt, dagt men, egter, raadzaam, het doen van eenig onderzoek. Twee Fransche Edellieden, op vermoeden gevat, bleeken onschuldig, en de gewaande toebereidzels louter harsenschim te weezen.

Inmiddels was men vlijtig bezig, te *Brusfel*, tot de ontvangst van den nieuwen Landvoogd, welke 'er, op den eersten Maj des Jaars 1577, eene statelijke intrede deedt. Rijdende tusschen 's Pausen Gezant en den Bischof van *Luik*, wierdt hij gevolgd en omringd van eenen stoet van Ridders, Heeren, Hovelingen en anderen, ten getale van wel drieduizend perfoonen. Een gulden Wagen, met gouden Laken overkleed, betaaden met kunstig gemaakte fruiten, en voortgetrokken van

twee

twee sneeuwite Rosfen, opende dien Trein. Allerwegen stonden Eereboogen, vermeldende des Landvoogds loflijkste Krijgsbedrijven, vooral de zege, op de Ottomansche Vloot bevogten. Een regen van bloemen, kruiden en kranzen daalde neder op den voorbijtrekkenden stoet, uit de handen van pragtig getooide Juffers, die langs heenen de Vensters der Huizen bestuwden. Met een minnelijk gelaat ontving *Don JAN* alle deeze erbetuigingen, en wierdt te greetiger toegejuicht, alzo hij een Heer was, fraai van perfoon, hoofsch van zeden, en in de jeugd van ruim dertig jaaren. In handen van den Bisschop van 's *Hertogenbosch*, en in tegenwoordigheid van 's Pausen en 's Keizers Gezanten, deedt hij, op den vierden der Maand, den Eed als Landvoogd, op het onderhouden en handhaaven van het Eeuwig Edikt, den Gendschen Vrede, alle vrijdommen, regten en gewoonten der Landen, Steden en Plaatzten, zonder daar tegen te zullen doen, op hoedanige wijze het ook zijn mogt. Naa hem leiden de Gemagtigden der Staaten den Eed af, en erkenden hem voor Landvoogd. Op den zelfden voet, als voormaals te *Leuven*, ging hij nu voort, in het pleegen van beleefdheid en milddaadigheden, om de harten der Landzaaten te winnen. Doch 't gelukte hem niet, eenen iegelijk daar door in zijne magt te houden. Men vondt 'er, die al vroeg een vermoeden hadden van heimelijke inzigten, daar onder bedolven. Dus doorzigtig was, onder andere, de Heer VAN HEEZE, Bevelhebber van *Brusfel*; begiftigd met eene erflijke Rente ter somme van drieduizend guldens, gevestigd op de Staaten van Braband, zeide hij, eerlang, de weldaad op, en gaf de brieven te rug. Zelf zou de beroemde *VIGLIUS VAN ZUICHEM VAN AYTA*, reeds bij de staatelijke intrede, zich eenige woorden hebben laten ontvallen, die na twijfeling aan een bestendigen vrede smaakten. Een scherp gezigt voorwaar van deeze Staatsmannen! Want ééne maand was 'er pas verlopen, of de *Brusfelsche* Burgerij las even greetig de Smaadschriften, tegen den Landvoogd gestrooid, als zij hem kortelings met toejuichingen hadt ontvangen.

Omtrent deezen tijd waren de Staaten van Holland en Zeeland te *Geertruidenberg* vergaderd. Derwaarts zondt de Land-

voogd zijne Gemagtigden, om de Staaten te vermaanen tot het doen afkondigen van het Eeuwig Edikt, in hunne bijzondere Gewesten en verdere onderhoorigheden; als mede tot het afleggen van alles, 't geen agterdocht konde baaren: als het werven van Krijgsvolk, het sterken van Steden, vergieten van gefchut en aangaan van uitheemfche verbintenifen. Doch zij hadden nog eene afzonderlijke boodfchap aan den Prinfe VAN ORANJE. De Landvoogd kende dezelfs invloed op de Landzaaten; veel zou hij dus gewonnen hebben, indien hij den Prins in zijne belangen konde overhaalen. In een fchriftelijk Vertoog, op den drieëntwintigften Maj overhandigd, wierdt, onder andere, voorgesteld, „ dat de Prins, nu bekomen hebbende zijn hart, „ lijk begeeren, naamelijk zijne eer, zijne goederen, en 't „ vertrek der Spanjaarden, waar op hij het aanneemen der Wa- „ penen gegrondvest hadt, verklaaren wilde, of 'er nog iets „ ontbrak aan zijn genoegen en verzekerdheid, opdat men hem „ voldoening mogt geeven.” In hun antwoord verzekerden de Staaten, dat 'er nog veel ontbrak aan de uitvoeringe der voorwaarden van den Gendfchen Vrede; zijnde, onder andere, *Don JAN* in 't Land gekoomen met eenen floet van Spanjaards en Italiaanen, ftrijdig tegen het Verdrag, te *Marche in Famine* met hem geflooten; om niet te fpreken van den ingang, welken verfcheiden verdagte perfoonen, meest uitlanders, bij hem vonden. Met de Afgevaardigden ging nu de Prins over tot bijzonderheden, hem onmiddelijk betreffende; klaagende, vooral, over het onthouden van zijnen Zoon in *Spanje*, welken men, tegen alle regten en vrijheden, aan 't Leuvenfche Hoogefchool ontvoerd hadt; als mede, dat verfcheiden zijner goederen, met naame de Stad en Baronnij van *Breda*, hem nog onthouden wierden, egen de voorwaarden der Gendfche Bevrediging. Wat de aanbieding van bijzondere voordeelen aanging „ wilde men”, was 't wederwoord van zijne Doorluchtigheid, „ naa het doen „ van fchuldig regt, eenige verdere gunst bewijzen, hij zou „ zijner Hoogheid daar voor dank weeten, indien het ftrekte „ tot 's Lands nut, alzo hij alleen dit, en geen eigen voordeel „ zegt.” Dit zeggen maakte een einde aan de onderhandeling.

De

De Landvoogd, nu in het bewind, maakte daar van een aanvang met eene vertooning, hoe zeer hem de handhaaving van het Roomsche Geloof ter harte ging. Bij brieven, gedagtekend den drieëntwintigsten Mai, gerigt aan de Bischoppen en Inquisiteuren, beval hij dezelve, „ zij hadden een „ waakend oog te houden op hunne schaapen, dezelve te „ stigten door een heilig voorbeeld, en te wapenen met goe- „ de leere, tegen de aanflagen der verflindende Wolven, en „ deeze te straffen, volgens de geestlijke regten der Kerkver- „ gaderinge van *Trente*; waar toe hun des Konings magt, „ en de zijne, daar zij vereischt wierdt, niet ontbreken „ zoude.” Hij voegde 'er nevens, dat „ zij ernstig onder- „ zoek hadden te doen omtrent alle Kettters, die zich kwa- „ men te verloopen tot oproer, wanorde, ergernis, of rede- „ nen, strekkende tot verleidinge der Zielen, en hun te doen „ draagen de straffen, staande op het krenken van den ge- „ meenen welvaart.”

Doch, hoe zeer dus op het geloof, minder was hij, in 't hart, op de eerlijkheid gesteld. Dit bleek aan zijn gedrag, met opzigt tot de Hoogduitsche Krijgsknegten. De Staaten, van zelve niet ongeneigd om die Benden te loozen, wierden daar toe nog meer aangezet door den Landvoogd, onder bemiddeling van ESCOVEDO. Nogthans ging de afdanking traaglijk voort, door dien men het, aangaande de voorwaarden, niet eens konde worden. Diensvolgens vonden de Staaten raadzaam, den Landvoogd te beweegen, zich in perfoon te begeeven na *Mechelen*, om aldaar, met de Kolonellen der genoemde Benden, mond aan mond te handelen. Hij wierdt 'er staatelijk ingehaald; doch, in stede van het groot oogmerk zijner reize voort te zetten, arbeidde hij, onder de hand, om de Hoogduitschen op zijne zijde te trekken, en in 't Land te doen blijven. Vóór zijn vertrek na *Mechelen* deedt hij eenen flap, die merkeliijken agterdogt verwekte. Hij begeerde op de Algemeene Staaten, dat zij den Prins VAN ORANJE zouden beoorlogten, onder voorwendzel dat deeze, door het kwellen der Amsterdammers, de Gendsche Bevrediging hadt geschon- den; een aanflag, zeide hij, welke bij hem zo zwaar woog, dat al ware 't dat hij in *Spanje* of *Italie* zich bevondt, de reize her-

herwaarts zoude aanneemen, om hunne zaak te verdedigen. De Staaten gaven hierop geen ander bescheid, dan dat men eerst beter kennis van zaaken behoorde te hebben, en de elenden des Oorlogs te schuwen, zo lang zich hoop opdeedt, om bij wijze van vergelijk, de geschillen in der minne bij te leggen. Intusschen verloor *Don JAN*, zedert, veel van de genegenheid der Staaten, die, uit deeze staal, zijne zucht tot het hervatten van den Krijg afleidende, van toen af een kwaad oog op hem begonnen te slaan. Evenwel herwon hij, eenigermaate, het vertrouwen, zints hij *ESCOVEDO* na *Spanje* hadt afgevaardigd, om een merkelyken onderstand in penningen van den Koning te verzoeken. Hoe weinig gronds dit vertrouwen hadde, leerde, wel haast, de ondervinding.

Geduurende *Don JANS* verblijf te *Mechelen*, zaten Schepenen dier Stad over de zaak van zekeren Kleermaaker, met naame *PIETER PANIS*; man van onbeproken wandel, wien men niets anders te laste leide, dan, volgens eigen bekentenis, onder 't gehoor geweest te zijn van een Hervormden Leeraar, in het Dorpje *Balheim*, niet verre van de Stad; als meede, zijne standvastige weigering van het herroepen van zijn geloof, en het noemen van anderen, die, ter zelfde plaatze, de Preek hadden aangehoord. Ondanks het vuurig aanloopen van vrienden en gebuuren, bij den Schout *WILLEM DE KLERK*, en het ernstig voorschrijven des Prinsen *VAN ORANJE*, om onschuldig bloed te spaaren, wierdt *PANIS*, bij vonnis van Schepenen, en met toestemming van *Don JAN*, verweezen, om openlijk onthalsd te worden.

Thans was de tijd rijp geworden, ter ontwikkelinge van *Don JANS* heimelijke bedoelingen. Zie hier daar toe de aanleiding. In de maand Julij des meer genoemden Jaars 1577, reisde door Nederland *MARGARETA VAN VALOIS*, Zuster des Konings van Frankrijk, Schoonzuster van Koning *PHILIPS* van Spanje, en Gemaalin van den Koning van Navarre, zedert, onder de Fransche Koningen, vermaard onder den naam van *HENRIK DEN IV*. Het voorwendzel haarer reize was, de wateren te *Spa*, ter herstellinge van haare gezondheid, te gebruiken, doch het waare oogmerk, met den Graave *VAN LALAING* de heerschappij over de Nederlanden te bekuipen voor broe-

broeder, den Hertog VAN ANJOU. Onder voorgeeven van zo nabestaande bloedverwante zijns Konings niet onbegroet te kunnen laten doortrekken, ontboodt *Don JAN* een aanzienlijken floet van Edelen, en sloeg daar mede op weg na *Namen*, daar de Koningin thans vertoefde. Naa een geheelen dag in hoofsche vermaaken te hebben doorgebracht, deedt de Landvoogd, 's anderendaags, haare Majesteit uitgeleide, met het hoofd vol, naar 't scheen, van de jongste uitspanningen, en geenzins zwanger van den aanslag op 't Kasteel der Stad; welken hij, egter, regelrecht tegen 't Eeuwig Edikt, volvoerde, op den eigen dag van 't vertrek der Vorstinne, den vierentwintigsten van Julij. De onderneeming en volvoering van het verraderlijk bedrijf ging verzeld van de volgende omstandigheden.

Naa het afscheid van haare Majesteit, steeg *Don JAN* te paerd, zich houdende, ter jagt te willen rijden. Den Graaf VAN BARLAIMONT zondt hij voor uit met deszelfs vier Zoonen HIERGES, MEEGEN, FLOYON EN HAUTEPENNE, en verflak een deel Krijgsvolk in de nabuurschap van 't Kasteel. De BARLAIMONTEN, bewust van den toeleg, rijden aan op 't Kasteel, en vertoonen den Slotvoogd JAN VAN BOURGONDIE, *Heere van Froijmont*, hoe 't wel pasfen zoude, den Landvoogd, in 't voorbijrijden, binnen te nodigen, om de Sterkte te bezigtigen. De Sloopvoogd, niets ergs vermoedende, laat zich gereedelijk gezeggen. *Don JAN* genaderd, en de nodiging door hem zijnde aangenomen, rijdt hij na binnen, zijne Lijfswagt agterlaatende, doch met merkeliijken floet van Hofbedienden, met voordagt gewapend. Terwijl de Heer VAN FROYMONT een Ontbijt doet bereiden, vertoeft de Landvoogd in de Poort met de zijnen, tot dat het Krijgsvolk uit het bosch kooft aanrennen. Eerst de BARLAIMONTEN, en daar naa de Landvoogd zelve, rukken hier op het pistool uit den koker, en bieden den tromp aan de Wagten: terwijl *Don JAN* eene foort van triomflieder aanhief, zeggende dat deeze dag de eerste zijner Landvoogdij was. De bezettingen, stokoude of verminkte soldaaten, zwigten terstond, en laaten zich, nevens den Bevelhebber, buiten het Kasteel zetten. Men vindt 'er, die deezen aanslag hielden voor eene kunstig bestokene

in-

ingeeving des Prinzen VAN ORANJE, om den Landvoogd in den algemeenen haat te brengen. Anderen houden staande, dat hij hier in zijn eigen hoofd en het ophitzen van BARLAIMONT volgde, tegen den raad des Graaven VAN MANSFELD, inhoudende dat de volvoering van het stuk, veelligt, het gantsche Land tegen hem zou doen te wapen loopen.

Don JAN, dus meester van het Slot geworden, riep de Heeren bij een, en vertoonde aan dezelve, „hoe zijn geduld, „te lang getergd door de Staaten, nu ten einde was; dat „men hem flinks hadt naagetragt, en gezogt, binnen *Brusfel* „of *Mechelen* gevangen te houden; dat dit alles hem tot het „verzekerden dier plaatze gedreeven hadt, om zijn' eigen „perfoon en 's Konings dienst te beveiligen: die lust hadt te „blijven, zou hem aangenaam zijn; anderen stontd het ver- „trekken vrij, also hij met gedwongen dienst niet gediend „was.” Veelen bleeven, doch eenigen namen hun affcheid. Zich wijders van voorraad voorzien hebbende, zontd hij Brieven na verscheiden oorden, om zijn gedrag te verdedigen, en den Heer VAN RASSINGHEM aan de Algemeene Staaten, met gelijken last, en daar nevens gaande bevel, om, vóór zijne wederkomst, de Burgerij van *Brusfel* te ontwapenen. Om zijnen slag nog-wisfer te neemen, deedt hij, insusfchen, door den Heer VAN HIERGES, de Stad *Charlemont* bemagtigen.

Onder al dit woelen des Landvoogds lag het oogmerk verborgen, om alzo den Oorlog te beginnen tegen de Staaten, ten einde, langs dien weg, ruimte te maaken voor zijne handen, welke men, meende hij, te vast gebonden hielt. Reeds in de maand April hadt hij, uit *Spanje*, onderftand in penningen verzogt, en daar nevens gevoegd bittere klagten over de wederspanningheid der Landzaaten, met ernstigen aandrang op de noodzaakelijkheid van den Oorlog. Het meerendeel, schreef hij, vloog van de hand van den Prinse VAN ORANJE. Die de weldaaden zijner Majesteit zogten te genieten, hadden geen moed, naa dat zij ze magtig geworden waren, om derzelve zaak te verdedigen. Het was een lichaam, 't welk, zonder afzetten der bedorven leden, niet zou te geneezen zijn. Brieven van deezen en voortgelijken inhoud, op verzoek

zoek des Prinses VAN ORANJE, door bevel des Konings van *Navarre*, op de Heide van *Bourdeaux* onderschept, waren zijner Doorluchtigheid toegeschikt door den Heer DE PLESSIS, en vervolgens, ontcijferd zijnde, vertoond te *Brusfel* aan de Algemeene Staaten. Uit de ondergescheppte Brieven bleek tevens het voorneemen van *Don JAN*, om Engeland aan te doen; zommigen voegen 'er nevens, hoe hij eenigen hadt genomen in het geheim van zijn ontwerp, om, naa de bemagtiging van dit Koninkrijk, op *Spanje* eenen kans te waagen.

De Algemeene Staaten, intusschen, den zending van *Don JAN* gehoord hebbende, vaardigden eenigen aan hem af, met last om hem te onderhouden over de ongegrondheid der gerugten wegens de aanslagen op zijn persoon, en om hem tevens tot de wederreize na *Brusfel* te vermaanen, als zullende hij aldaar, en inderdaad door gantsch Nederland, onder verband van hunne perfoonen, goederen, eere en trouwe, volkomen veilig zijn. Een blijk van zorgeloosheid gaf de *Don*, in het antwoord, welk hij, in zijn gesprek met den Abt VAN MAROLLES, woordvoerder van 't gezantschap, deezen te gemoot voerde: *het Kasteel van Antwerpen*, zeide hij, *hieldt hij voor het zijne; aan geld noch volk zoude 't hem mangelen.* Dit, voegde hij 'er nevens, *mogt hij den Staaten aanzeggen.* Nogthans zondt hij andermaal Gelastigden aan de Staaten, om hun af te vorderen, sterker hoede van zijnen persoon; afzetting van Bevelhebbers der plaatzen, die van ouds geene gehad hadden; voorts, dat alle Bevelhebbers en lieden van Oorlog, op zijn ontbod, hem kwamen vinden en gehoorzaamen; vertooning van de lijst der Afgevaardigden ter Dagvaart, om te zien, of 'er eenigen op stonden, op welke vermoeden viel; eindelijk, afsnijding van gemeenschap met Prins WILLEM, Holland en Zeeland. Eenige deezer voorflagen wierden den Landvoogd ingewilligd, doch, daartegen, andere naar hem gedaan; niet zo zeer, meent men, om derzelve inwilliging te verwagten, als om hem stof in de oogen te werpen, en dezelve blind te maaken voor hunne heimelijke oogmerken.

De Algemeene Staaten, naamelijk, gewekt door de Brieven van *Don JAN*, en 't geen hij, van tijd tot tijd, hadt uitgeslagen, vonden geraaden, zich van het Kasteel van *Antwerpen*

te verzekeren. Dit gelukte hun naar wensch, en opende de deur der vijandlijkheden, welke, zedert, tusfchen de Staaten en den Landvoogd, wederzijds gepleegd wierden. In 't eerst, naa het omslaan van *Antwerpen*, fprak *Don JAN* uit een zager toon, deels om die reden, deels ook om 't afvallen van den Hertoge VAN AARSCHOT, den Markgraave VAN HAVRECH en andere Heeren, tot nog toe zijne belangen toegedaan. Smeekender wijze fchreef hij aan de Staaten, dat hij in eene Wapenfchorzing zou bewilligen, tot dat zijne Majesteit, indien hij hun mishaagde, eenen anderen Prins van den bloede, in zijne plaats, tot Landvoogd zou verkooren hebben. Hij badt, daarenboven, om de wedergave zijner onderfchepte Brieven, welker inhoud hij zocht te verfchoonen met het blaauwe voorwendzel, dat hij nog niet voor Landvoogd was erkend, ten tijde als hij den Koning tot den Oorlog aanhitte. Doch de Staaten gaven hier op geen befcheid, maar zonden Brieven af aan den Koning, eerst om van zijne Majesteit te verzoeken een bevel aan *Don JAN*, tot het agtervolgen van het Eeuwig Edikt en de Gendfche Bevrediging, en naderhand om een anderen Landvoogd, in de plaats van zijnen broeder.

Een listigen trek fpeelde, ten deezen tijde, Prins WILLEM DE I aan *Don JAN*, welke deezen op 't verlies van *Breda* te ftaan kwam. Naa het omslaan van *Antwerpen*, was zekere Kolonel FRONSBURG, met zijne drie benden, na *Breda* geveeken, om het, in naame van *Don JAN*, te bezetten. 't Leedt niet lang, of de Graaf VAN HOHENLO en de Heer VAN CHAMPAGNEI floegen het beleg om de Stad. Niet beftand tegen de overmagt, zondt FRONSBURG eenen zijner Hoplieden na *Namen*, aan *Don JAN*, om te verneemen, welk middel van ontzet aldaar voorhanden zijn mogt. In 't wederkeeren betrapt, wierdt de Hopman gebragt na *Geertruidenberg*, alwaar de Prins zich thans bevondt. Langen tijd fleet men met ondervraagen, en wrong hem, eindelijk, door beloften en dreigementen, de bekentenis af, dat hij een Briefje in zijnen Broeksband verborgen hadt. Dit, daar uit getornd, wierdt bevonden van zeer fijn postpapier, langwerpig vierkant, als een lid van een vinger en met lak zinlijk toegeflooten. Naa

't ontzegelen en ontfijfferen van 't gefchrift, beftaande flegts uit zes regeltjes, met eene zeer dunne pen gefchreeven. Het behelste, hoofdzaakelijk, eene toezegging van hulp en van 't ontzet der Stad binnen twee maanden, met vermaaning om het zo lang uit te houden. In de plaats van dit, liet de Prins een ander briefje ftellen, met eene kunftig naagebootfte hand, en toegeplakt met het zegel van *Don JAN*, 't welk men onbefchadigd hadt weeten te houden. Het behelste eene verklaring van onmagt tot ontzet, met vermaaning om op de best mogelijke wijze een verdrag te fluiten. Voorts moest de Hopman, onder toezegging van goed loon, door de Stad verfpreden, dat het ontzet verre te zoeken was. De list gelukte. Prins *WILLEM* kwam, van nieuws, in het bezit van zijnen eigendom.

Niettegenftaande de vijandlijkheden dus openlijk haaren loop hadden, deden de Algemeene Staaten, met goeddunken van Prins *WILLEM*, nog eene pooging, om *Don JAN* te doen aan de hand koomen. De Bifchop van *Brugge* en de Heer *VAN WILLEVAL* wierden aan den Landvoogd gezonden, met aanbieding van het afleggen der wapenen, mids hij zelve daat toe insgelijks verftaan wilde; *Don JAN* moest, wijders, de Hoogduitfche Knegten afdanken, het Kasteel van *Namen* overleveren, en van daar vertrekken na *Luxemburg*, om aldaar, in afwagting van zijnen opvolger in de Landvoogdij, inmiddels het bewind te voeren, bij goeddunken des Raads van Staate. In ftede van het oor te leenen aan deeze en voortgelijke voorftagen, toonde zich de Landvoogd daar over zeer misnoegd, en, bij deeze gelegenheid, niet minder over 't ontbieden van Prins *WILLEM* na *Brusfel*, door de Algemeene Staaten. Evenwel, den handel niet geheel willende afbreeken, floeg hij een Bestand voor; waar in de Staaten bewilligden, mids het niet langer dan twee of drie dagen duurde, en binnen dezelve de zaaken verreffend wierden. Dit baarde den ontfelden Landvoogd nieuwe gramfchap; waar van hij blijk gaf in zijn fchrijven van den tweeden October, waar in hij de Algemeene Staaten verweet, dat zij hunnen Landheer alles onnomen hadden, op den ijdelen titel na. Ten zelfden dage, vreezende voor een beleg, naa de Stad en het Kasteel van *Namen*

sterk bezet te hebben, vertrok hij na *Luxemburg*; van waar hij, op den veertienden, een dreigenden Brief liet afgaan aan de Staaten, aanduidende zijn voorneemen, om op 's Konings last hun het uiterste van de magt zijner Majesteit te zullen doen gevoelen, 't en ware zij afstand deeden van hun oneerbiedig eischen, en den Prins VAN ORANJE met zijnen aanhang verdreeven.

Van geene uitwerkinge, op de Algemeene Staaten, waren alle deeze brommende Brieven. Men tradt, daarentegen, in onderhandeling over het benoemen van een nieuwen Landvoogd, en om die waardigheid aan MATTHIAS, Aardshertog van *Oostenrijk*, 's Keizers broeder, op te draagen. En, vermits deeze handel traaglijk voortging, wierdt, intusfchen, de Prins VAN ORANJE aangesteld tot Ruwaard van Brabant, met bewilliging der Algemeene Staaten. Voorts stelden deeze eene verantwoording van hun gedrag tegen *Don JAN*, en lieten het geschrift, gedrukt, in 't Latijn, Hoog- en Nederduitsch, Fransch, Italiaansch, Spaansch en Engelsch, afgaan aan alle Christen Mogendheden, nevens afschriften van 's Landvoogds onderschepte Brieven: met bijgevoegd verzoek, om ligting noch doortogt van Krijgsvolk te willen toestaan. Van zijnen kant bleef de Landvoogd niet schuldig, eene verdeediging van zijn gedrag, waar in hij de Staaten van wederspannigheid beschuldigde, en op den Prinse veele haatelijkheden uitstorte.

Intusfchen hadt de handel met den Aardshertog MATTHIAS voortgang, en was de zaak zo goed als geklonken. Noodig was het dan, de Landzaaten te onderrigten, in hoedanig een licht, voortaan, *Don JAN* moest beschouwd worden. Op den zevenden December deeden de Algemeene Staaten alomme afkondigen, dat zij *Don JAN*, zedert de bemagtiging van *Namen*, voor 's Lands vijand gehouden hadden, en, voortaan, hem daar voor bij eenen iegelijk wilden gehouden hebben, en zijne aanhangers voor weerspanningen tegen het Vaderland, en strafbaar aan lijf en goed. Eene andere Afkondiging, ten zelfden dage geschied, behelsde een gebod tot opgave van alle de middelen en goederen, welke men wist den aanhangeren van *Don JAN* toe te behooren; een verbod, om hem of de zijnen eenigen onderstand met raad, kundschap of toevoer te

te doen; als mede, een bevel aan de geenen, die, met eenige Ampten van den Lande voorzien, zonder verlof dezelve verlaaten hadde, tot hunne bedieningen weder te keeren, ten langste binnen vijftien dagen, op verbeurte van hunne Ampten.

Het vegten met papier nam nu een einde, en liep men, van wederzijde, te wapen. Onder verband van eenige Nederlandsche Steden, hadden de Algemeene Staaten, van de Engelsche Koninginne ELIZABET, verlof verworven tot eene geldligting in haar Rijk van honderdduizend Ponden Sterlings. Van zijnen kant hadt *Don JAN* de onlangs uitgetrokkene Italiaansche en Spaansche benden te rug ontbooden, en ze reeds in zijn Leger, geleid door ALEXANDER FARNEZE, *Prins van Parma*. Behalven deeze hadt of verwagte hij en goed aantal Hoogduitschen, Bourgondiers, Franschen, ook nog eenige Spanjaards, zo Knegten als Paerdevolk; alle welken, bij de monstering, geteld wierden ten getale van iets minder dan achttienduizend Koppen. Met deeze magt, uit het Land van *Luxenburg*, in het Graaffschap *Namen* getrokken, deedt hij, op den vijftentwintigsten Januarij des Jaars 1578, eene Verklaring uitgaan, vorderende toevoer uit alle plaatzen, vooral van de Geestlijkheid; voorts belofte van 's Konings genade, met behoud van goederen, aan allen, die hem zouden toevallen, en een goed onthaal aan de overloopers. *Don JAN* moedigde, bovendien, zijne Troepen met eene Pauslijke Bulle, vergiffenis van zonden beloovende, aan allen, welke, onder des Dons baniere, het leeven zouden inschieten. Intuschen ging de werving aan de Staatsche zijde traaglijk voort, doch klom, eerlang, tot gelijke hoogte met die des vijands.

De beide Legers lagen thans in het Graaffschap *Namen*. Doch de Staaten, tot dat ze meer volks bij een hadden, eenen veldslag ongeraaden agtende, zonden bevel aan hunnen Veldmaarschalk GOIGNIES om af te trekken na Braband. Hij brak dan op, den laatsten dag van Januarij, den weg neemende na *Gemblours*. *Don JAN*, uit twee gevangenen, van dit voorneemen onderrigt, volgde hem op de hielen, doet den aanval, en behaalt de zege, met verlies van zesduizend man aan de Staatsche zijde, en aan de zijne niet boven de acht of tien.

Van de gevangenen, in 't veld bekoomen, deedt *Don JAN*, naderhand, te *Namen*, zeshonderd ophangen, uit wederwraake van het ombrengen eens Spaanschen Hopmans, tegen het gegeeven woord, en het afsnijden van neuze, ooren en vingers aan eenige soldaaten van 's Konings zijde. *Don JAN* voorts de Stad *Gemblours* bemagtigd hebbende, leide in beraad om 't hoofd te wenden na *Brusfel*; doch hij oordeelde zich daar toe niet sterk genoeg, maar vondt meer geraaden, eenige onvaste plaatsen aan te tasten. *Leuven*, *Tienen*, *Aaschot*, *Bovines*, *Sichem*, nevens eenige andere Steden bezweeken voor zijne overmagt.

Omtrent deezen tijd ontstondt 'er opschudding in het Leger van *Don JAN*, onder eenige Hoogduitfche Vaandels, om twee of drie maanden agtervallige soldij, en die nu, onder bedreiging van mouterij, aan den Veldheer om betaaling zonden. Deeze, den hoon verkroppende, zondt de boden met goed bescheid te rug, en voorts de niet oproerige Vaandels van het Regiment op den weg na *Brusfel*, kwanswijze om op den naderenden vijand te letten. De muitelingen, dus van steun ontbloot, worden straks omsingeld, hun de geweeren afgenomen, en twaalf der schuldigsten gesteld ter genade van *Don JAN*. Deeze beveelt, het derde deel daar van te straffen; waar van, egter, de helft verbeeden wordt. Van de twee uitgelooote kinderen des doods, was de één een fraai soldaat, en tot op dien dag altoos gehoorzaam. Onder 't gaan ter straffe, toont hij zijne lidtekens en wonden, en haalt zijne bekende diensten op. Dit wekte medelijden, en de voorspraak der Spaansche Edellieden, met zo goed gevolg, dat den boeteling het leeven geschonken wierdt.

Naa de zege van *Don JAN*, hadt men gehandeld over Vrede, doch de gemoederen te wijd van een gevonden, om ze elkan- der te doen naderen: zulks de toerustingen sterker wierden voortgezet. *Don JAN*, om zich te meer te sterken, hadt het oog op verscheiden Steden, om door list of verraad daar binne den voet te krijgen. De aanslag op *St. Gilain*, onder de bemiddeling van den Bischop van *Atrecht*, viel kwalijk uit. Geen meerdere baate hadt hij van eene gevaarlijke mouterij, gestookt door zijne zendelingen, onder de Waalsche Knegten binne

Maas-

Maastricht. De Burgerij, nog gedagtig aan den ouden Spaanschen overlast, dempte, bij tijds, de opgaande vlam. Soortgelijk eenen toeleg maakte hij op *Philippeville*; doch, alzo de list mislukte, beproefde hij het middel van openbaar geweld. De Baron VAN FLORENNES, Overste dier Stad, hadt hem verzekerd, dat hij zijne standerts slegts voor de plaats hadt te laten zien, om 'er meester van te worden. Doch 't viel anders uit. Hoewel met acht of tienduizend man, het beleg daar om geslagen hebbende, kostte de bemagtiging merkelijke moeite. *Don JAN* zelve moest, nevens den geringsten soldaat, takkebosen aandraagen, om de Graft te vullen. Eindelijk moest de Stad kamp geeven: waar naa *Don JAN* zich begaf na *Namen*, om zijne gezondheid te herstellen, geknakt door vermoeienissen in het beleg van *Philippeville*. Hier naa in gevegt geraakt met de Staatschen, zonder een beslissenden uitslag, besloot hij meer verweerende te handelen, en sloeg zich neder in den omtrek van *Namen*.

Omtrent deezen tijd tradt men, van nieuws, in onderhandeling over den Vrede; doch, dewijl men het niet eens konde worden aangaande de voorwaarden, wierdt dezelve spoedig afgebroken, hoe zeer men zich, aan weerkanten, tot het voortzetten van den Krijg niet heel geschikt bevondt. Donker zag 't 'er uit in 't Leger van *Don JAN*. Veelen van zijn Volk sneuvelden aan pest of roodeloop; hij zelve, zukkelende naar 't lichaam, was krank van geest, om dat zijne zaaken thans weinig voorwaarts gingen, en daar in geen meer spoeds ontving door gunstige tijding uit Spanje. Uit onderschepte brieven, aan den Prins van MELFI en aan den Spaanschen Gezant te *Genua*, vernam men, tot hoe diepe engte hij zich zelve geprangd agtte. De ongesteldheid, welke hem, eenigen tijd, gekweld hadt, verwandelde eenslags in eene Pestkoortze, en rukte hem onverhoeds uit het leeven, op den eersten October des Jaars 1578. Zommigen meenen, dat vergif, op 's Konings bevel, of dat van de Abt van *St. Geertruid*, hem toegediend, zijn einde heeft verbaast. Zijn overlijden viel voor in 't Leger te *Bonge*, in het armoedig huisje eens schamelen landmans, in het drieëndertigste jaar zijns ouderdoms. Zijne lijkstaatsie wierdt gehouden met eene pragt, aan zijne

hooge afkomst voegende. Naderhand wierdt zijn Lijk ontleed, in verscheiden reismaalen gepakt, en alzo, om kosten te mijden, te paerd, door Frankrijk, na Spanje gevoerd, aldaar wederom zamengehegt, en eindelijk, volgens zijne jongste begeerte, in het Eskuriaal, nevens de Grafftede zijns Vaders bijgezet.

Zie BOR, HOOFT, STRADA en de verdere *Nederlandsche Historieschrijvers*.

OOSTERBIERUM, een Dorp, in Friesland, in het Kwartier van *Westergo*, onder de Grietenij van *Barradeel*, ongeveer een uur gaans ten Noorden van de Stad *Harlingen*, en half zo verre van de Zee. Het voert den naam van *Oosterbierum*, in tegenoverstelling, meent men, van een ander Dorp, *Westerbierum*, dat wel eer Westwaarts zou gelegen hebben, op eenen grond, die, reeds zedert verscheiden Eeuwen, door het Zeewater wordt bedekt. *Oosterbierum* is een fraai Dorp, omringd van vrugtbare landerijen, en heeft eene tamelijk ruime Kerk, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend. Veele adellijke Huizen of Staten plagten hier omstreeks te leggen. Men ziet 'er nog de overblijfsels van in deftige Boerenwooningen.

Zie WINSEMIUS.

OOSTERBLOKKER, een Ban en Dorp, in *Dregterland*, waar van de eerste zeshonderdelf Morgens en driehonderd drieënveertig Roeden Lands bestaat. Het Dorp, gelegen in de zogenaamde Streek, tusschen de Steden *Hoorn* en *Enkhuizen*, hoewel in de lengte beslaande vierhonderd Roeden gronds, bevat slegts negentig Huizen. De Kerk is een vrij goed gebouw. De Leeraar, welke hier predikt, neemt ook den dienst waar te *Westerblokker*.

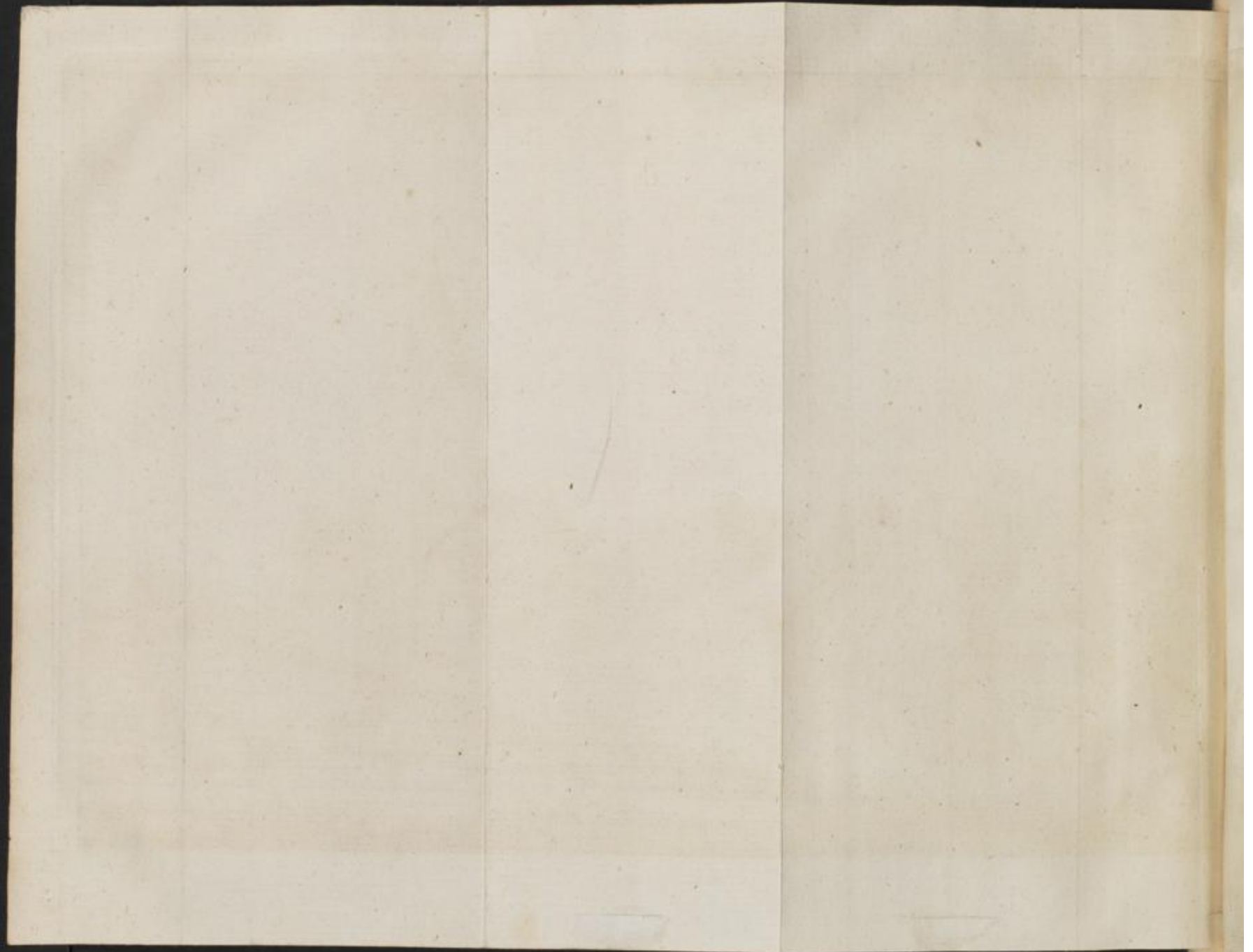
OOSTEREND, een Dorp op het Eiland *Texel*, dus genaamd naar deszelfs ligging aan den Oostkant diens Eilands. Het

ge-

T' DORP OOSTEREND.

De Heerlykheit
VAN
OOSTERLAND

gen
die
gebo
om i
O
Fra
van
de
zien
lan
de.
O
Dre
Soe
wo
He
gro
Ket
fort
tijn
Lan
ree
Dre
tebe
reli
O
hant
ren
van
Die
Ges
de

getal der Huizen bedraagt iets meer dan honderd. De Kerk staat midden in het Dorp, en is een niet onaanzienlijk Kruisgebouw. 'Er woonen ook eenige Doopsgezinden. Een bekoorlijk aanzien heeft *Oosterend*, door deszelfs legging rondom in hoog opgaand geboomte.

OOSTERGOO, een der drie Landkwartieren van de Provincie *Friesland*, dus genaamd naar deszelfs legging op de Kaart van het Gewest. Het bevat elf Grietenijen, en heeft de eerste stem in de Landschapsvergaderingen. Behalven een aanzienlijk getal Dorpen, ontmoet men 'er twee Steden, *Dokkum* en *Leeuwarden*; de laatste is de hoofdstad der Provincie.

Zie WINSEMIUS.

OOSTERHOUT, eene vrije Heerlijkheid in de *Baronnie van Breda*, omtrent twee uren gaans ten Noordoosten van de Stad *Breda*. Het Dorp is zeer groot en volkrijk, doch wordt meest bewoond van Roomschegezinden. Het getal der Hervormde Ledemaaten wordt op ruim honderdenvijftig begroot. Deeze hebben ten hunnen dienste eene zeer groote Kerk, en dus getuigenis draagende, dat het getal der Gereformeerde Ingezeetenen voormaals aanzienlijker moet geweest zijn. Naast de Kerk staat een zwaare stompe Toren. De Landbouw is eene voornaame bron van het bestaan der Ingezeetenen; de Graanhandel is daar mede zeer naauw verknogt. Eenigen hebben hun bestaan van den Lakenhandel en de Pottebakkerijen. Men heeft 'er een deftig Regthuis; voor hetzelfde staat een Lindeboom van ongemeene dikte.

OOSTERLAND, een Polder en Hooge Heerlijkheid in *Zeeland*, op het Eiland *Duyveland*. De bedijkers daar van waren, omtrent het midden der Veertiende Eeuwe, Heer **KLAAS VAN BORSELEN VAN BRIGDAMME** en **HENDRIK VAN DEN ABBEELE**. De Polder wordt begroot op eenendertighonderd eenëntachtig Gemeten en tweehonderd drieënzestig Roeden Grounds. Deeze is doorgaans zandig of zavelagtig. Men vindt 'er zeer

T t 4

goede

goede Zaai- en Weilanden. Die daar toe niet geschikt zijn, worden met geboomte beplant. Van hier dat men 'er de wegen en paden zeer vermaaklijk vindt, door het weelig tierende houtgewas. — Het Dorp *Oosterland*, een groot uur gaans van de Stad *Zierikzee* geleegen, legt zeer vermaaklijk in het hoogste gedeelte en na genoeg in 't midden van *Duiveland*. Het is zeer regelmatig bebouwd; drie digte Straaten hebben haaren uitgang op een ruim Marktveld, langs 't welk een water loopt, *Meervliet* genaamd. Het Marktveld is rondom beëmmerd. Een zindelijk Dorphuis en een daar tegenover staand klein gebouw, 't welk tot eene Beurs en Vischmarkt diënt, maaken eene aartige vertooning. Onder de Huizen, hoewel slegts ruim tachtig in getal, vindt men 'er eenigen, die fraai mogen genoemd worden. Van de aloude Kerk staat thans alleen het Koor, welks grootte en maakzel genoegzaamen grond geeft om over den voormaligen luister des geheelens gefigts te oordeelen. Een Toren heeft men 'er niet, maar enkel een Klokhuis, op eenigen afstand van de Kerk. — Aan den Zuidkant van het Dorp staat het Huis van den Ambagtsheere, een treffelijk gebouw, rondom in Vijvers beslooten en van aangename plantaadjen omringd.

OOSTERLAND, (*Klein*) een Polder in Zuidholland, in 't *Land van Voorn*, van niet veel uitgestrektheids, bevattende niet meer dan driehonderd achtenzestig Gemeten en tweehonderd vijfenzeventig Roeden Lands. Volgens de jongste Lijsten staan 'er slegts vijf Huizen. Niets merkwaardigs vindt men aangaande deezen Polder aangetekend, dan dat de Baaken, door de Brielenaars, ten nutte van den Scheepvaart opgerigt, daar in geplant worden.

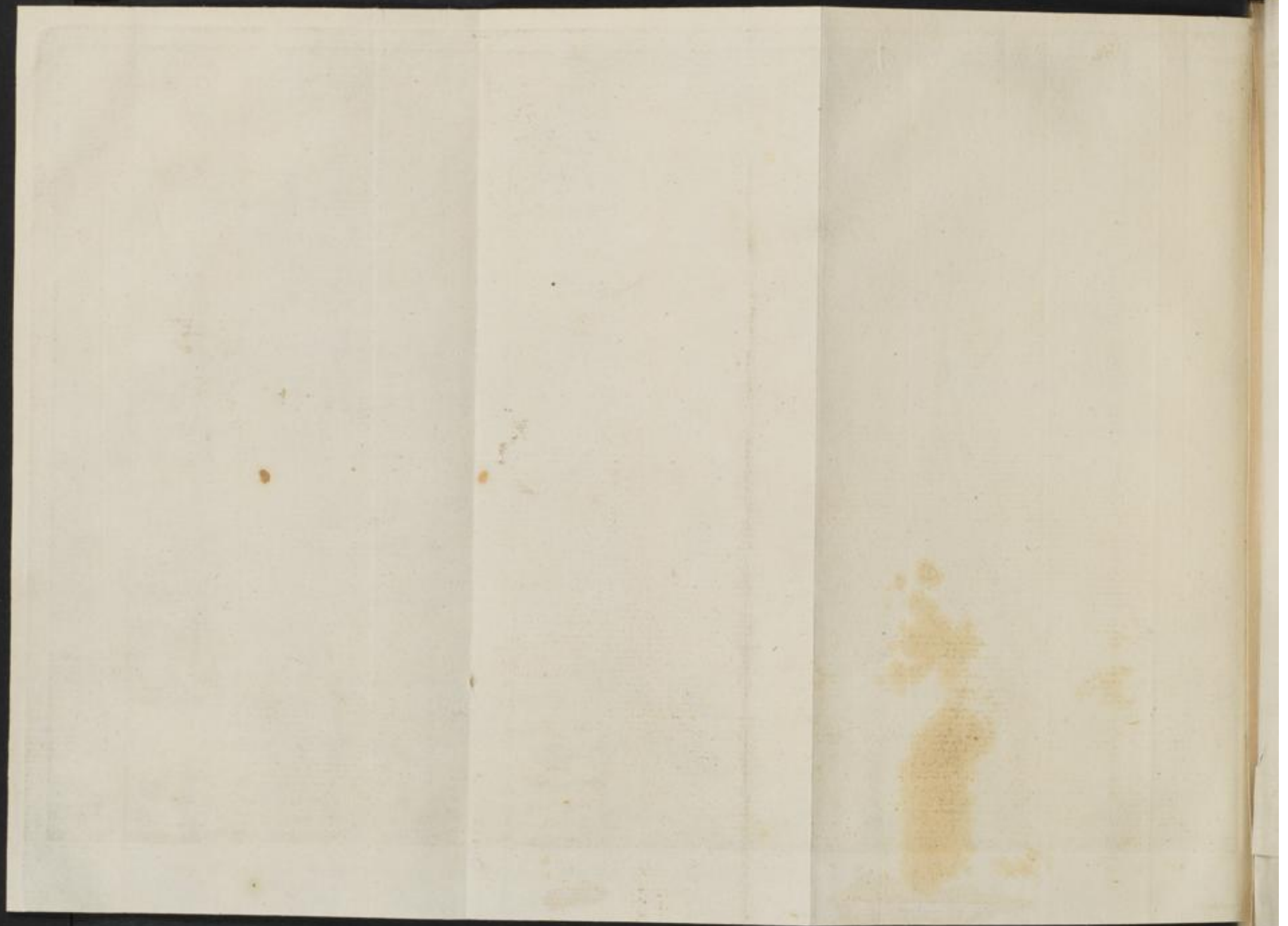
OOSTERLEEK, gemeenlijk enkel *de Leek* genaamd, een Ban in *Dregterland*, van kleinen omslag, als bevattende slegts na genoeg zesenzeventig Morgens Lands. De negenentachtig Huizen, welke men 'er eertijds telde, zijn allengskens gedund op ruim veertig. Het Dorp, leggende in de zo genaamde *Streek*, tusfchen *Hoorn* en *Enkhuizen*, niet verre van Zee, is, gelijk meest alle Dorpen in dien oord, in de lengte gebouwd. In de

uit de ZUIDER ZEE te zien.

t'DORP OOSTER LEEK tusſchen HOORN en ENKHUIZEN uit de ZUIDER ZEE te zien.

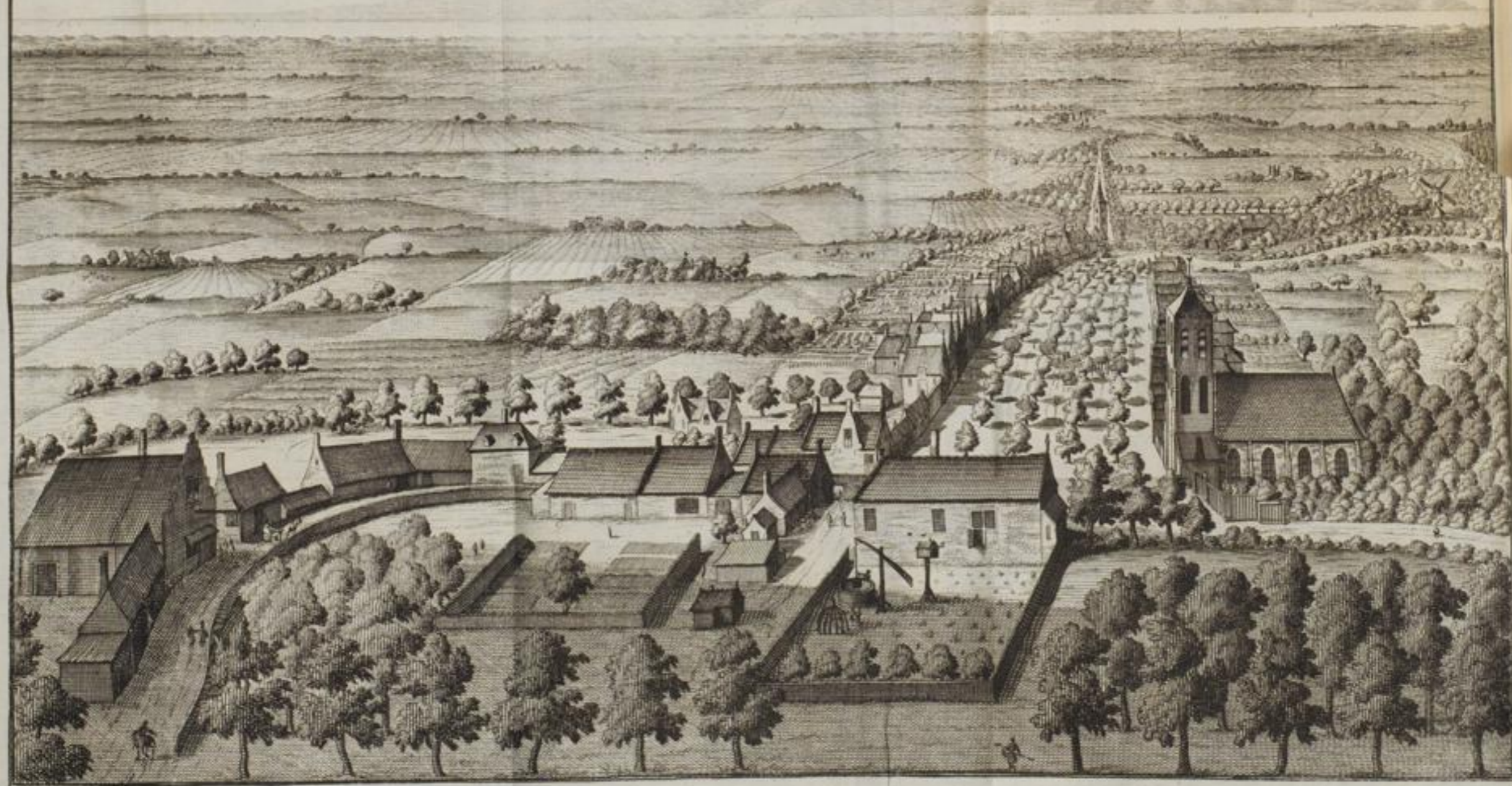

UNIVERSITÄT DÜSSELDORF

OOSTERSOUBURCH.

OOSTER LITTENS NAAR DE KERK TE ZIEN.

de plaats van de oude en vervallene, wierdt 'er, in 't laatst der voorgaande Eeuwe, eene nieuwe Kerk gebouwd.

OOSTERLITTENS, een Dorp in *Friesland*, onder 't Kwartier van *Westergo*, in de Grietenij *Baarderadeel*. Van wegen den veelvuldigen doortogt van Rijnuijen, is het Dorp zeer leevendig.

OOSTER-SHELDE; zie SCHELDE.

OOSTERSOUBURG, een Dorp, op het Zeeuwsche Eiland *Walcheren*, aan den Straatweg, tusfchen de Steden *Middelburg* en *Vlissingen*. *Oostersouburg* heeft een deftig aanzien. De Kerk, eertijds aan de Maagd MARIA gewijd, is voorzien van een hoogen dikken Toren, welke eertijds pronkte met een uitgehouwen beeld van de H. Maagd, die 'er staatelijk vereerd wierdt. De Kerk wordt door een eigen Leeraar bediend.

OOSTERSTEIN, (*Het Huis tot*) van ouds een Adelijk Gestigt, in de Zeeuwsche Heerlijkheid *Oosterland*, boven vermeld. Niets anders dan een brok Muurs is het eenige overblijfsel van het eertijds deftig gebouw. Nogthans bezit dit overblijfsel, nevens eenige Roeden Dijks en vijfentwintig Gemeten Lands, het regt van een goed Leen te zijn.

OOSTERWYK, (*Het Kwartier van*) een der vier Kwartieren, in welke de Meierij van 's *Hertogenbosch* verdeeld is. Alleen ten Noorden grenst het aan Holland. De lengte, van het Noorden naa het Zuiden, wordt op negen, en de breedte, van het Oosten naa het Westen, op zeven uren gaans begroot. Onder de overige Kwartieren praalt het met den bijnaam van het *Schoonste*, van wegen deszelfs vrugbaarheid en rijkdom, en de menigte van fraaie Dorpen, welke men 'er, zo groot als kleine, ten getale van dertig telt, behalven de Stad 's *Hertogenbosch*, mede in dit Kwartier gelegen. Verscheiden deezer Dorpen voeren den titel van Heerlijkheden, en hebben hoog, middelbaar en laag Geregt. Anderen, *Staa-*

zen Dorpen genaamd, behooren tot de Domeinen van Hun Hoog Mogenden. Bovenal munt in dit Kwartier uit,

OOSTERWYK, (*Het Dorp*) gelegen aan de zamenvloeiing van twee riviertjes, drie uren gaans ten Zuidwesten van de Stad *'s Hertogenbosch*. Het is een aanzienlijk Vlek, voerende den naam van *Vrijheid*; eene benaaming, eigen aan zodanige Plaatzten, die, hoewel Muuren, Wallen noch Graffen hebbende, nogthans van 's Lands Opperheeren bijzonder bevoorregt zijn. Eene zeer bloeiende en welvaarende Plaats, indien de aloude berigten waarheid behelzen, moet eertijds *Oosterwijk* geweest zijn: men vindt 'er wel vijf honderd Wollen Weefgetouwen; 'er was een Straatweg ter lengte van vijf honderd schreden, ten wederzijden met Huizen dicht betimmerd, en op voegzame afstanden voorzien van Putten, ten dienste der Ingezeeten. Hoe 't zij, de Plaats, hoewel niet doodstil, is, egter, op verre na niet zo leevende. Op een ruim Marktveld, worden, behalven de Weeklijksche, drie Jaarmarkten gehouden. Op het veld staat een van ouds vermaarde Lindeboom, met een zeer breeden kruin, met eene menigte paalen gestut en gefchraagd; hij geeft een nuttig lommer ten dienste der Boeren, welke hier hunne Boter koomen venten. Het Raadhuis, een nieuwmodisch gebouw, staat dicht bij dien boom. De Kerk is een tamelijk goed gebouw, uit wiens midden een fraai Torentje ten dake uit steekt. De Leeraar, welke hier predikt, verrigt ook den dienst te *Udenhout*. De Roomschegezinden, verre weg de talrijkste Ingezeeten, hebben verscheiden Vergaderplaatzten. Een vermaard Vrouwenklooster, van den derden regel van ST. FRANCISCUS, welk 'er eertijds stondt, dient thans tot een ander gebruik. Voorts telt men te *Oosterwijk* ruim derdehalf honderd Huizen. Het Geregte bestaat uit den Kwartierschout, zeven Schepenen, even zo veele Gezwoorenen en een Geheimschrijver. Zes Dorpen zijn aan het Regtsgebied der Plaatzte onderworpen.

OOSTFRIES, (JOSEPH) gebooren te *Hoorn*, in den Jaare 1628, was een kunstig Glaschilder; verscheiden sierlijk beschilderde Glazen, in eenige Kerken van het Noorderkwartier,
en,

en, mischien, in deeze en geene Huizen der Stad *Hoorn* zelve, kunnen daar van getuigenis draagen. Tot ongeluk der kunst, wierdt hij vroeg weggerukt: hij storf in zijne geboortestad, op den achtsten October des Jaars 1662. Beter lot wedervoer, ten dien opzigte, zijne Zuster, gehuwd aan eenen **KLAAS VAN DER MEULEN**, insgelijks een Kunstschilder: tot in haar tweeënzeventigste jaar behandelde zij dagelijks het penfeel.

OOSTGRAFTDYK, een Dorp, in het gedeelte van Noordholland, het *Baljuwschap van de Nieuwburchen*, ook wel de *Oosterbuurt* genaamd, legt langs den Dijk aan de Ringflood van het Stermeir. Het vermogen der plaatze beantwoordt niet aan het getal der Ingezeetenen. De Hervormden hebben 'er eene eigen Kerk, en de Doopsgezinden eene Vergaderplaats. De Leeraar, welke hen thans bedient, een Leerling van het Amsterdamsche Kweekschool, verrigt ook den predikdienst in 't nabuurig *Westgraftdijk*.

OOSTHUIZEN, te gader met *Hobrede*, eene Vrije Heerlijkheid, onder Waterland, in de *Zeevangk*, tusfchen de Steden *Hoorn* en *Edam*. Te zamen worden zij begroot op zeventhonderd vierentachtig Morgens en vierhonderdvijfenzeventig Roeden. In den Jaare 1749 telde men 'er honderdvijfentachtig Huizen, waar van honderd zevenënvijftig behoorden aan *Oosthuizen*. In eenen Streek van ruim achthonderd Roeden, is dit fraaie Dorp gebouwd langs de Ringflood van de Beemster. Men ontmoet 'er een goed aantal fraaie Burgerwoonningen, blijken draagende van den welvaart der Plaatze, ontstaan, onder andere, uit een uitgebreiden Kaashandel. De Hervormde Kerk is een aanzienlijk Kruisgebouw, pronkende, op het midden, met een fraai doorluchtig Torentje. In het Zuidelijk Kruispand ontmoet men eene ongemeen pragtige Graftombe, van zwart en wit Marmer, met heerlijk Beeldwerk en Opfchriften, opgerigt voor den Heere **FRANÇOIS VAN BREDENHOF**, Vrijheere van *Oosthuizen*, Schout, Burgemeester en Raad der Stad *Hoorn*, Afgezant van wegen hunne Hoog Mogenden bij den Koning van Pruifsen. Verscheiden leden
diens

diens Geflagts, aan 't welk nog heden de Heerlijkheid behoort, leggen hier begraven. De Gezant gaf een blijk van het belang, welk hij stelde in den luister der staatelijke Godsdienstoeffeninge, door het schenken, ten behoeve der vieringe van het H. Avondmaal, van drie Zilveren Schotels, twee Zilveren Bekers, een Tafellaken en Servetten. Te *Oosthuizen* is insgelijks eene Vergaderplaats van Doopsgezinden. Het Raadhuis, 't welk tevens tot eene Waag, Waghuis en Gevangenis dient, is mede een aanzienlijk gebouw. De Heer heeft 'er eene destige Wooning, in den hedendaagsche smaak gebouwd.

OOSTKAPELLE, eene zeer aanzienlijke Heerlijkheid, nevens een fraai Dorp, op het Zeeuwsche Eiland *Walcheren*, in het Noordlijke gedeelte daar van, schietende met zijne eigen Duinen aan de Zee. Van ouds behoorde de Heerlijkheid aan den Abt van *Middelburg*, die 'er eene aanzienlijke Lustplaats hadt, *Wethoven* geheeten. Van wegen de aangenaamheid van den oord, vindt men nergens in Zeeland zo veele destige Lusthuizen, als in deeze Heerlijkheid. Dat van den Heere munt inzonderheid uit, zo om de fraaiheid van 't gebouw, als de schikking der plantaadjen.

Zie SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland*; GARGON, *Walch. Arcadia*.

OOSTSOUBURG; zie OOSTERSOUBURG.

OOST-TER SCHELLING; zie TER SCHELLING.

OOST-VLIELAND; zie VLIELAND.

OOSTVOORN, of het *Land van Voorn*, AAN DE OOSTZYDE VAN FLAKKEE, een der drie hoofdverdeelingen van het *Land van Voorn*, is een Schierëiland, wordende gedeeltelijk van de Noordzee, gedeeltelijk van de Maaze bespoeld. Ter plaatze, atwaar dit Land niet door Duinen tegen de Noordzee beveiligd wordt, moet het, door zwaare Dijkwerken, voor afspoelen behoed worden. De grond is gemeenlijk tamelijk hoog: zodat men 'er weinig overlast van het winterwater heeft. De bezor-

ging

ig der
gare
gevo
lagen,
Sudshu

Oos
dien v
landst
blijft
zen, l
den Ja
rier G
vieren.
in 't r
nogtha
de Jau
wel on
Zeelied
hadt m
tot del
plagt i
ouwing
ingange
den Ja
figt, l
Vergade
of ope
men. z
Land, l
den.

Oost
het Stic
ken, aa
vijf of z

ging der Dijken staat aan een Kollegie van een Opper-Dijkgraave en zes Heemraaden, welken een Penningmeester is toegevoegd, nevens een Sekretaris. Gemeenlijk alle Maandagen, vergadert dit Kollegie, in een der Vertrekken van het Stadshuis in *den Briel*.

OOSTVOORN, een Ambagt of Polder, met een Dorp van dien naam, in het even genoemde Distrikt, de aangenaamste landstreek in dien oord, hebbende veel Houtgewas, de verblijfplaats van rijklijk Wild, vooral van gevogelte, als Patrijzen, Faifanten en meer diergelijken. Volgens de opgave van den Jaare 1732, besloeg het Ambagt zesentwintighonderd en vier Gemeten en zesenvetig Roeden Lands. Men telde 'er vierenzeventig Huizen. Het Dorp is klein. De Kerk, staande in 't midden van het Dorp, hoewel een oud gebouw, pronkt, nogthans, met een goed aantal fraai beschilderde Glazen van de Jaaren 1744 en 1745. De Toren is tamelijk hoog en wordt wel onderhouden, op kosten van den Lande, omdat hij den Zeelieden tot eene Baak verstrekt. Op een hoogen heuvel hadt men hier eertijds een vermaarde Burgt gestigt, dienende tot dekkinge van den mond der Maaze. Niet verre van daar plagt in eene vlakte te leggen het *Hof der Heeren van Voorn*, omringd van een hoogen Muur, die verscheiden Poorten of ingangen hadt. Op eene hooge Duin staat een gebouw, in den Jaare 1743, door Opper-Dijkgraaf en Heemraaden gestigt, buiten kosten der Bedijkinge, om te dienen tot eene Vergaderplaatze der Heeren, bij het doen van Dijkchouwen of openbaare Aanbestedingen. Uit de Vergaderzaale heeft men, zo over den Mond der Maaze, als over het omleggende Land, een der fraaifte Gezigten, welke men zich kan verbeelden.

Zie ALKEMADE, *Beschr. van Brielle*.

OOSTWEERD, eene Heerlijkheid, in het Nederkwartier van het Sticht van *Utrecht*, tusfchen de Dorpen *Maarzen* en *Zuilen*, aan den Oostkant van de Vegt. Men vindt 'er slegts vijf of zes Huizen. In de dikke muuren en zwaare verwulfszels

zels

zels van een derzelve, zoeken zommigen de merktekens van voorgaanden luister.

OOSTWOUD, een Ban, in de zo genaamde vier Noorderkogen, grenzende, ten Noorden, aan het Regtsgebied van *Medenblik*. De uitgestrektheid wordt berekend op driehonderd eenendertig Morgens en vijf honderdvijf Roeden. In den Jaare 1632 telde men 'er negenenzeventig Huizen; ruim honderd jaaren laater stonden 'er niet meer dan negenenvijftig. Onder andere ontfontd deeze vermindering uit eenen Brand, in de maand Junij des Jaars 1710, met voordagt gefigt, door eenen booswigt, die eerst elf jaaren laater, binnen *Enkhuizen*, voor zijne euveldaad, de verdiende straffe ontving. Nogthans heeft het Dorpje eene eigen Kerk en afzonderlijken Leeraar.

Zie *Chronijk van Medenblik*.

OOST-YSSELMONDE, een Ambagt, in Zuidholland, in de *Riederwaard*, ook bij den naam van *Gijsbregt-Jakobs-Ambagt* bekend. In de Lijsten van Verpondinge staat het aangeschreeven voor vijf honderd eenentachtig Morgens en honderdvijftien Roeden Lands, en voor honderdvijfentwintig Huizen. Het Dorp van dien naam legt schuin over het Kralinger Veer, in Schieland. De Kerk is ruim en groot, voorzien van een vrij hoogen Toren. Een zwaar Kasteel, in den Jaare 1483, aldaar gebouwd, wierdt, omtrent twee Eeuwen daarna, tot den grond toe afgebroken, en, van nieuws, veel fraaier herbouwd.

Zie GOUDHOVEN; SPAAN, *Befchr. van Rotterdam*.

OOST-ZAANDAM; zie ZAANDAM.

OOSTZAANEN, een Ambagt of Ban, van merkelyke uitgestrektheid, in het *Baljuwschap van Kennemerland*, onder Noordholland, bevattende in alles tweeduizend drieëntwintig Morgens en zesennegentig Roeden Lands. In den geheelen Ban

Ban telde men, in den Jaare 1732, zeventienhonderd negenentachtig Huizen en honderd vijftenzestig Molens. In het tijdverloop van eene Eeuwe, was het getal der eersten met achthonderdvijf vermeerderd. Volgens de opgave in den Jaare 1749, stonden, te *Oostzaanen* alleen, vierhonderd negenendertig Huizen, die Verponding betaalden. Het Dorp *Oostzaanen* legt omtrent een half uur gaans ten Oosten van de Zaan, en beslaat, in de lengte, van het Zuiden na het Noorden, weinig minder dan een uur gaans. Elk huis staat eenigermaate op zich zelve, tusfschen twee Slooten, en van den weg afgescheiden door een wijder Sloot of Vaart, over welchen eene menigte Bruggetjes legt, den toegang derwaarts verleeneude. De Kerk is een goed gebouw, in het begin der voorgaande Eeuwe gestigt, in de plaats der voorgaande, die, reeds eenigen tijd geleeden, was afgebrand, en eene Parochiekerk plagt te weezen. Zij wordt door haaren eigen Leeraar bediend. De Doopsgezinden, hoewel in deezen oord zeer talrijk, hebben 'er geene Kerk; Roomschegezinden, eger, vindt men 'er veel; zij hebben hunne Vergaderplaats in eene Buurt aan de *Zaan, het Kalf* genaamd. De Koophandel, welke eertijds hier zeer sterk plagt gedreeven te worden, is, vooral in de laatste jaaren, merkelyk verminderd. Nogthans vindt men 'er nog verscheiden Molens en andere Fabrieken.

OOSTZAANER-OVERTOOM, is eene aanzienlijke Buurt, een weinig ten Zuiden van *Oostzaanen*, aan den Ydijk; hij dient tot een overtocht van kleine Vaartuigen uit de Vaart de *Gouwe* en het Water de *Taiske*, in het Y.

OOTMARSEN, ook wel *Ootmarsum* genaamd, is een klein Steedje, niet verre van de grenzen van het Graafschap *Bentheim*, in het landfchap *Twente*, onder de Provincie *Overijsfel*. Volgens zommigen zou het den naam ontleend hebben van de aloude *Marsen*, welke, eertijds, hier hun verblijf zouden gehad hebben. De Plaats is klein, en van weinig aanzien.

Ooy,

Ooy, op een kleinen afstand van de Stad *Nieuwmegen*, in eenen Streek Lands, *de Cirkel van Ooy* genaamd, die door het zwellen van de rivier *de Waal*, in het naajaar, meestal onder water staat, 't welk, door middel van twee Sluizen, met voordagt daar in gelaaten wordt. Eenige Opgezeetenen, daar toe aangefeld, hebben het opzigt over de Dijken en verdere Waterweeringen. In vier Dittriften is deeze Cirkel verdeeld: een daar van behoord aan het Schependom; een ander aan het Rijk van *Nieuwmegen*. De twee overige zijn de Heerlijkheden *Ooy* en *Perfingen*. — Te gader worden de Hervormden door éenen Leeraar bediend. — 't *Huis te Ooy*, de woning van den Heere der Heerlijkheid, is een staatelijk oud gebouw, voorzien van twee zwaare vierkante, en twee sierlijke zeskantige Torens; een der laatsten, staande agter het Slot, is bijkans geheel van Duifsteen opgemaakt.

Zie PONTANUS.

OP-HEMERT, dus genaamd in onderscheiding van *Neder-Hemert*, is eene Heerlijkheid, met een Kerkdorp, 't welk zijnen eigen Leeraar heeft, gelegen in Gelderland, in de *Thiclerwaard*, aan den *Waaldijk*. De Heer der Heerlijkheid heeft zijn verblijf op het *Huis te Op-Hemert*.

OP-HEUSDEN, een Dorp, in Gelderland, in de *Neder-Bezuwe*. Behalven dat het zeer fraai betimmerd is, heeft dit Dorp nog te meer aanzien, door zijne bekoorlijke legging midden in Koornlanden, aan den *Rhijndijk*, tegen over de Stad *Wageningen*. De Kerk is oud, en voorzien van een spitfen Toren. Een eigen Leeraar neemt 'er den predikdienst waar.

OPMEER, eene vrije Heerlijkheid en Dorp, in het gedeelte van Noordholland, *de vier Noorder-Koggen*, beslaande, na genoeg, vierhonderd veertig Morgens Lands, met tweeënzeventig Huizen. Ter wederzijden van de zo genaamde *Veekenvaart*, is het Dorp zeer fraai betimmerd. De Kerk, egter, heeft niet veel aanzien. De Hervormden van *Opmeer* hebben eenen Leeraar met die van *Spanbroek* gemeen.

OP-

ome
fisch
HERRI
land v
tenden
ren V:
retro
DAM
tijd.
trok h
PETRUS
verblij
kunde
booder
kort n
Dogte
ren ve
van ve
duitsch
LIRINS
Tot
dam.
Defft.
van het
fche ta
onderw
de Wis
hem te
lij zich
neekun
hebben.
fche G
deraggi
heid de
door de
fche g
verlaan
den Jaar
XXIII.

OPMEER, (PETRUS) afkomstig uit het aanzienlijk Westfriesch Geslacht van dien naam, door Vrouwe JACOBĀ VAN BEYEREN, in den aanvang der Vijftiende Eeuwe, tot den adelstand verheven, wierdt gebooren te *Amsterdam*, op den dertienden September des Jaars 1526. Al vroeg verloor hij zijnen Vader. Zijne Moeder, MARIA VAN AKERSLOOT genaamd, vertrouwde hem aan het onderwijs van ALARDUS VAN AMSTERDAM en NIKOLAAS CANNIUS, vermaarde Geleerden van dien tijd. Naa de gronden der Taalkennisfe geleid te hebben, vertrok hij eerst na *Leuven*, en genoot aldaar het onderwijs van PETRUS NANNIUS, van *Alkmaar*. Vervolgens nam hij zijn verblijf te *Doornik*, om 'er zich voornaamelijk op de Wiskunde toe te leggen. Door zijne Moeder zijnde thuis ontboden, in het eenentwintigste jaar zijns ouderdoms, tradt hij, kort naa zijne wederkomst, in 't huwelijk met SARA SASBOUT, Dogter van PIETER SASBOUT, bij welke hij verscheiden kinderen verwekte. Thans maakte hij zijn werk van het vertaalen van verscheiden kleine Boeken, uit het Latijn in het Nederduitsch, onder andere het bekende Werkje van VINCENT DE LIRINS tegen de *Ketters*.

Tot nog toe hadt OPMEER zijn verblijf gehouden te *Amsterdam*. Van daar vertrok hij, onzeker om welke reden, na *Delft*. Hier wierdt hij bekend met PETRUS RESENIUS, Rektor van het Latijnsche School. Diens bedreevenheid in de Grieksche taale maakte hij zich ten nutte, om 'er zich in te laten onderwijzen; gelijk hij zelve, van zijnen kant, RESENIUS in de Wiskunde onderrigtte. Zijn vorderen in die taale kwamen hem te stade in de beoeffening der Godgeleerdheid, op welke hij zich nu voornaamelijk toeleide, naa alvorens van de Geneeskunde en Regtsgeleerdheid zijn hoofdwerk gemaakt te hebben. OPMEER was een ijverig voorstander van het Roomsche Geloof, en besteedde straks zijne kundigheden, ter wederlegginge van de Onroomschen van dien tijd. Ter gelegenheid der onmenschenlijke wreedheden en bittere vervolgingen, door den Heer VAN LUMEL en DIDERIK SONOY, tegen de Roomschen gepleegd, vondt OPMEER zich genoodzaakt, *Delft* te verlaten. Hij begaf zich in het Spaansche Leger, welk, in den Jaare 1572, voor *Leiden* lag, bij den Spaanschen Bevel-

hebber FRANCISCO BALDES, die hem tot Geheimschrijver van den Krijgsraad benoemde. Deezen Veldheer volgde hij, zedert, na *Henegouwen*. Doch zijne uitlandigheid was van korten duur: de Schout van *Amsterdam* ontboodt hem derwaarts, om de Roomschegezinden in 't oude Geloof te versterken, tegen de bedenkingen der Hervormden, wier getal, hand over hand, begon toe te neemen. Hij vertoefde te *Amsterdam* tot op de verandering der Regeeringe, in den Jaare 1578, wanneer hij, nevens veele andere Roomschegezinden, de Stad verliet, en, zedert, nevens dezelve, openlijk wierdt ingedaagd. Thans begaf hij zich met der woon wederom na *Delft*, en overleedt aldaar op den vierden November des Jaars 1594. Hij heeft verscheiden Werken nagelaaten, onder andere *Opus Chronographicum*, of Kerkelijke en Waereldlijke Geschiedenis, zedert de Schepping der Waereld tot op het Jaar 1590 naa de geboorte van CHRISTUS; en *Catholijk Martelaarsboek*: een zeer partijdig geschrift, als wordende de wreedheden van LUMET en SONOY aan de Hervormden in 't algemeen ten laste geleid.

Zie 's Mans Leeven voor zijn *Martelaarsboek*; VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.*

OPPERDOES, een Ban in de *Vier-Noorder-Koggen*, gelegen onder den Regtbank en niet verre van de Stad *Medenblik*. De uitgestrektheid wordt begroot op ruim honderd tweeënvijftig Morgens Lands. Volgens de jongste opneeming, zouden 'er honderdzeven Huizen staan. Het Dorp is klein, en legt digt aan de Zuiderzee. Het Geregt der *Vier-Noorder-Koggen* is in deeze Ban.

OPPER-GELDERLAND. (*Staats-*) Onder deeze benaaming verstaat men dat gedeelte van het Kwartier van *Roermonde*, of het Over-Kwartier van *Gelderland*, 't welk, bij het Barriere-TRACTAAT van den Jaare 1715, den Algemeene Staaten in vollen eigendom is afgestaan. Het geheele Kwartier legt beslooten tuschen *Kleefland*, 't Graafschap *Meurs*, 't Keurvor-

sten-

ftendom *Keulen, Gulikerland* en *Staats-Brabant*. De drie voornaamfte Steden zijn *Roermonde, Venlo* en *Gelder*, en de eigenaars daar van het Huis van *Oostenrijk*, de Algemeene Staaten en de Koning van Pruiffen, tusfchen welke drie Mogendheden alzo het Kwartier verdeeld is; ten zij men daar nevens voege, als eene vierde belanghebbende Mogendheid, den Keurvorst van de Palts, aan welken, in den Jaare 1719, door den Keizer, de Stad en het Ampt *Erkelens* wierdt afgestaan. Naast den Koning van Pruiffen, zijn, egter, de Algemeene Staaten de voornaamfte deelenooten; als zijnde dezelve eigenaars van de Stad en het Regtsgebied van *Venlo*, de Forten *Stevenswaard* en *St. Michiel*, en het geheele Ampt van *Montfoort*, uitgezonderd de Dorpen *Zwalmt* en *Elmt*, die aan 't Huis van *Oostenrijk* behooren. Het Geregts-hof, over dit aandeel, vergadert te *Venlo*; het bestaat uit vijf Raaden, een Momboir of Fiskaal, en een Griffier. Een der Raaden voert den titel van *eerften praefideerenden* of Voorzittenden Raad. Het Hof heeft magt, om, uit naam van hunne Hoog Mogenden, Brieven van Kwijtscheldinge, Wettiginge, *Veniam Aetatis*, enz. te verleenen. Alle de Leden van deezen Raad, gelijk ook de bedienden, zijn vrij van de gewoonlijke belastingen, met naame van het huisvesten van Krijgsvolk. Volgens het Tractaat van Barriere, moeten alle de Regeeringsposten in *Oppergelderland* aan Roomschegezinden begeeven worden. De bijzondere Steden en Plaatzen in dit Kwartier, worden op haare eigen Artikels beschreeven. Hier merken wij nog aan, dat in geheel *Oppergelderland* flegts twee Hervormde Kerken zijn, te *Venlo* en *Stevenswaard*, die bediend worden door vier Predikanten, allen Leden van de Klasfis van *Nieuwmegen*.

ORANJE-POLDER, gelegen in *Staats Vlaanderen*, in het Ambagt van *Tzendijke*, onder het *Vrije van Sluis*, is van merkelijke uitgestrektheid, als bevattende zeventienhonderdenzes Gemeten en tweeëntachtig Roeden Lands. De Huizen staan hier en daar verspreid. Het outwerp van een Dorp en Kerk, al voor veele jaaren beraamd, is niet ten uitvoer gebragt.

ORGEL. (MARTYN) Deezen naam voerde de perfoon, welke, in den aanvang der jongstverloopene Eeuwe, den eersten Papiermolen, die door het water wordt rond gedreeven, aanleide, op den Bouwhof, *Klein Hattem* genaamd, tusſchen *Beekbergen* en *Appeldoorn*.

OROBIO, (ISAAC) den Nederlander, en ook elders bekend, door zijn gefchil met den vermaarden Remonſtrantschen Hoogleeraar PHILIPPUS VAN LIMBORCH. Gebooren in *Spanje*, van Ouderen, den Godsdienst van 't Koninkrijk toegedaan, wierdt hij, noghans, opgevoed in de leerbegrippen van het Joodendom; waar van hij evenwel niets anders waarnam, dan de Vasten en den Grooten Verzoendag. In 't eerst leide hij zich toe op de Wijsbegeerte van ARISTOTELES, en gaf vervolgens daar in onderwijs aan het Hoogefchool van *Salamanca*. Naderhand nam hij zijn verblijf te *Seville*, om 'er de Geneeskunde te oeffenen. Niet lang hadt hij aldaar vertoefd, of hij wierdt aangeklaagd als een Jood, en in de gevangenis der Inquifitie geworpen. Hij zelve geeft eene treffende befchrijving van de rampen en folteringen, welke hij, in den gedugten Kerker, heeft uitgeftaan. Geworpen in een hok, nauwlijks groot genoeg om zich daar in te kunnen omkeeren, verzekert hij, dat zijne verdrietige opſluiting hem bijkans het verftand kostte, en meermaalen aan hem zelve deedt vraagen, „ of hij inderdaad die OROBIO was, die in *Seville* „ vrij en vrank plagt te wandelen, op zijn gemak leefde, „ en Vrouw en Kinderen hadt”? Nu eens dagt hij, dat zijn voorgaande leeven ſlegts een droom was, en dat het Hok, gelijk het, waarfchijnlijk, zijne ſterfplaats zijn zoude, dus ook zijne geboorteplaats geweest was. Op andere tijden hieldt hij zich onledig met Overnatuurkundige Twiſtgedingen, waar in hij den drieleedigen poſt van Tegenwerper, Verweerder en Voorzitter bekleedde. Met deeze en foortgelijke harsfenſchimmen zich een geruimen tijd hebbende bezig gehouden, wierdt hij gebragt voor den Raad der Inquifitie, en, alzo hij ſtandvaſtig bleef in het ontkennen van zijn Joodendom, op den Pijnbank gebragt: waar van hij de volgende befchrijving geeft. In 't midden van een onderaardsch gewelf, door eenige

toort-

toortzen verlicht, verscheen hij voor twee perfoonen; een van hun was een Regter, de andere de Geheimschrijver van de Inquisitie. Op zijne aanhoudende ontkenning van 't geen men hem ten laste leide, gaf men hem over aan den Scherpregter, die hem voorts ontkleedde, handen en voeten met een touw bondt, en vervolgens deedt klimmen op een stoeltje, om alzo het touw te kunnen haalen door ijzeren ringen, in den muur vastgeklonken. Toen rukte men den stoel van onder de voeten des lijdens, zodat hij aan het touw bleef hangen, hetwelk de Beul, van tijd tot tijd, vaster zamenrukte. Eene bijkans onlijdelijke pijn veroorzaaken de banden, wanneer dezelve in het vleesch dringen, en handen en voeten dermaate doen zwellen, dat het bloed aan de toppen der Nagelen wordt uitgeperst. In het oogeblik als OROBIO's smarten het hoogste toppunt scheenen bereikt te hebben, verzekerde men hem, om hem eenen schrik aan te jaagen, dat dit slegts een begin was, en men hem, diensvolgens, raadde te bekenne. Ondanks dit alles bleef OROBIO standvastig. Men hielt dan af van verdere folteringingen, deedt zijne wonden geneezen, en ontsloeg hem uit den Kerker.

Zo ras hij zijne vrijheid hadt bekoomen, verliet hij *Spanje*, sloeg den weg in na *Frankrijk*, en wierdt vervolgens Hoogleeraar in de Geneeskunde te *Thoulouse*. Hier gedroeg hij zich uitwendig als een Lid der Roomsche Kerke. Doch onmagtig om zijne waare gevoelens voor zich zelven te houden, en het openbaar maaken van dezelve in zijne tegenwoordige woonplaats voor onveilig houdende, vertrok hij na *Amsterdam*, deedt 'er openbaare belijdenis van den Joodschen Godsdienst, en liet zich bebhijden. In de gemelde Stad oeffende hij de Geneeskunde, doch wierdt, intusschen, bekend met den geleerden VAN LIMBORCH, met welken hij eenen bescheiden pennestrijd voerde, over de waarheid van den Christlijken, met opzigt tot den Joodschen Godsdienst. De *Anica Collatio* of *Vriendelijke Onderhandeling*, behelzende een verslag van het Twistgeding, kan dienen tot een model van bescheidenheid voor de Geschilvoerende Godgeleerden. Jammer is het, dat de latere Twistschrijvers zich daar aan niet gespiegeld hebben. Het ijveren voor de waarheid, of 't geen men daar voor aanziet, is pligt-

machtig, mids het gepaard gaa met welleevendheid en zagmoedigheid, welke de Apostel *Liefde* noemt. OROBIO overleedt, te *Amsterdam*, in hoogen ouderdom, in den Jaare 1687.

Zie J. LE CLERC, *Biblioth. Univers.*

D'ORVILLE, (JACOBUS PHILIPPUS) gebooren te *Amsterdam*, op den achtentwintigsten Julij des Jaars 1696, hadt tot Vader JOAN D'ORVILLE, van *Hamburg*, doch zedert een' aanzienlijk^o Koopman in de eerstgenoemde Stad. Des jongelings uitsteekende geschiktheid voor de Latijnsche en Grieksche Letterkunde, waar van hij op zijn zeventiende jaar doorluchtige blijken gaf, maakte verandering in het ontwerp zijns Vaders, die hem tot den Koophandel hadt bestemd. In den Jaare 1715 vertrok hij na het Leidse Hoogefchool, en genoot 'er het onderwijs van GRONOVIVS, BURMANNUS, NOODT en andere geleerde mannen van dien tijd. Intuschen deedt hij, in eene der Zomer-Vacantien, eene reize na Engeland, met oogmerk om eenige vermaarde Boekerijen te bezoeken. In den Jaare 1721 verkreeg hij, te *Leiden*, het Meesterschap in de Regten; waar naa hij zich na 's *Hage* met 'er woon begaf; geenzins met oogmerk om de Pleitzaal te bezoeken, maar om zijner zucht voor de Letteroeffeningen bot te vieren. Gedurende de Jaaren 1723, 1724 en 1725 onthieldt hij zich deels in *Frankrijk* en *Braband*, deels in *Engeland*. Naa zijne wederkomst in 't Vaderland hadt hij geen vast verblijf, maar verdeelde hetzelfde tuschen *Amsterdam*, *Utrecht*, *Leiden* en 's *Graavenhage*. Niet langer, egter, duurde dit, dan tot in den Voorzomer des Jaars 1726. Thans wierdt hij te raade, eene reize na *Italië* te onderneemen, en vooral het Eiland *Sicilië* te bezoeken, het van ouds vermaarde *Groot Griekeland*. De geleerde overblijfszels, aldaar voorhanden, deeden hem zijn besluit neemen. Twee jaaren besteedde hij aan deeze reize, op welke hij veel werks maakte van het bezoeken van Geleerden, in de Landen, door welke hij zijnen weg nam, het bezigtigen van vermaarde Boekerijen, het vergelijken van Oude Handschriften, en het onderzoeken van allerlei Oudheeden. Mer veel vrugts bedienden zich, zedert^o zijne

zijne geleerde Vrienden, van de verzamelde Aantekeningen, bij de uitgave van Latijnsche en Grieksche Schrijvers.

Lang stondt de Heer D'ORVILLE in beraad omtrent eene keuze van een vast verblijf. Bijkans hadt hij zich tot *Utrecht* bepaald, wanneer Burgemeesteren van *Amsterdam* hem aanboden den Hoogleeraarsstoel in de Geschiedenissen en Wespreekendheid, welke reeds zedert eenige jaaren ledig hadt gestaan. Hij bezat dien tot in den Jaare 1742, wanneer hij daar van afstand deedt, ten behoeve van PETRUS BURMANNUS SECUNDUS, Hoogleeraar te *Franeker*. Niet ledig bragt hij, zedert, zinnen tijd door, maar besteedde denzelven, zo veel zijne lichaamszwakheid gedoogde, aan *Observationes Miscellaneae*, welke hij, van tijd tot tijd, in 't licht gaf, en het in orde brengen van zijne Reis door *Sicilie*. Doch deeze laatste heeft hij niet voltooid, maar zijne geleerde Opvolger de afgebrokene taak opgevat en volsponnen, onder den titel van *Sicula*. De Heer D'ORVILLE overleedt aan den Steen, op den dertiensten September des Jaars 1752, het zesenvijftigste zijns ouderdoms. De Hoogleeraar hadt eenen Broeder, PIETER genaamd, die zich eerst op de Regtsgeleerdheid, en naderhand op den Koophandel toeleide, doch tevens met zo veel smaaks werk maakte van de Dichtkunde, dat de Hoogleeraar, in den Jaare 1742, een bondel van fraaie Latijnsche Gedichten, door zijnen broeder, in den Jaare 1739, nagelaaten, in 't licht gaf. De Heer D'ORVILLE, thans Schepen en Raad der Stad *Amsterdam*, is de Zoon van den Dichter.

Zie P. BURMANUS *Sec. Orat. Funebris in*
JAC. PHIL. D'ORVILLE.

Os, een Dorp in het Kwartier van Maasland, in de *Meierij van 's Hertogenbosch*, en de Hoofdplaats van het gantsche Kwartier, 't welk zeventien Dorpen en Heerlijkheden bevat. Os legt omtrent vier uren gaans in 't Noordoosten van de Stad 's Hertogenbosch. Die van Os, in den Jaare 1399, van de Hertoginne van Brabant, Stads Voorregten verkreegen hebbende, maakten, eerlang, eenen aanvang met het bouwen van

Muuren en Poorten. Doch het werk wierdt niet voltooid. Men ziet 'er nog eenige overblijfszels van, rondom de Kerk, dienende om de Ingezeetenen, in Oorlogstijden, tegen vijandelijke strooperijen te beveiligen. Aan de Oostzijde der Plaatzes staat een zwaar Rondeel, eertijds van de Heeren van *Os* bewoond, doch naderhand tot eenen Herberg gebruikt. Voorts legt het Vlek in een vrugbaaren oord. Midden door hetzelfde loopt een breede Straatweg. Op een ruim Marktveld ziet men eene zeer groote Waterput, van boven met Leijen overdekt; langs een breeden trap klimt men na beneden. Behalven den Akkerbouw, geeven de Weeverijen een bestaan aan de Ingezeetenen. Het getal der Huizen wordt op ruim vijfhonderd begroot. De Gereformeerde Kerk, een aanzienlijk Kruisgebouw, met een hoogen spitzen Toren, staat midden in het Dorp, op een ruim en fraai Kerkhof. De Leeraar, welke hier den dienst verrigt, neemt dien ook waar te *Heesch*. Onder de drie Jaarmarkten, is de Paerdemarkt zeer beroemd. De Regeering bestaat uit zeven Schepenen, en even zo veele Gezwoorenen, die uit hun midden twee Burgemeesteren verkiezen.

OSDORP, ook wel *Ostdorp* of *Oostdorp* genaamd, is een groote Buurt, in Kennemerland, gelegen aan den *Osdorperweg*, zijnen aanvang neemende ten Zuiden van den Trekvaart van *Amsterdam* na *Haarlem*, na genoeg bij de plaats, alwaar de Paal van Halfwegen tusschen de twee Steden staat. Volgens zommigen zou MELIS STOKER, reeds op het Jaar 1155, onder de benaaming van *Okesdorp*, zo veel als *Osfendorp*, naar de menigte van *Ofsen*, welke men 'er weidde, van deeze Buurt gesproken hebben. *Osdorp* behoorde eertijds aan de Heeren VAN BREDERODE. Door koop wierdt het een Ambagtsheerlijkheid der Stad *Amsterdam*, in den Jaare 1529, naderhand, in den Jaare 1531, door Keizer KAREL DEN V, onder zekere voorwaarden bekrachtigd.

Zie COMMELIN, *Beschr. van Amsterdam*.

OSTADE, (ADRIAAN VAN) hoewel elders gebooren, verdient eene plaats onder de Nederlandsche Kunstchilders, omdat hij onder

onder dezelve zijne meesten leeftijd gelleeten heeft. Hij kwam ter waereld te *Lubek*, in den Jaare 1610, doch moet al vroeg zijne geboorteplaats verlaaten hebben. Althans vindt men aangetekend, dat hij tot Leermeester in de kunst hadt den vermaarden Nederlandschen Schilder FRANS HALS. Langen tijd woonde hij te *Haarlem*, doch vertrok van daar na *Amsterdam*, in den Jaare 1662. Uit vreeze voor de Franschen, wierdt hij, eerlang, te raade, eene wijkplaats te zoeken in zijn Vaderland. De Kunstkundige Heer KONSTANTYN SENNEPART deedt hem van besluit veranderen, en nam hem in zijn huis. Hier vervaardigde OSTADE de kunstige gekleurde Tekeningen, welke naderhand de eigendom zijn geworden van den Heere JONAS WITZEN. 's Mans smaak viel inzonderheid op Boerenwooningen, Herbergen en Kroegen, met al derzelver toebehooren van Huisgeraaden en andere behoeften. De natuurlijke afbeelding van dit alles trekt nog heden het schilderminnend en kunstkundig oog. OSTADE overleedt in den Jaare 1685.

Zie HOUBRAKEN.

OTERLEEK, een Ambagt en Dorp, in het Baljuwschap van *de Nieuwburgen*, tusschen de *Schermer* en de *Huigenwaard*, beslaande iets minder dan tweehonderd eenëntwintig Morgens Lands, meestal moerasfigen grond. Het getal der Huizen wordt begroot op eenënveertig. Het Dorp heeft een klein Kerkje, en een vierkantig Torentje, met een achtkantig Spitsje gedekt.

OTTELAND, een Ambagt, in de *Alblasferwaard*, groot vijfhonderdveertien Morgens en tweehonderd Roeden Lands. Volgens de laatste opneeming stonden 'er in 't geheel vijfenveertig Huizen, die van het Dorp mede gerekend; 't welk geen ander aanzien heeft, dan een net Kerkje, zedert het Jaar 1734 gebouwd, pronkende met een achtkantig Koepeltorentje, uit welks top een Lantaarntje sierlijk uitsteekt.

OTTO DE II, vierendertigste Bischop van *Utrecht*, Zoon van BERNARD, *Graave van der Lippe*, was Proost te *Utrecht*, toen hij, op verzoek der Graaven van Holland en Gelderland, in den Jaare 1215, op den Bischoppelijken Stoel verheeven wierdt. Zo ras hij, door den Aardsbischop van *Keulen*, te *Frankfort*, gewijd was, en, als Vorst van het Keizerrijk, van Keizer FREDERIK DEN II, zijne Leenhuldiging hadt ontvangen, verzelde hij Graaf WILLEM DEN I op eenen togt na *Sijrie*, latende, intuschen, het waereldlijk bestuur van zijn Bisdom in handen van zijnen broeder, Graave HERMAN VAN DER LIPPE. Van 's Kerkvoogds verrigtingen in het Oosten vinden wij niets anders vermeld, dan dat hij het Slot van *Cesarea* help herstellen. Niet lang naa zijne wederkomst, welke voorviel in den Jaare 1222, raakte OTTO in een hevigen twist met GERARD, *Graave van Gelder*; 't zij, omdat de Bischoppelijke Amptenaars, in *Salland*, 's Graaven Leenmannen, door veelerlei knevelaarijen, tot eenen opstand gertegd hadden; of, gelijk anderen meenen, omdat de Graaf den Bischoppelijken, die langs den Rhijn handel dreeven, te *Lober*, buitenspoorige Tollen hadt doen asperzen, en daar door slossé tot ongenoegen gegeven. Hoe 't zij, de Bischop, geholpen door zijnen broeder, en door den Bischop van *Munster*, verzamelde een Leger te *Deventer*, deedt daar mede eenen inval in *Salland*, tastte den vijand aan, geleid door de twee Heeren HERMAN VAN VOORST en door Heer DIRK VAN BOEKHORST, overwon dezelve, en maakte zich meester van hunne Kasteelen. Als overwinnaar wedergekeerd na *Deventer*, dankte de Bischop zijn Leger af. Doch hij genoot geene lange rust. Want als de Graaf van *Gelder*, in 't volgende jaar, zich meer openlijk tegen OTTO verzette, moest deeze, van nieuws, de wapens aangorden. Zijne Legermagt bestondt uit duizend Ruiters en een bekwaam getal Voetknechten. Doch vermids de Graaf van *Gelder* eene veel talrijker magt bij een hadt, behaalde hij, met kleine moeite, de overwinning op den Bischop, en noodzaakte hem, de wijk te neemen na *Deventer*; welke Stad eerlang belegerd wierdt. Ten zelfden tijde leedt OTTO merkelijk nadeel, door eenen inval der Gelderschen en Hollanders in het *Nederlicht*; de laatsten, onder

aanvoering van Graave FLORIS DEN IV, bemagtigden de Stede 't Gein en 's Bischops Huis aldaar, en staken 'er den brand in. Kort daar na wierdt 'er, tusfchen den Bisfchop en den Graaf, een Bestand getroffen, welke, eerlang, in een vasten Vrede veranderde. OTTO verkreeg daar bij regt op het Drost-ampt van *Salland*, tegen betaaling van tweeduizend Marken Zilvers. Aan Graave FLORIS beloofde hij achthonderd ponden, waar tegen zekere Hollandfche dienstmannen voor onderhoo- rigen des Bisfchops verklaard wierden.

Van korten duur was de rust, welke de Bisfchop, naa het fluiten van dit Verdrag, genoot. De tweedragt, gereezen tusfchen EGBERT, Burggraaf van *Groningen*, en de GELEKINGEN, een vermogend Geflagt in die Stad, bewoog OTTO om als Scheidsman tusfchen beiden te treden. 't Gelukte hem, de partijen tot ftaat te brengen, en den fchijn van verzoeninge te doen aanneemen. Doch de GELEKINGEN, geholpen en opgefchoot door RUDOLF, Slotvoogd van *Koeverden*, zогten den vrede niet; zij fpaarden moeite noch kosten om EGBERT eenen kans af te zien. De Bisfchop, hunnen toeleg vernomen hebbende, verzamelde eenige Ruitery in *Salland*; doch RUDOLF verfloeg dezelve, en baande zich eenen weg na *Groningen*, 't welk ftraks belegerd, en zo zeer in 't naauw gebragt wierdt, dat de Bisfchop na alle kanten om hulp moest uitzien. De Graaf van *Gelder* kwam hem in perfoon zijnen dienst aanbieden. FLORIS van *Holland* zondt hem een goed deel Krijgsvolk. Met deeze magt, te *Ommen* bij een verzameld, brak de Kerkvoogd op na *Groningen*, terwyl hem de Mond- en Krijgsbehoeften, in een groot aantal Vaartuigen, langs den *Vegftroom* wierden naagevoerd. Op het gerugt van 's Bisfchops naderinge, brak RUDOLF op voor *Groningen*, en trok hem te gemoete tot bij *Koeverden*. Geen half uur gaans lagen hier de Legers van elkander, zijnde alleenlijk gefcheiden door een open moeras. In 't eerst fcheen men, door onderhandeling, den twist te zullen bijleggen. Doch 's Bisfchops eifch, vorderende verbeurdverklaring van RUDOLFS goederen, en van verfcheiden zijner bloedverwanten, baarde, aan de andere zijde, zulk eene verbittering, dat men de befliffing aan de wapenen overliet. Op den zevenëntwintigften

tigften

tigften Julij des Jaars 1226 raakten de Legers aan elkander. De Bisfchop moedigde zijne benden ten ftrijde, door het vergunnen van Aflaaten, en 't fchenken van den herderlijken zegen. 't Gevegt nam eenen aanvang in 't water. De Bisfchoppelijken, meest allen zwaar gewapend, fchooten te kort; zij wierden, door de *Drenters*, van verre met pijlen en lanzen, en van nabij met zwaarden, in menigte gedood. Schrik en wanorde baarde eene algemeene vlugt, die in 't Moeras moeilijk en gevaarlijk viel. Onder dit alles viel Bisfchop otto zelve in 's vijands handen, die hem wreedelijk mishandelde. Met een zwaard fchoor men hem de Priesterlijke Kroon zo ruuw en onzagt van 't hoofd, dat 'er vel en vleesch aan haugen bleef. Toen flak men hem den hals af, en dompelde het Lijk in het water, waar uit het, eerlang, opgehaald, den zijnen overgeleverd en na *Utrecht* wierdt gevoerd; in de *St. Martenskerk* legt het aldaar begraven.

Zie BARLANDUS; BOCKENBERG; *Bata. via Sacra.*

OUDAAN, ('t Huis) eertijds *Oud-Aa* genaamd, legt in het Nederkwartier van 't Sticht van *Utrecht*, aan de regter zijde van de Vegt, een weinig boven het Dorp *Breukelen*. Het Huis, in een ouderwetschen fmaak gebouwd, was reeds aanwezig, gelijk ook het Geflagt, welk daar van den naam voerde, in den Jaare 1350. Bij verandering van eigenaaren, was 'er, in den Jaare 1536, bezitter van Heer JAN VAN DUVENVOORDE, ten wiens behoefte het, door de Staaten 's Lands van *Utrecht*, voor eene Riddermaatige Hoffstad wierdt verklaard.

Zie *Utr. Placaatboek.*

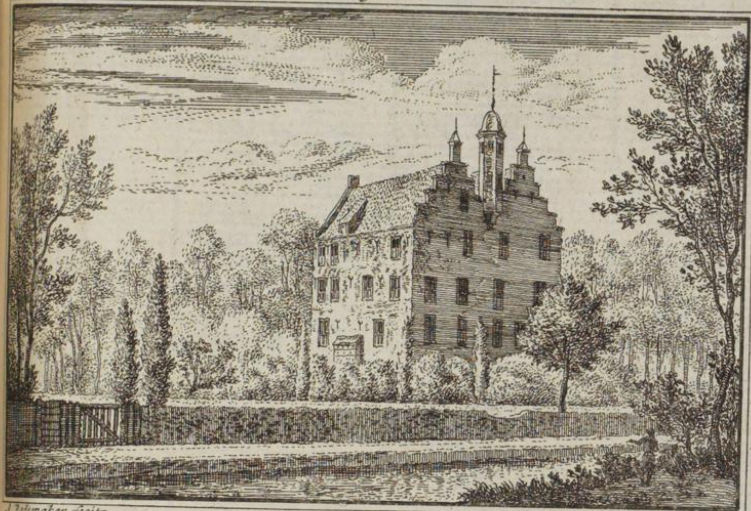
OUDAAN, (JOACHIM) gebooren in het Dorp *Rhijnsburg*, van Moeders zijde vermaagsfchapt aan de vermaarde broeders VAN DER KODDE, in de Nederlanden genoeg bekend, door zijn vermaard Werk, getiteld *Roofsche Mogendheid*, voorts zijne Poëzij en andere Werken.

Zie D. VAN HOOGSTRATEN.

OUD-

70

232

A. Schmaker fecit

T HUIS OUDAEN

1719

ander.
 e ver-
 ten ze-
 schop-
 om; zij
 l'amen,
 deuk en
 rs woe-
 orro zel-
 de. Met
 ro ruuw
 hangen
 het Lijk
 en zijnen
 W. Mar.

Bata.

t in het
 er zijde
 . Het
 ls aan-
 n voer
 n, was
 ove-n-
 ds van
 land.

burg,
 peders
 door
 vorts

Oud.

00
vond
ind.
w. in
in uu
al bev
omdat
meeste
milde
der.
te, w
in hier
bouw,
een Gr
GHELS
der ee
helber
gemeen
een Ge
Hevel
genam
te tot
werv
fien u
dorp z

OUD
Zuidbe
ene r
wondr
der n
dau o
guder
zessen
eige k

GUDI
van het
vix du

OUDDORP, (*Heer Adriaans.*) of meestal enkel *Ouddorp* genaamd, legt in den Polder, *Oude Land van Diependortt* geheeten, in 't *Land van Voorn*, onder Zuidholland, ongeveer een half uur gaans van *Goedereede*. Het Dorp, hoewel niet groot, als bevattende slegts ruim zestig Huizen, heeft eenig aanzien, omdat men 'er verscheiden zindelijke wooningen ontmoet; de meeste van deze staan rondom het Kerkhof, 't welk, door middel van een steenen muur, van den weg wordt afgescheiden. Hieromstreeks staan Lindeboomen van ongemeene hoogte, welke, volgens Overlevering, reeds tweehonderd jaaren in dien stand zouden geweest zijn. De Kerk, een fraai Gebouw, is zints het Jaar 1734 bijkans geheel vernieuwd. Op een Grafzerk vindt men uitgehouwen den naam van JAN MAGHELSE DUFFEL, met een Vischnet en Kaakmes, omdat hij den eersten Haring zou gevangen hebben. De Doopsgezinden hebben 'er insgelijks eene Vergaderplaats; doch eenen Leeraar gemeen met die van *Goedereede*. Wijders heeft men 'er ook een Gasthuis. Niet verre van *Ouddorp* legt een Bergje, of Heuvel, *Spreeuwenstein*, of gemeenlijk de *Blaauwe Steen* genaamd. Volgens Overlevering zou, bij ouds, deeze hoogte tot een toevlugt voor het Vee gediend hebben, bij hooge waterfloeden. Wijders levert deeze Heuvel zekeren rooden steen uit, van welken de Gevels van zommige Huizen te *Ouddorp* zijn opgemetzeld.

OUDELANDE, eene Heerlijkheid, in Zeeland, op het Eiland *Zuidbeveland*, met een tamelijk groot Dorp, voorzien van eene ruime Kerk en Toren, die door haaren eigen Leeraar wordt bediend. De Heerlijkheid wordt begroot op vijfhonderd negentig Gemeten en vierenveertig Roeden; wanneer daar onder niet gerekend worden eenige kleine Polders: te gader met deeze beslaat de Heerlijkheid in alles elfhonderd zestien Gemeten honderdzeven Roeden. *Oudelande* heeft zijn eigen Kollegie van Dijkgraaf en Gezwoorenen.

OUDENBOSCH, een aanzienlijk Vlek, in het *Oosterkwartier* van het Markgraaffschap van *Bergen op den Zoom*, omtrent vier uren gaans ten Noordoosten van de Stad van dien naam.

De

De Plaats, voorzien van eene ruime Haven, die in den Markstroom, voor 't Land daar buiten, uitkoomt, is zeer regelmatig bebouwd, met vijf schoone Straaten; op eene derzelven wordt eene bloeiende Weekmarkt gehouden. Men begroot het getal der Ingezeetenen op ruim vijftienhonderd. De Graanhandel geeft 'er merkelyk vertier, gelijk ook het bijna dagelijksch affcheepen van Rijswerken. De Gereformeerden hebben 'er eene Kerk en eigen Predikant; en de Roomschegezinden eene Kapel, in welke de Monniken van de Abtdij van *St. Bernard* den dienst waarneemen. Deeze trekken de Tienden der Geestelijke Goederen, doch met het bezwaar van uit dezelve het Traktement van den Hervormden Leeraar te moeten betalen. De Regeering bestaat, behalven den Drosfaard van het Kwartier, die in *den Oudenbosch* zijne woning heeft, uit één Burgemeester, zes Schepenen, vier Gemeensmannen en eenen Sekretaris.

OUDE TONGE, een Ambagt, in 't Land van Voorn, onder de Heerlijkheid van *Grijsoord*. Het bevat verscheiden Polders, te zamen, volgens de Verpondingslijsten, begroot op vierendertighonderd tachtig Gemeten en eenendertig Roeden Lands. Bij de laatste opneeming telde men, in alles, tweehonderdzevenenzeventig Huizen, drie Meestoven en een Koornmolen. Het Dorp is regelmatig betimmerd met verscheiden Straaten. De Kerk is een ruim Gebouw, met een Koor van ongemeene grootte, en een zwaaren vierkanten Toren. Voorts heeft men 'er een Raadhuis, 't welk tevens tot eene Waag en Gevangenisfe verstrekt, als mede een Gasthuis.

OUDEWATER, eene Stad, in het Baljuwschap van dien naam, in het Zuidoostlijk gedeelte van Holland, ten Zuiden en Noorden van het Sticht van *Utrecht* ingeslooten. Geene verdere uitgestrektheid heeft het Baljuwschap, dan de Stad en derzelven Regtsgebied. De Stad *Oudewater* legt aan de Rivier de *Tysel*, na genoeg in 't midden tuschen *Schoonhoven* en *Woerden*. Zo onzeker als van veele andere Steden, is ook de Naamsoorprong van deeze Stad. Indien 't waar zij, dat HENDRIK VAN VIANDEN, Bischof van *Utrecht*, in den Jaarē

1265,

ATER
en Mark-
er regel-
e derzel-
te begroot
De linnen-
bijn inge-
rden hebben
scheggen
dij van St.
de Thiercliet
an uit de
te moeret
stand van
ing beeffi-
eismannen

y, onder
den Pol-
groot op
Roeten
es, uwee
en een
met ver-
met een
ten To-
rens rot
gasthuis

nam,
Noor-
rdere
der zel-
der
Wat
k de
dat
Jaare
1665,

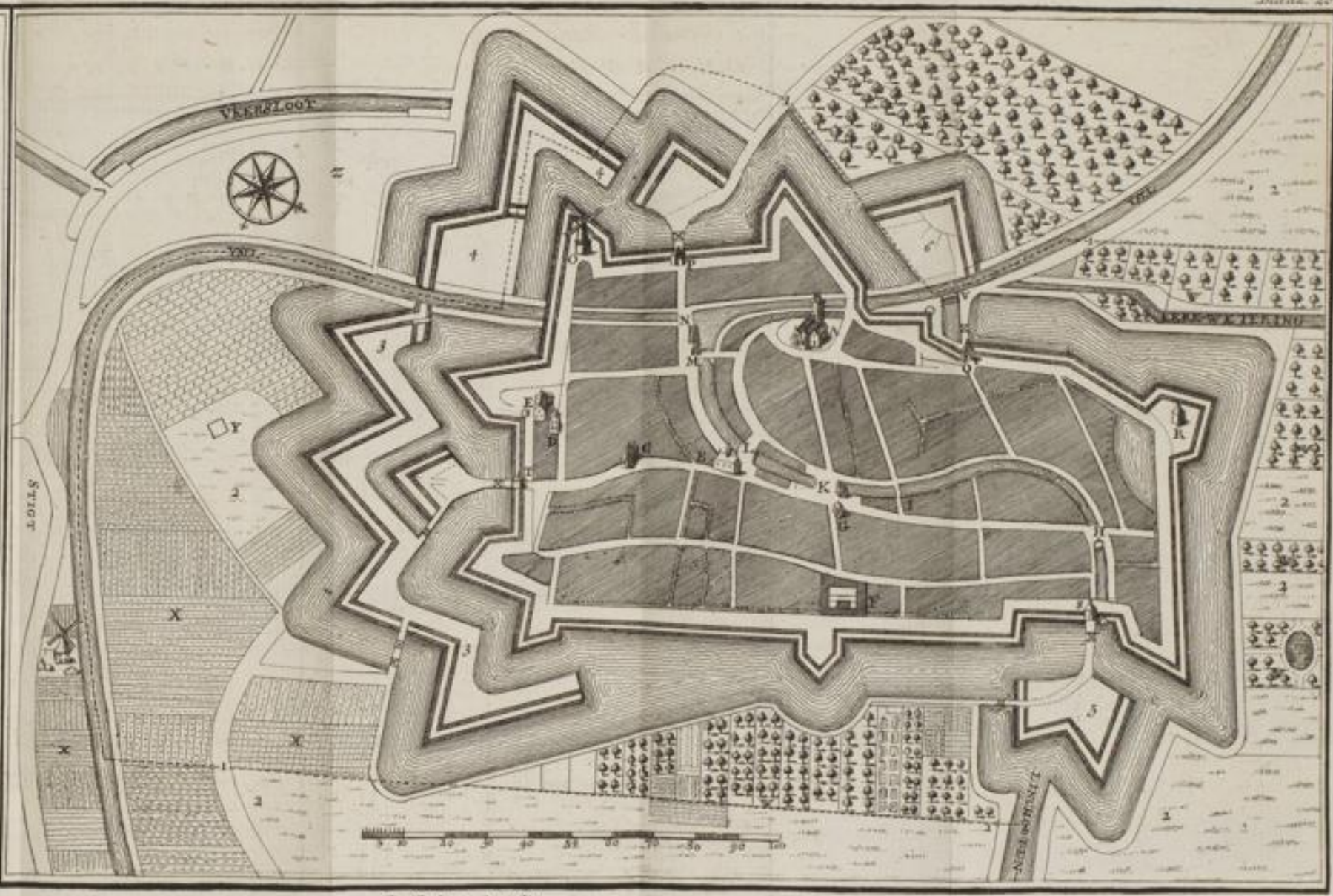
- A. D.
- B. J.
- C. K.
- D. S.
- E. A.
- F. A.
- G. D.
- H. D.
- I. Na
- K. M.
- L. M.
- M. R.
- N. Ys.
- O. K.
- P. Ys.
- Q. Br.
- R. Kr.
- S. L.
- T. M.
- V. Stee
- W. I.
- X. Bo
- Y. H.
- Z. A.
- 1. Sch
- 2. Wey
- 3. Bud
- 4. Bud
- 5. Ten
- 6. Ra

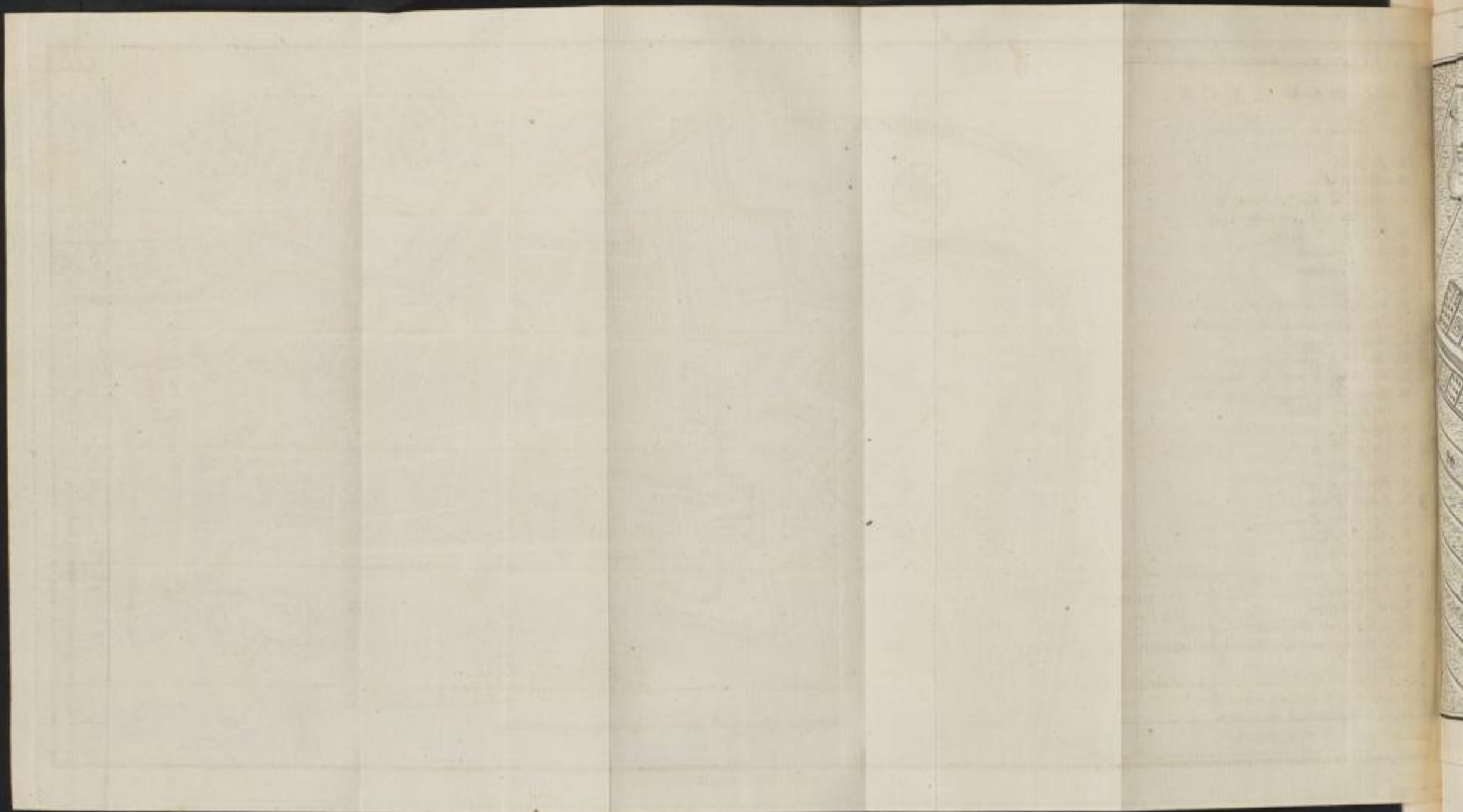
Platte Grond der Stadt
O U D E W A T E R,
in den Jaare 1746.

Verklaringe.

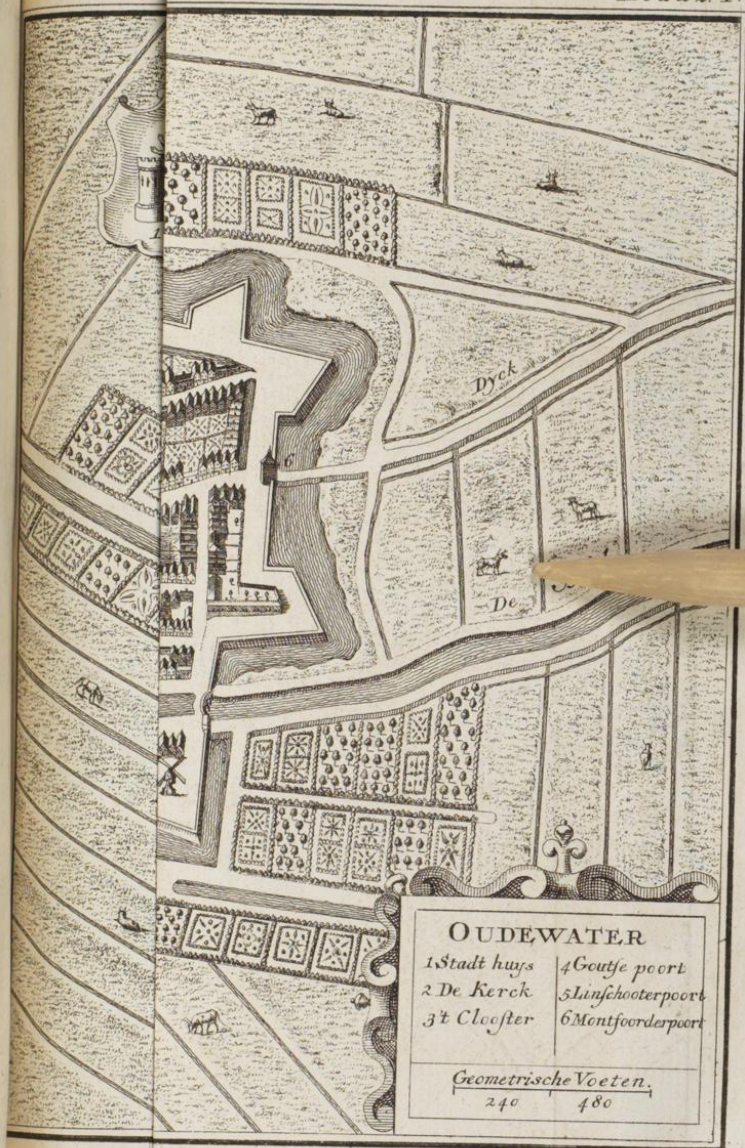
- A. De Kerk.
- B. Het Stadhuis.
- C. Kapel of Kerkje, waar by een Klooster gestaan heeft.
- D. 't Lande Magazyn.
- E. Het Weeshuis.
- F. Het Gasthuus.
- G. De Waag.
- H. De Schutsluis, behorende aan het Groot Waterschap van Woerden.
- I. Nieuwe Brugge.
- K. Markt of Halle Brugge.
- L. 't Nieuwe Brugge met de Vismarkt.
- M. Romeynsche Brugge met den Gevangen Toern.
- N. Yssel Brugge.
- O. Koorn Molen.
- P. Yssel Poort.
- Q. Broeker Poort.
- R. Kruyt Toern.
- S. Linsheter Poort.
- T. Nieuwe Poort.
- V. Steenen Bier.
- W. Thuynen.
- X. Bouwland.
- Y. Het Geregt.
- Z. Afgegraven Thuynen.
- 1. Scheidinge van het District der Stadt.
- 2. Weyland.
- 3. Buitenwerk in den Jaare 1740 gemaakt.
- 4. Buitenwerk, in 1742 gemaakt.
- 5. Lemalle, in 1744 veranderd.
- 6. Ravelyn, in 1746 gemaakt.

R. Boitet Excudit.

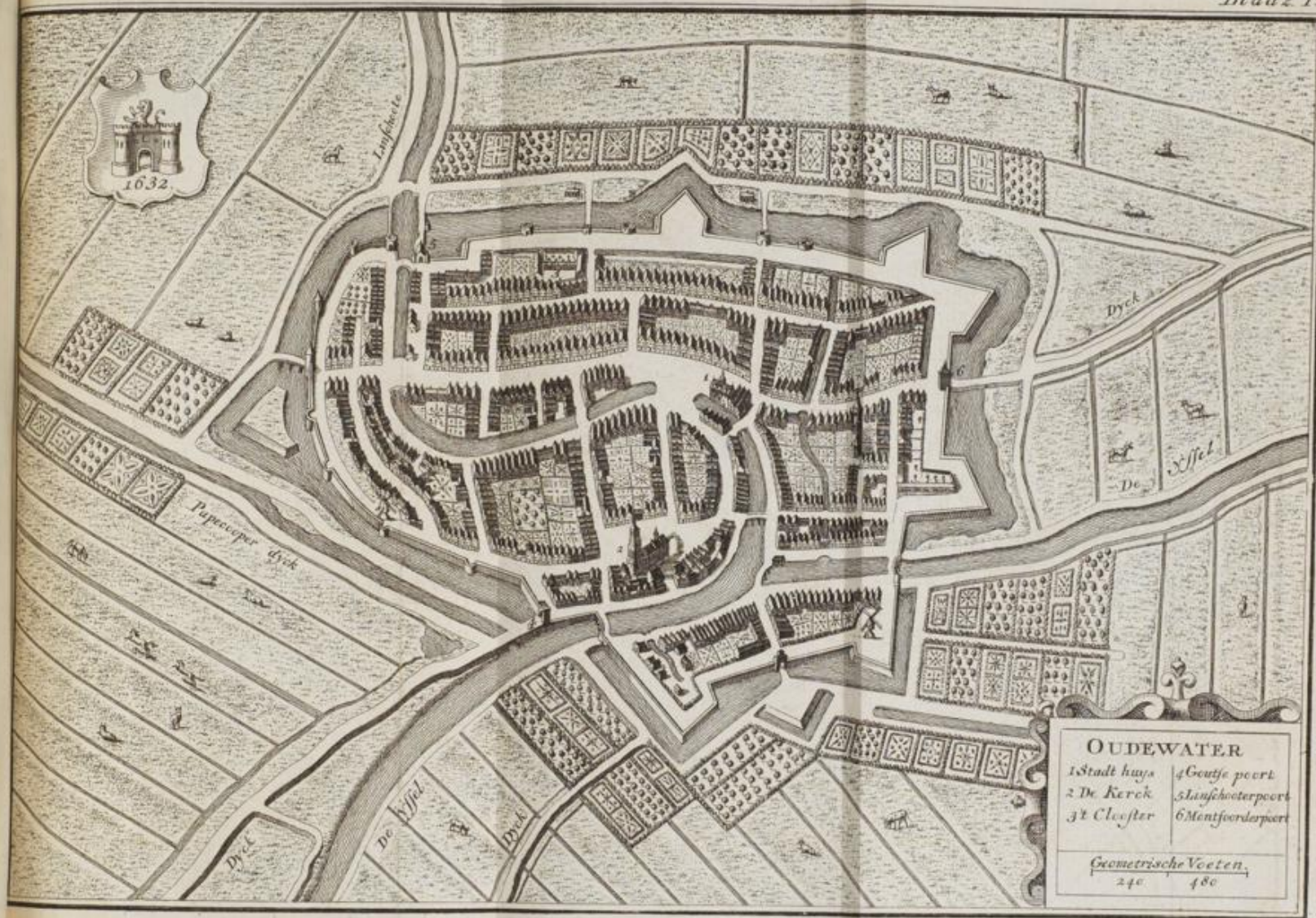

OUDEWATER

1 Stadt huys	4 Goutje poort
2 De Kerck	5 Linfchooterpoort
3 t Clooster	6 Montfoorderpoort

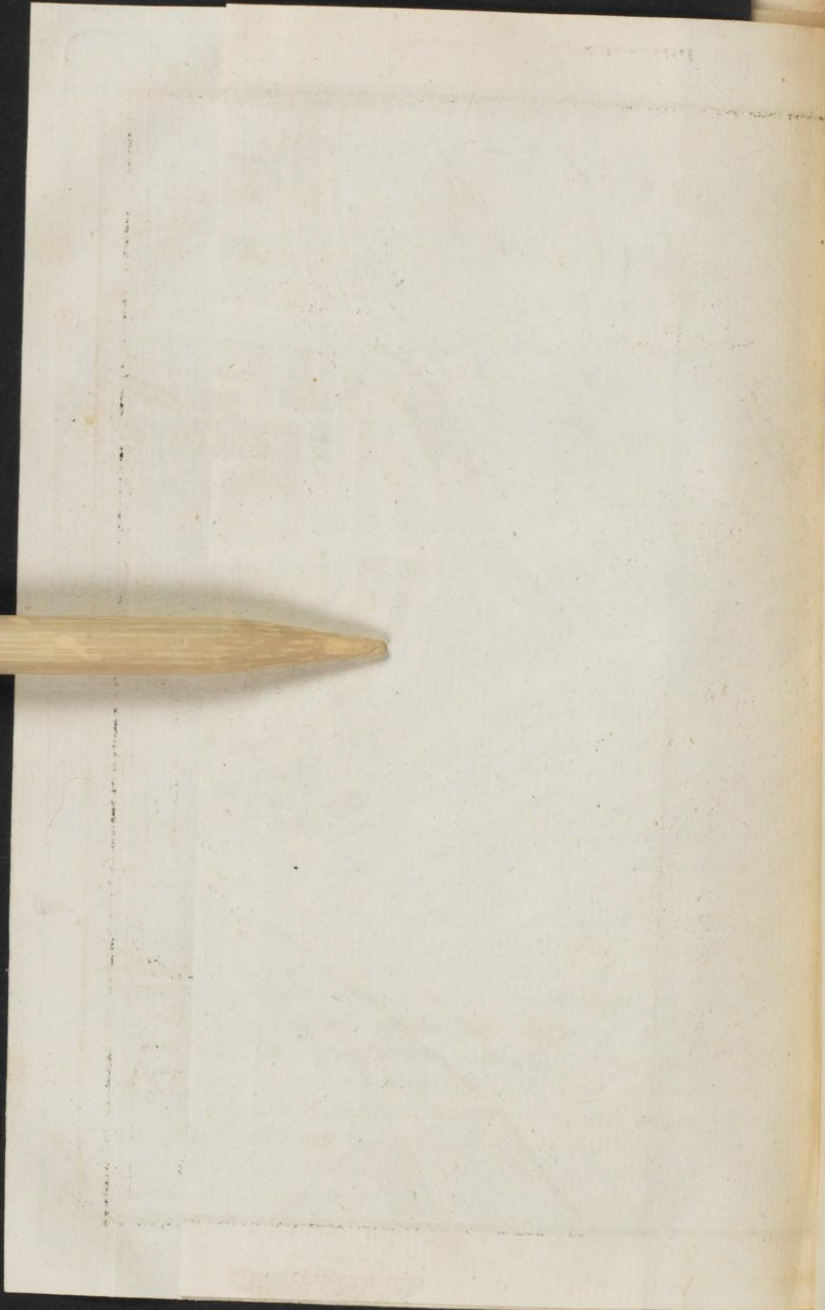
Geometrische Voeten.
 240 480

als; O
u esse
Bishop
Hilfend
t will
as, G
Jars
doch e
den K
begon
op die
wieder
ter. T
ag vo
unfla
Holzer
mer d
leid.
ward
ingep
ogen
mand
Nes la
Spunja
u den
stien
Oud
en H
Vesting
er m
Gist.
Gloob
Gepo
agt v
nijbo
Gelij
an v
ze

175,
in desz
Bijho
Holland
le wil:
cas,
jaars
doch
den K
begon
op éét
wierde
ter. T
zag vo
ontflaa
Hoizen
reent de
haald.
wierdt
hangens
oogen z
iemand,
Niet lan
Spanjaar
in den J
stieten d
Oude
van Holl
Vestingw
ken met
Graft. M
schooter
schepoor
wagt voc
vijfhond
tienlijk
reim ver
jaare 157

1265, *Oudewater* tot eene Stad heeft verheven, volgt daar uit deszelfs Oudheid. Vijftien jaaren laater, wierdt zij, door Bisfchop JAN VAN NASSAU, aan FLORIS DEN V, Graave van Holland verpand. Al vroeg verklaarde zich de Stad voor Prinfte WILLEM DEN I. De Spaanfche Veldoverfte, Heer VAN HIERGES, floeg 'er het beleg om, op den negentienden Julij des Jaars 1575. Op den zesden Augustus de Stad opgeëifcht, doch tot antwoord bekoomen hebbende, dat men dezelve voor den Koning, onder den Prins VAN ORANJE, dagt te bewaaren, begon hij, eerlang, een zo geweldig vuur te maaken, dat, op éenen dag, zeventienhonderd kogels tegen dezelve geflaakt wierden. Eindelijk wierdt men der Stad stormenderhand meester. Toen floegen de Spanjaards aan 't moorden, zonder ontzag voor ouderdom of kunne. Een felle brand, bij ongeluk ontftaan, of met voordagt geftigt, leide het meerendeel der Huizen in koolen. Der opmerkinge waardig, is het geen omtrent den Nederduifchen Predikant JAN JANSZON wordt verhaald. Hoewel voor vijfhonderd guldens gerantfoeneerd, wierdt hij nogthans opgeknoopt, doch, naa zestien maanden hangens, zijn Lijk nog zo vol en blank gevonden, zelf de oogen zo helder en de wangen zo weinig ingevallen, als aan iemand, vier dagen naa den dood, zelden wordt befpeurd. Niet langer, egter, dan tot in den Jaare 1580, bleeven de Spanjaards meester van de Stad. De Franschen vertoefden 'er, in den Jaare 1672, van den negenëntwintigften Junij tot den elfden der volgende maand.

Oudewater, 't welk men, ten allen tijde, voor eenen Sleutel van Holland heeft gehouden, is eene tamelijk fterke Stad. De Vestingwerken beftaan uit eenen Hoofdwal, en zeven Bolwerken met drie Halve Maanen, alles omringd van eene diepe Graft. Men heeft 'er vier Poorten: de Broekerpoort; de Lindfchooterpoort, eertijds het Kasteel; de Nieuwe of Utrechfchepoort; en de Yfelpoort; de laafte dient tot eene Hoofd-wagt voor de Bezettinge. Het getal der Huizen vindt men op vijfhonderdvierendertig begroot. Het Stadhuis is een vrij aanzienlijk gebouw. In de Vergaderplaats der Vroedfchap, een ruim vertrek, ziet men de Spaanfche wreedheden, van den Jaare 1575, kunstig uitgebeeld, in eene groote Schilderij door

D. STOOP.

300

D. STOOFF. De Hervormde Kerk, gebouwd, naar men wil, reeds in den Jaare 1003, is zeer ruim en aanzienlijk, met een sterken Toren. Aan eene der pilaaren hangt een Marmereen Gedenkteken, ter eere van RUDOLF SNELLIUS VAN ROYEN, Hoogleeraar in de Wiskunde te *Leiden*, in den Jaare 1613 alhier begraven. Door twee Leeraars wordt de Gereformeerde Gemeente bediend. Uit onvermogen van Stads. Kasfe, heeft men, al voor lang, een derden Leeraar afgeschafft. De Roomschegezinden hebben 'er twee Vergaderplaatzen; de eene behoort aan de Janfenisten. Ter verzorginge van ouderloozen en behoeftige bejaarden, dienen een Weeshuis, een Gasthuis en een Armenhuis. Men hadt hier voormaals een gezelschap van Rederijkers; zij hielden hunne zamenkomsten in een gewezen klein Kerkje, zedert in een Latijnsch School veranderd. Berugt is de *Waag van Oudewater*, door het gebruik, welk men 'er eertijds van plagt te maaken, in het weegen van perfoonen, van Toverije beschuldigd. Indien de oorsprong dier gewoonte aan Keizer KAREL DEN V moet worden toegeschreeven, strekt zij der naagedagtenisfe van dien Vorst tot eere. Want, door het gewigt eens zo genaamden Tovenars zo laag te bepaalen, dat genoegzaam ieder volwasfen mensch, zelf van de tenerste gestalte, altoos zwaarder weegt, spaarde de Keizer veele ongelukkigen in 't leeven; die voorts, uit kragt eens getuigfschrifts, te *Oudewater* afgegeeven, elders veilig waren. — Onder de geleerde Mannen, welke *Oudewater* heeft voortgebracht, zijn meest bekend JACOBUS ARMINIUS, de grondlegger van de Gezinte der Remonstranten, en RUDOLPHUS SNELLIUS, beroemd Wiskunstenaar, beide Hoogleeraaren aan 's Lands Hoogefchool te *Leiden*. Het kweeken van Hennip, en het spinnen van Touwwerk, geeft een bestaan aan een goed aantal van Ingezeetenen. De Regeering beftaat uit Baljuw, die tevens Dijkgraaf is van de Landen, onder *Oudewater* behorende, twee Burgemeesteren, zeven Schepenen en achttien Vroedschappen. Eindelijk merken wij hier nog aan, dat *Oudewater* eene der kleine Hollandfche Steden is, welke, certijds, ter Dagvaart beschreeven wierden, doch, om deeze of geenē redenen, al voor lang, van dat Voorregt zijn uitgeflooten.

Zie KINSCHOT, *Befchr. v. Oudewater*.

OUDE

OUDE
behoort
gemmeir
welke d
den we
onopho
ru: fcher
ysfel,
deren.
ring nie
houden
Meir. In
lijkheid
Gemeente

OUDE
Noordelijk
ren Noor
rwall' honc
Roeden L
schenvijfti
ren dien n
meestal be
Roeden.
ten. De vi
heid ziet r
kloor is o
Waag, en
Gehugt. In

OUDE
de hock v
Heerlijkhed
den Ambag
ene gegra
nabij legt
der begree
lander.
XXIII. D.

OUDE WETERING, een Dorp in Holland, onder *Rijnland* behoorende, aan den doortogt uit het Leidfche na het Braefemmer. Het beftaat uit een langen Streek Huizen, veele van welke de blijken vertoonen van den bloei der Plaatze en van den welvaart der Ingezeetenen. De grond daar van is, de onophoudelijke doortogt van binnenlands vaarende Schepen, tusfchen *Amfterdam*, het *Noorderkwartier*, *Gelderland*, *Overyffel*, *Friesland*, *Groningen*, *Zeeland*, *Brabant* en *Vlaanderen*. Alle deeze kunnen, ginds en weder, de *Oude Wetering* niet mis vaaren. Tot gemak van deeze, is een hooge houten Vuurbaak opgerigt, aan den mond van 't Leidfche Meir. In de *Oude Wetering* ftaat het Regthuis van de Heerlijkheid *Akemade*. Behalven die der Hervormden, is 'er eene Gemeente van Remonstranten.

OUDKARSPÉL, eene Hooge of Vrije Heerlijkheid in het Noordelijk gedeelte van Holland, onder *Geestmer-Ambagt*, ten Noorden van de Stad *Alkmaar*. Zij wordt begroot op twaalfhonderd negenëndertig Morgens en vierhonderddertien Roeden Lands. Bij de jongfte opneeminge telde men honderdachtenvijftig Huizen, zo ten platten Lande, als in het Dorp van dien naam, 't welk zeer zindelijk bebouwd is, langs eenen meestal befraaten weg, ter lengte van bijkans vierhonderd Roeden. De Kerk ftaat een weinig buiten het Dorp ten Oosten. De vierkante Toren is zonder Spits. Een blijk van oudheid ziet men aan de menigte van Duifsteen, van welken het Koor is opgehaald. Voorts heeft men 'er een Regthuis en Waag, en de Heer der Heerlijkheid eene fraaie woning. Het Gehugt *In Koedijk* behoort onder *Oudkarspel*.

OUDSHOORN, volgens zommigen *Woudshoorn*, zo veel als de hoek van 't *Woud*, met *Gnephoek*, twee onderscheidene Heerlijkheden, in *Rhijnland*, doch al van ouds aan den zelfden Ambagtsheere behoorende, zijnde alleenlijk gefcheiden door eene gegraaven Vaart, de *Heimans Wetering* genaamd. Zo nabij legt *Oudshoorn* aan *Alfen*, dat het, dikmaats, daar onder begreepen wordt, hoewel zij niets gemeen hebben met elkander. Te zamen worden de beide Heerlijkheden begroot

op ruim zestienhonderdvierenzestig Morgens, en, volgens de laatste opneeming, het getal der Huizen op honderdvierenachtig. Eertijds plagten die van *Oudshoorn* hunnen openbaaren Godsdienst te verrigten in het nabuurig *Alfen*. Een geschil, over de Kiesbeurt van eenen Leeraar, bewoog den Heer KORNELIS DE VLAMING VAN OUDSHOORN, Heer van *Oudshoorn en Gnephoek*, eerst Schout, en naderhand Burgemeester van *Amsterdam*, eene afzonderlijke Kerk te bouwen, om door een eigen Leeraar bediend te worden. Tot een modél nam men de Oosterkerk te *Amsterdam*. Eene menigte van geschilderde Glazen, door voornaame Kollegien, Steden of Perfoonen vereerd, nevens verscheiden Lijkwapenen en Graftekenen van het Geslacht der Heeren VAN OUDSHOORN, dienen tot sieraad van het Kerkgebouw; 't welk, ten platten Lande, in fraaiheid, naauwelijks zijns gelijken heeft. Het zo genoemde *Alfensche Posthuis* staat binnen *Oudshoorn*; alle nachten koomen en vertrekken 'er vijf Postrijders: te weeten, van en na *Amsterdam*, *Dordrecht*, *Rotterdam*, 's *Gravenhage* en *Utrecht*. De Maalen worden aldaar geopend, de Brieven geschift, en aldus na de bestemde plaatzen verzonden. Daarenboven is hier de pleisterplaats der Jaag- en Pakshuiten, tuschen *Amsterdam* en de Steden *Rotterdam*, *Delft* en *Leiden*, als mede 's *Hage*. Van wegen de menigte der Reizigers, tuschen de gemelde Plaatzen, veroorzaakt zulks geene kleine beweeging. — Niet verre van *Oudshoorn*, noordwaarts van daar, leggen eenige Huizen, *de Ridderbuurt* genaamd. Men verhaalt, dat eenige Huislieden, door FLORIS DEN V, Graaf van *Holland*, om den Adel te teregen, tot den Ridderstand verheeven, aldaar inzonderheid gewoond, en aan de Buurt den naam zouden gegeven hebben.

OUWERKERK, ter onderscheidinge van andere, op den *Tisfel*, gebijnaamd, een Ambagt, in de *Krimpenerwaard*, onder *Zuidholland*, tuschen de Steden *Rotterdam* en *Gouda*, van welke het Dorp bijkans even verre, te weeten ongeveer anderhalf uur gaans, aflegt. Volgensjde naauwkeurigste opgave, zou het Ambagt bevatten zestienhonderd vijfendertig Morgens en vierhonderd Roeden Lands, en het getal der Huizen, in alles, weinig minder dan driehonderd bedraagen. *Ouwerkerk* bezit
het

1815 de
 1816
 1817
 1818
 1819
 1820
 1821
 1822
 1823
 1824
 1825
 1826
 1827
 1828
 1829
 1830
 1831
 1832
 1833
 1834
 1835
 1836
 1837
 1838
 1839
 1840
 1841
 1842
 1843
 1844
 1845
 1846
 1847
 1848
 1849
 1850
 1851
 1852
 1853
 1854
 1855
 1856
 1857
 1858
 1859
 1860
 1861
 1862
 1863
 1864
 1865
 1866
 1867
 1868
 1869
 1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900

'TDORP OUDERKERK.

A. Rademaker fecit

OUDERKERK aan den Amstel 1608.

OUDERKERK aan den Amstel 1670.

her o
 zija,
 rlor
 van
 kam
 het
 wel
 in d
 sche
 en a
 De t
 ander
 de P
 zinde
 deze
 men
 voorz
 het G
 Ouwer
 dikkie
 ul der
 begroc

Ouy
 wel O
 Amstel
 ten uu
 lagt, c
 begroo
 opneer
 en om
 ens.
 deszelf
 verblij
 doorto
 Uit de
 Brug,

het oudste der Graaflijke Handvesten, welke ergens bekend zijn, naamelijk van den jaare 1097, gegeven door Graaf FLORIS DEN II. Indien men kan staat maaken op de echtheid van een Opschrift, aan den muur van de Konfistorie of Kerkenkamer, zou deeze reeds in den jaare 909 gebouwd, en dus het Dorp van eene zeer hooge oudheid zijn. *Ouwerkerk*, 't welk voornaamelijk langs den IJsfeldijk gebouwd is, beslaat, in de lengte, bijkans anderhalf uur gaans. Om de veelvuldige scheepvaart langs de Rivier, en den doortogt van Postwagens en andere Rijtuigen, is 't verblijf aldaar niet onvermaaklijk. De Steenbakkerijen, het maaken van Hoepels en verscheiden andere Neeringen en Handwerken, geeven merkelijken bloei aan de Plaatzte. De Kerk, ondanks haare hooge Oudheid, is een zindelijk gebouw. Geen klein sieraad geeft, van buiten, aan dezelve de hooge achtkantige spitse Toren, met een hardsteen Omgang, op ieder der vier hoeken met een hoog toornje voorzien. Van binnen pronkt de Kerk met de Begraafplaats van het Geslagt der Graven van NASSAU VAN DE LEK, *Heeren van Ouwerkerk*. De Leeraar der Plaatzte neemt insgelijks den Predikdienst waar te *Krimpen op den Yssel*. Van hier dat het getal der Ledemaaten op weinig minder dan zevenhonderd wordt begroot.

Zie OUDENHOVEN, *Beschr. van Zuidholland.*

OUWERKERK of *Ouderkerk*, eene Ambagtsheerlijkheid, ook wel *Ouder-Amstel* genaamd, gelegen in het Baljuwschap van *Amstelland*, aan de Oostzijde van de Rivier den *Amstel*, ruim een uur gaans ten Zuiden van *Amsterdam*. Het geheele Ambagt, de Polders, daar toe behoorende, mede gerekend, wordt begroot op ruim vijfendertighonderd Morgens Lands. Bij de opneeming van den Jaare 1732, telde men, binnen den geheelen omvang, tweehonderd negenenveertig Huizen en vier Molens. Een bevallig aanzien heeft het Dorp *Ouwerkerk*, door deszelfs legging onmiddelijk aan den Amstelfroom, en is het verblijf aldaar zeer aangenaam, van wegen den veelvuldigen doortogt van Schepen, Schuiten, Rijtuigen en Voetgangers. Uit de somme van drieduizend Guldens, voor welke de Brug, welke hier over den Stroom is geflagen, wēt

eens verpagt wordt, kan men van de leevendigheid der Plaatzee een denkbeeld vormen. Voor weinige jaaren heeft men 'er eene geheel nieuwe Kerk gestigt, zijnde een Kruisgebouw; om haare hoogte, kan dezelve, wijd en zijd, op een verren afstand gezien werden. Eer nog de Oude Kerk te Amsterdam tot eene Kerspelkerk verheven was, dat wil zeggen, vóór het jaar 1200, plagten die van Amsterdam, in het oude gestigt, hunnen openbaaren Godsdienst te verrigten. De Amsterdamfche Portugeesche Jooden hebben te *Ouwerkerk* een Kerkhof, ten zuiden van het Dorp, aan de Vaart, welke na *Abkoude* loopt, ter plaatze, meent men, alwaar het Lusthuis der *Heeren van Amstel, Reigersbroek* of *Reigersbosch*, plagt te staan. De Ambagtsheerlijkheid van *Ouwerkerk*, waar onder mede behooren de Buurten van *Duivendrecht* en *den Omval*, behoort aan de Stad Amsterdam; zij kocht dezelve, van de Graaflijkheid, in den Jaare 1731, voor vijftwintigduizend en één honderd Guldens.

Zie *Handvesten van Amsterdam*; COM-MELIN en WAGENAAR.

OUWERKERK, (HENRIK VAN NASSAU, *Heer van*) was de Zoon van LODEWYK VAN NASSAU, Natuurlijken Zoone van Prinsfe MAURITS, geteeld bij eene Jonkvrouw VAN MECHELEN; zijne Moeder was ELIZABETH, gebooren Graavin VAN HORN. Al vroeg koos hij zijns Vaders beroep, den Krijgsdienst te Lande. In den Jaare 1678 was hij tegenwoordig in den Veldslag van *St. Denijs*, en aldaar de oorzaak der behoudenisse, indien niet van het leeven, althans der Vrijheid van Prinsfe WILLEM DEN III. Want als deeze zeer diep onder de Vijandelijke Troepen van den Hertog VAN LUXEMBURG was vervallen, ligte de Heer VAN OUWERKERK, die zijne Hoogheid gestadig verzelde, eenen Franschman, met een Pistoolschoot, uit den Zadel, zo als dezelve, met losgelaaten teugel, en overgehaald geweer, op den Prins afkwam. Voor deeze kloekmoedigheid begiftigden de Algemeene Staaten den jongen Held met eenen Degen van hooge waarde, en bevorderde hem Zijne Hoogheid tot Hoofdman van zijne Lijfswagt. In den Jaare 1688 verzelde hij den Vorst op deszelfs overtogt na Engeland, en onder-
vondt

vondt aldaar de blijken van Koninklijke gunste. Eerst wierdt hij tot Opper-Stalmeeſter, en tot Kapitein over de vierde Bende van 's Konings Lijſwagt aangeſteld, en vervolgens, bij Akte van het Parlement van den elfden Maij des jaars 1689, met het regt van Inboorlingſchap begiftigd. Zedert verzelde hij den Koning, beſtendig, op deſzelfs Krijgſtogten, en klom allengkens op tot de waardigheid van Generaal der Engeliſche Ruiterte. Naa den dood van Koning WILLEM keerde de Heer VAN OUWERKERK terug na Holland, welks Staaten, in de maand Januarij des Jaars 1704, hem benoemden tot Veldmaarſchalk van het Leger van den Staat: eene benoeming, welke, in 't eerſt, bij de overige Geweſten, eenigen tegenſtand ontmoette, doch, in de maand April des zelfden Jaars, door de meerderheid, ter Algemeene Vergadering wierdt toegeſtemd. Zedert was hij tegenwoordig in de Veldtogten, om de Spaanſche troonſopvolging, en gedroeg zich zeer loſlijk in dezelve, tot in den jaare 1708, wanneer hij, op den elfden Maij, te *Rouſſelaar*, zijne dagen eindigde, in den ouderdom van zevenenzeſtig Jaaren. Hij was getrouwd met ISALELLA, Dogter van den Heere KORNELIS AERSSENS, Heere van Sommeldijk, en teelde bij dezelve Zoonen, welke deels in de Nederlanden, deels in Engeland, den krijg gevolgd hebben. De oudſte Zoon, HENRIK VAN NASSAU, wierdt, door Koning Willem, tot Pair van Engeland verheven, onder den titel van *Graave van Grantham*.

Zie *Mercurie Historique*.

OVENS, (JURIAAN) een deftig Kunſtſchilder, inzonderheid van Hiſtorien en Nachtlichten. Een der vier hoeken van de Gaanderij van 't Amſterdamsche Stadhuus pronkt met een gewrogt van zijn Penſeel. Boven de Theſaurie Ordinaris ziet men CLAUDIUS CIVILIS, omringd van een drom Bataaſche Helden, door hem ter maaltijd genodigd in het zogenaamde Heilig Woud, bij maanlicht, en vervolgens, naa het eindigen van het feaſt, aangeſpoord, tot het opvatten der Wapenen, om het Romeinſche dwangjuk van den halze te ſchuiven. Des Schilders geboorteplaats was, miſſchien, de *Frederikſtad*; althans

leefde hij aldaar nog in den Jaare 1675, zijne kunst oeffenende ten dienste van den Hertog van Holstein.

OVER-BETUWE, een Ampt, in het gedeelte van Gelderland, het *Kwartier van Nieuwmegen* genaamd, tuschen den Rhijn en de Waal, zijn begin neemende omtrent Schenkenschans, en van daar, ten Noorden van Nieuwmegen, westwaarts strekkende, tot omtrent den Dijk, welke dwars tegen het water de *Linge* legt. Men telt daar binnen vijf Panderampten en acht Heerlijkheden. Het hoofdbestuur staat aan eenen Amptman, zijnde gemeenlijk een Lid van den Gelderschen Adel. De Schouten of Regters staan onder zijn bewind.

OVERBEEK, (BONAVENTUUR VAN) een vermaard Amsterdamsche Kunstschilder, doch die zijne edele begaafdheden door een losbandig gedrag bezoedelde, wierdt gebooren in den Jaare 1660. Eene overhellende zucht voor de Oudheid deedt hem vooral zich toeleggen op het schilderen van stukken uit de oude Geschiedenissen. Daarenboven vondt hij veel smaak in de overblijfsels der vroegere dagen, in *Italie* nog voorhanden. Om zijne neigingen te ruimer bot te vieren, deedt hij, tot driemaal, eene reize na *Rome*, en keerde telkens van daar te rug met eene verzameling van tekeningen, afgietzels en bootseerzels der Oudheden van *Italie*. Zedert arbeide hij aan een groot Plaatwerk, 't welk hij *Overblijfsel van oud Rome* wilde genoemd hebben, doch niet tot volkomenheid gebracht heeft. Door eene ongebondene leevenswijze verhaaste hij zijnen dood, welke, in het zesenvveertigste jaar zijns ouderdoms, voorviel in zijne Geboortestad. Naa 's Mans aflijvigheid, wierdt de uitgave van het straks genoemde Kunstwerk door anderen bezorgd.

Zie VAN GOOL.

OVER-FLAKKÉE, anders ook *Zuidvoorn* genaamd, is de derde hoofdverdeling, in welke het *Land van Voorn*, in Zuidholland, onderscheiden is. Het is een Eiland, en ontleent zijnen naam van de rivier *Flakkée*, of het Haringvliet, waar van
het

het ten Noorden wordt bespoeld. Niet het geheele Eiland behoort aan het Land van Voorn, maar een voornaam gedeelte, in het Oosten, aan het *Land van Putten*. Opmerkelijk is het, dat op een Eiland, voor 't overige geheel Hollandsche bodem, de aanzienlijke Ambagtsheerlijkheid *Sommelsdijk* onder de oppermagt der Provincie Zeeland behoort. Ter kwaame plaatze zullen wij daar van nader verflag doen. Zeer vet en vrugtbaar is de grond deezes Eilands, waar van getuigenis kunnen draagen de uitmuntende Tarwe, Garst en Koolzaad, welke hier gewonnen worden. Steden ontmoet men 'er niet, maar wel verscheiden zeer fraaie en welvaarende Dorpen. 'Er is een goed aantal Hervormde Gemeenten, en eene van de gezinte der Doopsgezinden te *Middelharnas*.

OVERKWARTIER *van Utrecht*, het vierde onder de hoofdverdeelingen van het Sticht, grenzende ten Noorden aan de Vuursche Veenen en gedeeltelijk aan de Amersfoortsche bergen, ten Oosten aan Eemland en de Veluwe, ten Zuiden aan de Rivier de Lek, en ten Westen aan den Vaartschen Rhijn, boven Utrecht. Men ontmoet in dit Kwartier, behalven de Steden *Rheenen* en *Wijk bij Duursede*, verscheiden aanzienlijke Heerlijkheden en Dorpen, als Amerongen, Zuilestein, Doorn, Moersbergen, Zeist en andere, als mede een goed aantal Riddermaatige Hoffteden.

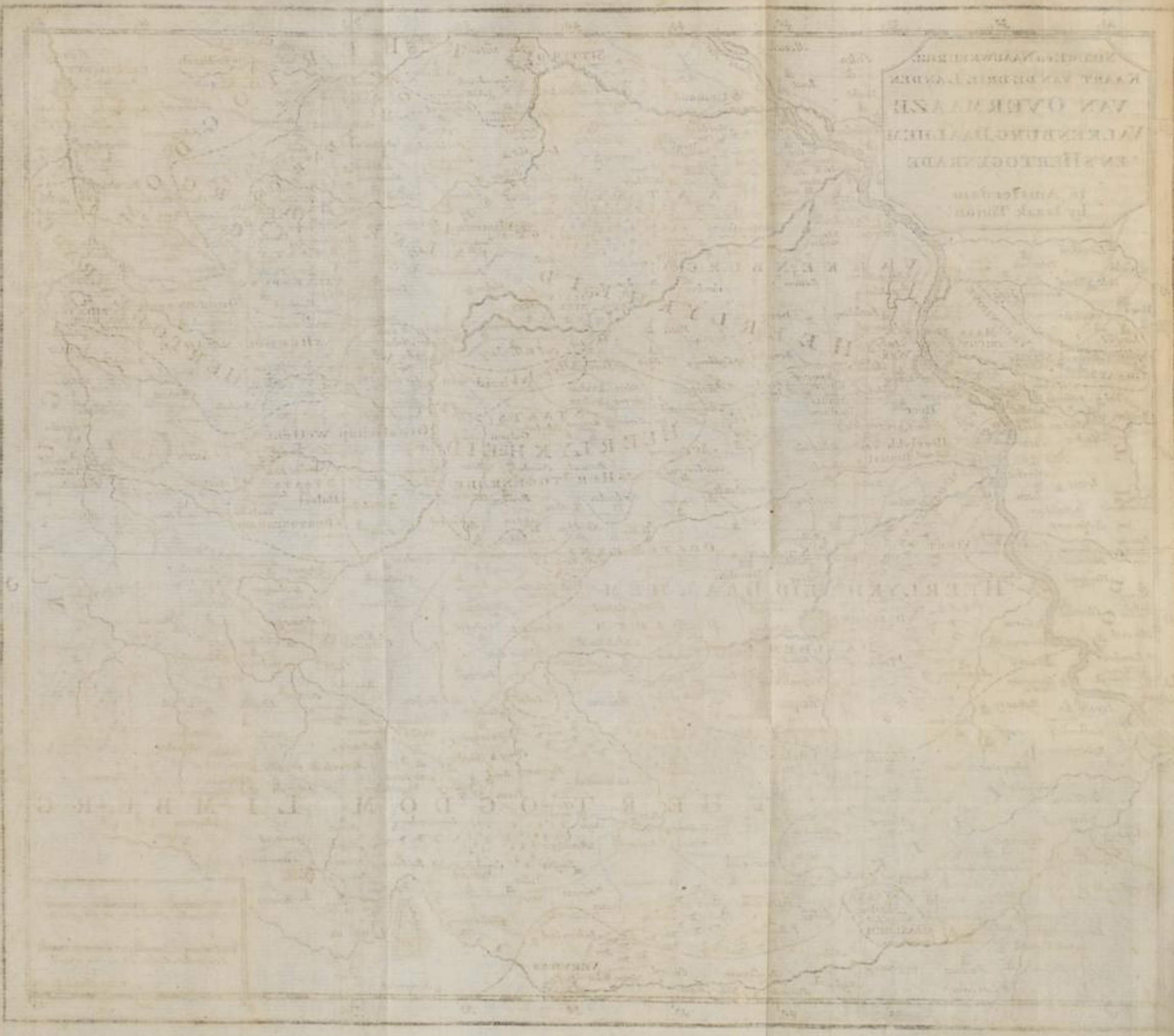
OVERLANGBROEK, te gader met *Nederlangbroek*, eene Heerlijkheid in het Overkwartier van Utrecht, doch die ieder een afzonderlijk Geregt hebben, behoorende aan de Domproostdij van Utrecht. Van merkelyke uitgestrektheid is deeze Heerlijkheid; beslaande *Overlangbroek* zevenhonderdzesënnegentig Morgens en driehonderd Roeden, en *Nederlangbroek* twaalfhonderd drieëntwintig Morgens en vijfhonderd Roeden. De Rijkweg na *Wijk bij Duursede* is de scheiding der twee Gerregten; zij worden doorstroomd van een Water, de *Langbroeker Wetering* genaamd, aan welke de beide Dorpen en verscheiden Riddermatige Hoffteden leggen. In en onder de beide Dorpen telde men, in den Jaare 1748, honderdëntwintig Huizen. Hoewel van weinig aanzien, heeft, nogthaus, ieder

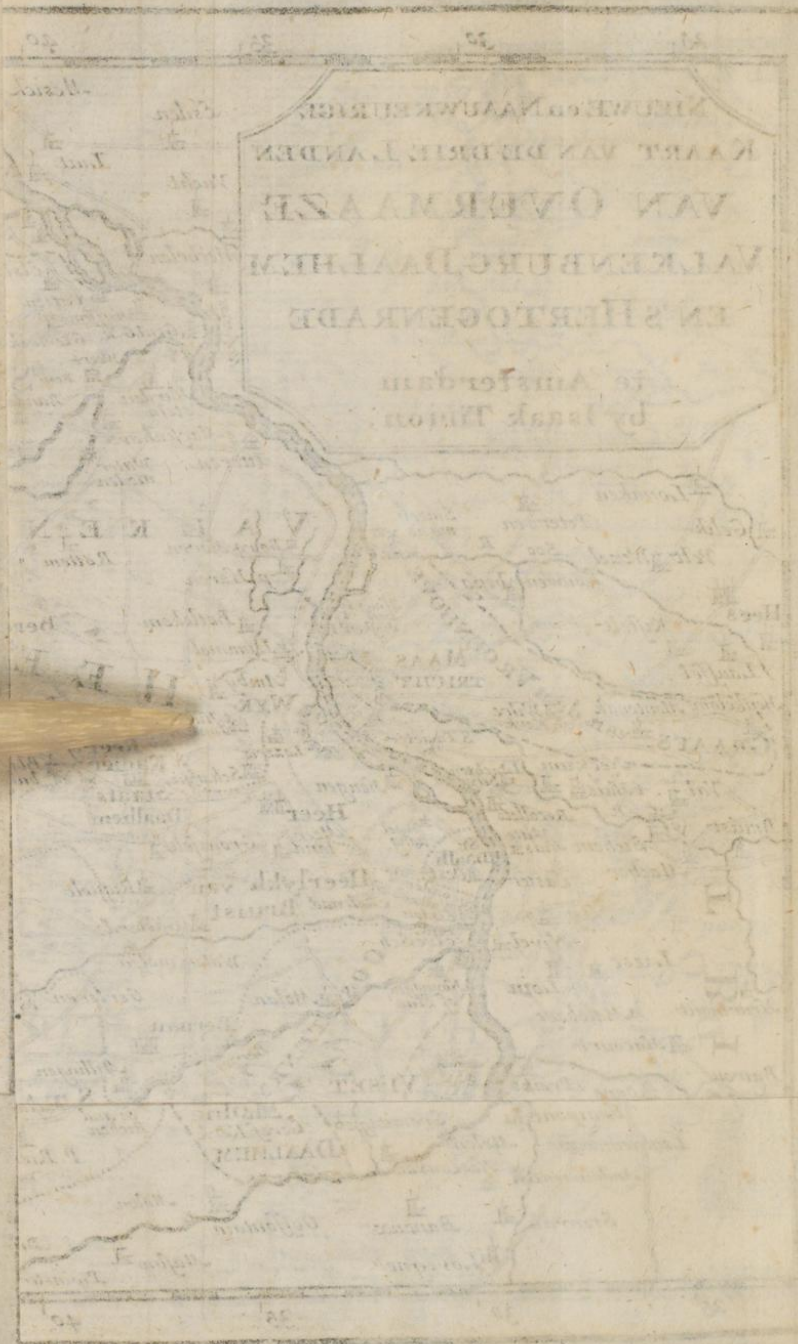
Dorp zijne eigen Kerk, met een afzonderlijken Leeraar. In de Kerk van *Overlangbroeck* ziet men verscheiden aloude Wapenschilden, meestal van het eertijds beroemde Geslagt van *UTTERWEERD*. Voorts leggen in deeze Heerlijkheid eenige aanzienlijke Adellijke Huizen en Riddermaatige Hoffsteden.

OVERMAAZE. (Het Land van) Onder deeze algemeene benaming zijn bekend de drie Landen van *Valkenburg*, *Daalhem* en *'s Hertogenrade*, welke, bij den Munsterschen Vrede, in den Jaare 1648, verklaard wierden te zullen blijven onder 't gebied der Algemeene Staaten, welke reeds toen een aanmerkelijk gedeelte daar van in eigendom bezaten. Het Land van *Overmaaze* wordt dit Gewest genoemd, uit hoofde van deszelfs ligginge, ten aanzien der Vereenigde Provinciën, aan geene zijde van of over de Rivier de *Muaze*. De grond deezer Landstreek bevat zeer goede Koorn- en Weilanden, doch moet, in zommige oorden, met veel arbeids tot vrugtbaarheid genoopt worden. De bergen, welke men hier en daar ontmoet, leveren Steenkoolen, IJzer en Lood. Men ademt 'er gemeenlijk eene zeer gezonde lucht. Niet den besten naam hebben, intuschen, de in- en opgezetenen; zij slaan bekend voor wraakzuchtig tegen hunne beledigers. Voorbeelden van dieverij en moord zijn hier niet ongemeen. Behalven den Landbouw, geeft aan een goed gedeelte der Landzaaten een bestaan, het bereiden van Lakens en andere Wollen Stoffen, het maaken van veelerhande IJzer- en Koperwerk, als mede het planten van Tabak. De Boschen, welke men 'er ginds en elders aantreft, leveren insgelijks hunne voordeelen op. Bij wijze van Bede moet het *Land van Overmaaze*, jaarlijks, eene somme van vijftigduizend guldens opbrengen. Naar gelange van elks vermogen, is deeze somme over de Landen van *Valkenburg*, *'s Hertogenrade* en *Daalhem* omgeslagen. Niet meer dan veertien Gereformeerde Kerken telt men binnen den geheelen omvang, waar onder drie Walsche Gemeenten. De Hoog- en Nederduitsche behooren onder de Klasfis van Maastricht.

KAART VAN DRIE EN DERTIG
VAN OVRMAAS
IN SIEHTOGENADE
by Frank Jansen
by Amsterdām

NIJWET- en AANWERTING
KAART VAN DIT BILLEN LANDEN
VAN OVERMAASE
VALKENBURG, DALHEIM
EN S'HERTOGENBODE
in Amsterdamm
by Jaack Jansson

Handwritten text at the bottom of the page, likely a title or description, which is extremely faint and difficult to read. It appears to be written in a cursive or Gothic script.

Gesigt van het Stads Tolhuys by Overschie. || Vue du Bureau du Péage de la Ville, près d'Overschie.

Gesigt van het Stads Tolhuysje. près d'Overschie.

Kunzprind Oerssch

Nederlanders, wilt ge een voorbeeld
 hoe het oorlog lijden doet?
 In het dorp, dat u vertoont wordt,
 heeft die pest te wreed gewoed:
 'T HOEKS en KABELJAAUWS KRAKEEL,
 Maakte OVERSCHIE ten moordtooneel.

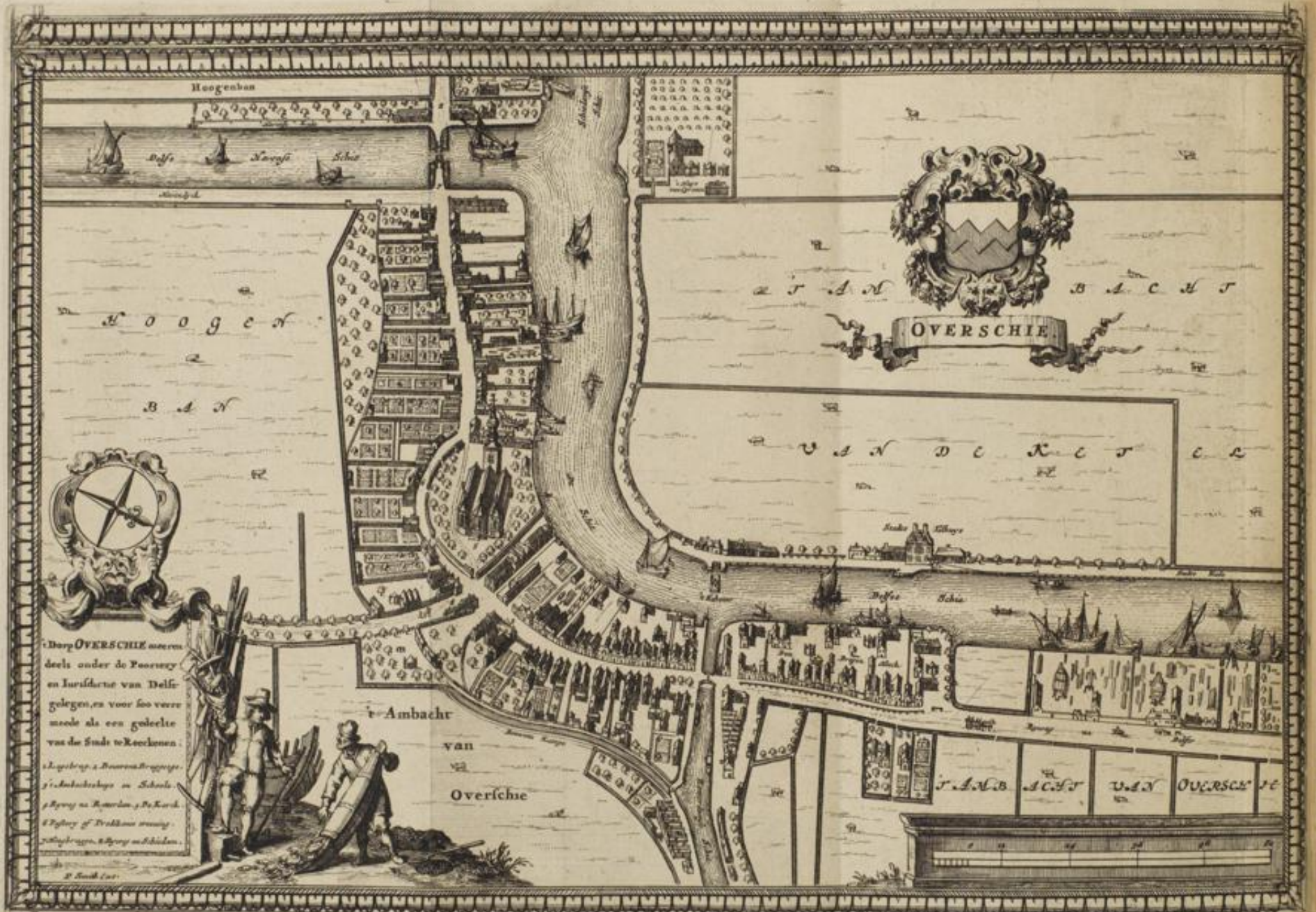
rbbeeld
n doet!
t,
ed gewoed:
KRAEEL,
or dito oned.

u d'overschu

oorbeeld
der oet
mit
zeel goed
en kint
moorddadig

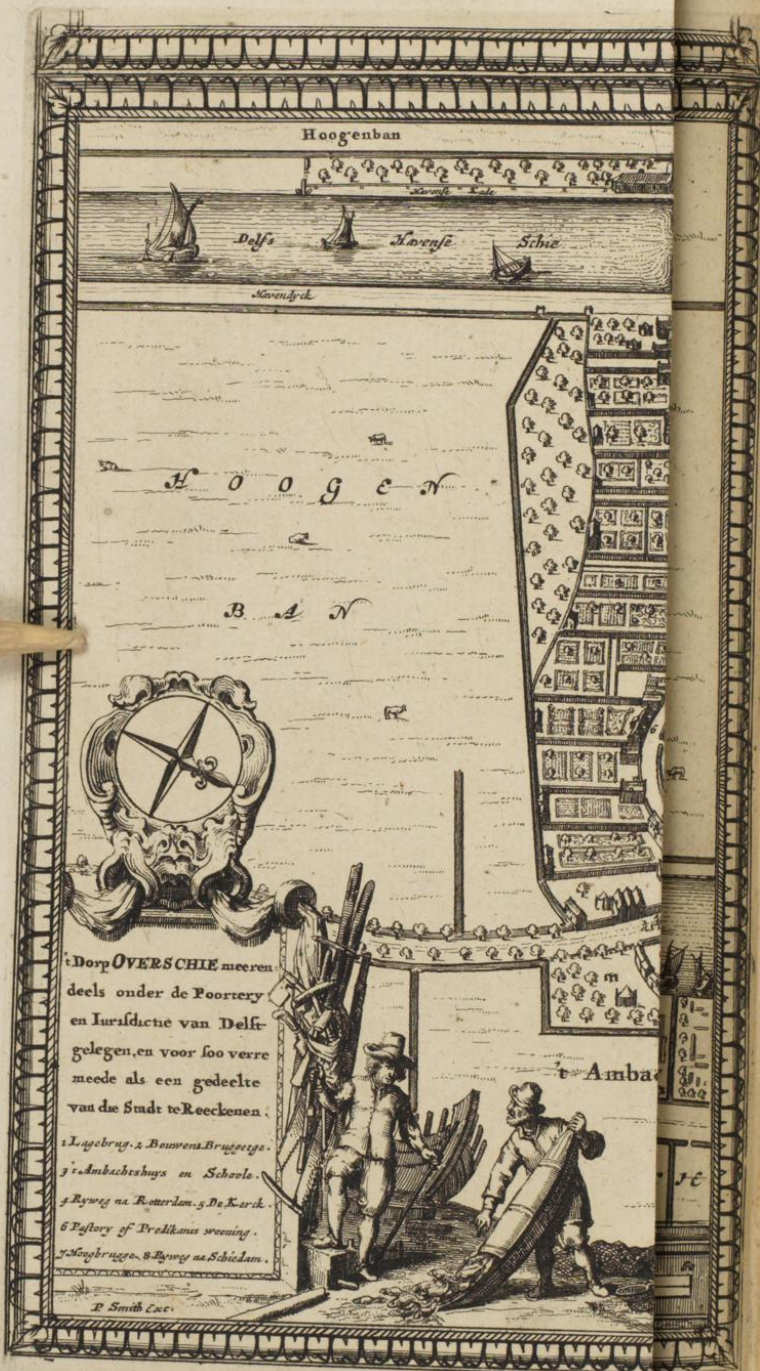
en d'vrees

Dorp **OVERSCHIE** meer
 deels onder de Voorsey
 en Jurisdicte van Delft
 gelegen, en voor soo verre
 mede als een gemeente
 van de Suidt te Keekenen.

Lijst der 2 Boevenstruycken
 3 Schiederskege en Schiedt
 4 Spring en Boeven, 5 De Kerk
 6 Dijk van Dordrecht
 7 Dijk van Dordrecht
 8 Dijk van Dordrecht

1711

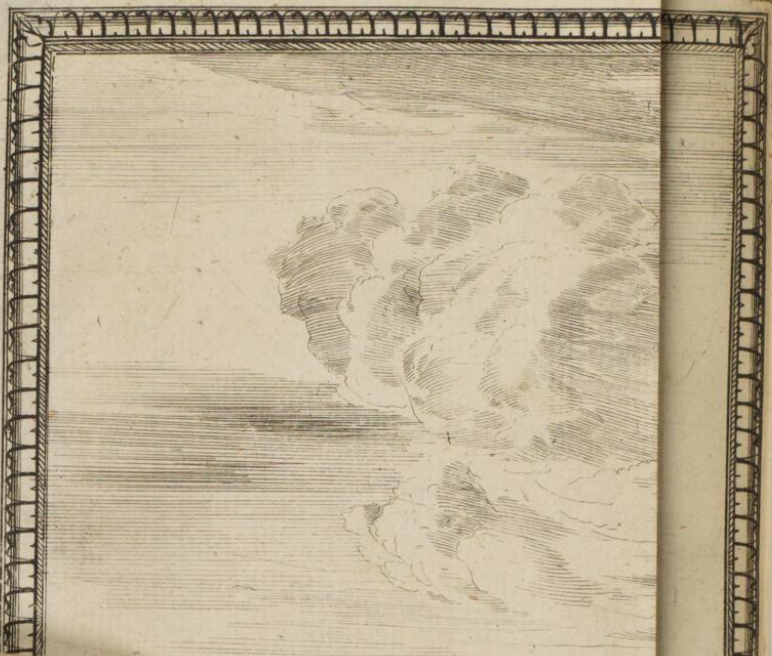
OVERSCHIE.

*L' Ambachts Hierghelye van Overschie. Metzgers Naeltwicks - recht - onder Overchie behoorende wann'er ende van wie aen de Stede van Delft gekomen, is wt-
verfeyde redenen ontficker, doch L' Ambachts Hierghelye van oudes genaemt, Heer oudtzieren Gerechte van Cralingen au Hogenban palende
Zuytwaerts aen overschie, is by de Stede Delft gehoft inden Iare 1596. van Ioncker Jan van Aftendelft, Heere van Cralingen.*

Over
in Sicht
Hierber
plagen;
nir, u
en Wes
- De
Vege,
Provinc
merklij
levarre
Stizen
in dien

Ovan
ender J
and be
an de b
op neg
ij Roo
lande at
Koonne
te wede
Rijweg,
mlere V
n hier i
een goe
ten gro
Tran s
de boel
stonde
ten De
te gede

*d' Ambachts Heerlyheit van Overfchie. Mitzadern Naekyt
verfcheyde redenen onfecker, doch d' Ambachts He
Zuytwaerts aen overfchie, is by de Stadt De*

de
in S
Nide
geleg
ntri
ten
—)
Veg
Pro
merk
bevat
Stuiz
in di

O
onde
land
aan e
op n
tig R
Land
Koor
ter w
Rijwe
andere
andere
is hie
een
een g
Trans
de h
afzon
ten)
re ge

OVERMEER, eene Heerlijkheid, in het Nederkwartier van het Sticht van *Utrecht*, gemeenlijk bekend bij den naam van *Nederhorst*, naar het Slot van dien naam, in de Heerlijkheid gelegen; tot welke, onder anderen, mede behoort het *Horstmeir*, tusschen *Korthoef* en *Ankeveen*, een kwartier uur gaans ten Westen van 's *Graveland*; als ook de Buurt *Overmeer*, — De *Overmeerfche Schans*, daar tegen over, midden in de Vegt, ook wel de *Hinderdam* genaamd, behoort onder de Provincie Holland. In of omtrent het Jaar 1747 is dezelve merkelyk verbeterd. Tegenwoordig kan de Schans rondom bevaaren worden. In overoude tijden lag hier een Dam, met Sluizen voorzien. Te *Muiden* lag toen nog geen Sluis: zodat, in dien tijd, hier de Waterkeering schijnt geweest te zijn.

OVERSCHIE, met *Schieveen*, een Ambagt, in Holland, deels onder *Schieland*, doch voor het grootste gedeelte onder *Delfland* behoorende, tusschen *Delft* en *Rotterdam*, doch naast aan de laatstgemelde Stad. Het geheele Ambagt wordt begroot op negentienhonderdeenentwintig Morgens en vierhonderddertig Roeden Lands, en het getal der Huizen, zo ten platten Lande als in het Dorp, op tweehonderdnegenentwintig en een Koornmolen. Het Dorp *Overschie* legt, voor een gedeelte, ter wederzijde van het Water *de Schie*, gedeeltelyk aan den Rijnweg. De geduurige Scheepvaart, zo van Jaagfchuiten als andere Vaartuigen, tusschen *Delft*, *Delfshaven*, *Rotterdam* en andere plaatzen, maakt deeze Plaats zeer leevendig. Druk is hier insgelijks de doortogt van Rijtuigen. Men vindt 'er een goed aantal zindelyk betimmerde Huizen. De Kerk is een groot gebouw, en heeft een sierlijken Toren, met enen Trans of Omgang, pronkende met vier kleine Torentjes op de hoeken. De Steden *Rotterdam* en *Delft* oeffenen ieder afzonderlijk regtsgebied over een gedeelte des Dorps: te weten *Delft* over het Noordelyk, en *Rotterdam* over het andere gedeelte, voornaamelyk langs de *Schie*.

Zie BLEISWYK, *Beschrijv. van Delft*;

SPAAN, *Beschrijv. van Rotterdam*;

v. D. HOUVE, *Handv. Chronijk*.

OVERTOOM; zie SLOOTEN.

OVERIJSSEL, in rang de zesde onder de zeven Vereenigde Provinciën, grenzende, ten Oosten aan het Graaffschap *Benthem* en het Bisdóm *Munster*, ten Zuiden aan het Graaffschap *Zutphen*, ten Westen aan de *Veluwe* en de *Zuiderzoe*, en ten Noorden aan *Friesland* en *Drenthe*. Zij ontleent den naam van haare ligginge, aan geene zijde of over de Rivier de *Yssel*, ten opzichte, naamelijk, van het Sticht van *Utrecht*, waar onder zij weder behoord heeft. Het geheele Gewest bevat drie hoofdverdelingen: *Salland*, *Twenthe* en *Vollenhoven*. De drie Hoofdsteden *Deventer*, *Kampen* en *Zwol* leggen in *SALLAND*; voorts de onbemuurde Steden en voornaame Dorpen of Vlekken, *Hasselt*, *Cenemuiden*, *Ommen*, *Hardenberg*, *Gramsberg*, *Willem* en *Grafhorst*; in *TWENTHE*, *Oldenseel*, *Ootmarsen*, *Enschede*, *Goor*, *Gelder*, *Rijsen*, *Almelo* en *Diepenheim*; en eindelijk in *VOLLENHOVEN*, de Steden *Vollenhoven* en *Steenwijk*, als mede *Blokzijl*, *Kuinder* of *Kuinre* en *Zwartsluis*.

Bijkans allerlei grond ontmoet men in dit Gewest: vrugtbare Koorn- en Weilanden, Moerasen en Heivelden, Veenlanden en Houtgewas. *Kamper-Eiland* en *Mastenbroek* zijn inzonderheid vermaard door de finaaklijke Boter, welke zij uitleveren. Zeer lang was dit Gewest onderhorig aan de Bisshoppen van *Utrecht*, doch moest, in 't einde, zich aan Keizer *KAREL DEN V* onderwerpen, in den Jaare 1528. In den Jaare 1572 koos het, gedeeltelijk, de zijde van *ORANJE*, doch slegts voor eene korte poos; nog in het zelfde Jaar wierdt het wederom afvallig, en bleef in dien stand, tot in den Jaare 1580, wanneer Prins *WILLEM* het Gewest tot onderwerping noodzaakte; het aanneemen van het *Utrechtsche Verbond* was reeds 's Jaars te vooren, door dwang, uitgewerkt. Gedurende de Kerkelijke onlusten, in het begin der voorgaande Eeuwe, waren de Staaten van 't Gewest meest op de zijde der Remonstranten, en dus niet zeer gezind tot het bewilligen in een Nationaal Sijnode. In persoon na *Deventer* gereisd, haalde Prins *MAURITS* dezelve over, door de verzekering, dat men niet voorhadt, het Sijnode te doen strekken tot eenig ander einde, dan tot bemiddeling der

der Kerkelijke
Leden ergens
Gódsdienst te
hangig over t
hastingen. In
van 't honder
vermindering
Gewest, als
moest optren
hannen wense
hoogte gesteld.
tustien de L
vervullinge va
liep de oneer
opvatte, en
worden, zon
Westfriesland,
de Raadpenste
de onlusten te
Jaaren laater,
twee aanzienlij
Men beleide o
ut, van we
Eene bezending
om een einde
beurden, in he
gelijks niet el
schil, over d
door Jr. van
van de Landt
in zijne eere
De Regee
melijk *Ridd
pen* en *Zwo
'er*, ten een
om op de
zienlijkste A
Ridders of E

der Kerkelijke gefchillen, zonder de Gewesten of derzelver Leden ergens in te verkorten, of iemand ter zaake van den Godsdienst te bezwaaren. In den Jaare 1622 vielen de Staaten klagtig over den hoogen aanslag van hun deel in de gemeene belastingen. In plaatze van drie en een halve gulden, welke zij van 't honderd moesten opbrengen, begeerden zij eene Gulden vermindering, ter zaake van de brandschattingen, welke hun Gewest, als meer bloot leggende dan andere, aan den vijand moest opbrengen. Geduurende eenige Jaaren verkreegen zij hunnen wensch, doch wierden, vervolgens, op de gewoone hoogte gesteld. Een hevige twist ontstondt, in den Jaare 1655, tuschen de Leden der Staatsvergaderinge, ter gelegenheid der vervulling van het Ampt van Drosfaard van *Twenthe*. Zo hoog liep de oneenigheid, dat men, van weerskanten, de wapens opvatte, en de gemoederen niet tot bedaaren konden gebragt worden, zonder de tusschenkomst der Staaten van Holland en Westfriesland. Vergeefs hadden Graaf WILLEM VAN NASSAU en de Raadpensionaris DE WIT hunne poogingen aangewend, om de onlusten te doen bedaaren. Nieuwe twist beroerde, eenige Jaaren laater, het Gewest, veroorzaakt door den najver van twee aanzienlijke Geslagten, VAN HAARSOLTE en VAN RAASVELD. Men beleide onderscheidene Staatsvergaderingen, en voer hevig uit, van wederzijde, tegen gepleegde wederregtelikheden. Eene bezending der Staaten van Holland maakte ook nu wederom een einde aan den verderflijken twist. Zints deezen tijd gebeurden, in het Gewest, geene zonderlinge voorvallen, die insgelijks niet elders plaats hadden, dan alleen het befaamde geschil, over de wettigheid der Drostendiensten, wederproken door Jr. VAN DE CAPELLEN TOT DE POLL, welke, om die reden, van de Landschapsvergaderingen uitgeslooten, doch naderhand in zijne eere en regt hersteld wierdt.

De Regeering van *Overijsel* bestaat uit twee Leden, namelijk *Ridderschap* en *Steden*; deeze zijn *Deventer*, *Kampen* en *Zwol*. Het getal der Edelen is niet bepaald; men telde 'er, ten eenigen tijde, negenënzestig, die geregtigd waren om op de Landschapsvergaderingen te verschijnen. De aanzienlijkste Amptenaars ten platten Lande, zijnde gemeenlijk *Ridders* of *Edelen*, zijn de *Drosten* van *Salland*, *Twenthe* en

Vol-

zede onder de zwaarte
kosten aan het Gröfting
Zuiden aan het Gröfting
de Zuidraaf, en van
Zij condeer den naam
er de Rivier de Zijfel, van
van Utrecht, was oorde
Gewest deen die hoof
Volensoren. De drie
vol leggen in samen; van
maane Dorpen of Veld
Hardenberg, Gramberg,
e, Oldersfel, Osmarje, I
e, Alach en Diepenheir, in
Steden Volensoren en
inder of Linne en Zwa

t men in dit Gewest: v
en en Halvelden, Vestin
en Mastenbreit zijn in
jke Dooer, welke zij
derhorig aan de Biskop
einde, zich een Keizer
Jaare 1528. In den Jun
te van ORANJE, doch
zelfde Jaar wiesd het
tot in den Jaare 1560,
onderwerping noodzak
e Verbood was reeds
erik. Geborende de Ke
gegaande Deuwe, waren
zijde der Remonstrant
gen in een Nationaal
bealde Prima me
t men niet voorbaat, her
der einde, den een be
der

Vollenhove. Een van deeze bekleedt den post van Voorzitter ten Landsdage, of, bij derzelver afwezigheid, de Drost van *Tselsmuiden*, van *Haaksbergen* of van *Diepenheim*, of ook wel de Hoogfchout van *Hasfelt* en *Hasfeleramt*. Een der vereischten, om als Lid der Ridderfchap te kunnen verschreeven worden, is de eigendom van een Landgoed en andere vastigheden, te zamen waardig niet minder dan vijftientig duizend Guldens. De uitschrijving van den Landdag geschiedt door de Gedeputeerde Staaten, zijnde een altijd zittend Kollegie, bestaande uit drie Ridders en éénen Afgevaardigde uit ieder der drie Hoofdsteden.

Ten aanzien van het Kerkelijke, is *Overijsel* verdeeld in vier Klasfen: I. De *Klasfis van Deventer*; II. De *Klasfis van Kampen*; III. De *Klasfis van Zwolle*; IV. De *Klasfis van Vollenhoven en Steenwijk*. Onder de *eerste* Klasfis behooren vierëntwintig; onder de *tweede*, negen; onder de *derde*, zeventien; en onder de *vierde*, negen Gemeenten, behalven die der plaatze, alwaar zij vergaderen.

Zie **ALTING**, *Notit. Germ. Infer.*

NAGGE, *Korte Beschrijving van Overysfel*; **MOENEN**, *Kronijk van Deventer*, enz.

PAATS, (AF
fchap der Stad
als Afgevaardig
ten van Hollan
der elkander, &
hun gefchil aan
draagen. Neven
meester van
PAATS na Ov
landelen, eene
post, welke,
opgedraagen.
Oorlog met Fr.
eders werk te
den Koning van
middel. Ten di
mand Maij des
om zijne Katho
in 't eerst hadt
genotheid te be
Nederlanden de
den, deedt haar
maakte zich dit
een Verbond,
waar bij Spanj
verklaren: gel
Heer PAATS v
in den jaare 1
Gedurende
voorwerp van
Enige burger
Prinse WILLEM
te, zelden ze,

PAATS,

P.

PAATS, (ADRIAAN) bekleedde den post van Raad en Vroedschap der Stad *Rotterdam*, in den Jaare 1668, en verscheen, als Afgevaardigde van dezelve, ter Vergaderinge van de Staaten van Holland, ten tijde als de Overijsselsche Regenten, onder elkander, geweldig overhoop leggende, de beslissing van hun geschil aan hunne Edel Groot Mogende kwamen voordraagen. Nevens den Heer KOENRAAD VAN BEUNINGEN, Burge-meester van Amsterdam, vertrok, ten dien einde, de Heer PAATS na *Overysel*, en bewerkte, naa lang over en weder handelen, eene gewenschte bevrediging. Gewigtiger was de post, welke, in den Jaare 1672, den Heere PAATS wierdt opgedraagen. De Staaten der Vereenigde Gewesten, thans in Oorlog met *Frankrijk*, waren bedagt om aan die Mogendheid elders werk te verschaffen. Eenen Oorlog tusschen dezelve en den Koning van Spanje beschouwden zij als daar toe een dienflig middel. Ten dien einde zonden Hun Hoog Mogenden, in de maand Maij des gemelden Jaars, den Heer PAATS na *Madrid*, om zijne Katholijke Majesteit in hunne belangen over te haalen. In 't eerst hadt hij merkelijke moeite, om de Spaansche Mogendheid te beweegen. De overlast, welken de Spaansche Nederlanden door den voorspoed der Fransche Wapenen leeden, deedt haar aan de hand koomen. De Staatse Gezant maakte zich die gezindheid ten nutte, en bewerkte, eerlang, een Verbond, 't welk vijfëntwintig jaaren moest duuren, en waar bij Spanje beloofde, aan Frankrijk den Oorlog te zullen verklaren: gelijk ook, in de maand October, geschiedde. De Heer PAATS vertoefde, zedert, aan 't Hof van *Madrid*, tot in den jaare 1675, als gewoontlijke Afgezant.

Gedurende zijne uitlandigheid, was de Heer PAATS een voorwerp van het mistrouwen van eenige zijner Stadgenooten. Enige burgers van *Rotterdam*, kott naa de verheffing van Prinse WILEM DEN III, eene Lijst van Vroedschappen, welke, zeiden ze, hun verdagt waren, en wier afzetting zij verlang-

lang-

langden, aan de Vroedschap hunner stad hebbende overhandigd, hadden, benevens den naam van PIETER DE GROOT, ook dien van den Heere PAATS daar op gesteld. Prins WILLEM bewilligde in deeze schikking. Doch de Gezant was niet in 't Vaderland te rug gekeerd, of zijne Hoogheid herstelde hem in de voorgaande waardigheid. Dit niettegenstaande moet hij geen zeer ijverig voorstander geweest zijn van het Huis van Oranje; althans vindt men den Heer PAATS bij naame genoemd, in den vermaarden Brief van den Franschen Gezant d'AVAUX aan den Koning zijnen Meester, onder de *welgezinden, die wederom moed greepen*, dat naamelijk het geschil tusschen Prins WILLEM DEN III en de Stad Amsterdam, over de befaamde Werving van nieuwe Manschap, tegen den zin van zijne Hoogheid zoude uitvallen. Het laatste openbaar bewind, welk wij van den Heere PAATS vinden aangetekend, is eene bezending na Engeland, om nevens eenige anderen te dienen tot raadgeevers en onderregters der Staatfche Gemagtigden, in den Jaare 1685, derwaarts vertrokken, om eenige geschillen tusschen de Engelsche en de Nederlandsche Oostindische Maatschappij te vereffenen. Hij vertoefde 'er tot in de Lente des volgenden Jaars, wanneer hij na 't Vaderland te rug keerde, met den spijt van geene afdoening van zaaken te hebben kunnen uitwerken.

Zie *Resolutien van Holland; Holl. Mercurius; Tweejarige Geschiedenis.*

PAIN ET VIN, (MOZES) bekleedde alreeds den aanzienlijken Krijgspost van Lieutenant-Kolonel, in dienst der Algemeene Staaten, toen deeze, bij de bevordering of aanstelling van Legerhoofden, in den Jaare 1666, hem tot Kwartiermeester Generaal van de Legers van den Staat benoemden. In den Jaare 1672 hadt de Staatfche Veldoverfte Graaf VAN KONINGSMARK aan hem toevertrouwd de bewaaring van den post bij de *Nieuwerbrugge*, tusschen het Dorp *Bodegrave* en de Stad *Woerden*: een post van merkellijke aangelegenheid, om den aftogt der Franschen af te snijden, naa dat deeze het gemelde Dorp

Dorp veroverd
meerenden vijf
aan de wijk
gen wierdt. I
na den Graaf
haar was gew
men, door de
deed in verze
stellen. Het ve
op aanhouden
van zijne Krijg
ren, en eene
het oordeel e
rad hadt ver
praak zou b
het het getree
ten, als streng
berziening van
bleef, nogthans
de alleenlijk he
ze, om voor
hoofd gestraft
ruaring was c
om bij den g
rok hij de zaa
belaande uit l
Hof van Holla
fig met 's Pri
gens 't welk
het zwaard m
Januarij des J
't Leger bij
de Landzaaten
chouwden 't s
PAIN ET VIN,
verlaaten hebb
oord, om den
sta verschillen

Dorp veroverd en verwoest hadden. Doch, in stede van den naderenden vijand af te wagen, verliet hij zijne sterkte, en nam de wijk na *Gouda*, alwaar hij met opene armen ontvangen wierdt. Intusschen was deeze aftogt geschied buiten last van den Graave VAN KONINGSMARK, die zelve insgelijks van daar was geweest, en wierdt hem dezelve zo kwalijk genomen, door den Prins VAN ORANJE, dat Zijne Hoogheid hem deedt in verzekering neemen, en voor den Krijgsraad te regt stellen. Het vonnis, over hem geveld, onder medewerking en op aanhouden der Staaten van Holland, hieldt in, verlaating van zijne Krijgsampten, verbeurdverklaaring van zijne goederen, en eene eeuwige gevangenis. Vermits zijne Hoogheid het oordeel en vonnis over de misdaad aan den Krijgsraad hadt verweezen, verwagte men dat dezelve in de uitspraak zou berusten. Doch de Prins was van gevoelen, dat het gestreeken vonnis niet overeenkwam met de krijgswetten, als strenger straffe eischende, en vorderde, diensvolgens, herziening van den Krijgsraad. Aan deezen eisch voldoende, bleef, nogthans, de Krijgsraad bij zijn gevoelen, verzwarende alleenlijk het vonnis met de verwijzing van den Gevangene, om voor 't Leger gebragt, en met het zwaard over 't hoofd gestraft te worden. Nog al niet voldaan met deeze verzwaring was de misnoegde Prins. En geenen kans ziende, om bij den genoemden Regtbank verandering te bewerken, trok hij de zaak aan hem zelve, benoemende eenen Regtbank, bestaande uit Raadsheeren van den Hoogen Raad, van het Hof van Holland en van den Raad van Brabant. Overeenkomstig met 's Prinzen wensch, streeken deeze het vonnis, volgens 't welk PAIN ET VIN het leeven hadt verbeurd, en met het zwaard moest gestraft worden. Op den drieëntwintigsten Januarij des Jaars 1673, wierdt deeze straffe uitgeoeffend, in 't Leger bij *Alsen*. Wijd verschilde het oordeel, welk onder de Landzaaten over dit vonnis wierdt geveld. Zomtighen beschouwden 't als ten hoogsten regtvaardig, op de onderstelling dat PAIN ET VIN, het koste wat het mogte, eenen post niet moest verlaten hebben, den eenigen en ook zeer bekwaam in dien oord, om den wijkenden vijand den hertogt afteijniden. Van een verschillend begrip waren anderen. De Graaf VAN KONINGS-

NINGSDORP

NINGSMARK, die, vóór PAIN ET VIN, den post aan de *Nieuwerbrugge* hadt bezet, hadt last van zijne Hoogheid, om in den uitersten nood van daar te wijken na *Leiden*. Welke misdaad, vraagde men, was 'er dan in het bedrijf des Kwartiermeesters, die inderdaad zich in den uitersten nood bevondt, als zijnde afgesneeden van den Veldoverste, en leggende op eenen post, welke aan de zijde des Vijands geheel open lag. De Heer PIETER DE GROOT, die zich thans buitenslands op-hieldt, schreef aan eenen zijner Vrienden, hoe hem van Rotterdam gemeld was, dat PAIN ET VIN bij zijn sterven hadt verklaard, dat hij om het volgen van zijnen last gestraft wierdt; en dat de de Velmaarschalk WIRTS niet over hem hadt willen zitten, om dat hij geen PILATUS zijn wilde, en, om 't volk te voldoen, onschuldig bloed vergieten.

Zie VALKENIER, *Verward Europa*;
COSTERUS, *Hist. Verhaal*; *Holl.*
Mercurius van 1672; *Lettr. de*
Mr. DE GROOT.

PALUDANUS, (BERNARDUS) met een verlatijnden naam, volgens de gewoonte der tijden, eigenlijk VAN DEN BROEK geheeten, wierdt gebooren te *Steenwijk*, op den achtëntwintigsten October des Jaars 1550. Zucht tot geleerdheid, vooral tot het opspooren en verzamelen van Natuurlijke Zeldzaamheden, deedt hem eene uitlandsche reize onderneemen. Niets slegts doortrok hij de Zuidlijke Gewesten van *Europa*, maar bezogt ook een voornaam gedeelte van *Aste* en *Afrika*. In den Jaare 1580 ontmoeten wij hem te *Padua*, alwaar hij den trap van Leeraar in de Geneeskunde en Wijsbegeerte beklom. In eenen Brief, 's Jaars te vooren aan hem geschreeven, vinden wij hem genoemd, *Riader van Jerusalem*. Geduurende zijne Reizen, vereerde hem de Keizer van het Duitse Rijk met de titel van *Paltsgraave, Comes Palatinus*.

Wedergekeerd van zijne omzwervingen, zette zich PALUDANUS neder te *Zwolle*, en wierdt, van de Regeering, tot Stads-Dokter verkoozen. Naa eenigen tijd dien post bekleed te heb.

heben, vert
door de W
1591 verko
Leiden tot
de zich gen
'er van af,
om hem bin
dit verzoek,
de Stad, te
den derden
prent uit. Z
HUZEN, Re
zen, daar m
een Grieksc
SING met ee
leedenen, st
ken in de Zu
meldende, in

D.

Co
Sun

L

XXIII. DEER

hebben, vertrok hij na *Enkhuizen*, in die zelfde hoedanigheid door de Wethouderschap derwaarts beroepen. In den Jaare 1591 verkoozen hem de verzorgers van het Hoogefchool te *Leiden* tot Hoogleeraar in de Geneeskunde. PALUDANUS toonde zich genegen om het beroep te aanvaarden. Doch hij zag 'er van af, op de ernstige verklaringe van die van *Enkhuizen*, om hem binnen hunne Stad te willen houden. Hij voldeedt aan dit verzoek, en sleet het overschot zijner dagen in de gemelde Stad, tot dat de Dood daar van een einde maakte, op den derden April des Jaars 1633. 's Mans afbeelding gaat in prent uit. Zijn Schoonzoon, de geleerde G. VAN NIEUWENHUIZEN, Rektor van 't Latijnsche School, eerst te *Enkhuizen*, daar naa te *Haarlem*, vereerde 's Mans gedagtenis met een Grieksch, en de bekende Haarlemsche Leeraar S. AMP-SING met een Latijnsch Gedicht. Uit agting voor den overleedenen, stelden de kinderen en erfgenaamen een Gedenkteken in de Zuiderkerk te *Enkhuizen*, van zwart Marmar, vermeldende, in vergulde letteren, zijnen levensloop en lof.

D. O. M. S.

Æternæ Memorie

D. BERNARDI PALUDANI

Viri pietate, eruditione et morum

Candore spectatis. Deo ac hominib.

Exteris civibusq. æque chari;

Com. Palatini Cesar. Antiquar. Medici

Summi ac Reipubl. Enckhusan. Primarii,

Qui

Post Asiam, Europam, Africam

Fere universas lustratas,

Naturam totam indefesa cura

Curiositate arcis inclusam

LXXXIII An. cursum, nemini gravem

Quamplurimis utilem, Deo duce

Peractum,

Ad bona patria visu majora et

Perenniora vocatus sacros cineres

Hic deposuit.

XXIII. DEEL.

Y y

Lt

Liberi ac heredes moesti

Monum. hoc posuer.

Anno M. D. C. XXXV.

*Heu lubricas mortalium nimis Vices!
Qui cunctas Ponti, qua vel Indicum quatit
Nereus, vel Afrum litus, aut Aegypticum,
Qui cuncta Terræ atque Ætheris solis suis
Congesta thecis clauserat miracula,
Nunc ipse cæco faxeoque huic carceri
Non ultimum orbis clauditur miraculum.*

Natus Stenovici Anno

MDL. Octob. XXVIII.

Denatus Enchuse Anno

MDCXXXIII. April III.

Onder de schriftten, door PALUDANUS opgesteld, munten uit, zijne Aantekeningen op de Scheepvaart van J. HUGEN VAN LINSCHOTEN, vervattende een reeks van Aanmerkingen over Landen, Steden, Zeden, Gewoonten, Kruiden, Gewassen en veelerhande zeldzaame voortbrengzels der Natuur. Zijne Kunstkamer was eene verzameling van al wat de Natuur, in haare onderscheidene Rijken, in alle gewesten des Aardrijks, uitleverde. Van' wijd en zijd wierdt hem dit alles toegezonden, door lieden van aanzien en kunde. Jammer is het, dat de brieven, welke deeze geschenken verzelden, naar 's Mans overlijden zijn verlooren geraakt.

Zie HOOGSTRAATEN, *Woordenboek.*

PAMPUS, eene vermaarde Droogte, in de Zuiderzee, voer den mond van het Y, zeer belemmerende voor de Scheepvaart van *Amsterdam*, naardien de groote Schepen over de ondiepte moeten geholpen worden, door het losfen van eene gedeelte humer Laadinge in Ligters, of anders daar over gesleept, door Waterschepen, of door middel van zekere zwaare gevaarten, *Kameelen* genaamd, welke onder de Schepen

ge-

GEZICHT van t'PANDERSCHE GAT.

GEZI

gest, met
deze wijz
che Maa
diep wate

PANNEN
Gelderlan
turen ga
schans. E
maard ge
bij hezelve
den Rhijn
voorzien,
hier omtr
dere opzi
te hebben
landen, en
staan, om
gendummet
draagt de

PAPENBI
Jaare 1710
sterdam, i
sten en we
nen naam v
ruad der D
Amsterdam
eerste, bes
eerste Ker
de Vergade
ander gesel
af beeldzel
van allerle
nicus, Ha
beers, Joo
saubonus,
J. en J. C

gezet, met water gevuld en voorts ledig gepompt worden. Op deze wijze ligten zij de Oorlogschepen en die der Oostindische Maatschappij tot een genoegzaame hoogte, om tot in diep water te kunnen drijven.

PANNERDEN, gemeenlijk *Panderen* genaamd, een Dorp in Gelderland, in de *Overbetuwe*, tegen den Waaldijk, twee uren gaans beneden de eertijds vermaarde Sterkte *Schenkschaus*. Het Dorp, in zich zelf van weinig aanzien, is vermaard geworden, zints men, in den aanvang dezer Eeuwe, bij hetzelfde een Doorvaart heeft gegraven, uit de *Waal* in den *Rhijn*, om de laatstgemelde Rivier van meer water te voorzien, en alzo te sneller te doen afloopen. Hoewel men hier omtrent het bedoelde oogmerk heeft bereikt, is, in andere opzichten, het ontwerp gebleeken, zeer groote nadeelen te hebben aangebragt, door het wegspoelen der belendende landen, en de verplichtingen, voor de Ingelanden daar uit ontstaan, om door zwaare en kostbaare bedijkingen, hunne eigendommen te moeten beveiligen. Naar het gemelde Dorp, draagt de Doorgraaving den naam van het *Pandersche Gat*.

PAPENBROEK, (GERARD VAN) voor de eerste reize in den Jaare 1710, en naderhand nog tweemaal Schepen van *Amsterdam*, ijverig voorstander van geleerdheid en fraaije kunsten en wetenschappen. Bij zijne Stadgenooten heeft hij zijnen naam vereeuwigd, door twee geschenken, aan den Kerkenraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente, en aan het Amsterdamsche Kweekschool, beiden in den jaare 1743. Het eerste, bestaande uit twaalf geschilderde afbeeldzels van de eerste Kerkhervormers, hangt langs den Noorlijken wand van de Vergaderplaatze des Kerkenraads bij de Nieuwe Kerk. Het ander geschenk behelst eene verzameling van echte geschilderde afbeeldzels van omtrent vijftig beroemde en geleerde mannen van allerlei rang en gezintheit: *Laurens de Medicis*, *Copernicus*, *Hugo de Groot*, *Johan van Oldenbarneveld*, *Hogerbeets*, *Joan de Witt*, *P. C. Hoofst*, *Daniel Heinsius*, *I. Casaubonus*, *Philips van Marnix*, Heer van *St. Aldegonde*, *J. en J. O. Scaliger*, *Salmafus*, *Vondel*, *Erasmus*, *Frohe-*

nus, Luther, Melancthon, Beza, Calvinus, Morus, Gualterus, Buchananus, Thuanus, Junius, Janus Douza, Lipsius, Baudius, Vossius, Barleus, Cujacius, Barclajus, Carrelius, Lubienitski, Grævius, Janus Secundus, Hoogstraten, Antonides, Urbanus de VIII, Alexander de VII, Machiavel, Torquato Tasso, Vitenbogaart, Episcopijs, Brandt, Dirk Volkertsz Coornhert en Lubbert Gerritsz. Alle deeze afbeeldingen, welke de groote Gehoorzaal van het Doorluchtig School versieren, zijn van den Heere PAPENBROECK, de overige van laater tijd. Eene fraaie afbeelding, op eene zeer groote koperen plaat, van de overblijfsels van het aloude wijd-vermaarde *Palmyre*, nevens de borstbeelden van JULIUS CESAR en CICERO, ter zelfde plaatze, zijn insgelijks geschenken van de zelfde kunstminnende hand. De geleerde PIETER BURMAN vereerde dit geschenk met een deftig Opschrift in Latijnsche dichtregels.

Zie WAGENAAR, *Beschrijving van Amsterdam.*

PAPENDORP, eene Heerlijkheid, in het Nederkwartier van het Sticht van *Utrecht*, paalende ten Noorden aan de Vrijheid der Stad. Haare groote wordt gerekend op tweehonderdveertig Morgens Lands. De Buurt van dien naam legt een half uur gaans van de Stad. Eertijds behoorde de Heerlijkheid aan de Abtdij van *St. Paulus* te Utrecht; bij het aanslaan der goederen van die Abtdij door de Staaten, wierdt zij aan een bijzonderen eigenaar verkogt.

PAPENDRECHT, eene Hooge Heerlijkheid en Dorp, in Zuid-holland, tegen over de Stad *Dordrecht*, aan de Rivier de Merwede gelegen. In haaren omvang bevat de Heerlijkheid zeshonderdzestien Morgens Lands, en in alles, die van het Dorp daar onder begreepē, honderdzevenēntwintig Huizen. Volgens zommigen zou de Naamsoorsprong moeten gezocht worden in eenen Overtocht, *Drecht*, welken de *Paapen*, of Priesters, hier eer tijds over den stroom hadden. Al van ouds was het Dorp vermaard door de Salmvischerij. Nog tegenwoordig is het vrij aanzienlijk, door eene menigte van zinde-
lijke

Hier Huizen
en uur ga
en fraaien
De Stad D

PARCELL
migen, in
jaar is on
Schilderkun
meester had
konde bescht
ze waaren i
jaafte wiste
kere wolke
zeer maau
trekken ool
schers, hun
wederom an
keerende. I
tijd zijns o

PARMA, (van OCTAVIO
RETA, Natu
voogdesfe d
't huwelijk
volgens zom
eerste ontw
welk, in 't
berokkende
genheid ver
den, tot w
deels, inrus
te hebben
Volgens een
gemeene Sta

tijke Huizen, strekkende langs den Dijk, ter lengte van ruim een uur gaans. De Kerk, een net gebouw, pronkende met een fraaien Toren, wordt door haaren eigen Leeraar bediend. De Stad *Dordrecht* is eigenaars van de Hooge Heerlijkheid.

PARCELIS, (JAN) gebooren te *Leiden*, of, volgens zommigen, in een Dorp aan 't Leidfche Meir, doch in welk jaar is onzeker. Eene natuurlijke zucht dreef hem tot de Schilderkunst, in welke hij den vermaarden VROOM tot Leermeester hadt. De voorwerpen, welke hij dagelijks van nabij konde beschouwen, trokken bovenal zijne beoeffening. Deeze waaren Zeegezigten, Stranden, Schepen en Onweders. De laaste wiste hij, in alle derzelve majesteit en luister, met donkere wolken, flinkerende blixemstralen, schuimende golven, zeer naauwkeurig en treffende te verbeelden. Inzonderheid trekken ook het kunstkundig oog zijne afbeeldingen van Vischers, hunne Pinkjes, over rollen, zeewaarts voerende, of wederom andere met vol gelaadene Manden strandwaarts te rug keerende. Even onzeker als van zijne geboorte, is ook de tijd zijns overlijdens.

ZIE HOUBRAKEN.

PARMA, (ALEXANDER FARNESE, *Hertog van*) was de zoon van OCTAVIO FARNESE, Hertog van *Parma*, en van MARGARETA, Natuurlijke Dogter van Keizer KAREL DEN V, Landvoogdesse der Nederlanden. In den jaare 1565 tradt hij in 't huwelijk te *Brusfel*; 't welk wij hier aantekenen, omdat, volgens zommigen, op het bruilofstfeest zou gefineed zijn, het eerste ontwerp van het befaamde Verbond der Edelen, 't welk, in 't volgende jaar, aan zijne Moeder zo veele moeite berokkende, en hem zelve, naderhand, overvloedige gelegenheid verschafte, ter betooninge van zijne krijgskwaamheden, tot welke hij, zints zijne jeugd, was opgeleid. Weinig deels, intusschen, als Hoofdbevelhebber, schijnt PARMA gehad te hebben in 't bewind van Oorlog, tot in den Jaare 1578. Volgens een Verdrag, 's Jaars te vooren geflooten met de Algemeene Staaten, hadt de Landvoogd DON JAN VAN OOSTENRYK de

Y y 3

Spaan-

Spaansche en Italiaansche Troepen het Land doen verlaten. De onmin, zedert, tusfchen de Staaten en den Landvoogd heviger geworden, was oorzaak, dat deeze de verzondene Benden te rug ontboodt. Aan 't hoofd van dezelve bevondt zich de Hertog VAN PARMA, en verscheen hij daar meede, in 't genoemde Jaar 1578, in 't Leger van den Landvoogd. Thans als Stadhouders bevel voerende, gaf hij een blijk van zijne dapperheid, in de ontmoeting met het Staatsche Leger, in welke hij, als een der voorsten, den spits afbeet, en hetzelfde eene zwaare nederlaage toebragt. De bemagtiging van *Gemblours*, *Limburg*, *Valkenburg* en *Daalhem*, volgde onmiddellijk op deeze zege. Een vernieuwde aanslag op de Staatschen, nog in dat zelfde Jaar, door Don JAN, tegen den raad van den Hertog VAN PARMA, ondernomen, bragt weinig voordeels aan, en leverde dus een bewijs uit van zijn diep doorzigt in het beleid van krijgsbedrijven.

Naa het overlijden van Don JAN, nog in het zelfde Jaar 1578 voorgevallen, aanvaarde de Hertog VAN PARMA het opperbewind van 't Leger, op verzoek der voornaamste Krijghoofden, niet lang daarna bekragtigd door Koning PHILIPS; welke, daarenboven, hem tot Opperlandvoogd der Nederlandfche Gewesten aanstelde: tot klein genoegens des Prinzen van ORANJE, als kennende den Hertog voor een kloek verstand en groot kunstenaar om de harten te winnen, en die een goed deel zijner jeugd hier te lande gefleeten hebbende, den aart der inboorlingen kende, en met de voornaamsten van den Adel kennis, met veelen vriendschap hadt gehouden.

Een voorspel, van 't geen 't Jaar 1579 zoude uitleveren, was de bemagtiging van 't *Huis te Harpen* en van *Weerd* en *Helmont*, door de Troepen van PARMA. De bezettingen moesten den geboden tegenstand met den hals boeten: want, naa dat hij zich met de Waalen en Malkontenten verdraagen, en dus zijn Leger merkelyk versterkt hadt, sloeg hij den weg in na *Antwerpen*, zo 't scheen, om die Stad te belegeren. Op den tweeden Maart vertoonden zich, in 't gezigt van dezelve, eenige zijner Troepen, en raakten handgemeen met het Staatsche volk, 't welk in de nabuurschap verschanst lag. Aanval en verweering waren even kloekmoedig. Het wjken van 't Staat-

ysche v
 en PARMA a
 Han; bemag
 dar men die
 let anders
 in het hart.
 na *Antwerp*
 swaarfden de
 die Stad. E
 eenen Brief t
 gew vergeder
 waarde van
 dienst en de
 den staat, z
 hadt. Het z
 helsde, nog
 riepen zich
 Landvoogds
 toonden zich
 Keizerlijken
 Binnen en
 het getal de
 bij de duizen
 bestonden doe
 vlegels gewap
 gevugt, bech
 magt voerde
 de Heer de 1
 met hulpbene
 De Spanjaard
 met een deel
 Stad, togen
 bardije, me
 't Regiment,
 hadt; meer 2
 Geschut. He
 door middel

't Staatſche volk, onder 't Gefchut der Stad, noodzaakte dat van PARMA af te deynzen, met verlies van bijkans vierhonderd Man; bemagtigende, in den aftogt, het ſlot *Grobbendonk*, daar men den brand in ſtak, gelijk ook in eenige woningen.

Iet anders, intuſſchen, dan in 't gelaat, droeg de Landvoogd in het hart. Om zijnen vijand te verſchalken, hadt hij 't eerſte na *Antwerpen*, 't laaſte na *Maaſtricht* gekeerd. Op den twaalfden der genoemde Maand verſcheen hij onverwagt voor die Stad. Eer het ſchieten eenen aanvang nam, zondt PARMA eenen Brief aan de Gemagtigden de Staaten, thans te *Antwerpen* vergaderd, waar in hij dezelve, als een middel en voorwaarde van verzoeninge, vermaande, den Roomschen Godsdienst en de gehoorzaamheid aan den Koning te herſtellen, in den ſtaat, zo als onder Keizer KAREL DEN V hadt plaats gehad. Het antwoord der Staaten, hoewel niet regelrecht, behelſde, nogthans, weinig minder dan eene weigering. Zij beeriepen zich op de ſtrafheid der Plakaaten, als mede op des Landvoogds toelig om hun bondgenootſchap te ſloopen, en toonden zich meer genegen, om onder bemiddeling van den Keizerlijken Gezant te handelen.

Binnen en buiten *Maaſtricht* ſtondt het aldus geſchapen. Het getal der Soldaaten, van onderſcheiden landaart, beliep bij de duizend. Twaalf Burgervendels, allen ſtrijdbaar volk, beſtonden door elkander uit honderd Man. Boeren met dorchſvlegels gewapend, met vrouwen en kinderen binnen de veſting gevlugt, bedroegen ruim tweeduizend in getal. Over deeze magt voerde het bevel MELCHIOR VAN ZWARTZENBURG, alzo de Heer DE LA NOUE, tot Overſte benoemd, in zijnen aantogt met hulpbenden, de toegangen ongenaakbaar hadt gevonden. De Spanjaards lagen in deezer voegen uitgebreid: MONDRAGON, met een deel volks, voor de voorſtad *Wijk*; ten Noorden der Stad, tegen over de Hoogter Poort, het Regiment van Lombardije, met eenige Hoogduiſche en Waalſche Knegten; in 't Weſten, PARMA zelve, met den bloem van den Adel, en 't Regiment, 't welk onder DON JAN, tegen den Turk gediend hadt; meer Zuidelijk, de Heer VAN HIERGES, Overſte van 't Gefchut. Het geheele Leger hadt onderlinge gemeenſchap, door middel van twee bruggen, boven en beneden de Stad,

die tevens de Maaze slooten. Uit Luikerland ontving de Landvoogd zijnen toevoer.

De eerste aanval der belegeraaren geschiedde tegen eene Gordijn, bij de Brusfelsche Poort, die voor de zwakste wierdt gehouden. Zij bezweek inderdaad, voor 't geweld van twintig Muurbreekers en dertien Veldstukken, doch vertoonde, door haare opening, van agteren, een nieuwe aarden Wal, van eene Graft omringd. Driemaal gebodt PARMA den aanval, doch wierdt telkens te rug geslagen. Thans begon men de Stad te beschieten bij de Hoogterpoort, in alles uit vierënvijftig stukken Geschut. Meer dan een etmaal duurde dit, over dag en nacht, van den zevenden op den achtsten April, tot dat men twee tamelijke openingen hadt gemaakt. Op den laatsten dag viel men aan 't stormen. De wederzijdsche Manfchap ontmoette elkander in de opening, en vogt even kloekmoedig aan wederzijde, hand aan hand, en voet bij voet. Een man te paerd, met losfen teugel aanrennende, zocht den belegerden een schrik aan te jaagen, met den kreet: *zege, zege, Sint Jacob! 't Regiment van Lombardije is binnen.* Doch hij miste zijn doel, door de getrouwheid der Verdedigers in 't luisteren alleen naar het woord van hunne bevelhebbers: waar door, onder de bespringers, zo schroomlijke slagting wierdt aangericht, dat PARMA na de eene opening tweemaal, na de andere tot vijf reizen versch volk moest zenden, en nog, met het vallen van den avond, den aftogt doen blaazen, naa een verlies, meent men, van meer dan tweeduizend Man. FABIO FARNESE, bloedverwant des Landvoogds, en verscheiden aanzienlijke Edelen en Bevelhebbers, bijkans vijftig in getal, waren onder de gesneuvelden.

Ondanks deezen wederspoed, kon PARMA niet besluiten om af te zien van zijnen toeleg, wiens eerste van belang deeze was. Naa zijn verlies uit de naaste bezettingen vervuld te hebben, deedt hij, bij de Brusfelsche Poort, eene platte Kartigten, met geschut belast. Vijf weeken lang deedt hij van daar het Ravelijn beschieten, ten koste, elken dag, van bijkans twintig Man. Eindelijk wonnen de Spanjaards den bedekten weg; doch het sterken op een Eilandje voor de Stad wierdt hun door die van binnen belet; welke, daarenboven,
in

in en hefti
ene vrees
de zijde,

Op den
de beleger
met zo ve
genegenhei
noeg, schi
kon duuret
ten zij bo
liep het, d
dien zij ve
ner eigen
antwoord,

„ nog gee
„ schoonet
„ weerbaar
„ jongsten
„ den zij v
„ hun ten

Met schi
wederom e
een zwaar
den in het
Veldheer z
bedagt op
Stedelingen
zet, en dee

HENLO, tot
waarheid,
de belofte
ze, hun i
tigten var
PARMA ee
het, op e
pleegd ge
weerd wie
gens, eene

in een heftigen uitval, op den derden Majj, onder den vijand eene vreeslijke slagting aanrigtten, zonder ander verlies aan hunde zijde, dan van eenige gewonden.

Op den derden Junij, zondt de Landvoogd eenen brief aan de belegerden, behelzende, nevens betuiging van mededogen met zo veele dappere Krijgslieden, eene verklaring van zijne genegenheid om een eerlijk verdrag te gunnen. 't Bleek genoeg, schreef hij, dat het, in deezen staat, met hun niet lang kon duuren, en de hoop op ontzet ijdel was. Vrijelijk mogten zij boden uitzenden, om 't Leger te bezigtigen. Diep liep het, daarenboven, in den tijd der genade; denwelken indien zij verloopen lieten, het verderf, niet hem, maar hunner eigen hardnekkigheid zou te wijten zijn. Fier was het antwoord, welk van de belegerden hierop volgde: „Zij leeden „nog geenem kommer, groot genoeg om hun zwigten te ver„schoonen; 't moest 'er anders op aankomen met luiden, wien „weerbaarheid en moed alleen met verlies van handen en den „jongsten dropel bloeds zou ontzinken. Proefs genoeg had„den zij van de genade der Spanjaarden, en kruid en lood voor „hun ten beste.”

Met schieten en beuken op het Ravelijn maakte men nu wederom eenen aanvang, en wierdt het eindelijk meester: met een zwaar verlies, nothans, aan de zijde van PARMA, gelededen in het sneuvelen van den Heere VAN HIERGES, 't welk de Veldheer zeer ter harte trok. Intusfchen waren de Staaten bedagt op het ontzet van *Maastricht*. Aan de benaauwde Stedelingen zonden zij eenen troostbrief, met belofte van ontzet, en deeden hun, met een, weeten, dat de Graaf VAN HENLO, tot dat oogmerk, volk verzamelde. Dit laatste was waarheid, en kwam ter ooren van den Landvoogd. Op dat de belofte der Staaten niet mogt vervuld worden, besloot deeze, hun in de voorbaat te zijn. Op Zondag, den achtentwintigsten van Junij, met het aanbreeken van den dag, maakte PARMA een aanvang van schroomlijk storm loopen, en deed het, op dien dag, tot negen reizen hervatten, alzo het gepleegd geweld, telkens, met evenredige kloekmoedigheid gewerd wierdt. Ongelukkig overviel, 's anderendaags morgens, eene sluimering den Wagters op de Wallen, afgemat

van werken, en magteloos van vasten. De Veldheer, hier van verwittigd, gebiedt de zijnen, in stilte de Wallen te beklimmen. Het overvallen en afmaaken van de Wagters baande den Spanjaarden den weg na binnen. „Wat hun voor-
 „ komt' (ik gebruik de woorden van den Ridder HOOFT)
 „ is 't lijf quiet. De ongenaë baart wanhoop, wanhoop dul-
 „ len moedt, daar men 't weeren en wijken doch eeven duur
 „ bekoopen moest. Hier bezettingen, ginds burghers, el-
 „ ders boeren, drommen zich t' zaamen in de straaten, en
 „ bieden forslijk 't hoofd. Veele vrouwen, daaronder, laten
 „ 't lieven op de plaats: andre geholpen van maagden en
 „ jongens, smakten met steenen en ander tuigh, uit de ven-
 „ sters, en van de daaken. De tsaagende meenigte neemt de
 „ vlucht naa de brug. Daar vallen d' achtersten op de voor-
 „ sten, en ooverrompelen zij zich onderling. Deeze, gedron-
 „ gen door zijn meégezellen, raakt aan 't wippen ter zijd'
 „ af: die, met den vijand op de hielen, waaght den sprong
 „ uit verbaastheid; en daar de Spanjaardt niet toereikt, doet
 „ de stroom hem 't werk te vooren. Anderen, min gejaaght,
 „ maar ten uitersten vertwijfelt, loopen, in plaats van ze te
 „ vlieden, den doodt te gemoet, met kiezen van 't waater.
 „ En 't gaat zecker genoegh, van moeders zoo mistroostigh,
 „ dat zij, woedend teghen haar eighe kindren, als uit erbar-
 „ ming, hen in de vloedt, en zich zelve daar naa werpen.
 „ Meer te moorden was 'er schier niet, als PARMA liet uit-
 „ blaazen en omroepen, dat men ijder, die de waapenen af-
 „ leidde, te spaaren hadde. Toen ging het plunderen aan,
 „ en 't pijnighen, dermaate, om zwaar ranfoen te bedingen,
 „ dat d' ooverblijvelingen zich hunner behoudenis beklaagh-
 „ den.”

Het winnen van *Maastricht* was oorzaak, dat de Landvoogd, in geruimen tijd, niets gewigtigs konde bij de hand neemen: want, door verlies van volk, was zijn Leger merkkelijk gedund, en hij zelve, door 't oververgen van lichaam en geest, in een zwaare ziekte gestort. Van hier dat zijne Troepen de rest van 't Jaar sleeten, met stroopen, en 't houden, nu en dan, van schutgevaarten met de Staatschen. Den Veldtogt des volgenden Jaars 1580, opende de Prins VAN PARMA, met het doen bemag- tigen

tegen van de
 in en bran
 tijffel.

In den z
 herwaarts o
 na's moede
 bewind, va
 gereisd, om
 te verstaan,
 zullende, vr
 wind van we
 ring te bero
 te verstaan
 van haaren
 Nederlanden
 van wapener
 de frisheid
 zan eene vr
 schreef aan d
 verdeeling v
 hevig was,
 toen verschei
 hun verzoek
 zich eindelijk
 dij, als in 't
 ter vertliepen
 wederkeerde.

Niets verr
 dourende het
 om *Kamerik*
 jaar uit. Na
 hebben, wie
Breda te ve
 ruime bewaa
 tijds Bevelhe
 doch, op z
 verlaaten. L
 den, en eenig

tigen van de Steden *Mortagne* en *St. Amand*, en met het blaaken en brandschatten van het platte Land rondom *Doornik* en *Rijsfel*.

In den zomer des straks genoemden Jaars, kwam uit *Italië* herwaarts over de gewezene Landvoogdes MARGARETA, PARMA's moeder, met oogmerk, zo als de spraak ging, om het bewind, van nieuws, te aanvaarden. De Hertog, na *Namen* gereisd, om zijne Moeder te begroeten, gaf niet onduidelijk te verstaan, dat haare overkomst hem geenzins smaakte; als zullende, vreesde hij, dezelve dienen om hem alleen in 't bewind van wapenen te laten, doch van alle aandeel in de Regeering te berooven. Zijn eerzuchtig vermoeden gaf hij klaarlyk te verstaan aan de Oud-Landvoogdesse; welke, de neigingen van haaren zoone bot vierende, aan den Koning verzogt, de Nederlanden wederom te mogen verlaten, als die door kragt van wapenen moesten gered worden: iets, beter voegende aan de frisheid van eenen Prinse in de kragt zijner jaaren, dan aan eene vrouw van afgaanden ouderdom. PARMA zelve schreef aan den Kardinaal GRANVELLE, meldende dat zulk een verdeeling van het bewind aan veele onaangenaamheden onderhevig was. In 't eerst bleef de Koning onverzettelyk; doch toen verscheiden Spaanschgezinde Grooten in de Nederlanden hun verzoek nevens dat der Hertoginne voegde, liet PHILIPS zich eindelijk overhaalen, om PARMA zo wel in de Landvoogdij, als in 't Krijgsbewind te vestigen. Nog drie jaaren, egter verliepen 'er, eer de gewezene Landvoogdes na *Italië* wederkeerde.

Niets verrigtte van belang de Hertog VAN PARMA, gedurende het overige des Jaars 1580, dan dat hij het beleg om *Kamerik* sloeg. Meer zaaklykheids leverde het volgende Jaar uit. Naa een vrugtloozen toleg op *Vlissingen* gedaan te hebben, wierdt hem berigt, hoe 'er kans ware om zich van *Breda* te verzeekeren. In het Kasteel dier Stad zat thans in ruime bewaaring KAREL VAN GAVRE, *Heer van Frezin*, eertijds Bevelhebber over den lijfsgot van het Staatse Leger, doch, op zeker vermoeden van dubbelheid, van zijnen post verlaaten. Deze, hebbende de gunst der Soldaaten gewonnen, en eenigen verleid door belofte van groote belooningen,

liet

hiet zulks den Landvoogd weeten, en met een dat 'er slegts vijf of zesendertig Soldaaten in het Kasteel lagen, in de Stad niet meer dan een half Vaandel van Jonkheer FLORIS VAN BREDERODE. In schijn van voor 's Hertogenbosch en Eindhoven, thans door de Staaten gedreigd, te zorgen, verzamelde hierop PARMA eenig volk, onder den Heer VAN HAUTEPENNE en den Overste MAARTEN SCHENK. In den nacht naa den zeventwintigsten Junij kwamen deeze agter 't Kasteel van Breda. Hier was het water afgelaaten, om de Graffen te diepen, en hieldt 'er Schildwagt een der omgekogte Soldaaten, die wel drie uren gestaan hadt, verzendende telkens zijne aflossers. De weinige bezettingen, door FREZIN met een vat Bier beschonken, waren met drank en vaak bezwaard. Onverhinderd beklom PARMA's volk de vesten; wordende, egter, gezien van een Hollandschen Hopman, die met een Jagt aankwam, en door 't slaaken van twee schooten de Stedelingen wekte. Soldaat en Burger liep hierop te wapen; doch moest, naa 't bieden van hardnekkigen wederstand, zich gevangen, en de Stad overgeeven. Zo zeer was PARMA in zijnen schik met de tijding der behaalde zege, dat hij ze terstond na Spanje overbriefde. WILHELMUS LINDANUS, Bisfchop van Roermonde, zondt hij straks daarop na Breda, om 'er den Roomschen Godsdienst te herstellen.

Een Jaar hadt nu bijkans het beleg van Kamerik geduurd, en bevondt zich die Stad in groote verlegenheid, naardien zij geen anderen toevoer hadt, dan dien de Franschen 'er zomtijds binnen bragten. Men at 'er paerdeveesch, honden, katten en ratten; voor een koe betaalde men driehonderd, voor een schaap vijftig guldens. 't Pond brood goldt 'er vierentwintig, een eij twee, een lood zout vier stuivers. In deezen stand kwam de Hertog VAN ANJOU, thans tot Landheer der Nederlanden aangenomen bij de Staaten, met een Leger van tienduizend Knegten en vierduizend Ruiters, tot ontzet uit Frankrijk toefchieten. Hij sloeg zich neder bij Grievocourt, anderhalve mijl van de Stad. Tusfchen beiden lag de Landvoogd, in slagorde gefchaard, den schijn vertoonende van den Franschman het hoofd te willen bieden. Doch ziende den Hertog naderen, brak hij op, verliet zijne schanzen, en trok af

af na Valenck
mont, schijnt
en deedt 'er.
Omtrent de
ling, dat de
lingen outled
er het beleg
veertien dage
hij, uit drieel
te beuken.
Bevelhebber e
zijne Gemaaite
Heeren VAN
gende haar e
haaren arm
floegen de be
meermaalen af
Spanfche Bev
wonderlijke ste
rel PRESTON
maand Novem
maakt door es
glijden, en me
ankoomen. In
lijflogt en ande
een verdrag, 't
wierdt, en voo
al voor de Pri
werwaarts zij
raden. De
trekkende door
ouvangem, da
de Stad fcheen
Doornik deed
tot Bisfchop n
Groot Aardsde
VAN GRANVELL
hadt waargeno

af na *Valenchiën*. ANJOU, thans ruim baan hebbende na *Kamerik*, schikte derwaarts de ruimte van allerlei voorraad, en deed 'er, 's anderendaags, eene staatelijke intrede.

Omtrent deezen tijd bekwam de Prins VAN PARMA de tijding, dat de Stad *Doornik* van het meerendeel haarer bezettingen outledigd was. Derwaarts sloeg hij dan op weg, en 'er het beleg om op den eersten October. Naa verloop van veertien dagen hadt de Landvoogd zich verschanst, en begon hij, uit drieëntwintig Busfen, aan verscheiden oorden, de Stad te beuken. Bij afwezigheid van den Prinse VAN ESPINOY, Bevelhebber der Stad, voerde thans het gebied daar binnen, zijne Gemaalin, PHILIPPE CHRISTINA VAN LALAING, Zuster des Heeren VAN MONTIGNY: Vrouwe van mannenmoed, en waagende haar eigen leeven tot zo verre, dat zij eene wonde in haaren arm ontving. Gemoedigd door zulk een voorbeeld, sloegen de bezettingen, vooral de Onroomschen, den vijand meermaalen af. Veelen, en onder anderen eenige aanzienlijke Spaansche Bevelhebbers, vonden 'er hunnen dood. Met eene wonderlijke stoutheid bragt 'er, daarenboven, zekere Kolonel PRESTON eenige versterking binnen, in 't laatst van de maand November. Doch de Roomsche Burgers, week gemaakt door eenen hunner Priesteren, lieten de verdediging glijden, en meestal op de Onroomschen, de zwaksten in getal, aankoomen. In PARMA's Leger was insgelijks groot gebrek aan lijftogt en andere noodwendigheden. Dit brande den weg tot een verdrag, 't wele in 't laatst der gemelde maand getroffen wierdt, en voor de burgers en soldaaten draaglijk, doch bovenal voor de Prinfesfe VAN ESPINOY eerlijk was. Zij mogt gaan werwaarts zij wilde, met al haar gezin, kleinoodjen en huisgeeraeden. De Prinfes, op dat wij dit ter loops aanteekenen, trekkende door 't Leger, wierdt 'er met zulk eene toejuiching ontvangen, dat ze eer als verwinnaares, dan als overwonnen de Stad schein te verlaaten. 's Daags naa de bemagtiging van *Doornik* deedt PARMA eene staatelijke intrede, en stelde thans tot Bischof MAXIMILIAAN VAN MORILLON, Proost van *Aire*, Groot Aardsdeken te *Mechelen*, die de zaaken des Kardinaals VAN GRANVELLE, zints deszelfs vertrek uit de Nederlanden, hadt waargenomen. Niet zo gelukkig slaagde de toeleg op

Ber-

Bergen op Zoom, in den afloop des Jaars ondernomen. Eigenaar van 't Markgraaffschap was thans JAN VAN WITHEM, *Heer van Beersele*, woonachtig, buiten bewind, op zijn Huis te *Wouw*, en misnoegd op de Staaten, omdat deeze de Stad bezet hadden met eenige Franfche Vaandels. Om deeze te verrasfen en de Stad aan PARMA te leveren, ontworp hij eenen aanslag, door 'er eenige manschap binnen te brengen; doch deeze vondt 'er haaren dood of gevangenis, doordien zij, onkundig van den weg, door 't vraggen na denzelfen, zich zelven verriedt. De overwinst van 't Slot *Wouw* was al de vrugt van den dood van zeventig en de gevangeneering van honderd Soldaaten.

Niet slegts door wapenen, maar ook door schrijven, zocht de Landvoogd de Staatsgezinde Steden zijner heerschappije te onderwerpen. Dit deedt hij in den aanvang des Jaars 1582, ter gelegenheid van den bedoelden doodlijken schoot, geslaakt door eenen JAN JAUREGUI op het hoofd des Prinzen VAN ORANJE. De Landvoogd, waanende of geloovende, dat zijne Doorluchtigheid aan de wonde was gestorven, liet, in de maand Maart, brieven afsgaan aan de Wethouders van *Antwerpen*, *Brusfel*, *Gent*, *Brugge*, *Oudenaarden*, *Bergen op Zoom* en andere Steden, behelzende aanbod van zijne hulpe, om zich met den Koning te verzoenen, en alzo vergiffenis te bekoomen van de misleidingen van ORANJE, welken hij den eenigen oorsprong der gemeene elenden noemde. Ten gelijken oogmerke schreef hij ook aan den Admiraal VAN TRESLONG; doch alles zonder vrugt. Meer verbitteringe tegen *Spanje*, dan zwenken in 't houden met den Prins, wrogt de alomme gevloekte Vorstenmoord.

De Hertog VAN FARMA dit middel hebbende zien te niet loopen, besloot een kragtdaadiger te werk te stellen. In 't begin van April trok hij te veld, zo 't schein om *Meenen*, doch in waarheid om *Oudenaarden* te belegeren. Op den achtsten der maand verscheen hij voor de Stad. De Bevelhebber daar binnen, FREDRIK VAN DER BORGH, misleid door den gewaanden toeleg op *Meenen*, hadt zijne bezetting verzwakt, door eenig volk derwaarts te schikken, dat onderschept en geflagen was. De geheele wagt bestondt dus, boven de Burgers, in vierhonderd knegten. Nogthans wierd het beleg traag-

lijk

hij voortge
maakt's volk
Amerijen.
gevoed wie
vallen en a
Landvoogd
versterking
Bourgondie
vijand de t
bevingende,
vermoeden.
pakkaadje, d
men. De l
ramboen bet
vooraf de t
gaan, werw
tijds, tot ve
Naa de be
vijden Julij,
VELD gehate
bestooken.
wel zo vast,
kens te waag
oord, dan de
Inusschen vo
pen, door be
Hertoge van
aangenomen,
zults verhaat
gande hen e
hierom te ra
gedwongen
daarom van
ben.

Omtrent
monstering
ten, als te
honderd vijf

lijk voortgezet, voornaamelijk door de onbekwaamheid van PARMAS volk tot het delven van Mijnen en het opwerpen van Batterijen. De hoop op ontzet, waar mede de Stedelingen gevoed wierden, schraagde hunnen moed, in 't doen van uitvallen en afweeren van bestormingen. Eindelijk ontving de Landvoogd een deel Bergwerkers uit *Boheemen*, nevens eene versterking van drie duizend man, deels Hoogduitschen, deels Bourgondiers, geworven op bevel des Konings. Nu was de vijand de Stad te magtig, en moest deeze zich overgeeven; bedingende, egter, beter voorwaarden dan men had kunnen vermoeden. De Bezetting mogt uittrekken met geweer en pakkaadje, doch in geene drie maanden tegen den Koning dienen. De Burgers moesten zeventig duizend guldens voor rantsoen betaalen, binnen eene maand. De Onroomschen, mids vooraf de Kerken hermaakt hebbende, hadden vrijheid om te gaan, werwaarts zij wilden, met vergunning van een Jaar tijds, tot verkoop hunner goederen.

Naa de bemagtiging van *Oudedaaarden*, voorgevallen op den vijfden Julij, en een deel zijns volks den Graave van MANSVELD gelaaten hebbende, trok FARNESE op, om de Staatschen te bestooken. Deeze lagen verschanst niet verre van *Gend*, en wel zo vast, dat men 't ongeraaden oordeelde, op hen eenen kans te waagen. Niets anders rigtte hij dus uit, in deezen oord, dan de verovering van de Sterkten *Gavre* en *Kastenet*. Intuschen vonden de Spaanschgezinde Roomschen, in *Antwerpen*, door bedreiging van ballingschap, zich genoodzaakt, den Hertoge van ANJOU, bij de Algemeene Staaten tot Landheer aangenomen, den eed van getrouwheid te zweeren. PARMAS, zulks verstaan hebbende, uit vreeze dat wanhoop aan 's Koningsgenade hen den Staaten volkomen zou doen toevallen, wierdt hierom te raade, bij Plakaat te doen afkondigen, dat hij hun den gedwongen eed nimmer ten kwaade toerekenen wilde, noch daarom van hunne getrouwheid kwaade gevoelens zoude hebben.

Omtrent deezen tijd hield de Landvoogd eene algemeene monstering van alle zijne Troepen, zo in de Steden en Sterkten, als te Velde. Men telde 'er zesenvijftig duizend vijfhonderd vijftig Knegten, en drie duizend vijfhonderd zeven-

en-

endertig Ruiters; zij kostten, maandelijks, aan den Koning, zeshonderd tweeënveertig duizend driehonderd zevenënvijftig guldens, behalven nog een derde gedeelte dier somme, welke aan het onderhoud van den nasleep wierdt besteed. Nogthans klaagde PARMA, dat hij niet meer dan dertig duizend man konde te velde brengen, ter zaake van de menigte Steden en Blokhuzen, welke hij moest bezetten. Eene merkelyke darning ontflondt 'er nog onder deeze benden, in den asloop dezes Jaars. Naa de bemagtiging van verscheiden plaatzen, van meer en min aangelegenheids, besfondt de Landvoogd eenen kans te waagen op *Brusfel*, en bragt daartoe zijn Leger in dat Gewest. Doch hij liep hier zijn eigen onheil in den mond. De Stad was rijklyk voorzien van weerbaare manschap en noodige mondbehoefden, en overzulks het bezetten der toegangen van geene vrugt. Ja hij vondt zich zelven welhaast in groote benaauwdheid, vermits, agter zijnen rug, *Artois* en *Henegouwen* afgegeeten, en Frankryk geslooten was. Zija zoeken om in het Land van *Waaas* door te dringen, wierdt hem belet door den Hertog VAN ANJOU. Hier bij kwam (het was in de maand November) het hoog opzetten van het Winterwater, nog meer gezwollen door het openen van Sluizen en het doorsteeken van Dijken. Krankheid en kommer vermeerderden dagelijks in 't Leger des Landvoogds, wien telkens veelen afftorven, of ontlieden na den kant des Hertogs. Dies brak hij op, om het volk de winterlegeringen te doen betrekken, met agterlating van zevenhonderd zieken, in den omtrek van *Brusfel*.

PARMA, in den aanvang des Jaars 1583, door Brieven, *Genf* en andere Steden, vrugtloos hebbende zoeken om te zetten, opende zijue Krijgsbedrijven met eenen aanflag op *Eindhoven*, door den Graaf VAN MANSVELD; welke nog in die zelfde maand de Stad meester wierdt, onder belofte, aan de bezetting, van vrijen uittocht met pakkaadje, volle geweer en vliegende vaandels. Niet dan naa het doorstaan van de uiterste eiende, hadt men te *Eindhoven* tot de overgaaf bellooten. Nog verscheiden andere Plaatzen gingen aan den Graave over. Intusschen hadt de Landvoogd zijn Heir in drie hoopen verdeeld. Doch vernomen hebbende, hoe 't Staatfche Leger,

we-

om den
e, verzaam
oogmerk o
wierden de
en vogten
groot verl
man. Door
hier zijn be
in tweeën
Heerentab.
opbreeken,
Julij meester
Dixmuiden
voor Tperen
maakte schikk
kerken, Gre
volken; zelf
Staatfche tijd
als des Kon
taalende verl
fchepen in Z
afbreuke te
ge Vaartuigen
Bekend is i
jaare 1584.
delijk, dat he
VAN PARMA v
leedt hij, zij
te hebben, di
geweezen, en
wierdt, den F
zonder verhoor
nife, met bij
dat PARMA de
tijds tegen ot
Naa het be
gewigts, stond
hooger geluk,
XXIII. DEE.

onder den Maarschalk BIRON, merkelijke schaarsheid heerschte, verzamelde hij zijne benden, en trok na *Roxendaal*, met oogmerk om zijnen vijand slag te leveren. Bij *Steenbergen* wierden de Troepen handgemeen, op den zeventienden Junij, en vogten tot 's avonds ten tien ure, met bijkans even groot verlies aan wederzijde, van meer en min vierhonderd man. Door den val van zijn paerd, hadt de Staatfche Veldheer hier zijn been gebroken. PARMA, 's anderendaags, zijn Leger in tweeën gedeeld hebbende, belegerde met den eenen hoop *Heerentals*. Een uitzigt op *Duinkerken* deedt hem het beleg opbreken, en na die Stad trekken, welker hij in de maand Julij meester wierdt, en voorts van *Nieuwpoort*, *Veurne*, *Dixmuiden* en eenige andere Steden. Terwijl de Landvoogd voor *Tperen* lag, stelde hij eenen Raad van Admiraliteit in, en maakte schikkingen op de Scheepvaart. De Havens van *Duinkerken*, *Grevelingen* en *Nieuwpoort* zette hij open voor alle volken; zelfs de Hollanders, Zeeuwen en Friesen, die de Staatfche zijde volgden, mogten 'er koomen handelen, zo wel als des Konings Onderdaanen in hunne Gewesten, mids betaalende verlofge'd. Daarenboven zondt hij eenige Oorlogfchepen in Zee, om den Staatsgezinden ook langs dien weg afbreuke te kunnen doen. Voor de Maaze vielen hun eenige Vaartuigen in handen.

Bekend is het ontijdig einde des Prinfsen, VAN ORANJE, in den jaare 1584. Uit de bekentenisse des moordenaars bleek duidelijk, dat het gruwelftuk niet buiten kennisse van den Prinse VAN PARMA was omgegaan. Bij zijne tweede pijniging, belee'dt hij, zijn voornemen aan den Landvoogd geopenbaard te hebben, die hem bij den Raadsheer van ASSONVILLE hadt gewezen, en dat deeze hem vermaand hadt, indien hij betrapt wierdt, den Prins VAN PARMA niet te moeten noemen. In een ander verhoor, volhardde hij, buiten pijn, bij deeze bekentenisse, met bijvoeging uit den Raadsheer verstaan te hebben, dat PARMA den toeleg prees, en hem 't loon, in den Ban, eertijds tegen ORANJE uitgelooft, bezorgen zoude.

Naa het bemagtigen van zo veele Plaatzten, van meer en min gewigts, stontt PARMA, rustende op de behaalde voordeelen, na hooger geluk. *Cend* was nu bijkans drie vierendeel jaars door

hem ingeslooten geweest, wanneer men, daar binnen, uit be-
naauwdheid en kommer, te raade wierdt, met den Spaanschen
Veldheer in onderhandeling te treden. Draaglijk waren de
voorwaarden des verdrags, doch de Onroomschen daar bij ge-
noodzaak, de Stad te verlaten. Om de Gentenaars te stree-
len, meldde hij hun, in geschrifte „ dat hij hen aanzag voor
„ nieuwlings geboorenen, door 't werk dezer verzoeninge,
„ en hen voortaan niet als Landvoogd wilde handelen, maar
„ gelijk een vader de vrugten zijner lendenen.”

Thans meester van genoegzaam heel Vlaanderen geworden,
besloot de Prins VAN PARMA, met alle zijne magt op *Ant-
werpen* aan te vallen. Het grof geschut van *Gent* en andere
plaatzen deedt hij op het Slot *Beveren* brengen, en maakte dit,
en het Dorp *Milfen*, tot den stapel van zijne Mondbehoefsten.
Wijders deedt hij, meer dan drie mijlen wegs, eene Vaart graa-
ven, om zijne noodwendigheden, van *Gent* af, te scheep te
kunnen vervoeren. Op den Brabandschen bodem lag zijne mees-
te magt, te *Staabroek*, onder Graaf PIETER ERNST VAN MANS-
VELD. Ondanks deeze voorzorge, kwam 'er, nu en dan, rijk-
lijk toevoer van levensmiddelen, binnen de Stad, daar men
thans ongeveer vijfentachtigduizend eters telde. PARMA, voor-
ziende, hier handen vol werks te zullen hebben, bragt, met
ongelooflijke moeite, van *Dendermonde* tot in de Schelde,
wel tweeëntwintig *Pleiten*, zekere platte Vaartuigen. Hij
wilde zich daar van bedienen, tot het leggen eener Schip-
brugge, tusschen twee Schanzen, ter wederzijde der Riviere
opgeworpen, de eene ST. PHILIPS, aan den Brabandschen,
de andere ST. MARIA geheeten, aan den Vlaamschen oever.
Een anderen Schans bouwde hij, tot dekkinge van den Kou-
wensteinschen Dijk. Onder dit alles zondt PARMA eenen min-
nelijken Brief, op den dertienden November des Jaars 1584,
aan de Wethouderschap der Stad, om dezelve tot onderhan-
deling te brengen. Met even veel beleefdheids zondt deeze
tot antwoord, dat zij gezind was de vijandlijkheden te staak-
ken, mids 'er de Hertog insgelijks van afzag, en vrijheid van
Geweeten gunde. Ligt begreep men evenwel, dat zulks niet
zou worden ingewilligd.

te gelijk
et beleg
pens op
op den tie
Burgerij,
Verdrag g
verlof om
nen, mids
geloove.
werpen, Be
gelijke gena
Miderwij
zijne Brug
af, tusschen
zwaare pool
en water ste
planken, ve
voeten. Het
gestopt door
tuintig voet
masten, die
schip had,
tegen Eb en
om de touw
breed genoeg
't midden eet
Tot Borstwe
met aarde da
de Brug, en
ten, niet ze
ker daar ov
wierdt gema
Leed deet
wagting, ze
op middelen
daar toe zij
dien van r
jaren te A

Te gelijk met dat van *Antwerpen*, hadt de Landvoogd het beleg van *Brusfel* om handen. Na lang vrugtloos hoo-pens op ontzet uit *Frankrijk*, tradt dit in onderhandeling, op den tienden Maart des Jaars 1585. Met de Regeering en Burgerij, en met de Bezetting, wierdt ieder een afzonderlijk Verdrag getroffen. Bij het eerste verworven de Onroomschen verlof om nog twee jaaren in de Stad te mogen blijven woon-en, mids geene ergernis geevende door 't oefenen van hun geloove. Ten zelfden tijde verklaarde de Landvoogd, *Ant-werpen*, *Bergen op Zoom*, *Mechelen* en andere Steden, in gelijke genade te willen aanneemen.

Midlerwijl hadt de Landvoogd, naa zes maanden timmerens, zijne Brug over de *Schelde* voltooid. Van de beide oevers af, tusschen de Schanzen *St. Maria* en *St. Philips*, zag men zwaare paalen geslagen, tot dat zij vijftig voeten in 't slijk en water stonden. Zamengevoegd met leggers en gedekt met planken, vernauwden zij den doorvaart, meer dan duizend voeten. Het midden, wijd dertienhonderd voeten, wierdt gestopt door tweeëndertig Pleiten, leggende de eene omtrent twintig voeten van de andere, en te zamen vastgemaakt met masten, die insgelijks een vloer van deelen droegen. Elk schip hadt, ter wedereinde, een Stuk Geschut, en een Anker tegen Eb en Vloed; voorts dertig man, tot bescherminge, en om de touwen te vieren of aan te haalen. De Brug was breed genoeg voor tien man zijde aan zijde, doch sprong in 't midden een weinig uit, om te dienen tot eene wapenplaats. Tot Borstweering diende eene dubbele heining van planken, met aarde daar tusschen gestampt. Nog geen Musketschoot van de Brug, en evenwijdig daar mede, lagen Vloten van Mas-ten, niet zeer dicht gevoegd, opdat de Schepen te moeilij-ker daar over zouden raaken; 't welk nog meer bezwaarlijk wierdt gemaakt door een beslag van ijzeren pennen.

Leed deedt het de Staaten, dat dit werk, tegen hunne ver-wagting, zo veel vastheids hadt bekoomen, en waren zij nu op middelen bedagt om het te vernielen. Meenig een boodt daar toe zijnen dienst aan. Geen beter raad vondt men, dan dien van FREDRIH GANNIBELLI, eenen Italiaan, zints eenige jaaren te *Antwerpen* woonagtig. Hoewel zijn eisch hooger liep,

liep, gunde hem de Wethouderschap, om eene proeve te nemen, tien Pleiten, en twee Schepen, *de Fortuin en de Hoop*, ieder van dertig lasten. Den bodem van elk Schip liet hij bedekken met zwaare planken, en daar op metzelen, van groote witte steenen, een Bak van vijf voeten dik, lang van binnen veertig, wijd en diep drie voeten en een halven. Voorts stonden in de Bakken, zesduizend ponden kruids in de eene, zevenduizend vijfhonderd in de andere; dekkende alles met eene schuin en scherp toeloopende Roeve, zes voeten dik, van groote blaauwe Zarksteenen, om de Kogels te doen affluiten. De Bakken hadden verscheiden gaten; in die van de eene wierden lonten gehangen, afgemeeten naar den tijd, dien men der Koole zoude gunnen om tot het Kruid te kruipen. Aan de Bak in 't Fortuin was een Vuurslag gemaakt, om, door middel van een Raderwerk, ter bevolene stonde te ontspringen. Op den vierden April, wierden de *Helsche Branderders* (zo noemde men de twee Schepen) nevens tweeëndertig platte Vaartuigen, met het vallen van den avond, van *Antwerpen* den Stroom afgezonden.

De Spaanschen, van deeze toerusting verwittigd, doch van 't geheim onkundig, begaven zich op de Wallen hunner Sterkten, om te kijken. Zelf de Prins van PARMA, van veel Adels verzeld, nam gang na de Brug; allen in den waan, dat de toerusting enkel was ingerigt om de Brug in brand te steeken. Een Spaansche Vaandrig, die verder zag, raadde den Veldheer, zich van daar te verwijderen. En, inderdaad, ter goeder ure. Want nauwlijks hadt hij zich geborgen binnen den Schans *Sr. Maria*, of het schip de *Fortuin* sprong aan splinters. De *Hoop* borst kort daar naa. Van den slag overliep de Rivier haare oevers, en daverde de aarde, wel drie mijlen in het rond. De zwaare steenen, hemelwaarts gespat, maakten, door hunnen val, gaten in den grond van acht of negen voeten. De Prins van PARMA zelve wierdt ter aarde gefineeten, die, tot zich zelven gekoomen, straks zijnen degen trok, even als ware de vijand bij de hand geweest, en voorts na den oever der Riviere snelde. Hier zag hij het schouwspel van de gedeeltelijk verbrijzelde Brug, en het nog veel akeliger van eene menigte gekhotte en verbrijzelde Lijken, en van zieltoogenden, tot hun ongeluk

geluiden de
me van wij
groeten, o
der van Fri
heerlijk stuf
der Zee. I
daar aan va
dien hals pl
alles, de Ve
men, uit v
hals te zulle
zaagd geelat
hem 't hart
Men geeft h
naaren, mis
vreeze te rug
diers geene uit
wierden zij ni
PARMA, dit
de den geleed
voege zamen
konden, even
zan de Brander
goedvinden, de
enboven verfte
Dijk, op welk
val deeden. In
PARMA uit zijn
den Dijk. Na
alleen met Zwa
in. Dit voorbe
wa's medgezell
schutten. De C
op 't geleide
tijd aan wed
chen het volk
na 't Getij
ton zij eenige

geluk den dood ontkoomen. Onder de gefneuvelden, ten getale van vijfhonderd, telde men, nevens andere Spaansche Grooten, GASPAR ROBLES, Heer van Billij, weleer Stadhouder van Friesland, en in dat Gewest nog vermaard om een heerlijk stuk werk, het leggen van eenen Dijk tegen de woede der Zee. Men vondt zijn Lijk, geklemd tegen een paal, en daar aan vast met de gouden Keten, welke hij gemeenlijk om den hals plagt te draagen. Magtige moeite hadt, onder dit alles, de Veldheer, om het verloop der zijnen te voorkoomen, uit vreeze van de vijandelijke Vloot sfraks op den hals te zullen krijgen. De zelfde bangheid onder een onverzaagd gelaat verbergende, hieldt hij de zijnen staande, tot dat hem 't hart ruimer wierdt, toen hij niemand zag opdaagen. Men geeft hier van voor reden, de onkunde der Antwerpenaaren, misleid door de afgezondene manschappen, welke de vreeze te rug dreef, en boodschapten dat de Helfche Branders geene uitwerking gedaan hadden. Eerst drie dagen laater wierden zij uit hunne dooling verlost.

PARMA, dit tijdverloop te baate genomen hebbende, herstelde den geleeden ramp, door de Ponten der Brugge in diervoege zamen te voegen, dat zij zich in 't midden ontsluiten konden, even als twee Deuren, en alzo doortogt verleenen aan de Branders, in gevalle men, van 's vijands zijde, mogt goedvinden, dezelve wederom op hem af te zenden. Daarenboven versterkte hij zich beter op den Kouwensteinschen Dijk, op welken de Staatschen eens en andermaal eenen aanval deeden. In eenen derzelven, die geschapen scheen om PARMA uit zijne sterkte te verdrijven, verscheen hij zelve op den Dijk. Naa eene ernstige aanspraak, vliegt de Veldheer, alleen met Zwaard en Rondasfe gewapend, op de Staatschen in. Dit voorbeeld hadt kragt. Een drom van Edelen, PARMA's medgezellen, volgt den Prins om zijnen perfoon te beschutten. De Gemeenen, blaakende van moed, streeven voort, op 't geleide hunner Oversten. Bloedig en wakker was de strijd aan wederzijde. Meer dan eens noodzaakten de Staatschen het volk van PARMA te rug te deinzen. 't Verloopen van 't Getij deedt hunnen moed zakken: te dieper, toen zij eenige Schepen zich zagen wegpakken. Andere, de-

zelve op 't spoor willende volgen, raakten grond. Dit befliste de zege aan den kant des Veldheers. Meer dan veertienhonderd man verlooren de Staatfchen op dien dag. Voor het behouden der overhand leide PARMA eene plegtige dankbetuiging af aan Gode, in eene Kapelleken binnen *Mansveldsvoord*. 's Anderendaags bezigtigde hij een houten Blokhuis, op een Vlot van balken gebouwd, door de Staatfchen, op wiens uitwerking zij zo groot vertrouwen gefield hadden, dat het den naam van *Pin de la Guerre*, of *Einde des Oorlogs* hadt bekoomen. Op 's Veldheeren bevel, wierdt het, als nutteloos, gefloopt.

Naa het verlies van den Kouwensteinfchen Dijk, hadden die van *Antwerpen* geene andere sterkte, aan de zijde der Brugge, en dienftig om die te befchadigen, dan den *Boevfchans*. 't Verlies hier van volgede spoedig op het laafte. Hier bij kwam fchaarsheld van leevensmiddelen in de Stad. Die 'er 't opzigt over hadden, kwamen des hunnen nood klaagen aan de Wethouderfchap; van welke de Heer van *st. ALDEGONDE* de eenige was, die den handel met den vijand afkeurde, op welken de Gemeente ernftig drong. Eindelijk bewilligde hij, om door bijzondere perfoonen te doen beproeven, of de Landvoogd, aan de Onroomschen, vrijheid van Godsdienst zoude willen verleen, en fchreef daar over eenen Brief; die onbeantwoord bleef. Voor 't oproerig dringen van 't Graauw bezwijkende, begaf *st. ALDEGONDE*, van drie anderen verzeld, in den avond van den negenden van Julij, zich na het Leger van PARMA, die hem, 's anderendaags, ten gehoor toeliet, ter maaltijd onthaalde, en naa dezelve, met den Burgemeester, een uur lang, een afzonderlijk gefprek hieldt. De laf der Afgevaardigden hieldt in, eene algemeene verzoening te bewerken, en zonder dezelve de Stad niet te mogen overleveren. Doch de Landvoogd, geen fmaak in deeze voorwaarde vindende, vervolgde de vijandlijkheden, en bragt, door het winnen van verfcheiden Schanzen, en van de Stad *Mechele*, die intufchen aan hem overging, die van *Antwerpen* in zulk eene engte, dat ze, ten laafte, tot eene afzonderlijke onderhandeling beflooten. *ALDEGONDE*, nevens twintig Afgevaardigden uit de Wet, de Gilden en de Schutterijen, ver-

verzegden
den Veldheer
ten en vo
Antwerpen
hetzelve m
nen de St
Krijgsvolk
gen. De I
king des ha
lijk omhang
eene plegtig
der volgende
uit bijzljche
alle de klot
Staatn Kask
duizend Gul
Verteeringe
PARMA, i
algemeen
den Steden
belofien, als
tije, te hem
mede niet zij
dat tweeduiz
Waas, aan
bezalling van
aan geld, in
gen dreigden
deels omdat
met eenige
werpen lagen
te hij de I
lof, goede
ken door
delijk stelde
den foldij,
Den Vel
mar het bek

vervoegden zich, in 't midden van de maand Augustus, bij den Veldheer te *Beveren*. Bij het Verdrag, op den zestiensten en volgenden dag der gemelde maand getekend, keerde *Antwerpen* weder tot 's Konings gehoorzaamheid. Volgens hetzelfde mogt geen andere dan de Roomsche Godsdienst binnen de Stad geoeffend worden, en moest dezelve, om 't Krijgsvolk te vergelden, vierhonderdduizend Guldens opbrengen. De Landvoogd, zijnde weinige dagen vóór de voltrekking des handels, met de Orde van het Gulden Vlies staatelijk omhangen, deedt, op den zeventwintigsten Augustus, eene plechtige intrede binnen *Antwerpen*, daar hij den achtsten der volgende maand de Wet verfelde. Met regt deedt *PARMA*, uit blijdschap over de behaalde zege, drie dagen agter een, alle de klokken luiden, in eene Stad, zo nuttig voor der Staaten Kasse, dat men 'er, eer zij belegerd wierdt, vijftigduizend Guldens ter weeke voor de Gemeene Middelen van *Verteeringe* hadt gebooden.

PARMA, in de hoop dat het verlies van *Antwerpen* eenen algemeenen schrik zoude baaren, deedt Brieven in verscheiden Steden srooien, waar bij hij dezelve, zo mer glimpige beloften, als door het vertoonen van de zwakheid haarer partij, te hemwaarts zocht te lokken. Doch hij bereikte hier mede niet zijn doelwit, maar hadt, daarentegen, het verdriet, dat tweeduizend Waalfche Knegten, gelegerd in het Land van *Waas*, aan 't muiten floegen, eischende afrekening en volle betaaling van agterfallige soldije. Dit bragt hem, bij gebrek aan geld, in zwaare bekommering, deels omdat de muitelingen dreigden, zich in dienst der Staaten te zullen begeeven, deels omdat 'er een gerugt liep van hun heimelijk verstand met eenige Hopluiden van hunnen landaart, die binnen *Antwerpen* lagen. Om het dreigende gevaar te ontgaan, verferkte hij de Bezetting dier Stad, en streefde de Waalen met lof, goede woorden en beloften, hen tevens doende bewaaken door een goed getal van Spanjaards en Italiaanen. Eindelijk felde hij den dreigenden hoop te vrede met vier maanden soldij, de eene helft in geld, de andere in klederen.

Den Veldtogt van het Jaar 1586 opende de Landvoogd met het beleg der Stad *Graave*. Op den twaalfden Maj ver-

scheen hij, in eigen persoon, voor dezelve, en maakte zo een hevige vuur, uit vierentwintig zwaare Stukken, dat hij de gemeenke openingen wijd genoeg oordeelde tot het doen van eenen aanval; die, egter, mannelijk geweerd wierdt. Een nieuwe aanval wrogt kleinmoedigheid onder de bezettingen, en den voorslag om in onderhandeling te treden; tegen welken zeker Hopman DENYS DE CHARRETTE zich vrugtloos aantante, met zeggen, liever dan met schande uit eene welvoorzienige Stad te scheiden, met den kling in den vuist aan de ziele een eerlijken uittogt ten lichaam te moeten geeven. Bij Verdrag ging de Stad over, op den zevenden van Junij. Geleijk lot ondergingen, kort daar naa, de Steden *Vento* en *Nuis*: voor welke laatste Stad PARMA, in merkelyk gevaar raakte. Want als hij de Stad opgeëischt, en eenigen tyd van beraad gegund hebbende, de Vesten naderde, om de bezettingen tot een spoedig besluit te porren, wierdt 'er, onverhoeds, onzeker uit welken hoek, geschooten: zulks hem en zijn gevolg de Kogels om de ooren snorden; zodat men 't voor wonder hielt, dat hij 't leeven, immers het lichaam onverzeerd, daar af bragt. Dit voorval, intusschen, hadt ten gevolge, dat *Nuis* met te meer hevigheds beschooten wierdt, en men 'er meer ongeregeldeheden pleegde, naa de verovering, dan gemeenlyk plaats hadt bij de bemagtiging van Steden door den Landvoogd; die, het moorden niet kunnende weeren, voor de eere der Vrouwen zorgde, door dezelve in eene Kerk op te sluiten. In de verdediging der Stad hadt de Overste HERMAN FREDRIH KLOET eene zwaare wonde bekoomen, aan welke hij het bed hielt, ten tijde van het overgaan. Eenigen van PARMA's Volk, in zijne Kamer gedrongen, vonden voor 's Mans Legerstede zitten zijne Echtgenooten en twee haarer Zusteren, nog onkundig van den uitersten nood. Naa een kort gesprek, wierdt hem de dood aangezeid, en hij vermaand, zich spoedig te bereiden. Vergeefs was zijne bede om lijfsbehoudenis, gebouwd op zijne verzekering, dat hij als een eerlijk Krijgsmann zijnen pligt betracht hadt. Men antwoordde hem, dat hij, als zijnde in den Rijksban, den hals verbeurd hadt. Even vrugtloos als zijne bede, was 't verzoek om van den Prinse VAN PARMA zelve gehoord te worden. Men worp hem eenen strop

strop om de
niss ten N
AN OPPEN
gelijke fina
welke den
licht verspr
te leezen.

Omtrent
uit handen v
van Pauls st
een lostruene
de wijze der
't bijzijn van
Culik en ve
Kerk van 't
trek hadt.
ge, den Ma
het Gulden V

Meurs was
's Veldheeren
her, nevens
hij zijn Lege
Augustus, zi
voorzien van
zend Engelsch
onder den Ov
Inusschen tro
het nog met S
den Landvoog
Stad, de and
Rijnberk zijn
deed hem ee
laaten, en m
den. Zo gel
raad, zelf t
gelsman zijn
zijne Benden
hussel, om

Strop om den hals, worgde hem in zijn bedde, en hing hem aldus ten Venster uit. Zijn Predikant, CHRISTOFFEL FOSSEUS VAN OPPENHEIM, en twee Hoplieden, daar gebragt, leeden gelijke smaad en smart. Inmiddels raakte de Stad in brand, welke den geheelen dag en volgenden nacht duurde, 'en een licht verspreidde, dat men een half uur van daar konde zien te leezen.

Omtrent deezzen tijd, of wat vroeger, hadt de Landvoogd, uit handen van ANTONI GRIMANI, Kamerling en Afgevaardigde van Paus SIXTUS DEN V, ten geschenke ontvangen, nevens een lofsuitenden brief, een Zwaard en Hoed, gezegend naar de wijze der Roomsche Kerke. Met groote staatelijkheid, in 't bijzijn van den Keurvorst van Keulen, den Hertog van Gulik en veele andere Grooten, ontving hij de gifte, in de Kerk van 't Klooster *Genadedal*, alwaar hij thans zijnen intrek hadt. Ten zelfden tijde omhing hij, van 's Konings wege, den Markgraaf VAN GUASTO, met het Ridderteken van het Gulden Vlies.

Meurs was de Stad, welke nu aan de beurt lag, om voor 's Veldheeren zegevierende Wapenen te zwigten. Zij deedt het, nevens de Sloten *Alpen* en *Krakau*. Van daar wendde hij zijn Leger na *Rijnberk*, en begon, op den dertienden Augustus, zich daar voor te verschanzen. De Stad was wel voorzien van mondbehoeften, en hadt eene Bezetting van duizend Engelschen, en ruim zevenhonderd andere Soldaaten, onder den Overste MARTEN SCHENK en den Kolonel MORGAN. Intusschen trok de Graaf VAN LEICESTER op *Zutfen* aan, welk het nog met Spanje hieldt. Eene dubbele zorg kwelde thans den Landvoogd: de eene, de vreeze voor straks genoemde Stad, de andere, om door het opbreeken van 't beleg van *Rijnberk* zijne agtbaarheid te kwetzen. Zijn schrander vernuft deedt hem eenen middelweg inslaan: *Rijnberk* geblokkeerd te laaten, en met een ander deel van 't Leger *Zutfen* te behouden. Zo gelukkig slaagde hij, in 't binnen brengen van voorraad, zelf 'eene reize van wel honderd wagens, dat de Engelsman zijn opzet vaaren liet. Thans zondt de Landvoogd zijne Benden in de Winterlegeringen, en reisde hij zelve na *Brussel*, om 'er de Uitvaart zijns Vaders te houden. Te

weeten, OCTAVIO FARNESE, Hertog van Parma en Piacenza, was, op den achttienden September des Jaars 1586, zijne Gemaalin in 't graf gevolgd, overleeden in 't laatst van Januarij des zelfden jaars. In erkenenis der getrouwe diensten van den Vader genooten, deedt, kort daar aan, Koning PHILIPS aan den Zoone inruimen het Kasteel van Piacenza, 't welk, uit mistrouwen op OCTAVIO, langen tijd door Spanjaards was bezet geweest. Tevens bekwam de Landvoogd de Hertoglijke waardigheid.

Geduurende den Winter des Jaars 1587 was de loop van PARMA's voorspoed niet gefchorst, maar het Slot *Wouw*, bij *Bergen op Zoom*, nevens de Stad *Deventer*, in Overijsfel, in zijne magt gevallen, hoewel beide door verraad. Laater dan naar gewoonte thans zijnen Veldtogt openende, zondt hij, dreigende de *Veluwe*, kwanfuis om daar langs in Holland te vallen, vierduizend Knegten en duizend Paerden, onder den Heer van HAUTEPENNE, na Gelderland. Doch zijne waare bedoeling was de Stad *Sluis*, en begon hij dezelve te belegeren op den eifden van Junij. Veele moeite was 'er vast aan de bemagtiging van deeze Stad. Herhaalde uitvallen deeden den belegeraaren den moed der bezettingen gevoelen; bij welken, door nood vroom geworden, men 't eenigen dage eene zeldzaame verandering van zeden bespeurde. „In plaatse (schrijft „HOOFD) der gewoonlijke wulpsheid, van woiteren, gachen, gabberen, golpen en brassen, galmden de hutten van „psalmen, lofzangen, klaagliederen, en smeekerijen; oft ruiselden van onderlinge vermaanigen, gebeden, en aanroeping „Gods.” LEICESTER, inmiddels, aangerukt om de Stad te ontzetten, wierdt door PARMA te rug gedreeven na *Ostende*; die voorts een stuk Wals gewonnen hebbende, zulk eenen schrik bragt onder de belegerden, dat zij zich overgaven, op een Verdrag, eerlijker dan de geboodene wederstand grond hadt gegeeven om te verwagten.

Niets merkwaardigs verrigtte de Hertog VAN PARMA, geduurende het Jaar 1587. Misnoegen onder de Bezetting van *Geertuidenberg*, in het volgende jaar gereezen, over wanbetaaling, maakte hem bedagt om 'er zijn voordeel mede te doen. Een heimelijke handel, ten dien einde aangevangen, wierdt

011-

omét, en
men' Solda
Prins MAUR
gen. Op d
ten, en dr
weetende
door eene
zo lang w
voor de St
wierdt de F
maanden sol
voorgaande
freesden met

Tot nog
zich tot de
de *Onverwilt*
Engeland een
nen kant dat
verzamelde
scheept te v
twintig Oor
hij na de S
gen, langs o
de gegraaver
het bedoelde
geene vergee
ten, om het
Staatsche St
van al het
van *Tholen*,
de *Vossemare*
Eiland *Thol*
Krijgsknegt
hun belet
van het Eil

Dus het
floot de He
in 't laatsc

ontdekt, en gestraft aan eenen Staatschen Hopman en een gemeen' Soldaat. 't Muiten ging nogthans zijnen gang: waarom Prins MAURITS derwaarts trok, om de Stad tot reden te brengen. Op den laatste van Maart begon hij de Stad te beschieten, en dreigde storm te zullen loopen. Doch de Bezetting, wetende dat PARMA in aantogt was, voorkwam dien ramp, door eene looze handeling en verzoek van beraad, welke zij zo lang wist te rekken, tot dat het Spaanfche Leger zich voor de Stad vertoonde. Toen trok Prins MAURITS af, en wierdt de Hertog meester van *Geertuidentberg*, voor vijftien maanden soldije aan de Bezettinge, en toezegging van de voorgaande Vrijheden aan de Burgertje, mids dezelve niet streefden met de gehoorzaamheid, den Koning verschuldigd.

Tot nog toe hadden des Landvoogds Krijgsverrigtingen zich tot de vaste kust bepaald. De uitrusting der zo genaamde *Onverwinnelijke Vloot*, in Spanje, met oogmerk om op Engeland eenen kans te waagen, bewoog hem, ook van zijnen kant daar toe mede behulpzaam te zijn. In *Vlaanderen* verzamelde hij een Leger van dertigduizend man, om gescheept te worden, in de Haven van *Duinkerken*, in achtentwintig Oorlogschepen. Het Volk en den voorraad voerde hij na de Schepen, en vierhonderd platgebodemde Vaartuigen, langs onderscheidene Vaarten, met voordagt ten dien einde gegraven. De Vloot liep in Zee, doch zonder nut tot het bedoelde oogmerk. PARMA, hier over verdrietig, om geene vergeeffsche moeite gedaan te hebben, liet zich overhaalen, om het beleg te slaan voor *Bergen op Zoom*, de eenige Staatsche Stad in *Brabant*. Om de Stad van den waterkant van al het noodige te voorzien, was zeer gelegen het Land van *Tholen*, als zijnde slegts door eenen arm van de Schelde, de *Vosfemaar* genaamd, van de vaste Kust gescheiden. Na 't Eiland *Tholen* zondt hierom de Landvoogd een goed getal Krijgsknēgten, tot het doen van eene landing; die, egter, hun belet wierdt door den Graaf VAN SOLMS, Bevelhebber van het Eiland.

Dus het hoofd gestooten hebbende aan den Waterkant, befloot de Hertog aan de Landzijde zijnen slag wisfer te neemen. In 't laatst van September verjoonde hij zich voor de Stad.

Op

Op den *Noordfchans*, tusfchen de Stad en de Schelde gele-
gen, deedt hij den eerften aanval. Het mislukken daar van
deedt hem de toevlugt neemen tot omkoopinge; waar in hij
insgelijks zijn doelwit miste. Naa een verlies van bij de
duizend man, en om de veelvuldige herfstregens, brak de Her-
tog het beleg op, in het begin van November, eenige dagen
voor dat *Bon* aan hem overging; 't welk hij, zints de
maand Maart deezes jaars, door den Prins VAN CHIMAI bele-
gerd hadt gehouden. *Wagtendonk* volgde eerlang dit voor-
beeld.

Door deeze bemagtigingen de handen ruimer, en over meer
Krijgsvolk hebbende te beschikken, besloot PARMA het beleg
van *Rijnberk* met meerderen ernst door te zetten, 't welk
nu bijkans twee jaaren hadt geduurd. Eene merkelijke ver-
sterking, door de Staaten daar binnen gebragt, was oorzaak,
dat *Rijnberk* het nog hielt tot in den Jaare 1590, eer het
aan den Hertog overging.

Onder dit alles stortte PARMA in eene zwaare ongefeld-
heid, om welke te verdrijven hij de Wateren te *Spa* ging ge-
bruiken. Zommigen zогten de oorzaak zijner ziekte in mis-
moedigheid over het mislukte beleg van *Bergen op Zoom*, an-
deren in vergif, hem door de Spanjaards zelve toegediend; vee-
le van welke op hem misnoegd waren, omdat hij de ondernee-
ming der Spaansche Vloot op Engeland niet kragtdaadig onder-
steund hadt. Zo hoog liepen de lasteringen zijner vijanden, dat
hij het noodig vondt, zich deswegen te verdedigen ten Spaan-
fchen Hove; met dien gewenschten uitflag, dat hij, tot op
zijnen dood, deszelfs gunst bleef behouden.

Tegen het einde des Jaars 1590 vertrok de Hertog VAN PAR-
MA na *Frankrijk*, op uitgedrukten last van Koning PHILIPS,
met het grootste gedeelte van zijn Leger, om zich tegen HEN-
RIK DEN IV te verzetten. Graaf PIETER ERNST VAN MANSVELD
zou, midlerwijl, het hoog bewind der Nederlandsche zaaken
in handen hebben, en deszelfs Zoon KAREL over den Oorlog
de hoofdbestelling voeren. Eer nog de Hertog op weg sloeg,
ontving hij eene bezending van wegen de Rijksvorsten, klaa-
gende over schending van den Duitschen bodem door zijne
Troepen, en deswegen vergoeding vraagende. PARMA gaf hun
trotsch

troost befeh-
de ze de
ngezien h
Ouden Goe

Niet geh
Parijs wie
RIK; 't gel
Doch toen
wilde breng
meente, dat
zangenaamhe
hij moest ne
brek aan be
Nederlandsch
ruimen tijd,
wederkomst
benden, na
Koning HENR

In slegten
ge aangelege
Behalven de
melde verzen
een algemeen
de Provincie
belegerd doo
hadt de Het
wegen, derw
zijn voorneer
burg, eene
Maaze, tegen
wel haast he
Prinse, die
zen. Uit sp
in eene ong
neemen tot
de Winterleg
De Lente
deel verloop

trotsch bescheid; onder andere voerde hij hun te gemoet, dat ze de geleedene schade gewillig behoorden te draagen, aangezien hun dezelve tot voorstand en handhaavinge van den Ouden Godsdienst was aangedaan.

Niet geheel vrugtloos was des Hertogs optogt na Frankrijks. *Parijs* wierdt naauw ingeslooten gehouden door Koning HENRIK; 't gelukte den Landvoogd, het beleg te doen opbreken. Doch toen hij, vervolgens, in verscheiden Steden, Bezetting wilde brengen, vondt hij zo weinig vertrouwen bij de Gemeente, dat hij nergens wierdt toegelaaten. Eene andere onaangenaamheid ondervondt hij op zijnen terug togt, welken hij moest neemen midden door het vijandelijk Leger. Bij gebrek aan betaalinge, waren de Bezettingen van verscheiden Nederlandsche Steden aan 't muiten gellagen; 't leedt een geruimen tijd, eer deeze zich tot reden lieten brengen. Naa zijne wederkomst zondt hij den Prins VAN ASKOLI, met eenige benden, na Frankrijk, om den Hertog VAN MAYENNE, tegen Koning HENRIK, te ondersteunen.

In slegten staat, en onmagtig tot onderneemingen van eenige aangelegenheid, bevondt zich thans de Hertog VAN PARMA. Behalven de verzwakking van zijn Leger, door de straks gemelde verzending van Troepen, heerschte onder de overigen een algemeene geest van muiterije, zelf tot in *Gelderland* en de Provincie *Groningen*. De Stad van dien naam was thans belegerd door Prins MAURITS. Om haar te hulp te koomen, hadt de Hertog een plan beraamd; doch de woestheid der wegen, derwaarts leidende, vernomen hebbende, stelde hij zijn voorneemen ter zijde, en sloeg het beleg voor *Knodsenburg*, eene Sterkte, onlangs door Prins MAURITS, aan de Maaze, tegenover *Nieuwmegen*, gebouwd. Doch hij moest wel haast het beleg opbreken, zints de komst van gemeiden Prinsfe, die hem, met groot verlies, van daar deedt verhuizen. Uit spijt over deeze mislukking, stortte hij van nieuws in eene ongefeldheid, die hem andermaal de toevlugt deedt neemen tot de wateren van *Spa*, terwijl zijne Krijgsbenden de Winterlegeringen betrokken.

De Lente des volgenden Jaars 1592 was reeds een goed deel verlopen, en de Hertog nog niet hersteld van zijne
zuk-

zukkellinge, wanneer hij, andermaal, den togt na *Frankrijk* ondernam, tot ontzet van *Rouan*, belegerd door Koning HENRIK DEN IV, gefterkt met Staatfche benden. 't Gelukte hem, den Koning het beleg te doen opbreeken; waarna hij den weg infloeg na *Parijs*, omtrent welke Stad verfecheiden fchutgevegten voorvielen. Doch vermids 'er niets befliffends gebeurde, keerde PARMA eerlang te rug na de Nederlanden, en voorts na *Spa*, om zijne nog wankele gezondheid verder te herftellen. Zijn verblijf aldaar was thans van korten duur. Van Koning PHILIPS bevel ontvangen hebbende, om zijnen togt na *Frankrijk* te hervatten, floeg hij derwaarts op weg, ondanks zijne aanhoudende ongeftehdheid, in 't einde van October des boven genoemden jaars. Hoewel het Leger *Frankrijk* introk, zette hij den togt niet verder voort dan tot *Atrecht*. Hier zukkelde hij de gantsche maand November. Op den tweeden December overviel hem eene zo zwaare flauwte, dat hij den volgenden dag overleedt. Zijne langduurige ongeftehdheid is niet gunftig aan 't vermoeden derzulken, welke zijnen dood ftellen op rekening van vergif, zonder dat zij evenwel de perfoonen noemen, welke het hem zouden hebben toegediend. Meer waarfchijnlijkheids heeft de meening, welke de oorzaak van zijne fleepende onpaftehdheid en daar op gevolgsd dood zoekt, in de kantskeering van het Krijgseluk, 't welk, naa eene gunst van ettelijke jaaren, in de vijf laafte hem den nek hadt toegekeerd. Veertien jaaren hadt de Hertog VAN PARMA over de Nederlanden de algemeene Landvoogdij geoeffend.

Zie BOR; VAN METEREN; HOEFT, enz.

PASOR, (GEORGIUS) gebooren in het *Herbornfche*, doch in welk jaar, vinden wij niet aangetekend, bekleedde het ampt van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Hebreeuwfe taale, te *Herborn*, geduurende den tijd van negentien jaaren. Naa verloop van dezelve verkoozen hem de Verzorgers van het *Friefche* Hoogefchool, tot het geeven van onderwijs in de *Griekfe* taale. Hij eindigde aldaar zijne dagen, in den Jaare

1637.

1637. Van
te, meest
Nieuwe Te
ftandplaats

PASOR, (volgende v
mer beftaan
een vermoge
ren. De W
pen, op wel
ze, als mede
onderwijs aar
PASOR, in de
kunde aange
zijn verblijf
verloop van
te verlaaten.
onthield: zich
fort, afzond
en Oosterfche
eenen anderen
fchen Aardsbi
Jaargeld, bov
Zedert wierdt
leeraar in de
deezzen post,
in de Wijsbe
kunde, en i
naa verloop v
in den Jaare
zijne geleerdh
te geeven. I
willen afrekl
den waren; s
dezelven op
welke fchaars

1637. Van 's Mans naarftigheid geruigen verſcheiden Schriften, meest dienende ter ophelderinge of verſtand van het Nieuwe Testament. Uit zijn huwelijk, reeds op zijne eerste ſtandplaats aangegaan, was hem aldaar geboren,

PASOR, (MATTHIAS) in den Jaare 1599. Den grond zijner volgende vermaardheid leide hij te *Heidelberg*. Om te ruimer beſtaan te hebben, woonde hij aldaar, een tijd lang, bij een vermogend' Burger, als Leermeeſter van dezelfs kinderen. De Wijsbegeerte en Wiſkunde waren de weetſchappien, op welke hij zich voornaamelijk toeleide. Ook in deeze, als mede in de Hebreeuwſche taale, gaf hij, bovendien, onderwijs aan eenige Jongelingen. Naa verloop van tijd wierdt PASOR, in de gemelde Stad, het Hoogleeraarampt in de Wiſkunde aangeboden. Om de Oorlogsrampen, welke ook op zijn verblijf nederdaalden, vondt hij zich genoodzaakt, naa verloop van twee jaaren, zedert zijne aanſtelling, die Plaats te verlaaten. Zedert leide hij een zwervend leeven, doch onthieldt zich meest in Engeland, aan 't Hoogſchool te *Oxford*, afzonderlijk onderwijs geevende in de Godgeleerdheid en Ooſterſche taalen. Hij verkoos dien levensſtand, boven eenen anderen, hem aangeboden door den vermaarden Ierſchen Aardsbiſchop USSERIUS, die, met de belofte van een Jaargeld, boven vrije tafel, hem na *Ierland* zogt te lokken. Zedert wierdt hij beroepen, ten gemelde plaatze, tot Hoogleeraar in de Ooſterſche taalen. Drie jaaren bekleedde hij deezen post, om dien te verwisfelen met het Hoogleeraarampt in de Wijsbegeerte te *Groningen*. Het onderwijs in de Wiſkunde, en naderhand in de Godgeleerdheid, wierdt hem, naa verloop van eenige jaaren, aanbevolen. PASOR overleedt in den Jaare 1658. Nooit was hij gehuwd geweest. Ondanks zijne geleerdheid, konde hij niet beſluiten om iets in 't licht te geeven. Hij gaf daar van voor reden, de Jeugd niet te willen afrekken van de goede Boeken, welke reeds voorhanden waren; als mede de Boekverkoopers niet verarmen, door dezelfen op kosten te jaagen met de afgifte van Werken, welke ſchaars of nooit verkogt worden.

Zie BAYLE, *Diſ. Crit.*

PAS-

PASSEGEULE, eene gegraven Vaart, in 't *Vrije van Sluis*, aangeleid om door dezelve, tot in de *Brakman*, een Water, loopende voorbij het Stedeken *Biervliet*, en doorgaanden Vloed en Ebbe te brengen.

PATROONSCHAP, (*Regt van*) bij de Regtsgeleerden *Jus Patronatus* genaamd, noemt men het regt en de magt der Heeren van zommige Ambagtsheerlijkheden in de Vereenigde Provinciën, om aan de Gemeenten eenen Leeraar voor te stellen. Van minder uitgebreidheid ginds dan elders is dit regt, als bepaalende zich enkel tot de goed- of afkeuring van den Leeraar, naa dat door den Kerkeraad een beroep op hem is uitgebragt. Niet alleen van den Hervormden, maar ook, hier en daar, van den Roomschen Godsdienst vindt men Ambagtsheeren, welke 't een en ander Voorregt genieten. Meermaalen heeft men, op Sinodale zamenkomsten, poogingen aangewend, om het Regt van Patroonschap te vernietigen, of te besnoeien, onder voorwendzel dat het regt der Kerke daar door benadeeld wierdt. Onder andere geschiedde zulks in het vermaarde Sinode van *Dordrecht*, en in een ander, gehonden te *Hoorn*, in den Jaare 1641; in welk laatste eene bepaaling wierdt gemaakt, dat geene Predikanten, tegen den wil eener Gemeente, zich dezelve zouden mogen laten opdringen; als mede, dat de Proponenten dit Besluit zouden moeten ondertekenen, en zich ter naakoominge verbinden. Doch 's Lands Staaten hebben telkens ernstig zich daar tegen verzet, en soortgelijke raadplegingen, als strijdig met het regt der Ambagtsheeren, verboden. Nogthans hebben 's Lands Staaten zelve, omtrent het Regt van Patroonschap, nu en dan eenige schikkingen beraamd, met opzigt tot de uitoeffening daar van, door eigenaars van bijzondere Gezinten. Ter gelegenheid van het veilen van eenige Ambagtsheerlijkheden, die het Regt van Patroonschap hadden, in den Jaare 1722, wierdt bij de Staaten van Holland beslooten, aan de Koopers, zo dezelve geene Protestanten waren, alleenlijk de oeffening van het regt van Goed- of Afkeuringe te laten behouden, terwijl het eigenlijk dus genaamde Regt van Patroonschap zou berusten in den boezem van Gekommitteerde Raaden van 't Gewest, onder herwelk de

Am-

Ambagtsheer
geinde Am
e moeten
niet willen
stellen van
Patroonscha

St. PATL,
van Zaanda
eijlike jaaren
Stad, was,
beweeginge t
ten. Op gro
was, van we
van *Tjeren*,
om hem op
terdam gena
velhebber me
lijk na 't Ho
Fransche Gez
heden slegts
diensvolgens
de Staaten ve
het Fransche
Burger van
tig was gev
hadt. In ge
oordeeld om
jaarige Geva
tot de volve
gemaakt, en
zo dra het
en zondt h
Afgezant.

XXIII. DEE

Ambagtsheerlijkheid behoorde. Wijders leggen de Roomsche gezinde Ambagtsheeren onder de verpligting, van rekenfchap te moeten geeven, waarom zij deezen of geenens Predikant niet willen toelaaten. Wij merken hier nog aan, dat het aanstellen van Voorzanger en Koster mede onder het Regt van Patroonfchap begreepen is.

Zie ED. VAN ZURK, *Codex Batavus*,
Titt. HEERLYKHEID EN PATRONAAT-
SCHAP.

ST. PAUL, in de wandeling bekend bij den naam van *Graaf van Zaandam*, een Franschman van afkomst, doch zedert etlijke jaaren woonagtig te *Amsterdam*, en ook Burger dier Stad, was, in den Jaare 1680, de oorzaak van merkellijke beweeginge tusfchen het Fransche Hof en de Algemeene Staaten. Op grond van zwaare misdaden, hem ten laste geleid, was, van wegen den Koning van *Frankrijk*, uit de Bezetting van *Ypsen*, een Luitenant met negen Dragonders gezonden, om hem op te ligten. Het Oorlogsvolk was reeds tot *Rotterdam* genaderd; wanneer deszelfs oogmerk ontdekt, de Bevelhebber met zijne onderhoorigen gevat en voorts gevankeelij na 's *Hage* wierdt gevoerd. Ernstig verzette zich de Fransche Gezant tegen dien handel, beweerende dat de Krijgslieden slegts de ontvangene bevelen hadden opgevolgd, en diensvolgens op vrije voeten moesten gesteld worden. Doch de Staaten verftonden het anders; zij waren van oordeel, dat het Fransche Krijgsvolk, een Onderdaan van den Staat en Burger van *Amsterdam*, over wiens gedrag men nimmer klagtig was gevallen, dus willende oplitgen, den dood verdiend hadt. In gevolge van dit begrip, wierdt de Luitenant veroordeeld om onthoofd te worden, en zijn Volk tot eene tienjarige Gevangenisfe. Tegen den bestemden tijd wierdt alles tot de volvoering van het vonnis over den Luitenant gereed gemaakt, en zelf een Doodkist op het Schavot gebragt. Doch zo dra het vonnis geleezen was, schonk men hem vergiffenis, en zondt hem, nevens zijne Dragonders, aan den Franschen Afgezant.

Zie *Hollandsche Mercurius*.

PAUW, (ADRIAAN) een aanzienlijk Koopman te *Amsterdam*, al vroeg der Gezuiverde Leere toegedaan, en, egter, van geen klein aanzien bij de nog Spaansch- en Roomschegezinde Regeeringe dier Stad. Dit bleek in den Jaare 1566. Ter gelegenheid van eenige opschuddinge onder 't gemeen, welke geschapen scheen, zo als ook met 'er daad gebeurde, op Beeldestorminge te zullen uitloopen, wierdt PAUW, met nog twee andere Gereformeerde Burgers, EGBERT ROELOFSZOOM en AREND BOUWER, door Burgemeesters en Schepenen verzogt, om hun van goeden raad te dienen, tot het doen bedaaren van den woedenden hoop. PAUW en de twee anderen, zich hier omtrent bezwaard vindende, verzogten tijd van beraad tot 's anderendaags. Intuschen nam de verbrijzeling, in de Oude Kerk, eenen aanvang. Ten bestemden tijde op het Stadhuis te rug gekeerd, en, bij monde van eenen der Burgemeesteren, gevraagd zijnde naar een middel, om de Gemeente tot bedaaren te brengen, en het pleegen van verderen moedwil te voorkoomen, hernam PAUW, de oudste en de woordvoerder, „ dat zulks boven zijn verstand „ ging, en dat de Heeren doen konden, 't geen zij oirbaar „ dagten.” Thans weezen hen de Heeren na een afzonderlijk vertrek, om 'er onderling te raadpleegen. Bij hunne wederkomst in de Vergadering verzogten en verkreegen ze nieuwen uitstel tot den volgenden dag, met nevensgaande verzoek om van den voorslag van Burgemeesteren, aan hun gedaan, niemand opening te geeven. Op den vijftiengsten Augustus, 's morgens ten acht uure, wierdt PAUW, van nieuws, op het Stadhuis ontbouden. Thans vertoonde hij een geschreeven Opstel, en gaf in hetzelve in bedenking, „ of men ook zoude kunnen „ goedvinden, de Beelden in de Kerken af te neemen, de „ Kerken te sluiten, en de Preeke buiten de Stad, en bij on- „ weder in de Leproozen Kerk, toe te laten; voorts te gedoo- „ gen, dat de Zieken een Predikant of Priester ontbouden „ naar hun welgevallen, mids de Priester in silte, met het „ Sakrament, bij de Zieken gingen; en eindelijk op zwaare „ straffen te verbieden, het beschadigen van Kerken of Kloos- „ ters: alles, tot dat 'er, bij den Koning en de Algemeene „ Staaten, op het stuk van den Godsdienst, nader zou voor- „ zien zijn.” Zo veel genoegen vondt dit Ontwerp bij de

Wet-

A
Schep

Schep

ADRIAAN PAUW,
 Schepen en Raad der Stad Amsterdam,
 na de Reformatie. A^o 1578.

J. Wubben, fecit na i. Schildery, by den Heer W. M. P. Pauw, Penningmeester van Delfland, in 3 Graevenhage.

Mer dan,
 ay geen
 zielewe-
 zige geest
 die gheen
 zielewe-
 zige geest
 andere be-
 roo doort,
 un van ge-
 woelente
 te bezwa-
 nge. In-
 eenen un-
 erd, en by
 zynre nar-
 enge, en ha-
 remm ra-
 zyn ver-
 d' oitbaar
 onderlik ve-
 wederkom-
 erwen nist
 om van der
 iemand oop-
 's morgen
 het Saal-
 a Opfle, en
 oude kon-
 neemen, de
 , en by o-
 rts te gedi-
 ondboden,
 te, met de
 ep zware
 n of Al-
 Algeme-
 r aan ro-
 sep by de
 We.

Wetende
ene Keu
Trompet
Burgeme
Hervorm
Naa d
meesteren
elke Schi
meente ha
volgens a
paauw was
Kapiteinen
niet voege
Gemeente
gelijken p
wanneer n
Religien,
deelde, in
Stede beetr
Zeer on
Februarij
van den ra
hem weder
zijne tusse
Paauw, ho
dit ontbod.
Warmoesstr
Op den D
doch men
Burgemees
wierdt op
toelland va
ren daar v
te verontse
taake, wa
belofte, es
te zullen
welke hij

Wethouderschap, dat het straks, met kleine verandering, tot eene Keure gemaakt, en, 's anderendaags, bij 't geschal van Trompetten, wierdt afgekondigd, in 't bijzijn van eenen der Burgemeesteren, en van ADRIAAN PAUW met de twee andere Hervormden.

Naa dat de zaaken aldus geregeld waren, verzogten Burgemeesteren aan de Kapiteinen der drie Schutterijen, om uit elke Schutterij twee personen te kiezen, aan welke de Gemeente haare bezwaaren konde inbrengen, en die dezelve vervolgens aan Burgemeesteren zouden voordraagen. ADRIAAN PAUW was een deezer Gelastigden. Den naam van *Opper-Kapiteinen*, hun gegeven, wees PAUW van de hand, als hun niet voegende; dewijl zij alleenlijk tot Middelaars tuschen de Gemeente en de Wethouderschap waren aangesteld. Tot voortgelijken post wierdt PAUW in 't volgende jaar verkoozen, wanneer men een getal van negen personen, *van de beide Religien*, benoemde, om, wanneer men zulks noodig oordeelde, met Burgemeesteren, over zaaken, de bewaaring der Stede betreffende, te spreken.

Zeer onrustig was de toestand van *Amsterdam*, in de maand Februarij des Jaare 1567. Meermaalen baate gehad hebbende van den raad van ADRIAAN PAUW, ontbooden Burgemeesteren hem wederom ten Stadhuize, om te beproeven, of men door zijne tusschenpraak den oproer zou kunnen doen bedaaren. PAUW, hoewel ziekelijk en te bedde leggende, voldeedt aan dit ontbod. In zijnen weg na het Stadhuis vindt hij, in de Warmoesstraat, bij de Paapenbrug, de Burgerij in de wapens. Op den Dam wilden eenige Roomsche Burgers hem te lijve; doch men liet hem ongemoeid, op het berigt dat hij door Burgemeesteren ontbooden was. Boven gekoomen zijnde, wierdt op hem begeerd, dat hij verneemen wilde naar den toestand van zaaken onder de Burgerij, en aan Burgemeesteren daar van verslag doen. In 't eerst zegt hij zich daar van te verontschuldigen, zich beroepende op de gevaarlijkheid der taake, waar van hij reeds ondervinding hadt gehad. Op de belofte, evenwel, van voor de veiligheid van zijnen persoon te zullen zorgen, begaf hij zich na de Warmoesstraat, in welke hij, bij de Paapenbrug, de Onroomsche burgerij mer-

kelijk vermeerderd vondt. Op zijne vraag aan dezelve naar de reden van deezen oploog, kreeg hij tot bescheid, dat men, van den kant der Regeeringe, door het aanneemen van nieuwe manschap, eenen toeleg schein gemaakt te hebben om haar te overvallen. Met de verzekering aan de Woordvoerders, dat hij zulk eenen toeleg in de Heeren niet bespeurd hadt, en naa de menigte gebedden te hebben, zij zouden tog niet verder voorttrekken, noch zich aan de Heeren vergrijpen, keerde PAUW weder na 't Stadhuis. Van hier wierdt hij, nevens eenige andere voornaame Burgers, eens en andermaal, aſgevaardigd aan de Gemeente, met last om dezelve te verzekeren, dat 'er geene nieuwe Knegten aangenomen, maar alleen op aanschrijven der Landvoogdesſe, eenige waren opgetekend. De Gemeente, zedert, tot bedaaren gebragt zijnde, door het treffen van een Verdrag, tusſchen haar en de Regeering, wierdt daar van kennis gegeven door eene afkondiging, in onderscheidene oorden der Stad. Bij die aan de Oude Brug was PAUW tegenwoordig, nevens eenen Burgemeester en Schepen. De Sekretaris, onder 't aflezen, een weinig haperende, ontſtond 'er eenige opſchudding onder de gewapende omſtanders, en voorts een geroep van *Schiet!* *Schiet!* De Burgemeester was zeer ontſield, en de Sekretaris nam de vlugt. Door de kloekmoedigheid van PAUW, en zijne vermaaning aan de menigte tot Eendragt, kwam dezelve tot bedaaren, en geſchiedde voorts de afkondiging in goede orde. Ten zelfden tijde bewerkte PAUW, bij de Regeering, vergiffenis, voor de gewapende Burgerij, van de gepleegde Kerkſchenniffe en andere ongeregelheden.

Op deezen dienst, aan de Stad beweezen, volgde, wel haast, eene nieuwe gelegenheid, voor den Heere PAUW, ter betooninge van zijne zucht voor het algemeene welzijn. De Heer VAN BREDERODE, naa eenigen tijd vertoevens te *Amſterdam*, wierdt te raade, eene andere verblijfplaats op te zoeken. Doch hier toe, en om zijne ſchulden te betaalen, hadt hij eenige penningen noodig. De Regeering, bij welke hij, deswegen, aanzoek deedt, uit vreeze voor ondank bij 't Spaanſche Hof, durfde hem dezelve niet verſtrekken. Van hier dat Burgemeesteren onzen PAUW, nevens eenen HERMAN ROODEN-

BURG

wang den
Stadhuis of
VAN BREDE
der Stad,
zekere La
toek, uit
verminderin
penningen,
tweeduizend
Naa het v
dom, namen
deel der Het
enboven wie
tot handhaav
geering, hoe
ter, zeer zw
ingren. Ni
u neemen.
gaf hij zich,
nevens HERM
Burgemeester
voogdesſe om
wel zij, reed
dunen ontmo
evenwel hunn
vragt. Reed
aam, trok de
zigen, daar
Ondanks de
PAUW ongem
Met kennis va
Buitant, tot
wederkomst of
onderzoek op
griefde, omdu
was op naam
wegde hij zie
wa eene Akte

BURG den Ouden, in de maand April des Jaars 1567 op 't Stadhuis ontbooden, en dezelve verzogten om den Heere VAN BREBERODE, op hunnen eigen naam, doch voor rekening der Stad, achtduizend guldens te tellen, onder verband van zekere Landen diens Edelmans. Zij voldeeden aan dit verzoek, uit hunne eigen en hunner vrienden beurse, mids ter verminderinge der op te brengene somme zouden dienen de penningen, op 't Stads Excijns-huis voorhanden, bedraagende tweeduizend vijfhonderd guldens.

Naa het vertrek van den Heere VAN BREBERODE uit *Amsterdam*, namen aldaar de zaaken een ongelukkigen keer, tot na-deel der Hervormden; veele van welke de vlugt namen. Daarenboven wierdt de Stad met Spaansche Bezetting gedreigd, tot handhaavinge van den Roomschen Godsdienst. De Regeering, hoewel anderzins op de zijde van Spanje, zag, egter, zeer zwaar op tegen het ontvangen van vreemde Krijgsknegten. Nieuwe aanleiding om ADRIAAN PAUW in den arm te neemen. Op verzoek van Burgemeesteren en Raaden, begaf hij zich, in 't begin van Majj des gemelden Jaars 1567, nevens HERMAN ROODENBURG, uit naam der Gemeente, met den Burgemeester JOOST BUIK, na *Antwerpen*, om bij de Landvoogdesse om verfschooning van Bezettinge aan te houden. Hoewel zij, reeds te *Tyselmonde*, bij de honderd schepen met Soldaaten ontmoetten, na *Amsterdam* bestemd, vervorderden zij evenwel hunne reize. Doch hunne bezending was van geene vrugt. Reeds op den vierden dag naa hun vertrek uit *Amsterdam*, trok de Heer VAN NOIRCARMES, zonder iemands wederzeggen, daar binnen.

Ondanks de vlugt van veele aanzienlijke Hervormden, bleef PAUW ongemoeid, tot in de maand September des Jaars 1568. Met kennis van Burgemeesteren deedt hij thans eene reize na Brabant, tot bevorderinge van zijnen Koophandel. Bij zijne wederkomst ontving hij de onaangename tijding, dat de Schout onderzoek op hem deedt; eene tijding, welke hem te dieper griesde, omdat 't geen hem ten laste wierdt geleid, geschied was op naam of verzoek der Wethouderschap. Hierom verwoegde hij zich bij Burgemeesteren, met een Verzoekschrift om eene Akte van schadelooshoudinge, wegens 't geen hij, naa

„ Predikant te mogen ontbieden, naar welgevallen, begeerd
 „ wierdt: als mede, dat de Priesters de Sakramenten in stil-
 „ te bij de zieken bragten, en dat men elkanderen, ter zaa-
 „ ke van den Godsdienst, met woorden noch met werken
 „ kwalijk zou bejegenen; dat hij, nevens veele andere Sek-
 „ tarisfen, in 't Minderbroeders-Klooster was geweest, al-
 „ waar men zich verbonden hadt tegen de Wethouderfchap,
 „ en beslooten de Klok te luiden, om 't volk op de been te
 „ brengen; dat hij geweest was een der afgevaardigden van
 „ de muitelingen, die, in den Jaare 1567, zich gewapend
 „ hadden tegen de Wethouderfchap, om op dezelve te be-
 „ geeren, dat zij mogt nalaaten, meer Katholijke Soldaaten
 „ aan te neemen tot haare befeherminge, niettegenstaande het
 „ haar door de Landvoogdesse was toegestaan.” Rampzalige
 tijden, in welke bedrijven, op last of verzoek der Regeeri-
 ge verrigt, tot misdaaden worden toegerekend, en op de
 belofte van bevrijding voor aanspraak of naamaaning, geen ver-
 trouwen kan gesteld worden!

Naa zulk een onregtvaardig en wreed Vonnis, over hem
 gestreken, onthieldt zich PAUW, eerst te *Embaen*, en nader-
 hand te *Hamburg*. Hij vertoefde aldaar tot in den Jaare
 1578, wanneer de verandering van zaaken in de Nederlanden,
 met naame ook te *Amsterdam*, PAUW nevens anderen tot de
 wederreize na het Vaderland deedt besluiten. Te *Hamburg*
 hadt onze Baling gemeenzaame verkeering gehouden met den
 Heer JOHAN HUIGEN, Raadsheer der Stad, een vriend der Ne-
 derlandsche Vrijheid, en begunstiger der Amsterdamsche Vluchte-
 lingen. Bij het afscheidneemen van PAUW gaf hij aan zijnen
 vriend den wijzen raad, „ indien hij immer op het kussen raak-
 „ te, zich te wagten voor den klip, op welken die van *Ham-*
 „ *burg*, onder andere, zich verzeild hadden: te weeten, niet
 „ te gedoogen, dat de Predikanten zich verder dan met hun
 „ Predikamt bemoeiden.”

In de maand Maij des laatstgenoemden jaars bevondt zich
 PAUW wederom te *Amsterdam*. Thans was hij een der vijf
 Afgevaardigden uit de Burgerij, welke zich ten Stadhuize ver-
 voegden bij de Wethouderfchap, om te beproeven, of dezelve
 te beweegen ware tot het berusten in enige schikkingen, ten

behoefte der Onroomschen beraamd. De onwilligheid der Heeren hadt ten gevolge, dat zij kort daar op ter Stede uitscheid, en andere Regenten in hunne plaats gesteld wierden. De Heer PAUW wierdt op den eigen dag der Regeeringsveranderinge tot Schepen en Raad der Stad verkooren. Waarschijnlijk zal hij kort daar naa overleeden zijn; althans vinden wij 's Mans naam, die zo wel bij de Stad verdiend hadt, op de Regeeringslijst, zedert, niet meer vermeld. Zijne Huisvrouw, boven genoemd, was, indien geen Lid der Doopsgezinde Gemeente, althans in het gevoelen der schriftmatigheid van den bejaarden Doop. Van eenen zijner Zoonen, REINIER PAUW, zullen wij beneden spreken. Een andere Zoon, PIETER genaamd, in den Jaare 1586 tot Schepen en Raad van *Amsterdam* verkooren, verwoonde, zedert, zijn Poorterschap, en wierdt Rentmeester van *Alkmaar*, alwaar hij zijne dagen eindigde. Hij was gehuwd met eene Zuster van den vermaarden HENRIK LAURENSZON SPIEGEL, en verwekte bij haar eenen Zoon, insgelijks PIETER genaamd, van wien in 't vervolg breder zal gesproken worden.

Zie A. PAUW, *Relaas*; BRANDT, *Hist. der Reformatie*; COMMELIN en WAGENNAAR, *Beschrijv. van Amsterdam*.

PAUW (ADRIAAN) Ridder, Heer van *Heemstede*, Zoon van den *Amsterdamschen* Burgemeester, en Kleinzoon van den straks gescherften ADRIAAN PAUW, wierdt gebooren te *Amsterdam*, in of omtrent het Jaar 1585. Reeds op zijn zesentwintigste jaar, bekwam hij den gewigtigen post van Pensionaris zijner Geboortestad. Gedurende de *Nederlandsche* Kerkgeschillen, althans ten tijde van het *Dordrechtsche* Sijnode, moet hij de zijde der Contraremonstranten gehouden hebben. Dit is zeker, dat wanneer, naa de veroordeeling der Remonstranten, eenige Bezorgers van 't *Leidsche* Hoogeschool, als dezelve te zeer toegedaan, van hunne posten verlaaten wierden, de Heer PAUW eene plaats der afgezette Heeren vervulde. Als zodanig hadt hij mede de hand in de afzetting van

GERARD

GERARDUS
Ridder - R
welken in
ting.

In de j
van een B
de hoedan
Geene klei
na 't eerst
pensionaris
Jaars 1631

ren. Hoew
sterdam
reeren der
zelve het P
booren Poc

Eene bij
wij niet nal
spreiden ov
beweeginge

spel van joo
len wilden
Pauw was
aangeraden
sprak hier

DAVIS BICKE
de: „ Als i
„ hebben w
's Lands

tot een Gez
tot eene Vr
Heer PAUW

den Bersten
regen den zi
Doch de B
oor van Pr

kanting gez
1635, en t

GERARDUS JOANNES VOSSIUS en KASPAR BARLÆUS, Regent en Onder-Regent van het Theologifche Kollegie te *Leiden*, als welken insgelijks de naam van Remonstrantsgezindheid aanhing.

In de Jaare 1621 en 1624 was telkens de Heer PAUW lid van een Buitengewoon Gezantschap in *Frankrijk*. In de zelfde hoedanigheid vertrok hij, in den Jaare 1628, na *Engeland*. Geene kleine eere leide hij in met deeze bezendingen, vooral na 't eerstgenoemde Koninkrijk. De gewigtige post van Raadpenfionaris van Holland wierdt op den twaalfden April des Jaars 1631 aan hem opgedraagen, voor den tijd van vijf jaaren. Hoewel hij dus zijne bestendige woonplaats buiten *Amsterdam* moest neemen, bewam hij, egter, van Burgemeesteren der Stad eene schriftlijke belofte, volgens welke hij zelve het Poorterschap behouden, en zijne kinderen voor gebooren Poorters zouden erkend worden.

Eene bijzonderheid, den Heer PAUW betreffende, kunnen wij niet nalaaen, hier te melden; zij dient om licht te verspreiden over 's Mans karakter en denkwijze. Bekend zijn de bewegingen, ontstaan ter gelegenheid van het bekende Treurspel van JOOST VAN DEN VONDEL, *Palamedes* genaamd. Veele wilden dat hij geregteijk deswegen zou vervolgd worden. PAUW was een van deeze; hij hadt den Prokureur-Generaal aangeraden, hem in 's *Hage* in regten te betrekken. Hij sprak hier over, onder andere, ook met den Schepen ANDRIES BICKER; die hem, egter, moedig wederstondt, zeggende: „Als men onze burgers naar den *Haag* zal voeren, wat „ hebben wij dan hier te doen?”

's Lands Staaten, in den Jaare 1634, beslooten hebbende tot een Gezantschap aan LOBEWYK DEN XIII, om dien Vorst tot eene Vredebreuk met *Spanje* te beweegen, ontving de Heer PAUW, nevens den Heer JOAN DE KNUIT, vertoonende den Eersten Edele van Zeeland, dien volwigtigen last, hoewel regen den zin van Holland, met naame ook van *Amsterdam*. Doch de Raadpenfionaris, zo wel als de andere, hadt her oor van Prinse FREDRIK HENRIK, en hier door op de tegenkanting gezegevierd. Hij vertrok in den aanvang des Jaars 1635, en hadt de voornaame hand in het tot stand brengen

van het lang gezogte Verbond. In het uitzigt op de hoog opgegevene voordeelen, wierden evenwel de hoofddrijvers daar van te leure gesteld.

Naa het sluiten van het Verdrag, 't welk door den Heer DE KNUIT herwaarts wierdt overgebracht, vertoefde de Heer PAUW nog eenigen tijd aan 't Fransche Hof, op besluit der Staaten, in de hoedanigheid van buitengewoon Gezant, alzo de gewoonlijke Gezant onlangs overleeden, en deszelfs plaats nog niet vervuld was. Gedurende zijn verblijf ten Franschen Hove, liep, in Holland, voor zijnen goeden naam een zeer nadeelig gerug; door geschenken, luisterde men elkander in 't oor, zou hij zich hebben laten overhaalen, om de belangen van Koning LODEWYK ijveriger ter harte te neemen, dan met den dienst van zijn Vaderland bestaanbaar was. Daarenboven zagen veelen, in Holland, met scheele oogen aan, het hoog gezag en den invloed, op zaaken van Regeeringe, welke hij, door zijn Ampt, zich hadt weeten aan te maatigen. De vijf jaaren, voor welke het Raadpensionarischap hem was opgedraagen, liepen vast ten einde. Om de straks gemelde reden arbeidden veelen, dat zijn last, gelijk gemeenlijk plaats heeft, niet vernieuwd wierdt. Volgens een uitdrukkelijk Staatsbesluit stondt het wederkeeren niet vrij aan de Gezanten, zonder daar toe verlof te hebben bekoomen. Bij brief op brief hieldt hij daar om aan, en wierdt zijn aanzoek door *Amsterdam* ondersteund. Doch zijne partijen wisten te bewerken, dat zijne herroeping telkens verschooven wierdt. Prins FREDRIK HENRIK, hoewel, voor 't overige, een Vriend van den Ambassadeur, rekte deszelfs uitlandigheid, voorgeevende dat men hem in *Frankrijk* noodig hadt. Te scherpsziende was PAUW om niet te bemerken, dat onder dit alles, als de waare reden, verborgen lag, een ontwerp om hem van zijn Raadpensionarisampt te verlaaten. Om derhalven aan de eere te blijven, besloot hij zelve voor zijn Ampt te bedanken; dit geschiedde in de maand Maart des Jaars 1636. Men vatte hem bij zijn woord, nam de bedanking aan, en zondt hem voorts verlof, om herwaarts te mogen wederkeeren. Niet vroeger, egter, dan in den Naazomer des Jaars keerde de Heer PAUW in Holland te rug.

Hoe-

Hoewe
wierdt de
den. Na
nauwkeurig
meester v
ven, als g
der Algem
die van He
ter gelegen
je, bij we
vermaarde
kijkt na de
met Spanj
den, die de
ogden, de
Kroonen, ;
spoedig ver
Het onge
I, Koning
gader met e
het hieldt i
meenten an
Vorst te s
doodvonnis
nen behoort
Intussen
in 'het krag
ijveriger da
voornamen
bevestigd.
De Heer JA
pensionarisc
wierdt de H
aanvaardt.
Eet hij det
voorwaarden
ven zou l
en Westl

Hoewel dus met het misnoegen van zommigen belaa- den, wierdt daarom de Heer PAUW niet buiten het bewind gehou- den. Na zijne wederkomst uit *Frankrijk* bekleedde hij den aanzienlijken post van Eersten Voorzittenden Raad en Reken- meester van de Graaflijkheids Domeinen, en hadt, daarenbo- ven, als gewoonlyke Afgevaardigde, zitting in de Vergadering der Algemeene Staaten. Een blijk van 't vertrouwen, welk die van Holland in hem stelden, zag men in den Jaare 1646, ter gelegenheid der aangevangene Onderhandeling met *Span- je*, bij welke hij, als Gemagtigde van zijn Gewest, op de vermaarde bijeenkomst te *Munster* tegenwoordig was. Mer- kelijk aandeel hadt hij aldaar in het bewerken van den Vrede met *Spanje*, tot groot ongenoegen der Fransche Gemagtig- den, die de onderhandeling zогten te rekken, en hem beschul- digden, dat hij, door een geschenk van honderdduizend Kroonen, zich hadt laten overhaalen tot het sluiten van een spoedig verdrag met den Spaanschen Koning.

Het ongelukkig lot, welk, in den Jaare 1648, KAREL DEN I, Koning van *Engeland*, dreigde, bragt hem derwaarts, te gader met den gewoonlyken Staatfchen Gezant JOACHIM. Hun last hieldt in, zo wel bij het Hoogerhuis als bij dat der Ge- meenten aan te houden, om het leeven van den ongelukkigigen Vorst te spaaren. Zij hadden gehoor, 's daags voordat het doodvonnis wierdt uitgesproken, en dus te laat om hunne rede- nen behoorlijken ingang te doen vinden.

Intusfchen hadt de gewigtige dienst, den Lande beweezen, in het kragtdaadig bevorderen van den Munsterfchen Vrede, ijveriger dan iemand zijner Medeaafgevaardigden, verscheiden voornaame Leden van Holland met den Heer PAUW wederom bevredigd. Een blijk daar van vernam men in den Jaare 1651. De Heer JAKOB KATS, voorheen zijn Opvolger in het Raad- pensionarisfchap, thans zijn Ampt hebbende nedergeleid, wierdt de Heer PAUW verzogt, andermaal dien post te willen aanvaarden. Met moeite liet hij zich daar toe overhaalen. Eer hij den Eed afleide, bedong hij dat hem de volgende voorwaarden zouden worden ingewilligd: „ Van zijne bedrij- „ ven zou hij aan niemand, dan aan de Staaten van Holland „ en Westfriesland, rekenfchap verschuldigd zijn; nimmer „ voor

„ voor

„voor gedefcegeerde of bijzonderlijk gemagtigde Regters te
 „regt geftel) worden; de Privilegien des Lands, bijzonder
 „die van *Amsterdam*, behouden; Brieven van Befcherminge
 „en Schadelooshoudege verwerven van de Staaten, en einde-
 „lijk ontlagen zijn van buitenlandsche dienften.” Het lot
 van zijnen Voorzaat, 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD,
 lag den Heere PAUW in 't geheugen, en zocht hij, door deeze
 bedingften, zich daar tegen te beveiligen. Terwijl men nog
 raadpleegde over den gedaanen eisch, leide de Raadpenfionaris
 den Eed af, op den vierden October des Jaars 1651. In
 't volgende jaar vertrok hij, als Buitengewoon Gezant, na
Engeland, om den Admiraal TROMP te zuiveren van de be-
 fchuldiging, als of hij de eerste aanlegger zou geweest zijn
 van de vijandlijkheden, tufchen hem en den Engelschen Ad-
 miraal ROBERT BLAKE voorgevallen. Doch hij flaagde niet naar
 wensch in 't oogmerk zijner bezendinge. Op zijne te rug rei-
 ze ontmoette PAUW, nevens de andere Staatsche Gezanten,
 op de hoogte van 't Zeeuwfche Eiland *Schouwen*, den Admi-
 raal TROMP; deeze opende hun zijnen last, eenige dagen te
 vooren van 's Lands Staaten bekoomen, om de Engelsche
 Vloot aan te taten, en alle mogelijke afbreuk te doen. Zo
 wel als de overigen, fpoorde de Raadpenfionaris den Luite-
 rant Admiraal aan, om zijnen last te volvoeren. Dit niette-
 genftaande verfpreade zich eerlang het gerugt, als of de Heer
 PAUW den Vlootvoogd het aantasten van de Engelschen hadt
 zoeken te ontraaden. Zo veel ingangs vondt deeze aantijging
 bij 't gemeen, en bragt den Raadpenfionaris in zulk eenen
 geweldigen haat, dat zijn Huis in 's *Graavenhage*, als mede
 zijn Slot te *Hemfede*, met plondering gedreigd wierdt. De
 Staaten van Holland behoedden hunnen Staatsdienaar tegen den
 gedugten ramp, door het doen van eene Afkondiging, bij
 welke zij hem van den aangewreeven blaam zuiverden, en in
 hunne bijzondere befcherming namen. Niet lang leefde de
 Heer PAUW naa dien tijd; hij overleedt op den eenentwintig-
 ften Februarij des Jaars 1653, het achtenzestigfte zijns Ou-
 derdoms. WICQUEFORT getuigt van hem, dat hij een Man
 van beleid en oordeel was, doch zekere boerscheheid en kaa-
 rig-

richtid o
 de Staats

PAUW, (trou SPIEGE
 ververmeld
 also een vo
 wierdt gebe
 een van Ta
 gens in zijne
 te *Leiden*,
 neeskunde.
 den verma
 der beroem
 onderwijzen
 beroerden,
 van daar ve
 drieëntwintig
 trap van De
 't Vaderland
 de 'er niet la
Padua.

Intusfchen
 derland verfp
 Hoogefchool
 de Ontleed- e
 twintig jaaren
 deijk verviel
 endigde zijne
 doms, op de
 Optener van
 door hem voo
 ter van het 2
 Ontleedkunde.

righeid over zich hadt, die hem tot handelingen met Vreemde Staatsdienaars niet zeer bekwaam maakte.

Zie AITZEMA, *Zaaken van Staat en Oorlog*; *Resolutien van Holland*.

PAUW, (PIETER) Zoon van PIETER PAUW en van GEERTUI SPIEGEL *Hendrik Laurensdochter*, Kleinzoon van den bovenvermelden Amsterdamschen Koopman ADRIAAN PAUW, en also een volle Neef van den straks gescherften Raadpensionaris, wierdt gebooren te *Amsterdam*, in den Jaare 1564. De groonden van Taalkennisfe leide hij, eerst te *Amersfoort*, vervolgens in zijne Vaderstad. Zints het oprigten van het Hoogeschool te *Leiden*, was hij aldaar een der eerste Studenten in de Geneeskunde. Van daar vertrok hij na *Parijs*, om zich, door den vermaarden DURETUS, in de Geneeskunde, en den niet minder beroemden JOANNES FABER, in de Ontleedkunde te doen onderwijzen. Doch de inwendige onlusten, welke *Frankrijk* beroerden, deeden hem, vroeger dan zijn plan medebragt, van daar vertrekken, en zich na *Rostok* begeeven. In het drieëntwintigste jaar zijns ouderdoms beklom hij aldaar den trap van Dokraale waardigheid. Naa zijne wederkomst in 't Vaderland deedt PAUW eenen keer na *Italie*, doch vertoefde 'er niet langer dan drie maanden, aan 't Hoogeschool van *Padua*.

Intusfchen hadt de naam zijner Geleerdheid zich door Nederland verspreid: weshalven de Bezorgers van 't Leidfche Hoogeschool te raade wierden, den post van Hoogleeraar in de Ontleed- en Kruidkunde aan hem op te draagen. Achtenwintig jaaren gaf hij onderwijs in die Weetenschappen. Eindelijk verviel hij in eene verregaande zwaarmoedigheid, en eindigde zijne dagen in het vierenvijftigste jaar zijns ouderdoms, op den eersten Augustus des Jaars 1617. Hij was Opziener van den Akademifchen Tuin, welke, daarenboven, door hem voornaamelijk was aangeleid. Ook was hij de stifter van het *Theatrum Anatomicum*, of Schouwplaats van Ontleedkunde. De Hoogleeraar PAUW hadt in huwelijk eenē dog-

dogter van den Heere JAN VAN HOUTEN, Geheimschrijver van *Leiden*. Dokter PAUW, die de Geneeskunde te *Alkmaar* oeffende, en dikmaals wordt vermeld in de Brieven van den Ridder HOËFT, wordt gehouden uit dit huwelijk te zijn voortgesproten.

Zie MEURSI *Athen. Batav.* VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica.*

PAUW, (REINIER) Zoon van dien ADRIAAN PAUW, welken wij, in de eerste plaats, van dit vermaard Geslacht vermeld hebben, was, even als zijn Vader, een aanzienlijk Koopman te *Amsterdam*, en een der eerste oprichters van de Oostindische Maatschappije, in den Jaare 1595. Vier jaaren te voren was hij tot Raad der Stad verkoozen, terwijl hij reeds zints het naastvoorgaande jaar zitting hadt in Schepens Bank. Acht maalen bekleedde hij dien gewigtigen post, de laatste reize, als anderwerf Voorzittende, in den Jaare 1602. Uit Schepens Bank ging hij over in het Burgemeesterlijk gestoelte, in den Jaare 1605. In den Jaare 1613 deedt hij een keer na *Engeland*, nevens eenige andere Staatsleden, ter vereffeninge van geschillen tusschen de Engelsche en Nederlandsche Oostindische Maatschappijen. Een ijverig voorstander zijnde van de verheffing van het Huis van *Oranje*, wendde hij, nevens anderen, zijne vlijtige poogingen aan, om 's Lands Advokaat VAN OLDENBARNEVELD te beweegen, tot handeling met Prins MAURITS op gelijken voet, als wel eer met Prins WILLEM was geschied, met opzigt tot de Graaflijke waardigheid. In den Jaare 1618 wierdt de Heer PAUW, van wegens Holland, benoemd tot het onderzoek der Heeren VAN OLDENBARNEVELD, HOGERBEETS en DE GROOT, en in het volgende jaar tot Regter over den eerstgenoemden aangesteld. 't Zij om deez, of eenige andere reden, zeker is het, dat zints deezen tijd het aanzien van den Heere PAUW merkeliijk begon te daalen. Naa het Jaar 1620, toen hij voor de achtste maal de Burgemeesterlijke waardigheid bekleedde, wierdt dezelve niet meer aan hem opgedraagen. 't Gemeen beschouwde hem met

REINIER PAUW,
 RIDDER,
 Burgemeester en Raad der Stad Amsterdam.

J. Van Ravesteyn, pinxit.

J. Houbraken, fecit.

Van
 zar
 lar
 ur.
 e.
 elken
 melk
 pman
 tinc.
 voo-
 recis
 kerit.
 arife
 Die
 boet-
 een
 ver-
 and-
 niter
 sde
 ande
 inge
 frin
 dlig-
 eens
 ew-
 ade
 Zij
 tar
 gon
 and
 ve
 en
 ec

met afeinagun
gije veete na
1625, dat hij
hadde toegezo
Zij vervoegden
verworven van
honderd guldens
verpreiders vat
nuw, in een
hebben.

met kleinagting, en verspreidde of geloofde ten zijnen opzichte veele nadeelige gerugten, onder andere, in den Jaare 1625, dat hij en zijne Zoonen Boter en Kaas den vijand hadden toegezonden, en dat zulks in *Zeeland* was ontdekt. Zij vervoegden zich bij mijne Heeren van den Geregte, en verworven van dezelve eene openbaare uitlooving van tweehonderd guldens, aan den aanbrengrer van de uitftrooiers of verspreiders van dit gerugt. Zedert zal de Heer REINIER PAUW, in een ampteloozen staat, zijnen leeftijd geëindigd hebben.

